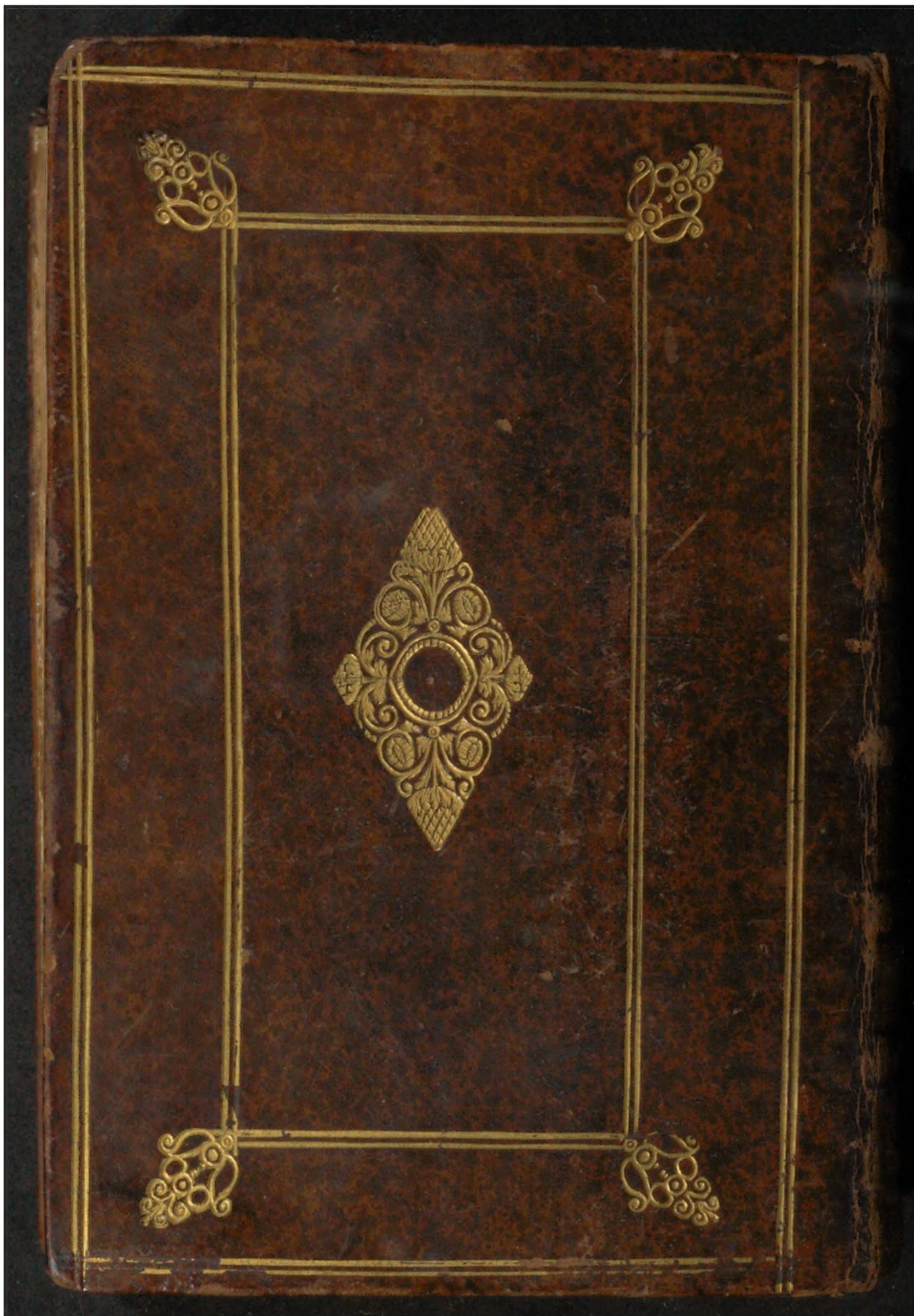

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
227 G 14

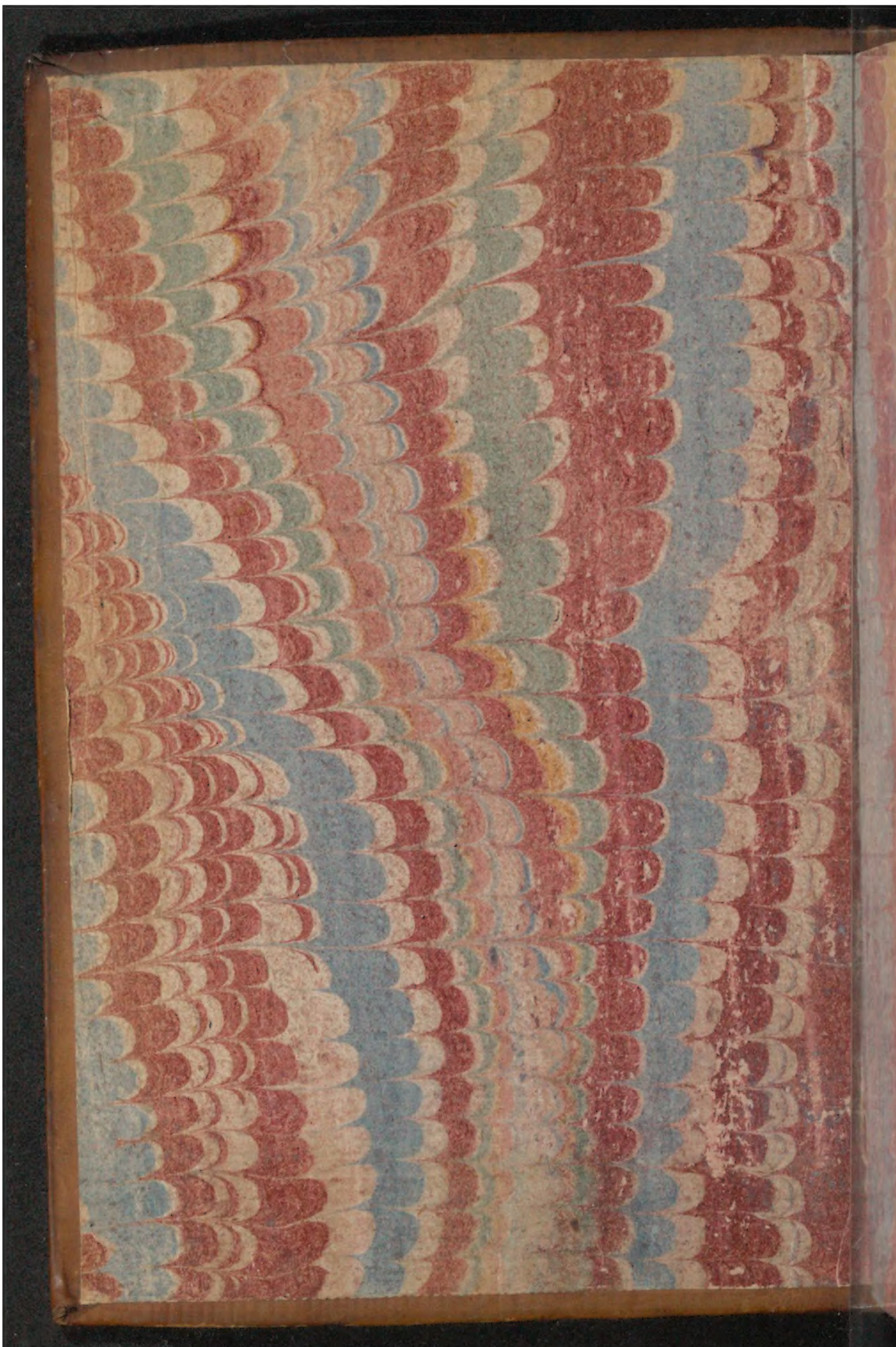

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
227 G 14

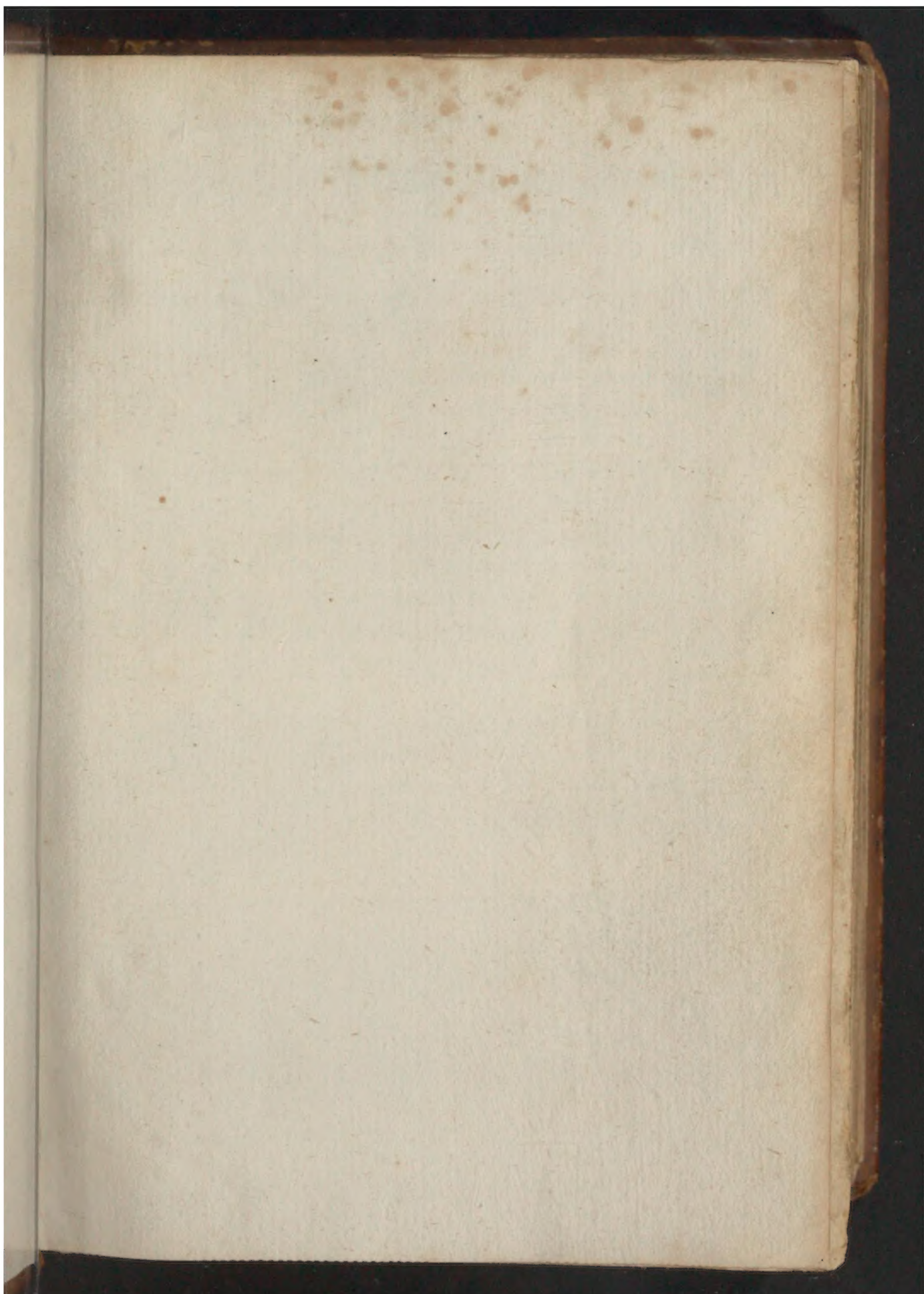

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
227 G 14

1087

~~227. 9 14~~

227. 9 14

N. Kn. 378

By J. J. (J. J.) Bontz

Vol. 497

Handwritten text, possibly a title or description, written in a cursive script.

Den nieuwe Te-
stament. welc

is dat leuende woert
Goeds/wet ghesproken
doer onsen salichmaker
IESVS Christus, dye
welcke was God ende mensch, beschreuen
doer ingeuē des heyligen geestes/vandē hey-
ligen Apostelen en Euangelisten/en is dye
wet der gracen/der liefdē/en des barmher-
tichheits/met groter naerslichheyt ouergeset
en ghepzent in goede platten duytsche.

Mer is oec by gheset een per sette tafel/
om te vinden/alle die Euangelien/ende dye
Epistelen/die wt den nieuwen Testament int
Ambacht der Nissen daghelyck ghelēsen
worden.

Dit nieuwe Testament/dwelck (alst Gout
alle Metalen te bouen gaet) alle boucken te
bouen gaet. Is ghepzent tot Delft/in Zool-
lant/ten huysse van **Cornelis Verburgh**.
Letterfnyder/wonende by die Vismarkt.

Handwritten note at the bottom of the page, likely a library or ownership mark.

Dit zijn die namen der boucken
des nieuwen Testaments.

Sinte Matheus Euangelie.

Sinte Marrus Euangelie.

Sinte Lucas Euangelie.

Sinte Joannes Euangelie.

Die wercken der Apostelen.

Sinte Paulus Epistelen.

Totten Romeynen

Totten Corinthen. i.

Totten Corinthen. ij

Totten Galathen

Totten Ephesen

Totten Philippensen

Totten Collossensen

Totten Thessalonirensen. i.

Totten Thessalonirensen. ij

Tot Timotheum. i.

Tot Timotheum. ij.

Tot Tytum

Tot Philemonem

Totten Hebreuschsen.

Sinte Jacobs Epistel.

Twee Epistelen van Sinte Pieter

Drie Epistelen van Sinte Joannes.

Sinte Judas Thadeus Epistel.

Sinte Joannes Openbaringhe.

PROLOGHE

Een cotten maninge verwerkende eenē yegelijē
ken/om naerstelick te ouerlesen/en te beleuen dat heyl
lich Euangelie IESV Christi.

Allen Christē mē

schen Saluyt. Dat ons lieue
heere IESVS Christus in sin
te Matheus Euangelie/int.xi.
Capittel spreect. Coemt alle tot
mi die arbeyt en belast zyt/ ick
sal v vermaken/ dat vermoede
ic tot allen menschen geseyt te zyn. Gheen gheslachte
der menscē en versteert vā hē onser alder salichmaker
Een yeghelijc roept of noot hi tot dier vermakungher
wāt niemāt en is hi en is op deser werelt ergens me
de belyst en beswaert. Zi en onderscheyt niet de man
vande vrouwe/niet tkin vanden ouder/ni de knecht
vande meester/niet den gemeynē man vā een Coninc
niet den rijcken vande armē. etc. Wie dat ghi zyt/ hoe
danich dat ghi zyt/ begeerdi vercoelingē of vermakin
ge/coemt tot mi seyt die heere. Zet is een groot pack
houer die een swaer last Onuytscheyt/ een woort ge
quelt met Lijt/ dander met Gramscap/ die derde met
Armoede/ die vierde met Siecten/ en vier ghelijck vele
Wat isser quaets dat in dat leuen niet en is: En in al
le dese seyt die goevertieren heere IESVS. Coemt tot
mi alle/ dat v die werelt niet en can gegeuen/ dat sal ic
v geuen. Wie is nu die al sulcken goevertierē here die
ons voer zyn goet heyt te gemoete coemt/ niet en sou
delief hebben/ die welcke also een yegelic tot hē roept.

PROLOGHE

En wie en soude niet ter stont groot betrouwen hebben tot alsulcken heere / als hi ouerdenct dat dye selue here behoof die alle dinc vermach. Wat quaet v belast wat par v beswaert / ic sal v onlasten. Een sroon dinc behoof hi sonder eenigen prijs / alleen doet niet meer dan dat ghi roemt. Waer om sal ons dan verdrietē te comen / tot dien die om onsent wille tot ons gecomen is. Nu mocht yemant seggen. Hoe sullen wi tot hem gaen / wi sijn hier op der aerden / en hi is inde hemelen. Daer moeten wi toe gaen / willen wi tot Christus comen / niet met lichamelike voeten / mer metter begeerten / en metten voeten des gheests. Want ist dat v desetijtelijcke dingen beginnen te walgen / die ons treckē vande eeuwige goedē / so begindy tot Christus te gā.

En niemāt en roemt tot Christus / dan die tot hem gaet / met een stantuaelich oprecht / puer / en suuer geloue / dan die hongert en dorst die rechtuaerdicheyt.

Comen wi dan also wi behooren / wi en douen niet sorgen dat wi te vergeefs sullen comen. Want die here is nu byden sinē starcker dan hi voortijts was lichamelic tegenwoerdich bydē Joden. Want hi ons gelaten heeft / die alder suuerste aderkens zijns gheests in dit nieu testament / te weten / int Euangelie / en die Epistelen vā Sime Pauwels / daer mogē wi toe gā also dirwijs alst ons list / dye mogē wi alijet met ons dragen / daer hebbē wi inne die fonteyn ons salichmakers / waer wt wi anders niet en scheppē / noch en vinden dan onse salicheyt / hier sullen wi zeer oueruloedelic wt scheppē en af dzincken.

Laet ons dan naerstelick tot die fonteyne gaen / sy

PROLOGHE

roemt ons te ghemoet/sij is ons nu voergheset/sij en
soert niet dan eenē hoghen gheest in Christo/en in hē
seluen oetmoedich/die hem seluen niet toe en schrijft/
mer al Christo/die ons alle dinck belooft heeft. Wat
ons die godlijcke goetheyt ghegeuen heeft/dat heeft
se doer Christum ons ghegeuē/op dat wi ons seluen
gheen eere of glorie toe schrijuen en soudē/welken
Christum/door vele lydens/en door cruys heeft die
godlijcke goetheyt op gheuoert/tot die onsterflijcke
glorie/op dat wi daer en tusschen/door die onnosselheyt
ons leuens soudē ouerdenckē die onsterflichheyt/door
die liefde alle dinc wel lydende/oer den bosen mensche
door lijdsameheyt minlic verdragende/op hope vandē
toecomendē loon/vā al dat ons om dē naē Christi I E
SVangedaē wort/so al omme onse werckē mategēde
dat wi oer die quade ongewillige treckē moghē tot de
liefde des Euāgelijē leuēs/en datter nē en si datmen
in ons mach berispen/al wat wi doen/al wat wi lydē
al wat wi spreke/voegēde totter glorie en eere Christi
I E SV/die mettē vader/en den heyligen Geest inder
sewichheyt leeft en regneert Amen.

¶ Hier na volcht een verclaringe/van dit bouc
die welcke leert hoemen sommige dingē
daer in verstaen sal.

PROLOGHE

AlenChristē mē

schēn broederen en susterē sy
kenlyc dat die Godlyke Ma
iesteyt wt zijnder vryer riker
liefdē / ten laetstē die honghe
rige schare met dyc ogen zjā
der oisernherticheyt genade

lyc heeft aenlyghen en heeft se gespijst met tē hemel
frē leuendē brode zijns Godliken woorts / dwelc hij
haervoer heeft doe settē en aen dienē / voer den hoorch
geleerden / verstandigen beminnaer der waerheyt / de
eer van duytslant. Erasmus van Rotterdam. De wel
ke ons dat vā sch / puerlic / en ongemengt / en oer onge
corrumpeert / wt der Grietscher talen / daer dz niere
testament (wt genomē Sinte Matheus Euangelie)
inne ghescreuen was / in Latijnscher talen opt alder
sehoonste ouergheset heeft.

Welcke translatie vā veel geleerde mannē seer ghe
presen wort / en bysonderlinck vā onsen alder heylich
sten vader de Paues / Leo de iijēde. Daer om wi die
voer ons genomē hebbēde / ouer gheset hebbē in goet
den platen duytsche / voer die ghene die geen latijn en
verstaen. Achteruolgende alsoos dē besten sin die wy
wt den Grieten en de Latijnschē getranslateerden
text / mochtē vindē. Mer aenlyghen dat niet veel mo
gelijc en is / Griet of latijn so te verduytsē / sonder
meer woordē daer by te voegen / dyc daer op verstaen
wordē / so hebbē wi somtijts een woort of twee daer bi
gheset / om dē sin te explicerē / of wt te leggē / die welcke
zj bi maniere vā parentesin / geteykent met dusdani

PROLOGHE

ghe halue maenkē ()

En voort ist doer alibour met scrabbekē/puntkē
en questien geteykent/op dat een yegelijc dyc dit leest
daer op toeuende/de sin te bet verstaē mach/te weten
Alsser staet aldus danich een puntkē . of twee punt-
kens : so is die sin of oracie van dat daer voer gelesē
is/heel wt. En alsser staet eē scrabbekē / so ist toeuin-
ge of pause inde sin/om den sin te bat te verstaen. En
alsser aldus danige dinc staet : d welc questio hiet/so
salmen weten dattet een vtage of questie was/die ghi
daer voer ghelesen hebt.

En oer aenghesien dat den ouden text diemē seyt bi
Sinte Jeronimus getranslateert te zyn/oeer nē te ver-
woepē en is/al is hi semwyl duyfler/ende ouermits
veel schzjuens/en pteutens gerotrumpeert. So heb-
ben wi die onderscheydē of differensie die tusschen den
oudē text/en Erasimus of Griex text zyn/hier oec
in geteykent/in dus daniger manierē/te wete. Igeen
dat die Griexschē of Erasimus text meer heft dā sin-
te Jeronimus of oude text/dat staet wt gheteykent
met dus danige teykenē [] En igene dat oude text
meer heeft/dan Erasimus text/dat staet daer by geset
in die plaets daert hoozt te staē met grouer geschzft/
En daer beyde die textē verscheydē houdē/daer is den
oudē text op die rant gheset/en daer die veranderinge
te pas roemt/dat is int bour gheteykent/met dus dani-
gen cruyshē t Also datmē in dit nieu testamēt den sin
vande oude of newē text claelike verstaē mach.

Voort so biddē wi eenē yegeliken die Griex of latij
conne/dat in dien si hier yet in vindē/datmē wel badt

PROLOGHE

soude mogē & duytsē dat si dai goedertierlike corrigeren willen/ en dē bouckprenter te kennē geuē. Op dat by auontuerē/ of si anderwerf gedruet worden/ mē dat verbeteren mach. tot salicheyt vā allē Chrijsē mēschē.

¶ Sinen bemindē soen Erasmus van Rotterdam
Doctoort der heyligher Theologien Leo
de thiende Paeus.

Bemindē soen/ salicheyt sij vē dye Apostelsche benedictie. Den arbeyt en die wakinge die ghij ghedaen hebt in dat nieuwe testament nu cottelinc vet gegaē/ die hebbē ons seer vermaect/ niet also seer dat si onsen namē warē toe gescreuē/ als dat si niet miz gemeeder/ mer met eene hāde niexer en vtmuytender leeringe waerdich warē/ en wordē doer alle geleeder manne toedoe seer gheptesen. Van welken wi seker gemaect zijde/ dz ghise cottelinc weder ouersē en met veel toefettingē & meerdert hebt/ en & licht/ so en zij wi miz middelbaer & blijft Merckede vet de alre eerste editie (welcke die alre volmaerste sreen te wesen) hoedanich dz dese wesen soude/ en hoe veel goets si doe soude den genē die naerstich zij inder godliker scriftuerē/ en oer onsen gemeenē chrijsē geloue. Daer om blijft mālige bi desen uwe sin/ en voer dz gemeen profijt naerstich zijde/ so wilt doch wakē/ dz so heylighē werck int licht mach comē. Vā god dē heer een waerdich loon/ vā soe veel arbeydē & wachtēde/ mer vā ons prijs/ die gy verdiet hebt/ en vā allen Chrijsē gelouigē/ eē ewich lof.

Begeuente & homē by sinte Pieters/ onder dē rinc des vissers. Den .x. dach in September. Int iaer os herē. M.L.L.L.L. en .xviij. int seste iaer os paus dō

DIE TAFEL

Hier beghint die ta

fel vā desen bourke/welcke tafel be-
wijst in hoe menichste Capittel en
flat datmē vinden sal/alle die Eua-
gelien die doer alt iacer inder heyli-
gher kercken ghehouden worden/
en oer alle die Epistelen die wt den
nieuwe Testament inder heylichher kercken ghehouden
worden. En dese tafel is geset op den kalengier/om dat-
men so veel telichteliker soude conne vinden wāneermē
eenich Euangelie of Epistel/ souckē wil.

Item men sal weten/dat desen kalengier gheordineert
is na die manier vanden schaepherders of crepels kalen-
gier/en om die badt te verstaen sal mē wetē dat inden eer-
sten hier in geteykent is an elken dach/ hoe menichste
dach dattet is van elcke maent. Daer an staet dat gulden
ghetal/by welck men weten mach/op wat dach dat een
nieuwe maen ontfangt/als mē anmerct op wat dach dat
dat gulden ghetal vanden teghenwoerdighen iare staet
Daer by mach mē dan lichtelic voert vinden/wāneer dye
quartieren of volle manē sijn. Voert soe vint ghij die da-
ghelicpe letteren vanden kalengier/met die heylighe da-
gen/en wat Euangelie/en Epistel men op dien dach hou-
dende is/en die ghebodē/vastelaghen/en die honsdage
en op wat dach die sonne in een ander teyken is. En on-
trent in die helft vā elcke maent is geset seker getal van
vten/tusschen dese half maenkens () waer van deer-
ste beteykent den opgang der sonne/en tanderde ander
gang der sonne/waer by men weten mach wāneer de

DIE TAFEL

laestten of roetsten dach of nacht is. en wanneer de dach
en nacht euen lanc zijn

Wildy altoes weten wat die sondaerhsche letter wesen
sal. en waneert schrickel iaer wesen sal. so merct op dese
letteren hier onder. en telse van beghin sel totten eynde
toe. en dan weder van beghin sel totten eynde toe. also la-
ghe tot dat ghy den datum vant iaer telt dat ghy begeert
en op wat letter dat ghy dan blyft. dat is die sondaerhsche
letter vandat iaer. Mer ghy moet beghinne te tellen van
xx. hondert of veerste getal moet wesen. i. boue. xx. hondert
s b a f e d c a g f e r b a g e d c b g f e d b a g f d
g b d f a r e

Wildy altoes weten welc t gulden ghetal is van wat
iaer dat ghy begeert. so merct op dit getal dat hier onder
staet. en telt van beghin totten eynde in sulcker maniere
als voer vanden daghelische letteren geseyt is.
i. ij. iij. iij. v. vi. viij. viij. ix. x. xi. xij. xij. xij. xv. xvi.
xvij. xvij. xix.

Wildy ewelic paessche vinder. so souct boue dese na
uolgende tafel de zodaerhsche letter vandē iare daer
ghy den paesch dach af wele wilt. Daer nae souct oer ter
syde vāder seluer tafele dat gulde ghetal des seluen iaers
Dit aldus ghedaen zijnde. siet wat ghetal en wat maent
ghetekent staet inden reghel. daer dat gulde ghetal des
iaers voer staet recht onnde sondaerhsche letter vandē sel-
uen iare. so vindi in wat maent en de hoe menichste dach
dat paesschen coemt alle iaer ewelic duerende.

A B C D E F G

A april april april april april april april.
 ic r ri rñ vi vij viij
 maer maer maer maer maer maer april.
B rvi rvij rvij rre rre rri i
C rvi a. rvij a. rvij a rre a. rre apz rñ a rñ ap
D ir ap iij av iij ap v ap vi ap vij ap viij a
 maer maer maer. maer. maer. maer. maer
E rvi rvij rvij rre rre rri rri rre.
F rvi ap rvij a ri apz rñ ap. rñ a. rñ a rñ ap
G ij apz iij ap iij a v apz vi ap rri i i april
 rñ a rñ a rñ a rñ a rñ a rñ a rñ a rñ a
 ic ap. r apz. r i ma rñ ap rñ a rñ a viij a
 april april maer maer maer maer april
H ij iij rvij. rre rre rri i
 april april april april april april april
I rvi rvij rvij rre rre rri rre
J ic ap r ap ri ap v ap vi ap vij a viij a
 maer maer maer maer maer maer maer
K rvi rvij rvij rre rre rri rri rre
 april april april april april april april
L rvi rvij rvij rre rñ rñ rñ rñ
 ij ap iij ap iij ap v ap vi ap vij ap viij pa
 maer maer maer maer maer maer maer
M rvi rvij rvij rñ rñ rñ rñ rñ
 april april april april april april april
N rvi r ri rñ rñ rñ rñ rñ
 april april april april maer maer april.
O ij iij iij v rre rri i
 april april april april april april april
P rñ rñ rñ rñ rñ rñ rñ rñ

KALENGIER

TAFEL

I anuarius heeft. xxxi. dagē		Om lichteliken die Euangelie
1	A ons heere beſuide.	en Epistelen te vindē / soe salmen
	Epistel tytū. ij. capit. C. rr. lxxxij	merckē op dē Romeynſe A B C.
	Euāgeli lucas. ij. capit. C. lxxxvij.	die op den binnenſten cant vā dit
2	vij B Sinte ſteuēs octaef.	bout ſtaet int capittel en int blat
	r Sinte Joannes octa.	dat v die tafel ſeyt / en daer vaſt bi
4	xvi D Alder kinderē octaef.	ſuldy vinden een * ende daer dat
5	v e Drie coningē auont	cruyſken ſtaet / daer beghint dat
	Epif. tytū. ij. capittel. B. rr. lxxxij	Euangelie dat ghi ſouct / en daer
	Euāgeli. matheus. ij. capit. D. ij	een * ſtaet / daer iſt wt
6	f Dertien dach.	
	Euangel. matheus. ij. capit. A. i.	
7	xij g Iſidorus biſſchop	
8	ij A Seuerijn confeſſoer.	Des ſondaerhs binnen de octaef
	B Juliaen martelaer.	van dertien dach.
9	r Paulus. i. heremijt	Euāgeli. Joānes. i. cap. D. r. xxij
10	x d De zō i aq. (vij. iij)	
11	xvij e Satyrus martelaer.	
12	f Octa. vā dertiē dach.	
13	vij g Donciaen marte	Op den eerſte ſondach na octaef
14	g Donciaen marte	vā dertien dach
	Euangel. matheus. xvi. D. xxij	Epistel. Romey. xij. cap. A. r. xij
15	xv A Maurus abt	Euāg. lucas. ij. capittel F. lxxxvi
16	iiij B Marcellus paeus	Epif. Rom. iij. capi. C. rr.
17	r Anthonius abt	woē. Euā. mat. iij. capit. B. iij
18	xij D Priſca maget	Vri. Euāge. Joānes. i. B. rr. xx
19	e Marius en martha.	Dēt weede ſondach
20	i f Sebaſtiaē en ſabiaē	Epistel Romeynē. xij. ca. B. rr. x
21	ix g Aguiet maghet	Euāge. Joannes. ij. ca. A. r. xx
	Euā. mathe. xxv. capit. A. xxxvi.	

KALENGIER

TAF EL

22 xvij	H Vincet martelaer.	woe	Epistolose. i. ca. D. cxxliij
23 vi	b Emerentiana maget.		Euā. marcus. vi. ca. A. liij
24	c Thymotheus discipel	vrid	Euā. mathe. xxi. ca. C. xxx.
25	d D auidels bekec.	Den derde sondach	
	epi. int weerd apo. ix. ca. A. c. lxxix		Epistel Romey. xij. ca. D. cc. xv
	Euā. mat. xix. capit. D. xxvij. bl.		Euā. geli. matheus. viij. ca. A. ix.
26 xiiij	e Policarpus bisschop.	woe	Epistolose. i. ca. C. cclxxiiij
27 iij	f Jan guidemont.		Euā. mathe. iij. ca. D. iij.
28	g S. agnieten octaef	Vri	Euā. geli. marci. ca. D. xlvj.
29 xi	H Valerius bisschop.	Den vierden sondach	
30 xix	b Aldegont maget.		Epistel Romey. xij. ca. C. cxxvi.
31	c Ignacius confessoer		Euā. geli. matheus. viij. ca. C. x.
		Op de sondach als in alleluia	
	laet. genoet Septuagesima.		
1 viij	d Brigida maghet		Epistel. i. corin. ix. ca. D. cc. xxviij
2 xvi	e O nsen trou. licht.		Euā. gel. mathe. xx. ca. A. xxviij. bl
	Euā. lucas. ij. capi. D. lxxviij. blat	woe	Epistolose. iij. ca. C. cc. lxxvi
3	f Blasius bisschop		Euā. mat. ix. cap. D. xij.
4 v	g Philcus bisschop	vrid	Euā. mar. ix. cap. E. lx. blat
5	H Aechte maghet	Den sondach sexagesima	
6 xiiij	b Amānus envedastus		Epistel. ij. corin. x. ca. D. cc. xlv
7 ij	c Pelagius martelaer		Euā. gel. lucas. viij. ca. A. lxxviij
8 x	d Helena coninginne.	woe	Epistolose. xij. B. cc. xlv. b
9	e De zō i piscib. (v. vij)		Euā. mathe. xij. ca. C. xvi.
10 xvij	f Scolastica maghet.	vrid	Euā. mathe. xij. ca. E. xviij.
11 vij	g Desiderius bisschop	De sondach Quinquagesima	
12	H Dozothaea maghet		Epistel. i. corint. xij. ca. A. cxxxi.
13	b Eulalia maghet		Euā. geli. Lucas. xvij. ca. E. xij
14 xv	c Valentijn bisschop	Den asschen woensdach	
15 iij	d Faustina ioncfrou		Euā. geli. matheus. vi. ca. C. viij

KALENGIER

16 e Juliana maghet
17 viij f Siluyn bisscop
18 i g Symeon bisschop
19 **A** Sabijn priester
20 ix b Eucharis rōfessoer
21 xviij c Lxxij martelaren.
22 vi d **P**eter apostel
Epistel. i. pet. i. capit. A. cxiij. blat
Euā. mathe. xvi. capit. C. xxiij. bl
23 e Bonuast
24 f **M**athijs apostel
Epist. werre d. apos. i. ca. C. clviij. bl.
Euāge. mathe. x. capit. A. xij. blat
25 xiiij g Victorij en ander
26 iij **A**lexander en ander
27 xi b Juliaen martelaer
28 c Romaen bisscop

Marcus heeft. xxxi. daghe.

1 d Zwidbertus bisschop.
2 viij e Simplicius bisschop.
3 f Celidonius martelaer
4 xvi g Adriaen martelaer
5 v **A**forus martelaer.
6 b Juliaen martelaer.
7 xiiij c Thomas vā aquinē
8 y d Philemon martelaer
9 e XL. marte. in armenia
10 x f Die zō in ariete (vi. vi)
11 xviij g Matrone iontfrou

TAFEL

Don euā. mathe. viij. ca. A. ix.
Dy Euāg. mat. v. ca. G. vi. blat
Sater. Euāg. Marc. vi. ca. G. lv.
Dē. i. Sōdach inde vasten
Epistel. ij. Corinthē. vi. ca. A. cxxli
Euāgeli. Mathheus. iij. ca. A. iij
maē Euā. mat. xxx. ca. C. xxxvi
Dy Euā. Mat. xxi. ca. B. xxiij
Woē Euāg. Mat. xij. ca. D. xv
Don Euā. Joā. viij. ca. D. xxiij
Dy Euā. Joā. v. ca. A. xxxviij
Sate Epi. Lessalo. v. ca. C. clxij
Euā. mat. xviij. ca. A. xxxii
Dē. ij. Sōdach inde vastē
Epistel. i. Lessalo. iij. ca. A. clxij
Euāgeli. Mathheus. xv. ca. C. xxiij
Maē euā. Joā. viij. ca. C. xxxvi
Dy Euā. mat. xxiij. ca. A. xxx
Woē Euā. Mat. xv. ca. B. xxxvi
Don Euā. Lucas. xvi. ca. E. c
Dy Euā. Mat. xxi. ca. D. xxiij
Sate Euā. Lucas. xv. ca. C. xi
Dē. iij. Sōdach inde vastē
Epistel. Ephesen. v. ca. A. clxij
Euāgeli. Lucas. xi. ca. B. xxiij
Maē Euā. Luc. iij. ca. D. lxx
Dy Euā. mat. xxiij. ca. C. xxiij
Woē Euāg. Mat. xv. ca. A. xxxvi
Don Euā. Luc. iij. ca. G. lxx
Dy Euā. Joā. iij. ca. A. c

KALENGIER

12 **A** Gregorius paeus
 13 vij b Leo paeus.
 14 c xlvij. martelaren
 15 xv d Longinus martelaer
 16 iij e Verebertus bisschop
 17 f Beertmyt ioufrou
 18 xij g Alexander bisschop
 19 i **A** Jan heremyt
 20 ix b Wudbertus bisschop
 21 c Benedictus abt
 22 xvij d Paulus bisschop
 23 e Victoriæ martelaer
 24 vi f Pizmenius priester
 25 g **M**arië boortscap.
 Euāgeli Lucas. i. ca. C lxxiiij. blat
 26 xiiij **A** ludgerus bisschop
 27 iij b Ons herē verrisenis
 28 c Sontran coninck
 29 xi d Eustacius abt
 30 e Quirijn martelaer
 31 f Balbina ioncfrou

April heeft. xxx. daghen.

1 vij g Theodoramaghet
 2 xv **A** Glycesius bisschop
 3 b Theodosiamaghet
 4 v c Ambrosius bisschop
 5 xij d claudiaen rōf. Joer
 6 e Firminus bisschop
 7 ij f Pellucius priester

TAFEL

Sate Euā. iōā. viij. ca. A cxxxiiij
 Dē. iij. Sōdach inde vastē
 Epistel Galatē. iij. ca. C cclij. blat
 Euāgeli Joannis. vi. ca. A cxxix
 Maē Euā. iōā. ij. ca. C xliij. blat
 Dye Euā. Joā. vij. ca. B cxxxij
 Woē Euā. Joā. ix. ca. A cxxxvi
 Don Euā. Joā. v. ca. C cxxvij.
 Dye Euā. Joā. xi. ca. A cxxxix
 Sate euā. iōā. viij. ca. B cxxxviij
 Dē. v. Sōdach inde vasten
 Epistel Hebreē. ix. ca. C ccc. blat
 Euāgeli Joā. viij. ca. F cxxxvi
 Maē Euā. iōā. vij. ca. E cxxxij.
 Dye Euā. Joā. vij. ca. A cxxxij
 Woē Euā. Joā. ix. ca. E cxxxix
 Don Euā. Luc. vij. ca. F lxxxvij
 Dye Euā. Joā. xi. ca. F ccli. blat
 Sate Euā. Joā. xvij. ca. A cclij
 Den palin sondach
 Epistel Philappen. ij. ca. A cclxi
 Euāge. Mat. xxvi. ca. A cxxxviij
 Maē Euā. Joā. xij. ca. A cclxi
 Dye Euā. mar. xiiij. ca. A lxxvij
 Woē Euā. Luc. xxij. ca. A cclij
 Den vintē Donderdach
 Epistel. i. Corinthe. xi. ca. D cxxx
 Euāgeli Joā. xij. ca. A cclij
 Den goeden Dyedach
 Euāgeli Joannis. xvij. ca. A cl

KALENGIER

8 p g Celestinus paeus
 9 **M**aria vā egypten
 10 xvij b Appollonius priester
 11 vij c De zō itauro. (v. vij)
 12 d Zeno bisschop
 13 xv e Eufemia maghet
 14 f Lyburcius en valeri.
 15 iij g Olympias martela.
 16 **H** xvij. martelaren
 17 xij b Peter confessoer.
 18 i c Eleutherius bisscop.
 19 d Symon dyaken
 20 ix e Victor paeus
 21 xvij f Symon martelaer.
 22 vi g Day paeus
 23 **H** Jozis martelaer.
 Euāg. Joan. xv. capitt. A. r. xlv.
 24 xiiij b Pellucius rōfessoer.
 25 c Marcus Euāgelist
 Epist. ij. tymo. iij. cap. A. r. lxxx
 Euange. lucas. x. ca A. xviij. blat.
 26 iij d Cletus paeus
 27 xi e Anastasius bisschop
 28 xix f Vitalis martelaer
 29 g Peter martelaer
 30 viij **H** eutropius bisschop

Mayus heeft. xxxi. daghen.
 i b Philips en Jacob
 Euā. Joannes. xiiij. ca. A. r. xlv.

TAFEL

Op den paesch auont
 Epistel/collossen. iij. ca. A. r. xvi
 Euāgeli/mat. x. ca. A. xliij
 Op den paesch dach
 Epistel. i. corithē. v. ca. B. r. xxiij.
 Euāgeli/marcus. xvi. ca. A. r. xxiij
 Maē Epi/werc. d. x. ca. F. r. xxiij
 Euā/lucas. xxiij. ca. B. r. xxiij
 Dñe epi/werc. xiiij. ca. D. r. xxiij
 euan/lucas. xxiij. ca. F. r. xxiij
 woē epi/werc. d. apo. iij. ca. C. r. xxiij
 euā/ioannis. xxi. ca. A. r. xxiij
 epi/werc. d. viij. ca. D. r. xxiij
 Don euā/ioannis. xx. ca. C. r. xxiij
 epi. i. peter. iij. ca. C. r. xxiij. bl.
 Vrid euā/mat. xxiij. ca. C. r. xxiij
 epistel. i. peter. ij. ca. A. r. xxiij
 fater euā/ioannis. xx. ca. A. r. xxiij
 Dē. i. sondach na paessche
 Epi. i. ioannis. v. ca. A. r. xxiij. bla
 Euan/ioānis. xx. ca. E. r. xxiij. bla
 woē epi/hebre. xiiij. ca. C. r. xxiij
 euā/mat. xxiij. ca. B. r. xxiij
 Vrid Euan/mar. xvi. ca. B. r. xxiij
 Den tweeden sondach
 Epistel. i. peter. ij. ca. D. r. xxiij. bl.
 Euangeli/ioānis. x. ca. C. r. xxiij
 woē epi. i. peter. i. ca. D. r. xxiij. bl.
 euā/lucas. xxiij. ca. A. r. xxiij
 Vrid Euan/mat. ix. ca. B. r. xxiij

KALENGIER

2 xvi c Anastasius bisschop
 3 v d **Q**ruys vindinghe
 Epistel gala: v capit: B. cc. liij. blat
 Euang: ioannis. iij. ca. A. c. xxiiij
 4 e Floriaen martelaer
 5 viij f Ons herē hemeluaert
 6 ij g Sint ian in dolie
 7 x **A** Juuenalis martelaer
 8 b Wierobisschop
 9 xviij c Sinte iob
 10 d Gordiaen en ander
 11 viij e De zō i gemi (iiij. viij)
 12 xv f **D**aeraes martela
 Euāge. Joannis. xv. ca. A. c. xlvij.
 13 g Seruaes bisscop
 Euange. ioannis. xv. ca. B. c. xlvij
 14 iiij **A** Victor martelaer
 15 b ysidorus bisschop.
 16 xij c Peregrij bisschop
 17 i d Lyzus confessoer
 18 e Marcus martelaer
 19 ix f Ponciana ioncfrou
 20 xviij g Basilia maghet
 21 **A** Secundus martelaer
 22 vi b Fastus martelaer
 23 c Desiderius martelaer
 24 xiiij d Rogariae martelaer
 25 ij e Urbanus paus
 26 xi f Augustijn bisschop
 27 g Beda priester

TAFEL

Den derden sondach

Epistel. i. peter. ij. ca/ Cccciiij. blat
 Euāgeli ioānis. xvi. ca/ C cclviij
 woē epi. i. ioan. ij. ca/ A cccc. blat
 euā/ ioannis. iij. ca/ D cccv

Vrid euā/ ioānis. xij. ca/ G cclij

Den vierden sondach

Epistel Jacobs. i. ca/ C cccxviij.
 Euāgeli Joānis. xvi. ca/ B cclviij

woē epi. i. tessaloni. v. ca/ A cclxxx
 euā/ Joān. xvij. ca/ B cclix

Vrid euā/ Joān. xij. ca/ D cclv

Den vyfden sondach

Epistel Jacobs. i. ca/ D cccxviij.
 Euāgeli Joānis. xvi. ca/ E cclviij

Epistel Jaco: v. ca. D. ccc i
 maen Euā. lucas. xi. ca/ A. c. xlvij

woē/ epi. werre d. iij. ca/ G. c. xij
 Euā/ ioā/ xvij. ca/ A. c. xlix

Op ons herē hemeluaerts dach
 epi. werre d. apos. i. ca/ A. clvi. blat
 Euā/ marcus. xvi. capit. B. lxxxij

Sondaerhs na hemeluaert

Epist. i. Peter. iij. capit/ C. ccc. vii
 Euāge/ Joān/ xv. capit/ D. c. xlvij

woē/ Epist. i. ier. ca. B. cc. lxxxv
 Euā/ luc. xxiiij. ca/ G. c. xxi

vrij. Euā. Joān. xv. ca. B. cclviij

Op de Pijnxter auont

epi. werre d. xix. cap. A. c. lxxxviij

KALENGIER

28 xij **A** Jan pacus
29 b maximij bisschop
30 viij c Felix pacus
31 xvi d Peternelle maghet

Iunius heeft. xrr. daghen.

1 e Nymedis martela.
2 v f Mercellij en peter
3 xij g Pergentij en laurentij
4 ij **A** Quirij bisschop
5 b Bonifacis biscop
Epistel hebree. xi. ca/ F/ rxxv. bl.
Euageli mathe. v. cap/ B v. blat
6 p c xx. martelaren
7 d paulus bisschop
8 xvij e Medardus bisschop/
9 f Primus en feliciaen/
10 vij g Rogatus martelaer/
11 xv **A** Barnabas apostel
12 b Odulphus cōfel.
Euageli mat. xxiiij. ca D xxxv.
13 iiij c De zōi cācro (iij. viij)
14 xij d Valerius en rufus
15 i e Vitus en modestus
16 ix f Basilus bisschop
17 g Alexius confessoer
18 **A** Marcus en marcellij
19 xvij b geruaes en prothaes
20 vi c Rufina en Martina.
21 d Albanus martelaer

TAFEL

Euangeli Joan. xiiij. ca/ B rlxv
Op den Dynster dach
Epistel/ werre d apo. ij. ca/ A rlvij
Euangeli Joan. xiiij. ca/ C rlxvi
Maē epi/ werre d/ p. ca/ F rlxviij
euang/ Joan. iij. ca/ B rxxv
Dij epi/ werre d. viij. ca C rlxviij
euang/ ioā. p. ca/ A rxxviij
Woē epi/ werre d/ v. ca/ B rlxvij.
euang/ Joan. vi. ca/ E rxxxi
Don epi/ werre/ viij. ca/ A rlxviij
euang/ Lucas. ix. ca/ A xxi
Dij epi/ werre der/ ij. ca/ D rlvij
euang/ Luc. v. ca/ D lxxxij
Sate epi/ werre/ xiiij. ca/ G rlxviij
euang/ Luc. iiij. ca/ G lxxxij
Op de driecoudicheits dach
Epistel Romeynē. xi. ca D rxxiiij
Euangeli Joan. iij. ca/ A rxxiiij
Op heyligh sacramēts dach
Epistel. i. Lorchē. xi. ca/ D rxxx
euangeli Joannis. vi. ca/ F rxxxi
Dē. i. sondach na drieuou.
epistel. i. Joānis. iiij. ca/ B rxxviij
euangeli Lucas. xvi. ca/ E rvi. blat
Woen/ dach
epistel Collossen. iiij. ca/ A rlxvi
euageli Matheus. v. ca/ B v. blat
Dij dach
euangeli Lucas. xvij. ca/ A rvi. bl

KALENGIER

22 xiiij e p. duysent martelaren
 23 iij f Botuast.
 24 g **I**n baptistē gebo
 Euangelie Lucas i. capit. F. lxxv.
 25 xi **A**l lebuhs trāslaci
 Euangelie Lucas xij. cap. e. xxiij
 26 xix b Jan en Paulus
 27 c Die seuen slapers
 28 viij d Botuast
 29 e **P**eter en **P**aul?
 Epi. werē dapo: xij. ca. A. clxxv.
 Euang. mathe. xvi. ca. C. xxiij. bl
 30 xvi f Paulus gedenckenis

Julius heeft. rxxi. daghen

1 v g Jan baptisten octaef
 2 xiiij **M**ariē vītatīe.
 Euangelie Lucas i. cap. D. lxxv. b
 3 b Thomas translacie
 4 iij c **M**artijns trāslaci.
 Euang. Lucas xij. cap. E. xxiij. b
 5 x d Zoen martelaer
 6 e peter en paulus octae
 7 f Beginsel d hons dagē
 8 xviij g Kyliāen martelaer
 9 vij **A**l Onser vrouwē octae
 10 xv b Die seuen broeders
 11 c Benedictus translaci
 12 iij d Klaboz en Felix
 13 e Margriet maghet

TAFEL

Den tweeden sondach

Epist. i. Joānes iij. ca C. rxxij. b
 Euāgeli Lucas xiiij. ca D. ciiij. b

Woensdach

Epi. i. Corin. xv. ca D. rxxxviiij. b
 Euāgeli math. xix. cap D. xxix. b

Drydach

Euāgeli math. xxi. ca C. xxx. bla

Den derden sondach

Epist. i. Peter. v. capi B. rccvi. bla
 Euāgeli Lucas xv. ca A. ciiij. bla

Woensdach

epistel Collosse iij. cap B. rclxvi. b
 euāgeli matheus v. capi D. v. bla

Drydach

euāgeli marcus xi. ca B. lxiij. bla

Den vierde sondach

epistel Romey viij. ca D. rxx. bla
 euāgeli Lucas. vi. ca F. lxxxv. bl

Woensdach

epistel. ij. Timothe. iij. cap D. rclxxx
 euāgeli Lucas. xiiij. ca F. ciiij. bla

Drydach

euāgeli marcus. x. ca A. xciiij. bla

Den. v. sondach

epistel. i. Peter. iij. ca B. rccv. blat
 euāgeli Lucas. v. ca A. lxxxv. bla

Woensdach

epistel i. timothe. ij. ca A. rclxxiiij
 euāgeli marcus. vij. ca C. lvij. b

KALENGIER

14 xij f Dezo i lede (iiij/vij)
 15 g Scheydinge d'aposte
 epistel Romeynē. x. ca. B. cc. xij. bl
 Euāgelie/ mathe. x. ca. A. xij. blat
 16 ix **A** Zylarius martelaer.
 17 b Theodosia maget
 18 xvij c Fredericus bisschop
 19 d Arsenius monic
 20 vi e Sabij martelaer.
 21 xiiij f Praxedis maget
 22 g Maria magdale.
 euang. lucas. vij. capit. F. lxxxvij.
 23 iij **A** Appollinaris
 24 xi b Botuast
 25 c Iacob apostel
 euange: mathe: xx/ capit: C. xxvij
 26 xix d Anna marien moeder
 Euangeli mathe: i. capit: A. i. blat
 27 e ermolauz priester
 28 viij f Panthaleon marte
 29 xvi g Olanus coninc
 30 v **A** Abdon en sennes
 31 b Bermaen bisschop
 August? hecft. xxxi. dagen.
 1 xij c Peter ad vincula
 epist. werre d'apo: xij: ca. A. c. lxxxv/
 euāge: mathe: xvi. cap: C. xxij: bl/
 2 ij d Steven paeus
 3 e Steven vindinghe

TAFEL

Drydach
 euange/ lucas/ xij. capit/ G. r. blat
 Den. vi. sondach
 epistel Romey/ vi: capit/ A. cc. vij.
 Euan/ matheus/ v. rap/ C. v. blat
 Woensdach.
 epistel/ hebree/ xij rap/ G. cc. xvi
 euang/ mathe/ xix. capit/ B. xxvij
 Drydach
 euange/ marc/ v. capit/ A. li. blat
 Den. vij. sondach.
 Epist/ Romey. vi. capit. C. cc. viij
 euan/ marcus/ viij. ca. A. lvij blat
 Woensdach.
 Epist/ Romey/ viij. capit/ A. cc. ix
 euan/ mathe/ xvi. cap. A. xxij. bl
 Drydach
 Euange/ mathe/ xij. capit/ A. xv.
 Den. viij. sondach.
 Epistel Romey. viij. capi. C. cc. x
 euange/ mathe/ vij. rap/ C. viij bl
 Woensdach.
 Epist. rome/ v. capit/ A. cc. vi. bl
 Euan/ marc/ ix. rap/ F. lvij/ blat
 Drydach
 Euāg/ mathe/ xxij. B. xxij. blat
 Den. ix. sondach
 epis. i. corinthē/ x. rap. B. cc. xxvij
 Euang. lucas. xvi. cap/ A. c. v. bl
 Woensdach.

KALENGIER

4 x f Justinus priester/
5 g Oswaldus coninc
6 xvij **A** Sixtus paus
7 b Dns herē trāsfigura
epistel. ij. peter. i. capit. D rcc vij/
Euang. Marcus ix. rap. A. lvij
8 xij c Eyzicus en ander
9 d Botuast/
10 iij e **L**aurētius mar.
epistel. ij. corinth. ix. rap. B. cc. xliij
Euang. Joan. xij. rap D r. xlij bl.
11 f Tyburcius martelaer
12 xij g Elara maghet
13 i **A** Ipolitus martelaer
Epistel Hebreē x. rap. F. cc. xliij/
Euang. lucas xij. capit. A. xviij
14 b Botuast zō i. i. gē (v vij)
15 ix c **M**ariē hemeluaert
Euang. lucas x. rap. G. xrv blat/
16 d Rochus cōfessoer
17 xvij e **F**eroē martelaer.
Epist. Hebreē. x. capit. F. cc. xliij/
Euang. lucas. xij. rap. A. xviij. bl
18 vi f Dz eynde d homis da.
19 g Magnus martelaer.
20 xliij **A** Bernaert abt
21 iij b Priuatus bisschop
22 xi c Tymotheus apostel
23 d Botuast.
24 e **B**artolome? apo.

TAFEL

epistel Romeynē/ vi. capit/ C. cc. ix
euange/ lucas/ xvi. capit/ C. r. v bl
Dydarh
euange/ lucas/ xi. capit/ F. xviij.
Den. x. sondarh
epist. i. Corinthiē/ xij. ca. A. cc. xxx.
euange/ lucas/ xix. ca. F. r. xl. blat/
Woensdarh
epistel. i. Corint/ xv. ca. E. cc. xxxv.
euan. lucas/ xxi. ca. D. r. xliij/ blat
Dydarh
euang. lucas/ xxi. rap. F. r. xliij/ bl
Den. xi. sondarh
epistel. i. Corin/ xv. ca. A. cc. xxxij
euange/ lucas/ xvij. ca. B. c. viij/ bl
Woensdarh
epistel. i. Corint/ vi. rap. C. cc. xliij
euan/ marcus/ viij. rap. B. lvij/ bl
Dydarh
euange/ lucas/ xij. capit/ F. r. blat
Den. xij. sondarh
epistel. ij. cori/ iij. ca. B. cc. xxxviij.
euan/ marcus/ vij. capit/ D. lvi/ bl
Woensdarh
epistel. ij. Corint/ iij. rap. D. cc. xl
euan/ matheus/ ix. rap. B. xi blat.
Dydarh
euan/ matheus/ xi. rap. C. xliij. bl
Den. xij. sondarh.
epistel gala/ iij. capit/ C. cc. l/ blat.

KALENGIER

TAFEL

Epistel Romeynē. viij. ca. B. rxx.	Euāgelie Luca. x. ca. D. xliij. bl.
Euāgeli Marcus. iij. ca. B. xlvij	Woensdach
25 xix f gregorius bisschop	Epistel ij. Corinth. v. cap. A. rxxl
26 viij g hyzencus en habūdus	Euāgeli matheus xij. ca. B. xv. bl.
27 xvi A rusius martelaer	Drydach
28 b Augustij bisschop	Euāgelie Lucas xij. ca. E. ri. bla
29 v r I a baptiste othoe	Den. xiiij. sondach
Euāgeli Marc. vi. ca. C. liij. blat	Epistel Galaten. v. ca. C. rclij. bl.
30 xij d selix en adauctus	Euāgelie Luc. xvij. ca. C. xvij. bla
31 e paulij bisschop	Woensdach
September heeft. xxx. dagē	Epistel. ij. Corinth. vi. ca. C. rxxli.
1 ij f gielis abt	Euāgelie marc. vi. cap. D. liij. b.
2 p g anthoninus martelaer	Drydach
3 A marus bisschop	Euā. Lucas. viij. ca. A. lxxxviij. b.
4 b Marcellus martelaer.	Den. xv. sondach
5 xvij r Verulanus martelaer	Epistel Gala. vi. ca. A. rclij. blat
6 vij d Magnus confessoer	Euāgelie math. vi. ca. C. vij. blat.
7 e Quorchius bisschop	Woensdach
8 xvi f Marien gheboorte	Epistel Collos. i. ca. B. rxxliij. bla
Euangel. matheus. i. capit. a. i. bl.	Euāgelie mathe. v. cap. F. vi. blat
9 iij g Gregorius martelaer	Drydach
10 xij A ylarius pacus	Euāgelie Lucas. xx. ca. A. rxl. bl.
11 i b prothus en Jacinctus	Den. xvi. sondach
12 r Marcellijn bisschop	Epistel Ephē. iij. ca. C. rclvi. blat
13 ix d Die 30 in libra (vi vi)	Euāgelie Lucas. xij. ca. C. lxxxvi
14 e Oeups verheffin.	Woensdach
Epistel collossen. ij. ca. C. rclxv. b	Epist. Collos. iij. ca. B. rclxv. bla
Euāgeli ioannis. iij. ca. A. rxxiiij	Euang. Lucas. vij. ca. E. lxxxviij.
15 xvij f Vlycomedis martelaer	Drydach
	Euang. marc. viij. ca. C. lvij. blat

KALENGIER

TAFEL

16 g Vermaen en Lucia

17 v **A** Lābz. chi bisscop

Epist. Hebrē. v. ca. A. cclxxxvij.

Euāge. mathe. x. cap. C. xij. blat

18 xij b Tyburtius bisscop

19 ij c Januarius martelae

20 d Botuast

21 e Matheus apostel

Epist. Ephe. iij. cap. B. cclvi. blat

Euāgelie mathe. ix. cap. B. xi. bla

22 xi f Maurici? en āder.

Euā. Lucas. xxi. cap. C. xij. bla

23 xix g Teclāmaghet

24 **A** Jan baptiste oīfang.

25 viij b Firmius bisscop

26 xvi c Eysiaen en iustijn

27 v d Cosmas en damiaen.

28 e Wenselaus coninck

29 xij f Michiel archāgel.

Epist. apocalip. xij. ca. B. cccxxvij

Euā. mat. xvij. cap. A. xxv. blat.

30 ij g Hieronimus priester

October heeft. xxi. daghē

1 **A** Remigi? en bauo

Euāg. Lucas. xxij. ca. E. xix. bl.

2 x b Leodigarius bisscop

3 c Twee Kewalden

4 xviij d Fransiscus cōfessoer

5 e Appollinaris bisscop.

Den. xvij. sondach

Epist. Ephesen iij. ca. A. cclvi. b

Euāgelie Luca. xij. ca. A. ij. bl.

Woensdach quaterdēper

Euāgeli marcus ix. cap. C. lix. bl.

Drydach quaterdēper

Euāgeli math. xv. ca. D. xxij. bla

Saterdach quaterdēper

Epistel Hebrē. ix. ca. A. ccc. blat

Euāgeli Lucas. xij. cap. B. i. blat

Den. xvij. sondach

Epist. i. Corinthe. i. cap. A. ccc. bl.

Euāgeli math. xxij. cap. D. xxxij.

Woensdach

Epistel Collosē. ij. ca. A. cclxvi.

Euāgeli mat. xij. ca. D. xxxij. bla

Drydach

Euāgeli math. xij. ca. D. xvij. bla

Den. xix. sondach

epistel ephe. iij. capi F. cclvi. blat

Euāgeli mathe. ix. cap. A. x. blat

Woensdach

epist. ij. Tessalo. ij. cap. D. cclxxij

Euāgeli mathe. xij. ca. E. xix. blas

Drydach

Euāgeli marcus. xij. ca. B. lxxij.

KALENGIER

6 vij f Fydis maghet
7 xv g Marcus en marcell.
8 iij **A** Regēfedis maghet
9 b Dionisius en ander
10 xij c **V**ictoren ander
Epist. Apocali. vij. ca. D. cc. xxij
Euāgeli. mathe. v. ca. A. iij. blat.
11 i d Augustijs trāslacie.
12 e Lypriaen en Felix
13 ix f De zōi scorpiōe (vij. v)
14 g Calixtus paeus
15 xvij **A** L L L maurien
16 vi b Gallus abt
17 c Florentius bisschop
18 xiiij d Lucas euangelist.
epist. ij. tymothe. iij. ca. A. cc. lxxx.
Euange. Lucas. x. capit. A. xij. bl
19 e Januarius en ander
20 f Quirijn martelaer.
21 iij g **Xi. M.** maechdē.
euā. mathe. xxx. cap. A. xxxvi. blat
22 **A** Seuerus bisschop
23 xi b Seuerij confessoer
24 xix c Felix bisschop
25 viij d Crispj en crispien
26 e Amandus bisschop.
27 v f Vincēt Botuast
28 g Symon en Judas
epistel Romey. viij. cap E. cc. x. bl
Euāge. Joan. xv. ca. B. r. xlvij. bl.

TAFEL

Den. xx. sondach
epistel Ephesen. v. cap. D. cc. lvij.
euan. mathe. xxij. ca. A. xxxi. blat
Woensdach
epistel. ij. tessalo. iij. ca. B. cc. lxxij.
euange. lucas. xiiij. ca. C. r. ij. blat
Vridach
euan. lucas vi. capit. D lxxxiiij. bl
De. xvi. sondach.
epistel ephesen vi. ca. B. cc. lxx. bl.
euan. Joan. iij. capit. G. r. xxij. bl
Woensdach
epistel. i. tymothe. i. ca. B. cc. lxxiiij.
euan. lucas. vi capit. A lxxxiiij. bl
Vrydach
euang. mathe. viij. capit. B. x. blat
Den. xxij. sondach
epistel Philippen. i. ca. A. cc. lx. bl
euan. matheus. xvij. cap. C. xxxi
Woensdach.
epistel Romey. viij. cap. E. cc. x
euangeli marcus. iij. ca. C. l. blat.
Vrydach
euangeli Mar. ij. capit. B. xlvij.

KALENGIER

29 i; **A** Marciscus bisschop
30 b ii. xx. martelaren.
31 ij c Botuast

Nouēber heeft. xxx. daghē

1 x d **A**lle heilige dach
Epist. Apocalip. viij. ca. A xxxviij
Euangel. Matheus. v. ca. A iij.

2 e **A**lle sielen dach
Epistel. i. Tessalo. iij. ca. D cclxx
Euangel. Mat. xxv. ca. C xxxviij.

3 xviij f Rubrecht bisschop

4 vij g Modesta maghet

5 xv **A** Felix priester

6 b Leonardus confesso.

7 iij c **W**illebroert bis.
Euangel. Lucas. xij. ca. E xxiij. bl

8 d Die vier ghecroende

9 xij e Theodorus martelae.

10 i f Martij paeus

21 g **M**artij bisschop

Euangel. Lucas. xij. ca. E xxiij. bl

12 ix **A** Lebuin cōfessoer

Euangel. math. xxv. ca. B xxxvi.

13 xvi b De zo i sagit (viij. iij)

14 c Serapion martelaer.

15 vi d Secundus martelaer.

16 e Othmarus bisscop

17 xliij f Ananiaen bisschop

18 iij g Sinte martij's octaef.

TAFEL

Item wanneer meer sondagē
comen tusschen d'ieuoudicheyts
dach en den aduent dan. xxv. die
en hebben epistel noch euangel
En men houtse gemeelic ontrēt
den. x. of. xij. sondach. en ontrent
den. xviij. of. xx. sondach. of int le-
ste bi den aduent En die sondagē
en worden hier niet ghetelt.

Den. xxiij. sondach die som-
tijts vareert

Epistel philip. iij. ca. D cclxij. bl.
Euangel. math. xxij. ca. B xxxvi

Den. xxiiij. sondach

Epistel Collosse. i. ca. B cclxiiij. b
Euangel. math. ix. capi. C xi. bla

Den. xxv. sondach

Euangel. Joānis. vi. ca. A xxxix.
Woensdach

Epist. Tymoth. i. ca. B cclxxviij.
Euangel. Lucas. x. ca. A. xxiij. bla

Vrydach

Euangel. mart. xiiij. capi. D lxxij.

R

KALENGIER

19 **A** Elizabeth weduwe
 20 xi b Maximijn bisschop
 21 c Marien presentatie
 22 xix d Cecilia maghet
 23 viij e Clemens paeus
 24 xvi f Crisogonis martelae
 25 v g **R**atherina mage
 Euangeli mathe/xxv/capi/ A xxxvi
 26 **A** Lynus paeus
 27 b Vitalis martelaer
 28 xiiij c Theodosia maghet
 29 ij d Botuast
 30 e **A**ndries apostel
 Epist/ Romey/x. capit/ B cxxij. bl
 Euangeli math/ iij. ca/ C iij. bla

Decēber heeft. xxi daghē.

1 x f Eloy bisschop.
 2 xvij g Seucrus en ferurus.
 3 **A** Claudius en ander
 4 vij b Barbara maghet.
 Euangeli mathe/xxv.ca/ A xxxvi
 5 c Julius martelaer
 6 xv d **I**nclaes bisschop
 Euangeli Lucas. xij. ca/ E. xxiij. bl
 7 iij e Sinte andries octaef.
 8 xij f **M**ariē ottagenis.
 Euangeli matheus. i. cap/ A. i. bla.
 9 g Eucharinus bisschop
 10 **A** Eulalia maghet

TAFEL

Item den eersten sondach van
 den Aduent roemt altoes op den
 sondach daer sinte Andries dach
 naest bi is/ te weten/ Als sinte An
 dries dach comt op dē Maēdach
 Dijnedach of Woensdach/ dan
 ist sondaerhs daer voer/ En als
 sinte Andries dach roemt op den
 Donderdach Vrydach of Sater
 dach/ dan ist sondaerhs daer nae.
 En als sinte Andries dach comt
 op den Sondach/ dan is den seluē
 dach den eersten sondach vanden
 Aduent.

Den. i. sondach indē aduent

Epistel Romey/ xiiij. ca/ D cxxvi. b
 Euangeli math/ xxi. ca/ A xxxij. bl.

Woensdach

Epist/ Jacobs. v. capi/ B. ccc. blat.
 Euangeli mathe/ iij. cap/ A. iij. bla

Vrydach

Euangeli Lucas. iij. capi/ B lxxij.

Den. ij. sondach indē aduent

Epistel Romey. xv. cap/ B. cxxvij
 Euangeli Lucas. xxi. ca/ E. xxiij.

Woensdach

Euangeli marcus. i. ca/ A. xlv. bla

Vrydach

Euangeli mathe/ xi. cap/ B. xiiij. b

KALENGIER

11 ix b Damasius paus
12 c De zō i capricor (vijs. iij.)
13 xvi d Lucia en Obertus
14 vi e Alycasius bisschop
15 f Valeriaen bisschop
16 xiiij g Die drie kinderen.

17 **A** ygnacius translatie.
18 iij b Wimbaldus bisschop
19 xi c Clemens martelaer.
20 d Botuast
21 xix e Thomas apostel.
22 viij f Odinus martelaer
23 xvi g Victoria maghet

24 **A** Loris auct. Botuast
Epist/ Rome. i. cap A. cxi. blat
Euāgeli matheus. i. capi/ Ci. bla
25 v b **O**ns herē geboe.

In die eerste misse
Epistel Lxtū. ij. cap/ C. cclxxxij.
Euāgeli Lucas. ij. A. lxxvi blat

In de tweede misse.
Epistel Lxtū. ij. capi B. cclxxxij.
Euāgeli Lucas. ij. ca. C. lxxvij. bl

In die derde misse
Epistel Hebreē. i. ca A. cclxxxiiij.
Euāgeli Joānis. i. ca/ A. cxi. bla

26 c Steuē de eerste mar
Epi/ werc d apo/ vi. cap/ C. lxxv. b
Euāgeli matth/ xxiij. ca/ A. cxxv.

TAFEL

Den. iij. sondach indē aduēt.
Epist/ i. Corinthē. iij. ca/ A. cxxxiij.
Euāgeli matth/ xi. cap/ A. xiiij. bl.
Woensdach quatertemper.
Euāgeli Lucas. i. ca/ C. lxxiiij. bl
Dyrdach quatertemper
Euāgeli Lucas. i. cap/ D. lxxv. bl
Saterdach quatertemper
Epist/ ij. Tessalo/ ij. ca/ A. cclxxxij.
Euāgeli Lucas/ ij. ca/ A. lxxviij.

Den. iij. sondach indē aduēt
Epi/ philippē/ iij. capit/ A. cclxxxij.
Euāgeli Joānis. i. cap/ B. cxxij. b

Op dē kermis dach.
Epi/ apocalip. xxi. ca/ A. cclxxxv.
Euāgeli Lucas. xix A. cxi. blat

Item men sal weten dat die an
der epistelen/ te wetē op die werc
daghen inden vasten en Quater
temperen/ genomen sijn vet dat
oude Testament / ende en staē in
dit bouck niet/ En oerk soe en zijt
geen Epistelen/ mer Propheetē
en Historien wt den Bybel/ En
des Saterdaechs buyde de vaste
houtmē de pistel vanden Woens
dach of Sondach daer voer

KALENGIER

27 xij d	I an euangelist.	I tem de vier Quatertemperē
Euāgeli Joān: xxi. ca/ F. clv. blat.		des Jaers comen alioes/ Woēs-
28 e	A lle onsele kind	dach/ Vrydach/ Saterdag na dē
Epi/ apocali/ xiiij. ca/ A. cccxviij		eersten Sondach inde vasten
Euāgeli math/ ij. capi/ C ij. blat		Woēsdach Vrydach Saterdag
29 ij f	thomas vā cātelberch	nae Pynxter dach
30 p g	Dauid coninc	Woēsdach Vrydach Saterdag
31	S ilvester paeus	na heyligh Cruys dach vheffing
	Op dē sondach na rotsdach	Woēsdach Vrydach Saterdag
Epi/ Salate/ iij. capi/ A. cli. blat		na sinte Lucien dach.
Euāgeli Lucas/ ij. capi/ E. lxxvij		

Wildi altoes weten wāneer dattet Affchen woens-
dach sijn sal/ soe merckt welc t gulden ghetal ende
die sondaechsche letter is vant iaer dat ghi begheert/ ende
sout dan in desen Kalengier Van onser lieuer vrouwe
lichtemis dach of nedervaert/ tot dat ghi roemt aendē eer-
sten dach daer t gulde getal vandē iare staet dat ghy sout
Ende altoes woēsdaechs daer na ist Affschē woensdach/
Wat altoes den eerste woensdach in deerste nieuwe maen
na lichtmis is dē Affchen woensdach. Vier bi machinen
altoes vindē dē Achterwinter/ Septuagesima/ Paessche/
Ons heren hemeluaerts dach/ Pynxteren/ Heylige drie
houdicheyts dach/ Sacraments dach. etc.

¶ Vier sijn geteykent sommige plaatsen in dit nieuwe Te-
stament daer ghedwaelt is/ Op dat een yeghelic die daer
in leest daer voer ghewaerschout mach sijn.

¶ Int. vi. blat de eerste side/ die. xxvi. reghel/ leest/ dat is
rot quaet.

Int. xij. blat de. i. side/ de. xxij. re. leest/ en crachede int vols

Int. xiiij. bla. die. ij. side/ den. vi. regel/ leest/ segghe ick v

int. xij. blat die. i. side/ den. xvij. re/ leest/ quade voer quaets

int. xxi. bl. de. ij. side/ den. xxij. reg/ leest/ blinde seyt sluyden

Int. xxij. bl. die. i. side/ den. xij. reg/ leest/ roept/ voor loopt.

Int. xxvi. bla. de. i. side/ den. xxij. rege/ leest. lxx. voer. lxxvij.

int. xxxvi. bl. de. i. side/ de. lesten re/ leest/ geatwoert seggēde

Int. xlij. blat de. ij. side/ den. xxv. reg/ leest/ in drie daghen

Int. lxxv. blat de. ij. side/ den. xxij. re/ leest/ Wi heeft ontfan-
ghen ysrael zijn kint.

Int. lxxvij. blat de eerste side/ den. xxvij. reghel/ leest/ herte
voer heere

Int. xlv. bla. die. ij. side/ den. leste rege/ leest/ vande quade

Int. xlv. blat de eerste side/ den. ij. reghel/ leest/ ruymoor of
turbacie/ voer schare.

Int. cxxij. bl. de. i. side/ den. xx. reg/ leest/ stem des roupers.

Int. clxi. blat die. ij. side/ den. xx. reghel/ leest/ moghen wor-
den wanneer etc. want soe ist beter sin/ hoe wel datijn so
heeft als Erasmus seyt

Int. clxxxvij. blat de eerste side/ de. xv. re/ is zyn te veel.

Int. clxxxix. blat de. ij. side/ den. xxvij. reghel/ leest en heb-
be niet ontweken.

Int. cxc. bl. de. ij. side/ den. lesten reg/ is/ seluen te veel

Int. cxiiij. blat de eerste side/ den. xiiij. rege/ leest/ ghekenen

voer gheuorhten

Kloch int selfde blat en side dē xix. re/leest vā hoer hervoort.

Int cxiij. blat de eerste side dē xxix. reghel/leest den boet
sonne crighen/welck op ghenomen zijnde.

Int. cc. bl/de ij. side dē xv. reghel/leest rijzen voer spaēdere

Int. ccij. blat de eerste side den. ix. en. x. reghel/leest ghe-
uonden voer gheworden.

Int. ccxi. b/de ij. side/dē. xxiiij. re/leest lopēde voer hopēde

Int cxiij. blat de tweede side den. xviij. reghel/leest die die-
nerse voer onse suster

Int. cxxx. blat/de eerste side dē. iij. regel/leest den voer der

Int. cxxiiij. bl/de. i. side den xij regel/leest saerk voer sack

Int/cxxxv. blat de tweede side den. ix reghel/leest snijdinge
ghe voer schuldninghe

Int. cxxxviij. bl/de ij. side dē. xiiij. re/ is haerte veel

Int/cxlvij. blat de eerste side dē vi. reg/leest phillippis.

Int/ccij. de eerste side den xv. re/leest/ en sijt want veel

Kloch in de selfde side/den/xix. reghel/leest veruolchde

Int/ccv. blat de eerste side den xx. reghel/leest/die welcke
god bereypt heeft

Int ccviij. blat de eerste side dē xxvi. re/leest loeghen voer
laghen

Int ccxvi. bl/de. i. side dē. vi. reg/leest/ niemāt voer yemant.

Int ccxij. blat de tweede side dē. ix. regel/leest/nochtā tot
dat gheen/dat wi vercreghen hebben/laet wygaen met
die selue reghel.

Kloch in die selfde side dē. xiiij. reg/leest/ cruyts voer eerse.

Int ccxv. blat de tweede side/den. xxviij. reg/leest/houaer-
delick intreden int gheen

Int ccxix. bl/de. i. side/dē. ix. reg/leest/niet voer mer

Int. cclxxxij. blat/de tweede side/den. x. reg/leest/nydich
malcanderen hatende

Int. ccxcviij. blat/de eerste side/den. xiiij. reghel/leest here
voer heeren

Int selfde blat. an dander side/ den. xij. re. leest goods voer
des heeren

Int. ccxcix. bl/de. ij. side den. xxvi. reghel ander voer achter

Int. ccxiij. blat/de tweede side/ den. xxix. reghel/ leest volc
twelc tot winst gheromen is

Int. ccxiiij. bl/de. ij. side dē. xxiij. re/leest gebotē voer gebodē

Int. ccxxij. blat/de tweede side/den. xxv. reghel/leest twee
mael berghen voer bozghen

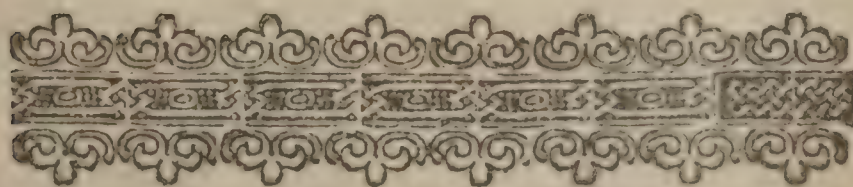
Int. ccxxiiij. bla/de. i. side/dē. xij. re/leest berch voer bozch

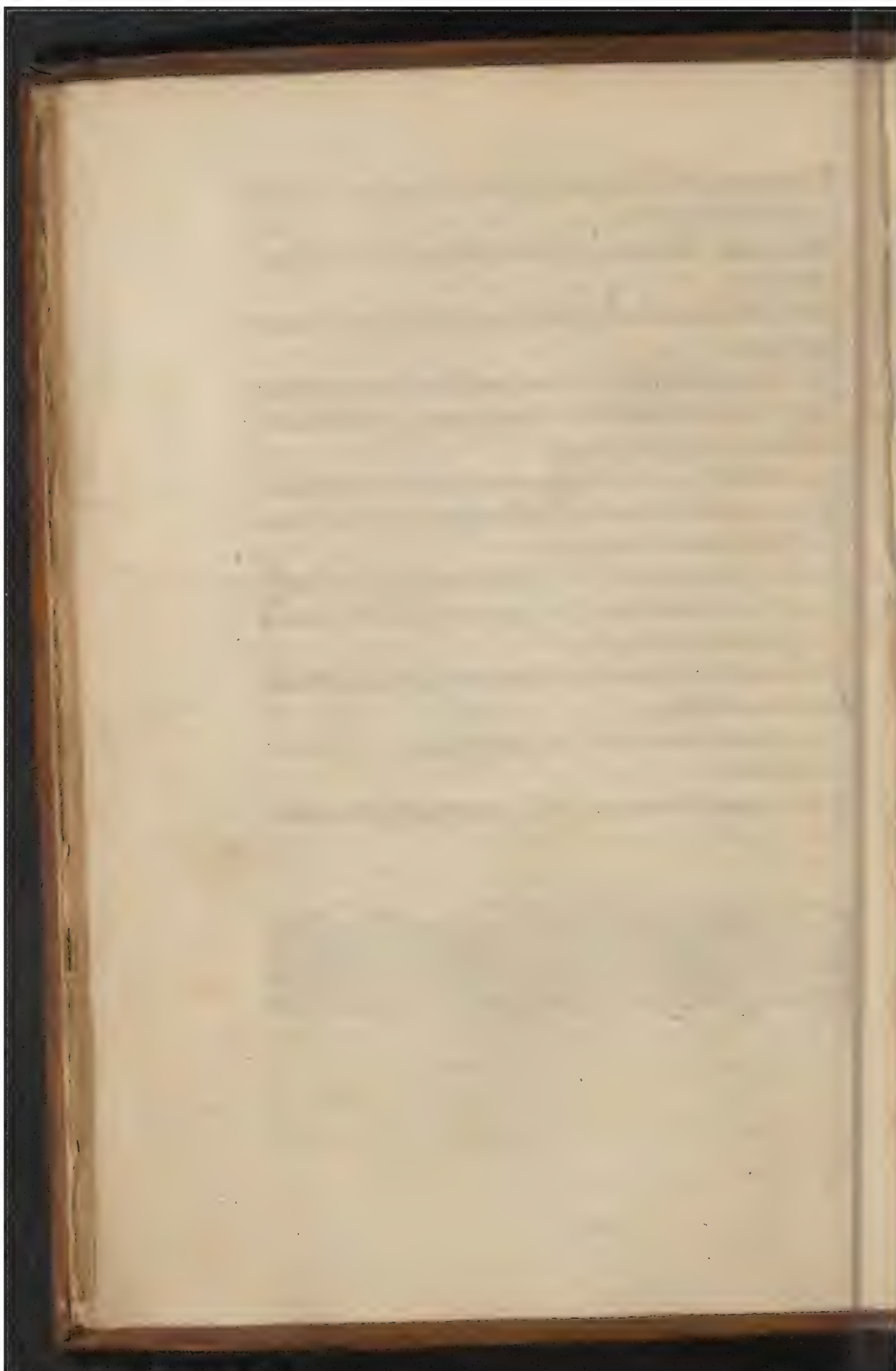
Int. ccxxv. blat/de eerste side/den. x. reghel/leest. xx. mael
duysent mael thien duysent

Int. ccxxviij. bl/de tweede side/den eerste regel/leest & wort
pen voer verderuen

Int. ccxxv. blat/de tweede side/den. xxiij. reghel/leest vette
voer vette.

Int. ccxxv. bl/de eerste side/dē. xv. reg/leest verricht is

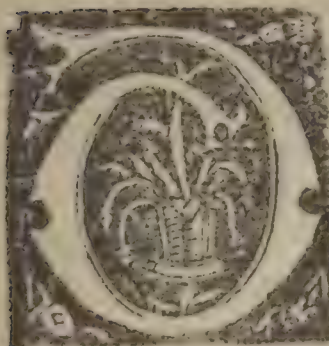
S. MATHEVS EVANGELIE.

¶ Dat eerste capittel.

At bouck der ge

A

boorten IHE SV Christus des Luc. 1.
soens Dauid/ des soens Abra-
hame.

Abraham wan Isaac/ Isaac
wan Jacob. Jacob wan Juda
en syn broeders. Judas wan
Phares en Saram van Thamar. Phares wa Esro.
Esron wan Aram. Aram wan Aminadab. Aminadab
wan Naafon. Naafon wan Salmon. Salmon wan
Booz van Rachab. Booz wa Obeth va Ruth. Obeth
wan Jesse. Jesse wan Dauid den Koninc.

Dauid die Koninc wa Salomo va Urias huyfrou
we en Salomo wa Roboa. Roboam wan Abia. Abia
wan Iffa. Iffa wan Josaphat. Josaphat wan Joram.
B Joram wan Ozias. Ozias wan Joatham. Joa-
tham wan Achas. Achas wan Ezechias. Ezechias
wan Manasse. Manasses wan Amon. Amon wa Jo-
siam. Josias wan Jerhoniem en syn broeders inder
tijt der t gheuanchenis va Babilonen.

cuertuact

En nader Babilonischer gheuanchenisse soe wan
Jerhoniass Salathiel Salathiel wan Zerobabel. Ze-
robabel wan Abiud. Abiud wan Eliachim. Eliachim
wan Azor. Azor wan Sadoch. Sadoch wan Achim/
Achim wan Eliud. Eliud wan Eleazar. Eleazar wa
Nathan. Nathan wan Jacob. Jacob wan Joseph
den man Marie. Van welker (Maria) gheboren is
IHE SVS die ghenacmt wort Christus. *

A. J.

S. MATHEVS.

Ouervuert uanckenisse in Babylonien viertien gheslachten. **E**n
vander Babylonischer gheuackenisse tot Christus
viertien gheslachten.

En die gheboorte Christi was aldus.

L. I. c.
en. 2. a.

Als Maria die moeder IESV te houweelijc ghege-
uen was Joseph, eer si te samen vergaderde, so werdt
beuonden dat si swaer was vande heyligen gheest, en
Joseph haer man, wat hi rechtvaardich was, en wou
desse niet beschamen, maer hi wou desse heymelic laten.
En doen Joseph en dorchte. **S**iet, so openbaende hem
die engel des heeren in sinen droom, segghende Jo-
seph dauid's sone, en vrees niet bi v te voeghen Mari-
am dijn huysvrouw. **W**ant dat in haer ontfanghen
is, dat is vande heyligen geest, en si sal eenē soen bare.
En sinē naem sult ghi IESVS hietē, wat hij sal sijn
volc salich maken vā haer sonden.

En en is al geschiet, om datter vervult soude werde
dat die heere doer de prophete gesproken heeft, seggē-
de. **S**iet. **E**en maghet sal ontfangē en baren eenē soē
en si sullen sinen naem noemen Emanuel. **D**welck
beduidende is, die heere is met ons.

En Joseph gewert sijnde wt sinē slaep, dede gelijc
hem die engel des heeren beuolen hadde. **E**n hij nam
sijn huysvrouw tot hem, en hij bekende haer noeyt,
tot dat si baerde haren eerste gheboren.

En hi noemde

D sinen naem IESVS. **D**at. ij. capittel. **A**
dat IESVS gheboren was in Bethleem
Jude inden tiden vā Herodes de coninc. **S**iet, die so

EVANGELIE.

ij.

ninghen sijn gecome tot Orienten te Jerusalem segghende. Waer is die / die gheboten is coninck der iuden. Want wi hebbē sijn sterre ghesien in Orienten. En wi sijn gecome om hem te aenbedē.

En Herodes dit hoerēde wert versciect / en met hem die geheele stadt vā Jerusalem. En vergaderēde alle die hoghe priesterē en geleerden des volcs / beuraechte vā haer / waer Christus gheboren soude worden. En dese sprake tot Herodes / in Bethleē Jude. Wāt also ist ghescreuē door dē propheet / en ghy Bethleem

Mich. 5. a

Of her
toech.

Doende Herodes heymelijc dese coninghen tot hem roepē / en hi ondersocht naer stelijck vā haer / den tijt dat haer die sterre gheopebaert hadde / en hi beual haer in Bethleem te reysen / en sprac. Als ghi daer sijt ondersoect neerslelijc vanden kinde. En als ghi dat gheuondē hebt / so segget mi weder. Op dat ic daer comen mach / en mach hem aenbedē. En na dat si dē coninc Herodem gehoort hadde / so sijn si ghereyst. En siet die sterre die si in Orienten ghesien hadde / ghinc voort hem / tot dat si quam staen bouen ouer die plaetse daer dat kint in was. En doen si die sterre sagghen / so sijn si verblijt seer met groter bijscap / en ingaende ēz hijs / so hebbē si gheuonden dat kint met Maria sijn moeder / en vielen neder / en hebbē dū kint aengebedē / en haer schatten gheopent / en hebbē hem gheoffert gauen / goud / wierroch / en myrre. En god gaf haer te

S. MATHEVS.

kenne indē droom dat si tot Herodem niet weder kee-
ren en soude/en si sijn doer eenē anderen werch weder
ghekeert in haer lant. *

En na dat si werch ghereyst warē. ✠ Siet so heeft
die enghel des heeren gheopenbaert Joseph inden
slaep seggende. Staet op/en neempt dat kint en sijn
moeder/en riet in Egyptē/en blyst daer tot dat ict v sal
seggē. Wāt het is op handē dat Herodes di kint soe
ke sal om te dodē. En hi wacker wordede heeft niet hē
ghenomē dat kint/en sijn moeder/by der nacht/en is
werch ghereyst in Egyptē/en heeft daer also langhe
ghebleuē tot na der doot Herodis/op dat vernult sou-
de wordē dat vandē heere ghesprokē was/doer dē pro-
pheet seggēde. Wi Egyptē heb ic minē soē geroepē.

Osce. II. a

Doen Herodes sarch dat hi bedroghe was/vanden
coningē/wert vter maten gram/en seyndede sijn die
naers/heeft gedoot alle die kinderen die te Bet hleem
en daer omtrent in die landē ronts om liggēde warē/
alle die twee iaren oft min out warē. Na den tijt die
hi naerstelic wē coninghe bekenit hadde.

Hiere. I. g

Iren. I. a

Doen was vernult dat gesprokē heeft geweeft doer
den propheet Jheremias/als hi spreekt/een stemme
is gehoort gheweest in Rama claginge/huylinge/en
grote weeninge. Kachel beweende hare kinderen/en
en heeft haer niet willē late troostē. wāt sijn en zyn. *

✠ Doet als Herodes gestouē was. Siet so opē-
laerde die engel des heere Joseph/inden droom daer
hi in Egyptē was seggēde. Staet op/en neempt tot
v dat kint en sijn moeder/en gaet int lant vā Israhel
Wāt si sijn ghestouē die den kinde na sijn leuen ston-

EVANGELIE.

iq.

Den en hi stont op en nam dat kint en sijn moeder tot hem en is gecomē int lant van Israel. Maer doen hi verhoorde dat Archelaus int lant vā Judeen regneerde in die plaetse Herodis sijn vaders, so heeft hi ghevreesst daerwaert te gaē. mer in dē droom ontfinc hi een beuel van gode en is geweken in die eynde des lants vā Galileen. En daer comēde so heeft hij gewoent in die stadt die ghenact is Nazareth. Op dat vervult soude wordē dat door die prophete gesprokē was. Want hi Nazarenius genoēt sal wordē. * Dat. iij. capit.

Judi. i.

Luce. 3. a.

Joan. 1. a.

Mar. 1. a.

Doet pe

nitentie.

Esa 40. a.

A

In dien dagen is Johannes baptista gecomē prekenende in die woestine vā Judeen en seyde. † Bertert v dat rijck der hemelen is nakende. En dese isde ghene daer die prophete Esayas af ghesproken heeft seggēde een stemme des geens die daer inder woestijne roepende is bereyt den werch des heeren en maect sijn toepaden recht.

En dese hadde sijn cleedinghe vā kemelen hare en een leren gordel om sijn lenden ende sijn spise waren sprinchanen en wilden koninck. Doe is tot hem wtghegaen die stadt vā Jerusalem en alle dat lant van Judeen en alle die landē omtrent der Jordane en si worden van hem in die Jordane ghedoopt bekenende haer sonden.

Mar. 1. a.

B

† En doen hi sach veel Pharizeen en Saduceen tot sinē doopsel comē. so sprac hi tot haer luden. Ghij gheslachte der slangen. Wie heuet v te kennē gegheuen te ontulieden den toecomēden toet? Vriet om so doet waerdige vruchtē der penitencien en en sijt van alfulcke meininge nē als dat ghi sult seggē in v seluē

S. MATHEVS

Mar. 1. a. **W**i hebbe Abraham tot eenē vader/wāt ic segge v/dz
 Lu. 3. c. god mach maken dat wt dese steenen moghen opstae
 Johā. 1. a. kinderen Abrahā. En die byle is als nu aen die wortel
 Actū. 1. a. der boomē ghestelt/hier om alle boom die geen goede
 vruchtenbrēgt/weet af ghehouwē en int vier gerozpe
 En ic dōpe v met water totter penitencie mer hij die
 na mi comen sal/die is stercker dan ic/wyens schoenē
 ic niet waerdich en bente draghen/die sal v dōpē indē
 heylighen geest/en met vier/wiens wayer in zij hant
 is. En hi sal sinen dorschvloer sinieren/en sine tarwe
 sal hi in zijn schuere vergaderē mer dat ras sal hi met
 onblusschelyken vuere verbrāndē. *

† Doen quam IESVS wt Galileen tot die Jor- D
 dane tot Johannē om dat hi van hem gedoopt soude
 worden en Johannes verbotet hem/en sprack. Ic be-
 hoefde wel van v ghedoopt te worden/en roempt ghi
 tot mi. En IESVS antwoorde hem/en sprac. Laet
 mi toe/wāt alsoe betamet ons op dat wi alle gherechtic-
 heyt volbrēngchen. Doe liet hij hem IESVS gedoopt.
 sijnde clam ter stont vten water/en siet/die hemelen
 zijn hem gheōpent ghevōrdē/en sach den geest gods
 neder dalen ghelijc een duine/en over hem comēde/en
 siet daer quam een stemme vten hemel/seggende. De-
 se is mijn beminde sone/inden welcken ic een veel be-
 haghen hebbe. * Dat. iiij. capittel

Mar. 1. b. **D**oen is IESVS gheleyt vanden gheest/in der A
 Luc. 4 a. woestine/om dat hi getempteert soude worden
 vande duuel. En na dat hi gewast hadde viertich dage
 en viertich nachte/so hongerde hem/en die temptēder
 quam tot hē en sprac. Ist sake dz ghi die sone gods zijt.

EVANGELIE.

III.

so gebiet dat dese siene broet wordē en IESVS sprac
en antwoorde. Het is gescreuē die mensche en sal niet Deut. 8 a
leuen alse vande brode mer van alle vooet dat daer
coemt wt den monde gods.

Doen nam die diuel (en woerde) hem in die heylige
stadt en sleide hem op der tuine vande tēpel en sprac
tot hē. Sijt ghi die sone gods so worpt v seluen neder-
waerts. Want gescreuē staet. Syn engelen sal hij Psal. 90
gebiedē vā u en mē haer handē so sultē si v draghē op
dat ghi uwe wet mē sloē en sout an dē steen. En I E-
SVS sprac tot hem. Weder om so isser gescreuē Ghi Deut. 6 c
en sult uwen here uwe god niet tempteren.

B Weder om nam hē de diuel (en woerde) op eenē seer
hoghē berch en hi toonde hē alle die rykē der werelt
en hair glorie en sprack tot hē. Alle dese sal ic v gheue
ist sake dat ghi ned valt en mi aenbidt. Doe sprac I E-
SVS tot hē. Gaet wech Sathanas want gescreuē
is uwe here uwe god sult ghi anbidde en hē sult ghi Deut. 6 b
alleen dienē. Doen liet die diuel IESVM en liet die en. 10 b
engelen quamē en dienden hem. *

† En na dz IESVS schoot had dat Johānes ge-
leert was so ghinc hi wech tot in Galilee en liet die Luc. 4 a
stat Nazareth so is hi gerome wone in die stat vā La-
C. pharnai die aend zee leyt in die eynde vā Zabulō en
Neptali op dz xijst soude wordē dz door dē propheet
Esaias gesprokē was. Dat lā vā Zabulō en tlant vā Esay. 9. a
Neptali (dz gelegē is) bidē wech dē zee ouer die iordāe
dz heydēse Galilea dat volck dat in duysternissen sat
heeft een groot licht gesie en dē genē die daer saen in
dat rijc en schayē des doots die is en licht opghegaen

S. MATHEVS

Vā dier tijt af begoft IESVS te prediken en te seg.
 † Doet pe ghent Beiert v dat rijc der hemelen is nakende. *
 nitencie. † En IESVS wandelende byder zee vā Galilēe
 Mar. I. 6 heeft ghesien twee broederē Symon die Petrus hiet/
 Luc. 5. 6 en Andream sinē broeder. haer vischnet inder zee wor-

pēde/ wāt si visschers warē en sprac tot haer. Volcht
 mi na en ic sal v vissers der menscē makē En dese ter
 stont haer nettē achterlatēde zj Jesum na geuolcht.

En vā daer voortgaēde heeft hij twee ander broede D
 re ghesien. Jacobum den sone van Zebedeus/ en Jo-
 hannem sinen broeder int schip met haren vader Ze-
 bedeus vermakende haer vischnettē en hi heeft dese
 geroepē. En dese lietē ter stont haer nettē en hare va-
 der en volchden hem. *

† En IESVS omghinc dat geheel lant vā Ga-
 Luc. 4. e lileen/ leerēde in haer synagogen/ en predikēde dz euā-
 geliedes rijcs/ en ghenas alle siechede en onghesont-
 hede in dat volc. En zijn fame is ver breyt int geheel
 lant vā Syrien en si brachten tot hem alle cranken/
 met menigerley qualen en siertē beuange/ en die van
 den duuel besetē warē en die maensuchtighen/ en die
 gichtigen en hi maecte se alle ghesont/ en vele schare
 sijn hem gheuolcht vā Galileen/ vā dē tien stedē vā
 Jerusale/ en vā dē iourschen lande/ en van ouer die ior-
 danen. *

¶ Dat. v. capittel.

Als hi ghesien heeft die scare is hij gecommē A
 op dē berch/ en als hi geseten wae/ quame tot
 hē zjn discipulen. En als hi op gedaen had sinē mōt
 Luc. 6. 8 leerde hi haer seggende. Salich zijn die gene die arm
 vā geest zijn/ wāt dat rijc der hemelen hoort haer tot

EVANGELIE.

Salich zijn die ghene die weenen oft screyen want si
vertroost sullen worden. Salich zijn die sachtmoedi-
ghe/wāt si die aerde besutē sullen. Salich zijn die ghe-
ne die hongerē en dorstē na die rechtaerdicheit/wāt
si versaet sullen wordē. Salich zijn die ontfermherti-
ge/wāt si ontfermhertichede vertrighē sullen Salich
zijn die suuer vā hertē zijn/wāt si sullen god sien. Sa-
lich zijn die vreedsamige/wāt si sullen gods kinderen
heeten. Salich zijn die gene die persecutie lijdē om d
rechtaerdichz/want dat rijt der hemelen hoort haer
toe. Salich zijt ghi/als die menscē v versmadē en ver-
volgen en alle quaet tegē v spreke liegēde om minē
wille/dan verblijt en verhoget v/wāt v loon is groot
in die hemelen. *

Wāt also hebben si oec veruolcht die propheten die
voer v gheweest hebben.

B ✠ Ghi zijt dz sout der aerde/en ist sake dat dat sout Mar. 9. 9
zijn cracht verliest/waer mede salmē dan soutē/want Luc. 14. 9
dan en ist voort aen niet profitelic/dan om wtgegotē
te wordē/en vandē menscē vertredē te wordē Ghi zijt
dat licht der werelt/En stadt die op eenen berch leyt
en mach niet verborghen wordē Noch men ontsteert
geen kaersse/die mē bercht onder een rozen vat. Mer Mar. 4. 5
mē stelt se op enē kandelaer/om dat se alle die int huys Luc. 8. 1
zijn licht soude gheue/alsoe laet v licht lichtē voer die en. 11. c
menscē/op dat si v goede werckē aensien/en uwe vād
die inden hemelen is/louen. *

✠ En wilt niet meynen/dat ic gheromen bin/om
te bederue die wet/oft die prophetē/ick en bin niet ge ton blindē
romē/om die wet te bederue/mer om die te veruolle

S. MATHEVS

Want ick segghe v voortwaer/ alsoe lange als hemel
ende aerde staen/ soe en sal niet een letter/ noch oec een
Luce. 16 e alder minste tijtel vander wet vergaen/ tot dat al ghe-
Jaco. 2 b schiet sal zijn.

En daer om/ so wie enē van dese alder minste gebo- C
de breect/ en die mēschē alsoe leert/ die sal die alder minste
int rijt d' hemelē genaet wordē. mer die dese gheboden
doet en leert/ die sal int rijke der hemelen groot ghe-
naemt worden. *

✠ Wāt ic segghe v. Ten si dat v rechthuerdicheit
meer is/ dan der scriben en Pharizee/ so en suldy int
rijt der hemelen niet moghen comen.

Ghi hebt gehooft dat tottē ouders gesprokē is Ghi
Mar. 10 r en sulst niet doot slaē/ wāt die doot slaet/ die sal des oor-
Exo. 20 r delis sculdich zijn Maer ic segge v/ dat een yegelyc die
Leui. 24 r op sinen broeder gram is (sond sake) die is des oordels
sculdich. En wie dat tot sinē broeder spreekt Kacha die
sal des raets sculdich zij. En wie tot sinē broed sprekt
waers die is sculdich dat hellsche vier. *

Daer om wanneer ghi v gauē optē outaer offert/ en
dz ghi daer gedachtich wort/ dz v broed yet teghē v wet
staende heeft/ so laet daer by den outaer v offerhande
en gaet eerst en versoent v met uwen broeder/ en dan
roemt en offert v gauen.

✠ Querdraget ter stont niet uwe viāt/ als ghi mē
hē op dē wech zijt/ op dz uwe viant tot eniger tijt v nē
en leuert dē rechter/ en die rechter v ouer leuert dē die
nare/ en indē kercker geworpe wort. Doerwaer ic seg-
ge v/ ghi en sulst daer niet wt comē/ oec dat ghi den
alder laetsten penninc betaelt sulst hebben.

EVANGELIE.

vi.

W hi hebt gehoort dat totte oudere geseyt is. ghij en sult gē ouerspel doe mer ic segge v. dz so wie eē ande wijs aensiet om haer te begheere. die heeft in zj herte niet haer ouerspel gedaē. En ist sake dat v uwe rechte

Exo.20 8

Mat.10 6

Mat.19 9

E ooge argert/so steent die wt/en worpse vā v. Het is v profiteliker dat een vā uwen leden vergaen dan dat v gheheel lichaem in die helle geworpe worde. En ist sake dat v rechte hant v argert/so snijt die af/en worpse van w/het is v beter dat een van uwe leden vergaen dan dat v gheheel lichaem in die helle gheworpen worde. *

Mat.18 6

Mat.9 5

Daer is oec ghesproken. Die hem vā zjn huyf sion we scheyt/die sal haer gheuen eenē scheytbrief. Mer ick segghe v/wie hem van synen wijue scheyt (het en si om ouerspel) die maect dat si ouerspei doet. En soe wie die af gesceyde trout/die doet ouerspel.

Deu.24 1

Mat.19 6

Mat.10 10

Luc.16 1

F ✠ Doet an/soe hebt ghi ghehoort dat totten ouderen ghesproken is. W hi en sult gheen valschen eedt doen. Maer ghij sult god uwen eedt houden. En ick segghe v dat ghij in gheender manieren sweeren en sult. Noch by den hemel/want hij den stoel gods is/ noch by der aerden/want zjn voetbank is. Noch by Jerusalem/want si een stadt van een groot coninc is/ noch by v hooft en suldy niet sweeren/want ghi niet een haer swaer oft wit maken en moecht. Maer uwe woorden sullen syn/ia ja neen neen/ en alle dat hier bouē toe ghedaē wort/dat is quaet.

Leui.9 2

Exo.20 7

Jero.5 1

W hi hebt gehoort datter geseyt is/oge om oge tant om tant. Mer ic segge v. W hi en sult niet wedstaē dē quade. Mer ist sake dz v yemāt siet an v rechte wāge

Exo.21 1

Deu.19 6

Lu.6 8

S. MATHEVS

so biet hem v ander. En oft yemāt met v te recht gaē wilt/ en uwē rock nemē wil/ laet hem oec nemē uwē mantel. En menē genē die v dwingt om met hem te gaen een mile so gaet twee milen met hē. Geeft allen den ghenē die v bidt. en en weyghert niet den ghenen die van v leuen wilt. *

✠ Ghi hebt gehooort datter ghesprokē is. Ghi sult uwē naeste beminnē/ en uwē viant haten. Mer ic seg
Luce. 6. r. ghe v hebt lief v viandē/ gebenedijtse die v vermaledie
Leui. 19. r. en doet wel den ghenē die v hatē/ en bidt voer die ghene die v quael doe en vernolghen/ op dat ghi kinderen moecht zijn vā uwen vader/ die in die hemelen is/ die zijn sonne laet op gaen op die goede en quade/ en laet regenē op die rechtuaerdighe en onrechtuaerdighe.

Wāt ist sake dat ghi die gene bemint/ die v beminnē/ wat loen sult ghi daer voer hebbē/ en doe die publicanē dit selue niet. En ist sake dat ghi uwē broeder al seer vrientlic zijt/ wat doet ghi sonderling. En doen die publicanē dit oec nē. Hier omme so sult ghi perfect
Luce. 6. r. zijn ghelijc uwē hemelsre vader perfect is.

¶ Dat. vi. Capittel.

Set toe dat ghi v aelmissen niet en gheeft voer die menscē op dat ghi vā haer gesiē mocht wordē anders so en sult ghi gheenē loen hebbē bi uwen vader/ die in die hemelen is.

Mat. 23. a Hier om als ghi aelmissen gheeft so en wilt gheen trompetē voir v latē blasen/ gelijc die ypocritē in haer synagogē en op die stratē doen/ om dat si vande menschen ghepresen mogen wordē. Doerwaer ic segge v dat si hare loē ontfangē hebbē. En als ghi v aelmissen

EVANGELIE.

vij.

gheeft/so en laet v slinckerhant niet weten wat uwe
rechterhant doet/op dat v aelmissen verborghen blijuē
en v vader/diet aensiet int verborghē/die sal v int opē-
baer loonen. *

B En als ghi bidt/soe en sult ghi niet zijn ghelijck die
ypocriten/wāt die plagen in die synagogen en in d'ye
hoerken der stratē al staende te biddē/om dat si vandē
menschen ghesien soude wōrdē. Doerwaer ic segghe v
dat si haren loen ontfanghen hebbē. Mer als ghi bidt
so gaet in v slaepamerken en sluyt de dore toe en bidt
int heymelijc uwe hemelschē vader/en v vader die dat
int verborghē siet/die sal v dat int opēbaer loonē.

Mer als ghi bidt/soe en maect niet veel wōrdē ghe-
lijc die heydenē doē die daer meynē/dz si doer vele wor-
den verhoort wōrdē. Daer omme/so en wili desen niet
ghelijc wōrdē. wāt v vader weet wat v vā node is/ eer **Luce. 11. 2**
ghi hem bidt/daer om so sult ghi aldus bidden. Onse
vader die in die hemelen is Gheheyligh wōrdē uwen
name. Vrijc toe come Uwen wille gheschiede opter aer-
den als in dē hemel. Geeft ons huden onse daghelijc
broot. En vergeeft ons onse schulden/ghelijc wi onse
schuldenaers vergheue En en leynt ons niet in tempta-
cien Mer verlost ons vandē quade (Wāt v is dat rijc
en die cracht/en die heerlicheyt inder ewichz) Amen.
Want ist sake dat ghi den mensche vergeeft haer mis-
daden/so sal v hemelsche vader v oec vergheue Mer
ist sake dat ghi den mensche haer misdade niet en ver-
gheeft/soe en sal uwe hemelsche vader v oec niet ver- **Mar. 11. 2**
gheuen v misdaden.

✠ En als ghi vast soe en wili niet droeflijc sien/ suerlijck

S. MATHEVS

gelijc die yperiten. Want dese verduyftere haer aen- C
sichten om dat die menschen daer doer bekenne souden
dat si vasten. Doerwaer segge ic v si hebbē haren loen
ontfangen. Mer als ghi vast so salst v hooft en was-
schet v aenscijn op dat ghi voer die menschen niet en
schijnt te vasten mer v vader die int verborgē is en v
vader die int heymelijck siet sal v dz loonē int opēbaer.

LUC. 12 8 **D** Ghi en sult gheen scatten vergaderē opter aerden
daerse die roest en die mottē verderuē en daer de dieuē
na grauē en stelen. Maer vergadert v scatten indē he-
mel daerse noch roest noch motten en verderuen en
daer die dieuē niet na en grauē noch en stelen. Want
waer woxē schat is daer is v herte. *

LUC. 11 1 **D**ie lichtster des lichaems ist ooghe daer ora ist dat
dijn oogge simpel is so sal dijn geheel lichaē lichtende
sijn. En ist sake dat dijn ooghe scalk is so sal dijn ge-
heel lichaem duyster sijn. Vier om ist sake dattet licht
dat in v is duysternissen zijn. hoe groot sullen dan die
duysternissen selue zijn?

LUC. 16 2 **+** Niemāt en mach twee heerē dienē oft hi sal den
eenē hatē en den anderē brinnē oft hi sal den eenen
aenhangē en den anderē teghetē. Ghi en moecht god
(mānō) niet dienē en Mānō. Daer om segghe ic v en socht
is dē god niet voer v leuen wat ghi eten oft drincken sult noch
driycheyt oor voer v lichaem wat ghi aendoen sult. En is dat le-
uen niet meer dan die spise en dat lichaem meer dā die

LUC. 12 1 **D**ienstet die roghelen des hemels want zij
niet en sayen noch en mayen noch in die schuerē niet
en vergaderen en v hemelsche vader roefse En gaet
ghi dese niet verde te bouwen.

EVANGELIE

vij

En wie isser onder v die sochfuldelyc denckede tot
zijnder lengde een elle toe doe mach? waer om socht 2. Cor. 9. 6
ghi dan voer v cleederen: ansiet die selyen des ackers / Luc. 12. 8
hoe dat si wassen: Si en arbeidenz noch si en spinnen
niet. Nochtā (seg ic v) dat Salomō in al zijn geheel
glorie niet so gerleet geweest en is gelijs eē van desen
En ist sake dat god also cleet een gras des ackers dat
hude is en morgē indē ouen geworpē wort En soude
hi v dā niet vele meer doen: o ghi vā cleenē gheloue?

Daer om suldy niet sozghen segghende. Wat sullē
wi eten oft wat sullē wi drincken oft waer mede sul
lē wi gerleet wordē: Wāt die heydenē soekē alle dese
wāt v hemelse rad weet dz ghi dese alle vā node hebt
Soet alder eerst dat rijke gods en zijn rechtuaerdic
heyt. En alle dese sullē v toegheworpen worden. *

Daer om soe en zyt niet sochfuldich voer den dach
van morghen. Want den dach van morghen sal voer
hem seluen sozghen. Het is ghenoech dat elckē dach
zijn eyghen last heeft. ¶ Dat. vij. Capittel.

A **E**n wilt niet oerdelē op dat ghi niet gheoordelt Luc. 6. f
en wort wāt mī wat oerdel dz ghi oerdel met Roma. 2. a
dat sal vā v gheoordelt wordē en mī wat matē dz ghi Mar. 4. e
meet met die selue sullē v die andē meten. Wat siet ghi
een splinter die daer is in ws broeders ooghe en den
balk die in v oge is die en wort ghi nī gewaer: oft hoe
dofdy segghē tot uwer broeder. Zou laet mī wi dīn
ooge worpē dē splinter en siet in dī oge is enē balk?
Ehi yperrijs wort eerst dē balk wt v ooge. en dair na
sult ghi besie hoe ghi dē splinter wt ws broeders oge
trecken moecht.

S. MATHEVS

En gheeft niet dat heyligh is den hondē, en werpt v
pacsen niet voor die vercken/ op dat si dye niet haren
voetē niet en ventredē en die haer keerde tot uwaert
v en vershoten.

Luce 11. b Bidt en v sal gegene worde/ soert/ en ghi sult vinde/ B
Jacq. 1. a slopt/ en v sal op ghedaen worden. Wat wie daer bidt
die ontfact/ en wie soert de vint/ en wie slopt die sal op
gedae worde. Iffer niemant ondt v een mensche/ die welc
ken ist dat saer dat zijn soen broet begeert: sal hy hem
eenē steen gheue. Of ist saeck dat hi een visch begeert:
sal hi hem een serpent gheue. Ist dā dat ghi die dorch
arch slyt/ uwe kinderē goede gauen rondt gheue/ hoe
vele meer sal dā uwe vader die in die hemelen is/ goet
geue den ghenē die hem bidden.

Ezob. 4. r Zier omme alle dat ghi wilt/ dat v die mensche doe
Luce. 6. c. sullen/ also doet ghij haer oerē want dat is die wet en
die propheten.

Daet in doer die enge poorte/ wāt die poort is wīt:
en die werch is breet die daer afleyt totter xdoemenisse
en veel zijnder/ die doer dese gaen. Want die poorte is
enghe/ en die werch is smal/ die tottē leue leyt. en luttel
zijnder diese vinden.

✠ Wachyt v voer dē valsche propheten/ die tot v ro-
men in scaeps clederē/ mer inwēdich zijn si gripende
voluen aen haer vruchtē sult ghise kennē. Nachmē
oer wijndruye vergaderen vande doornē/ oft vighen
van distelen. Also een yegelijc goede boem brengt goe-
de vruchtē/ maer een quade boem brenct quade vruchtē
ien/ eenē goede boem/ en ran gheen quade vruchtē brē
ghen/ en een quade boem/ en ran gheen goede vruchtē

EVANGELIE.

ix.

Stenghen alle boom die geen goede vruchte en brēgt
wordt of ghehoude en int vier gheworpen. Daer om
so sult ghy dese kennē an hare vruchten.

Niet alle die ghene die tot mi heer heer seyt/sullen in
gaen int rijk der hemelen. Mer die ghene die doet den
wille mijns vaders die in die hemelen is. *

In dien daghe sullen veel menschen tot mi segghen
D Weere here/en hebben vi niet in uwen naem ghepro
pheteert/en in uwen naem die duuelen vi geworpen
en doot uwen name veel crachten volbricht. En dan
sal ic haer belijde gaet van mi die quaet doet.

Psal. 6

Luce. 13. e

Daerom een yegelyc die wt mi dese woordē hoort
en doet se/sal gheleken worden eenē wisen man die zyn
huys op eenē steen ghetimmert heeft/en daer is eenē
reghen neder ghedaelt en daer zyn stroomē gecome/
en winden ghewaeyt/en stieten tegen dat huys/ende
ten is niet gheualen/wat het was op eenen steen ge
fondeert. En wie van mi dese woorden hoort/en nyet
en doet/is eenē soiten mā gelyc/die zyn huis opt sant
ghetimmert heeft/en die stroomē zyn gecome/en die
winden hebben ghewaeyt/en stieten tegen dat huys
en het is ter neder gheworpen/ende die val hier af is
groot gheweest.

Mar. 1. e

Luc. 4. e

En het is gheschiet/doē IESVS dese leeringhe vol
eynt hadde dat die scharen des volcs haer seer verwō
den de ouer sine leeringe. Wāt hi leerde als auctoritē
daer toe hebbēde/en niet ghelyc die scriben.

¶ Dat. viij. Capittel.

✠

A Ende na dat hi vanden berge neder gedaelt was
soe volchden hē vele scaren/en siet eē malactsch
6. 12

S. MATHEVS.

Mar.x. **D** mensche quam bi hem/ en heeft hem aengebēden seg-
 Lu.5.6. gende. *Woeere/wildy samoerhdi mi suuerē. En wt ste-
 kende zijn hant heeft hem geract segghēde. Ick wil
 weest suuer. En ter slont so was zijn malacischz ge-
 reynicht/en IESVS sprac tot hem. Siet dat ghij dit
 niemant en segt. Maer gaet en vertoent v seluen den
 priester en offer dine ghiste/die Moyses gheboden
 heeft/haer tot een ghetughenis gheoffert te worden*

Luc.7.a. **†** En doe IESVS geromē was in d' stad Caphar-
 naum/so is tot hem geromē een hooftmā hem biēde
 de en seggēde. *Woeere/mijn knecht leyt thuis gichtich
 en wert seer gequelt/en IESVS seyt tot hem. Ic sal
 romē en hem gesont maken/en die hooftmā antwoort
 de/en heeft gheseyt. Woeere ic en ben niet waerdich dat
 ghi onder mijn dach romē soudi/mer spreect alleē een
 woort/en mijn knecht sal genesen wordē. Want ick
 ben een mēste die eens anders macht onderwoorpe is/
 en heb onder mi knechte/en ic segghe tot desen gaet/
 en hi gaet en tot dē anderē roemt/en hi roemt/en mij-
 nē knechte doet dat en hi doet. En na dat Jesus dit
 gehoort had/so heeft hi hem verwoōdet. En sprac tot
 den ghenē die hem navolchde. Doerwaer ic segge v.
 Ic en heb also grote gheloooue in Israhel niet gheuo-
 den. Mer ic segge v vele sullender romē wt oosten en
 wessen en sullen sittē met Abraham Isaac en Jacob
 int rijk der hemelen. En die kinderen des eijrs sullen
 wt geworpen worden in die vterste duyssernis/daer
 sal wesen screynighe en knarsinge der andē. En IESVS
 heeft geseyt den hooftman/gaet heen/en gelij-
 ghi geloeft also moet v gheschien. En zijn knechte is*

ghesont geworden in die vze.*

✠ En als IESVS geromē was in dat huys Pe- Luc. 4 g
tri so heeft hi gesien zij wijfs moeder koudsich te bed
liggē en hi heeft geraert haer hāt en die roottse heeft
haer gelatē en si is opgestaē en heeft haer gediēnt.

Alst auont gewordē was so hebbe si hē by gebrocht
veel beseten (menscē) en hi heeft ver geworpe dye gee-
flen met een woort. En al die manck warē heeft hi ge-
sont gemaect. Op dat veruult soude wordē dat geseyt
was doer die propheet Esaiam/als hi seyt. Dese heeft
onse manck hebbe ontfange en siēte gezagen.* Esay. 53. a

C Als IESVS gesien had veel scaren ront om hē/ soe
heeft hi gheboden sijn discipulen dat si gaen souden
an die ander side vā twater. En als dat gehoot hadde
een scrift geleerdē heeft hē geseyt. Meester ic sal v vol-
gen waer dat ghi gaet. En IESVS seyt tot hem. Die
vossen hebbe hollen en die vogel des hemels nestē/
mer die soē des menschen en heeft niet daer hi thoofst
op mach leggē. Eē and vā tgeral zijnd discipulē heeft
hē geseyt. Zeer laet mi eerst toe dat ic mach werch gaē
en grauē mijn vād. Mer IESVS heeft geseyt tot hē
Volcht mi en laet die doden haer doudē begrāuē.

✠ Ende als hij int schip ghegaen was zyn hem
na gevolcht zyn discipulen en siē een grote barenne
is geworden in die zee/also dat dat sup boden wou vā Luc. 8 8
die goluen ende hij sliep en die discipulen tot hem to Mar. 4 d
mende hebben hem gheveert seggende. Zeer bewaert
ons/ wy vergaen. Ende hij seyde haer/ wat zijt ghi
vreesende/ cleyne van gheloof wesen. Toe gheuecht
zijnde heeft hij ghestraft die winden ende tē zee in
b. y.

S: MATHEVS

Daer is gheworden een grote stilte. En dye menschen
verwonderden haer seggende. Hoedanige is dese wāt
die windē en die zee zijn hē ghehoorsamich. *

Mar. 5 a En doen hi an dat ander ouer gheromē was in dat
lant Bergesenoorn/ zijn hem teghen ghelopen twee
beseten (menschen) wt die grauen ghegaen zynde/ en
si wāre bouen maten wreet/ also dat niemant doer die
werch gaen en mochte. En siet/ si riepen seggēde/ wat

Mar. 3 b hebbē wi niet v te doen/ I E S V soen goods. Sijt ghi
hier gheromē om ons te quellē voer die tijt. En niet
verde rā haer was eē vergaderinge van veel verckēwey
dede. Aldus so baden hem die duuelen segghēde Jst sa
ke dat ghij ons wt worpt. Laet ons toe dat wij gaen
moghen in de vergaderinghe der vercken/ en hi sprac
tot haer. Daet henē Si wt ghegaen wesende/ zijn ge
gaen in die vergaderinge der vercken. En siet die hee
vergaderinghe der vercken/ wordt geuoert snellijc in
de zee/ en si zijn vergaē in die wateren. Doozt die geer
diese hoeden/ sijn werch ghelopen/ en geromē wesend
in die stadt/ hebben dit al ghebootsraapt/ en wat den be
seten (mensche) geschiet was. En siet die gantse stad
is wt ghegaen I E S V te ghemoet. En als si hem g
sien hadde/ baden zy op dat hi werch ghinge van haer
eynden.

¶ Dat ix. Capittel. ✠

Mar. 2 a Ende als hi int schip gegaen was/ is hi ouer ge
Luce. 5 d varen/ en is geromē in zijn stadt. En siet/ si he
bent tot hem ghebrocht een gichtich (mensche) int be
liggende. En als I E S V S ghesien had haer gheloo
heeft hi geseyt den gichtigen (mensche) Soen weest w
ghemoet/ v fondē worden v vergaen. En siet somm

EVANGELIE.

ghe wt den scrift gheleerde seyden in haer seluen. De
se blaspheemeert. En als IESVS ghesien hadde haer
ghedachten heeft hi gheseyt. Waer om denckt ghij
quaet in v herten. Welck is lichter te seggen. Die son
den woorden v vergheuen oft te segghen / staet op en
wandelt. Maer op dat ghi moecht weten dat die soen
des mensche mach heeft op die aerde die sonde te ver
gheuen. Doe seyt hi den gichtigen (mensche) staet op
neemt v bedde en gaet in v huys. En hi is opgestaen
en is ghegaen in zijn huys. En die scaren die dit ghe
sien hadden hebben haer verwondert. Ende hebben
glorie toe gescreuen god. Welcken sodanigen mach
ghegeue had die menschen. *

En IESVS van daer voerby gaede heeft sien sit
ten een mensche int tolhuys die Matheus hiet. En hi
heeft hem gheseyt volcht mi en dese opslaede is hem
na gheuolcht. En het is gheboert dat IESVS was
sittende by die tafel in dese (Matheus) huys. En siet
veel publicanē en sondaren welcke gheromen waren
hebben mede by die tafel geseten met IESVS en gij
discipulen. En als dat ghesien hadden die pharizeen
hebben gheseyt zijn discipulen. Waer om eedt v mee
ster met publicanē en met sondaren met IESVS na
dat hijt gehooft hadde heeft haer gheseyt. Die gene
die starrt zijn en hebben geen medicyn meester te doe
maer die cranck zijn maer gaet lieuer en seert wat d
sue wil barmherticheyt en niet offerhande. Want ic
en ben niet gherome om te roepen de rechtuaerdigen
mer die sondighe (menschen) [tot beteringe]. *

Doen quamē tot hem dyc discipulen Johannis

Luce. 5 f

Mat. 2. e

Osce. 6 e

Mat. 12. a

S. MATHEVS

Mar. 2. c. seggende. Waer om vasten wi en die Pharizeen dicke
 Lu. 5. f. wils/ en v discipulen en vasten niet: En IESVS heeft
 tot haer gheseyt. Soe mogen die kinderen des Brude
 goms weene also lange als met haer den brudegom
 is: Mer die tijt sal comen als die brudegom van haer
 genomen sal worden/ en dan soe sullen si vasten. Nie
 mant en sedt een stuk vā grof laken in een out cleedt
 want het neemt vech die veruollinck en dye si hoer
 wort anger. Noch niet en doet geen nyuwe wijn in ou
 de flessen/ anders borsten die flessen/ en die wijn wort
 wtghesloot/ en die flessen vergaen. Mer si doe nieuwe
 wijn in nieuwe flessen/ en alle beyde isamen worden
 si bewaert. *

Mar. 5. c. Also hi haer dit seyde. Dier een vande ouerste is gero
 Luc. 8. f. men en heeft he angebede seggende. Mijn dochter is
 nu ghesloren/ mer comt en legt v hant op haer/ en
 si sal leuen. En IESVS opslaende is he na geuolcht
 met zijn discipulen. En siet een vrouwe die de loep des
 bloets. xij. iaer lang gehad had/ comende van achteren
 heeft geraect dat vterste zijns cleets/ wā si hadde ge
 seyt in haer seluen. Ist sake dat ick alleen raken mach
 zijn cleet ick sal ghesont wesen. En IESVS om ghe
 keert zijnde/ na dat hi haer heeft gesien seyde. Verrou
 dochter/ v geloue heeft v salich gemaect/ en dese vrou
 we is gesont geworde vā die tijt. En als IESVS ge
 comen is in dat huys d's ouersten/ en heeft gesien die
 Luc. 5. c. trōpers/ en die woelende scare/ se yt haer. Daet wech
 want dese maget en is niet doot/ mer si slaept. En zi
 bespotten hem. En als die scaer wtgheworpen was
 in gegaen wesende heeft haer hant gehouden/ ende

EVANGELIE.

xiij.

ende maghet staet op. En dat maechdeken is op
gestaen/en dit rumoer is gecome in al dat lant.

✠ En als IESVS van daer ghinc zijn hem ghe
volcht twee blinde roepede en seggende Dauid's soen
D ontfermt onser. En als hi gecome is int huys zij die
blinde tot hem gecome. En IESVS seyt haer. Wher
loeft ghi dat ic dat doen mach. si seggen hem zeer wi
ghelouent. Doe heeft hi geraet haer oogen seggende.
Na v ghelouue so moet v gheschien. En haer ooghen
sijn op ghedaen. En IESVS heeft haer ghebode seg
ghende. Siet dattet niemant en weet. En als si werch
waren gegaen hebben si sijn saem bekent gemaet in
al dat lant.

Dese werch ghegaen zijnde. Siet soe brachten si hē
een stom beseren mensche. Ende als den diuel wt ge
wozpen was soe heeft die stomme ghesproken. En
die scharen hebben hem vercoontert seggende Woer
en isser aldus danich in Israhel openbaer gheweest.

Luce. ii. 5.

Mat. 12. 6

Maer die Pharizeen seydē doer die pūche der du
uelen worpt hij den diuel wt.

✠ En IESVS ghinc alle steden en dorpe om se
rende in haer synagogen/en prekende dat Euangelie
des rijcs/en gesont makende alle surhte en machede. ✠

Mar. 6 e.

En als hi gesien heeft die scharen so is hi teghens
haer met barmhertichz bewegē dat si misnoedich en
verstroeyt waren gelyc scapen die geē hant en hebbē
Doe seyt hi zyn discipulen. Den bou is oueruloedich/
mer die arbeiders sijn weynich. Daer om so bint den
heer des boues dat hij twersloot arbeiders in zyn bou. † segend

¶ Dat. x. Capittel. ✠

S. MATHEVS

Mar. 6 b **E**n als hi gheroepen had zijn. xij. discipulen
en. 6 a heeft hise ghegheuen macht teghen de onreyn
Luce. 6 c gheesten dat sise souden wt worpen en souden gesont
make alle sietē en alle trancheydē. * Die. xij. aposto
len namen zijn dese/ die eerste Symon/ die genaempt
wordt Petrus/ en Andreas zijn broeder. Jacobus die
soen Sebedei en Johannes zijn broeder. Philippus
en Bartholomeus. Thomas ende Matheus die ghe
weest had een publicaen. Jacobus Alpheus soen/ en
Lebbeus die zijn toenaem is Thadeus Symon La
naneus/ en Judas Iscariots dye welcke hem verras
den heeft. *

Mar. 6 b * Dese. xij. seynde I E S V S wt/ de welcke hij beuolē
Luce. 10 b heeft segghende in die werch der heydenē en wilt niet
gaen/ en in die stadt der Samaritanen en wilt niet in
gaen. Maer gaet lieuer tot die verloren scaepkes des
huys van Israhel. Wherest wesende preet seggēde
Dat rijt der hemelen is ghenact/ maect ghesont die
trancken/ die melactschen reynicht/ verweert die doode
worpt wt die diuelen om niet hebt ghijt gecreghen
geestet om niet. * En wilt niet besitē gout oft siluer
noch ghelt in v budelē/ noch mael om te reysen/ noch
twee rocken/ noch schoenē/ noch een roede/ want eer
werckman is zijn cost waerdich.

Mar. 6 b Mer in wat stadt oft dorp ghij sijt ingegaē/ vraech
Luce. 10. b wie daer i waerdich is/ en blyft daer tot dz gy wt gae
Als ghij sijt gaen in een huys/ groet dat leggēde
Vrede si desen huys. En ist sake dat dat huys der
waerdich is/ so sal v vrede op hem comē En ist des n
waerdich/ so sal v vrede weder tot v keeren.

EVANGELIE.

xiij.

En al die gene die v niet en ontfant/norh en hoert
v woorden/vetgaende wt dat huys oft stede/ slact af
die vullens uwer voeten. Voerwaer segge ic v. Ghes-
nadeliker sal wesen dat lant der Sodomitē/en dē So-
mozren/in den dach des oerdelē dan dese staet.

Siet ic seynde v geijr scapen int middē der wolue Luc. 10. li.
Daer om so wese wijs ghelyck serpente/ en simpel Mat. 23. b.
C ghelyc duuen. Wacht v van die menscen/want si sul en. 21. s
len v leueren in die vergaderinghen/en in haer syna-
gogen sullen si v gheefelen/ en norh voer princen en
Koningen sult ghi geleydt wordē om mi haer en die
heydenē tot een getughenis.

En als si v sullen leueren en sijt niet sozrh suidich/
hoe oft wat ghi spreken sult/wat in die vze sal v ghes-
geuen wordē dat ghij spreken sult/want ghij en sijt
dat niet die daer spreke/maer den gheest wes vaders
die welcke in v spreert.

Die een broeder sal den anderen ouer leueren in die
doot/en die vader den soen/en die kinder sullen opstaē
tegen haer ouders/en si sullen se doode/en ghi sult ge-
haet worden vā allen (mensche) om minē naem/mer
dier lydt totten eynde toe/die sal salich wesen.

Voort als si v veruolgen in dese stadi/ vleet in een
ander. Wat voerwaer seg ic v. Ghi en sult niet doer
wandelen al die steden vā Israel. Den soen des men-
sre en sal comen. Die discipel en is niet bouen dē me-
ster/norh die knechte bouē sinē heer. Voet is die disci-
pel genoeg dat hi is als syn meester/en dz die knech-
te si gelijc zyn heer. Ist sake dat si dē vader des huys-
ghesins hebben gheheuen Belsabub. Hoe veelte

S. MATHEVS

meer (sullen si soe heetē) zijn huysgesin? Daerom en wilt haer niet vreesen.

Luc. 12 a **†** Want daer en is niet bedert dat niet ondeckt en sal wordē en niet heymelijcs ten sal geboden dat niet sal weten. Dat ic v segge in die duysternis / segt dat int licht. **En** dat ghi int heymelijc hoort / dat preert op die daken. **En** en ontsiet v niet voer die ghene die dat lichaem doode / die sielen mogen si niet doode. **Mer** vreeft veel meer de werelcke mach dyc siel ende dat lichaem verderuen in die helle. Loeptmen niet twee mussen om een cleyne penning? en een vā die en sal niet vallen op der aerden sonder uwen vader. Deck die haren van v hoeft zijn al getelt. Daerom en wilt niet vreesen. Ghi zijt beter dan veel musschen.

Mar. 8 d Daeromme alle die mi belijden sal voer dyc men
Luc. 9 r. schen / die sal ick belijden voer mijn vader / die daer is
en. 12. b indē hemel. **†** **En** wie mij versaeet wer dē mēscē / die sal ic ooc versaken voer mij vader die daer indē hemel is

Ghi sult niet meynē dat ic ben gheromē om vrede in die aerde te brengen. Ic en ben niet geromē dat ic soude brengghen vrede mer een swaert. Wā ic ben gheromen dat ic tweedrachtich soude maken een mensce tegghen zijn vader en die dochter tegen haer moeder en den brudegom tegen zijn wijs moeder en die viandē des menscen sullen wesen die die zij huysgesin zijn.

Die vader ofte moeder lieuer heeft dan mij / die en is mi niet waerdich. Die lief heeft soen ofte dochter bo
Luc. 14 f uen mi / die en is mi niet waerdich / en die niet en neept zijn cruyts en volicht mi die en is mi niet waerdich / die zijn siel sal vindē die sal se verliesen en dyc verliesen sal

zijn siel om minē wil die salse vinden.

Mar. 9. e.

En wie ontfangt die ontfangt mi/ en die my ontfangt die ontfangt den ghenen die mi gheseynt heeft

Joan. 13. c.

Luc. 10. s

Die een propheet ontfangt in dyen naem van eenen propheet/ die sal een loen des propheetes ontfanghen.

En die een rechtuaerdich (man) ontfangt in die naē des rechtuaerdigens/ die sal dat loen des rechtuaerdigens ontfangen. En wie te dencken sal geue yemāt van dese cleyne (mensche) een drink vat met ront water/ alleen inden naem des discipels. Doerwaer seg ic v. Dien sal sijn loen niet verliezen. ¶ Dat. xi. Capittel.

Alde het is geschiet/ doe IESVS volcyn hadde te ghebiede zijn. xij. discipulen/ soe is hij vā daer ghegaen/ op dat hi leeren en preken soude in haer steden. ¶ En als Johannes gehoozt hadde in die kerker die wercken Christi. Seyndede twee van zijn discipulen heeft hem gesept. Syt ghi die ghene die toecommende is/ of verbeude wi een ander? En IESVS antwoorde heeft gesept. Gaet en bootschap Joanni dz geen dz ghi hoort en siet/ die blinde die worden siende/ en die crepele wāderē/ die malaetsre wordē gereynicht en die douē die hotē/ die dode wordē veruert/ en die armē ontfangē die blide bootschap des euāgelys. En salich is al die gene die welcke nū gesādalizeert en wort in mi. En als si werch gingē begon IESVS te seggē dē scare vā Joanne. Wat zyt ghi wt ghegaē in die woesteni/ dz ghi sout sien een riet dat vande vint ghevoert wort. Of wat zyt ghij wt gegaē op dz ghi sout sien een mensch die met sachten cleederē ghecleet is? Diet die sachte (cleederē) dragē die zyn in die husen der

Luc. 7. s

S. MATHEVS

Coningen: Doet wat zyt ghij wtgegeaen om te sien:
 een propheet: Seker segge ic v en groter dan een pro-
 pheet (siet ghi) Wāt dese is die vā welcke gescreuen is
 Mal. 3. a Siet ic seynde mijn bode voer v aēsiht/ die uwe werch B
 voer v bereyden sal. *

✠ Doerwaer segge ick onder die geen die van vrou-
 Luke 7. d wen geboren wordē/ en is geen opghestaen meerder
 dan Johannes Baptista. Klorhtas die minder is int
 rijc der hemelen/ die is grooter dan hi. Vā Johānes
 Baptisten dagen/ tot desen dach toe/ lydt dat rijc der
 hemelen gewelt/ en die gheueeldigen nemē dat/ wāt
 alle die propheetē en die wet seluer hebbē gheprophe-
 teert tot Johannē toe. En ist sake dat ghijt ontfangē
 wilt/ hi is die Elias die daer toe comēde was/ die oze
 heeft om te hoozen/ die hoort. *

Mer bi wie sal ic dit geslacht gelijken? Doet is ghe-
 lijc den kinderen die dair sitten op die marct/ en roepē
 tot hoer speelgenoten/ en seggen. Wi hebbē v gepe-
 pen/ ende ghij en hebt niet ghedanst. Wij hebben v
 droefheyt gesongen/ en ghij en hebt niet gheweent.
 Want Johannes is gecomē/ noch etende noch drinc- C
 kende/ en si seggen/ hi heeft den duquel. Die soen des
 menschen is gecomē etende en drinckede/ en si seggen/
 Siet een vtaettich mensch/ en een wijnsuper/ en vriet
 den publicanē en den sondarē. En die wijsheyt is ge-
 rechtuaerdicht vā haer kinderen.
 Luc. 10. b.

✠ Doe heeft hi begonnē te verwijtē die steden/ in
 welken veel van zijn crachten geopenbaert waren/
 dat si hem niet gebetert en hadden. Wee v Corazin/
 wee v Bethsayda/ wāt waren in de [stadt] Tyrus en

EVANGELIE.

xv

Sydon die crachtē gesiet/die in v ghesiet zijn. Vier
voermaels souden si hem in affrē en sarken ghebetert
hebben. Nochtans segghe ick v. Tyrus en Sydon sal
verdrachliker zij inden dach des oordels dan v. Ende
ghi Lapharnaum die welcke totten hemel verheuen
zijt/ter hellen toe sult ghij neder getogen wordē/wāt
waert sake dat in Sodoma gesiet waren die crachtē/
welcke gheschiet zijn in v/ si soudē **by auontuer** tot
desen dach toe ghebleuen hebbē. Nochtans so segge ick
Dv dat die vā Sodoma verdrachliker sal zijn indē dach
des oordels dan v. *

In die tijt antwoordende. IESVS/ heeft geseyt. Ic **Luc. 10. 6.**
danck v o vader/ heer des hemels en aerdes/ dat ghij **ende d.**
dit verborgen hebt vā die wise en clocke/ en hebt ghe- **Johā. 8. 1.**
opēbaert dē cleyne. Doerwaer vader/ also heeft ghe-
weest t by v een goede wille. Alle dinc is mi ouergege **to behoge**
uen vā mijnen vader. En niemāt en kent den soen dā **lijck.**
die vader. En niemāt en heeft dē vader gekent dan die
soen/ en diet de soen heeft willen openbaren.

Loemt tot mi al die daer arbeyt/ en die belast zijt/ en
ick sal v veruorschen. Nleempt mijn iuck op v en leert
vā mi/ dat ick sachtmoedich bin/ en ootmoedich vā her- **Viere. 6. 9**
ten/ en ghi sult uwe sielen rust vīndē/ want mijn iuck
is ghemarkelyken/ en mijn last is licht.

¶ Dat. xij. Capittel. ✠

Marc. 2. 9

Al die tijt ginc IESVS op een sabbotj doott ko- **Luc. 6. 4**
ren. En zijn discipelen die hongerde/ en si hebbē
begonnen die aeren te plucken en te eten. En als die
Pharizeen dit gesie hadde/ so hebbē si hem geseyt Siet
v discipulen doen dat niet geoorloft en is te doen optē

S. MATHEVS

sabbot. En hi heeft haer geseyt. En hebby niet gele-
 sen wat Dauid heeft gedaen als hi en die met hē wa-
 ren hongerde: hoe dat hi gegaen is int huys goods/
 en heeft gegeten die ghevide broode die welcke hem
 niet geoorloft en waren te eten/noch die met hē ware
 dan alleen den priesteren. Of en hebby niet ghelesen
 in die wet dat die priesteren op den sabbot in den tēpel
 den sabbot breken en vrij zijn vā sonde. Ic segge v
 dat. Een groter dan den tempel is hier. Waert saerke
 dat ghij wist/watret is. Ic wil barmherticheyt/en nē
 sacrasien/ghi en sout gheensins die onnossele verordelt
 hebben. * Want die soen des menschen is een heere/
 oerck des sabbots.
 En vā daer gegaen zijnde/is hi geromē in haer sy-
 nagoge. En siet/eē mensche was daer hebbēde eē doore
 hant/en si vtaechde hem segghende. Nachme op den
 sabbaten gesont maken: op dat si hem soude besculdi-
 gen. En hi heeft haer geseyt. Wie sal daer wesen wt
 v een mensch/welcke sal hebben een scaep: en ist saer
 dattet gevallen is in eē put/op den sabbot/sal hyt nē
 aen vatten/en opboere. Daer om hoe veel beter is eē
 mensch dan een scaep. Daer om ist gheoorloft op dē
 sabbot wel te doen. Doe seyt hij den mensche. Streect
 wt v hant. En hi heeft se wt ghesteken/en sijn gesont
 gewordē gelijc als die ander.
 † Die Pharizeen wt ghegaē wesen/ hebben een
 raet begonnē tegens hem/hoe dat se hem soude mogē
 doode. En IESVS na dat hij dat verstaen hadde/is
 gegaen vā daer/en veel scaren zijn hem geuolijct/en
 hi heeft haer al gesont gemaect/en heeft haer ghebo-

EVANGELIE

xvi

Den dat si hem niet openbaeren souden maken/ op dat vernuoli soude worden dat gesproke was/ doer die prophete Esaiam/ die welcke seyt. Siet mine soen/ die ick wtuerrozen heb/ mijn lieffte/ in welcke mijn siel haer wel in behaecht heeft. Ir sal mine geest op hem senen/ en dat oordel sal hi die heydenen verrondigen. Zij sal niet knien/ noch roepen/ noch niemant sal sijn stem horen/ opter straten. Een gequets niet en sal hi niet breken/ en vlas dat rookende is/ en sal hi niet wt doen/ tot dat hi wtworpt dat oordel tot victorie. En in sinen naem sullen die heydenen hopen.*

Esai. 42. a.
Luce. II. 6.

Doe is tot hem gebracht/ een blinde stomme die vanden duivel gequelt werde/ en hi heeft hem ghesont ghemact. Also dat die blinde stomme sprach en sach. En al die scaren hebben hem verwondert/ en seydē. Is die niet die soene van Dauid? Maer die Pharizeen als zij dit gehoozt hadde seydē. Dese en worpt die duuelen nimmer/ dan doer hulpe van Belzebub den prince der duuelen.

Mat. 9. 1
Luce. II. 6.

En als IESVS wist haer gedachten/ heeft hi haer gheseyt. Alle rijt ghedeelt wesende tegen hem seluen wort verlaten. En alle stadt oft huys gedeelt wesende tegē hē seluen en sal niet staen. En ist saeck dat sathanas wt werpt sathanā/ soe is hi ghedeelt teghē hē seluen/ Daer om hoe sal sijn rijk staen moegen? En ist saeck dat ick doer hulpe van Belzebub die duuelen wt worp/ doer wiens hulpe worpēse v kinderē wt? Daer om so sullen si van v oordelen. Mer ist dat ick met den geest gods die duuelen wt worpe/ so is tot v gecomen dat rijke gods. Of hoe mach yemāt gaen int huys vā een machtighen/ en zijn vātē nemen/ ten waer dat hij te

S. MATHEVS

Mar. 2. 8. **+** worē die machtioghē ghebonden hadde: en dan sal hij
Luc. 12. 9. **+** zijn huys berouen?

+ Die niet met mi en is/ die is teghens mi. En die
niet en vergadert met my/ die verstroeyt. Daer omme
segge ic v. Alle sonde en lasteringe sal den menschen
vergeuen wordē/ mer lasteringe in dē heyligen geest/
en sal den menscē niet vergeue wordē. En wie dat een
woort spceert tegen dē soen des mensche/ sal hem ver
geuen wordē/ mer die daer spceert tegen den heyligen
geest/ sal hem niet verghen wordē/ noch hier/ noch
hier namaels.

Maect eenē goede boem/ ende zijn vruchten goet/ of
maect eenē quade boem/ en zijn vruchten quaet/ wāt
wāt vrucht wort den boem bekent. Ghi slangen ghe
slachte/ hoe mocht ghi goet spreke/ als ghi quaet sijt.
Want wt oueruluedicheyt des herten/ soe spceert die
mont. Eē goet mensch/ brenge wort vten goede scat
zijns herten goet. En een quaet mensch wt die quade
schat brenge quaet wort. Mer ic segge v/ dat van alle
leech woort/ dat die menschen sullen spreken/ sullen sij
reden geue in dē dach des oordels. Wāt wt v wordē
suli ghi gerechtuacricht worden. En wt v woorden
sult ghi verdoemt worden. *

Mar. 8. 6. **+** Doe hebbē sommige vten scriuen en Pharizee
Luc. 11. 6 hem gheuraecht seggende. Meester wi willen van v
Joan. 2. 1. een teyke sien. En hi antwoordēde/ heeft haer geseyt
Dat valsche en ouerspelighe gheslacht soect een tey
ken/ en hem en sal gheen teyken gegeuen wordē/ dan
dat teyken des propheetis Jone. Want gelijc Jona
gheweest heeft/ inden buyck des walvis drie daghen

EVANGELIE.

.xviij.

en drie nachten. Alsoe sal die soen des menschen in dat hert des aerden drie dagē en drie nachte zyn.

Die mannen van Ninive sullen opstaen int oordeel Jone. 5. 6.
met dit gheslacht en sullen dat verdoemē wā si hair 3. reg. 10. 6.
ghebetert hebben doer die prekinghe van Jonas. En 1. para. 9. a
siet meer der dā Jonas is hier. Die coningine vā suy
den sal opstaen int oordeel met dat gheslacht en sal dē
verdoemen want si gheromen is van die eynden des
aerdes om te hooren Salomons wysheyt. Ende siet
meerder dan Salomon is hier.

Als een onreyn geest wt ghegaen is vanden men-
sche so veruandelt hi droghe plaetsen soekende rust Mart. 7. 8.
en hi en vintse niet. So seyt hi. Ic sal weder keeren in
mijn huys daer ic wt ghegaen ben. En als hi coemt
soe vint hi dat leerch en niet besemen ghereynicht en
verciert dan gaet hi en neemt tot hem seuen ander
geesten bofer dan hi en inghegaen zijnde woent hi
daer. En dat laetste des mensch weert argher dan dat
eerste. Alsoe salt zyn dit verkeerde gheslacht.

Als hi noch was sprekende den siaren. Siet die moe-
der en zyn broeders stonden buyten begerende hem Luc. 8. 1.
te spreken. En een heester geseyt tot hem. Siet v moe-
der en v broeders staen buyten begheerende v te spre-
ken. En hi antwoordende heeft geseyt den ghenē die
dit hem ghebootsapt heeft. Wie is mijn moeder of
wie zyn mijn broeders? En wistreckende zyn hant
tot zyn discipulen heeft gheseyt Siet mijn moeder en
mijn broeders. Want wie die wil mijns vaders doet
die in die hemelen is die is mijn broeder en suster en
moeder. *

¶ Dat. xviij. Capittel.

c. 1.

S. MATHEVS

En de op dien dach IESVS wten huys gegaen
wesende/ heeft geseten bider zee/ en veel scharen
zijn vergadert tot hem/ also dat hi int scip gesomme
wesende sadt/ en die gantse scaren stonden opt oever.
En hi heeft haer veel gheseyt doer ghelijkenissen seg
gende. Siet hi is wt gegaen die daer saeyt/ om te saye/
en als hi saeyde/ die sommighe (saden) zijn gheuallen
by die werch/ en die voghelen zijn geromen en hebbe
se op ghegeten. Die ander zijn gheuallen in steenige
plaetsen/ daer si niet veel aerde en hadden/ en ter slont
zijns op ghegaen/ daer om dat si gheen diephext des
aerden en hadde. En als die sonne op ghegaen was/
zijns verbrant/ en wantse gheen wortel en hadde zyn
se doere gheworden. Weder om die ander zijn geual
len in doerne/ en die doerne zijn teghens haer op ghe
staen/ en hebbense ghewrocht. En die ander zijn ghe
uallen in goede aerde/ en si hebben vrucht ghegeuen
die sommighe hondertfoud/ die sommighe tsestichfoud
die sommighe dertichfoud. Die ooren heeft om te ho
ren/ die hoort.

En dye discipulen tot hem comende/ hebben hem
gheseyt. Waer om sprecht ghi tot haer doer ghelike
nissen? En hi antwoordende heeft haer gheseyt. Les
v ghegeuen te kenne die verborgentheyt des rijcs der
hemelen. Mer ten is haer niet ghegeuen. Want wie
heeft dien sal gegeuen worde/ en hi sal oueruloediger
worden/ mer wie niet en heeft/ oock dat gheen dat hij
heeft/ sal van hem ghenome worde. Daer om sprack
ic tot haer in parabolen. Want al siende/ soe en sien sij

Mar. 4. a

Luc. 8. a

Mar. 4. b

Mat. 2. r

Mar. 4. r

Luc. 8. r

EVANGELIE.

xviij.

niet: en al hoede en hoere si noch en verstaen niet En
die propheten Esaye wort in haer rouwt / welcke seyt.
Met oore selt ghi horen en ghi en sultet niet verstaen
en al siende sult ghi sien en gij en sultet n[ic]t merke W[an]t
dat herte des volcs is verherdt en mit hoor oren heb-
ben si swaerlick ghehoort / en si hebben hoor ooghen
ghesloten / op dat si niet en souden sien mit hoor ogen
ende hoozen mit hoor oren / en mit hoor harte verstaen
en bekeert worden / op dat ick hoor ghesont soude make

Esay. 6. r.
Joan. 12. f
Actu. 28. f.

Mer v[er] oghen syn salich / w[an]t si sien / en v[er] oren w[an]t
si hoozen / w[an]t voorwaer segghe ick v[er] dat veel prophe-
te en rechteaerdighen begeert hebbē te sien dat ghi siet
en si en hebbēt niet ghesien / en te hoere dat ghi hoort /
en sien hebbēt niet ghehoort Daer om hoert ghi die
parabel des gheens die daer sayende is . Affer yemant
hoort dat woort des rijcks / en niet en verstaet / soe roet
die quade / en noet wech datter gesaeyt is in deses hert
dit is die bi den wech ghesaeyt was / Mer die gheen
die in de stenighe aerde dat ghesaede saet ontfanghen
hadde / dit is die dat woert hoort / en terstont ontfant
hi dat mit blijscap / mer ten heeft gheen wortel in hē
seluē ende ten is niet duerachtich / W[an]t asser benau-
werheit comt of vervolginghe ompt woort / soe wert
hi terstont ghesandaliseert

Luc. 10. d.

Mar. 4. d
Luce. 8. b.

Mer die in die doornen dat saet ontfanghen
hadde / dit is / die dat woort **GOODS** hoort / en die soch-
tichheit des werlts / en die bedriechelicheit der rijc-
dōme / die verwoorcht dat woort / en woert onvrucht-
baer Voort die in goede aerde dat saet ontfanghen heeft

S. MATHEVS.

Dit is/ die dat woort hoozt en verstaet/ ende die vtucht voortbrengt/ en doet die een hondertfout/ en die ander tsestichfout/ die ander dertichfout.

En and parabel heeft hi haer voergeleyt seggēde. **D**
† Dat rijk der hemelen is ghelykent een mensch die daer saeyt goet saet in zijn acker/ mer als die menschen slapen/ soe is zijn viant gecome/ en heeft oncruyt gesaeyt onder den tarwe/ en is werch ghEGAEN. En als dit cruyt op gegae is/ en heeft vtucht voort gebrocht/ so heeft gheopebaert dat oncruyt/ en die knechtē des vaders des huys/ ghesine/ comedē/ hebben hem geseyt Weer/ en hadt ghi niet goet saet ghesaeyt in uwen acker. Daer om van waer heeftet dan oncruyt? En hij heeft haer gheseyt/ die viantsre mensch heeftet gedaē En zijn knechten hebben hem geseyt. Daer om wilt ghi dat wi gaen en vergaderen die? En hi heeft gheseyt Neen/ op dat ghi dat oncruyt vergarende/ die tarwe inz mede wt en pluct. Laetse beyde te samē wassre totten oeyts/ en indentijt des oeyts/ sal ic den mayers segghen. Vergadert eerst dat oncruyt/ en bint dat in busschen om dat te verbranden/ mer den tarwe vergadert in mijn schuer. *

En and gelikenis heeft hi haer voergeleyt seggēde.
Mar. 4. c **†** Rijk der hemelen is ghelijck een mostert saet/
Luk. 13. a. dwelcke een menschnam/ en heeftet gesaeyt in zijn acker/ twelcke tminst is onder alle saden. Mer na dattet op ghewassren is/ ist dat grootste onder tcruyt/ ende twert een boom/ also dat die vogelē des hemels comē/ en nestelen in zijn tarken.

En ander ghelykenis heeft hi haer gheseyt.

EVANGELIE.

xiij

Dat rijt der hemelen is gelijc een deefem/ die welke
een vrouwe ghedert heeft in drie maten meels/ ter tijt
toe dattet al ghesuert was. Dit heeft IESVS al ghe
sproken doer parabolē totten scaren. En sonder ghe
lijkenis en heeft hi haer niet geseit/ op dat veruolt sou
de worden dat doer den propheet geseyt was die welc
ke spreect Ick sal minen mont op doen in ghelijckenis
sen/ en ick sal wt spreken die verborghent heyt vā begin
fel des werelts. *

Luce. 12. 3

Mar. 4. 9

Psal. 77.

Doe/ als hi die scaren ghelaten hadde is IESVS in
huys geromen. En zijn discipulen zijn geromē tot
hē seggēde. Verclaert ons die gelijckenisse van dyc on
crude des ackers. En hij antwoorde heeft haer ge
seyt. Die daer saeyt een goet saet/ is die soen des men
schen/ die acker is die werelt/ voert/ tgoet saet/ dat zij die
kinderen des rijcs/ dat oncruyt/ zijn die kinderen des
quaets/ die vianit die dese saeyt/ is die duuel/ den oeyt is
die eyndinge des werelts/ die mayers zijn die engelen
Daer om/ ghelijc dat oncruyt vergadert en verbarnt
wert mettet vier/ also salit zijn in die eyndinge van die
werelt. Die soen des menschen sal seynden zijn enge
len/ en si sullen vergaderen wt zijn rijt alle scādalisaci
en die geen die daer quaet doen. En si sullen haer wor
pen in een vierigen ouen/ daer sal wesen screyinge en
knarsinge der tanden. Dan sullen die rechtuærdighe
blincken ghelijc die zonne in dat rijt hairs vaders. die
vozen heeft om te hooten/ die hoot. *

Apo. 14. 9.

Weder om is dat rijt der hemelen gelijc een stat
die verborghen is inden acker/ dyc welcke een mensch
gheuonden hebbede/ verborghen heeft en doer blijscap

S. MATHE VS

die hi daer of heeft/so gaet hi en vercoopt dat hi heeft
en roept den arker. Weder om/ist rijt der heme

len gelijck ee roepmā die goede paersen soert/ die welc
ke/ als hi een costelike paerle gevonden had/ werch gaen
de heeft hi xroft al dat hi hadde. ende heeft die ghroft.

Weder om/ dat rijck der hemelen is ghelijck/ dat net/
twelck gheworpen wert inder zee/ en wt alle geslach
ten (der visschen) vāgende twelike/ alst vervult was/
sij opghetogen hebbende ant ouer/ en sittende/ hebben
si vergaert/ die goet waren in hoer vaet/ mer die quaet
waren hebben si werch geworpen. Alsoe salt gescrien
in die eyndinghe des werelts/ die engelen sellen comē
ende sullen verschoyden die quade van dat middel der
rethuerdighen/ en sullen haer worpen in een vierigē

Mat. 22. b

en. 25. c

ouen/ daer sal wesen screyinge/ en knersinge der tādē
[I E S V S seyt haer] Webt ghi dit al wel verstaen:
Si seggen hem. Ja wy heer. En hi heeft hoer geseyt
Daer om alle scriftgeleerde/ die geleert is tottē rijt d
hemelē/ die is gelijc ee mēste/ die rad des huys gesins
is die welke roert haelt wt zine scat/ niere en out. *

En het is geschiet. doe I E S V S dese woerden ghe
eynt hadde/ dat hi van daer ghEGAEN WAS/ ende was
gecomē in zijn lantschap/ Doe heeft hi geleert in hoer

Mat. 6. a.

Luce. 4. d.

synagogen/ alsoe dat sy hoer ver wonderden en sprake
Van waer comt desen/ dese wysheyt ende cracht: Is
dit niet een tynmermans soen: hyet zijn moeder niet

Joan. 6. e

Mar. 6. a.

en zijn broeders Jacop en Joses en Symō
ende Judas: ende zijn susteren/ zynse niet al by ons:

Luce. 4. d.

Daer om/ vā waer comt desen/ dit al. En si wordē ge
Joan. 4. f scandalizeert aen hem. En I E S V S heeft haer geseit

EVANGELIE.

xx

En propheet en is niet sonder eer/ dan in zijn fant/ en in zijn huys. En hi en heeft daer niet veel teykenē gedaen om haer ongelooft wil.

In die tijt heeft Herodes Tetrarcha gehoozt dyc facm IESV en heeft gheseyt zijn knechtē. Dese is Joānes Baptista die opgeslae is vande dode en daer om werke die crachtē in hē. Want Herodes had de Joannē geuāgen en gebondē en had hē in eē kerker geset om Herodias die huysfrou Philippi zijns broeds. Wāt Joānes die seide hē. Ghi moet hair niet hebbe. En als hi hem woude dooden so vreesde hi die ghemeente ouermits dat si hē hieldē als eē propheet.

Mar. 6. 16.
Luc. 3. 9
en. 9. a

En als Herodes geboort dach geuert worde. Soe danste Herodiadis dochter int middē en heeft Herodibehaecht waer om hijt haer met eenē eedt beloeft heeft te geuen wat si begeerde van hē. En si eerst onderwesen zijnde van haer moeder seyde. Geef my hier in die schotel thoost van Joannes Baptista. En die Coninck is bedroeft gheweest. Morhtans om den eedt en die ghene die met hem (ter tafel) saten so gheboet hijt hoer te geue. En die buelē gezōdē zijde heeft hi thoost vā Joānes af geslage inde kercker. En zijn thoost is gebrocht in die scottel en die maecht gegeue. En si heeftet gebrocht haer moech. En zijn discipulen zij toegegaē en hebbe ilichae op genomē en begraue [en zij wech gegaē] En comēde hebber Jesu te kenne gegeue. Als Jesus dz gehoozt had is hi vā dair gewekē in eē scip tot eē woeste plaets zū dīraens. En alst de scare gehoozt hadden soe hebben si die steden aghelaten. ende ouer wech te voet hem nae gheuolcht

S. MATHEVS

Mar. 6 c **En** IESVS] wtgaende heeft ghesien een grote sca-
Zu. 9. b. re en beweert zijnde met barmherticheyt iegē haer
Joā. 6. a. heeft hi wt haer ghesont ghemaect die siet warē. **En**
als den auont ghecomē was so zijn zijn discipulē tot
hem gecomen seggende. Dese plaats is woest/ en dyc
wte is ihans voorden. Laet die scaren/ op dat si mo-
ghen gaen inde doctpen en ropen haer spisen. **En** I E
SVS heeft haer gheseyt. Ten is hem niet van node/dz
si werch gaen/geest ghij haer/dat si eten. **En** si segghe
hem. Wi hebben hier niet dan vijf broden/ en twee vis-
schen. **En** hi seyde. **Et**engt mij die herwaert. **En** ghe-
biedende die scaren te sitten op dat gras en nemede die
vijf broden en twee visschen die oogen opborede in dē
hemel heeft se ghebenedyt. **Ende** als hij se ghebroken
hadde heeft hij die discipulen die brode gegeuē en dyc
discipulen den scaren. **En** si hebben alle gader gegetē
en zijn versaet. **En** si hebben op genomen vande stur **C**
ken die ouer ghebleuen waren. xij. volle koruē. **En** die
ghegeten hadden die waren by na vijf dusent manne
behaluen vrouwe en kinderen. **En** ter stont heeft I E
SVS zijn discipulen gedwongen dat si soudē int scip
climme en voer hē reysen soudē opt ander side/ter tijt
toe hij die scaren gelaten hadde. **En** als hi die scharen
ghelaten hadde is hi alleen opten berch gecommen/
om te bidden. **En** alst auont gheworden was/ so was
hi daer alleen. Maer tship was doe midden inde zee/
en worden benaut xanden goluen/wāt die wint was
contrari. Maer in die vierde waech des nachts is I E
SVS heen gegaen tot haer wandelēde op die zee. **En**
na dat die discipulen hem gesien hadde wādelende op

te zee/so zijn si verscricet gheworden seggende. Het is een geest oft een scrifsel/en van reese hebben si lijdē gheropen/mer ter stont heeft IESVS haer gesproken segghende. Weet goede moet. Ir bent/en weest nē beureest. En Pieter antwoorde hem/heeft gheseyt. Weer ist dat ghijt zyt/gebiet mi tot v te comē opt water. En hi heeft geseit. Loemt. En als Petrus neder gecommen was wt dat scip/so wandelde hi opt water om te gaē tot IESVM

Mar. 6. g

Mer als hi eē starcke wint sach/so is hi veruaert ge worden/en als hi begonst te sincken/heeft hi geroepē seggende. Weer behout mi. En ter stont IESVS wt stekende zijn hant/heeft hem gheuut/en hem ghesent Alexn van betrou wefende/ waer om twijfelde ghij? En als si int scip gegaen waren/so heeft de wint ghe rust. Doert die int schip waren/zijn toegegaen en hebben hem angebedē seggēde. Warachtich ghij zyt dyc soen Gods. En als si ouer geuaren ware/so zijn se geromen int lant Benezareth. En als die mannen des plaets hem ghekenit hebbe/hebben si tot alle plaetsen alle zins [boden] wt gesondē int geheel lant dat daer omtrent gelegen was/en hebben hem ghebrocht alle die siecken/en si baden hem/op dat zij allee dat wterste van zijn cleet mochten raken/en alle die ghene diet geraect hadde/zijn ghesont gheworden. Capitt. xv. ✠

O De quamen tot IESVM die scrift geleerdē en Pharizeen die welcke van Jerusalem geromen waren/seggende. Waer om oueriredē v discipulen die insettinge der ouderen. Want si en wasschen die handen niet/als si broot eten. En hij antwoordende heeft

Mar. 2.

S. MATHEVS

haer gheseyt/waer om treedt ghi ooc ouer Gods ge-
 bodt/om uwe infettinghe: Want God heeft gebodē/
 seggende **Leut. 20. b.** **Leut. 20. b.** Eert vader en moeder en die vader oft moe-
 der vermaledyt/die moet steruen. Mer ghi segt. Soe
 wie den vader oft den moeder seyde. Wat ghiste van
 mi comē sal/dat comit tot uwen profijt/en hi en sal zyn
 vader oft zyn moeder niet eeren. En ghi hebt Gods
 ghebodt te myt ghemaect/om v infettinge. Ghi ypo-
 criten/recht heeft van v ghesproken **Esayas seggen-**
de. Esayas seggen- **de. Esayas seggen-** Dit volc genaect mi met haer mont/en eert mi miz
 haer lippen/mer haer hert is verre van my. Aldus/te
 vergeefs eeren si mijn leerende/seeringhen en ghebo-
 den der menschen. En als hi die scaren tot hem geroe-
 pe hadde/so heeft hi haer geseyt. Doert en staet/Niz
 dat inde mont gaet/maect den mensche onreyn/mer
 dat wt den mont gaet/dat maect den mensche onreyn.
 Doe quamē zyn discipulen tot hem/en hebben hem
 gheseyt. Weet ghi dat die Pharizeen dit woert horen-
 de/gefrandalizeert zyn gheweest. En antwoorde **B**
 sprac hi alle plantinge/die mijn hemelsche vader niet
 gheplant en heeft/sal wt gheroet worden. Laet hair
 si zyn blinde/en leyt sluden der blindē. En is saer/dat
 een blinde den anderen blinde een leyt sman is so sullen
 si beyde inden gracht vallen. En Petrus antwoorde-
 de heeft hem geseyt. Verslaert ons dese parabel. En
 IESVS heeft geseyt. Zijt ghi oock noch sonder ver-
 slant: Verslaet ghi noch niet/dat al tgeen dat inden
 mont gaet/wrech gaet inden buyck/en wort geworpē
 in die heymelicheyt. Mer tgeen dat wt den mont roet
 dat gaet wt dat hert/en dat maect den mensche onreyn

EVANGELIE.

xxij.

C Want wt dat hert comen quade gedachte/ dootslagē
ouerspēl/ oncrysthedē/ dieften/ valsche getuyghnissen/
lasteringhen/ dese zijn die dē menschen onreyn maken
mer niet onghewasschen handē etē/ en maect den mē
schen niet onreyn. *

✠ En IESVS van daer gaende/ soe ontweer hij Marr. 5. 1.
die landen van Tyrus en Sydon. En siet een vrouwe
vā Cananea/ die welcke vandē eyndē geromē was/ die
riep tot hem seggende. Oeer Dauids soen ontfermt
v minne. Mijn dochter wort deerlijc vā den duuel ge
quest. En hi en heeft haer niet een woort geantwoort
En zijn discipulen toegaende/ hebben hē gebeden seg
gende/ seynt hoer werch/ want si loept ons na. En hij
antwoordēde seyde. Ir en ben niet ghesonden dan tot
die verloren scapen des huys van Israel. En si is ge
comen en heeft hem angebeden seggende. Oeer coet
mitte hulp. Ende hij antwoordēde seyde. Ten is niet
eerlijck tswol der kinderen te nemen/ en voerpēt voer
die t hondkens. En si heeft gheantwoort seggende/ t hondens
tis also heer. Maer die hondkens eten vā die crumē
die daer vallen vā die tafelen hare heerē Doe heeft I E
SVS haer geantwoort seggēde O vrou/ groot is v ge
loef/ laet v gesien gelijc ghi wilt. En haer dochter is
gesont gewordē vā dier tijt of. *

En IESVS van daer ghegaen wesende/ is geromē
bi die Galileezee. En als hi opten berch gescomē
was. sadi hi daer/ en veel scaren zijn tot hem geromē/
brenghende met haer/ crepelen/ blinde/ douen/ lamme
en veel ander/ ende sij hebben se gheworpen voer dye
voeten I H E SV/ ende hij heeft se ghesont ghemaect.

S. MATHEVS

Also dat die scaren haer verwondert hebbe/ als si sage
die stommē spreken/ die lammē gesont wesen/ die cre-
pelen wandelen/ die blinde sien. En si glorificeerden
God van Israel.

Mar. 8 a ✠ En als IESVS zijn discipulen by hem geroe- **D**
pen hadde/ heeft hi haer gheseyt. Mī onbarmt die sca-
ren/ ouermits dat se nu drie dagen by my bliuē/ en niet
en hebben dat se moghen eten/ en hongherich en wil-
se niet laten/ op dat se nyet en ontbreken in die werch.
En zijn discipulen seyde hem. Van waer (crigen) wij
in die woesteni so veel broots/ dat wi so moghen versa-
den also grooten schare. En IESVS seyt haer. Hoe
veel broden hebt ghi? En si seggen hem seue/ en een
weynich viskens. En hi gebodt dat die scaren soudē
neder gaen sitten opter aerden. En hi heeft genomen
die seuen broden en visschen. En na dat hi die graci ghe-
seyt hadde/ heeft hijse gebroken/ en gegeuen zijn disci-
pulen/ en die discipulen voert die scaren. En si hebben
alte samen gegeten en zijn versaet. En si hebbe op ge-
nomē vā die stucken die daer ouer bleuē/ seuen mandē
vol. En die daer ghegeten hadden/ waren vier dusent
mannē/ behalue die vrouwe en kinderē. ✠ En als hij
die scharen gelaten had/ so is hi geslommē in een scip/
en is gecomen in die eynde vā Magdala.

Dat. xvi. Capittel. ✠.

Joan. 2. d. **Mar. 8. b** **A** Ende die Phariseen metten Saduceen zijn tot
hem gecomen/ en tempterende badē si hem/ dat
hij haer een teyken vandē hemel soude tonē/ en hi ant-
woordende heeft geseyt. Alst begint auont te wordē so
segt ghi. Het sal claer (weder) worden/ want den he

EVANGELIE

xxij.

miet is root. En is moergens / sal huden onweder zijn / want den hemel droevich zijnde is root. Hypocriten / die gedaente des hemels roent ghi oerdelen / en die teykenē der tiden en mercht ghi niet (oerdele): Dat boose en ouerspelige geslacht soeckt een teyken / en haer en sal geen teyken gegeven wordē / dan dat teyke des propheetes Jone. Ende als hi haer ghelaten hadde / ghinck hi werch. Jone. 2. a.

B En als zijn discipulen geromen waren / an tander oever / so hebbe si vergeten broot met hem te nemen / en IESVS heeft haer gesept. Siet toe / en wacht v vā den deesem der Pharizeen en Saduceen. Mer si dorhten in haer seluē seggende. Wy en hebben geen broot ghenomen. Twelck na dattet IESVS wist / heeft hij haer gheseyt. Wat denckt ghi in v seluen. O weynich betrouwede: dat ghi geē broot in v genomē en hebt: Verstaet ghi noch niet / noch en ghedenct ghi niet / die vijf broden alsser vijf dusent menschen waren: en hoe veel kazuē dat ghi op naemt: Noch die seuen broden alsser vier dusent menschen warē: en hoe veel kazuē dat ghi naempt: Doe roemptet / dat ghi niet en staet dat ic v dat niet gesept en heb van .i. broot / op dat ghi v wachten sout vanden deesem der Pharizeen en Saduceen: * Doe hebbe sy verstaē dat hi in gebodē en had te wachten vanden deesem des broots / mer vā die leeringe der Pharizeen en Saduceen. Mar. 8. 6
Luc. 12. a.

C * En als IESVS geromē was / in dye deelen vā Cesarie die daer ghenoept wort Philippi: heeft hij geuraecht zijn discipulen seggēde. Wie seggē die menschen dat ic ben: die soen des menscē: en si seide: die sonē

S. MATHEVS.

Luce. 9. r mighe. Johānē baptistā / die sommige heliā / die som
 Mar. 8. r hieremiam of een vten propheten / hi seyt hoer Mer
 Joān. 6. g wie segt ghi dat ick bin : Antwoerdende. Simon pe-
 trus heeft gheseyt Ghi sijt Cristus die leuende gods
 zoene. En IESVS antwoerdende heeft hem gheseyt

Salich sijt ghi Simon bar iona. Wāt vleys en bloot
 en heftet v niet gheopenbaert / mer mijn vader die in

(Petrus) den hemel is. En ick segghe v weder om / dat ghy sijt
 dat is ste- petrus / en op desen steen / sal ick timmerē mijn kerck
 nich. En die poertē des hels en sullen gheen macht hebbe
 teghens hoer. En ick sal v gheuen die sloetelen des
 rycks der hemelen. En al dat ghi binden sult / opter

Mar. 18. r aerden sal inden hemel ghebonden wesen / en al dat
 ghi ontbinden sult opter aerden sal inden hemel ont-
 bonden wesen *

Doe heeft hy verboden syn discipulen / dat si niemant
 Mar. 8. d en soudē segghē dat hi IESVS Cristus waer. En

Luce. 9. r van die tijt / begonst IESVS te kennē te gheuen syn
 discipulen / dat hi soude moeten gaen te hierusalē / en
 veel lyden van die ouders / en princen der priesteren
 en scriftgheleerdē / en ghedoet soude werde / en op dē
 derden dach soude verwert werde. En als hē petrus
 an deene syde gheseyt hadde / begonst hi hem te straf-
 fen segghende / Weer / weest v seluē genadich / dit en
 sal v gheen syns gheschien. Mer omgekeert sijnder
 heeft hi petro gheseyt / Daet achter mi satanas / gi

Luce. 9. r sijt mi hinderlick / Want ghi en verstaet niet dat geē
 dat godlick is / mer dat menschelick is

Doe heeft IESVS syn discipulen gheseyt ✠ Ist
 saeck dz yemāt mi volgen wil die versaek hem seluen

D

EVANGELIE

xxiiij

en nee mit syn cruys en volcht mi na / Want die zijn Luc. 17. 9
ziel wil behouden die false verliesen En weder om die
syn ziele verliesen wil om minen wil die false vinden
Want wat batet een mensche ist saeck dat hi heel die
werlt gewonne heeft en syn ziele scade ghedaē heeft
of wat sal een mensche gheuen daer hi syn ziele mede
verlossen mach :

Want het sal gheschien / dat die soen des menschen
roemen sal in die glorie sijns vaders met syn engelen
en dan sal hi een yeghelicken gheuen / na syn werken
Ick segge voerwaer / Daer sijn sommige hier staē
de die den doot niet smaken en sullen / ter tijt toe dat si
den soen des menschen sullen sien comē in zj rijck * Mar. 8. 9.

Dat. xvij. Capittel. ✠

Ende na ses dagen nam IESVS tot hē Petru /
en Jacobum en Joannē zj broed. En hij sey. Mat. 9. a.
dese an deen side op een hoghen berch / en zjn figuer Luc. 9. 8
is verandert gewordē voer haer. En zj an sich bli-
ue gelijc die sonne. En sijn cleederen zjnt blinckede ge-
worden als licht. En siet Moyses en Helias hebben worde als
haer vertoont. sprekende met hem Petrus antwoorde sijn
de heeft IESV gesept. Were hier is oec goet te wesen
wildy laet ons hier maken drie Tabernaculen / een /
en Moyses een / en Helie een. Doe hi noch sprekende
was / siet een lichtende wolck omscheemde haer Ende
siet een stemme (quam) wt die wolck / die welcke sey. 2. pe. 1. 8.
de. Dit is mijn lieue soen / inden welken my een Mat. 2. 8
goet behaghen is. Doort hem. Mar. 1. 8.

Ende als die discipulen dit ghehoort hadden / Lu re. 3. 8

S. MATHEVS

so zijns neder gheualken op hair aensicht/ en zijn seer B
veruaert gewordē. En IESVS roegaēde/ heeft haer
geraert en geseyt/ staet op/ en en vzeest niet. En na dz
si haer ogen op geboert hadde/ saghen si niemant dan
IESVM alleen.

En doe si neder ghinghen vanden berch/ heeft IESVS
haer geboden/ seggende. En segt niemant den
visioen/ ter tijt toe/ dat dyē soen des menschen/ vanden
dooden op staet. *

En zijn discipulen hebben hem gheuraecht seggen
de. Waer om seggen dan die scrift geleerde/ dat Vely C
as eerst comē moet. En IESVS antwoordende/ heeft
haer gheseyt. Velyas sal eerst comē/ en sal also dinc re
formerē. Mer ic segge v/ dat Velyas nu gheromē is
Mat. 9. b. en si hebben hem niet gekent/ en si hebben in hem ge-
daen/ al wat si wouden. En also sal die soen des men-
schen van haer lijde. Doe hebbe die discipulen verstaē
dat hi haer van Joannes Baptista geseyt hadde.

En doe si totten scaren gheromē waren/ is tot hem
geromē een mensche buygēde hem zijn knyen/ en seg
gende. Heere onfermt vouer mijn soen/ wāt hi mae
siet is/ en wort deerlijc gequest/ en valt dicwil int vuer
en dicwil int water/ ende ic heb hem v discipulen ghe-
brocht/ en si hebbe hem niet moghen ghenesen. Ende
IESVS antwoordende heeft geseyt. O ongelouighe
Lu. 9. f. geslacht/ en tokeerde/ hoe lāge sal ick noch bi v wesen.
Mar. 9. c. hoe langhe sal ic vlijden. Breyngt hem herwaert. En
IESVS heeft den (duuel) gestraft en die duuel is wt
hem gegae. En tkint is genesen vā dier tijt of.

Die discipulen/ doe comende tot IESVM an deen

EVANGELIE.

xxv.

zijde hebben gesejt waerom hebbe wij hem niet mo-
ghen wt worpen: En IESVS heeft gesejt om von-
gheloofs wille Ic segge v voerwaer hebt ghij geloef
als eē mostaert saet so sult ghij desen berch seggē ver-
treck v van hier daerwaert ende hi sal vertrecken En t wort n-
niet sal v onmoghelijck wesen Mer dit gheslacht en wt gewor-
t gaet niet wt dan doer biddē en vasten. pen.

En als hi verkeerde in galileen heeft IESVS Luce. 9. c.
hoer gesejt het sal geschien dat die soen des mēschen Mar. 9. c.
sal ouer gheleuert worden inder menschē handē ende
sy sullen hem doden en des derden daerhs sal hi ver-
nisen En sy sijn seer bedroeft gheworden

En als sy geromen ware in die stadt Lapharnaū/
sijn geromen tot Petrum die den tsijns pēnck plege
te ontfanghen en hebben gheseyt Betaeli v meester
gheen tzijs: Zij seyt Ja hij. En als hi int huys ge-
gaen was voerquam hem IESVS seggende. Wat
dunnt v Symon. Die coningen des lants van wyen
nemen si tribuyt ofte tzijs van haer kinderen oft vā
die vzeemde Petrus seyt hem van die vzeemde. I E- (schādali-
SVS seyt hem daer om zijn dye kinderen vry mer op sari) is
dat wi hoer gheen scandalisari en zijn gegaen zijnde als hē ye-
totter zee Wort uwen hangel wt en die vis de welsc māt verat
ke eerst voert comē sal die neemt en als ghij zijn mōt gert doer
op hebt ghedaen sult ghi vinden staterē neept hē en eē anders
geeft haer voer mi en v. Dat. xviii. capitel. t woot oft

In die tijt zijn die discipulen tot IESVM ghero werck
men seggende. Wie is die alder grootste in rijk (staterē)
der hemelen: En IESVS een kint tot hem geroepē is gelyc soe
hebbende heeft hijt geset int middel vā haer en heeft genoumt.

SMATHEVS.

gheseyt. Doerwaer segghe ic v/ ten si dat ghi bekeert
 wort/ en wort als kinderē/ ghi en sult n̄ ingaē int rijk
 der hemelen. Daerom wie hem seluen vernedert/ als
 Mat. 9. e dit kint [is] dese is dalder grootste int rijk der hemelen
 Mat. 5. e. En̄ wie ontfant een aldus danigen kindekē in minē
 naem/ die ontfant mi. En̄ die een van dese cleyne dyē
 in mij ghelouen schādalizeert/ twaer hem goet dat eē
 molensteen die vandē ezel wert getogen an sinē hals
 gehanghen worde/ en̄ ghedrenckt worde in die diepte
 des zees.

Wee die werelt vā scandalisaci. Want het is van no
 de datter scandalisacien comē/ nochtā wee die mēscē/
 doorden welckē scandalisaci roemt. Ist saerk dat v hāt
 of v voert v scandalizeert. snijt se of/ en̄ worpse vā v. Lis
 Mar. 9. e. v beter totten leuē in te gaen crepel oft lam/ dan twee
 Mat. 5. e. handen/ oft twee voerē. hebbende geworpen te wordē
 int ewighe vier. Ende ist dat voghe v schandaliseert
 neemt wt/ en̄ worptet vā v. Lis v beter dat ghi met
 een ooge ingaet int leuen/ dan ghi twee oogē hebben
 de/ wort gheworpen int helsche vier.

Siet toe/ dat ghi niet en versmaect eē wt desen cleyne
 ste wāt ic segge v dat hoer en̄gelen in die hemelen/ al
 tijt sien dat aensicht mijns vaders/ die in die hemelen
 is. * Want die sone des menscē is gheromē om te be
 Luc. 15. a. houden dat verlore was Wat dunt v of een mensche
 hondert scapen hadde/ en̄ een wt hoer dwaelde/ gaet
 ghi niet. die xij. achterlatende in die bergen/ en̄ soert
 d̄ gedoolt was. En̄ ist dattet gheboert dat hijt vint/
 ic seg v voerwaer. hi blijt hē meer daer of dan vā die
 xij. die niet gedwaelt en̄ hebbe. Also is die wille nyet

EVANGELIE.

xxvi.

voer v vader die in die hemelen is/ datter een van dese
sleynste verloren gaet.

✠ Voort ist dat v broedertegen v misdoet/ gaet en
straft hem tussren v en hem alleen. Ist dat hi v hoort
so hebt ghi uwe broeder gewonnen. Maer ist dat hij v
niet en hoort/ neemt tot v noch een oft twee/ op dat in
die mont van twee oft drie ghetugen/ alle woort staen
marh. Ist saeck dat hi haer niet en hoort/ segtet die ge
meente. Ist dat hi die gemeente niet en hoort/ soe laet
hi v wesen als een heyden en publicaen. Ic segghe v
voerwaer. So wat ghi bindē sult opter aerde/ dat sal
gebondē sijn indē hemel/ en so wat ghij onbindē sult
opter aerde dz sal ontbonden sijn inden hemel. Wed
om segge ic v. Ist saer dat twee wt v ouer een dragen/
op der aerden van alle dinck dat si begheren sullen. sal
hoer gescrien van mijnen vader. die in die hemelen is.
Wat waert wee oft drie vergadert sijn in minen naē
daer ben ic int middel van haer.

Luce. 15. a
2. cor. 13. a

Joā. 20. e
Mar. 16. f.

Doe quā Petrus tot hē/ en heeft gheseyt. Weer hoe
menichmael sal mijn broedertegē mi misdoē/ en ic salt
hē vergeuen/ tot seue mael. IESVS seyt hē. Ic en seg
v niet tot seue mael/ mer tot lxxxvij. mael/ seue mael. *

✠ Daer omme is trijckder hemelen ghelijck
een mensche/ die een coninck is/ dyc rekeninghe doen
vroude met sijn knechten. Ende doe hi begonste te re
kenē is hem een voergebrocht/ die hem sculdich ver
sien duysent pondē. En als hi niet en had ware me
de dat hi mocht betalen. Soe gheboet die heer hem.
ende sijn wijs/ ende kynderen/ ende al dat hij hadde
te verropen/ ende betalinghe te doen.

Luce. 17. a.

S. MATHEVS

En die knecht neder vallende/badt hem an seggende.
 Zeer weest lijdsamen teghen mi/en ic salt val gheue/
En die heer ontfermende den knecht/ heeft hem losch **D**
 ghelaten/en die scult quijt gesrouden.

En die knecht wtgaende heeft gevonden een van zij
 mede knechte/die hem sculdich was/hondert pennin
 ghen.**E**n die hant in hem slaende/toech hi hem met
 ten crommen hals seggende. Betaelt dat ghi sculdich
 zijt.**E**n neder vallende zijn mede knecht/bat hem seg
 gende. Weest lijdsamenich tegen mi/en ic salt val ghe
 uen. Mer hi en woude niet/en ginc heen en worp hē
 in die kercker/tot dat hi de schult betaelde. **E**n als zijn
 mede knecht ten ghesien hadden datter geschiede/so zij
 si seer bedroeft/en zijn geromen en hebbe hare heere
 te kennē ghegeue/al datter geschiet was. Doe riep hē
 zijn heer/en seyde hem. Ghi bose knecht/al dye schult
 heb ic v quijt ghelaten/ Is ghi mi gebeden hadde/en
 most ghi ooc v mede knecht niet ontfermē/ghelijc ick
 uwer ontfermde. **E**n zijn heer toernich zijnde/ heeft

Mat. 6. b. hem ouer geleuert den pinigers/ter tijt toe dat hij be
en. 5. d. taelde/al dat hi hem sculdich was **E**n also sal mijn he
Lus. 12. g melcke vader vdoen/ist saeck dat ghi een yegelijc uwe
 broeder nē en vergeeft wt uwer hertē haer sculde. *

Dat. xix. Capittel.

Alde tis geschiet doe **I E S V S** dese sermonē ghe
 eynt hadde/vertrack hi vā Galileen/en is gero
 mē in die eynde vā Judee ouer die Jordaē/en veel scas
 re zij hē na geuolicht/en heeft se daer gesont gemaect.
En die Pharizeen zij tot hē geromen/tempterēde hē
 en seggēde hē. Ist een mā geoorloft te seyde van zijn

EVANGELIE.

xxxij.

wijf om een pegelijke sake. Die welcke antwoorde
heeft haer gesejt. Vocht ghi niet gelesen dat die ghene
die de mensche maecte vā begin heeft haer een man en
vrou gemaect. En hi heeft haer gesejt. Daer om sal eē
mensche vader en moeder laten en sal by zijn wijf ge-
uesticht wesen en si sullen twee in een vleesch wesen/
also en zynse nu niet twee mer een vleesch. Daer om
dat God (te samē) gheuoerht heeft laet dat den men-
schen niet scheidē.

Eph. 5. 3.
Mar. 10a
Gene. 1. 8.
en. 2. 2.
1. cor. 6. 16.

3 Si seggen hem waer om heeft dan Moyses gebo-
den te geue een sreytbrief en haer te late. hi heeft haer
gesejt. Moyses heeft v toegelaten om die hardicheyt
uwer herte te verlate v wiue. Maer vanden begin en
heeftet so niet geweest. Mer ic segge v dat so wie zijn
wijf verlaet ands dā om ouerspel en eē and trout dese
doet ouerspel. En wie die solate trout die doet ouerspel.

Mat. 5. e
Deu. 24 a

En zijn discipulen seyden hem. Ist dat die saeck des
menschen niet zijn wijf hem aldus heeft so en ist nyet
goet te houweliken. Die welcke heeft haer gesejt. Alz
al en verstaen si dz woort mer dese (verstaent) diet ge
gheuen is. Wat daer zijn gheuerde die vā moeders
buyske also geboden zijn. En daer zijn gheuerde die
vande mensche gheuert ghemaect zijn. En daer zijn
gheuerde die hem seluen geuert hebbē om tryck d
hemelen. Diet vatten mach die vadt dat.

Luc. 16. e

Doe zijn voer hem ghebrocht kinderen op dat hi
die hant op haer legghen en bieden soude mer die dis-
cipulen strasten haer. En IESVS seyde haer. Laet
die kinderen toe en en verbiet haer niet tot mi te comē
want sulcker is tryck der hemelen. En als hi hoer dyē

Luc. 18. 1.
Mar. 10b

S. MATHEVS

hant op gheleyt hadde is hi vā daer ghegaen.

Mar. 10. 1. ✠ En siet een tot hem comēde heeft hem gheseyt
 Luc. 18. 9. Goede meester wat sal ic goets doe op dat ic ewige
 leuen mach hebben. Die welcke heeft hem gheseyt/
 waer om noemi di mi goet: daer is niemant goet dan
 een dat is god. Wilt ghi ingaen tot dat leuen onder-
 hout die ghebode. Hi seyt hem welcke? En IESVS
 seyd. Ghi en sult niet dootslaen. Ghi en sult gheen
 ouerspel doen. Ghi en sult niet stelen. Ghi en sult gee
 valsch getuych seggen. Eert vader en moeder en ghi
 sult v naeste lief hebbē als v seluen. Die iongelinc seyt
 hem. Al dese heb ic onderhoude van mijn ioncheit of
 wat ghebreect mi noch? IESVS heeft hem gheseyt
 Ist dat ghi volnaect wesen wilt gaet en vercoopt dz
 ghi hebi en gheeft den armē ende ghi sult een schat
 inden hemel hebben en coemt volcht mi na. *

En doe die ionghelinc dese rede gehoort hadde is
 hij droeuich voerh ghegaen want hi was hebbende
 veel besittinghen.

En IESVS heeft zij discipulē gheseyt. Doerwaer
 seg ic v. Die rijke sal swaerlijc int rijk der hemelen
 gaē. En w. dom seg ic v. Lichteliker ist een tael doer
 een nael den oghe te gaen dan een rijke in te gaē int
 rijk der hemelen. Dit ghehoort hebbende die discipu-
 len hebben seer geureest seggende. Wie mach dan be-
 houde wordē? En IESVS haer ansiende heeft hair
 geseyt. Dat is bi den menscen onmoghelijc maer by
 God zijn alle dingen mogelijck.

Mar. 10. 9. ✠ Doe antwoorde Petrus heeft hem geseyt Siet
 Luc. 18. 5. wi hebbē alle dinc achter gelate en zij v na gevolchte

EVANGELIE.

xxviij.

wat sal ons daer om weesen. **E**n **I**ESVS heeft haer
geseyt. Doerwaer seg ic v dat ghi die mi na geuolcht
zyt in die weder geboorte/ als die sone des mensce sit-
ten sal in die stoel zijns heerlichets/ so sult ghi mede
sitten op die. xij. stoelen oerdelende die. xij. geslachten
van **I**srael. **E**n al die ghene die achter laet huysen/ of
broeders/ oft susters/ oft vader/ oft moeder/ oft huys-
vrouw/ of kinderē/ oft ackeren/ om minen naem/ die salt
hondertfout ontfangen/ en sal vernighen dat eif des
ewigen leuens. * **E**n veel die de eerste zijn/ sullen die
laetste wordē/ en die laetste die eerste. ¶ Capit. xx. ✠

Luce. 22. 6

Luce. 3. f.

Mar. 10. 9

Mat. 10. 9

M Ant dz rijc d' hemelē is geliç eē mēsc dyē vād
des huys ghesins is/ die wt ghegaē is des mos-
ges seer vroech/ om in sinē wijgaert arbeyders te hue-
ren/ en als een wirwaert gemaect was in die arbey-
ders/ elckē dach om eenē penninc/ so heeft hije in zijne
wijgaert gesondē. **E**n wt gegaē wesende ontrent der
derder vte/ heeft and' gesie/ op der merct ledich staēde/
en heeft haer geseyt/ gaet ghi oec in minē wijgaert/ en
dz recht is sal ic v geue. en si zij heen gegaē. Wed om
is hi wt gegaē/ ontret der sester/ en neghēder vten/ en
heeft des geliç gedaen. **E**n ontrent der elfster vte/ is hi
wt gegaē/ en heeft ander gheuondē ledich staēde/ en
seyt haer. Wat staet ghi hier ledich den gehele dach?
si seggen hem/ want ons niemāt gehuert en heeft. **V**i
seyt haer. Gaet henē ghi oertinden wijgaert [en ghi
sult ontfanghē dat recht is]. Alst auom gewordē
was/ so sprac die heer des wijngaerts tot sinen procu-
ratoer. Roept die arbeyders/ en geeft haer loē beginē
de vādē laetsten totten eerste. en als si quamē de ontret

tin mijne

SMATHEVS.

Der elfter vten gheromē waren hebbenſe elc een pen-
ninc ontfanghen / en die eerſte roomende hebbē ghe-
meent dat ſi meer ontfangen ſouden / en ſi ontfinghē
oock elc een penninc en doen ſijt ontfanghē hadden
ſoe murmureerde ſi teghen den vader des huſghe-
ſins ſeggēde deſe laetſte hebbē mer eē vte indē werck
geweeſt en ghi hebt hoor ons gelijk gemaakt die wel-
ke die laſt des daghes en die hette ghedraghen hebbē

En hi heeft gheantwoort een van hoer en heeft ge-
ſeyt. vrient icken doe v gheen omrecht / en ſijt ghi niet
mit mi ouercomen om eenē penninc? Neemt dat v
is / en gaet werch / Ick wil deſen laetſten oock gheue
ghelijck v / of iſt mi niet gheoorloft te doen [in mijn
want ick dinghen] dat ick wil? of voghe quaet is dat ic goet
bin / alſo ſullen die laetſte die eerſte ſijn / en die eerſte
die laetſte / want veel ſijnder gheroepen mer weynich
wtverroten *

✠ En IESVS opclimmiende te Jeruſalē heeft mit
hem ghenomen ſijn xij diſcipulē alleen [inden werch]

En heeft haer gheſeyt Siet / wi climmen op tot hie-
ruſalem en die ſone des menſchen ſal gheleuert wor-
den dē princen der priesterē / en dē ſchrift geleerde / en
ſij ſullen hem veroerdelen ter doot en ſij ſullen hem
leueren den heydenen / om te beſpotten / en te gheſelē
en te crucen / en hi ſal den derdē daghe verrisen

✠ Doen is tot hem gheromen / die moeder der kinde-
ren zebedei / met haren ſonē acnbiddēde / en begerēde
wat vā hē En hi ſeyt haer / wat wildi? Si heeft hē ge-
ſeyt. ſegt dz deſe twee mijn ſonē / ſitten in dijn rijk / die
een an dijn rechter hant / en de ander an dijn ſlinker

EVANGELIE.

xxix.

hant. **E**n **I**ESVS antwoordende heeft geseyt. **W**hi en weet niet wat ghi bidt / moechdi drinckē dē kels die ick drinckē sal? [en mittē doepsēle gedoept wēdē daer ick mede gedoept worde.] **S**i seggē hē / wi mogē **W**hi heeft hoer geseyt / ghi sult minē kels drincken [en ghe doopt wōdē mettē doepsēle dair ic mede gedoopt wōz **Mar. 10. f** de] **W**ier te sittē an mīn rechterhant / en mīn sīncker **Luce. 22. s**

D hāt / en behoert mi niet v te geuen / mer [die salt ghe boeren] diet bereydt is van minen vader.

Alst die thien gehoozt haddē so zyn sy konwaerdicht vā dēsc twe broederē **W**ier **J**esus heeftse geropē tot hem en geseyt **W**hi weet dat die princē der heydenen hebbē heerscappie ouer hoer / en die groet zyn / gebzukē macht onder hoer / **A**lso en salt onder v niet zyn / mer so wie ond v / groot wil wōdē / laet die v dienaer zyn ende die ond v die eerste wil zyn / laet die v knecht zyn **B**elijc die soendes mensche / niet gecomē en is / op dat mē hē dienē soude / mer op dat hi selue soude dienē **E**n geue zyn ziel tot een lossinghe voer vele. *

✠ **E**n zyn werch gaende vā **J**erico / is hē geuolcht eē groote scare / **E**n siet / twe blinde sittēde by dē werch **A**ls sy gehoozt haddē dat **J**esus verby ghinck hebben si geroepē seggēde / **O** heere **D**auid's zoē / ontfermt onser / en die scare strafte haer / op dat si swighen souden. **E**n si riepe veel te meer seggēde **O**ntfermt onser / heere **D**auid's sone. **E**n **J**esus heeft bliuen staen en heeft haer geroepē / en geseyt / wat wildy dat ick v doen sal? **S**i seggen hē. **H**eerere dat onse ogen gheopent mogen worden. **E**n **J**esus ontfermde haer / en heeft haer ogē gemaect. **E**n ter stont hebbē haer oogen dat ghesichte

SMATHEVS.

Mar. II. a. wed. otfagē en si zyn hē geuolcht * Dz. xxi. Capit. *
 Luc. 19. r. **A**ls IESVS genaert was Hierusalem en
 Joan. 12. b. tot betphage gheromen / toten olyfberch / Doe A
 heeft IESVS twee discipulen ghesondē / seggēde hoer
 Daet mi raesteel dat teghen v is / ter stont sal ghi een
 ezelin ghebonden vinden / en een. Jonghe mit hoer
 Ontbint se / en brēgt se tot mi En ist saer / dat v yemāt
 wat seggēde waer segget / die heer heeft dese vā node
 En ter stont sal hi hoer laten. En dit is al gheschiet /
 Esay. 62. d. op dat veruult soude werden datter ghesprokē is doer
 de propheet segghēde. Segghet die dochter vā. Sion
 Siet / v coninck coemt v sachtmoedich / sittēde op een
 ezeline / en een ionghe des iurdraghendē (esels) En
 dyc discipule gaēde / hebbē ghedaē / als IESVS haer
 beuolen hadde En si hebben die ezeline en die ionge ge
 bracht / en hebben hoer cleide op haer geleit / en heb
 ben hem daer op gheset / En veel scaren hebben hoer
 cleideren indē werch ghesprext / En dander suēdē tar
 ken van die bomen en sprede se inden werch / En die
 scare die voer gingē en na volghden die riepe seggēde B
 (Nos an- Nos anna de zoē dauid: gebenedijt (is hi) die daer rōt
 na) dat is inden naē des heren / Nos anna int alder hoorhstē *
 maert mi * En als hi gegaē was in hierusalē / soe is al die gā
 salich. se stat beroert geweest / seggēde / Wie is des: ? En die
 schare die seyde Dit is die Jesus / een propheet vā na
 zareth. Galilee
 Joan. 2. r. En Jesus is indē tēpel gegaē / en hi woep wt al die ro
 pēde en ropēde warē indē tēpel / en die tafellen vādē
 Mar. II. b. wisselare en die stoelē vā die duue xroftē heeft hi oge
 Esay. 56. r. keert / En heeft haer geseyt / daer staet gescreuē Mij
 Hiere. 7 b huys sal een bede huys genoēt werde En ghi hebt dz

EVANGELIE.

xxx.

een moertuyf gemaect / En daer sijn tot hē geromē
 idē tēpel blindē en crepelē / en hi heeft se gesōt gemaect
 Als die princē en priesterē en scriftgeleerdē gesiē hadden
 die wonderlike dingē die welcke hi gedaē had en die kindē
 rē indē tēpel roepēde en seggēde Woos anna dē zoē da-
 uid / So sijn se veronwaerdicht / en hebbē hem geseyt
 hoert gi wel wat dese seggē. En IESVS seyt hoer:
 Waer om niet? Hebt gy niet gelesen wt dē mont der
 kinderē en die sugēde zij / hebt ghi dat lof volmaect: en
 als hi hoer gelatē had. is hi wter stat gegāē in Betha-
 nyē en heeft daer ſkeert. * En smorgēs wed idie
 stat comēde heeft hi gehōghert. En als hi eē vigeboē
 in dē werch gesiē hadde. is hi tot haer geromē en heeft
 nzi haer geuōdē dā bladerē. En hi heeft haer geseyt.
 na dese tijt en moet wt v geē vrucht wassē indē ewichz
 en die vigeboē is ter stōt dōtre ghewordē En alst die
 discipulē gesiē hadden hebbē si hē ſwōdert / segghende.
 Hoe is dese vigeboē ter stōt dōtre gewordē. En IES-
 VS antwoerdēde / seyt haer Daerwaer seg ic v waert
 saeck dz gi geloef hadt / en nzen twifelde / so sout gi nzen
 alleē dōē dz dē vigeboē gesriet is / mer gi sout oer seggē
 dēzē berch / wert op geheuē en geworpen inde zee / het
 soude ghesnē / En al dz geē dz gi biddē sout in v gebet /
 gelouēde sult gi ſcorigē. † En als hi geromē was in-
 dē tēpel / so sijn tot hē geromē daer hi was lerende / die
 princē der priesterē en ouders des volcs segghende /
 Doer wat macht doet gi dit / en wie heeft v dese mact
 gegeuē. En IESVS antwoerdēde heeft geseit Ick sal
 oer wat vragē twelcke ist sake dat ghyt mi segt / so sal
 ick oer segghen in wat macht ick dit doe Joānes doep
 sel vā wien wast wtē hemel of wtē mensche. En sy

Psal. 8.

Mar. II. f.

Mar. II. 6.

Joā. 14. 6.

Lus. 20. a

S. MATHEVS

hebben bi haer seluen gedocht/seggede. Seggen wi
voten hemel/so sal hi ons seggē/waer om en hebt ghi
hem niet ghelooft. Mer ist dat wi seggen/wi dē men
schen/so vreesen wi die scaren/want si houdē hem al te
samē voer een propheet. En HESV antwoordende
hebben si gheseyt/wi en wetens niet. En hi heeft tot
haer gheseyt. Noch ick en segghe v oock niet/in wat
macht dat ic dit doe. *

Mer wat dunt v? Een mensch hadde twee sonē. En
gaende totten eerste/heeft hi geseit. Soen gaet hude
en werct in minē wigacrt. En hi antwoordede sprac.
Ic en wil niet. En daer na berou crigede/ging hi hē.
En gaende totten ander/ heeft des ghelijcs gheseyt.
En die antwoordede sprac. Ic (sal doen) heer. En hij
en is niet ghegaen. Wie vā dese twee heeft gedaē dat
die vader woude? En si seggē hem. Die eerste Ihesus
sprac tot haer. Voerwaer seg ick v/dat die publicanen
en hoeren voer v gaen int rijke Gods. Wāt Joānes
is tot v ghecomē/dooz dē werch des rechtuaerdicheits
en ghi en hebt hem niet ghelooft/die publicanē en die
hoeren hebben hem geloofst. En ghi/als ghi dat ghe
sien hebt/en zijt daer na niet beweecht geworden met
berou/op dat ghi hem sout ghelooūē.

Doert een ander ghelijckenis.

Luc. 20. b

Mat. 12. a

* Een mensch wasser een vader des huysgesins/ die
welcke gheplant heeft een wijngaert/ en heeft een
heyning om getuynt/ en heeft een pers dair in gegravē
en een toren getimmerd/ en hi heeft hem die bou
lieden verhuert/ en is buten gereyft. En als die tijt d
vstuchten gecomē was/ heeft hi geseynt zijn knechten/

EVANGELIE.

xxxvi

totten arkerluyden/ op dat se zijn vruchten ontfangē
souden. En die bou luyden/ zijn knechten geuangen
hebbende/ hebben si den eenē gheslagen/ vander ghe-
doot/ den derden ghestecnt. Weder so heeft hi gheson-
den ander knechten meer dan dye eerste/ en si hebben
haer des ghelycs gedaen. En ten laetsten heeft hi ge-
seynt tot haer zynē soen seggende. Si sullen minē soē
ontsien. En die arkerluden als si die soen gesien heb-
ben/ hebbē si geseyt onder malcander. Dit is die erfge-
) naem/ comt latē wi hem dodē/ en latē wi zijn erf besit-
ten. En als si hem geuat hebbē/ hebbē si hem wīē wīj
gaert geworpen en gedoot. Daer om wāneer de heer
des wījgaerts comt. wat sal hi desen bou lude doē. Si
segghen hem. Duermits dat si quaet zī/ sal hīse qua-
lijc handelen/ en zīnē wījgaert sal hi and bou lude ver-
hueren die welcke hem vrucht sullen gheue op zī tyt.

Ihesus sprac tot haer. Voeht ghi noeyt ghelesen in
die scriften. Die steen/ welcke die wercluyden verwor-
pē hadde/ die is gemaert int principael des hoers. Dz
is vande heer gescriet/ en tis wonderlick in ons ogen.
Daer om seg ic v/ dat rīc Gods sal vā v genomē wor-
den/ en t sal gegeue wordē volc/ dat voortbtengende is
zijn vrucht. En die daer valt op desen steen/ die sal ge-
broken wordē. Mer op wie dat hi valt/ sal hi te niet ma-
ken. En als die prinsen der priesterē en die Pharizeen
gehooft hadde zī gelikenissen/ hebben si verstaē dz hī
vā haer sprack en soekende hem te vangen/ hebben zī
gevreest die schare/ want zī hielden hem voer een pro-
pheet. En IESVS antwoorde/ heeft hi weder om
gesproke tot haer voer gelikenissen en geseyt. *

Psal. 118.

Mar. 12. 4

Luc. 20. 8

Luc. 14. 8.

A Rijk d'hemelen is gelijk gewordē ¶ Cap. xxij **A**
een mēſtre die coninc was/ die welck bereyt had
zij ſven/ eē bruloft/ en hi heeft wt geſondē zij knechtē
dat ſy roepē ſoudē die daer tottē bruloft genoet warē
en ſy en woudē niet comē Wed om heeft hi wt geſon
dē zij knechtē/ ſeggēde/ Segt die genode. Siet mijn
maelijt heb ic bereyt/ mij offē en mij gemeste beeste
zij geſlagē/ en tis al bereyt comt te bruloft. En si en
hebbēt n̄z waer genomē/ en ſijn voech gegaē/ die eē in
zij arker/ die and tot zijn comāſcappē. En de and heb
bē gehoudē zij knechtē/ en als ſij hoer ſpijt aengedaē
haddē/ hebbē si hoer gedoot. En doe die coninc dit ge
hoert had/ is hi toornich gewordē/ en zij heer knechtē
geſeynt hebbēde/ heeft hi hoer gedoot/ en hoer ſtat an
brant geſteke. Doe ſprac hi tot zijne knechtē. Die bru
loft is bereyt mer die daer genoet warē/ en warē niet
waerdich/ daer om ſo gaet in die wt gangē der wegen
en al die ghi vint die roept ter bruloft. En zijn knech
tē zijn wt gegaē in die wegē/ en hebbē vergadert al die
geen die si hebbē geuondē/ quade en goede te ſamē/ en **B**
die bruloft is veruult n̄z gaſtē. En als die coninc inge
gaen was/ op dat hi ſien ſoudē die daer an die tafelē ſa
tē/ na dz hi geſie had/ daer eē mēſtre n̄z gerleet woſede
mit eē brulofts cleet/ ſprac tot hē Vriēt/ hoe ſidi hier in
gegaē/ n̄z hebbēde eē brulofts cleet. En hi heeft ghe
ſwegē Doe heeft die coninc geſeyt ſijn dienaers. Als gij
zij handē en voetē gebondē hebt/ ſoe werpt hem in die
wtterſte duysternis. dair ſal woſē ſcreijngē en knersin
ged tande/ wāt veel ſijnder geroepē mer weynich wt
uercore. * * Doe hebbē die phariſeē vā daer gaē
Luc. 20. 8 de/ een raet geuodē dat si hē vāgē ſoudē in zij woerden
En si ſondē tot hē/ haer discipulē mettē herodianen

Mar. 12. 6

Luc. 20. 8

S. MATHEVS EVANGELIE.

xxxij

eggede. Meester wi wetē dz gi warachtich sijt/en dē
 werch Gods i die waerheit leert en nyemāt en vreesst.
 wāt gi en siet niet an die persoē d' mēstē. daer om segt
 ons Wat dunst v behoert mē scattige dē Keyser te ge
 uē of niet: En als IESVS hoer valshz kēde/sptac hi
 Wat tēpteert gi mi v'pocritē/toent mi dē munt des
 scattinge. En si hebbe hē voer gebtocht eē pēninc. En
 hi seyde haer/wiens is dit beelt en dz opschrift: Si seg
 gē hē des keyser's. Doe sptac hi tot haer. Daer o geeft
 dz des keyser's is/dē keyser/en dz gods is God * En
 als si dit gehoozt hadde/so hebbe si hē verwondert/en
 hē latende zynse werch gegae. ¶ Op dien dach zj tot
 hē geromē die Saduceē die welcke seggē datter geen
 vrisenis en is/en hebbe hē gemaecht seggēde. Mees
 ter Moyses heeft gheseyt. Waert saer datter yemāt
 storf geen kint hebbede/dz zj broed trouwē soude zj
 huysurou/en saet zj broed verweckē soude En by os
 warē seue broeders/en die eerste als hi eē huysurouge
 trout had is hi gestoruē/en geē saet hebbede. heeft ge
 lare die huysurou zj broed/des gelijcs dē tweedē/en dē
 derdē/ tottē seuendē toe. Ten laetstē vā allē is die vrou
 oer ghestoruē Daer om in die verrisenis/wiens huys
 urou salt vā die seuen zj/wāt si hebbe haer alle seuen
 gehat. IESVS antwoorde de heeft haer geseyt. Ghij
 dwaelt n'z wetēde die scriftuerē noch die cracht Gods
 In die vrisenisse/en hy lic mē n'z of si en worden niet
 te houwelijc gegeuē. Mer si zj gelijc engelen Gods
 indē hemel. Mer van die verrisenisse der vooden hebt
 ghi niet ghelesen dat tot v gesproken is vā God: [die
 welcke seyt] Ic ben een god van Abraham/en eē god
 Isaac/en een god Jacob. † God en is geē god n'vode

Rom. 2. 6

Luc. 20. e

Mar. 12. 6

Exodi. 6

Psalm. 113

S. MATHEVS

mer der leuendighen / En doe die scaren dit ghehoert
hadde. hebbē sij hoer verwondert van sijn leringhe.

✠ Als die phariseen gehoort hadde dat hi die Saddu
Mar. 12. 1. ree den mont gestoept hadde. sijns te samen geromē
en een wt hoer dwelke eē doctoer was des wets. heeft
hem geuracht tempterende hem. en seyde. Meester.
wat is dat groetste gebot inden wet. IESVS sprack
tot hē. Ghi sult lief hebben v heer. v god. wt al uwer
harten. wt al uwer zielen. wt al uwer gedachte. dat is
Deut. 6. a dat groetste gebot. En dat tweede is dese gelijk. Ghi
Leui. 19. 1 sult lief hebben v naesten als v seluen. In dese twee ge
Rom. 13. 1. bode hangt die ganse wet en propheten.

En doe die phariseen vergadert waren. heeft IESVS
hem geuracht seggende. Wat dunckt v vā Chri
sto wiens soen ist. Si seggen. Dauids. Hi sprack tot
haer. Daer om hoe hiet Dauid inden geest hem heer
seggede. Die heer heeft geseyt minen heer. sit an minē
rechter hāt. tertijt toe. dat ick sal setten uwen vianden
een voetsamel dijn der voete. Daer om ist sake. dat
Psal. 109 Dauid hem een heer noemt. hoe is set zijnen soen. En
niemāt. mocht hem. yet antwoorden. En niemant wt
hoer heeft geduruē. vā dien dach hē yet meer vragē *

Dat. xxiij. Capittel.

✠ De Vreesst Iesus gesproken totten scaren. ende tot
Luc. 11. f zyn discipulen. seggende. In die stoel vā Moysi
Mar. 12. b v gebiede te houden. hou dat. en doettel. mer na hoer
wercke. en wilt niet doen. Wāt zij seggēt en en doent
Luce. 20. f niet. Wāt zij bindē te samē grote laste. en swaer om
te dragē. en leggē die op die scouderē der mensche mer

EVANGELIE.

xxvij.

niet haer vingher en willen si die niet roeren. Wāt al
haer werken doen si daer om/op dat si vande mēscen (Philarte
gesien mogh worden. En si ver breyde haer Philarte-
ria. En si makē groot die zoomē hare mantel en si briefkens
suten garen in die h. ochste stude in die maeltijde in daer dye
die eerste plaetsen in die vergaderingen en si worden wet Moy
garen gegroet op die merit en ghehoemt vā die men si in gescre
scen Rabbi. Maer ghi en wilt niet genoemt worden uen stont.
Rabbi. Wāt een is v meester te weten Christus. En (Rabbi)
ghi zijt al te samen broeders. En wilt v gheue vader dat is mee
noemen opter aerde wāt een is uwe vader die welke ster.
inden hemel is En wilt niet geheete wordē meesters Jaco. 3. 4
want een isser v meester te weten Christus. Dien die
grootste is onder v die sal v dienaer wordē. En die hē
verheft die sal verootmoedicht worden en die hē vers
oetmoedicht die sal verheuen worden. *

✠ Wee v scriftgeleerde en Pharizeen hypocriten
Want ghi sluyt dat rijk der hemelen voer die mensce
ouermits dat ghi daer niet in en gact en die daer toe
romē die en laet ghi niet ingaen.

Wee v scriftgeleerde en pharizee hypocrite die welc
eet die husen d weduwe en dat ondt een scrinsel vā lā-
ge b. dde Dair o so sult ghi swaerliker gestraft wordē

Wee v scriue en phariseen hypocriten wāt ghi om
gaet die zee en dat lant op dat ghi eē Jode mocht ma
kē en als hijt gewordē is so maect ghi hem een soen
des hels tweemaal meer dan ghi zijt.

Wee v blinde leytslyde wāt ghi segt. Al die gheen
die daer sweert by dē tempel dat is niet. maer die daer
sweert bi dē goud des tempels die is sculdich. Dwa

c. 16

Jaco. 3. 4

Luce. 14. 8

Luce. 11. 9

toerdel o
fanghen

S. MATHEVS

sen en blindē/want wat is groter/dat goud of den tē-
pel dien welcke t goud heylich maect: En al die gees
die daer sweert bi dat outaer/dat is niet/mer al die geē
die daer sweert bi die gaef die welcke opt outaer is/ die
is schuldich. ¶ [Draesen en] blinde/want wat is groter
die gaef/of dat outaer/twelck die gaef heylich maect: G
Daer om/die daer sweert bi dz outaer. die sweert bi dz
en bi al dat geē datter op is/en die daer sweert bi dē tē-
pel/die sweert bi die/en bi die geē die daer in woēt. En
die daer sweert bi dē hemel/die sweert bi dē stoel gods
en bi die geen die daer op sit. ¶ Wee v scrift geleerdē
en pharisee hypocritē/die daer x tient mēthā en anijē
en ramiē/ En dattet swaerste was van die wet/achter
gelatē hebt/dat oerdel/barmherticheit/en t geloef. Dit
moest mēdoē/en t ander niet achterlatē. * Blinde
leit sludē/cleinsende eē mugge/en x slindēde eē rameel

Luce. ii. f.

Luce. ix. f.
tonreynis
heytē.

Luce. ii. g.

Wee v scrift geleerdē en pharisee hypocriten wāt gi
reynicht dz butenste deel des drincknaeps en des sco-
tels/mer binne zyn sij vol rouerys en t onmatichcyt.
¶ Ghi blinde pharisee/reynicht eerst dz binne dē napt
en srotel is/op dz die buteste deelē vā dese reyn mogen
worden ¶ Wee v scrift geleerdē ende phariseen hy-
pocritē/wāt ghi sijt gelijk die witte grauē die vā bu-
tē scoen sijnē/mer van binne zynse vol dode beenē en
alle onreynichz. Also sijnnt ghi vā butē/rechuaerdich
die mēscē/mer vā binne sijt gi vol heucynstlz en boef-
hz. Wee v scrift geleerdē en pharisee hypocritē. Wāt
gi timmeert die grauē der prophetē/en x riert die gra-
uē der rechuaerdigē/en segget/hadden wi geweest in
die dagē vā onse vaderē/wi en souden n z geweest hebbe

G

I

EVANGELIE.

xxxiiij.

Hoer gesellen in dz bloet der prophete. Aldus sijt ghi v seluē een getugenis/dz ghi sijt kinderen/der genē die welcke die propheten gedoot hebbē. En wolt ghi die maet uwer vaderē. Dhi serpetē en geslacht der slāgē hoe sult gi ontvliedē. dz oerdel des hels?

✠ Daer om/siet/ic sende tot v prophete/en wise/en scrift geleerde/en sommige vā hoer sult ghi dodē/ende cruce/en sommige vā hoir sult ghi geeselē in v sinago gē/en ghi sult se wolgē/vā die eē stat in die and/op dz op v comt alle rechuaer dīch bloet/welc wt gestoert is op der aerde/vā dz bloot des rechuaerdigē Abels tot dz bloot vā Zacharie/des soē Barachie/die ghi doot geslagē hebt/tussre dē tēpelen dz outaer. Voer waer seg ghe ic v/al dese dingē sullen comē op dit geslacht.

Jherusalem Jherusalē/die daer doot slaet die prophe ten. En stenicht den genē die tot v gesonden zijn/hoe dic wil heb ick willen vergaderen v kinderen/ghelijck een henne vergadert haer kuykenen onder haer vloz ghelen/en ghi en hebt nī ghewilt. Siet v huys/wott v woest gelaten/want ick seg v/ghi en sult mi hier na niet sien/ter tijt toe dat ghi segt. Dhebidijt so hij/die daer comt indē naē des herē. ✠ Dat. xxxiiij. Capit.

Luc. ij. g.

Ende IESVS wtgegaē zijde/so ginc hij vandē tēpel. En zij discipulē zij tot hē gecomē om dat si hem tonē sōudē die timmeringhe des tempels. En IESVS heeft tot haer ghesproken. En siet ghij niet al dese? Doerwaer segghe ick v. Vier en sal den eenē steen op den anderen nyet ghelaten worden/die niet ghedestruect en sal worden. En sitende op den berch van olyueten soe zijn/zijn discipulen heymelijc

Mar. ij. a.

Luc. io. g.

en. 21. b.

S. MATHEVS

tot hē geromē seagende/ Sejt ons wanneer dese dinge
ghen geschien sullen/ en welc teken dijner toecoms
wesen sal/ en der eyndinghe der werelt. **En IESVS**
antwoordende heeft tot hoer gesproken. Diet/ dat nie
mant en verlegt/ want daer sullen veel comē in mijne
naem seggende/ nek ben Christus/ en si sullen der veel
verleiden.

Ephe 5. 6 En ghi sult horen oorloghen/ en gheuechtē der oog
sē/ mer siet toe/ dat ghi niet verstoet en wort. Wāt
het is van node dat al dese dinge gesche/ mer noch en
ist gheen eynde. Want dat een volck sal tegē dat ander
volck opstaen/ en dat een rijk teghen dat ander rijk.
En daer sullen zijn pestilentien/ duertijde/ en aerbe
uinge/ in alle plaetsen/ en al dese/ zijn die beginselē der
droefnissen.

Jo 6. a En dan so sullen si leuerē in tribulatiē / en sullen v
Mat. 10. a dodē/ En om mijne naē so suldi gehaet zij/ vā alle mē
sre/ En dā so sullen daer veel geschandelizeert wordē/ en
ondmactanderē so sal die een dē ander leuerē/ En sij
sullen malcaderē hatēde zij. En veel valsche prophetē sul
lē opstaē/ en sullen daer veel xleydē/ en wāt die boeshe
ouersloedich ghewordē is. soe sal die liefte vā vele rouw
wordē/ En die volstādich blijft/ tot idē eynde/ die sal sa
lich wese. En dit euāgelic des rijcs/ sal i die geheel we
relt gepredict wordē tot een getugenisse voer alle mē
schen. En dan sal die eyndinghe comen.

Dan. 9. g Hier o als gi sie sult/ die gruwelichz der platenisse
die vādē Propheet Daniel gesept is staēde in die heylī
ge plaetse/ Die dit lesede is die xstati dz/ dā die i Judee
zij laet vlie i die bergē/ En die op dack is/ en laet i g nē

EVANGELIE.

xxx

Alumme o wat vet zij huys te halen. Ende inde arker
is en laet die nuz weder om kerē o zij cledt te hale. Wes
te (vrouwe) die kinder dragē en sogē i die dagē en bidē
vliedinghe nuz en gescrie inde wister noch op dē labbot

Want dan so sal een so grote tribulaci zij/ welcke
gelijc nuz geweest en is/ vanden beginsele des werelt
tot desen tijden toe/ noch en sal gescrien. Ende ten waer
sake dz die dagen vortt warē/ so en soude alle vleyschs
niet salich wordē/ mer om die wuercorē (mensche) so
sullen die dagen vortt worden/

Dan waer sake dz yemant tot v seyde. Siet hier is
Christus of daer/ so en wil des nuz gelouē wat valsc
Christenē en valsc propheetē/ sullē opstaē en sullē ge
uē grote teykenē en voerteykenen. Also dz die wuerra
ren (mensche) in dwalige geleyt soude wordē/ waer
moghelijc. Siet ic hebi v te voerē geseyt. Vder om ist
sake dz sij tot v seggē/ Siet hi is inde woestine/ so en
wilt nuz wtgaē/ siet hi is int heymelichste vant huys/ so
en wil des nuz gelouē. Want ghelijck den blispem/ wt
doosten comende is/ en wort ghesien tot int westē/ also
sal die toeroemst vande soen des menschen zyn/ want
daer dat doode lichaem wesen sal/ daer sullen de aerne
vergadert wordē. Ter stont na die tribulacie deser da
gē/ so sal die sonne verdonckert wordē/ en die maen en
sal haer licht niet geuen. Ende die sterre sullen vten he
mel vallen. Ende die crachten d hemelen sullen beroert
wordē/ en dan sal dat teyken des soene des mensche in
den hemel openbare. Ende dan sullen alle die geslachte
der aerde weene/ en si sullen sien dē soen des menschen
comende in die volcke des hemels nuz macht/ en grote

Luce. 17.

Luce. 21.

Mar. 13.

Joel. 2.

S. MATHEVS

glozie. En hi sal zijn engelen seyndē/ met een groote stemme des trompets. En si sullen zijn wtuercozen vergaderen/ vanden vier winden/ vandē opperste der hemelen tot haer eynden.

En leert ghi vandē vigeboē een ghelikenisse/ want als sinē tack teer is En als hē bladerē wt gewasscen zijn/ so weet ghi dat die somer na by is. Also ghi mede als ghi al dese dingen siet/ soe weet dattet na bi in dye doze is/ voerwaer segge ic v. Dese outheyt en sal nyet voerbi gaen ter tijt toe dat dit al gheschiet. Vemel en aerde sullen vergaē/ mer mij woordē en sullē niet vergaē. Mer vā dien dage en vre so en weet niemāt/ noch oor die engelen der hemelen. dan allē minē vader.

Gen. 7. 6.

Mer gelijs alst was in die dagen van Noe/ alsoe sal die toeroemst vandē soen des menscen zijn/ wāt gelijs si waren/ die voer die diluue warē/ etēde en drinckēde/ houwende/ en tot houwelijc beslede/ tot dien dage dat Noe gegae was inder arke/ en dz nyet bekent en hebbē/ voer dz die diluue gheromen was/ en hoer alle wech genomiē hadde/ also sal oor die toeroemst vā die soen des menscen zj. Dan sullen daer twee inden arker zj die een wort wech genomiē en die andr wordt achter gelatē/ twee (vrouwē) make an eē molen/ de eē wort wech genomiē/ en de andr wordt gelatē twee in eē bedde/ eē sal wech genomiē wordē/ en dander daer ghelatē wordē. † Vier o so wakēt. wāt ghi nzen weet in wat vre/ dz uwe heer comē sal. En weet dz wāt waert sake/ dz eē vād des huysgesins geweten had/ in welcke vre dz die dies gheromē soude hebbē/ so soude hi sekerlijc gewaert hebbē. En hij en soude zijn

EVANGELIE.

xxxv.

huyss niet laten doorgrauen hebbē Vier om/so weest
ghi oer bereyt/wāt in die vte/als ghijt niet en meynt
so sal die soen des mensche comen. Die is eē ghetrou
en een vloet knecht/dē welckē die heer ouer zj huyss ge
sin gestelt heeft/op dz hi haer spise geuen soude/op zj
tijt. Salich is de knecht/dē welckē die heer also doede
vint/als hi comēde is. Doerwaer werwaer seg ick v.
Want hi hē bouē al zj goedē sette sal. * En waert sa
lie/dz dye quade knecht in zj hert seggēde waer. Mij
heer beyt lange eer hij roet/en waert sake dat hi dā be
gōste zj mede knechtē te slaē/en oer te etē en te drinc
kē mettē drōckaerts/so sal dā die heer des knechts in
dien dach comē/in dē welckē hi hē nē verwachtēde en is
en in die vte/in dē welckē hi dat nyet en weet. En zjn
heer sal hē deylen (in twee) en zj deel sal hij metten
ypocritē sette/daer sal screyinge en knersinge der tan
den zjn.

Luc. 12. e

Dat. xxxv. Capittel. *

Dan sal trije der hemelē gelijc wordē tien maech
dē dē welckē haer lāpē genomē hebbēde/zj wt
gegaē dē brudegō en de bruyt te gemoet/en vijf wt
haer warē dwaes/en vijf wijs. Die dair dwaes wa
rē hair lāpē genomē hebbēde. so haddē si geē oly/ met
hair genomē. Mer de wise haddē oly in haer vasē ge
nomē/mz haer lāpē. En als de brudegō toefde/so heb
bē si altemael geslumert en geslapē. Doert mīdē mīd
nacht isser eē roep gesriet. Siet de brudegō roet. Gaet
wt/hē te gemoet. Doe zj opgestaē al de maechden en
hebbē hare lampen bereyt. Ende die dwaesen hebben
tōttē wise geseit. Geest os vā uwē oli/wāt onse lāpen
wordē wtghedaē. Mer de wisen hebbē geantwoort:

S. MATHEVS

Luce. 13. e **Mar. 13. d**
thē v niet. **thē v niet.**
 Gheen sijn op dat ons en v niet en ontbreect / Mer
 gaet lieuer tot dē ghenē die daer verropē / en roept voer
 v seluē Als si ginghē om te roepē / is die brudegom ge
 comē en die daer bereyt warē / sijn ingegaē met hē ter
 brulof / en die doer is gheslotē / Daer nae / comen die
 ander maechdē / segghēde **Heer heer doet ons op** **En** **B**
 hi antwoerden e sprack **Doerwaer segge ick v** **Ik en**
 hebbe v niet gekēt / **Althus soe waert / wāt gi en weet**
dach noch wte / [in welcke die zoen des mēschē comē
sal] *

Luce. 19. b
 ✠ **Wāt ghelijc een mēste butē reyssende / heeft geroe-**
pen sijn knechtē / en heeft hoor gegheue sijn goet / Dē
eenē heeft hi ghegeue vijf pont / den anderē twee pont
den derde een pont / Een yegelic na sijn eygē machts /
en terstont is hi gereyst En die geē die vijf pont ont-
fangē hadde / is werch ghegaē en heeft daer mede ghe-
comenscraet / en heeft ander vijf pont ghewonē / Des
ghelijcks oerck die daer .ij. ontfanghē hadde heeft twee
ander ghewonē / Mer die een ontfangē hadde werch
gaende / heeftet gegravē inder aerde / en heeftet gelt
sijns heren gheborghen En na langhe tyt / comt die
heer der knechten en hout rekeninghe mit hoor / En
die gheen die vijf pont ontfanghen hadde / comende /
heeft voert ghebracht vijf ander pont / seggēde /**Heer**
vijf pont had ghi mi ghegheuen / Diet vijf ander pōt
heb ick daer bouen ghewonnen / Dijn heer sprack tot
hem Ey goede en ghetrouwe knecht / Duer weynich
hebt ghi getrou geweest / ouer veel sal ic v settē / Dact
in die blyfschap wes heeren / En die gheen die twee pōt
ontfanghen hadde / comende / sprack /**Heer / twee pōt**

EVANGELIE.

xxxviii.

had ghi mi ghegheuen / Siet rome ander pont / heb ic
daer bonē gheuonnē / Sijn heer sprach tot hem / Ey
goede en gheuouwe knecht / ouerwoenich hebt ghy
gheuou gheweest / ouer veel sal ick v setten / Daet in
die blyscap wes heren * En die gheen die een pont de
sangen had / comende sprach / Veer ick wist dat ghy
een straf man waert / mayende daer ghi niet ghesaeyt
en hebt / en vergaderende / daer ghi niet ghesloeyt en
hebt / en veruacert sijnde ben ick heere ghegaen / en heb
v pont in die aerde gheborghen Siet ghi hebt dat v
En syn heer antwoorde heeft hem geseyt / ghi qua
de en leuwe knecht / Ghi wist dat ick maye daer ick nū
ghesaeyt en hebbe en vergades van daer / daer ick niet
ghesloeyt en hebbe. Daerom wast van node dat ghi
mij gelt die bankierders gegeuen had / en ic comende
soude sekerlyck ontfanghe hebbe dat myn was met Mat. 23
woeker. Aldus neemt van hem dat pont / en gheeft et Luce 8. 1.
hem die tien ponden heeft. Want al die daer heeft dyē Mat. 13. 12.
sal gegeuen wordē. en hi salt oueruloedich hebbe / mer
die niet en heeft / oerck dat geen dat hi heeft / sal vā hem
ghehaelt wordē. En een onnut knecht / worpt in dyē
waterste duysteris. Daer sal wesē screynghe ende
knerfinghe der tanden. *

* En als die soen des menschen comen sal in zyn
gloer / en al zyn heylighe enghelen met hem Dan sal
hij sitten / op die stoel zyns glorie / en al dat volck sal
voer hem vergadert worden / en hi sal hair screyden die
een vanden anderen / ghelijc als een heere der dyē scapē
van die bocken scheidt. En die scapē sal hi sen in an zyn
rechtter hant / en die bocken an die slinker hant. Dan

SMATHEVS.

sal die coninc seggen den genē die an zijn rechterhāt
zijn sullē. Loemt ghi gebīdide mijns vaders/ besit dz
rijc dat v bereyt is van begin des werelts. Wāt ic bē
hongerich geweest/ en ghi hebt mi gespijst. Ick ben
dorstich geweest/ en ghi hebt mi drincken ghegeuen.
Ic was gast/ en ghi hebt mi geherbercht. Naect/ en **D**
ghi hebt mi ghecleet. Cranch/ en ghi hebt my gheui
fenteert. Ic was in die kercker/ en ghi hebt tot mi ge
romē. Dan sullen die rechtuaerdigen hem antwoor
den/ segghende. Zeer wanneer hebben wy v ghesien
hongherich/ en hebbē v gespijst/ en dorstich en heb
ben v drincken ghegeuen. En wanneer hebben wi v
ghesien een gast/ en hebben v geherbercht? oft naect
en hebben v ghedect? Of wanneer hebben wi v ghe
sien crāck/ oft in die kercker/ en zijn tot v geromē. En
die coninc antwoordende/ sal haer seggen. Doerwaer
segghelic v. Also verde als ghijt gedaen hebt/ een vā
desen mijn cleyuiste broederen/ so hebt gyt mij gedaē.

Luce. 11. f.

Dan sal hi ooc segghen die gene die aen zijn slinc
kerhant sullen zijn. Daet van mi/ ghij vermaledyt der
in dat ewige vier/ dat bereydt is den duuel/ en zij en
ghelen. Want ic bin hungerich gheweest/ en ghij en
hebt mi gheen spijs ghegeuen. Ick ben dorstich ghe
weest/ en ghi en hebt mi geen drincken gegeuen. Ick
was een gast/ en ghi en hebt mi niet geherbercht. Ic
was naect/ en ghi en hebt mi niet gedect. Ic was crāc
en inden kercker/ en ghi en hebt mi niet gheuiſteert.

Dan so sullen si hem antwoorden en seggen. Zeer
wāneer hebbē wi v ghesien/ hungerich oft dorstich/
of een gast/ oft naect/ of crāc/ of in een kercker/ en en

EVANGELIE.

xxxviij

hebbē v niet gediēnt. Dan sal hi haer antwoorde seggende. Doerwaer segghe ic v. Alsoe verde als ghijt nū gedaen hebt een van desen minen minsten/soe hebdijt my niet ghedaen. En dese sullen gaen in die ewighe pijn/mer die rechtuaerdighe in dat ewige leuē. *

¶ Dat. xxvi. Capittel. *

Ende het is geschiet/als IESVS al dese sermo nē gheeynt hadde/heest hi zijn discipulen gheseyt. ghi weet dattet na twee daghen paessren wort/ en die soen des menschen wert geleyert om gheruyst te worden.

Mar. 14.
Joā. 11. f.

Doen zijn die princen der priesteren/ en schriftghe leerden/ en die ouders des volcs vergadert gheweest in die sael des prins der priesteren/ die welke genoemt worde Cayphas En si hebben een raet gehouden/ op dat si IESVM doer bedroch vangen en doode mochten. En si seyden. Liet in die hoorchtijt/ op datter geen oploep en geschiede onder volck

En als IESVS in Bethanien was/ in die mesachsen Symons huys/ is tot hem gheromen een vrou hebbende een bosch met costeliken salue. En si heeftet wt ghestort op zijn hooft/ daer hij was aen dyē tafel sittende.

En die discipulen (dat) siende hebben hem veronwaerdicht/ segghende. Waer toe is dit verlies? want dese salf mocht duer vercost worden/ en dē armen gegeven. En IESVS dat kennende heeft haer geseyt. Wat zijt ghi dese vrou moeylic? wāt si heeft een goet werck teghen mi ghewoch. Want die armen hebt ghij alijt met v/maer my en hebt ghij nyet alijt.

Joan. 12. a

S. MATHEVS

Want dat si dese salf op mijn lichaem ghegoet heeft
dat heeftse gedaen om mi te begrauen. Doerwaer seg
ick v. Alsoe waer dit euangelij gepreert sal wordē in die
hele werelt. dan sal dit ver telt wordē in haer gehoort

Luc. 22. a misse dat dese di ghedaen heeft.

Mar. 14. b Doe is werch gegaen een vā waleuē. die welcke ge
noemt worde Judas Ischariotis / totten princen der
priesterē / en heeft haer geseyt. Wat wilt ghi mi geuē
en ic sal hem v ouer leuere. En si hebbē hem geloof
t xxx. siluere penningen. En vā die tijt socht te hi ghelo
gentheyt op dat hi hem ouer leuere mochte.

Doert op dē eersten dach des hoochtyts azymorum
zijn die discipulen tot I E SVM geromē seggēde hē
Azymus / Waer wilde dat wi v bereyde om den paschen te etē.
is onghē- En hi heeft geseyt. Gaet in die stadt tot een (mā) en
desemt segt hem. Die meester seyt. Mijn tijt is nae by / by v
broet. maer ic paesschen met mijn discipulen. En die discipu
len hebben gedaen ghelijc als I E SVS haer beuolen
h. estren si hebbē ipaesschen bereyt.

En alst auont gewordē was / so sadt hij an dyc tafel
met zijn. xij. discipulen en als si etēde ware heeft hij
geseyt. Doerwaer seg ic v een vā v sal mi verradē en
Joan. 13. c si zijn seer droeuich geworden / en hebben een yeghe
lijc hem beginnē te segghē. Ben ickt heer. En hi ant
woordende heeft geseyt. Die met mi die hant in die sco
tel gesteken heeft / dese sal mi verradē. En die soen des
menschen gaet gelijc vā hē gescreuē is. Mer wee dyc
mensch doer welcke die soen des mensche verradē wert
Het waer hem goet / waert dat die mensche niet ghebo
rē en waer geweest. En Judas. de welcke hē verradē

EVANGELIE

xxxix

hadde antwoorde/ heeft gesejt. Bint ick niet Rabbi: (Rabbi)
 Hi heeft hem gesejt. S hi hebt gesejt. dat is mee

En als si etende ware. heeft IESVS ibrovt geno: ster.
 me/en als hi danc geseit hadde/ heeft hi (dat) gebroke Mar. 14. 8
 en heeftet zijn discipulen gegeue/en gesejt Cleept/en Luc. 22. 6.
 eet dat is mijn lijhaem. En doe hi den beker genomē Joan. 6. 11.
 en gedaent hadde. heeft hijt haer gegeue segghende. 1. corin. 11. 2
 Drinct daer wt alle gader. Wat du is mij bloet/twele
 is des nieuwen testaments dat voer veel (menschen)
 wort wt gestort tot vergiffenis der sondē. En ick seg
 ge v hier na en sal ic nē meer drincken wt dese vrucht
 des wijngaerts tot dien dach toe/ als ic dat nieuwe met
 v drinke sal int rijt mijns vaders.

Joā. 18. 2

En als si die graci gheseyt hadde/ zij si wt gegaē op
 den berch vā Olyuete. Doe seyde IESVS hoer S hi
 alle gader sult gesandaliscert wordē om minē wil in
 dese nacht. Wāt daer staet gescreuē. Ic sal dē herder Zacha. 3. 8
 slaen/en die scapē des vergaderings sullen verstroeyt
 worden. Mer na dat ic verresen sal vresen/ soe sal ick v
 voergaen in Galileen. Ende Petrus antwoordende/
 heeft hem gesejt Al waert dat si alle gader gesandalis
 ceert soude wordē o v Blochtāsen sal ic nēmermeer ge
 sandaliscert wordē. IESVS sprac tot hē. Doerwaer
 seg ic v dat ghi in dese nacht/ eer die haen craeyt/ drie
 mael mi ver sake sult. Petrus heeft hē gesejt. Al waint
 oer vā node/ dat ic niet v steruē moeste/ ick en sal v niet
 D saken. En des gelijcs hebbē oer alle die discipulen ge
 sejt. Doe is IESVS met haer gheromē op een hof/ Mar. 14. 1
 welc genome wort Bethsemanc/en heeft dyc disci- Lu. 22. 8
 pulen gesejt. Siet hier/ ick tijt toe dat ic gae/en bidde

SMATHEVS.

Daer/ En als hi tot hem genomē had petrū en die twee
zoenē vā zeb. deus / heeft hi begonnē drocuich en bes
druckt te wordē / Doe heeft IESVS hoor geseyt
Mijn siel is bedroeft ter doot toe / Blijft hier en waer
ket met mi En een weynich voert gegaē sijnde is hy
op sijn ansicht geuallē / biddede en seggēde Mij vader
ist mogelijc so laet vā mi gaē dese kelck nochtans nū
als ick wil / mer als gi / En hi quā tot sijn discipulen
en vant hoer slapēde / En seyt tot Peter / En moercht
gi niet een wre mit mi wakē ? Waerht en bidt / op dz
gi niet en valt in berozinge / Die geest is bereyt mer
tvlēys is cranch

Weder om andermael is hi werch gegaē / en heeft
gebedē seggēde / Mij vader / ist saeck dat dese kelck vā
mi niet en mach gaē / tē si dat ick hē drinke / laet uwe
wil geschie En comēde / vāndt hi hoer weder om sla
pēde / Wāt hoor ogē die warē beswaert / En als hy
hoer gelatē heeft / is hi weder om werch ghegaen / en
heeft ten dermael gebedē seggēde dat selfde woort
Doe quam hi tot sijn discipulē / en seyt hoor / Slaept
nu en rust Siet die wre is gecomē / en die zoē des mē
schē wort geleuert in die handē der sondarē / staet op

Joā. 18. a. laet ons gaē / siet hi is hier bi die mi verraet

Mar. 14. c En als hi noch sprekēde was / Siet Judas een van

Lucc. 22. c die. xij. is geroemen en mit hem een grote schare mit
swaerdē en kusen gesondē wescnde vā die princen der
priesterē en die ouders des volcs En die gheen die hē
verriet heeft hoer een teykē gegeuē / seggēde / Die ick
kussen sal die isst / houdt hem / En terstont gaēder
tot IESVM / heeft hi geseit / weest gegroet Rabbi

EVANGELIE.

xl.

En hi heeft hē gerust En Iesus heeft hē geseit Vriet
 Waer om sijt gi hier? Doe syn si aēgegāe/en hebbē twaer toe
 hoer hādē geslagē in Iesum en hebbē hē geuāghen sidy ghero

En siet een vā die gheē die met Iesu warē wtstrecmen.

Kēde sijn hāt heeft sijn swaert wtgetogē/en slaēde dē
 knecht des prins der priesterē heeft hē sijn ooz af ghe.

Houwē Doe sprack Iesus tot hē keert v swaert in sijn Gene.9.a

plaets/Wāt alle die een swaert nemē (om te slaē) die
 sullē mettē swaert vergāe Of meēt gi dat ick [nu] nē
 biddē en mach mijnē vader/en hi sal mijn geuē meer
 dā. xij. legionē der engelen? Daer om hoe soude dan
 die scrifturē vervult wēdē? Wāt het moet also ghe
 schieden.

In dese vōze heeft IESVS gheseyt den schāren
 Si zijt wt gegāe als tot een moordenaer met swaer
 dē en storkē/ om mij te vāgē Dagelics sat ick bi v lere
 de indē tempel/en gi en hebt mi niet geuāgē/mer al
 dit is geschiet/op dat vervult soude worden die scriftē
 der ptopheten. Doe/al zyn discipulen hem latende/zij Mar.14.f
 gheuoghen. En si IESVM gheuāghen hebbēder
 hebben hem ghebrocht tot Caypham/ den prins der
 priesteren/daer die scrift geleerden en ouderen verga
 derit waren. En Petrus volchde hem nae van verre/
 tot die sael des princen der priesteren. En ingegaen
 wesende/sadt hij met die dienaers/op dat hi dat eynde
 sien soude.

Doert die princen der priesterē/en die ouders/en die
 heele vergaderinge sochtē tegen IESVM een valsche
 ghetuyghnis/op dat sy hem dooden souden/ende sy
 en vonden nyet/alster oock veel valsche ghetuyghen

S. MATHEVS.

By geromē waren [en vonden si niet] Mer ten laetste
zynder twee valsche uygen by geromē en heb bē ghes
eyt. Dese heeft geseyt. Ic mach te nyet makē dē tēpel
Godes en in drie dagē die timmeren.

f **Die die** En die prins der priesterē opstaende heeft hem ge
seyt en antwoort ghy niet. **W**aer om seggē dese go
tychmis tegen v. En IESVS sweech sul.
Dese tegen En die prince der priesterē antwoorde heeft hem
v geuigē. gheseyt. Ic besweer v bi dē leuendē God dat ghy ons
legt of ghi zyt Christus die soen Godes. IESVS seil

Mar. 14. f

hem. Ghi hebt geseyt. Mer nochtās seg ic v van nu
of sul ghi senden soen des menschen sittende an dē
rechtterhant des crachts gods en comēde in die wole
ken des hemels.

Doe sloorde die prins der priesterē zyn elderen seg
gende. Zi heeft blasphemi gesproken. Wat behoeuē
wi daer bouē meer uygen. Siet ghi hebt nu zyn blas
phemie gehoord wat dunct v. En antwoorde heb
ben si geseyt. Zins den doot sculdich. Doe hebben si in
zijn aensicht gespogen en inden hals geslaghen mis
ruyften. En die ander hebbe hem met platte handen
in zijn aensicht (slagen) gegeuen seggende. Prophe
teert ons Christus wie ist die v geslegē heeft.

Joā. 18. r.

En Petrus sad butē in die sael en cē dienstmaecht
quam tot hem segghende. En ghi waert ooc mī IES
SV van Galileen. En hi heeftet voer haer affen verz
saert seggende. Ic weet niet wat ghi segt. En als hi
wet gaende int portael was heeft hem een ander dienst
maecht gesien en heeft geseyt den ghenē die daer wa
ren. En dese was ooc met IESV van Galileen. En

EVANGELIE.

pl.

hij heeftet weder om verfaert met een edt. Ic en ken den mensch niet. En na een weynich tijt is zyn toe ge gaen die daer stonden ende hebben geseyt tot Pieter Doerwaer ghi sijt mede vā haer (luxde) wāt v sprac maect v openbaer. Doe heeft hi begonnē te veruloekē en te sweeren dat hi den mensch niet en kende. En ter stont heeft die haen gheracert. En Pieter heeft ghe dachtich gewceest des woorts IESV. die hem gheseyt hadde. Er die haen cracert sult ghy mi diemael versa ken. En wt gegaen sijnde heeft hi bitterlijc ghescreyt

¶ Dat. xxvij. Capittel.

Als morgen gheworden was. so hebben dyc prinsen der priesteren en die ouders des volcs eē raet Luc. 23 gehouden tegens IESVM om hem ter doot te leue ren. En si hebben hem ghebonden ghebrocht hi Pontio Pylato den rechter.

Judas die hem verraden hadde. siende doe dat hi ver oerdelt was met berou beroert sijnde so heeft hy den prinsen der priesteren en den ouden die. xxx. penninghen weder gebrocht seggēde. Ic heb gesondicht ver radende dat onnossele bloet. En si hebben ghesproken Wat leydt ons daer an. Siet ghy toe. en die siluer en penninghen gheworpen hebbende indē tempel. so is hij van daer ghegaen. En wech gaende so heeft hi hē niet een strop verhangen.

Die prinsen der priesteren genomen hebbende die silueren penninghen hebben gesproken ten betacmt niet dat men haer inden geliblot worpt. want dit een soen des bloets is. En een raet ghehouden hebbende so hebben si daer mede geroft een pottbakers aker. Act. 1.

f. i.

S. MATHEVS

Zach. II

om die pelgrims daer in te begrauen. En hier om is de
sen acker genoet gewordē / den acker des boets / tot dē
dach van huden. En doe is vervult geweest / dat doer
Jeremias den prophete voerseyt was seggede. Ende
sy hebben ghenomen. xxx. silueren penninghen / een
loen des ghexaerdeerden / dwelc gewaerdeert sy ghe
rost hebbe vanden kinderē van israē / en hebbe hem
gegheue tottē acker des pottelackers / gelyc die heer
mi dat beuolē heeft

En IESVS heeft gestaen voor den rechter / en dyc
rechter heeft hem geuraecht segghende. Sijt ghi die
Koninc der iuden. En IESVS sprac tot hē. Ghi segt
dat. En doen hi ghearuft wert vanden priesteren / en vanden ouders / so en heeft hi niet ghe
antwoort. Doe seyde Pylatus tot hem. En hoordi n /
hoe vele getugenissen dat si tegen di segghende zijn?
En IESVS en heeft hem niet geantwoort / op enich
woort / also dat die rechter seer verwondert wert.

**Joā. 18. 9.
Luce. 23. 1.**

En in die hoorhtijt plach den rechter / den scare vry
te laten een gheuanghen / den welken si wilden / ende
hi had doe eenē merckeliken geuanghen die Barrabas
ghenoempt was. En tot haer vergadert zijnde / heeft
Pylatus ghesproken. Welck van twee wil di dat ick
v vry late sal Barrabas oft IESVS / die Christus ge
noempt worde. Want hi wist wel / dat si hem doer nis
dicheyt gheleuert hadden.

En hi sittende in zijn rechter stoel / so heeft tot hem
zijn huysfrou ghesonden seggende / en hebt ghi toch
niyet te doen / met dyen rechtuaerdighen (mensche)
want om zijnen wille / so heb ic huden indē slaep veel.

gheseyden.

En die princen der priesteren en ouders hebben den scharen wijs ghemaect dat si Barrabam begeren sou den en IESVM souden doden. En dyer rechter antwoordende sprac tot haer. Welken wildy van desen twee dat ick v ry laet en sij hebben gheseyt Barrabam. En Pilatus die heeft tot haer geseit. Wat sal ic van IESV doen die Christus ghenoeemt worde en si hebben alle tot hem gesproken laet hem ghecruysl werden en die rechter heeft geseit wat quaels heeft hi ghedaen. En si riepen te meer seggende laet hem gecruysl worden.

En Pilatus siende dat hi niet en profiteerde maer datter meerder oploep (onder dat volck) weri soe heeft hi water genomen hebbede zijn handen wer tvolck gewasschen seggende Ic ben onnosel des bloets van desen rechtvaardigē. Siet ghi toe. En dat geheel volck heeft antwoordede gesproken zyn bloet si op ons en op ons kindere. En doe heeft hi haer gelaten Barrabam en hi heeft IESVM gegeeft zijnde haer ge

Mar. 15. 6.

leuert om gecruysl te worden. En doe so hebbe die knechte des rechters Jesum genomen int recht huys en si hebbe tot hē x gaderde geheelē hoop en na dat si hē ontcleet hadde so hebben si hē om gegeue eenē purpure mantel en si hebbe op zij hooft gheset een crone die van doornē geuorhtē was en in zyn rechter hant een riet en voer hem kinelēder so hebbe si hem bespot seggende. Weest gegroet Koninc der iude. En als si in hē gespogē hadde so hebbe si dat riet genomē en si sloeghen zyn hooft.

Joā. 19. 1.

S. MARCVS

En na dat si hem bespot hadden/so hebben si hem den mantel wt getogē/en hebbē hem met zijn clederē ghesleet/en si hebbē hem van daer geleyt/om dat si hē cruenen souden.

En wt der stat gaende so hebbē si geuondē een mēsche vander stat Tyrerē/die Symon genoēt was/en desen hebbē si daer toe gedwongē om dat cruyx (I E. SV) te dragē. **E**n si zijn geromē indē plaetse die Solgotha genoemt is/voelr is die plaetse. Caluarie/en si hebbē hem gegeuen te drinckē/azijn die met galle gemenghet was/en doe hi dat gesmaect had/so en woude hijt niet drincken.

psal. xx.

En na dat si hem gecruyst hebbē/so hebbē si zijn clederē ghedeelt/het lot worpende/op dat volbzocht soude wordē dat doer den Propheet geseyt is. Sy hebben hem seluen ghedeelt mijn clederen/en op mijn cleet so hebbē si dat lot geworpen. **E**n sittende so hebbē si hem daer ghewacht/en bouen zijn hooft so hebben sy gheset/sijn sake geschreue zijde. Dit is I E SVS die coninc der Joden. **E**n doen werden met hem ghecruyst twee moerdenarē/die een an zijn rechterzijde/en die ander an zijn sinckerzijde.

Sapie. 2. d
ti si v die
destruerē
de.

En die verby ghingen spraken spijlich/schuldende haer hoofden/ende spraken/! Sijt ghi die selue/die destruerende wert den tempel/en indē derden dage dien weder op timmerde/helpt v seluen/ende sij di die soen Doods so climt neder vanden cruyce.

En des ghelijck sprakē die princen der priesteren hē bespottēde mettē schrift geleerdē en mettē ouders. Wi heeft ander geholpen/en hi en maech hem seluen niet

EVANGELIE.

elijah

helsen/so hi die Coninck van yrahel/so laet hē nu vā
den cruyte neder dalen/ēn wi sullen hem gelouen. Wi
heeft in God betrouwt/laet hy hē nu verlossen ist sake
dat hi [hem] wil. Want hi heeft gesproke. Ick ben die
soen Gods/ēn ditselue verweeten hem oec die Moer
denaren/die met hem ghecruyst waren.

En vander sesster vze/zijn duysterhedē gheoorde op Mar. 13. 2.
der geheelder aerde/ tot der negenster vze. En ontret
der negenster vze/so heeft I E SVS met een grote stē
geropen seggende. Eli Eli lama sabachthani. Dat is
mijn God/mijn god/waer om hebdi mij gelaten. En
die sommige vandē genē die daer stonden/na dat si die
gehoort hadde spraken. Dese roept Velyam. En ter
stont een van desen lopende/ na dat hi een spongie ge
nomē/ēn met asijn gewolt hadde/so heeft hi die an een
riet ghesteken/ēn gaf hem/ om dat hi drinken soude.
En die ander spraken. Latet staen. Laet ons besien of
Velyas comē sal om hem te verlossen. En na dat I E
SVS weder om met een grote stemme geropē hadde
so heeft hi sijnen geest gegheuen.

En siet/dat cleet des tempels is gesfroert in twee des
sen van bouē tot beneden/ēn die aerde is bevoert ende
die stenen sijn geschocrt/ēn die grauen sijn gheopent/
ēn veel lichamē der heylighen die geslapen hadde sijn
opgestaē. En wt den graue ghegaen sijnde/ na sijne
verrisenisse/so sijn zij gecomen in die heylige stat. En
hebben veel (menschen) haer gheopenbaert.

Centurio en die gene die met hē I E SVM beoers
dē gesien hebbede die aertbeuinge en die dingē die dair
gesiet ware/hebbe seer geureest seggende/waerach. Mar. 13. 3.

S. MATHEVS

en wilt niet vreesen: Daer heen en bootschap mij broe-
deren dat si gaen in Galileen: en dair sullē si mi sien.

En na dz si werch gegaē warē. Siet/ sommige vādē
wachters/ zijn in d' stat gecomē/ en hebbē dē priincen d'
priesterē gebootschap/ al datter ghescriet was En vga-
dert sijnde metten ouders. en enē raet gehoudē hebbē
de/ hebbē si dē iudderē ouerloedich gelt gegeuē seggē-
de. Segt dat zijn discipulē des nachts gecomē sijn
en hem gestolen hebbē/ die wile dat wi slapēde warē.
En ist sake dat dit gehoort wort vanden rechter/ wijs
sullent hem diets maken/ en sullen v vry maken. En
als zijt ghest genomen had dē/ hebbē si gedaen geli-
c si geleert waren. En dese woordē zyn verbreyt by den
Joden/ tot den dach vā huden.*

* En die. xi. discipulen zijn gegaē in Galileē/ op dē
berch daer I E SVS hem beuolen hadde/ en na dat si
hē gesien hadden/ hebben si hē an gebeden/ en die som-
mige hebbē getwifelt En I E SVS comēde heeft
tot haer gesproken seggende. Mi is alle machts
gegeuē/ inden hemel/ en inder aerde/ hier om
gaēde leert alle volck/ haer dopēde inden
naē des vaders/ en des soēs/ en des
heylighē gheests. haer leerende
onderhoudē/ alle dat ick v
beuolen hebbe En siet
ic ben by v alle dagē
totter voleyndinge
der werelt.*

Wier is voleynt Sinte Matheus Euāgelie

Wier na volcht Sinte Marcus Euāgelie

EVANGELIË.

gla

¶ Dat eerste Capittel. ✠

At beginsel des

euangelijes IESV christi gods
soens/als gescreuen is in den
propheten.

Siet ic sende minē bode voer
v aensijn die welcke sal berey-
dē uwen werch voer v. Een ste

me die daer roepēde is in d' woestine/ bereyt den werch
des heeren/maect recht zyn toepaden.

Joannes doopte in der woestine/ prekende dz doop
sel des penitentijs/ in een vergiffenisse der sondē. En
dat geheele lant vā Judeen/ en oer die van Jerusalem
gingen wt tot hem/ en worden alle gader van hē ghe-
doopt/ in die vloet vanden iordanen/ belidēde hare son-
den. Joannes die was ghecleet met dat haer des La-
meels/ en een leren gordel om zyn lende/ en at spinc-
hanen/ en wilden honich/ en predikte seggēde. Die self-
de is gheromen na mi die welcke starcker is dan ich/
wiens niem zijnder scoenē/ ic neder bugende/ die niet
thequaem en bē te ontbindē. Ic sekerlyc heb v gedoopt
inden water/ mer die sal v dopen in dē heyligē geest. *

En het is geschiet in dien daghen/ dat IESVS van
Nazareth in Galileen quam/ en is gedoopt vā Joan-
ne in der iordanē. En ter stont/ doe hi op clam/ wte wa-
ter sach hi/ dat die hemelen topghespleten worden/ en
den gheest ghelyc een duue dalende/ en bluende op
hem. En daer is een stemme gemaect vā die hemelen
Die zyt mi lue sonde/ in dē welckē mi wel behaecht.

† Esaiate
prophet.
Mal. 3.
Esa. 40. 1.
Mal. 3. 1.

† waerdich
Joan. 1. 8.

† geopenh.
2. pe. 1. d.
Luc. 3. 1.
Mal. 3. 1.

S. MARCVS

En ter stont dreef hem die geest in die woestijne/ en
 was al daer in die woestine. xl. daghen/ en. xl. nachte
 Mat. 4. a en voort getempteert vande bosen viant/ en was daer
 Luce. 4. a metten wilden dieren/ en die engelen dienden hem.

Ma dien dat Joannes geuanghen was/ is I E S V S
 gheronnen in Galileen/ predikede dat euangelium des
 rijcs gods. segghende. Die tijt is veruolt en dat rijck
 Act. 13. d. gods naert en anstaet. Ic bi seet wesen vā v. boesheyt
 en gheloeft dat euangelij.

ten verby + Doe hi wandelde by dat meer van Galileen/ heeft
 gaende. hi ghesien Symonē en Andream sine broeder/ sieten
 v. haer netten inder zee/ wāt si waren vissers/ en I E

Mat. 4. c S V S sprac toe haer. Volcht mi/ en ic sal doen dat ghij
 Luce. 5. d. worden sult/ vissers der menschen. En ter stont/ ach
 terlatende haer nette/ sijn hem na gheuolcht.

En voort ghegaen wesende een weynich van daer
 lieft hi gesien Jacobum Zebedeus soen/ en Joannē
 sine broeder/ die welcke oer selue inden strepe verboette
 haer netten en ter stont heeft hise geroepe. En sij la-
 tende haren vader Zebedeo/ int scip mette huer linge
 zyn hem na gheuolcht.

En gingen in Caphernaum/ en ter stont opten sab-
 both ingaende/ in die synagoghe heeft hi gheleert/ en
 hebben hem veruodert/ vā zijner leeringe. Want hij
 Mat. 7. d. was leerde/ als macht hebbede/ en nz gelijs die scrift
 Luce. 4. f. geleerde. ¶ En daer was in haer der synagogen een
 man beseten met eenē onreynē geest/ en heeft gheroe-
 pen seggende. [Ah] I E S V Nazarene/ wat dinc is o
 met v. Didy geromē om ons te verdoemē? Ic ken v
 wie ghi sijt/ sekerlijc (ghi zijt) die heyligh gods. Ende

EVANGELIE.

plv

IESVS heeft hem bestraft seggende. Swijcht stil/ en
jaet wt vā desen mēse. En na dien die onreynne geest
iem verscreet hadde/ en oer met groter stemmē geroe
en hadde/ is hi vā hem wtgegaen. en alle gader heb
bense hē verwōdent also dat se ondan alanderē vzaech
te segghende. Wat is dat? wat nieuwer leer is deser
want met machte hi oer gebiet die onreynne gheesten/
in zijn hem ghehoorsaem. Ter stont is syn same wijt
verstept/ in dat heele land datter ront om lach/ omme
Balsleen.

En vā stonde an/ wtgaenge wter synagogen / zijn
si gheromē in Symons en Andreas huys/ met Iaco Luce. 4. 9
bo en Joanne. Simons wijs moeder/ lach siet te bed Mat. 8. 14
de/ vande koozts/ en ter stont seyden sij hem van haer
En tot haer gaende/ en anvatte haer hant/ heeft hi
se opgeboort/ en ter stont heeft haer die koozts gelatē
en andiende haer,

Des auonts na dien die sonne ondergheg/ en was Luce. 4. 13
brochtense tot hem alle siecke menschen/ en oer die van
den duelen ghequelt worden. En die hele stadt was
vergaderent oer die dore/ ende vele die daer sieck waren
met versreyden siekten/ heeft hij ghesont ghemact
en vele duelen wtgheworpe/ en en gehengde n3 dye
duelen te spreken/ dat si hem kenden.

En des morgens doe hi opgestaē was/ noch al duy
ster wesen/ is hi wtgegaen/ en [IESVS] ghint in
die woestine/ en al daer badt hi/ ende Symon is hem
nae gheuolcht/ met den ghenen die met hem waren.
Ende doen sij hem gheuonden hadden/ spraken se tot
hem/ Alle gader soeken se v.

S. MARCVS

In hi sprac tot haer. Laet ons gaē in dese naeste doo-
pen en leuen op dat ic daer predikē mach/ wāt daer
† gheromē om benict wtgegaen. En hi predickte in haer synago-
ghen/ en in heele lant van Galileen/ ende wtworps-
dye duuelen.

Mat. 9. a. **¶** Een malaetsch mēsc is tot hem geromē/ hē her-
Luce. 5. c teliken blōdende/ en op zijn knyen [voer hem] vallende/ sprekende tot hem. In dien ghi wilt/ moechdi mi si-
ueren. IESVS omfermede zijns/ wistekede zj hant
heeft hem gheraect/ en sprac tot hem. Ic wil weest si-
uer. En na dien hi dit gesproken heeft/ ter stont soe is
die malaetscheyt vā hem ghescreyden/ en is ghesuuerd.
En hem gedreycht hebbende/ heeft hem laten gaen/
seggende hem. Siet toe dat ghijt niemāt en segt/ mer
gaet en toent v schuenden prins der priesteren/ en
offert voer v sinermakinge/ gheen dat Moyses ghe-
boden heeft haer in een getuychnisse. Wtgaende soe
heeft hi veel geleert en gods woert en sermoē wt ver-
condicht. In dat IESVS niet en mochte openbaerlij-
ken comen inder stadt/ mer bleef buiten in die woestij-
nen/ en van allen weghen/ quamēse daer tot hē. *

¶ Dat. ij. Capittel.

Ende na een weynich dagen/ so is IESVS we-
der om geromen in Tapharnaum/ en het is ge-
hoort dat hi in een huys was/ ende ter stont zijn daer
veel menschen vergadert/ ia also vele/ als dat die plaet-
sen daer ontrent d doren/ haer alte hants nē en mocht
begripen/ en preerte haer een sermoen/ en quamē tot
† woort hem/ bringende een vergichtich (mēsche) die welcke/
Luce. 5. d. vā vier (luden) ghedrogen worde. En na dien si hem
Mat. 9. a.

EVANGELIE

pluif

let naken en mochten ouermits die groote scare/ soe
ebbense ontdeck dat dach[der Jansen] in weler hi was
i bedde neder gelaten [met roorden] Roer ick u grae
en dach in welken bedde die vergichtighe rustede.
Mer na dien IESVS gesien hadden ghehoef der geen
er die hem droegen/ sprac hi totten vergichtigē Done
sonde worde v vergheuen.

Al daer waren oer sommige vanden scrift geleerden
ittende en denckende in hare herte. Wat/ hoe spreect
ese aldus blaspheem? Wie mach vergheuen die sonde
an alleen God? En ter stont na dien IESVS bekē
jadder/ wt sine geest/ dat si alsoe in haer silue dachten
sprac hi tot haer. Waer om denct ghi dese dinghen in
uwen herten? Welc[van beyden] is lichter te seggen
den vergichtigen vergheue moeten worde v sonden
oft te segghen/ staet op en neem v bedde/ en wandelt
henen? Mer op dat ghi mocht wetē/ dat die sone des
menschen heeft die mach om te vergheuen die sonde/ op
ter aerden/ sprac hi totte vergichtichde. Ic seg v/ staet
op/ en neem v bedde/ ende gaet werch in uwen huysen
En ter stont is hij op ghestaen/ en werchnemede zijn
bedden/ is hi wtgegaen in teghenwoordichyē vā hem
allen/ ia als dat si hem alle gader seer verwonderden
ende gauen gode glorie segghende. Wie hebben wi
sulcs ghesien.

Joā. 5

✠ En IESVS is anderwerf wt ghegaen totter
gee/ en alle die groote scare quam tot hem/ en hi leede
se. En doen Jesus voerby ginc/ heeft hi gesien Leui
een soen van Alphēi/ sittende opten tol/ en sprac tot hē
Volcht mi nae. En hi opstaede/ is hem naghewolcht

S. MARCVS.

En thies gescheit doen hi was verscappede int hu
 Leui dat ter oock veel publicanē en sondige mēschē /
 gader waren verscappede mit I E SV. en syn disci
 pulē Wāt daer warēder vele / die hē na gheuolcht v
 ren En na die ghesie hadde die scriftg. geleerde en p
 rizeen hē spijse nemēde / mitte publicanē en sonder
 sprake si tot sijne discipulē / (segghede) / † Wat is dat

† Waer o
 eet en drin
 ket v mee
 ster.

Luce. 15. a
 1. corin. 1. c

Luce. 5. g
 Mat. 9. b

† Also kan
 gheals

dat / als dat hi eet en drinckt / mit publicanē / en son
 der I E SVS dat horende / sprac hi tot haer. Die ges
 sijn en behoene te medicij meester niet / mer die zier
 Ich en bin niet gecome om te roepē rechtuaerdighe
 mer sondighe [menschē tot penitēcie] *

Die discipulē Joānis / en der pharizeen / die vasten ei
 comen (tot I E SVM) ende segghen hem. Waer on
 vasten die discipulen Joannis / en der pharizeen en
 discipulen en vasten niet. I E SVS sprac tot haer. Is
 betamelic dat die kinderē [vander slaepcamerē] dei
 brulofst† inde welke die brudeghom / mit hoor is
 souden moghen vasten? Also langhe / alse den brude
 ghom bi hoor hebben / en moghen si niet vasten. Mer
 die daghen sullen comen / wanneer die brudeghom
 van haer ghenomen sal werden / en dan in dien daghe
 sullen si vasten.

Wāt niemant en naeyt een lap van ruych laken
 aen een oudt sleet / anders so of haelt dye nyuwe lap
 tstoppen vanden ouden / en wort quader schote. Derli
 anede niemant en stott mostwijn in oude vate. Wāt
 anders so doet die mostwijn die vaten bersten en die

Luce 6. a
 Mat. 23. a

wijn wort ghestott / en die vaten vergaen / mer most
 wijn sal ghedaen wordē in nieuwe vaten

EVANGELIE

pluif

Ende het geueil als dat IESVS optē sabboth ginck
doert roten/ ende syn discipulen begonden onder we-
gen die koren aren of te plorken/ en die Pharizeen sey-
den hem. Diet waer om doense opten sabboth/ dat n-
en betaemt. IESVS sprac tot hoer. En hebben niet ge-
lesen wat Dauid dede/ doen hi noot hadde/ en hi hon-
gherende was/ en die ghene die met hem waren/ hoe
dat hi ghegaen is/ int huys Gods/ onder de prins der
priesteren Abiathar/ en gegheten heeft/ die ghofferde
broden/ die welcke nie nant en betaemt te eten/ dan al-
leen die priesteren/ en heeft se oer gegeuen/ den genen
die met hem waren. En hij seyde haer. Den sabboth
is ghemaect om den mensche/ niet die mensche om de
sabboth. Seckerliker die soen des menschen/ is die heer
oer des sabboths.

L. reg. 21. L

Dat. iij. Capittel.

Ende hi is weder om in ghegaen/ in die synago-
ge/ en daer was een man/ hebbende een ver-
dore hant/ en (die scrift geleerde) wachtē of hi hē oer ge-
sont soude make/ inden sabboth/ op dat sij hem soude
moghen beulighen. En IESVS sprac tottē man/
die daer hede die verdore hant. Staet op int mid-
del. En hi sprac totten (scrift geleerde) Wat betaemt
van seyden/ goet te doen/ opten sabboth oft quaet te
doen/ te siele (of mensche) ghesont te maken of te do-
den. Doen sweghen si. En nae dien hi se ouer gesien
 hadde/ met toornicheyt/ mededoghen hebbende/ vā die
lindicheyt haerder herten/ sprack hij totten man.
Steeckt wt v hant. Zij stack se wt/ ende zijn hant is
en weder gesont gemaect [als die ander was]

Mat. 12. a

Luce. 6. a

S. MACVVS.

Mat. 4. 9. Die Pharizeen wtgegaen wesende hebben ter stede
Luce. 4. 6. te samen met die van Herodes familierraet gehouden

tegees hē/hoe datse hē soude mogē dode. Mer IESVS
met sinē discipulen werck van daer/ nadat meer toe/
en een groote menichte van Galileen is hem na ghe/
volcht/en vā Judeen/en vā Hierusalem/en vā Idu/
mea/en van ouer die Jordane/en van die ontrent Ty/
rum en Sidonē woendē/en ouer grote menichte vā
mensen die welcke nae dijn si ghehoort hadde die
dingen die hi gedaen hadde tot hem geromē zijn.

En geboot sinē discipulē als dat hem iscephe dienē
soude. ouermits die groote menichte datse hem nē en
soude benauwē. Wāt vele had hē gesont gemaect
ia als datse hem ouer liepē om hē te raken. alle dyē
bedruet oft benaut wordē. En als de onreynē geesie
hem sagen/vielen hem te voeten/enriepen seggende
Ghi zyt die sone Gods. En naerste hen dreghede
hi haer datse hem niet openbaer makē soude.

Luce. 4. f. ✠ En hi is gescomē indē berch/en rip tot hē die

Mat. 8. d. hi woude/en si zijn tot hem geromē. En heft gesint
als datter soude wesen. xij. mē hem/om dat isē soude

heeft haer wtseynden om te prediken/endet datse hebben soden
macht ge- macht om te ghenesen die sieten/ ende wt te worpē
ghenē. die duuelen. En heeft Symon ingheset die naem t

rus/en Jacob Zebedeus soen/en Joannem Jacol
broeder/heeft hi ingheset die namen Boanarges/d
welck gheseyt is kinderē des donders/en Andrea

Mat. 10. a en Philippum/en Bartholomeum/en Matheu

Luce. 6. c. en Thomā/en Jacobum Alphcus soen/en Thadeu
en Symonem van Cananeen/en Judā Isariote

EVANGELIE.

plig.

die welcke hem verraden heeft. *

En si zijn gheromen in een huys: en daer is weder om vergadert een grote scaer. also dat se geen veylichz en hadde: om wat broots te eten. En nae dien so hoort hadden die welcke hē toe hoerde (of van sinen maech stal waren) zijn se wtgegaen om hem te vangē. Wāt si seyde: als dat hi rasende dol ghewordē was. En die scriftgelscerde die van Iherusalem neder geromē waren seyden. Ici heeft in hem Belzebul/ ende doer den prins der duuelen. wropt hi die duuelen wt. En nae dien dat hi haer tot hem geroepē hadde/ heeft hi hair toe gesproken in parabolen.

Woe mach den eenē duuel/ den anderen wtwoopen. En ist sake dat een rijk/ gedeelt is tegens hem seluen so en mach dat rijk niet bliuen staen. En in dien een huys gedeelt is/ teghens hem seluen/ so en mach dat huys niet bliuen staen. En in dien die duuel op staet tegens hem seluen/ en gedeelt is/ so en mach hij niet staen/ maer hi heeftet eynde. Daer en mach niemant berouē/ die vaten van eenē starckē/ ingaende in synen huysē: ten si dat hi eerst gebonden heeft/ den stercken/ en dan so sal hi mogen berouen zijn huys.

Luc. 11. 5.

Mat. 12. 6.

Ik seg voerwaer. Alle sonde en scoffierige woordē daer si yemāt mede gescoffiert hebbē: sullen vergenē worden/ dē kinderē der mēscen. Mer so wie scoffiericheyt spreekt indē heyligen geest/ en heeft geē vergiffenisse/ inder ewichz/ mer is sculdich dz ewighe oerdel. Doe sprakē si/ hi heeft in hem/ eenē onreynē geest.

Mat. 12. 1.

Luc. 12. 6.

En zijn moeder/ en broeders quamē/ en buten (den huise) staende. hebbense een tot hē gesonden/ die hem

g. i.

S. MARCVS

Idye gene
die daer
waren
Luc. 8. r.
Mat. 12 d.

Luc. 5. a.
Mat. 13. a.
Luc. 8. a

vetroepen soude/en die scare sadt bi hem/en seyde hem
Siet/v moeder en broeders / daer buten staende/bege
ren v. Zij heeft haer gheantwroort seggende. Wie is
mijn moeder/en mij broeders: En als hi/ ouergesien
haddeet syn discipulen/sittende ront om hem/sprack hi
Siet mijn moeder en broeders. Want die ghene/die
daer doet/die wille Gods/ die is mij broeder / en mijn
suster/ende mijn moeder.

¶ Dat. iij. Capittel.

Ende hi heeft weder om beginnē te leere/ byder
zee/en een grote scare/is bi hē vergadert/ia als dz
hi gegaen heeft/in een scrip/en geseten inder zee/en die
geheel scare / was opt land/bi die zee/ende leerde hoer
veel doer parabolē/en in sijn leeringe sprack hi tot hoer
Hoert toe Siet/een sayer ginc vor om te sayen/en het
geboerde onder t sayē dattet sommich saet viel by den
werch/en die vogelē des hemels/syn gecomen/en heb
bē dat op gegetē. Dat ander is geuallē/op steeroctelen
daert niet veel aerde en hadde/en het is terstont opge
gaen/wantet geen hoorhē van aerden en hadde. Mer
doen die sonne op was/ist van hette verdozret/wantet
geen wortel en hadde. En dat ander (saet) is geuallen
in die doornē/en die doornē sijn opgewasschē/en heb
bent vernicht/en en heeft geen vrucht gegeuē. En dat
ander (saet) is geuallen/in goede aerde/en heeft gege
uen vrucht/opgaēde en wassende/en een bracht voert
xxx. en een. lx. en een. hondert. ende seyde [tot hoer] die
daer heeft oozen/om te hozen/die hoozt.

En na dat hi/alleen gheworden was/ hebbē die ge
ne die metten. xy. onirent hem warē/hem gertaechte

EVANGELIE.

1.

van die parabole / en seyde haer. Want is v gegeue / om
te kennen die verborghenheyt des rijcken Gods / mer de
ghene die buyten zij / geschien alle dingē / doer parabolen / op dat si siende / sien mogē / en niet besrouwen. en ho
rende / horen moghen / en niet verstaen. Op dat si niet
in eenighetijt / en worden bekeert. en also hoer sonden
wordē vergeue. En hi heeft tot hoer gesproken / weet
ghij dese parabel niet / ende hoe suldi alle parabolen
kennen?

Mat. 13. 5.
Luc. 8. 5.
Joan. 12. f
Esay. 6. 1.
Actu. 28. f.

Die sayer sayt een sermoen / mer dese menschen zijn
vanden welcken / sommige worden ghenoe / de vlerck
bij den wech / in welcke t sermoen wort ghesaeyt / ende
na dat sijt hebbē gehoort / so comt terstot Sathanas /
ende treet van hoer t sermoen / datter gesaeyt is / in hoer
herte. Ende des ghelijck sijn sommighe / die daer ont
fanghen / dat sermoen / in een sleenachtighe aertrijcke
die welcke wāneer si horen t sermoen / ter stont ontfan
ghen sy dat (saet) met blyschap / ende si en hebbē geen
wortel in haer (sels) mer si zijn tytelycken / daer na
wanneer daer op comt / druck of veruolghinge / om dē
sermoen / ter stont / worden sy verstoert / ende sommich
sijnder / die dz saet ontfagē / in doerne / dese zij die gene
die dat sermoen hore / en die sochtuoudicheyden deser
werelt / en dat bedorch der rijcdomē / en die begheerlijc
heydē / van ander dingen / ingaede tot hoer / versmore
dat sermoen / en wort onvruchtbaer gemaect / en som
mich sijnder die dat saet hebben ontfagē / in een goe
de aertrijck / die welcke hore dē sermoen en ontfangen /
en brēgē vrucht voort / also dattet / sommich geyn an
brengt. xxx. wout / sommich. lx. en sommich. hondert.

S. MARCVS.

En hij seyde hoer. Wort een licht ontsteken om te
sette onder een (roze) maet/ of onder een bedder wort
die licht niet onsteken/ om datmē die sal stellen op eē
candelaer. Want daer is/ niet so heymelick dz niet sal
worden gheopenbaert/ noch ten is niet verborge ghe
dz niet sal weest tmer op dattet mach comen int openbaer. Soe
wie oore heeft/ om te horen/ die hoert/ en hi seyde hoer

✠ Siet toe wat ghij hoert/ met wat maet/ gi meet
Luce. 6. f. sullen ander (mensche) v meeten/ en vl die daer hoere
Mat. 7. a. sal worden toegeworpen/ want die heeft/ sal wordē ge
gheuen/ en die daer niet en heeft/ oock dat hy heeft sal
hem worden benomen.

En hi seyde. Also is dat rijke Gods/ gelijk als een
Mat. 13. 5. mensche die daer werpt/ saet in die aerde/ en slaept. En
Luce. 8. r opstaende/ nacht en dach/ so groeyt dat saet/ en rijst o
en. 19. d. hoerh/ daer hijt n z en weet/ wat die aerde/ brēet vrucht
voert/ wt haer seluē. Erst loof/ daer na die ader/ daer
na dat volmaerte koren/ in die ader/ mer als die vrucht
voert ghebrocht is/ terstont/ sendt hij/ den sicht daer in
want den oeyt teghenwoordich is/ ✠ En hij seyde

Waer hij sullē wi gelijckenē/ dat ryck gods/ of met
wat gelijckenissen/ sullen wijt ghelijckenē? (Rijck
Mat. 13. d. gods) is gelijs een mostaert/ saet/ dwel gesaeyt vresen
Luce. 13. d. de/ inder aerde/ minder is dā alle sadē/ die daer syn in d
aerden. En na dattet gesaeyt is/ so rijstet op/ en wort
groet/ bouen alle cruyt. En maect grote telgerē/ also
dat die vogelen des hemels/ moghē nestelen onder sij
bedersel.

En hij sprack tot hoer zijn sermoen/ met veelse alful
ke ghelijckenissen/ na dat si mochten horen/ mer sonder

EVANGELIE.

11

gelijckenisse en sprack hi hoer niet. Mer alleen buten of beduyde hij alle dinck zijn discipulen. En hij heeft hoer in dien dach geseyt/ wāneert auōt gewordē was Laet ons ouer gaen ant ander ouer. En achterlatēde die fraer/ nemē si hem op/ also als hij was int scip/ en daer waren noch ander scheepkens met hem.

Luce. 8. 9.

Mat. 8. 6

En daer ryst op een grote storm vā wint/ en die golf uē vielen int scip/ also dattet scip veruolt worde. En hi was int achterste vant schip slapēde op een oerrussen. En sij werckte hem en seggē. Meester/ ist v tot gheen sorghe/ dat wi vergaen? En gewerkt/ wēsende/ heeft hi geboden dē wint en heeft geseyt/ dye zee. Swijcht weest ston/ en die wint heeft gerust/ en daer is gewor den/ een grote stilheit. En hij heeft hoer geseit. Waer om sijt ghi aldus beureest. Doe comtet dat ghi gheen betrouwē en hebt? En sij hebben gheureest/ met een grote vrees/ en seyde onder hem seluē. Wie is dit/ dat die wint ende die zee hem gehoersaem sijn?

¶ Dat vijffte Capittel. †

Mat. 8. 9.

Luce. 8. 9.

Ende na sij gearē warē ouer die zee/ in dat rijk Sadarenorum/ en na dat hij wt den strepe was ghegaen/ is hem ter stont te moet gecomē/ wt dē gra uen/ een mensche/ die daer was ghequelt met een on reyn geest/ die veelcke hadt sijn woninge indē grauen/ en niemant mocht hem/ met eenige ketenē bindē/ daer om/ want wanneer dat hij dicwyl mē boyen en ketenē gebonden was (nochtans) warē van hem die ketenē ghesroert en die boyen ghebzoken/ en niemant mocht hem betemmen/ en hij was altyt dach en nacht indē berghe en inden grauen roepende ende quetsende hē

S. MARCVS

feluen met steenē. En wanneer hi sach IESVM vā
 verto/ heeft hi gelopen/ en hem angebedē/ en roepen-
 de/ met een grote stemme/ heeft hi geseyt. Wat is my
 met v. IESV sone des oppersten gods. Ir besweer v
 by god dat ghi mi niet en pijnt/ want hi seyde hē. Ghi
 onreynē geest/ gaet wt vanden mensche. En hi vraech
 de hem. Wat is vnaem. En hi heeft geantwoort/ seg-
 gende hem. Mijn naem is Legio/ wāt wi veel zij/ en
 is eē getal hi heeft hem veel ghebeden/ op dat hi hem niet en sou
 vā. 6666. de seynde/ wt den rijck. En daer was/ bi die bergē een
 groote rinde van verken vreydende. En alle die dū-
 Mat. 8. 8. uelen baden hem/ segghende. Seynt ons indē verke
 Luc. 8. 8. nen/ op dat wi moghen in hoer gaen. Ende IESVS
 heeft haer dat ter stont toe ghelaten/ en die rinde wor-
 de ghedreuen/ doer een sneuelende stortingē in die zee/
 en si waren by tweemaal dūsent/ en sijn altemale ver-
 smoot inde zee/ en diese hoeden sijn gewreken/ en heb-
 bent ghebootschapt tottē stadt/ en totten arkeren. En
 si sijn wt gegaen/ om te sien wāttet was/ datter was
 gheschiet. En si comen tot Jhesum/ en sien den genē
 die vanden diuel was gequelt/ sitende en gerleet we-
 sende ende gesont van herten/ dye daer hadde gehad
 een Legioen/ ende si hebben gheureest. Ende sij heb-
 bē bestaen hem te biddē/ dat hi soude gaen van horen
 plaetsen

Ende wanneer hi in ghegaen was/ in een schip/
 heeft hem ghebeden/ dye daer hadde gheroeft vande
 diuel beuāghen/ dat hij soude wesen by hem. Maer
 IESVS heeft hem niet toe ghelaten/ mer heeft hem
 gheseyt. Gaet in dijn huse/ totten uwen/ en boetscap

EVANGELIE.

lij

haer/hoe groote dinghen dyc heer v heeft gedaen/en
dat hij uwer ontfermt heeft. En hi is werch ghegaen
ende heeft bestaente rondighen/inde thien sleet/hoe
grote dinghen Iesus hem hadde gedaen/en alle ver
wonderden si hem.*

Luc. 9. 9.

En als Ihesus weder om ouer gheuaren hadde
met een schip/aen tander oeuersoe is gheromen een
grote schare(volcs) tot hem/ende was by die zee. En
[siet] daer is gheromen een vanden princhē der sy
nagoghen/gheuaempt Jaierus/en als hij hem sach
is hij neder gheuallen tot sijnen voeten/ende hij badt
hem seer segghende. Mijn dochterken is inden vter
sten/ick bid v dat ghij coemt/en legt v hant op hoer/
op dat si mach wesen gesont/en leuen/en hij is werch
ghegaen met hem/en een grote schare volghde hem/
en verdronghen hem.

Mat. 9. 1.

Ende een vrou die daer hadde gheweest gequelt
met den vloet des bloets: twalef iaren lanc/ende had
veel gheleden/vā veel medicijn meesters/ende hadde
verteert/al haer goet/ende nochtans gheen hulpen
hadde gheuolt/maer meer tot quader was geromen
wanneer sij hoerde van IESV/is sij gheromen inde
schare van achteren/ende heeft gheraecht/zijn cleet/
want sij seyde ist saerke/dat ick sijn cleederen raeker/
ick sal wesen ghesont/ende ter slont/is dyc fonteyne
hoers bloets verdroecht/ende sij heeft gewoelt inden
lichaem/dat sij was genesen van die geessel.

Ende IESVS keruende ter slont in hem seluen
datter een groete cracht was van hem gegaen keeren
de hem totten scharen/seyde hij/wie heeft gheraecht

S. MARCVS

mijn cleederen: En syn discipulen seyden hem. Ghy
siet die scare [al om en om] v bedringede / en ghi segt
wie heeft mi geraert: En hi sach toe / op dat hij soude
sien de ghene / die dat had gedaen. En de vrou vreesen
de / en beuende / kennende dat in haer ghesiet was / is
geromen / en is hem te voet gheualsen / en heeft hem
geseyt / die heele waerheyt. En hi heeft haer gheseyt /
Dochter v ghelooft heeft v ghesont gemaect / gaet nu
vreden / en weest genesen van v geessel.

Mat. 9. 1.

Die wijl dz hi noch sprac / zy gerome (die dienaers) D
vanden prince / des synagoge / die daer seyde / v dochter
is ghestoruen / wat wilt ghy voort meer den meester
moyen. Als I E SVS hadde ghehoert die woerde / dye
daer worden gesproken / heeft hi geseyt / totten prins
des synagoge / en will niet vreesen / mer ghelooft alle
En hi heeft niet toe gelate / dat hem yemat soude vol
gen / dan Petrus / Jacobus / ende Joannes / Jacobus
broeder. En hi is geromen int huys / vanden prince
des synagoge. En hi siet een beroerde / scaer / screyende /
de / en weenende / seer / en ingaende / heeft hi hoer ghes
seyt / wat loopt ghi dus ouer een / en screyt. Dese ionge
maghet is niet ghestoruen / mer si slaept. En si hebbe
he begert. Mer na dat hi haer allen wt hadde ghedra
uen / neemt hi tot he dye vader en moeder / des ionghe
maechts / en de ghene die met haer waren / en hy gaet
in / daer die ionghe maecht was liggende / en nemede
die ionghe maecht by der hant / heeft hij haer gheseyt
Tabitha cumi / welc is te ostaen / seg v ionge maecht
rijst op. En ter stont heeft op geresen / die ionghe ma
get / en si wandelde / wat si was. xij. iaer out. En si heb

EVANGELIE.

117.

Een hē verwōdert. met grote verwonderinge. En hij heeft haer groteliken gebodē. dattet niemāt weten en soude. en hi heeft gheboden. datmen haer gheue soude. dwelē si soude eten.

¶ Dat. vi. Capittel. *

Ende hi is wt gegaē van daer. en is geromē in zijn lantschap. en zij discipulen volgen hem. En so alst was sabboth. heeft hi begonnē te leeren in hair synagoge. En veel menscē hoorēde. hebbē verwōdert van syn leeringhe seggēde. van waer zij desen. dese dingen geromē. en wat wijsheyt is dit. die hē is ghegeue. En sulcke crachtē wordē doer hem geworcht. Is dit niet die timmermā. een soē vā Maria. de broeder van Jacobus. en vā Joses. vā Juda. en vā Simō. en zijn. zijn susteren niet met ons. en si wordē gescreuē. dat hi saliscert doer hem. En IESVS seyde haer. Een prophēt en is niet versmaect. dā in zijns vaders lant. En onder zijn magen. en zijn huysgesin. En hi en mocht daer geen cracht doē. dan weynich cranche. ouermits doplegghē zijne hant. heeft hi gesont gemaect. En hi verwonderde om haer ongeloof. *

Mat. 13. 9.

Luce. 4. 9.

Joā. 4. f.

en. 6. 5

En hi wandelde doer die omleggēde dorpē. leerende. En hi riep tot hem die. vij. en heeft haer begonnē wt te seynden. by twee. en hi gaf haer machit teghen die onreynē geestē. en heeft haer gebodē. dat si niet nemē en soudē in die werch. dan alleen een rijse. gheen male. geen broot. noch gelt. in hair gordel. mer gesroeyt miz solen. en niet gherleet wesen met twee rocken. En hi seyde haer. Doe waer dat ghi in een huys gaet. blyst daer. tot dat ghi daer wt gaet. En so wie v niet en ont fant. noch v en hoort. Wt gaende vā daer. so smijt of

Luce. 6. 1.

Mat. 10. a

Mar. 3. c

Luce. 10. a

SMARCVS.

Dat stof / dat onder v voete is / hoor tot een ghetugenis
se [voorwaer seg ic v / verdrachlijker salt wese de Zodo
mie of gomotrijte inde dach des oerdelis / dā die stadt]

En wt gegae sijnde / predictē si / dat si hē beterē sou
de / en wozpē veel duuele wt / en si salfde met olij veel
cranckē en maectēse gesont

Luce. 7. d.

en. 9. a.

Mat. 14. a

En die coninck herodes heeft ghehoort (wāt sijn
naem was bekāt gheweerdē) en seyde Die Joānes de
welcke daer doekte / is verresen vādē doden. En daer
om werckē crachtē in hē. Die ander seyde / Lis. Welij
as / en die ander seyde Lis een propheet of als een wt
den propheetē En na dattet herodes gehoort hadde so
heest hi gheseyt. Dit is die Johannes / die welcke ick
thoost of gesnede hebbe / hi is verresen vanden doden
✠ Want die selfe herodes ghesonden hebbende sijn
knechten hadden die hant in Joannē gheslaghē / en
had hē in die kercker ghebonde / om herodias die huis
vrouw sijns broeders / philippi / want hi hadde hoer ge
trout [tot eē wijf] Want Joannes seyde Herodi. Te
betaent v niet te hebbē dat wijf dijns broeders Ende
Herodias / seyde hem lagē / en woude hem doden / en
en mocht niet / wāt Herodes ontsach Joannē / wetē
de dat hi was een rechtmaerdich en heyligh mā / en hi
nam hem waer / en als hi hem ghehoort hadde / so de
de hi veel en hoorde hem gaerne

En als een bequamen dach ghecomen was / van
neer herodes vā sijn gheboerte / een auontmael maectē
te den ouersten / en hoofthuden / en principaelste van
galilea. Ende als die dochter vā die selfe Herodias
in gecomen was / en gedanst hadde / en als dat Herod

EVANGELIE.

liij

en die daer te samen an die tafel saten behaerht hadde
so heeft die Coninc tot dat maerhdeken geseyt. Be
geert van mi wat ghi wilt en ic sal v gheuen ende
heeft haer ghesworen also wat ghi van mi beghe
ert sult sal ick v gheuen tot die helst mijns rijcs.

En si wtgegaen zijnde heeft tot haer moech geseyt
at sal ic begeren. En si heeft geseyt. Thooft vā Joā
s Baptista. En ter stont haestelijc ingegaen zijnde
te coninc heeft begeert seggēde ic wil dz ghi mit
er ot gheeft inde platteel thooft vā Joānes Baptista.

Ende die Coninc droevich wefende om dē geswo
ren eedt en die geen die daer te samen an de tafel saten
heeft haer niet willen verworpen. En de Coninc
stont dē buyel gesondē hebbēde heeft gebodē zijn
hoofd daer in gebrocht te wordē en hi is heen gegae
en heeft hē onthooft inde kercker en heeft zijn hoofd
inde platteel gebrocht en heeftet dz maerhdekē gege
ē en dat maerhdekē heeftet haer moech ghegheuen.
Dwelc zij discipulen gehoozt hebbēde zij geromē en
ebbē doode lichaem genomē en int graf gheleyt. *
En die apostolē zij tot Jesum vergadert en hebbēt
ē al gebootschap dz si gedaē hadde en dz sij gheleert
addē. En hi seyde haer roet [ghi allee] an deen sij der
ne eē slaten plaets en rust een weynich wāt dair wa
en veel die daer quamē en gingen en si en warē niet
edich om voetsel te nemē. En hi is te scheep gegae
ot die slaten plaets an deen side En dese scare hebbē
haer siē werch gaē en veel hebbē hē gekent. En wt al
en stede zijse ouerwerch te voet dairwaerts gelopē en
ij voer hem daer gheromē en sijn te samen tot hem

† Bedroeuē

† si zijn

SMARCVS.

Mat. 9. 8 gh'romē] **E**n IESVS wt ghegaē sijnde / heeft ee
grote scare ghesiē / en is beroert / met barmhartiche
teghē haer / want si warē als scapē gheē herder hei
bēde / **E**n begonst hoor veel te lere *

En als nu veel vandē dach verby ghegaē was /
sijn syn discipulen / tot hem geromē / segghēde. De
plaets is verlaten / en veel tyts is te hāts verlopē / la
Joā. 6. a hoor / dat si gaē / tot die omlegghēde woninghē / en
Mat. 14. a datpē / om hoor broet te roepē [want si en hebbē niet
Luc. 9. b dat si etē / en hi antwoordēde heeft hoor gesept. See
ghil hoor dat si eten. **E**n si hebbē hem gheseyt / sulle
wi gaē en ropē om tweehondert penninghē broet /
gheuen hoor dat si eten. **E**n hy seyde hoor. Hoe ve
broden hebt ghy / gaet en besietet **E**n als sijt ghe
ten hebben / seyden si / viue / en twee visschē / **E**n hi he
hoor gheboden / dat sy hoor allen souden doen sitten
by warscappen gedeelt / int groene gras / ende sy si
gheseten in die groente / ghedeelt bi honderten / en
vijftighen

En als IESVS die vijf broden ende twee viss
ghenomen hadde / opbuerende sijn oghen totten h
mel / heeft ghebenedijt / en heeft die broodē ghebro
en sijn discipulen ghegheuen / dat sise hoor voer leg
souden / en die twee visscē / heeft hij hoor allen ghede
En sy hebben alle gader ghegheten / en sijn versad
En sy hebben op ghenomen twalef volle rozen /
die brocken / ende van die visscen / **E**nde die daer gh
gheten hadden / die waren omtrēt vijfduisent manni

Ende terstont heeft IESVS sijn discipuli
ghedroonghen in een scip te klimmen / op dat si vo

EVANGELIE

lv.

hem ouer die zee fouden waren in Betsayda / tot dat hi
 ie faren verliet. En na dat hij hoer verlaten hadde /
 s hi op enen berch ghegaen om te bidden. En als
 en auont gheromen was doe was dat fchip int middel Mat. 14 9
 an die zee / en hi alleen opt lant / en heeft hoer gefien
 rheydende int roeyen / want die wint was hem con-
 rari. En ontrent die vierde wake fnachts is hi tot
 jaer gecomē wandelende op die zee. en hi woude haer
 verli gaen. En als si hem ghesien hebben wandelen-
 te op die zee / meenden si dattet een fchimme waer. En
 i hebben feer geroepē. want si hem alle fagen / en zijn
 verftoort geweest. En ter ftont heeft hi met haer ghe-
 proken: en heeft haer gefeyt. Betrou: ick bent / weest
 niet veruact. En hi is tot haer int fchip gecommē: en
 die wint heeft ghenift. En si hebben hem wter maē
 der verureent / en verwondert / want si en hadde niet
 verftaen vande broode: wāt haer hert was verblint.
 En na dien dat se ouer gheuaren waren / zijn si gero-
 men int lant Genzareth / en zijn in die hane gecomē.
 En als si wt den fcepe gegaen waren: ter ftont hebbē
 i hem ghekent. En lopende doer alle dat omlegghen
 e land / hebben si begonnen die ficken in dye bedden
 in te dzagen: en als si gehoort hebbē dat hi daer was
 n also waer dat hi ingegaen was: in dorpen oft in fle-
 en: oft in woningen. in ftraten: leyden si die crancken
 n baden hem. dat se ten minften die fome vā zijn cleet
 noch te raken: en fo veel alfter hem raecte: zijn gefont
 gheworden. *

¶ Dat. vij. Capittel.

Alde daer comē te famē tot hem: dye Pharizeen

S. MARCVS.

en sommighe vande scriftgeleerde/ die welcke vā Zeru-
 rusalem gheromen waren/ en als sij ghesien hadde
 sommighe van zijn discipulen/ met ghemeeen hande
 dat is onghewassren dat broot eten. So meldē si ha-
 want die phariseen en alle ioden/ en nemen geē spit
 of si en wasschen dicwil hoer hande/ houdēde die in-
 singhen/ van haer ouders/ en vande meret (comēd
 en eten si niet dan als si ghewassren zijn. En veel a-
 der (insettinghen) zijnder diese angenomē hebben
 houden/ te weten/ die drinckvatē te wasschen/ en cr-
 sen/ en latoenē vaten/ en tafelen.

Mat. 15. a Daer na vragen hem die phariseen/ en scriftghel-
 de/ waer om en wandelen v discipulen niet/ na die
 niet/ van onse ouders ingheset/ maer eten niet on-
 wasschen handen d broot. En hi antwoordende/ he-
 Esay. 29 d haer gheseyt. Wel heeft Esayas van v iypocriten
 ppheteert/ als daer ghescreuen staet. Dit volck e-
 mi metten lippen/ mer hoer hert is verde van mi. I-
 te vergeefs eeren si mi/ leerende leeringhen/ gebod-
 der menschen/ wāt achterlatende t gebot goede. He-
 ghij/ insettinghen der menschen. Dat wasschenē
 troesen/ ende drinckvaten/ ende ander deser ghelijc
 ghi vele:

En hi seyde hoer Wel (sijn) verwozpt ghi gods
 Exo. 20. b bodt/ op dat ghij v insettinghe houdt. Want Moys-
 Deut. 5. b heeft gheseyt. Eert v vader en v moeder/ en die vā
 oft moeder/ smaledijt/ laet hem die doot steruē. En

EVANGELIE

lv

hi segt/ist dat een mensch seyt tot vader/oft moeder/
Lozban/ dat is/wat ghifte van mi is/die sal tot uwen
rofsyt comen/en behaluen dat/en ghehengt ghi niet
at hi zijn vader/ende zijn moeder yet doet. Ende ghi
naert te niet Gods woort/soer v insettinge/dye ghij
pghefset hebt/en deser ghelyc doet ghi vele.

Ende na dat hi alle die schare tot hem gheroepen
hadde/seyde hi hoer. Woort mi alle gader/en verstaet/
Niet en isser buyten den mensch/ in hem gaende/dat
hem mach besmette/mer die vande mensche woort gaē
sijn die den mensche besmetten Ist dat yemant heeft
oren/ om te hoorē die hoort. En als hi in een huys
ghegaen was/versceyden van die scaren/ so hebbē hē
yn discipulen gheuraecht/van dye ghelyckenisse/en
hi seyde haer/zijt ghi noch sonder verstant? En ver-
staet ghi noch niet? dat al dat van buyten inden men-
sche gaet/en mach hem niet besmetten/want tē gaet
in zijn herte niet/maer inden buyck/en t gaet wt doer
e natuerlijcken camerghanc/reynighende alle dye
pijse?

Ende hij seyde/dat vanden mensche wt gaet/dat
besmet den mensch. Want vande binnenste vā thert
er menschen/ comen voort/quade ghedachten/ouer-
pelen/oncuysheiden/doorslaghen/dieste/ghiericheyt
en schalicheyt/en bedroch/onreynicheyt/quaet oerch
pijlicheyt/houaerdicheyt/dwaesheyt. Alle dese quae-
te comen van binnen/en besmetten die mensch.

S. MARCVS.

✠ En opstaende vā daer is hi ghegaen in die eynden vā Tytus en Sydon/ende in een huys ghegaer zijnde. woude hi dattet niemant en wist: en en mocht niet heymelijc weesen vāt een vrouweyens dochter. **Mat. 15. 1.** hadde een onreynē gheest: ter stont als sy vā hem ghoert heeft: is si geromē: en is hem te voet gheuallen want het was een griecy wijf vande gheslachte Syrophemissa: en si badt hem dat hi den duyuel soude werpen van haer dochter. En IESVS seyde haer Laet die kinderē eerst versact worden: vāt ten is nie eerlijcke te nemē d'broet der kinderē: en werpen vō die **† honden.** die **†** hondkens. En si heeft gheantwoort: en seyt hi **†** Is waer heer want die hondkens eten oer onder d' tafel van die b'rocken der kinderē. En hij seyde haer Om dese reden gaet die duyuel is vō d' dochter gegaen En als si gegaen was in haer huys: want sy dat de duyuel vō ghegaen was/ende die dochter ligghend opt bedde. *

† Is hi ghe
romē doer
Sydon
Tē stōme
✠ En weder om vōt gegaen zijnde van die eynden van Tytus en Sydon/is hi gheromē tot die zee vā Galileen/doer die middel eynden vanden tien steden en si brenghen hem een douet gebterck hebbēde in sy tonghe/en bidden hem dat hi hem die hant op leyde en als hi hem genomen hadde/andeen sīde vā die sere heeft sijn vinger in sijn oer gesteken/en vōt spoude heeft hi sijn tonghe gheraect/en opsiende nadē mel heeft hi versucht/en hem geseyt Ephphata d' is/woort op gedaen/en ter stont sijn zyn oore op ghedaen/en die bant zijns tonge is los geworden/en heeft te recht gesproken/en heeft haer gheboden/

EVANGELIË.

loft

intemant seggē en souden. Mer hoe hijt hoer meer
boet/so veel te meer verbroeden sijt/en veruereinden
in bouen maten/seggende. Zi heeft alle dingē wel
daen den Louen doet hi horen/en den stomme spre
ken.*

Dat. viij. Capittel. ✠

In dien daghen/als ter een seer grote schare was
en niet en hadde dat si aten. En als IESVS sijn
discipulen tot hem geroepen hadde/seyde hi haer. Wi
nfermt ouer die scaren/want si nu drie daghe by my
lijuen/en en hebben niet dat si eten/en laet ick hoer
ochtere thuyse (gaen) si sullen ombreke in die wech/
want sommighe van hoer zijn van verre gheromen/
En sijn discipulen hebben hem gheantwoort. Van
waer sal yemant dese hier moghen versaden met bro
den inde woestine. En hi heeft haer geraecht. Hoe
vel brooden hebt ghi. En si hebben geseit seuen. En
hi heeft die scaren gheboden te sitten op daerde. Ende
ie seuen broode genomen hebbende/als hij ghedant
 hadde/heeft hise gheboden/en sijn discipulen ghege
en dat sise voer souden legghen/en si hebbese die sca
ren voer gheleyt/en si hadde weynich wissē/en als hi
hebenedijt hadde/heeft hi gheboden dese oer voot te
legghen. Ende si hebben ghegheten/en sijn versaet.
En hebben op ghenomen seuen koruen van die bro
den die daer ouer ghebleuen waren. En die daer ghe
gheten hadden/waren bin vierduisent. En hij heeft
hoer ghelaten.*

Mat. 15. 8

En ter stont int schip gegaen sijnde met sijn discipulen/ Mat. 16. 8
hi gerome in die deelen van Dalmanutha. ✠ En die Joā. 2. 8
Pharizeen sijn wt gegaen/en hebbe begonne te disci
puleren.

h. 16

S. MARCVS

seren met hem soekende van hem een teyken wt
hemel/tempterende hem. En als hi versucht had
in zyn geest/ heeft hi gheseyt. Waer om soect dit ge-
slacht een teyken. Doerwaer seg ic v. Dit geslacht
sal gheen teyken gegeven wordē. En hoer ghelai-
hebbende is hi weder om int schip ghegaen/ en
varende is hi heen gegaen.

En si hebben vergheten broden te nemē/ en in
van een broot/ hadde si met hoer int schip. En hi he-
haer geboden seggende. Siet toe/ wacht v vande
sem der Pijlaren. En van Herodes deessem. En
disputeerden onder hoer segghende/ wij en hebbe
broden. En als IESVS dat wist/ seyi hi hoer. W-
disputeert ghi dat ghi geen broden en hebt/ merct g-
noch niet/ en verstaet ghi niet/ hebt ghi noch v he-
verblint/ ogen hebbende/ en siet ghi niet/ en oren he-
bende/ en hoort ghi niet/ en ghi en gedenct niet/ als
v is broden ghebroken hadde tot vijs dusent mensce-
en. 8. a. hoe veel koren met braken hebt ghi op ghenom-
Si segghē hem. xij. En als seuen (brode ghebrok-
waren) onder vier dusent/ hoe veel manden met br-
ken vant ouer blijf hebt ghi op genomen. En si he-
ben gheseyt/ seuen. En hi heeft haergeseyt. Doe roe-
tet dat ghi niet en verstaet.

† En hi is geromē tot Bethsaida. En si bteng-
tot hē een blinde/ en bidden hem/ dat hi hē raecte. En
genomē hebbēde des blindē hant/ heeft hi hē wt ge-
leyt buiten dē dorp/ e i als hi in zū oge gespoegē had-
en die hant op hē e eyt/ heeft hi hē gemaecht oft
yet sach. En i gesicht ontfangē hebbēde/ seyde hy J-

EVANGELIE.

lvijf.

siemenscen/want ic sie hoer wandelende/ als boomē.
Daer na heeft hi weder om zijn hant op sijn ogen ge
leyt/en heeft hem t gesicht weder doen ontfangen/en
hi is wel gestelt geworden/en hi sach se alle gād clær
lyc. En hi heeft hem ghelaten in zijn huys * seggen
de. Bjaet inden dorp niet/ ende en segtet inden dorpe
niemant. *

Mat. 16. a

Luc. 9. a

En IESVS is in gegaen/en zijn discipulen/ in die
dorpen van Cesaree/ die toegenaemt is/ Philippi En
inden werch heeft hi zijn discipulen geuraccht/ seggē
de hoer. Wie seggen de mēscē dat ic ben. En si hebbē
geatwoott. Joānes Baptista. En die ander Zachas
Weder om die and/ een vāt getal der prophete En hi
seyt hoer. Mer wie segt ghi/ dat ic bē. En Petrus ant
woordede/ seyt hē. Ghi zijt die Christus. En hi heeft
hoer gedreycht/ dz si niemāt van hem seggē en soude
En hi heeft hoer beginnē te leeren/ dattet vā node
was/ die sone des menscen veel te lyden/ en versmaect
te worden/ vanden cuderen en opperste priesteren/ en
scriftgeleerde/ en gedoot te worden/ en na drie daghē
te verrisen. En hi sprac tot hoer die reden openbaerlic
En Petrus greep hē/ en begonst hem te straffen/ en
homgekeert vresende/ en zh discipulen angesien heb
bende/ heeft Petrus gestraft segghēde. Daet achter
mi Sathanas/ want ghi en smaect niet dat godlyc is
mer dat menschelyc is.

Ende als hy die scare te samen met zijn discipulen/
tot hem gheroepen hadde/ heeft hi hoer gheseyt. Soe Luc. 9. r.
wie dat my nae volghen wil/ die versacck hem seluen Mat. 10. d
ende neemt zijn cruyts/ ende volcht my nae.

S. MARCVS

Want wie sijn ziel sal willen behoude/sal die & liefen
 Mer wie sijn ziel sal verliesen om mijn of ont Euan
 gelijs wille/die salse behoude. Want wat sout een me
 sche baten/waer dat hi alle die werelt wonne/en zyns
 ziele/srade dede: Of wat sal een mensche geue/daer hi
 sijn ziel mede lost: Want so wie hem mijnre / of mijn
 sermoenen schamen sal in dit euerspelighe / ende son
 dige gheslachte die sone des menschen sal zynre oerke
 schame/als hi come sal met die heylighe Engelen in
 die glorie zyns vaders.

Dat ix. Capittel.

Ende hi seyde hoer Doerwaer segge ick daer zyn
 sonnighe/onder die geen die hier staen/die een
 doot niet smaken en sullen/ter tijt toe dat si sien sullen
 dattet rijcke Gods gherome is met cracht.

En na ses daghen/heeft IESVS tot hem genome
 Petrum Jacobum en Joannem / en leyde hoer alle
 [an deen syde] op een hoge berch/ en hij is verandert
 voer hoer/ en sijn cleder sijn blinkede gheworde/ en
 seer (schoon) wit/ als die snee/so wit/ als geen voller op
 aerden maken en mach. Ende daer is van hoer gesien
 Moyses. Ende sy spraken te samen / met
 IESV. En Petrus antwoordende/seyt IESV Rab
 bi. Hier is ons goet te wesen/laet ons drie tabernacu
 len maken/veen/ende Moysi een/ende Moysi een/wat
 hij en wist niet/wat hi seyde/want sij waren veruuert
 ouermits vrese. Ende daer is een wolcke gherome
 die welcke hoer omfcheemde. En daer is een stem wi
 den wolcke gheromen/seggende. Dit is mijn lieue soe
 hoert hem. Ende ter slont als sij ront om ghesie ha

EVANGELIË

En en hebben si niemant meer gesien van alleen I H SVM met hoer.

Woert als sy van den berch clomme heeft hoer I H SVS geboden dat syt niemant seggen souden tgeen dat sy gesien hadden (eer) van als die zoen des mēschē vanden doode opgestaen waer. En dit woert hebben sy bi hoer ghehoude/ disputerende onder hoer. wat dat waert dat hij geseyt hadde / vande dooden opteslaen / als hi vā den doden en si vrachden hem / seggende. Wat ist dat die schriftgeleerden seggen. Dat Iohēas eerst comen moet: en hi antwoordende / heeft hij hoer geseyt. Is waer als Iohēas eerst comen sal: so brengt hij alle dinc op zijn stel: en ghelijckewys / als daer ghescreuen is van die soen des menschen dat hi veel lyden moet: en pīmaet werden. Mer ick segge v dat Iohēas gecomen is: en si hebben hem gedaen / al dat sy ghewilt hebben / alser van hem gheschreuen was.

En als hi gecomen was tot zijn discipulen / heeft hi een grote scaer om hoer gesien / en die schriftgeleerde mit hoer disputerende. En ter stont als alle die schaer hem gesien hadde / so heeft zij verwōdent en gewreest en tot hem lopende / hebben zij hem gegroetet. En hi heeft die schriftgeleerden gheuacht. Wat dispuncert ghi onder v.

✠ Ende een wt den scare antwoedende / heeft geseyt. Meester. Ick heb mijn zoen welck heeft een stō me geest tot v ghebrocht / ende so waneer dat hi hem aengrijpt / so scoort hi hem / ende hi scruynt / en knarst met syn tanden / ende verdoeynt. Ende ick heb v discipulen geseyt / dat si hem souden wtwerpen / ende sij en

tals hi vā
den doden
opgestaen
waer

Luce. 9. 8
Mat. 17. 6

S. MARCVS

hebben niet ghemogen.

En hi antwoordende heeft hem geseyt. O onghel-
uige geslacht/hoe lange sal ic by v bliuen? hoe lange
sal ick v lyden? Brengt hem tot mi en si hebben hem
tot hem gebrocht. En als hi van hem gesien was/ter
stont verscoerde hem die geest/en neder gevallen zijn
de op daerde/woorde hi gewentelt scrupmende. En hi
heeft zijn vader gheuraecht/hoe veel ijs is isset (gele-
den) dat hem dit geboen is. En hi heeft geseyt. Van
kints (bien op) en dier wil voerpt hi hem int vier/en int
water/om hem te verderuen. Och heeft dat ghij wat
moecht. Coempt ons te hulpe/onstet int onser. Ende
IESVS heeft hem gheseyt. Moecht di dat gelouen de
gelouende is alle dinck moghelijk. En ter stont seer
lyde roepende die vader des kints/heeft met tranen
geseyt. Jr geloef heer. Coemt mijn ongelouf te hulp.

En als IESVS gesien had/dar die schare te samen
aen liepen/soe heeft hi geboden den onreynen gheest
seggende hem. Dhy stomme en doue geest/ic ghebie-
de v/gaet wt vā hē/en coemt hier namaels in hē nē
En als die geest geroepen hadde/en hē seer verscoert
hadde. so is hi wt gegaen van hem/en hy is gewor-
den als een doode. also dater veel seyden. Dit is doot.
En als Iesus zijn hant genomē hadde/heeft hem op
gericht/en hi is op geslaen.

En als hi in een huys ghegaen was/so raechden
hem zijn discipulē an teen side (alleen) Waer om er
mochten wi hem niet wt woepē. En hi heeft haer ge-

Mat. 17. 8

seyt. Dit geslacht en mach niet gheen dinck wt gaen
dan doer bidden en vasten. *

EVANGELIE.

ly

¶ En van daer ghegaen zijnde hebben si geresst
doer Galileen en hi woude niet datet yemant wisse
want hij seide te zijn discipulen. en seide hoer. Die soen
des menschen werd geleuert in die handen d' meſtre
en si sulen hē d' oren gedoot zyn. sal hij te derde dach
verriſen. En si wiste niet dat hi geseit had
de. en si om sagē hē te vraaghē. ¶ En hi is tot Caper
naū gecome en also hi in huys gecome was heeft hij
hoer geraecht. Wat disputeert gy ond v' dē werch.
En si hebbe geswegē. Wā si hadde gediscuteert ond
voege. wie vā haer die meeste waer. En als hi gesetē
hadde heeft hi dē xij. tot hē geroepē en heeft hoer ge
seyt. Ist d' yemāt de eerste wil wesen. die sal d'ye alder
laeste wesen en alker meſtre dienaer. En eē kind nemē
de heeft hijt geset in middel vā haer. En als hijt in zij
armē genomē h' dē heeft hi hoer geseyt. So wie dat
een vā sodanigē kinderē ontfangē sal in minē naē die
ontfancet mi en wie mi ontfancet die ontfancet ick mijn
mer dē genē die mi gesondē heeft. * ¶ En Joā
nes antwoorde hē seggēde meſter wij hebbe gesien
een (mensche) in uwe naē die duuelen wtwozpe en hij
en volcht ons niet en wi hebbe hē d' bodē d'acr o' wāt
hij ons niet en volcht. ¶ En Jesus heeft geseyt. En ver
biet hem niet want d'acr is niemāt d'ye welcke ist dat
hij doer minen naem cracht doet gheringe mach qua
lijt vā mi spreken want die niet tegen ons en is die is
voer ons. Want soe wie dat vte drincken gheeft in
mijnen n' rem een cop waters om dat hij Christus toe
schooft. Ick segghe v' voerwaer gheensins sal hi zyn
loen verlieſen.

Mar. 8. 9.

en. 10. e

Mat. 18. a

Luce. 9. f

Luce. 2. f

S. MARCVS

Mat. 18. a En so en ic scandaliscen sal een vā dese rēyne die in
 Luc. 17. a mijn betrouwe waer hem beter dat een molensteen
 aen zijn hals ghedaē worde en (dat hi) geworpe wor
 de inde zee. En ist dat v hant v scandaliseert snijte of
 Lis v beter niet een hant tottet leuen te gaen dā twee
 handen hebbede te gaen in die helle int vier dat nim
 mer meer wt ghedaen mach worden dair hoer voorn
 Mat. 8. b niet en sterft en vier en wert niet wt ghedaē. En ist
 en. 5. c dat v voet v scandaliseert snijt hem of want tis v be
 Esa. 66. g ter dat ghi gaet crepel int leuen dan twee voeten heb
 Eze. 20. g bende sout worden gheworpen in die helle int vier dat
 niet wt ghedaen mach worden doer haer voorn nyet
 en sterft en vier niet wt ghedaen en wert. En ist dat
 v oorch v scandaliseert doet wt. Lis v beter dat ghij
 niet een oorch gaet int ryc Gods dan twee ogen heb
 bende soudt worden gheworpen int hellsche vier daer
 hoer voorn niet en sterft ende vier nyet wt ghedaen
 en werdt. *

Wat alle [mensch] sal metten vier gesouten wordē
 Mat. 6. b en alle offerhande sal niet sout gesouten wordē I sout
 Luc. 14. 3 is een goet dinc mer waert saer dattet sout niet soudt
 en waer waer mede sul ghi dat doen smake. Webt in
 v seluen sout en hebt vrede onder v.

Dat. x. Capittel ✠

Alde als hi van daer opghestaen was is hi ge
 comen in dyē eynden van Judeen doer tlant
 tweelouwer die Jordaen is en die scaren comē wēch om
 tot hem en hi keerde hoer weder als hi plach. En dyē
 Phariseen toecomende vraechde hē. Ist geoorloft dz
 een man een wijf verlaet temptende hem. En hij

EVANGELIE.

lyt

in woerde heeft haer gheseyt/ wat heeft v Moyses Mat. 19 a
gheboden. En si hebben gheseyt. Moyses ghesegde en. 5. c.
en scheybte te scrijue/ en te laten. En IESVS ant Den. 14. a
voordende heeft haer gheseyt/ om die heereheit uwer Ephe. 5. g
herten heeft hi v dit ghebodt gescreuen. Mer van tbe I. corin. 6. b
ginsel des scheppings/ heeft haer God man en vrou
gemaect. Daer om sal een mensch zijn vader en moe
ter laten/ en sal sijn wijs anhanghen. En twee sullen
en vleesch worden/ daer om en sijn nu geē twe Gene. 2. 8
ner een vleesch. Daer om/ laet die mensch niet seye
den/ dat Godt samē geuoecht heeft. *

En in huys hebbe sijn discipulen weder om/ vā dat
elste geuaccht/ en hi seyt hoer. So wie zijn wijs ver
accht/ en een ander trouwet/ die doet ouerspel/ tegen
haer. En ist dat een wijs hoer mā versmaet/ en een an Luce. 16. 6
der trouwet/ si doet ouerspel.

En si hebben kinderent/ at hem gebrocht/ op dat hise
ake soude. Ende die discipulen straffen die gheen die
hoer (kinderen) by brochte. En alst IESVS gesien Mat. 10. 6
hadde/ is hi veronwaerdicht/ ende heeft hoer gheseyt/ Luce. 18. 5
Vengt/ dat die kinderē tot mi comē/ en verbietet hoer
niet/ want also danighen hoottet rijk Gods. Doer
waer segge ic v. Die rijk Gods niet en ontfangt als
een kint/ die sal daer gheensins in gaen. Ende als hij
haer in die armen genomē (en) die handen op hoer ge
leydt hadde/ so heeft hi hoer gebenedijt.

En als hi wt ghinc/ in den werch/ soe is hem eente
gemoet gelopen/ en heeft hem sijn knyen geboghen
en vracchede hem. Goede meester/ wat sal ick doen op
dat ic dat ewighe leuen besuten mach. En IESVS
(gebēdie)
is wel spre
ken.
Mat. 19. 8

3 MARCVS.

Exo. 20. 1.

heeft hem geseyt/waer om noemt gy mi gort. niemāt
is goet. dan een te weten/ God. Ghi kent die g. bodē
(wel) Ende doet gheen ouerspel/ en slaet niet doot/ en
steelt niet/en segt geen valsche genuych/en bedriecht
niet/eer vader en moeder. En antwoordende heeft hi
hem geseyt. Meester/ al dese heb ick van mijn ionchz
gehouden. Ende I E SVS hem aenghesien hebbende
heeft hem lief gehad/ en heeft hem geseyt. En ont-
breck v. Daer heen vercoopt al tgeen dat ghi hebt/en
gheeft den armen/en ghi sult een strat inde hemel heb-
ben/en comt volrijt mi/ [tenijde (op v sich houden) ge-
nomen hebbende] Ende hi droevich weesende om die
reden/ is hij droevich wech gegaen. Want hy hadde
veel rijckdommen

Ende als I E SVS ont aghesien hadde/ so syt hi
sijn discipulen/hoe swaerliche sullē die geen/die ghelt
hebben/int rijck Gods gaen. En die discipulen ver-
wonderden van zijn woerdē. En I E SVS weder om
antwoordende/ seyt hoer/ Kinderē/ hoe swaer ist hoer
die betrouwen hebbē int ghelt/rijck Gods in te gaen
Zichtelyker ist een rabel/daer een naeldē oech te gaen
dan den rycken/ int rijck Gods te gaen. Ende si zijn
bouē maten verwonderd/ seggēde onder malcander
Wie mach daer oeck salich weesen. Ende I E SVS hē
aenghesien hebbende seyde. Bij den menscē ist onmo-
gelyck niet bi God. want alle dingen zijn moghelijk
bi God.

Ende Petrus heeft beghinnen te seggen (tot) hem
Mat. 19. 3 Dat wij hebben alle dinc achterghelaten/ ende zijn

EVANGELIE.

107

vgh volcht. Ende IESVS antwoordende heeft geseydt. Ick seg voerwaer. Niemāt isser die achter laet een huys/ of broeders/ of susters/ of vader/ of moeder/ of wijf/ of kinderen/ of ackeren/ om mijn/ ende om De uāgelij's willē/ die niet en sal ontfange in dese tyt hon-
dertuont/ huysen/ en broeders/ en susters/ en moeders/ en kinderen/ en ackers/ met veruolginghe/ ende in die toecommende tyt/ te ewige leuen. Ende veel die de eerste zijn/ sullen die laetste zijn/ ende die laetste/ de eerste/ en si waren in den werch tot Iherusalem opclimmendes/ ende IESVS ginch hoer voer/ ende si waren veruacrt/ en (al) volgende vreesden sij.

Luce. 17. f.

En als Iesus weder om die twaelf tot hē genomen hadde/ so heeft hij hoer beginnē te seggen/ dat hem toe-
comen soude. Siet wi climmē op tot Iherusalē/ ende die soen des mēschē sal den Princē der priesterē ende scriftgeleerden en ouders geleuen worden/ en si sul-
len hem vervoerden totter doot/ ende si sullen hem dē heydenen ouerleueren/ ende sullen hem bespotten/ en sullen hem geesselen/ en si sullen in hem spijwen/ en sij sullen hem doden/ en ten derdē dach sal hij verisen.

Mat. 20. f.

Luce. 18. f.

Ende daer comen tot hem. Iacobus ende Joannes/ Zebedeus soenen/ seggende. Meester. Wij willē
dat ghij ons doet/ so wat wij begheren sullen. Ende hij heeft hoer gheseydt. Wat wilt ghij dat ick v doe?
Ende sij hebben gheseydt. Ghēeft ons/ dat wij sitten in v glorie/ die een aen v rechter handt/ ende die ander aen v linker hant. Ende Iesus heeft hoer gheseyt. Ghij en weet niet wat ghij begheert.

Mat. 20. f.

S. MARCVS

Mocht ghi den dranc drinckē dyē ic drinckē en met dē
doopsel gedoopt wordē daer mede ic gedoopt worde.
En si hebben gesept. Wi mogent. En IESVS heeft
hoer gesept. I ghi sult den dranc drinckē die ic drinc
en mitē doopsel gedoopt wordē daer ic mede gedoopt
wordē. Mer an die rechterhāt/ of aen die slinckerhāt
te suten en behoort mi niet v te geuen/ mer [i sal haer
ghebozen] diet bereyt is.

Mat. 20^d En als die .x. gehoert hadde/ hebbē si beghinnen te
veronwaerdigen van Jacob en Joānes. En als haer
IESVS tot hem geroepē hadde/ seyde hi hoer. En hij
weet (wel) dat die den heydenē schijnen te ghebeden
die hebben heerscappe tegen haer. En die groot van
haer sijn gearcht/ die gebrukē tegen haer (lindē) machē.
Mer also salt ondy niet wesen. Mer so wie wt v groot
sal willen onder v werden/ die sal v dienaar wesen. En
so wie wt v sal willē die eerste wesen/ die sal alder (mē-
schen) knecht wesen/ wāt de soen des menschen is niet
geromen op dat mē hem dienen soude/ mer op dat hij
self dienen soude. en dat hi soude sijn siel geuen tot een
verlossinge voer veel (menschen)

Mat. 20^d En si comen te Hierico. En als hi wt die stadt Zie-
richo ginc/ en sijn discipulen/ en een grote schare. soe
sadt die blinde Bartimeus Timeus soen by den werch
biddende. En als hi gehoozt had dattet IESVS van
Nazareth was/ heeft hi begonnē te roepē en te seggē
Dauids soen IESV ontfermt mijne. En veel straf-
ten hem/ op dat hi swijghen soude. En hi riep veel te
meer Dauids soen ontfermt mijne. Ende IESVS
heeft gestaen/ en heeft geboden dat hi geroepen soue

EVANGELIE

ixij

le worden. En sij roepen den blinde segghende hem.
 Weest wel ghemoet/ staet op/ hi roept v. En als hij
 sijn mantel werch gheworpen hadde/ soe is hi op ghe-
 laen/ en is tot IESVM ghecome. En IESVS ant-
 woordede/ seyt hē. Wat wilt dat ic v doe: en die blind-
 e heeft hem geseit/ Rabboni/ dat ic t gesicht ontfange
 nach. En IESVS heeft hem geseit. Gaet heen v ge-
 loef heeft v ghesont gemaect/ en ter stont heeft hi t ge-
 sicht ontfange en hi volchde IESVM in die werch.

Rabboni

dat is mee

ster

¶ Dat. xi. Capittel.

En als sij Ierusalem naken/ tot Bethphage
 en Bethanien/ by den olyuen berch/ so seynde hi twee
 van sijn discipulen wt/ en seyde hoer. Gaet heen int
 doorp/ dat tegen v is/ en ter stont daer ingaede/ sult ghi
 een ionge gebonden vinden/ daer geen mensch op ge-
 seten heeft/ ontbindet en brengtet hier/ En ist dat v ye-
 mant seyde. Waer om doet ghi dat. Segghet. dat die
 heer dat ic doe heeft/ en ter stot sal hi hē herwaert sen-
 den. En die discipulen zijn heen gegaen/ en si hebben
 gevonden een ionge bi een doer gebonde/ in een twee
 werch/ en si ontbindē hem. En sommige van dye geen
 die daer stonde/ seyden hoer. Wat doet ghi/ die ionghe
 ontbindende. En si hebben haer geseit/ gelykerwijs
 als IESVS haer gebode hadde/ ende si ghehengdent
 hoer. En si hebbe die ionge tot IESVM gebrocht/ en
 hebbe haer cleederen daer op geworpen/ en hi is daer
 op geseten. En veel hebbe haer cleedere indē werch ge-
 spreyt. En die ander sucdē tarken vā dye boomē/ ende
 spreydense indē werch. En die daer voer gingen en dye
 daer nae volchden/ dye riepen segghende. Woos annu

Mat. 21. 2

Luce. 16 6

Joā. 12. 1

S. MARCVS.

(Wos an gebenedijt (is hi) de daer rōt indē naē des herē Beba-
na) dat is nedijt dattet rijc comt inden naē des herē ons vaders
maect os Dauid Wos anna int alder hoochste
salich

✠ En die heer is te Jerusale en indē tempel geromē
En als hijt al ront o gesie had en twas nu auōt s tijt
so is hi met syn .xij. te Bethaniē gegaē. En daer hi
daer aē als hi wt Bethaniē gegaē was so heeft hi ge
Mat. 12. 6 hōgert en als hi een vigeboē vā verre gesie hadde bla-
derē hebbēde so quā hi om te sie of hi wat in hoor vūde
soude en als hi tot haer geromē was heeft hi niet vā
bladerē geuōde wāt het en was der vighē tijt nie. En
antwoorde heeft I E SVS dē vighēboom gheseyt
Zier na moet niemāt vet vrucht eie inder ewichheyt
En syn discipulē hoorde

En sy comē te Jerusale en I E SVS indē tempel
ghēgaē synde heeft hi beginnē wt te worpē / die ghē
die daer vercoftē / en coftē indē tēpel / en die tafelē der
wisselare en dye stoelen der duyuen vercoopers / heeft
hi om gekeert en hi en heeft niet gehēget dat yemāt
een vat door dē tempel droech / En hi leerde / segghen
de hoor / Ist niet ghescreuē Wijn huys / sal alle hey-
denē een huys des biddens ghenoemt wordē : mer gi
Luce. 19. f
Esa. 56. r hebbet ghemaect / een spelunck der moordenarē

En die scriftghesleerde / en princen der priesteren
hebbent ghehoort en si sochte / hoe dat se hem souden
doden want si vreesden hē (om) dat die heele scare syn
lere verwonderde / En alst nu auout was / so is I E
SVS wt die stadt ghegaē en smorghēs verbi gaēde /
hebbē si dē vighēboom ghesie / dotre ghewordē tot die
wātel toe. En Petrus gedacht hebbēde / seyt hē Nab

EVANGELIE

hij.

Die vigebood die ghi xulocht hebt is vore ghe-
 2. En Jesus antwoorde seyt hoir. Vertrout god
 waer seg ic v dat so wie tot desen berch segghen
 werch genomē en in de zee gewortpē en hi in
 n z en twiselde mer gheloesde dattet gheschien
 hi seyt hem sal geschien al wat hi seggē sal. *
 om seg ic v al wat ghi biddēde begeert geloeft
 ontfaect en t sal v wesen. En als ghi staē sult
 der vgeest ist dat ghi yet tegē yemāt hebbet op
 ad die in die hemelē is v uwe misdaden vgeue
 1. It dz ghi niet en vergeeft so en sal v sād
 idē hemel is v uwe sondē oec n vgeuen
 si comē wed om te vuerusalē en als hi wādelde
 nepel comē tot hē de princen d priesterē en scrift
 dē en ouden en segghē hē. Wt wat auctoriteyt
 dz ghi dese dingē en wie heest v dese auctoriteyt ge-
 men dat ghi dese dingē doet. En Jesus antwoorde
 est hoer geseyt. Ir sal vā voer wat vragē en ant
 mi en ic sal v (dā) seggē wt wat auctoriteyt dz
 ē dingē doe. Doopsel van Joannes oft wē he
 xas of wien menschen. Antwoort mi. En si dorh
 y hem (seluen) seggende. Ist dat wi seggē wien
 el so sal hi seggen. Waer om en hebi gy hē dan
 geloeft. En hadden si geseyt wt den menschen / si
 den volck. Want si alle gader hielden dat Joā
 een propheet geweest hadde. En antwoordender
 en si tot I E SVM. Wi wetent niet. En antwoer
 seyt Jesus tot haer. En ic sal voer niet seggen
 wat auctoriteyt ic dese dingē doe.

Mat. 21. 8

Joā. 14. 6

Mat. 6. 1

Mat. 21. 8

Luce. 20. 2

Mat. xij. Capittel

Luc. 20. 6

Als hi heeft hooft beginnen te spreken doot p
 bole. Een mēsche heeft een wijngaert ghe
 en hi heeft daer een heynung om getuynt en heeft
 een put ghegraven / en heeft daer een tooten ghe
 met en hadde den boulyde verhuert en is in vreo
 lande vā huys geryst. En alst bequaē tijt was h
 hi een knecht / totte boulyde ghesondē op dat hi
 die vrucht des wijngaerts ontfange soude vā die
 luyde. En si hebbe hem aenghegreepē (en) ghes
 en ledich weder om ghesondē. En weder om hee
 tot hooft een ander knecht ghesondē. En die [als
 mit steenē gheworpē hadde so] hebbe si [hem] ih
 t ghemortelt en met frande weder om ghesondē.
 hi heeft weder om / een ander ghesondē / en die h
 si ghedoot / en veel ander / dese slaende / en die (an
 doede. En als hi noch sijn eenen lieuen zoen had
 so heeft hi hē oot te laetsten tot hooft gesondē / seggē
 Si sullen mijn zoen ontsien. Hier die ackerliden s
 onder hooft (luyden). Dit is die erf ghenaem / roe
 laet ons hem doden / en dat erf sal ons toe horen.
 si hebben hē genomen (en) ghedoot vten wijng
 geworpē. Wat sal dan de heer des wijngaerts doen
 sal comen en verderue die boulyde / en sal sijne v
 gaert anderen gheue. Of hebt ghi dese schrift nie
 lesen? Die steen den welken verworpen dye gh
 Psal. 117 die timmerden / dese is een hooft der houroes ghe
 Mat. 21. 9 den / dit is van den heere ghedaen / ende tis won
 Luc. 20. 17 lick in onsen oghen. En si sochten hem te vanghe
 vreesden den fraer / want si wiste dat hi die parabi
 ghen hooft gheseyt hadde. En als si hē ghelate h.

Psal. 117

Mat. 21. 9

Luc. 20. 17

so zijn si werch ghegaen.

En si segden tot hem sommighe vten phariseen
en herodianen op dat si hē vangen soude in zijn woer-
den. En als si hē gh. sie hadde seggē si hem. Meester
wi weten dat ghi w. machtich sijt en en vreesst niemāt
want ghi en siet dye persoē der menschen niet aen
mer met die waerheit leert ghi die werch Gods ist be-
hoerlick dat den Keyser tribuyt gegheuen wordt of
[niet] sullen wiyt [geuen of] niet geuen. En hi we-
tende hoer beueynstheit heeft hoer geseyt Wat temp-
teert ghi mi brennt mi een pēning dat ick se sien mach
En si hebben se gebrocht en hi seyt hoer wiens is dit
beelt en opscrift en si hebben hē geseyt des Keyseres
Ende IESVS antwoorde hē heeft hoer geseyt geeft
den Keyser dat den Keyser toebehoort ende God dz
God toebehoort ende si hebben verwoondert van hē

Mat. 22. 6

Luc. 20. 8.

Rom. 13. 6.

Ende die Saduceen comē tot hem die daer seggē
datter geen verrijsenis en is en si hebbē hē geuraecht
seggende. Meester Moses heeft ons gescreuen. Ist
saek dz yemāts broeder sterft en een wijs achter laet
en geen kinder en laet dat zijn broeder zijn wijs ne-
mē soude en verweke sijn broeder saet. Daer hebben
vij. broeders geweest en die eerste heeft een wijs ghe-
nomē en die sleruende en heeft geen saet gelatē. Die
tweede heeft haer oock genomē en is gestoruen en hi
heeft oock geen saet gelatē en des ghelijc die derde en
(alle) die. vij. hebbē haer genomē en en hebbe geē saet
gelatē. Ten laetste vā allen is dz wijs oock gestoruen
hier om in die verrijsenis als si verrijsen sullen wiens vā
hoer sal dz wijs wese wāt (die). vij. hebbē han (tot ee)

Mat. 20. 1

Luc. 20. 8.

S. MARCVS

wijf gehadt/en IESVS aenwoordende heeft hoer ge
seyt. En dwaelt ghi daer om niet/ om dat gidi scrifte
niet en weet/ noch die cracht Doods: wāt als si vādē
doodē sullen opstaen/ so en huwelicken si niet/ noch en
worden te huwelick gegeuē/ mer si zijn als Engelen
gods die in die hemelē zj. Mer vāden doodē dat si ver
werkt werden/ hebt gy niet gelesen/ in Moises boeck
hoe dat God tot hem indē rodē doern gesprokē heeft.
Ick ben die Abrahams God/ en Isaacs God/ en Ja
rohs God/ daer en is geen God der doodē/ mer eē God
der leuendē. Daer om dwaelt ghi seer

Exo. 3. 6

Mat. 22. 9

Deu. 6. 2

Leu. 16. 8

Roma. 13.

En als een vādē scrift geleerdē aen gecomen was
en hoer gehoort hadde disputerende/en (als hi) gesie
hadde/ dat hi hoer al wel gheantwoort hadde/ so heeft
hi hē geraecht. Wat ist principaelste gebod vā allē?
En IESVS heeft hem geantwoort/ Tmeeste vā allen
is (dit) woort ysi alhel. Die heer onse God/ is een heer
En ghy sult den heer v God lief hebbē/ wt v geheele
herie/ en wt v geheele ziele/ en wt v gheheele instant/
en wt v geheele crachtē/ dat is tmeeste gebodt. Ende
tweede deser gelijck/ is dit. Ghy sult v naestē lief hebbē
als v seluē/ daer en is geen ander/ meerder gebot dan
dese.

En die scrift geleerdē heeft hem geseyt. Meester ghi
hebt in die waerheit wel geseyt. Datter een God is/ en
datter geen ander en is/ onder hem/ en dat/ God lief
hebbē wt geheeler herie/ en wt geheeler instant/ en
wt geheeler ziele/ en wt geheeler crachtē/ en lief te
hebbē den naestē als hem seluē/ meer is dan alle hee
gebrānde offerhande en sacrisi. Ende als IESVS

EVANGELIE

levt

sach dat hi wijselick geantwoort hadde/ heeft hi hem
geseyt. En hi sijt niet verde van trycke Gods/ ende nie
mant en doersle hem daer nae meer vraghen.

En IESVS antwoordende/ seyt hoer/ leerde in dē Mat. 22. 9
tempel. Voor seggē die scriftgeleerde/ dat Christus Da Psalm. 109.
uids zoen is. Wāt Dauid self/ ingeblassen wesende vā
den heyligen geest/ heeft geseyt. Die heer heeft geseyt
tot mij heer/ sit aen mijn rechter hant/ ter tijt toe dat ic
seiten sal/ uwe viandē tot een voetbank uwer voeten/
Daer om noemt hem Dauid self eē heer/ en hoe is het
zij soen? En die grote scare/ hoer de hem garen. Luc. 14. 6

En hi seyde hoer in syn leeringhe Wacht (v) voer Mat. 23. 3
die scriftgeleerde/ die daer gaerne in langhe cleeren
wanderen/ ende gaerne ghegroet syn op die marren
ende (licf hebben) die eerste stoelen in die Synagogen
ende dat voer sitten in dyc auontmalen/ dyc welcke Tonder be
daer verslinden die huysen der weduwen t ende onder dersel van
bederckel grote ghebeden maken/ dese sullen meer der lage gebe
verdomenis ontfanghen den

Ende als IESVS teghen ouer die offer kist sat/ soe
heeft hi gesiedat die scare gelt worpen in die offer kist
en veel rijcke worpen veel. Ende daer is een arme we
duwe gherome en heeft .ij. minne dz is een quat aet
gheworpen

En als hi zij discipulē tot hē geropen hadde seyt hij
hoer Ic seg voerwaer dat dese arme weduwe meer
geworpe heeft/ dan al die in doffer kist geworpe heb
bē. Wāt si al geworpe hebbe van teen dat hoer ouer
was/ mer dese heeft/ wt hoer armoede al teen dat sij
hadde geworpe al haer geheele nootdruft.

S. MARCVS

¶ Dat. xij. Capittel.

Mat. 4. a
Luc. 19. d
en. 21. b

En als hi vten tempel ginc/seyde hem een vā
zijn discipulen. Meester/siet/hoedanige sleenē
en hoedanighe timmeragie. En IESVS antwoorde
de/heeft hem geseyt Siet ghi dese grote timmeragie.
die een sleen en sal op die ander niet ghelaten werden
die niet wtgeroyt sal worden.

En als hi op dē olifberch sadt/recht tegen dē tem-
pel ouer so vraechden hem Petrus/Jacobus/Joana-
nes/en Andreas heymeliken. Segt ons/wann' er sul-
len dese dingen geschien/en wat teykenissen/dat alle
dese volbricht sullen worden. En IESVS antwoor-
dede hoer/heeft begonnē te seggē. Siet/dat v nyemāt
en bedriecht. Want veel sullen daer comen/in minen
naem/seggende. Ic ben Christus/en si sullender veel
bedrieghen

En als ghi hoort oerloghen en geruchten vā oerlo-
gen/en wert niet verstoot/want het moet (also) ghe-
schien/mer tis noch gheen eynde. Wāt (dat een) volc
sal teghen (tander) volc opstaen/en (dat een) rijk te-
ghen (dat ander) rijk. En daer sullen aertbeuingen
wesen in alle plaetsen/en daer sullen duertijde en ver-
storinge wesen/dit zijn die beginselen d' droevichede.

Joā. 16. a
Mat. 6. c
I voer d'ye
tjlaen

Mer wacht v ghi/wāt si sullen v leueren in de raden
en in die synagogen/ghi sult gheslaghen worden/en
tonder den rechteren en Coningen sult ghi t gheleyt
worden/om minē wil/hoer tot een getuyghnis En b
alle heydenē/moetet euangeli eerst geprediet werden

En wanneer si v leyden sullen/leuerende/en bedē
niet te voren/wat ghi seggen sult/noch en peynst nic

EVANGELIE.

177

mer so wat v ghegeuen sal worden in die vte spzecke
dat wāt ghi en zyt niet die daer spzeect/ mer dyc heyl
ge geest. En de (een) broeder sal dē (anderē) broeder
inden doot leuere/en de vader den soen. en die kind
ren sullen teghen haer ouders opstaen/en sullen hoir
den doot aen doen. En ghi sult behaet werde van alle
(menschen) om minē naem. Mer diet volherden sal
totten eynden/die sal salich wesen.

✠ Voert als ghi sien sult die grouweelijckheyt des
verlatens staende daer sij niet en soude [vā welc
in die prophete Daniel of gheseyt is] diet lesen sal. die **Danl. 9. 5**
(siet. dat hi dat verstaet. Die dan in Judeen wesen sul
len die vlien totten bergen. Mer die inden dach wesen
sal laet hi niet neder klimmē int huys. en laet hem nē
ingān om yet wt zyn huys te nemen. En die inden
acker wesen sal laet hi niet weder keren tot die dinge
die hi achter rugge gelatē heeft/om te nemē zyn mā
tel. En weeden beurniche en sogenden in dien dagen
Mer bidt dat vliedinge niet en gesiet in die winter.
Want die dagen sullen sodanige verdriet wesen/hoer
danich vā beginself der geschapen dingen die God ge
schapen heeft tot deser tijt toe/niet gheweest en heeft
noch wesen sal. En ten waer saeck dat die heer die da
gen verroet hadde/alle vleys en soude niet salich ghe
woeden hebben. Mer om die winterroet die hi winter
roet heeft/so heeft hi die dagen verroet.

En dā als v yemāt seggē sal. Siet/ hier is Christus
Siet daer is hi en geloefet niet. Daer sullen opstaen
valsche Christus/en valsche profeten En si sullen tey
kenē en voerteykenē doen/om te bedriegen waer mo

S. MARCVS

gheleuet die wtuerroren. Mer wacht ghi (v) siet / ick
hebt v te voor altemael gheseyt *

Luc. 21. e

Mat. 24. e

Joel. 2. e

Doort in die daghe / na die tribulacie so sal die sone
verdonckert wordē / en die maen en sal hoer schynsel
niet geue: en die sterre des hemels sullen neder valle
en die crachte die in die hemelē sijn sullen seer beuoghe
wordē. En dā sullen si die soē des mēste sie / in die wolcke
romēde mē grote macht en glorie. en dā sal hi sijn enge
lē seyndē / en sal zj wtuerrore vergaderē / vā die vier win
de vāt opperste des aerde / tottet opperste des hemels

En leert een ghelikenisse vādē vighetboom. Als sijn
tack teer vreesen sal / en bladerē voort brenghen sal / so
weet ghi dat die somer na bi is. Also mede als wāner
ghi siet dat dese dinghe ghescre. so weet dattet na bi is
in die doir is. Dozwāer segghe ick v dit gheslacht en
sal niet verbigē / tot dat alle dese geschiet sijn. Hemel
en aerde sullen verbigaē / mer mē woordē sullen niet ver
bigaē mer vādē dach en tijt / en weet niemāt / na noch
die enghelen die inden hemel sijn / noch die zoon selfs
mer alleen die vader

Mat. 25. a

Wacht (v) waercht en bidt / want ghi weet niet
wanneer dattet tijt is. Selijck een mēsch / die welcke
als hi sijn huys gesatē heeft in een vrees landt vaert /
en heeft sijn knechte zyn goet gegauen / en eē yegelis
zijn overcken heeft den poetier gheboden / dat hi wa
ken soude. Daer n waer / wāt ghi niet en weet / wan
neer die heer vādē huys comē sal (sauons) laet / of
in die middernacht / of in die haēgetraey / of in die mo
gestot / of of hi om uersiens quāt v niet en vint sla
pende. En dat ic v segge dat segge ic alle (menschen)

EVANGELIE.

lxviij

Waer.*

Dat. viij. Capittel. *

Alde twas paessre en die daghe des hoorshijts Mat. 16 a
 azimorum (die waer) na twee dage toetomede t azimoru
 En die opperste priesters en scriftghelerden sochte dat is als
 hoe dat si he met bedorch vangē en doden soude. En si si ongedes
 seyden niet op den seestdach op datter geen oploop en semt broet
 geschiet onder twol. En als hi te Bethanien was in aten.
 Symō die leprozē huys. En als hi (an die tafel) ge-
 seten was soe isser eē vrou gecome hebbēde een busch
 (met) onghewalschte costelike naerdus water en als
 die busch gebroekē was so heeft si se he vet gegoten op
 thoofst. En daer waren sommige die hoer veronwaer
 dichde bi he seluē en seyde. Waer toe is dit verlies des
 sals? wāt dit hadde verlost mogē werde meer dan o
 die hondert penningen en de armē ghegeue worden.
 En si grinde tegē haer. **En IESVS** heeft geseyt
 later hoer toe waer om zyt ghi hoir moeylijc si heeft
 een goet wert tegē mi gewrocht. Wāt die armē hebt
 ghi alijt met vān also wāneer dz ghi wilt so moecht
 ghi hoer wel doen mer mi en hebt ghi alijt niet. De
 se heeft gedaen dat si gemogē heeft. si heeft voer gero-
 me om mij lichaē te saluen in die begravinge. Doer-
 waer seg ic v. So waer dit euāgelie gepredict sal wer-
 den in die heele werelt (daer) sal oer dat dese ghedaen Luc. 22. a
 heeft vertelt werde in hare ghel hoorshis

En Judas Iscariotes een vādē swaleuē is totte op
 zersle priestere gegaē o he hoer te leuere. Als si dz ge-
 hoort hadden zyn si verblijt gheweest en hebben be-
 doest dat si hem gelt gheuen souden. En hi socht hoe
 dat hi hem bequamelyc leueren soude.

S. MARCVS

En op den eersten dach des hoerhijts azimotū als
si Epaeſſche offerde / so seggen hem zij discipulē / waer
wilt ghi dat wi gaen en bereyde / op dat ghi Epaeſſe
moecht eten? En hi sende wt twee van zijn discipulen
en seyt hoer. Daer in die stadt / en v sal te gemoet comē
een mensche dragende een cruyck waters / volcht hem
en waer dat hi ingaen sal / segga die vader des huſge-
fins. Die Meester seyt / waer is mijn hē berch? waer
sal ic Epaeſſe met mij discipulē etē? En hi sal v tonen
eē grote zael / g'spreyt bereyt / Beroyt ons daer En zij
discipulen zij wt gegaeu en in die stat gecomē / ende si
hebbē geuonden gelyck als hi hoer gesept hadde / en
zij hebben Epaeſſchen bereyt.

En alst nu auont waer / so is hij met dē twaelſue ge-
romē. En als si (ter tafel) saten / en aten / so heeft I E-
SVS gesept. Voerwaer seg ic v. Wen vā v sal mi ver-
rade / die mi mi eet / en si hebē begunnē droetich te we-
sen / en elck bisont tot hē te seggē. Benicht? [en eē an-
der benicht.] En hi antwoorde hē heeft hoer gheseyt
Wen (ist) vā den twaelſue die met mi sopi in die scotel
en die soen des mēſcē gact / also vā hē gescreuē is. Mer
wee dē mēſche doer welke die soē des mēſcē verrade
voert / het waer hē goet waert dz die mēſcē niet gebore
hadde geweest.

Mat. 16. r

Joan. 6. r.

1. cor. 11. e

Luc. 22. b.

En als si aten heeft I E SVS tbroet genomē en als
hi gedanck hadde / heeft hi (dat) gebroek en hoer ghe-
geuē en gesept. Nempt en eet dz is mij lichaem. En
als hi dē dunchinap genomē hadde (en) gedanck had-
de so heeft hi (dat) hoer gegeuē / en si hebē alle gader
daer wt gedronckē en hi heeft hoer gesept. Dit is mij

EVANGELIE.

lyly

bloet des newē testamēts. welck voer v wt gesloort
wert. Doerwaer seg ick v. Ick en sal hier na van dien
rucht des wyngaets niet drinckē tot dien dach toe
als ic dat niet drincken sal int rijke Woods. En als
si lof gheseyt hadden. zijn si inden oliuen berch gegaē

En IESVS seyt hoer. Alle gader sult ghi gescanda (gescanda
liscert werden/om minen wil in dese nacht. Wāt daer liscert) is
staet gescreuen. Ic sal den herder slaen. en die scrapen karghert
sullen verstroeyt worden/maer na dat ic opstaen sal wordē wt
so sal ic v voergaen in Galileen. En petrus seyde hem yemans
ick sal niet (gescandaliscert werden) al waert oec dat woort of
si alle gader gescandaliscert worden. En IESVS seit werck
hem. Doerwaer seg ic v. Dat huden in dese nacht/eer Zacha. 3. 5
die haen tweemaal crayen sal/so sult ghi mi driemaal
versaken. En hi seyde noch stercker. Ic val waert saer
dat ic niet v steruen moeste. so sal ic v niet versaken. En
also seyden si oec alle gader.

En si comen in een plaets. welcs naem is Betsema
ni. en hi seyt zijn discipulen. Dicht hier tot dat ic [werck Mat. 16. a
gegaen zijnde] bidden sal. En hi neem Petrus en
Jacobum en Joannem met hem. En hi heeft begin
nen te vreesen en beangt te worden. En hi seyt hoer/
Mijn siel wort droevich totter doot toe. blijft hier en
waert. En een cleyn weynich voortgegaen zijnde is
hi neder gevallen in die aerde/ en hi heeft gebeden op
dat oft moghelijc waer die vte van hem gaen soude.
En hi seyde Abba mijn vader/ alle sinnen zijn v mo- (Abba) 33
geliken. Neemt dese nap van mi. Nochtans niet wat is vader.
te wil. mer wat ghi (wilt) En hi is gecome en heeft
hoer slapende gevonden/ ende hi seyt Petro. Simon Luce. 22 e.

SMARCVS.

1. slaept ghij: mocht ghi niet een vte waken: waerck en
 bidt. op dat ghi niet en roemt in becoringe. Dye geest
 is wel bereyt/mer toleesch is cranch. En weder om
 werck ghegaen zijnde. hadt hi en seide die selfde woor
 den. En weder geromen zijnde. heeft hi hoer wed om
 slapende gevonden/want hoer ogen ware beswaert/
 en si en wisten niet/wat sij hem souden antwoorden.
 En hi is te derde mael gerome/en seyt hoer. Slaept
 hier na en rustet. Vot in genoech. die vte is gerome
 Siet die soen des meſtre wert gelcuert inde handen
 sonder Staet op/ laet ons gaen. Siet die mi ſtraet die
 naket En ter slont als hi noch sprac. so roet Indas
 die wels was een vande twaleue en een groote scare
 Joā. 18. a. met hem/ met swaerden en storcken (gesonden) vande
 Mat. 26. c. oppersten priesteren en scriftghelenden en ouders.
 Luc. 22. c. En die geen die hem verriet. had hoer een gemeē tey
 ken gegeuen/ seggende. So wien dat ic russen sal. dye
 is/ vanget hem/en seyt hem looffelick werck. En als
 hi geromen was/ter slont roempt hi tot hem/en seyt
 hem Rabbi [Rabbi] en hi heeft hem gerust En si hel
 (Rabbi) ben hoer handen in hem geslegghen/en hebb n hē ge
 dz is lieue uanghen. En een vā die daer bi stonde. als hi t swaert
 meester. wtghetogghen hadde/ heeft hi des oppersten priester
 knecht geslegen/en heeft hem (dat) oer of gesneden.
 En IESVS antwoorde heeft hoer gesept. Ghi
 zyt wtghegaen met swaerden en storcken/ als tot een
 moordenact/ om mi te vange Ic was daghelinc/ by v
 inden tempel leerende/en ghi en hebt mi niet geuan
 ge. Mer [dese] dingen gescreuen iop dat die scrifte ver
 uolt mogen worden. En als si hem ghelaten hadden

EVANGELIE.

lyp

si alle geulodē. En eenre hande longeline met line
gerleet/op zyn naerte (lyf) die volghde hē. en dye
ngelingē jwingē hē. En als hi linde cleet gelaten
idde/is hi naert van hoer geulodē.

En si hebbē IE SVM tottē opperste priester ghe
orht. En daer quame met hē te samē alle de hoorch
priesterē en oiders en scriftgelenē. En Petrus
leide hem vā verre. tot dz hi gheromen was in dye
des oppersten priesterē/en hi was sitēde/tsamē
et die dienaers/en warmde (hē) te gentilicht.

Mat. 26 f

Mer die hoorchste priesterē/en die gheheelen raet
chte getuychnis tegē Jesum/om hē ter doot te loue
en si en vondē geen. Want veel hadde valsc getu
genis tegē hē geseyt/en daer en warē geē getuych
ssen bequaē genoech. En sommige stonde daer op
seydē valsc getuychnis tegē hē seggēde. Wi heb
hē horen seggē. Ic sal desen iēpel die met handē ge
aert is brekē/en ee and sond handē gemaect op tinn
erē in dze dagē. En noch so en warē hoer getuych
ssen nē bequaē genoech. ¶ En de opperste priester
n middel opstaēde/raechde Jesum seggēde. En ant
wort ghi nē. Wat seggē dese tegē v getuychnissen?
En hi sweech/norch en antworde nē. Welc o heeft hē
e opperste priester geuraech/en seyt hē. Dyt ghi de
haisus een soen gods des ghebenedict. En IE
VS heeft gheseyt. Ick bent/ende ghi sulc dē soen des
menschen sien sitēde/an der rechterhand des crachtig
nde comende in die wolcken des hemels. En also die
pperste priester nē cleere gheschoen had/soe heeft
hi gheseyt/wat behooven wij meer ghetuyghen?

twier

S. MARCVS

Ghi hebt blasphemi ghehoort. Wat dunckt v: en hebbē hem alle gader veroordelt / dē doot schuldich i voesen. En si hebbē beghinne te spuwē in hem / en si aensicht te verdecken / en indē hals te slaē / en hē te seggen. Propheteert En die dienaers hebbē hem kinn back slaghe ghegheue

En als petrus beneden in dien sael was / so is er vande dienstmaechde des opperste priesters gerom en als si Derum ghesien hadde hē warmēde / en hen aen ghelē hebbēde / seyt si Ghi hebt oock mit IESVS vā Nazareth geweest. En hi heeftet versaeft / seggende. Ir enkens niet / noch en weertz wat ghi segt. Wi hij is volghen aen inden portael en die haen heeft getraet. En als hem die dienstmaecht ghesien hadde heeft si weder om beginnen te seggen (tot) die gheen die daer by slonden. Dese is van hoer (luden) En hi versaeft et weder om. En weynich daer na seyden si tro die gheen die daer by slonden. Voerwaer ghi zij van hoer (luden) want ghi zijt ooc een Galileeser [en v sprac die comt (met hem) ouer een] En hi heeft beginnen te veruloecken / en te versweren (seggēde) ic en ken dese mensche niet / daer ghi of segget. En de ha heeft weder om getraet. En Petrus heeft ghedarch uich geweest des woerts / dat IESVS hē geseyt hadde. En die haen tweemael craven sal / soe sult ghi mi diemael versake. En hi heeft beginnen te screyen

¶ Dat. xv. Capittel.

Mat. 17. **A**ls de ter stont inden dageraert hebben een raet gehouden die opperste priesters met de ouden en scrift geleerden / en den heelen raet / so hebbē si IESVS

EVANGELIE

lyxi

IHM ghebonden gebrocht. en Pylato geseurt. En
Pylatus heeft hem geuraecht. Syt ghi dye Coninc
der Jode. En antwoorde heeft hi geseit Ghi segtet
En die hoochste priesters besuden hem vā veel
dinge. En Pylatus heeft hem weder om geuraecht
eggende. En antwoort ghi niet: siet hoe veel getuge
teghen v: En IESVS heeft daer na niet gheant-
woort: also dat Pylatus verwonderde.

En in die hoochtijt/soe liet hi hoer eenē gheuangen
uyt/so wien dat si eyschten. En daer was een die
genoemt worde Barrabas die welcke met dē oploop
naechers geuangen had geweeft/ die doer dē oploop
en dootlach gedaen hadde. En als die scare geroepe
adde heeft si begonne naerstelic te bidden/ dat hi doe
oude/ gelijkker wijs hi hoer alijt gedaen hadde. En
Pylatus heeft hoer geantwoort seggende. Wilt ghij
at ic v quyt laet/ den Coninc der Joden. Wat hi wil
at die opperste priesters hem wt hatichext geleuert
adde. En die hoochste priesters hebbe den scare ver-
rent/ dat hi hoer Barrabam lieuer quyt laten soude
En Pylatus weder om antwoorde heeft hoer ghe-
yt. Wat wilt ghi dan/ dat ic hem doe dien ghij Co-
ninc der Jode noemt. En si hebben weder om geat-
woort. Cruyst desen. Ende pylatus seyde hoer. Wat
wilt hi doch quacts gedaen. En si hebbe noch ster-
r geroepen. Cruyst hem. En pylatus willende den
are genoeg doen/ heeft hi hoer Barrabam quyt ge-
ten/ en heeft IESVM ghegeesselt hoer ghelueert
in ghecruyst te worden.

En die ruters hebbe hem binnen in die sael gheleyt

S. MARCVS.

twelc is dat rechthuyse/ ende si roepē die heele verg
dering/ en deden hem een purpur aen/ en omfettē h
een croon van doernē gebrext/ en si hebbē hē beginn
te groeten (seggende) Weest gegroet Coninc der i
den/ en si sloegen syn hooft met een riet/ en spoghe
in hem/ en als si hoer knien gebogē hadde/ so aenba
si hem. En als si hem bespot hadde/ so hebbē sy hē d
purpur vet getogen/ en syn eygen cleēeren anghē
ghen. En si brengen hem wt/ om dat si hem cruce se
den. En si hebbē eenen Symon vā Syrenen Algeo
ders en Rufus vader/ die welcke vet den acker qua
gedwongen/ dat hi syn cruyse dragen soude. En si l
den hem in die plaets Golgotha/ welc beduyt is/ d
plaets Caluaria. En si hebbē hem te drincken geg
uen/ voijn met myze gemengt/ mer hien namse ni
En als si hem gecruyst hadde/ so hebbē si syn cleē
ren gedeelt/ tlot op hoer werpēde/ wie wat nemē so
de. En twas drie vten/ en si hebben hem gecruyst/ E
dat opschrift van syn sacck was daer op gescreuen. I
nunc der ioden. En si cruysten met hem twee moos
naers/ een an syn rechterhant/ die ander an syn sin
kerhant. En die scrift is vervult die daer seyt En hi
met den boesen gherekent.

Caluaria
is een
doots
hooft

En die daer verby gingen die bespotten hem/ sculdē
de hoer hoefden en seggende. Asi w/ die welc den tēp
of breeet/ en in drie dagen op timmert/ behout v seli
en clint weder van den cruyse. Des gelijcs/ die hoer
ste pnesters/ spottende onder hoer (luden) seyde me
ten scrift geleerden. Ander (menschen) heeft hi geson
ghemact/ hē seluen en mach hi niet ghesont make

EVANGELIE

lyxxij

heistus/de Coninc van Israel laet hē nu vā tinnē
 minne op dat wijs sien mogen en gelouen (hē) En
 e met hem gecruyst waren sprake spijlich tegen hē.
 En alst ses vren geworden was/so synder doncker-
 ryden op gestaen ouer dat heele aertrijc totter negē
 re vte/en te negender vte heeft Jesus met luder ste-
 ren geroepen seggende. Eloy Eloy lama sabachthi
 dat is beduyt mijn God/ mij God/waer om heb
 hi mi ghelaten. En alst sommige van die daer bi stō
 nū gelooft hadde/so seyden si. Siet hi roept Zeliām
 en daer isser een toe gelopē en als hi een sponsie in
 zyn geuolt/en op een riet geset hadde/so heeft hi hē
 inckē gegeuē seggēde. Vout/laet ons sien/ of vōly
 s romē sal/om hē of te doen

Mat.27.f

Mat.27.f

En Jesus met een groote stem luydende/ heeft hij
 ie geest gegeuen. En t ricket des tēpels is gesroert an
 vee deelen/vant opperste tottet nederste. En als Lē
 mio die recht tegē hē ouerstont/ ghesien hadde/ dat
 i also met eē roep die geest gegeuē hadde/so heeft hij
 eseyt. Voerwaer/dese mēsch was die soen Gods. En
 aer warē oer vrouwē van verre besierende/onder wel-
 en was Maria Magdalenavē Maria des cleyne
 Jacobs/en die moeder van Jofe. Salome/die welcke
 vrouwen doe hi in Galileen was/hem nagevolcht
 n gedient hadde/en veel meer ander (vrouwē) die te
 amen met hem te Hierusalem gelommē waren.

(returio)
 is eē hoeft
 mā vā hō
 dert knech
 ten

En als dē auōt nu geromē was wāt het was paras
 ene de welcke voer dē saboth coēt/so is geromē Joseph
 esprose wt die stat Arimathea/ē eerlic raetshere/die
 dsoech den rijck Gods verwachende was/en als

S. MARCVS.

hien moet genomen hadde/so is hi tot pilatum in
gaen/en heeft van hem begeert tlichaem (vā) I ES
En pylatus verwonderde hem/of hij nu gheslon-
waer/en als hi Centurio tot hem geropen hadde
heeft hi hem geuraecht of hi ouer langhe geslon-
waer. En als hi dat gheveten heeft van Centurio
heeft hi tlichaem Joseph gegeue. En hi heeft een
de sleet gecroft/en heeft hem of genome zijnde in
binden sleet gewondē. En hi heeft hem int graf ter-
wt een steen gehouden was/ gheleyt. En hi heeft
steen aen die doer des grafs gheventelt. * En Ma-
ria Magdalene/ en Maria Jose/ die besaghen wa-
hi gheleyt werde. ¶ Dat. xvi. Capittel. ✠

Mat. 28 a
Joā. 20. a.
Luc. 24 b

Als den sabbot h verbi gegaen was/so h-
ben Maria Magdalene/en Maria Jacobi
Salome. costelike cruden gecroft/op dat si comē
en hem saluen soude. En inden eersten dageraent
eersten daerhs der sabbathen/so comen si tottē gro-
als nu de sonne op gegaen was/en seyden tot mali-
derē. Wie sal ons den steen van de doer des grafs v-
telen? En als si om ghesien hadden/so sien si dē flo-
of gewentelt/wāt si was seer groot. En int graf g-
gaen zijnde/hebben si gesien een iongelinc aen de re-
ter side sittende/met een lang wit blinkent sleet gl-
sleet zijnde/en si zijn veruact ghe worden.

En hi sprac tot hoer. En vrees niet. Ghi soecht I-
SVM van Nazareth/die ghemuyt is gheveest. I
is op geslaen/hi en is hier niet Siet die plaets daer
hem gheleyt hadden/Mer gaet heen/segte zijn disci-
pelen en Petro/dz die (I E SVS) v voertgaet in Galil

EVANGELIE.

lxvij.

Daer sult ghi hem sien als hi v gesert heeft. * En
werch gacnde: zyn si haestelich vande graue gheculoe
wat vrees en versichheit hadde hoer (beuange) en si
en seyde niemant yet/ waer si vreesden.

✠ En als IESVS smorgens opgestaen was/ de
eerste dach des sabbots/ so heeft hi eerst geopenbaert
Maria Magdalene van den welcke hi vij. duiele wt
geworpen hadde. Si werch gegaen sijnde/ heeftet geboet
scapt de genen die met hem ghevoest hadde (die daer
ware) huylende en screyende. En als si gehoort had-
de dat hi leede en vaer gesien was/ so hebben sij
niet gheloest

En na dese/ alser twee va hoer wanderde gaede int
vel/ heeft hi (hem) in een ander gedaete geopenbaert
Ende si zij werch ghegaen en hebben de ander ghelort
scapt * En die en hebben dese (oerck) niet gheloest.

✠ Daer nae als die xi. an die tafel saen/ so heeft hi
geopenbaert/ en heeft hoer verweert/ hoer ongelouf/ en
hertheyte des herte om dat si n. geloeft en hadde. die
geen die he gesien hadde opueresen. En hi seyde hoer
Daet in alle die werelt/ en predict dat Euangelio allen
creature. Die geloue sal en gedoopt sal werde/ die sal
behoudē werde/ mer die niet geloue en sal die sal ver-
dompt werden

te laesten

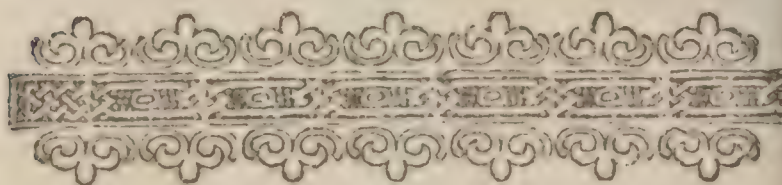
Voert die ghenē die ghelouen sullen dien sullen dese
tekenē volgen. Doer minē naem/ sullen si die duiele
wtwerpen/ si sullen met nieuwe tonge spreke/ die serpe-
ten sullen si verdrue. En ist saer dat si yet dootlied in
ken sullen/ ten sal he n. scade. Si sullen haer handen op
die siecke segge/ en si sullen veel te pas wesen.

k. i.

S. LVCAS.

En alius na dat die heer hoer gesproken hadde, soe
is hi ontfanghen inden hemel en hi siet an die
rechterhant Gods. En die (discipulen) wt
gegae zynde/hebbē si allesins gepredict
want die heer mede verzocht/ ende dye
woorden sterckende/voer dye nae-
volghende teykenen. *

¶ Hier is voleynt Sinte Marcius Euangelie.

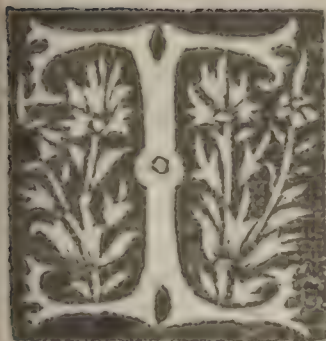
¶ Hier beghint sinte Lucas Euangelie.

Prologhe of voorzeden van sinte Lucas
in sijn Euangelie

Aengesien datter vele aengegaen zijn/om in eē
te vergaderē die verondiginge vā dien dingē
Ic wolt zj die onder ons van sekere ghelooue sijn/ghelijck ons
tsel heb- hebben te kennē gegheuen die ghene dier vā beghin-
ben sel metten ooghent hadde ghesien/en een deel hadde
geweesl der dinghen die si verondichden/so heeft mi
goet gedumt/als dat ic alle dese dingen voerge
socht hebbende/met vele naesticheyt/ daer
na v mijn alder beste Theophile soude
scriuen/op dat ghi moecht beken
nen/den sekerheyt der dingen
die v gheleert waren.

EVANGELIE.
¶ Dat eerste Capittel.

lyxij

Den daghē he
rodus des Konincs vā Judea/
was een priester/ genaemt Za
charias/ vanden oerdinancie
Abia. En zyn wyf was vande
dorghteren Aaron/ en haer na
me was Elizabeth. Si waren
beyde reghuadich voer god/ vandeclende in allen ge
bedē/ en reghuadichmalungē des heerē/ sonder be
clach. En si hadde gheē hint/ ouermits dat Elizabeth
was onvruchtbaer/ en si beyde warē oer veel bedaccht.
¶ Het is gescriet/ doe Zacharias gebuycte zyn priester
scap voer God/ indē ordinācie syns gebuerts/ na den
ghewoonte syns priesterlics officie/ dattet loth geual
len is op hem/ dat hi ontsleken soude/ den roet/ na der
tijt dat hi was ingegaē indē tēpel des heerē. En alle
de menichte des volcs was buten biddende/ inden tijt
des wieroerchs. En die engel des herē/ heeft hē geopē
baert/ staende aenden rechterhant vanden outaer des
wieroerchs. En Zacharias siende hē/ werde seer beroert
en een vrees is gheuallen op hem.

En de engel heeft geseit tot hē. Zacharia/ wilt niet
vreesen/ wāt v gebet is verhoet/ en Elizabeth v wyf/
sal v bare/ een soen/ en ghi sult sine naem noemen Jo
annes/ en v sal blijshap en vruerhede sijn/ en veel sullē
daer blijde weesen/ vā sine geboerte. Want hi sal groot
wesen voer dē heer/ wā en crachtigē dranc/ sal hi niet
drinke. En hij sal noch werdē veruolt mettē heyligē

S. LVCA5

Inde sonē
tōgelou-
ghen

geest/indē lichaem zynre moeder/en hi sal orck veel kin-
derē van ysacl bekeren tot hare heere/en God. En hi
sal voer hē gaen/indē geeste en crachte Welc/op dz hi
mach bekerē. die herten der vaderē en den zoenē/en dē
tongehoorzamen tottē vzoetheit der rerhuerdigher
menschen/op dat hi mach bereyden den heer/ een vol-
maert volck.

tslae voer
god

En Zacharias heeft geseyt tottē Engel. Doer wat
bewys sal ic di bekenne/want ik ben out/en mijn
wijf is out van dagen. Die Engel antwoorde/ heeft
hem geseyt Ic ben Gabriel/ die daer bit gestae heb in
dē aenschijn Gods/en ben gefondē/om te spreke tot
v/en om dese blide dingen/v te boerscappē. En siet het
sal geschien dat ghi sult wesen stom/en gi sult uz mo-
gen spreke tot dien dach toe in welck dese dingē sullen
geschien/om dat ghi niet hebt geloost mij woerdē die
welcke sullen werdē vervult/in hoertijt.

En dz volck was verbedde Zachariam/en hē ver-
wonderde om dz hi toef dē indē tempel. Wtgaede [Za-
charias] heeft hoer niet mogē aenspreke. En sy heb-
ben verstaen dat hij een visioen hadde gesien/indē tē-
pel. En hi wente hoer en bleef stom. En tis ghesiet
doe die dagē zjns ambachte vervult warē/is hi wech-
gegaen/in zyn huys. En a desen dagen heeft sijn wijf
Elizabeth ontfangē/en heeft haerdbotgē vyf maēdē
seggēde. Aldus heeft mi die heer gedaē/ indē dagen in
welcke hi mi heeft aengesien/op dat hi soude asnemē
mij versmaetheit/onder den menschen.

Inde. vi. maent/is gefondē vā God/ die Enghele
gabriel/ tottē stadt/ vā Galilea/ genoēt Nazareth/ tot

EVANGELIE.

lxxx.

een maecht/gheluwet eenē man/ genoemt Joseph/ die Mar. I. 1.
daer was vādē huse Dauid/ en die naem des maechts
was Maria. En die Engel ingaēde tot haer/ heeft ge
seyt. Syt gegroet/ vol vā gracie/ de heere is mīz w gy
bent gebenedijt/ onder den vrouwen.

Doe si hemt sacht/ is si beroert geweest vā sijn woer thootde
den en dorchte/ hoedamge groete dit was. En die En
gel heeft haer geseyt En vreesst niet Maria/ wāt ghy
hebt vercregē gracie bi God. Siet ghi sult ontfangē Mat. I. 18
indē lichaē/ en sult baren een soen/ en sult zynē naem Esay. 7. 1
hiefē IESVM. Dese sal wesen groot/ en sal werden Esay. 9. 6
genaemt de soen/ des alder hoerchste/ en God die heer
sal hē geue den stoel zyns vaders Dauid/ en hij sal een
coninck zyn inder ewichheit/ ouer dat huse Jacob. En
zyn rijk sal wesen sonder eynde.

Maria heeft gesprokē tot dē Engel/ hoe sal dit ghe
schie wāt ic zekerlic geē mā bekent die engel antwoorde
De heeft haer geseyt. Die heylige geest/ sal vā bouē ro
men in v/ en die cracht des alre hoerchste sal v otfreemē
daer o dz heyligh dz wt v sal werde gebore/ sal werde
genoet/ die zoe goeds En siet v nichte Elizabeth heeft
onfange eē soē in haer ouerhē en du is haer seste maet
die welcke werde gheleē te wesen onnuttighaer/ wāt
geen werē sal by god wesen onmoghelic. En Maria
seyde. Siet de dienstmaecht des heere/ mi moet geschie
den nauwē woert* En de engel is gegaē van haer.
† Maria op risende in die dagē heeft gegaē tottē ge
berchte/ met haeste/ indē stede Jude/ en heeft gegaen
inden huse van Zacharias/ en heeft ghegroet Eliza
beth. En het is gescriet/ doe Elizabeth hoede dē groet

S. LVCAS

van Maria soe heeft dat kind gesprongē in haer lich
aem. En Elizabeth is vervult ghewordē mettē heyl
gen geest / en heeft wtgeropen met groter stemme
heeft geseyt. Gebēdyt si di onder dē vronwē / en ghe
dyt is die vrucht dīs lichaē. En vā waer coēt mi di
dat die moed mīns herē / comt tot mi: wāt siet: wāne
die stemme vā uwerē groet / is geromē tot mī orē / so hee
dat kind / ouermits blyscap / opgesprōgē in mī licha
En salich is / die daer heeft geloeft dat die dinghē / dī
[haer] vande heer zyn geseyt / sullen werdē volbrōch
En maria heeft geseyt. Mī ziel / maect groot dē he
En mī geest / heeft vrolick geweest in God mī salic
maker * Wāt hi heeft gesē / opte cleinheit zīs dien
maerhts / wāt siet na desen tijt / sullen mī salich non
alle geboortē Wāt grote dingē / heeft hi aen mī gedē
die daer machtiich is / en sinē naemt is heyllich. En z
barmherticheit / is tot geslachte en geslachte dē ge
die hē vreesen. Wi heeft gheweē cracht / doer sinē an
hi heeft verstroyt die daer phouerdigē / in die gedac
ten / hoere herē Wi heeft den mogede getrockē vā
ren stoelē / en heeft opgetogē den oetmoedigē Den
gerede heeft hi kint met goedē en dē rijkē / heeft
gelatē ydel Israel heeft ontfangē zī kint / op dī hi se
de gedachtich wesen / zīder barmhertichz Belyck
gesprekē heeft tot onsen vaderē. Abrahā en zī saet in
der eerichz. En Maria bleef bi haer / omtrent drie ma
dē / en is weder ghekeert tot harē huysē. *

†gedaen

✠ En die tijt des barincs Elizabeths is kint
heeft gebaert eenē soē en haer gebuerē en magē / h
bē gelijc. dī die heer gebruyct hadde / grotelijc zī

EVANGELIE.

lyxxvi

barmhertichz/mz haer/ en si hebbē hem verblijt met
haer. En het is gescriet/indē achtē dach/dat si zj gero-
mē/ om te besnide dat kint/ en hebbē hē genaemt/ nae
dē naē zjns vaders/ Zacharia. En zj moech antwoerdē
de/ heeft geseyt. In geēd wijs/mer het sal genaēt wer-
dē Joānes/ en si hebbē geseyt tot haer Daer is niemāt
in dine maechscap/ de welcke aldus genaēt is. Si dedē
daer om eē teyke zj vad/ om te wetē/ hoe hi hē genaēt
hebbē woude. En hi eyschēde zj tafelkēs heeft gescre-
uē seggēde. Joānes is sinē naē. En si hebben hē alle
wōdert. En syn mont is geopet ter stōt/ en zj tonger
en sprac louēde God. En daer is eē grote vrese gegaē
doer alle haer gebuerē/ en doer alle dz ietliche geberch
te voerdē alle dese geschiedenissen geopēbaert. En al-
le die dat hoorde/ steldent in haer herte seggende. Wat
kin sal den doch wesen/ en die hant goods was mz hē

En Zacharias zjn vaders kint/ mettē heilige geest
en heeft gepropheteert/ seggende. Belooft zy dē heer
god/ vā Israel/ wāt hi heeft geuand/ en hi heeft gedaē
vloessinge zj volck. * En hi heeft ons opgericht een
horē des salicheits/ indē huse Dauid zjns kints. Selye
hi heeft gesprokē/ doer dē mōt zjder heiliger propheetē
die vā begin hebben geweest. Dattet sal gescriē/ dat wi
sullē behoude werdē vā onsen viādē/ en vā dē handē al-
lē der genē die os hebbē gehaet. Op dz hi soude gebzus-
kē barmhertichz/ an onsen vader/ en gedachtich soude
wesen/ zjns heylige testamēts. En dz hi geuē soude dz
geswoorē rechi dz hi heeft gheswoorē tot Abrahā onsen
vader/ en ons hē seluē soude geuē. Op dat wi/ vloest
wesende wt dē handē onser viandē/ mogen hē dienen

S. LVCAS

sonder vrose. met heylighen/ en rechtuaderichheit/ ver-
hem alle die dagen ons leuens. En ghi kint sult ver-
den genaemt een prophete des alder hoochste/ want
ghi sult voer gaen dat aensicht des heren/ om te bere-
den zijn weghen/ Om te gheue een wetenschap de
salicheyts sinen volck/ doer den verlatenisse hare son-
den. Doer die leden des barmhertichheits ons gods
met welken ons genandt heeft die opgaende wie-
hoge/ Op dat hi soude toe schijne den ghenen die da-
saten in den duysternisse en schijne des doots/ om
stieren onsen voeten/ inden werch des vredes. En d-
kint wies (op) en twerde ghesterit doer den geest/ e-
twas in die woestine/ tot dat den dach quam/ in wel-
hi vertoent soude worden bi den Israelen.

¶ Dat ij. Capittel. ✠

Het is geschiet in dien dagen/ Daer is wt gh-
gaen een gebot vanden Keyser Augusto/ d-
† bescreuen de heele werelt soude geschat worden. Dese eerste b-
schattinghe is geschiet in den tijt vā Lyrenus/ regh-
van Syria. En si zyn alle gegaen om te beliden/ een
ghelijc an zyn stat. En Joseph heeft opgekomme
wt Galilea vande stadt Nazareth/ tot dat Joetsrel
inde stadt van Dauid/ ghenemt Bethleem/ want
was vanden huyse/ en huysgesin van Dauid/ op dz
soude beliden/ met Maria zyn getroude wyf/ die da-
met vrucht swaer was.

¶ Het es gheschiet doe si daer waren/ dat veruult sy
die daghen om te baren. En heeft gebaert hare een
† Mat. i. c. geboren soen/ en heeft he in doerke gewonde/ en hee-
he neder gheleyt in een cribbe/ ouermits vatter ghe-

laets en was voer hem/inde herberge.

En daer waren herderen die daer waerten indē sel-
 le rominckrijcke en den waer waernemende suachtē
 p hoer rinde En siet die enghel des hee en heeft by
 aer ghestaen ende die claerhē des heeren heeft hoer
 in geschenen. En hebbē geen reest met een grote vte
 . En de Engel heeft hoer gheseyt. Wilt niet vreesen
 . Want siet ic bootschap v een groote blijscap. welc v en
 alle volc wesen sal. Want ic is huden geboren een be- tona
 houder Christus die heer/inde stadt vā Dauid. En dit
 al v een teyken wesen. Thi sult vinden een ionc kint/
 in doerken gewondē geleyt in een cribbe En ter stont
 sser geweest metten engel een menichje van een he-
 nelsse ridderschap die daer God loef den/en seyde. Elo
 ie si God inden opperstē/en inder aerde zij vrede/en
 en menscent si een goede wil * En het is gheschiet/ Ivrede die
 iaden mael dat de enghelen sijn gegaen van haer in vā goede
 en hemel * So hebben die herders gesprokē ond wille sijn
 nafrander. Laet ons gaen tot Bethleem/en laet ons
 esien dat geen dat wi hebbē gehoort gheschiet te sijn
 welc God ons heeft geopen. En si zijn daer haestē
 e gheromen/en hebben geuondē Maria en Joseph
 n het kindt dat geleyt was inde cribbe. Als si dit sage
 iebbē si vercondicht vā twoozt dat was gheseyt van
 it kint. En alle die ghene diet hebbē ghehoort hebbē
 oer verwondert vā tgeen dat hē vandē herderē was
 seyt. En Maria othielt alle dese woerde ouer leg-
 se in hair here. En die herderē zij wed om gekeert
 onfirerē en louende god vā allen tgene dat si had-
 ē gehoort en ghesien / alsoe alst hoer gheseyt was. *

S. LVCAS.

✠ En nre dien dat vernult warē acht daghē op da
mē soude besuēdē dat sijnt is sijnen naem ghenoom
I E S V S treelick hi g'jenoēt was / vādē enghel / eer hi
indē lichaem was ontfāghē *

Exo. 34. r.

✠ En na diē dat vernult warē de daghē hare sinne
makinghe na Moyses wet / so hebbē si hē ghebracht
tot Hierusalem / op dat si hem soude stellē voor dē hee
offer gheschijene slact / indē wet des heren. En hi gh
lic knerhtike opendē den lichaē sal heyllich wordē ghe
noemt dē heer / en op dat si soude gheue een offerhan
de nader gheseyt is indē wet des herē / een paer tort
duuen / of twee iongheduuē.

En siet daer was een mēsche in Hierusalem ghe
naemt Simeon / en dese mēsche was rechtuaerdich
en god oederdān hi weseñde verwachtēde / die vertro
tinghe vā Israel. En die heylige gheest was op hi
En hi hadde ontfanghē een antwoort vādē heyligh
geest / dat hi nē soude sien den doot / eer hi hadde geli
dē gesalf dē des herē En hi quā door dē geest indē tēp

En doe die ouders indē tēpel brachtē thijnt Jesu
op dat si doē soude voor hē / na die ghewoēne des voet
so heeft hi hē genomē in sijne armē / en heeft god ge
looft en gheseyt. Dier mi laet gi vore knecht na v
woort in vrede. Wāt mi oghē hebbē gesiē dine salu
hert / welck gi hebt beeyt / voort aēsicht vā allē liud
En licht tot verclaringe der heydenen / en een glot
ves volco vā Israel *

✠ En sijn vader en me
der warē verwoōderēde opt i geē / datter gesept wert v
hē En Simeō heeft haer gebenedijt en heeft gespr
kē tot Maria / sijn moech. Diet dese is geset tot een v

EVANGELIË.

lyxxviij.

een verifing van veel (mensce) in (de) gestacht vā
 israhel/ en tot een teyken/ neghen den welcken wert
 sprokē. En dijn selfs siele sal doergaen dat swaert/
 vāz mogē ontdeckt wordē de gedachte wt vele herte.
 En daer was een ptophete/ se genaemt Anna/ een
 chter vā Phanael/ wte gestacht vā Afer. Dese was
 comē tot grote outheit/ en hadde geleest met haer
 an seuē iaer/ van hare maechdē. En dese was eē we
 we out/ ontret. lyxxviij. iare/ de welcke niet en ging
 indē iēpel/ god dienēde met vastē/ en bedingē/ nachte
 i dach. Dese byromēde indē selue vore heeft oech beke
 nēde heer/ en heeft gesprokē vā hē allē de genē die in
 ierusalē swachtede die verlossinge. ¶ En na den
 ael dz si voldae hadde na de wet des herē/ so zyn si we
 rom gekeert in Galilea in hare stat Nazareth. En
 kint vries op/ en wordē gestert indē geest/ en wot
 uolt in z wijslyz/ en de gracie Gods was op hē. *
 En si gingē allē iaers tot ierusalē/ optē feesdach
 in paessre. ¶ En als hi was out ghewordē. xij. ia
 rē/ zyn si opgherlonnē tot ierusalē/ nader ghe
 roemē des feesdaerhē. greeyt wiesende die dagē als
 weder om gingē/ so is thim IESVS gebleuē in Je
 rusalem/ en zyn ouders en hebbēt niet gewetē. Mer
 kmoedē dat hi was int geselschap/ en zyn geromē een
 archiexse/ en sochte hē onder die vrienden/ en onder die
 ekende. En als si hem niet gevonden en hebbē/ zyn si
 weder om ghekeert tot ierusalē/ hem soekende.
 Ende het gheboerde nae den derden dach hebben se
 en gheuonden indē tempel/ sittende int midde der
 ortoren/ hoerēde haer/ ende rzaghēde haer.

8. LVCAS

Mer alle die gene die hem hoerde/ hebbe hem verw
dert/ van sij verstant/ en zijn antwoorden.

En hem siende/ hebbe si seer verwodert. En zij in
der sprac tot hem. Doen waer om hebt ghi ons aldi
gedae. Siet v vader en ick doeuich wese/ hebbe
gesocht. En hi sprac tot hoer. Wat dinc ist dat ghi
sout. En wist ghi niet/ dat ic moet wesen in die din
die mijns vaders zijn. En si en verstonden dat wo
met/ dat welc hi tot hoer sprac. En ginc neder in z he
en is gecome tot Nazareth/ en was hoer oederdani
Mer zij moeder besloet alle dese woordē in haer h
ten. En IESVS wies op in wijsheyt/ en ontheim
gracie/ by god/ en dē menschen. * **¶** Dat. ij. Capit.

In den vijftiende iare des rijcs Lybery des Ke
sers. Poncius Pylatus wese/ een regent d
lants vā Judeen. En Herodes wese/ een Bou
noer van dat lant van Galileen. Philippus sijn bre
der wese/ een ruwaert vande lant Tyre en Si
chonitis/ en Lysanias een prins vā Abilene/ onder
Bischoppen Anna en Cayphas. Doe is gheschiet
woort des heeren/ op Joannem Zacharias soen in
woestine. En quā in al dat lant gelegen by der Jor
nen/ predikende dat doopsel des penitēcijs/ in vergif
nisse der sonde. Als gescreuē is in boeck der woerd
Esaye des propheetis/ die daer is seggēde. Een ster
des riepēdens inder woestine/ her eyt dē wech des h
ren/ maect recht zijn toepaden. Alle dal sal veruolt w
den/ en alle berch en hoeuel/ sal slechter ghemaect w
dē/ en die tromme dingen sullen recht wordē. En d
scarpe wegen/ sullen vertreden worden in slechter w

Mat. 3. a.

Marc. I. a

Joan. I. c.

Esa. 40. a

EVANGELIE

lxxxix

En alle mensche sullen sien die salicheyt Gods. *
 Zi sprac tot den scharen/die daer wt quamen/om
 hem gedoopt te worden. Ghi gheslachten der ser-
 pen/of der slanghen/wie heeft v gewesen dat ghi
 den soudt vande toecomenden tozen/daer om doet
 verdighe vruchten des penitencie/ en en wilt nize-
 ne in v seluen te spreken. Wi hebben Abrahams tot
 vader. Wat ick segghe v/dat god machich is vā
 steenen te verwerken Abrahams kinderen. En
 waer so is die byl gestelt/an die wortel der bomē.
 mer om alle boom geen goede vrucht makende wort
 gesneden/en int vier geworpē

En die saren vzaechden hem seggende. Wat sullen
 we doen. Antwoorde se de hi tot haer. Die daer
 sal twee rocken/sal deelen die niet en heeft. En die
 se heeft sal des gelijcs doen.

En die publicane quamen/om gedoopt te worden/
 spraken tot hem. Meester wat sullen wi doen. Zi
 sprac tot hoer. En wilt niet meer eyschen. dan dat v
 eset is.

Der die niteren vzaechden hē seggende. En wat sul-
 we doen. Zi seyde haer. En wilt niemāt slaen/ en
 si oec niemāt gheweli doen/en vreesste te vreden met
 we soudien.

Dat volck verwachtēde/en alle gader ouer dencken. † vermoes-
 ende in horen herten vā Joanne/of hi mocht wesen dende.

Christus. Joannes heeft gheantwoort seggende/
 hem alle. Ic doep v voerwaer niet den water/mer Joann. 1. c.
 er sal comē een sterker dan ic ben/wiens niem zijn Mar. 1. a.
 r sloenen ic niet wacrich en bin te ontbindē/die sal Mat. 1. b.

S. LVCAS

vdoepen met den heyligē geest/ en met den vier/ viē
vlegghel is in syn hant/ en sal suueren sinen vloer/ en
sal vergaderen de terwe in syn schuer/ mer dat ras sal
hi verbrande/ met een onbliffrelic vier. En veel meer
ander dinghen smanende/ condichde hi dē volcke. *

Mat. 14. a. Mer Herodes prince van dat vierde deel des lants
Mar. 6. b. van Judeen als hi van hem bestraft wert/ van Hero
dias syns broeders wijs/ en van allen quaden dyē hij
gedaen hadde/ heeft hi oec bouen al dit mede ghedaen
En heeft gesloten Joannem in die kerker.

1. pe. 1. d.

Mat. 3. d

en. 17. a.

Mar. 1. b.

En het is geschiet als al dat volc gedoopt worde dē
oerck IESVS ghedoopt wesende/ en biddede geopent
is die hemel/ en die heylighe gheest/ is neder gedaelt/
in een lichamelike gedaent/ als een duyf op hem. En
een stemme is gewordē vōt dē hemel/ dyē daer seyde
ghij zyt die/ mij veruerozē sone. in v is mijn behagē.

Mat. 1. a

En die IESVS begonste te wordē by n. c. xxx. iaer
out. Als hi gehoudē worde vōr Josephs soē die was
Helij's soē die was Mathias soē/ dyē was Leuijs
soē/ die was Melchij's soē/ die was Jannees soē
die was Josephs soē/ die was Mathathias soē/ dyē
was Amos soē/ die was Naums soē/ die was Hel
lij's soē/ die was Nagghes soē/ die was Maath's
soē/ die was Mathathias soē/ die was Semeij's soē/
die was Joserhs soē/ die was Judas soē/ dyē was
Joannes soē/ die was Rheses soē/ die was Zoro
babel's soē/ die was Dalathiel's soē/ die was Merijs
soē/ die was Melchij's soē/ die was Addijs soē/ die
was Cosans soē/ die was Helmadams soē/ die was
Zers soē/ die was Jesos soē/ die was Heliezers soē

EVANGELIE

lyxx.

was Jotams soen/die was Matthas soen/dye
 Leuyse soen/die was Simeons soe/die was Ju
 soen/die was Josephs soen/dye was Jonans
 die was Zecharijms soe/de was Meleams soe/
 was Menams soen/die was Matthias soe/die
 Nathans soen/die was Dauids soen/dye was
 ees soen/die was Obeds soen/de was Boos soe/
 was Salmon soen/dye was Naasons soen/dye
 Aminadabs soen/die was Arams soen/dye was
 oms soen/die was Phares soen/dye was Judas
 die was Jacobs soen/die was Isaacs soen/dye
 Abrahams soen/die was Tharees soen/die was
 hors soe/die was Saruchs soe/die was Regaus
 die was Phalers soen/die was Zeebers soen/die
 Salees soen/die was Lainans soen/die was Ar
 gats soe/die was Sems soen/die was Noes soe/
 was Lamerhs soen/die was Mathusalems soen
 was Enochs soen/die was Jarehs soen/die was
 alalehels soe/die was Lainas soen/die was Enos
 die was Seths soen/die was Adas soen/die was
 de God.

Dat. iij. Capittel.

TESVS rol vande heyliche geest/is weder om ge- Mat. 4. a
 gaen vander iordanch/en is gebrocht vande (hei Mar. 1. 5
 en) gheest inder woestijnen/en veertich daghen
 de hij gheteupteert vanden dyuel/ende hy en
 t niet gheghien in dien daghen:ende vernoli die
 jen/daer nae heeft hij ghehoughert. Doen sprac
 dyuel tot hem/ Jst dat ghij zyt/die sone Woeder/
 desen steen/als dat hi broot wordt/Ende IHE-
 S heeft hem gheantwoert segghende.

S. LVCAS.

Deu. 8. a. Die mensche en sal niet leue alleen in dē brode mer i alle goods woort

En die diuel heeft hē geseit vā daer op enen hoerich en heeft hē ghetoet in eē corte tijt alle die rijn des omgancs vander aerde / en die diuel seyde tot Ick sal v gheuen dese ghehele macht / en hoot gloe want si mi ghegeuen sijn en geesse weder om dien wil. Daerom in dien ghi op v kinē vallende root v mi aenbedet / alle dese sullen v wesen. IESVS antwoorde heeft hē gheleert [Sathana gaet wech after mi

Deu. 6. b. Dienē Wan daer is ghescreuē. Ghi sult aenbedē / uwe heuuen god / en hem alleen t eren

En hi leyde hem tot Ierusalem / en heeft hem cset opter tinnē des tempels / en seyde tot hem. Jhl v. ghi sijt die zoen goods worpt v seluen van hier nede waert want daer is ghescreuen Dat hi t ghebiede s van v / sinen enghelen als dat si v bewaren sullen / e sullen v nemen in haren handen / op dat ghi niet qusen en soudt vwen voet / andē stee: IESVS antwoorde / seyde hem. Daer is ghesproken. Ghi en sult n

Deu. 6. c. temteren / uwen heer / uwen god. En alle temtacie gheeynt (wesende) so is die diuel ghescheiden van hem / een wijl tijts.

En IESVS doer die cracht des (heyligen) gheest is weder om ghegaen in Galileen / en die saem vā is wtgegaē doer alle dat land. En hi leerde in hoer / na gogen / en wordt gheceert van allen menschen

Mat. 4. d. En hi quam te Nazareth daer hi gheuoet was / e ghinc na zijnder ghewoent en in die synagoge / opte sabboth dach. En stont op om dat hi lesen soude. En

EVANGELIE.

lxxxv.

Hem is ghegheue tboeck des prophets **Esaie**. En als hi tboeck op ghesleghe hadde heeft hi gheuonden die plaetse daer ghescreue was die gheest des heren is op mi daer om dat hi mi ghesalft heeft en heeft mi ghesonde om te predike den armen als om dat ick gheneesen sal die bedurte van harte om te kundighen die ghewanghe verlossinge en den blinden ghesicht om dat ick wet late sal die ghequeste door verlossinge om te kundighen dat ontfankelike iaer des heren ende den dach des wederghewinghe

Esaie. 61a

En na dien hi tboeck geslote hadde heeft hijt weder om ghegheuen den dienaar en sat weder om weder En die ochten van allen inder sinagoghe waren gheuesticht op hem En hi begonste te segghen tot haer. Vanden is dese scriftuere vernult in vren oren. En alle gader gaense ghetuchnisse van hem en verwonderden hem van die anghenaemheyt sijner woorden die daer wt ghinghen wt synen monde en spraken is dit niet **Josephs** soon.

Joan. 4f

en. 6.e

Mat. 13. g.

Mar. 6. a

En hi seydet tot hem. Sonder twifel sult gi tot mi segghen dit ghemeen woort. Medich meester gheneest v seluen. Alle die dinghen die wi ghehoort hebben dat geschiet syn in Capernaum doet oock die hier int lant wi geboortenissen. **IE SVS** sprack. Ick segge v voorwaer. Een propheet en is angenaem in syn eygen lant

Maer inder waerheyt segghe ick v. Veel weduen waren in Israhel in den dagen **Isaie** wanneer ghesloot was den hemel drie iaren en ses maenden en daer is geworden groten dieren tijt door thele lant en tot gene van haer en is **Isaie** ghesonde dan tot een vrouwe

3. re. 17. 6.

S. LVCAS

4re. 5^b. verdurwe in Sarepta van Sydonis. En veel malae
se warē in Israēl onder dē propheet Isaias: en m
māi vā hē is gesienē dan Naā Syrus. En alle di
andē Synagoge warē dese woordē horede: zñ vernul
met toernichz. En zñ tegens hē opgestaē en hebbē h
wter slādi geworpē: en hebbē hē geleyt tot opt hoo
stē des berchs: optē welike haer stat ghemmeit wa
ōdise hē soude vā bouē nēd worpē. Mer hi doergo
de ginc doer middel vā haer * En hi ginc inder te
Capernaū: een stat vā Galileē: en daer leerde hi h
indē sabbeth. En si wonden dē hē van zyn leeringh
want zñ sei moē was isamen gheuoerht met mach

Mat. 7. 8

Mar. 2. 1.

En in haer synagoech was een man hebbēde een
geest des onsuere diuels: en rop ingh luid stēme se
gēde. Dich I E SV Nazarene: wat hebdi ingh oē te do
Sijt ghi gecomē o ons te xdoemē? Ick hē vwe g
zijt (te wēdē) die heyligh Bodes. En Jesus heeft
bestraft seggēde. Wort slō: en gaet wt vā hē. En a
die diuel geworpē had den mā int middel: is hi wt
gaen vā hē: en is hē niet scadelic geweest. En daer
gewordē een vreesse ouer hē allen: en sprakē met m
anderen onder hem luydē segghēde. Wat woert
dit: wāt met machit en cracht gebiet hi den onsuere
geesten: en si gā wt. En die saem van hē wordē v
breet in allen plaetsen: ront om ides lants somren.

✠ En als I E SVS op gestaen was vander syn
gogen: is hi gegāen in Symons huys: wāt Sym

Mat 8. 6.

Mar. 1. 1.

Tgeboden

zwoegher moeder was beuange met enē grote roo
en si hebbē hem gebēdē voer haer. En bislaēde bou
haer: heeft hi bestraft die koozts: en dyē koozts hē
haer ghesaten: en op staēde ter stont so dāndese hē

EVANGELIE.

lyxxij

En na dat die sonne ondergegaē was. Alle dyē gene
die sieckē hadden vā menigerley gebreke/seydē die tot hē
En hi leggende zijn hant op een yegelic maecte se ge
ont. En die diuelen ginghen wt vā veel mēscē/roepē
de en seggēde. Ghi zijt [Chriſtus] die soen goode. En
straffende en heeft hi haer niet gehemnt te seggē dat
si kende hem Chriſtū te wesen. ¶ En alſ dach gewor
de was is hi wtgegaē in die βlate plaetse/en die scare
sochten hē/en quame daer tot hē/en hielden hē/op dat
hi vā haer nē seyde en soude/de welkē hi toe sprac. Ic
moet mede oer anderē stedē rondigē/dat rijc goode *
want daer om ben ic gesondē. En hi predicte in die sy
nagogen vā Galileen. ¶ Dat. v. Capittel. †

Marc. I. 8

Mar. 3. 6.

Mat. 8. 9.

Mar. 4. a

Mat. 13. a

Mer is gescriet als dz die schare hē seer benaide
om te hoorē t'woort Goode. en hi stont by den
water vā Benezareth. en hi sach twee schepē staende
aende cant vā twater. Die vissers warē daer wt ghe
clomme en spoelde haer nette. En als hi gegaē was
in eē scip/welc Symō toe behoerde heeft hi hē gebe
de. als dat hijt een weynich vādē lāde stiere woude. en
sintēde so heeft hi die scare des volcs geleert wtē strepe.
En na dat hi afliet te spreke heeft hi gesproke tot Si
mō Stiertet scip int diep/en ontslaet v nette om te vā
gen. En Simō antwoordēde sprac tot hē. Meester/
wi alle de nacht arbejdēde/en hebbē niet gheuangen
Nochtā in v gebodt/sal ic het net ontslaē. En als sij
dat gedaē hadden/so hebbē si geuāghē een groote me
nichte v vīscē/en hoer net scoerde/en si hebbē een toy
kē gedaē hare mede gesellē/die daer warē int andē scip
als dz si comē soude/en helpē hoer. En si zij gecomen
en hebbē vuols beyde strepe. Also dat se by na soncken

S. LVCAS

Dat welc als siende was. Simon Peeter is Iesun
te voet geuallen seggende. O heere seyt van mi/ wē
ir ben eē sondich mensch. Wāt een versrickinge ha
hem beuaghē. en allen die met hem waren/ van
vangen der visschen/ die si gheuangen hadden/ dese
lijcs oer mede Jacobum en Johannem Zebedeus hi
deren/ die daer waren goede gesellen van Symō. **E**
IESVS sprac tot Symonem. En vzeest niet/ van
voort an/ sulc ghi menschen vangen. En die schepe
opt lant geuoert wesende/ en si aftergelaten alle di
gen zijn hem na gheuolcht. *

Mat. 4. r.
Mar. I. 6.

En het gheschiede doe hi was in eender stadt. Si
daer was een man vol melactsheyts die welcke als
IESVM ghesien hadde/ is hij gheuallen plat nede
en heeft hem gebeden segghende. Heer/ in dien gi
wilt/ moecht ghi mi suieren. En Iesus wt steken
zijn hant/ heeft hi hem geraect. seggēde Ic wil/ wee
gesuieret. En die melactsheyt/ is ter stont ghesceyde
vā hem. En hi geboet hem/ dat hijt niemāt soude se
gen/ maer (sprac) gaet en toent v[er]seluen] dē prieste
en offert voer v[er]sueringen. Ghelijker wijs Moys
gheboden heeft/ haer in een ghetuychnisse.

Mat. 8. a.
Mar. I. d

En het nu mer verspregede mer vā hem / en v
scaren quamen te samen/ dat sij hem souden hoorē
gesont wordē vā hare sietē En hit woende in een
melike plaets inder woestijnē ende badt. ✠ En
is geboert op eenē dach/ en hi leerde/ en die Phariz
en die meesters des wets/ waren sitende/ die welc
gheromē waren wt allen steden van Galileen/ en
deen/ en Ierusalem. En dyc cracht des heerē/ wē

tweeck

EVANGELIE.

Lxxxij.

Daer tegenwoerdich om hoer gesont te maken.

En siet daer zijn gheromē manne dragende eenen mensche in een bedde die welcke was vergichticht. en sochten om hem in te brengen en te leggen voer hem en niet vindende an wat side sij hem mochten in brengen. ouermits die sraer zijn si geromē opt dach en hebben hem neder gelaten doer die latten met dē bedde int midden voer IESV Welker manne gheloue alst IESVS gesien heeft heeft hij gesproken tot den gichtighen mensche vsonden worden vergeuen. En die scriftgheleerden en Pharizeen begonde te dencke seggende. Wie is dese die daer spreect blasphemi wie mach vergeuen die sonden dan God alleen.

Ma dien IESVS bekennt heeft hoer ghedachte antwoerdende heeft hi ghesproken tot hoer. Wat dinck denct ghi in uwer herten. Welc van beyden is lichter te segghen de sonden worden di vergeuen of te segghen staet op en wādel. Mer op dat ghi moecht weten dat die sone des mensche heeft macht inder aerden die sonde te vergeuen sprac hi totten gichtighen. Ic segge v staet op. Neeemt v beddeken en gaet in v huys. Hij opstaende ter stont in tegewoordich heyt vā haer nam werch tgheen daer hi in gelegen hadde. En is gegaen in zj huys god louede en eer sprekende en groot wonder heeft se alle gader beuanghe en loueden God en zijn veruolt met vrees seggende. Wi hebbe gesie hude tongelooflike dinghen. * En na desen wercke is hi twonden wt gegaen en heeft gesien eenē publicāe genoept Le lijske uittende op den tol en seyde hē. Volcht my na ende die opstaende ende afterlatende alle dinc is hē geuolcht

Mat. 9. a.

Mar. 2. a.

Joan. 5. b.

Mat. 9. b.

S. LVCAS

En Leui heeft hem ghemaecht een grote waerscha
in sinen huse / en daer was een grote scaer van pub
ranen / en anderen die met haer tsamen aten.

† Hoer
Mar. 2. 6 En die scriftgeleerde / en pharizeen / murmuree
teghens zijn discipulen seggende. Waer om / so ee
en drink ghi met publicanen / en sondaren? Ihs
antwoordende seyde tot haer. Die ghesont zijn en t
hoeueden medijn meester niet / mar die sieck zijn.
en ben niet gheromen om te roepen die rethuaere
mer die sondare tot penitencie.

Mat. 9. 6
Mar. 2. 1 En si sprake tot hem Waer om soe vastē dic wil
discipulen Joānis / en doen grote gebede / des geli
oer d pharisee discipule en v discipule ete en drinken
welcke hy antwoorde. Noch dei oerck wel doen / als d
die kindere des brulose / vastē sullen / so langhe die l
segom met haer is? Mer die dage sullen come / dz
wāneer dye brudegom vā haer gehaelt sal wesen /
dan in dien daghe / sullen si vastē En hi seyde een g
likenisse tot haer.

Niemāt en lapt een stop stick vā nieu laken in een o
rleet / want sekerlick dat nieuwe scot (dat oude) en
stop lap vant nieuwe (laken) en dient den ouden / ro
niet Ende niemant en doet nieuwe wijn in oude ver
want sekerlick die nieuwe wijn soude schoren die o
vaten / en hi wort wtgestort / en die vaten sullē sega
Mer moestwijn salme ghieten in nieuwe vate / en
degad wordēse behoudē.

En niemāt die oude wij ghedroken heeft / beghin
ter stont nieuwe / mer hij seyt die oude is die beste.

¶ Dat sefte Capittel.

EVANGELIE.

lyxxiij

In het geniel als optē anderē (dach) naē den eersten sabbotj (dach) dat I E SVS ginch doer nē / en zj discipulē plotē aren of en alense wruēde e in hare handē. en sommige vāden pharisee seiden der Waer om doet ghi dat niet en betaemt gedāe op en sabbotj En I E SVS antwoorde haer seyde En bi gy nē gelesen dat welck Dauid dede / doe hē hon derē die gene die niet hē ware / hae dat hy inghesaē is int huys des heerē en nam die geofferde brode n at en gaf oock den genē die bi hem ware / die welc. ie niemāt en betaemt te eten / dā alleen den priesterē? En seide haer Die soen des mēscē is eē heer / oock des sabbotjs

Mat. 23

Mat. 12. 1

1re. 21. 6

+ En het is ghescriet op enen anderē sabbotj / als dat hi inginch inde synagoch en leerde. En als daer was een mēscē / en zjyn rechter hant was dorre Ende die scrift geleerde en pharisee wachten op hem / of hij oock gesont soude maken optē sabbotj op dat se mocht ē vinden / waer van si hem mochtē bescl. dizen Mer zikende haer gedachte en sprack tottē mēscē die daer hadde een dorre hant Staet op en staet int middel en opstaende so stont hi I E SVS sprack doen tot haer Ick sal v vraghē oft oock betaemt optē sabbotj goet te doen ofte quaet te doen / dat leuen te behouden ofte doden Ende ouersien hebbende hem allen seyde hy dē mensche Steck wt dijn hant / ende hij dedet Ende zj hant is hem weder om gesont ghemacēt ghelyken die ander Ende sy zyn veruolt met rasarie ende sprac tottē samen onder hem luydē / wāse I E SV doen sou den. *

Mat. 12. 1

Mat. 7. 1

S. LVCAS

En het is gescriet in dien dagen is hi wt gegaen in den berch om te bidden. en was daer verwachtende in die biddinge Gode. En doent dach ghewordē was heeft hi geroepē zijn discipulen/en heeft .xij. wt gerozen vā hem lijdē die welcke hi oer ghenoeint heeft Apostelen. Simonen dē welckē hi gheheetē heeft Petrum en Andries sinē broeder. Jacob en Joānes: Philippus en Bartholomeus: Matheus ende Thomas: Jacob Alphēus sone/en Simon die daer hiet Zelotes en Judas Jacobs sone: en Judas Iscariot/ die daer was die verrader.

Mat. 10. a

Mar. 3. b

en. 6. a

Actu. 1. b.

En neder dalende met haer/ stont hi in een plaetse van een plat velt/en die scare zijnre discipulen/en een groote menichte van volck/wt alle tlant van Judeen ende van Maritima/ende Hierusalem/en van Tyzo en Sydon/gelegē byder zee/die welcke geromē ware om hē te hoorē/en gesont te wordē vā haren gebreke. En die daer gequelt wordē vandē onsuieren geester worden oer ghenesen. En alle die scare begeerdē hen teraken/want een cracht wt ghinck van hē/ diese all ghesont maecte.

Mat. 5. a

En hi opslaende zijn oghen op zijn discipulen seide Salich zyt (ghi) arme/wāt v hoort toe trijc Gode Salich zyt (ghij) die daer nu honghert/wāt ghij sul versact worden. Salich zyt (ghi) die daer nu schreyt wāt ghi sult lachen. Salich sult (ghi) wesen wi neer v die menscē haten en of freyden v en verwoiten en verwoyden uwe naē als quaet/om dē soen des menscen. Verbljyt v in dien dach/en veruroecht v/wāt sie v loen is groot in die hemelē. Wāt voerwaer na dese

EVANGELIE.

lyxxxv

vissen deden haer voer vaders den propheeten.

Wee voer waer wee v (ghi) rijke die daer hebt uwe Amos 6. a
vertroeflinge. Wee v dye daer versact zijt want ghi
ult hongheren. Wee v die daer nu sacht wāt ghi sult
creyen en huysen. Wee v wanneer v die mensce pij
en. Want na deser wijsen hebbe haer voervaders ge
laen den valschen propheeten.

Mer ic segge v die du hoort. Bemint uwen vianden Mat. 5. 9.
doet goet den ghenē die v gehaet hebbe. Ghebenedijt (gebūdie)
den ghenen die v vermaledien en bidt voer die met lo is goet
gentael v alshyxt opleggē. Biet den ghenē die v slaē segghen
ie is an uwe wanghe oer die ander. En die ghene die (vermaledien) is
of neemt uwen mantel en wilt oer niet bekindere
of verbieden te nemē uwen rock. Gheeft alle den ghe quaet seg
ien die yet van v begheren en en eycht oer niet wed ghen.
anden ghenen die dat v ontnemt. En alsoe ghi wilt Lobi. 4. r.
lat die mēscē v doe sullē so doet hoer oer die desgelijcs.

En ist dat ghi bemint die v beminden wat dank is
dat. Want die sondare beminnē oer den ghenē daer
i van bemint worden. En ist dat ghi wel doet dē ghe
ie die vt wel doen. Wat dank is v dat. Voer waer dye
ondaren doen oer dat. En ist dat ghi leent dien vādē
welken ghi hoept weder om tontfangen wat dank
is v. Want die sondaren leenē den sondaren dat se sou
den des ghelijcs ontfangē. Sckerlijc bemint uwe vy
inden en doe se goet en leent haer niet daer can be
gerende en vloen sal groot wesen. * En ghi sult we
en kinderē des alder oppersten want hi is goeder ic
ren ouer die ontdanbare en quade

† Daer om soe weest barmhertich als e v vādē

S. LVCAS

barmhertich is. En wilt niet oerdelē en ghi en sult nī
 Mat. 7. a geordelt wordē. En wilt niet p̄doemē en ghi en sult
 Mar. 4. r niet p̄doemē wordē. Vergeest en v sal v jūē wordē
 Gheest en v sal gegeuē wordē. Si sullen geuē een goe-
 de volke toeghegheue en ouerlopende mate in uwen
 schoot. Zekerlic metter seluer mate daer ghi mede me-
 tet/sullen die ander v oec mede meten.

En seyde haer oerkeē gelijkenisse. March oer eē blind-
 Mat. 10. r de eē blinden leyde: vallen si niet beyde inden gracht?
 Die discipelen is bouē sinē meester niet/mer alle (disci-
 pel) sal volmaect wesen gelijc als syn meester. Mer
 wat siet ghi eē raf int oghe ws broeders/mer dē balck
 die in v [eygē] oghe is en merct ghi niet an. En hor
 moecht gi seggē tot uwe broeder broeder gehenghet
 dat ick in uich wtwerpē traf dat in v oghe is en en siet
 niet dē balck in v oghe. Si ypocryt/werpt wt eerst dē
 balck wt v oghe en dā sult gi voert sien dat gi moecht
 wtwerpē traf/welc is int oghe ws broeders.*

Wat het en is geen goet boem die daer quade vrucht
 Mat. 7. r ten brennt/march oer een quet boem is bren zende go-
 de vrucht/Want een yegelic boem wort bekent wt zi-
 vrucht. March sij en pluckē oer geen vighē van doern
 March en snydē oer gheē dūē van bramen. Een goe-
 Mat. 12. r mensch wt den goede schat sijns herten brenzt goe-
 voert. En een quet mensch wt een quade schat syn
 he. ten brenzt quet voert. Wat de mōt spreken wt ou-
 uloedichz des herten.

Mer waer om hiet ghi mi heer heer/en ghij en do-
 niet dat gheen dat ic v segghe.
 Doe wie tot mi comende hoert mijn wordē/en

EVANGELIE.

Luc. vi

doet die / ick sal v toenen wien die ghelyck is. Zi is ge
ijc eenen mensche immerende een huys die daer int
iep ghedoluen heeft / ende het fundament gheset op
ien steen. Theromen wesende eenen groten opuloet
heest die straem ghesloghen an thuyse / ende en heeft
dat niet moghen verloten. wāt het was ghetimmer
op den steen.

Mer diese ghehoert heeft ende niet ghedaen / is ghe
lijc een mensche die syn huys ghetimmer heeft op
ter aerden sonder fundament. aende welken die vloet
gheslaghen heeft / ende ter stont ist neder gheuallen
ende die val dies huys is ghe worden seer groet.

¶ Dat. vij. Capittel.

OEr nae dat hi ghecyndt hadde alle syn woer
den / toehorende dat volck is hy gheghaen in
Capernaum. Ende een dienaar van Centurio siet we
sende / begonste te steruen / den welken hi lief hadde.
Mer als hy ghehoert hadde van IESU. heeft hi ge
fonden die onse der Joden tot hem. hem biddende / dz
hy woude comen ende ghesont maken synen dienaar.
Ende doen sy gheromen waren tot IESUM / baden
sy hem naesteliken segghende. Zij ist waerdich dat
ghy hem dat gheuen wilt / want hi bemint ons volck
ende heeft ons ghetimmer een synagoghe. IESVS
ghinck doe mei haer / ende doen hy niet verde vanden
huysen en was heeft Centurio ghesonde tot hem / zie
den / segghende hem. Zeer wilt niet vermoeyt worde
Want ick en ben niet waerdich / dat ghy sult ingaen
ender mijn dach daer om verken en hebbe ick mijn sel
uen niet yet waerdich gherkent om tot v te comen /

Mat. 8. a
Centurio.
is eē hofst
man vā. c.
kintchen.

S. LVCAS

mer segt een woert, ende mijn kint sal ghesont worden
want ick ben een man, die oec stae onder macht, heb-
bende ruyteren onder my. Ende ick segge desen gaet,
ende hij gaet. Ende een ander rompt, ende hij rompt.
Ende mynen dienaar doet dat, ende hy doet dat. I Es-
SVS dese woerde gehoort hebbende, heeft hy verwondert
van hem, en omgekeert wesende, sprack hi totte scha-
re die hem volghde. Ic seg v ick en heb sekerlycke niet
geuonde so grote geloue in Ysrahel en weder om ge-
come wesende in huys, die gesonde waren, hebbende ghe-
uonde den dienaar, de daer cranch geweest was, gesont.

✱ En daer na ist gescriet, dat hi ging in een stat die
daer hiet Naim. En veel (van) zyne discipulen, en oec
een grote scaer van volck, gingen met hem. Mer als hi
quam by die poozte des stads, siet so is een enige soen
van zijne moeder, daer wt gedragt, en dese was een
weduwe, en een grote schaer des volcks, vander stad
ware met haer, die welcke, als die heer gesien hadde, be-
roert wesende, met barmherticheit op haer, seide haer.
En wilt niet screyen, en hi is angegaen, en heeft ge-
ruckt die haer, en die daer ware dragende, zij bliue staen
en hi sprack. Jongelinc, ic seg v staet op. En hi is we-
der om opgestaen, die daer doot gheweest was, en ber-
gonde te spreken. En hi gaf hem zij moeder, en een vre-
se heeft hoer allen beuangen, en spraken. God lof seg-
gede. Een groot propheet is opgestaen onder ons, en
God heeft versocht zijn volck. ✱ En dit rumoer of
dese sprake, van hem, is wt gegaen doer heel Judeen
en alle die landen daer omtrent.

En die discipule Joannis, hebbende Joani geboetscap

EVANGELIE

lxxxviij

van al dese dingen. En Joannes heeft tot hem gero-
pē twe van zijne discipulē/ en heeft se ghesondē tot I. B.
SVM/ seggēde. Sijt ghi die daer comē sal/ of & warh-
en wi een ander/ en wāneer die mānē geromē waren
tot hē/ hebbē si geseit Joānes Baptista heeft os geset
tot v seggēde Sijt gi die gē/ die daer toeromēde was
of verwachtē wi een ander? In die selfde vte heeft hij
der veel gesont gemaect vā siertē en plagē/ vande bo-
en geestē/ en veel blinde heeft hi t gesicht gegeuē/ En
inwoordēde seyt haer. Vādē so wederōdicht Joāni
die dingē/ die gy gesiē/ en gehoort hebt Als dz die blin-
de siē/ die trepele gāē/ die malaetse werdē gesuuet/ die
doue hotē/ die dode verisen/ dē armē wort dz Euāgeli (Euange
gekūndicht En salich is hi die welcke doer mi nūz gesca liū) is een
dalizeert en wort goede
boetschap

En na diē die bodē Joānis werch gegāē warē/ begō
de hi te spreke tottē scārē vā Joāne Waer om sijt ghij
wtgegāē ind wuestinē? om dz gy siē soude/ een riet ge
hogē wordē vādē winde? Mer waer om sijt gy wtge-
gāē om te siē? eē mēsc gerleet met saftē sliederē? Siet
die daer gerleet wordē met rierlick habijt en in wellu-
stē leuē/ zj in coningē houē Mer waer om sijt gy wt
gegāē om te siē? een propheet? Jr seg v voerwaer/ en
meer dā een propheet (hebdi gesiē dese is daer vā ghe Mar. i. a
scruē is Siet ic sende mij Engel/ voer v aensijn die (Engel)
welcke bereydē sal uwē werch voer v Wāt ic segge v dz is bode
✠ Dat niemāt ond die kinderē der vrouwen/ en is Mala. 3. a
meer d propheet/ dā Joānes Baptista Vorchtan die
de mynste is int rijke Gode/ is meer dā hi is En
alle volck hotēde/ en die publicanē dye gedoopt warē

S. LVCAS.

met Joannes doepsel hebbe god rechtuaet sich geshe-
ten. Mer die Pharizeen en dyt geleerde des wetent
van hem gedoopt wesende. hebbe reghes hem seluen
Gode raet versmaet.

Mat. II. 6.

[Mer die heer seyde] Die menschedes geslachte
wie sal ic se doch geliken en wien syn si gelijc. Si zi-
gelijc de kinderē sitende op die merct en tot malcader
roepede en seggede Wi hebbe v op fluyte gespeelt
en ghi en hebt nuz gedaunt wi hebbe v droef hz gerodich
en ghi en hebt nuz gestreyt want Joannes die doope
is gecome noch baxt etede. noch wijn drinckede. en
ghi segt. Wi heeft de diuel in. Die soen des mensche
gecome etende en drinckede en ghi segt. Siet dese m-
sche is een vtaet en wijs super een vrient vā publicane
en van sondige mensche. En die wijsheyt is rechtuaet
dich bewesen vā allen haren kinderē. *

✠ Maer een vande pharizeen badt hē als dat h
woude met hē comē eie. En ingegae in des Pharize
huys heeft an die tafel gaen sitē En siet een vrouwe
die welc daer was inde stadt ee sondaerster. Als si ve-
staen heeft dat I E SVS was etende int huis des ph-
rizees heeft si met haer ghenomē een marmozen v
van Albaster met salue en staede [en screyden] ach
bi zyn voete heeft begonne met hare tranē te wassen
zijn voete en met haer haers hoofts gedroecht
ruste zyn voeten en salf dese metter saluen.

Mer dit siende die Pharizeus die hē genoot hadde
sprac in hē seluen seggede Waert dat dese ee prophe-
waer hi soude sekerlijc wel wetē wie en wat dz vo
een wijf waer die hem raet want si een sondaerst

EVANGELIE

lxxxviij

En IESVS antwoorde seide tot hē. Sin onre-
 ch wat dat ic v seggē wil. En hi sprac. Meester segt.
 Daer warē twee sculdenarē vā eenē Rentmeester die
 en was hē sculdich vijfhondert penningē en die an-
 der vijftich. Mer als sij niet machlich en warē om te
 malen heeft hysse beyde gader quyt gescheudē. Mer
 en segt mi welc vā desen sal hem meest beminne. Si
 ion antwoorde se sprac. Ich vermoede dat die ghene
 en welckē hi meest quyt heeft gesonden. Doe seide
 hi tot hē. Ghi hebt te recht gheoordeelt.

En hi gekeert wesende totter vrouwe seide tot Sy-
 ion Siet ghi wel dese vrouwe. Ic ben gheromē in
 wē huysē en ghi en hebt niet gegeuē water tot mijn-
 en voeten mer dese heeft gewasschen mij voeten met
 aren tranē en ghedroecht met het haer [van haren
 oofde] ghi en hebt mi niet gegeuen eenen kus mer
 ese. nadien si hier geromē is en heeft niet op gehou-
 en te russen mine voeten / ghi en hebt niet ghesalft
 mij hooft met olye mer dese heeft gesalft mijn voeten
 met salue. Waer om segge ic v. Daer wordē veel son-
 dē & geuē wāt si veel bennit heeft mer die weynich ver-
 geuē wort die bennit weynich. En hi sprac tot haer
 O sondē wordē v vergeuē. En die daer samen aten
 regondē in hoer seluē te sprackē Wie is du die daer oer-
 vergeeft die sondē mer hi sprac tot der vrouwe. V ge-
 oef heeft v salich gemaect / gaet met vrede.*

Dat. viij. Capittel. †

Alde het is gesiet daer na en hireysde doer de
 stede en slotē predikēde en cōdigēde het rycke
 gods en die xij. met hem oer mede sommige vrouwen

S. LVCAS.

Die welcke ghesont ghemaect waren vanden quaden gheesten en sierten. Als Maria die welc ghenomē was Magdalena van die welcken wt gegaen was seuen duuelen en Joanna die huysvrouw des man Ehusa den procuratoer van Herodes en Susan en veel ander die welcke hē dienden van haren tijken goeden.*

Mat. 3. a * Maer na dien daer gheromen was een groc

Mar. 4. a schac en wt yeghelijken steden haesteden bi hē. he hīghesproken doer ghelijckenisse. Dit is wt ghegē die daer saet [reede ghemaect hadde] om te sayen: saet. En onder t sayen is dat sommige gheuallen b wech en t is vertredē en die vogelen des hemels h ben dat gegeten. En t sommige van dat is gheuall opten steen en op gegaen wesende ist verdozret v het gheen vorchticheyt en hadde. En t sommighe dat is gheuallen tusschen die doernen en die doern t samen op ghevraffen wesende hebben dat vernē. En t sommighe van dat is gheuallen in goede aer. En op gegaen wesende heeft het gedaē hondertf ezucht. Dit seggende heeft hi luyde geroepen die heeft oren om te horen die hoorē.

Mar. 4. b Mer zijn discipulen vtaccheden hē segghende. W

Mat. 13. b ghelijckenisse is dit. En hi sprac. Het is v gheghe

Esay. 6. c om te kennē die verbotghentheden des rijcs Doo

Joan. 13. f Maer den anderen doer ghelijckenisse op dat die

de niet en souden sien en die horende niet en souden staen. Mer dit is die gelijckenisse tsaet is twoort g

Mer die by dē wech zijn zijn dese die daer hoorē v na so roemt die duuel en of neemt het woert vā h

EVANGELIE.

lyxxix

top dat si gelouēder/ niet en soude werde behouder/
er die opten steen. zj die/ die welke als sijt gehoozt
bē met blij scappē/ omfangen dat woort. En dese
hebbē geen wortel/ die welke gelouē wat tijts/ en
jaen/ inde tyt des berorins. Mer dat welck geual
is in die dootnē/ zjn dese/ die daer gehoozt hebben/
zaende verworcht worde vā die sochtuoudicheden
ijdomnē/ en wellustichede des leuens/ en en bē
oec geen vrucht. Mer dat daer geualle is in goe
erde/ zj dese/ die daer in een eerbaer/ en goet hert
ede/ onthouwe dat woort/ en voerbrenge vruchte
rlijdisamicheyt. *

Doerwaer niemāt als hi ontfekē heeft een kaerse/ Mat. 5. 6
ert die met een vat/ of set die onder ibede/ mer selse Mar. 4. 5
en candelaer/ op dat die daer comen/ sien moghen Luc. 11. 8
jt. Doerwaer daer en is nē verbotgē/ welck noch Mat. 13. 6
t en sal worde openbaer/ noch yet bedert/ dat welc
en sal zjn bekent/ en int opēbaer comē. Daer om
et hoe ghi toehoort. Wat so wie daer heeft/ sal ge twat ghi
e worde En so wie niet en heeft/ oec dat hi meent hoozt.
hebbē/ sal van hem genomē worde. Mat. 25. 1
n zj moeder/ en broeders/ zjn tot hē gecomen/ en Mar. 4. 5
tochte niet bi hem comē/ ouermits die scare/ en tis Luc. 10. 8
reboetscap/ en geseyt. Dij moeder/ en dij broeders Mat. 12. 8
laē buytē/ en willen vsien. Die welke antwoorde Mar. 3. 8
ceft tot haer geseyt. Mij moeder en mij broeders
dese/ die welke/ woon goods hore/ en dat doen.
n tis geboert/ op eenē dach/ dat hi gerlōmen is int
en zj discipulē. En heeft tot haer geseyt. Laet os
waren/ tottet ander oeuer/ des staenden waters/

S. LVCAS.

En si zijn En si hebben (schip) ontmeert/ en als si voeren/ heeft
opgerlom hy geslapen/ en een wint storm/ isser op gherefen in
men. staende water/ en sy zijn vervuolt gewordē/ en hebbe

Mat. 8. r perikel gelede. En tot hem comende/ hebbe hem g

Mar. 4. 9 werck/ seggende Meester [meester] wi vergaē. En

hi gewerkt wesende/ heeft de wint en ton weder gh
bode/ en si hebben opgehoudē/ en daer is een stillhe
gewordē. En hi heeft hoer gesept. Waer is v geloo

En vreesende hebbe sy verwondert/ onthoer/ segge
de Wie is doch dit/ wāt hi den wint en t water gebi

Kie zee. en si syn hem gehoorsaem. En si zy voort geuare to
tel lant Gadarenen/ welck is tegen Galileen oue

mat. 8. r En als hij wt dat schip gegaen was/ op lant/ f
is hem een man teghē gelopen wt der stadt/ die de d

mar. 5. a uel nu langhe tijt hadde/ en hem en wort gheen o
an ghetoghen/ en hy en bleef in huys niet/ mer in s

grauē. Dese als hy IESVM gesien hadde/ en gero
is hy wer hem neder quallen/ en heeft met liden

men gheseyt. IESV sone des alder hoerhsten De
wat dinc is my met v. Ick bid v/ en pijnicht my ni

want hy geboet den onreynē geest/ dat hy wt den
sche gaen soude/ wāt hi had hem dir wil aengegrē

en hi worde met ketenē gebondē/ en worde met loy
bewaert. En als hi die bandē gebroke hadde worde

vanden duuel in die woestine ghedreuen
Ende IESVS heeft hem gheuraecht/ segghen

welck is v naem/ Ende hij heeft gheseyt Legio. W
(Legio) veel duuelen waren in hem ghegaen/ Ende si heb

is eē getal hem ghebeden/ dat hij hoer niet en sou ghebeden/ en
vā. 6666. water te gaen. En daer was een rinde/ van veel v

EVANGELIE.

pr.

overeyende int ghebercht/ en sy baden hem/ dat hy mar. 5. 5.
 rtoe laten soude in die (verckens) te gaen Ende hi mat. 8. 8.
 stet hoer gehendt Daer om zij die duuelen gegaen
 den mensce/ en zijn in die verckens gegaen/ En die
 de is met eē druyt int water gegaen/ en is opmoott
 als die gene die daer (die verckens) weyde/ gesien
 bent geen datter geschiet was/ zijn si geuloden en
 ben dit rumoer geboetschapt/ inde stadt/ ende inde
 thusen.

En sy zijn wtgegaen/ om te sien datter gesiet was/
 zijn tot I E SVM gecomen/ en hebben gevonden
 mensche/ daer die duuelen wtgegaen waren/ sitēde
 leet/ en met goet verstant/ voer I E SVS voete/ en
 ebben gheureest En die geen diet gesien hadde die
 ben hoer oock geboetschapt/ in wat maniere dat hy
 int geworden was/ die daer gequest worde vande
 el En al die menichte vā die Sadarenē/ hebbē hē
 edē dat hi van hoer gaen soude/ want sy met gro.
 teese beuangenhen waren En als hy in een scip ghe
 menen was/ is hi weder om gecome want die mā/
 die duuelen wtgegaen wā ē had hem ghebeden
 hi met hem wesen mocht. Mer I E SVS sondt hē
 h/ seggende Gaet weder om in dijn huys. en ver-
 t al wat god v gedaen heeft/ En hi is doer die ghe
 stadt gegaen predickende/ al wat I E SVS hē ge
 hadde. En tis gesiet als Jesus weder om quā/
 eest hē die scare ontfangē wāt si verwachtē hem
 gader

Mar. 5. e.

En stet daer is een man ghero-
 wuens naē was Jaierus/ ende hi was een prins
 synagoge En is Jesu te voet geuallē biddende hē

5. LVCAS.

Mat. 6. r

Mar. 5. r

op dz hy comē soude in zyn huys/ want hi had een
ge dochter/ die bi na was i waesfaer (out) en dese st
Mer te wile dat si ginzhe so benaude hem die scare

En een vrou/ di den bloet ganck hadde/ van i wa
iaren of/ die welike al haer substantie an die medic
meester te cost geleit hadde/ en en mocht vā nien
gesont gemaect wordē is achter an getreden en he
geraecht die some zijns cleets/ en ter slont is die vl
des bloets opgehoudē. En I E SVS heeft geseyt/ v
ist die mi gheraecht heeft: En als sijt alle missaen
heeft Petrus geseit. en die met hē waren. Meester
scare bedzingen en benauwē v en ghy segt/ wie he
mi geraecht: En I E SVS heeft geseyt yemant he
mi geraecht/ want ick weet datter tracht/ wt my g
gaē is/ En die vrou siende/ dattet (hem) niet ver bor
en was/ is geromē al beuēde/ en is voer zj voetē g
uallē/ en heeft hē te kennē gegeuē/ voer t geheel v
om wat saerk si hem geraecht hadde/ en in wat me
ren dat si van stonde an gesont gewordē was/ end
heeft haer geseyt. Doch hier [betrou] v ghelooft hee
gesont gemaecht/ gaet met vreden

Als hi noch sprekēde was/ so isser eē geromē/ vā
huys des prins des synagogē/ hē seggende/ v doch
is doot/ en wilt dē Meester nz moyluck wesen. En
I E SVS dit woort gehooft hadde/ heeft hi gearw
die vader des maechdekēs En wilt niet vresen/ gel
alleen/ en si sal gesont wesen En als hi gecomen v
int huys/ so en heeft hi nz toegelatē yemāt met hē
te gaen/ dan allē Petrū en Jacobū en Joannem
die vader en moed des maechdekēs En si screyde

EVANGELIE.

xi.

mē/ en beweenden haer/ en hi heeft gesejt En wilt
scryē/ dā maechden en is nē doot/ mer si slaep
n si bespoitē hem/ wetende dat si doot was [mer na
hi wt geworpē hadde hoer al te samē] heeft hi haer
mit geraeckē/ en geropē/ seggēde. Maechdekē staet tgehoude
v en haer geest is weder om geromē/ en is ter stont
gestaen en hi geboet/ dat mē haer spijs geue soude/
n hoer ouders/ hebben haer verzeemt/ en hi heeft
vergebodē. dat sij niemant seggē en soude datter ge
hiet was.

¶ Dat. ix. Capittel. ✠

Als (I E S V S) die twalef tot hem geroepē
hadde/ heeft hij hoer cracht en macht gegeuen
ter alle duuelen/ en dat si die sieken gesont soude ma
n/ en heeft hoer ghesonden/ om dat sij soude preken
ijck Gods/ en die sieken ghesont maken/ en heeft
it hoer gheseyt. Neeint niet in dyē werch/ noch roede
och tassche/ noch bzoot/ noch gelt/ en en hebi gheen
veerocken/ en in wat huys dat ghi ingaē sult/ blijft
ier/ en gaet daer niet wt. En so vele v niet ontfangē
i sal/ wt die stadt gaende/ so stoot dat stof van v voete
t een ghetuychnis teghen hoer/ en wt gegaeen zijn.
hebbē si die casteelen om ghegaen/ predikende/ en
gesont makende ouer al. *

Mar. 6. 5.

en. 3. 1

Mat. 10. 9

En Herodes Tetrarcha heeft ghehoort al dat van
m geschiede/ en hi twifelde daer om datter van som
ige gheseyt worde/ dat Joannes vande dodē verre
n was/ en vāsonnige (worde gesent) dat Helyas ge
rebaert hadde/ ende vande ander/ dat een propheet
iden ouden op gestaē was. En Herodes heeft ghe
yt. Ic heb Joannē onthooft/ en wie is dese/ vanden

S. LVCAS

welcke ic dus vanige dingē hore en hi socht hē te sien

En die apostelen weder om gheromē zynde/ hebbē hem vertelt al tghene dat si gedaen hadde. En als hi hoer tot hem ghenomen hadde. so is hi gheweken a deen syde alleen in een verlaten plaets des stats dy genoemt wort Bethsaida. Als die scaren dat ghewe hebbē/ zyn si hē na gesocht/ en hi heeft hoer ontfang en hi sprac haer van trijē Broden/ en die hulp behoe den/ maecte hij gesont. En den dach begonde te dal

Mat. 14 b

Joan. 6. a

Mar. 6. a

En die twalef tot hē comēde hebbē hem gesejt. La die scaren/ op dat si gaende/ romē mogen in die cast len en lanthuysen hier by/ en spijs vīdē wāt wi hi zyn in een verlaten plaets. En hij heeft tot hoer gh sejt. Gheeft ghij hoer/ dat si eten mogen En si hebbl gheseyt. Wi hebbē niet meer dan vijf broden/ en te vissren/ ten waer dat wi gaen en ropē voer al dit v spijs. En daer ware by na vijf dusent mannen. En hi heeft tot zyn discipulen gheseyt. Doetse sitten i rijstigen in elcke werfscap. En si hebbē also ghedaen en hebben se alle gader doen siten. En als hi die v broden ghenomē hadde/ en die twee vissren/ ende z ooghen nadē hemel geslagē hadde/ heeft hise gebedijt en gebroke en syn discipulen gedeelt om dat s se die scare voer leggē soudē. En si hebbē alle gader gheten en zyn versadicht. En daer is op genomē v datter ouer gebleuē was/ twalef kotuen brocken.

mat. 16. c.

En het is geschiet als hi alleen was biddēde/ so w ren die discipulē met hem/ en hi heeft hoer geuac seggende. Wie seggen die scaren dat ic ben. En si h bebben gheantwoort/ en gheseyt. Joannes Bapti

EVANGELIE.

prij

in die ander Zelyas/ en die ander dat ee propheet van
in ouden opghestaen is. En hij heeft hoer gheseyt. marc. 8. 9.
Mer wie segt ghi dat ic be- Symō Petrus antwoort Christus
ende heeft geseyt Gods Christus. En hi heeft hoer dat is dye
edreycht/ en geboden/ dat sij dat niemāt seggē en sou gesalft is
in en hi seyde. Doet is van node/ dat die soen des men
hen veel lijden moet/ en veracht wordē vanden ou
ers en princen der priesterē/ en schriftghelēdē [en
hedoot worden] en ten derde daghe verrisen.

Ende hi seyde tot alle gader. Ist saeke dat yemant mat. 16. 9.
a mi comē wil/ die versake hem seluē/ en neem zijn mar. 3. 9.
uys daghelinc/ en volcht my. Want die zijn siel sal
illen behouden/ die salse verliesen/ maer dye sijn siel
liese sal o minē wil/ die salse salich makē Wāt wat
tet een mensch/ al eest saer dat hi al de werelt wint
er hē seluē kliest/ of hē seluē hind doet. Wāt wie hē
ijure of mij woordē scamē sal/ die sal die soē des mē
e oer scamē/ als hij comē sal in zijn moghentheytr
idē vaders/ en der heyliger Engelen. En ic segge
oerwaer/ daer sijn sommighe hier staende/ die den
ot niet smakē en sullen/ tot dat si dat rijt Gods siē.

Ende het is gheschiet nae dese woorden by nae
ht daghen/ dat hi heeft tot hem ghenomē Petrum
Joannem. en Jacobum/ en is op ee berch gestom mat. 14. a
en om te bidden. Ende als hij bad/ soe is die gedaē mar. 9. a
sijns aensichts verandert geworden/ ende sijn clees
it blinkende [en schijnende].

Ende siet twee mannen spraken met hem/ dye
elsche ware Moyses en Zelyas die welke gesiē we
ide in die heerlichz/ sprakē vādē grote werre. Welck

S. LVCAS

hij volbrengen soude in Jerusaleem. En Petrus
die met hem waren/waren beswaert met vaerck/ en
wacker gewordē zijnde/ so hebbē si gesien zijn mog
heyt/ en twee mannē die by hem stondē. En het is
schiet als si van hem ghinghen/ heeft Petrus tot I
SVS geseyt. Meester hier is ons goet te wesen/ le
ons hier die tabernaculē makē/ v een/ en Moysi eē
Welie een/ niet wetende wat hi seyde En als hi dit
de is een wolk gecomē/ en heeft hoer omscreent/ en
hebben gheureest als si inden wolk quamē. En da
is een stemme van die wolk gheromē segghende. I
Mar. 3. 9. is mijn lieue soen/ hoert hē. En als die stemme gesi
de so is I E SVS alleen geuonden/ en si hebbē gesw
ghen/ en en hebbē in die dagē niemant yet geseyt v
tghene dat si gesien hadden.

En het is geschiet daerhs daer nae als sij vand
Mat. 17. 6 herch clommē/ so is hē een groote scaer tegen gelof
Mar. 9. 1. En siet een man wt de scare/ heeft lude gheroepe
gende. Meester ic bid v/ ansiet mijn soen/ wāt hi mi
eenige (soen) is/ en siet die geest grijpt hē/ en hi roe
schielicken/ en bi quetst hem en hi verscoert hē/ s
mēde/ en nau en gaet hi van hē/ hij en verscoert hē
En ic heb v discipulen ghebedē/ dat sij hem wtwoe
souden/ en si en hebbē niet ghemoghen. En I E SV
antwoerde heeft gheseyt. O onghelouighe en
keerde gheslacht/ hoe langhe sal ick by v wesen/ en
lijden/ brengi v soen herwaert. En als hi noch tot
quam/ plucte hem die duuel en schoerde hem. En I
SVS heeft den onreynē gheest gheboden/ en thint
sont ghemaect/ en zijn vader weder ghegheue. En

EVANGELIE.

ydij.

ebben hē alle verureent vā die grote werckē Gods.
Mer als si alle gader verwonderden van al tghene
at hi dede. so heeft hi tot zijn discipulē geseyt. Doert
hij tūn heymelijc dese woorden. Want het sal ghe- t in uwer
hien dat die soen des mensch gheleuert sal wordē in herten
ie handen der menschen. Maer sij en verstonden dit
voort niet. en was vā haer verborghen dat si dat nē
n verstonden want si ontsaghen hem te rzagē van
lat woert. En daer is een gedachte in hoer gheromē
wie van hoer die meeste waer. Ende IESVS siende
die ghedachten van hoer hert heeft hi een kint geno- Mat 18 a
uen en heeftet by hem gheset en heeft hoer gheseyt Mar. 9 e
So wie dit kint ontfangen sal in minē naem die ont-
fancet my en so wie mi ontfancet die ontfancet die ghe-
ie die mi ghesondē heeft. Want wie de minste is on-
der vallen die sal die meeste wesen.

En Joannes antwoorde heeft geseyt. Meester Mar. 9. f.
wi hebben een gesien in uwen naem die duiselen vet
woepē en wi hebben hem verboden wāt hi met ons
niet en volcht. En IESVS heeft tot hem geseyt En
wilt niet verbieden want die niet tegen ons en is die
is voer ons.

En het is geschiet als die daghen vervult waren
dat hij van hier ghenomē soude worden en dat hij zj
aensicht gestelt hadde om te gaen na Jerusaleme soe
heeft hi bidden voer hem ghesonden dat si in die stadt
der Samaritanē gaē soude om voer hē te bereyde en
si hebben hem niet ontfangen wāt zijn aensicht was
gheset als een die gaet na Jerusaleme. En als zijn dis-
cipulen Jacobus en Joannes dat gesien hadde heb-

S. LVCAS.

ben si gheseyt. Zeker wilt ghi dat wi seggē dattet vuer
nederdaelt vādē hemel/en verslindet die [gelikewijs
Zachas gedaen heeft:] Maer IESVS omghekeert
wesende heeft haer bestraft seggēde. Ghi en weet nī
van wat geeste ghi zijt/want die soen des mensche en
is niet gecomē om te verliesen die sielen der menschen
maer om te bewaren.

mat. 8. r.

En si zijn vandaer ghegaen na een ander stadt ofte
slot. Mer het is ghesiet doen si gaende waren onder
weghen datter een ghesproken heeft tot hem. Ick sal
v volgen soe waer dat ghi gaet. IESVS seyde tot hē
Die vossen hebben hōlen/en die vogelen des hemels
nesten/maer die soen des menschen en heeft niet/waer
hi soude zj hoeft mogen rusten.

Mer hi sprac tot eenē anderē. Volcht mi na. En dyē
sprac. Zeker laet mi toe dat ic eerst mach gaē en mach
begravē minē vader. mer IESVS seyde hē. Behēgt
dat die dode begravē mogē haer dodē. maer voerwaer
gaet ghi en grondicht dat rijke Gods

En een ander seide. Zeker ic sal v volgē/mer laet my
toe dat ic eerst seggē mach adieu tot den ghenē die in
mij huys zijn. IESVS heeft ghesproken tot hē. Nie-
māt en is bequaem den rijke Gods/die welcke gesla-
gen heeft zj hant ande ploech/en achterwaert siet.

¶ Dat. x. Capittel. ✠

OMer na desen soe heeft die heer beteykent oec
tweent tscuentich ander/en heeft die gheson-
den tweet samē/voer zj aēscijn in allen stedē/en plaet-
sen/daer hi noch comen soude/en seyde tot haer. Voer
waer den oeyt is veel/mer die wercliden zj weynich

Mat. 9. d.

EVANGELIE.

prelij

Daer om soe bidt dye heer des oerts/ als dat hij wil
wistoten wercluden in sinen oert.

twi sende.

✠ Daet henē. Diet ic seynde v als lammeren ond
ie woluē. En wilt niet dragē een sacykē/ of eē tassre/
noch oer schoenen/ en niemāt en sulst ghi bydē weghe
groeten In so wat huysē ghi sulst ingaen/ ten eersten
oe segt Vrede si desē huysē/ en ist sake dat daer is een
oen des vreedē/ so sal uwen vrede rusten op hē/ ist soe
niet/ soe falsē weder om comē tot v. Maer blijft inden
seluen huysē/ etende en drinckēden self de dat vā haer
ghegheuen wordē/ want een werckman is waer dīch
zijn loen. *

Mar. 6. 6

mat. 10. 6.

thy hoer
is

En wilt niet gaen vā dat een huys in dat and huys
En in so wat stede ghi in comt/ en si v ontfangen eet
die spisen die v voergefet wordē/ en maect gesont die
sieckē die daer (inden huysē) zyn/ en segt haer an v so is
ghenaert dat rijc Goeds.

Maer in so wat stede ghi in coempt/ ende si v niet
en ontfangen wtgaende in haren straten/ segt oer so
of wijschen wi stof van uwer stadt/ dat veelc ons an-
cleefde in v. nochtā so weet dat/ als dattet rijc gods
heeft in v genaert * Ic segge v. dē Sodoma pdaerh
liker wesen sal in dien daghe/ dan dier stadt.

Wee di Thozain/ wee di Bethsaida/ wāt waert
saecke dat in Tyro en Sidone gheschiet waren/ dye
crachten dye in v gheschiet zyn/ souden in voerledē
tiden sittende in een hare cleet/ en inder affche/ gedaen
hebbē penitēcie[van haren sondē] Doerwaer het sal
verdraechliker wesen Tyro en Sidon int oerdel gods
dan v. En ghi Capernaū die daer opgerect zyt tot dē

S. LVCAS.

Hemel sult neder gedruct wordē tot inder hellen. Wie
v hoert die hoert mi en wie v versmaet. Dye versmaet
my/maer die mi versmaet/versmaet den ghenen dye
my ghesonden heeft.

En die twee iheruēlich sijn weder om gheromen
met bliscappen seggēde. Meer oec die duuelen worden
ons onderdanich doer uwen naem. En hij sprack tot
haer. Ic sarch den duuel vallende vandē hemel als dye
blijem. Siet ic gheue v die macht te tredē opten serpe
ten/en scorpiōen/en op alle die cracht des viants/en
en sal v niet scaden. Mochtans voerwaer en wilt daer
in niet verbliden/als dat dye geesten v onderwozen
worden/mier verblijt v/dat v namē ghescreuen sijn in
die hemelen.

In die selfde vte heeft IESVS hem verblijt inden
geest/en heeft geseyt. O vader/een heer des hemels/
en des aerdes/ic belie v/als dz ghi dese dingen soorgē
hebt vandē wijsen en verstaēdigen/en hebt die geope
baert den oetmoedigen. Ja sekerlic vader/wantet also
behaerhlich gheweest is voer v. Alle dingē sijn mi ge
geuen van minē vader/en niemāt en weet wie die soē
is dan die vader/en wie die vader is dan die sone/ende
dyent die sone wil bekent maken.

En hi om ghekeert wesende tot sinē discipulen aen
Mat. 23. 6. Deen side heeft ghesprokē. Die ogen sijn salich/die
welc daer sien dat ghi siet. Wāt ic segge v dat veel pro
pheten en Coningē/hebbē willen sien dat ghi siet/en
hebbens niet ghesien/en horen dat ghi hoert/ende en
hebbens niet gehooft

En siet een geleerde des wets is op gestaen tempte

EVANGELIE

pro.

rende hem/en seggēde. Meester wot sal ic doen en ic
sal besitten dat ewige leuen. Ende hij seyde tot hem
Wat is daer gescreuen inder wet/hoe leeft ghi. En hi
antwoorde en seyde. Ghi sult lief hebben uwen heer/
uwē God/wt v gheele herte/en wt v gheele siele/en
wt v gheele crachtē/en wt v gheele verstant/en
uwen naesten gheliken v seluen. En hi seyde hē/ ghij
hebt wel gheantwoort/doet dat/en ghi sult leuē. Hier
hij willende hem seluen rechtuaerdich maken/ heeft
ghesproken tot IESVM/wie so is doch mijn naeste
IESVS tantwoordende heeft geseft.

Deu. 6. a.

Rom. 13. 1.

Jaco. 2. 6.

† opsiende

Een mensche is neder gegaen vā Jerusaleem tot Je-
richo/en is gheuallen in die moordenaren/die welcke
hem oeck berooft hebbe sijn cleederen/en hem seer ge-
wont hebbende/zijn werch gegaen/en hem half doot
ghelaten. Het is gheboert als dat een priester neder
ghegaen is den seluen werch/en hem siende/is werby
gegaen. En desgelijcs een Leuyt/als hi ginc omtret
die plaerse[na dien hi by hem geromē was] en hē ge-
sien hadde/is voerby gegaen/maer een Samaritaen
gaen wanderende/is gecomen tot hem/en hem gesiē
hebbēde/is beroert geweest met barmherticheyt. En
tot hem gaēde/heeft verbondē zijn wondē/ slottende
daer in oly en wijn/en settende hē op zijn paert/heeft
hem gebrocht in die herberge/en heeft hem bewaert:
en is anderdaechs wt gaēde. twee peningē wt zijnder
tasschen genomē hebbēde/heeft ghegeuen den waert
en seyde hem/draecht sorghe voer hē/en al dat gheen
dat ghi meer berosticht/als ick weder om gheromen
ben/sal ict v wed om betalen. Wie doch vā desen drien

S. LVCAS

punt v. gheweest te sijn die naeste van dien/ die welck
 gheuallen was in die moerdenaren. En hi seyde. Die
 daer ghedaen heeft barmherticheyt in hem. Hier om
 sprac I E SVS tot hē. Gaet/ en doet gi des gelijcs. *
 † Het is gheboert doe sy gingē/ als dat hi ingegaē
 is in een cleyn stedekē. en ee vrou genoēt. Marta heeft
 hē ontfanghen in hoer huys. En dese had een suster
 gheuoēt Maria. die welc oec sittende an die voeten I E
 SV/ heeft ghehoert sijn sermoen. Mer Marta wert
 daer berōmert met een ghewoenliken dienst/ die welc
 ke bystaende seyde. Meer en berōmert dat v nū/ dat mi
 suster mi ghelate heeft/ dat ic soude alleen dienen. daer
 om segt hoer dz si mi helpē wil. En I E SVS antwoer
 dende/ seyde hoer. Marta Marta/ ghi bent sochtuou
 dich/ ende wort seer verstoert/ bi veel berommernissen/
 mer sekerliken een is van noet/ Maria heeft wtuerro
 ren dat beste deel/ dat welck van hoer niet ghenomen
 werdt. * ¶ Dat elfste capittel.

Ende het is gheschiet/ doen hi was in een plaets
 om te bidden. Als hi of ghelate heeft/ soe is daer
 een wt sijne discipulen gheweest/ die heeft ghesprokē
 tot hē. Meer leert ons biddē/ ghelijck als Ioannes ge
 leert heeft sijnen discipulen. En hi sprac tot hoer. Als
 ghi bidt soe segt [Onse] vader [die daer sijt in die he
 melen] Veen naē moet wordē gheheylacht) Vrijck
 moet toeromē [(Vwē wille moet gheschē/ gelijcker
 wijs inden hemel/ soe oec in d aerde)] Geest os hude
 os dagelijcks broet/ En vergeest os onse sondē/ wāt
 oech wi vergeue allen die os schuldich sijn En en leyt
 ons niet in berozinghe [(mer verlost ons vāt quaet)]

Mat. 6. 8

EVANGELIE

xcvi

En hi seyde tot hoer/ Wie van v sal hebbē eenen
en sal tot hē gaen des middernachts/ en sal hem
n. Vrient geest mite leen die broodē/ wāt minē
is ghecomen tot mij van sijnen werch/ en ick en
niet dat ick hē mach voer setten/ Ende die van bin
antwoerdende seyt. En wilt mi niet moeyelijc we-
rant nu is die doer ghesloten/ ende mij kinderen
niet mi inder slaepcamer/ ick en mach niet opstaē
gheue. En ilt saech dat hi blijft cloppende/
ge v/ hoe veel hy opstaende hem niet en soude ge-
er om dat hy sijn vrient is/ nochtā sal hi opstaē
mits sijn onschamelheys willen/ en salder hem
en soe veel als hijer behouft.

ic segge v bidt/ en v sal gegheue wordē: soect/ en
t vinde: clopt/ en v sal opē gedaē wordē: Want al
ne die bidt/ die otfant: en die souct/ die vint: en die
cloppende is/ sal worden opgedaē: Mer wie isser
vader/ vandē welken ist dat sijn soen begheert
t/ sal hi hē eenē steen gheue? Of is eenē visch/ sal
hē geuen voer den visch een serpent? Of ist dat
gheert een ey/ sal hi hem oer reyen een scorpioē?
om/ ist dat ghi na dien gi quaet sijt/ weel uwe ki-
geue goede gauē/ hoe veel te meer sal v hemel-
vader geue dē heyligē geest die hē begerēde zij. *

En hi was wtwerpende eē duuel/ en die was stō
als hi wtgeworpē hadde dē duuel/ so heeft die stō
esprokē/ en die scaren hebbē hē verwondert. Mer
minige vā hoer hebben geseyt. Wy wtwerpt die
lē doer Belzebul. dē pāre d' duuele. En die and
inder/ hebben begeert van hē eē teykē vādē hemel

Joā. 16. f.

Jaco. 1. a.

Mat. 3. f.

Mat. 12. b.

en. 9. d.

S. LVCAS

(vingher
goods) is
die cracht
Goods

† scilcker

Mer als hi kende haer gedachten heeft hij gespr
tot haer. Alle rijc gedeelt teghens hem seluen ver
en dat een huys valt op dat ander en in dien dat di
uel tegens hem seluen gedeelt is hoe sal zijn rijc
ghen bliuen slaen? Want ghij segt dat ic wtwoep
diuelen doer Belzeub. Ist dat ic doer dat bystaen
Beelzeub wtwoep die diuelen met wiens byst
wtwoepense v kinderē? Daer om sullen si wesen
rechtere en ist dat ic wtwoep die diuelen doer die
gher Gods so coemt voervouer dat rijcke Gods te
Wanneer een starck gewapende bewaert zijn vo
huys alle die dingen die hi besidt zijn in vreden. Na
dien dair is ouercomende een stercker dan hi is
hem verwint so ontnemt hi hem alle syn wapen
inde welcke dat hi betroude en hi deelt zijn rouē. I
welcke met mi niet en is die is teghen mi en die r
mi niet en vergadert die verstroyt. Wanneer een
reyn geest wtgegaen is vā eenē mēsche soe voand
hi doer verdtoechde plaetsen rust soekēde en niet v
dende seyt hi. Ick sal weder keeren in mijn huys v
daer ic wtgegaen bin. En als hi coemt so vint hi
met besemen ghereynicht en verciert dan gaet hi
neemt met hem seuen ander geeste die daert scadel
ker zijn dan hi is en inghegaen wesende wonen si
daer en die laetste van dien mensche worden argh
dan sijn eerste.

En het is gheschiet doen hi dese dingen seyde. E
vrouwe vander scharē verheffende haer stemme s
de hem. Dien buyck is salich die v ghedraghen heeft
en die borsten die ghi ghesogen hebt. Ende hij sey

EVANGELIË.

cxvij.

ter sekerlijc salich zijn si die daer hooten gods woert
n dat bewaren.*

Mer die scaren haer vermeerderede heeft hi begon
en te seggē. Dit is een quact geslacht/ en begeert eē
yken/ en haer en sal geen teyken gegeven worden
in teyken van Jonas den propheet. Want ghelijck
Jonas gheweest is een teyken den Ninivite. Also sal
resen die soen des menschen desen geslachte. Die con
inne vart sijde sal opstoē int oerdel met de mannē
des geslachts/ en sal haer verdoemē want si gheco
ien is van die eynden des aertrijcs dat si hoozen sou
e die wijsheyt van Salomon/ en siet een meerder dā
Salomon in dese plaecse. Die mannē vā Ninive sul
in opslaen int oerdeel met desen geslachte/ en sullen
al verdoemen/ wā si tot penitencien geleert zyn/ doer
te predicacie van Jonas/ en siet een meerder dan Jo
as in dese plaecse.

Niemand en omsteert een licht en setse int hemelic
och onder een kroon mate/maer op eenē randelaer/
p dat die ghene die daer in comen slicht sien mogen/
Dat licht was lichaē is oech. Daer om so voge sim
el is/ so sal oer v lichaem licht wesen. En in dien dat
t quact is/ so sal oech v lichaem duyster wesen. Daer
in siet toe op dattet slicht dat in v is/ gheen duyster
issen en zijn. Mer ist dat v lichaem al heel licht is/ nē
ebbende enighe duyster stede so sal heel licht wesen
gelijc wanneer eē kaerse v verlicht met haer scynsel.
* En doen hi dit sprack/ heeft hem een Pharisee
hebeden/ dat hi in d' d' mael met hem enen wonder
en IESVS ingegaen wesende/ heeft hem gheslelt

Joan. 2. 8.

Mar. 8. 6.

Jone. 2. a

Mat. 16 a

3. re. 10. a

2. para. 6a

tis hier

Jone. 3. a.

tis hier

Mat. 5. 6.

Mar. 4. r.

Luce. 8. r.

ten gelijc

een scynsel

des lichts

salt v ver

lichten

S. LVCAS

an die tafel: Mer als dit gesien hadde die pharizee
 uet hem verwōdert dat hi hē voort mael niet eerst
 wasschē en heeft. En die heer sprack tot hem. Thu
 pharizee sijt reynigēde die buytēste des troesens en
 des plateels/ en dat binnēste vā v is vol rouerij en
 boosheyt. D gēd wase ist also dat die gēd die gemē
 heeft dat gēd dat binnē is en heeft hi oerck niet gemē
 Ez gheē dat binnē is. Maer voer waer dat v euer
 geeft in aelmisse en siet alle dingē sullē v suuer wē.
 Mer wee v pharizee wāt gi tiende geeft vā mēte
 rute en alreley warmoes en ghi achterlaet dat oer
 en liefste goeds sekerlyck was meer vā node/ des
 doen/ en die niet achter te laten:

Wee v pharizee/ die daer bemint die eerste st
 inder synagoge/ en die groetingen op die markt

Wee v [schrift geleerde en pharizee hypocrite] v
 gi sijt als grauē der doden die daer niet bekent en
 en die mēschē sijn wādelēde daer op/ en en wetē n
 Mer een vande gheleerden des wets antwoorden
 sprac tot hem: meester dese redē segghēde so besca
 oot ons. En hi sprac. En we voor geleerde des w
 wāt ghij beswaert die mēstē mit lastē die si niet d
 en mogen/ en ghi selue en antast niet die sware par

Mat. 23. D met uwen eenē vinger. *

Wee v wāt ghi timmert die grauē der prophetē
 v vaders hebbē die gedoot. voerwaer gi geeft get u
 dat ghi cōsentert/ die werckē uwer vaderē/ want v
 waer si hebbē die gedoot/ mer gy timmert haer gr
 En daer om heeft die wijsheit goeds geseyt. Ic sal
 dē prophetē tot v en apostelē/ en si sullē dootslaē vā

EVANGELIË.

xxviij.

En sullen se vervolgen: op dat gheest mach wordē dz
loet van allen propheeten dat welc wt gestott wort
an desen geslachte: synt dat die werelt ghescrepen is
ant bloet van Abel tot dat bloet van Zacharias: dyc
ier ghedoot is tusschen dat outaer: en theylige huys:
doerwaer ic seg v. Het sal geesteset worden vā desen
heslachte. ¶ Wee v geleerde des wets. wāt ghij in Mat. 23. 6
genomē hebt die slotel des wetes: gi en zyt niet
gegeaen en ghi hebtet gebodē dē genē die daer ingāgē
En doen hi dese dingē tot haer seyde. Begonden die
cleenē des wets en pharizeen sierpeliken an te leg-
en en bedriechlike hē vā veel dingē te vtage hem la-
en leggende: en begheerde yet te vanghen wt sinen
onde: waer doer si hem mochte besuldigē.

¶ Dat. xij. Capittel.

¶ Ende als daer gecomē was eē ontallike menich-
te vā volc: ia also groot dat se malcāderē mē voe
ouerliepē: heeft hi begonē te seggē tot sinē discipulē
en eerste so. ¶ Wacht v seluē vā dat deesem der phari mat. 16. 6.
en dat welcke is beuynst hē. wāt daer en is niet be Mar. 8. 6
et dat welc niet en sal geopenbaert wordē. Noch oer Mat. 10. 7
rborgē dat welc nyet en sal bekend wordē. Want al
ene dat ghi in duysternissen gheseyt hebt: sullen int
ht gehoozt wordē. En dz ghi gesprokē hebt: inder t gheseyt
ē binne shuys sal ghepreert wordē: op die daken.
ter ic segge v mij vziendē: en wilt nē kuert wesen
nden ghenē die tlichacm doot slaen en na dese en heb
se niet dat se meer doen moghē. Mer ic sal v tonen
n welken ghij vreesen sult. Dreesst hem die welcke
dat hi doot gheslaghen heeft: heeft machit te woe:

S. LVCAS

pen inder helle. Ic segge v voerwaer vzeest desen. & worden niet gheroft vijf muskens om twee pennen: en daer en is niet een van dien voer gode vergeten: en oech voerwaer alle die haren was hooft en tellen. Daer om en wilt niet vzeesen wāt ghi zijt wādigher dan veel muskens.

Mat. 10. 8

Mar. 8. 8

Mer ic segghe v. Alle die ghene die mi beleden hevoerden menschen dien sal oec die soen des mensche bevoer die engelē gods. * En soe wie mi isact voer menschen die sal isact worden voer die engelē gods. En soe wie dair spreekt een woert teghēden soen menschen sal hem vergeuen wordē. Maer voer die daer scoffen icheyt spreekt teghēden heyligē g

Mar. 3. 8

Mat. 13. 1

dien en salt niet vergeuen worden. Mer wanneer si v brenghen totter synagoge: en den Burgemeester en rechteren: en wilt niet souderich wesen: hoe of wat: ghij sult antwoorden wat ghi sult seggen: wāt de heyligen geest sal v liden in die selue vte: wat v van node sal wesen te seggē. En een vander scaren sprac tot hē. Meester seg nēl zoeder dat hi niet mi deeli die eiffnisse. En hē de hē. Mensche: wie heeft mi ghestelt een rechter deeler ouer v? En hi seyde tot dien Siet toe: en wāt v van gierichz. Wāt iemāts leuē en is nē in ouerichheit van eenigen dingen: van tgene dat hij be. Mer hi heeft gesproken tot haer een ghelikenissen gende. eens rijckmans acker heeft hē voert gebouwen: loedige van hē: en dacht in hē seluē seggh wat sal ic doē: dz ic niet en hebbe: daer ic mij vut in vergaderen mach: En hi seyde. Ic sal dat doē

EVANGELIE.

prij

lof beteken mijn suieren/ en groter optimiere/ en
er in salich vergaderē alle mij goeden/ die mij ghe-
assen zijn/ en ick sal seggen mijre zielen. O ziele gy
bt veel goets/ vergadert tot veel iaren (toecomēde)
leet/ drink/ t'bblijt v. Mer god seide hē O waes
desen nacht/ so eysschen sy v ziel van v. voerwaer die
it vergadert hebt/ wien sullen si toebehoren. Also ist
voer hem selusē vergadert/ en is niet rijk voer god
En hy seyde tot sinen discipulē Daer om seg ick v
n wilt n'z sozuoudich wesen/ uwer ziele/ wat ghi etē
st. noch uwe lichame/ wat ghi antreckē sult. Die ziel
meerder dā de spijse/ en tlichāem meerder dā teleet/
meret die rauenen/ wāt si en sayen niet/ noch sy en
ayen niet/ die noch kelder/ noch schuer en hebben/
i god die doet haer/ Doe veel te meer v. die dair waer
ger zijn/ dan die vogelen.

twerfapt

Mat. 6. 6

Mer wie vā v mach doer zj sozuoudichz/ toedoē tot
nre laeste eenē rubijt. Daer om sekerlic/ en moerch
niet doen dat gene/ dat welck alder cleynst is/ waer
n sydi van anderē dingē sozhuoudich. Inmeret die
lien hoe si wassen/ si en werckē niet/ noch en spinnen
et/ mer ick seg v/ dat Solomon in al zjn glorie/ niet
erleet en wort als een van desen. En is dat het gras
welck huden is in den acker/ en morgen ghe worpen
wort in den ouen. God also cleet/ hoe veel te meer sal
v cleden. o ghy weynich betrouwende. Ende en
wilt ghi niet vraghen/ wat ghi sult eten/ of wat ghi
sult drinken. Ende en wilt niet verheuen worden om
oech (om soch te dragen van dinghen d'ye bouen v
jn) want al dese dinghen/ soeken d'ye menschen des

Mat. 6. 8

S. LVCAS

wereh s/maer v vād weet dat ghi dese behoeflich zij
Mer soect lieuer dat rijke gods en sijn rechte
dicheit en alle dese dinghe sullen v toe ghevoer
worden. O cleyne vergaderinge en wilt niet vreesen
want het behoeflic is uwe vād om v te geue zj rj

Vercoept dat gene twelt ghi besidt en geeft aelme
sen bereyt v seluen sacken die niet out en wordē een
schat nyet ombrekēde inden hemel daer den dief nie
toe en coemt noch die motte en verteert Want waer
uwe scat is daer sal oer wesen v herte.

✠ Laet v lendenē zj op gescoet en die kaersen ber
nende in uwe handen en ghi ghelijc den mensce
die daer verwachtende zijn haren heer wannec h
weder om coemt vander brulofte op wāneer hij co
en clopt ter stont hem mogen open doen die knech
ten zijn salich die welcke als die heer coemt vint w
kende. Ic seg v voerwaer dat hi hem op scoetē sal e
srijcken hoer om te eten en doergaēde sal hi hoer di
nen. En ist dat hi coemt inde anderde waerk en ist

Mat. 14. 8

Mar. 13. 8.

hi coemt inde derde waerk en also vint salich zijn d
knechten. Mer weet dat in dien die vader des huys
sins wist op wat vze die dief comē soude voerwaer
soude wake noch hi en soude niet gehengt hebbe d
zijn huys doergaue soude wordē En hier o so we
ghi bereyt wat in wat vze ghi niet en vermoet sal
men die soen des menschen. *

En Petrus sprac tot hem heer segt ghi tot ons d
gelikenis of oer tot alle gader en die heer sprac. A
so is doch een getrouwe en wise huys regeerder
welcke die heer stellen mach ouer zj huys gesin op

EVANGELIE.

L

hoer mach geue op zij tijt/haer ghewoenlike spijs
 die knecht is salich/ dien welcke als die heer roempt
 ut also doende. Voerwaer ic seg v. dat hi dien sal sette
 ier al dat ghene twelf hij besidt. Is dat sake dat dye
 ierht seyt in zijnder herten/ mijn heer vertoest zijn
 ederoemst/ en begint te slaen die dienstknechte/ en
 enstmaechden/ en te eten en te drincke/ en droncken
 worden/ die heer dees knechts sal comē inden dach
 die welcken hi hem niet en wachtet/ en in die vte in
 ie welc hi niet en weet/ en sal hem antweē kloue/ en
 in deel setten met den onghetrouwen.

Mer die knecht die daer bekenst heeft/ die wille zijns
 ere/ en hē niet bereydt en heeft/ noch niet gedaen en
 eeft na sinē wille/ sal gegeffelt wordē mē veel slagē.
 Mer die het niet gewetē en heeft/ en heeft gedaen dz
 aer slagē waerdich was/ sal gegeffelt worden met
 reynich slagē. Voerwaer de welcke dz veel geze
 ē is/ sal veel vā hē geeycht wordē. En de welcken sij
 eel beuolen hebbē/ sullen meer vā hem begeeren.

Ik ben geromē om te senden tvier inder aerden/ en
 oot wil ic/ dant ter stont ontfekē waer. Mer ic moet
 ghedoep worden met een doepsel/ ende hoe hanghe
 s mi ter tijt toe dat het volbricht is? Meent ghy/ dat
 ic geromē si om te sendē vrede in d aerde? Ik seg v neē/
 mer of screydinge. Wāt daer sullē wesen hier nae vijf
 eē huys s creyde/ drie tegēs twe/ en twe tegēs drie/
 ie vād sal gescreyde wordē/ tegēs de soē. en die soen/ te
 ges die vader/ die moeder/ tegens die dochter/ en dye
 ochter/ tegēs die moed. En des mans moed tegē zij
 vijf/ en des mans wijs teghen zijn moeder. *

S. LVCAS

✠ En hy seyde tot den scaren/als ghi siet op gaer
 een wolke/van des sonne ondergaenck/ter stont seg
 Mat. 16. a ghi daer comt eenē regen/en het gesiet also/en als g
 siet waen den sūdē wijnt/ segt gy dattet een hette sa
 veesen/en het geboert. Ghi hypocritē ghi comt bekē
 die gheseltens des hemels/en des aerdes. Mer ho
 comt het by/ dat ghy niet en bekent/ desen tijt: Mac
 waer om en oerdelst ghi oeck wt v seluen niet/dat wel
 rechtuaerdich is?

want als ghi gaet met uwer weder parthie/tot der
 herē des gerichtes: weest naerstich onder wegen/ da
 ghi verlost moecht wordē vā hem/op dat hy v niet bi
 aucturen en sleept tottē rechter/en die rechter v ouer
 leuere dē stor meester/en dē stor meester worpe v ind
 kerker Ic seg v ghi en sult vā dair niet wt gāe/ ter tij
 toe/gy betaelt oec dz leste pēninghē. ¶ Dz. xij. Capit

Mat. 23
 en. 16. d

Ende in die selue tijt ware daer sommighe tege
 woordich boetscappende hē van dē Galileesē
 wyens bloot Pylatus gement hadde met haer offe
 handē. En IESVS antwoorde seide hoer. Mē
 ghi dat dese Galileesē bouē al die ander Galileesē g
 weest zijn sondige mensche/want si sult gheledē he
 ben: Ic seg v neen. Ja ten si sake dat ghi mishagē ha
 in woen sonde/dat ghi sult altesamen des gelijcs ver
 gaen. Of oeck die arhiene/op die welcke gheualen i
 dē torē in Sphoe/en heeft die gedoot/meent ghy de
 si geweest zij sculdenarē bouē allen mēse/wonē der
 Jerusale: Ic seg v lēe. voerwaer tē sy sake dz ghi m
 hagē had vā v sode: gi sult altesamen des gelijcs vgaen
 ✠ En hi seyde dese gelikenisse. Een hadde geplē

EVANGELIE.

Lij.

enē vijchboē in sinē wijgaert/ en hi is comē sokende
 zuchtē in haer/ en hi en heeft n̄ geuondē. Mer hy
 heeft geseit tottē gardenyer des wijgaerts. Siet het
 ij die iare als dz ic come sokēde vruchtē in desen vijch
 oē en ic en vinde geen/ hout hē op/ waer toe beslaet
 ij oer die plaetse. En die antwoordēde seide hē. Doere
 actse noch toe/ oeck dit iac/ tot dz ic hē sal hebbē ogra
 ē/ en mis geleit/ en dz om vrucht voert te brēgē. en in
 iē sijt n̄ en doet/ so sult ghise namaels wel afhouwē.
 En hi leerde optē sabbothē in eē vā haer synagogē
 n̄ siet daer was eē vrouwe/ de welke hadde eenē geest
 es crācheits achtiē iare/ en si was vercrāpen en en
 nocht geēsinē haer hooft opboeren. de welke als I E
 SVS/ sach heeft haer tot hē geropē/ en seyde tot haer/
 Vrou. gy sijt v̄lost vā uwer crācheit. En hy leyde zyn
 iant op haer/ en ter stont is si opghericht/ en louede
 god. Mer die prins der synagogen antwoordende en
 stoert wessende/ dat I E SVS optē sabboth gesont ge
 maect hadde/ seide hi der scarē. Daer zj ses dagē in de
 reke dat mē wel moet arbeitē. daer om so comt in diē
 i ghesont gemaect te werdē/ en n̄ optē dach des sab
 bōts. Mer die heer antwoordende sprac tot hē. Wy po
 riet. En oibint n̄ een yegelic vā v sinē os of ezel vā d
 ribbē optē sabboth/ en leit se ten water. En dese doch
 er vā Abrahā de welc die duuel gebondē heeft siet ach
 iē iare/ en wast n̄ vā noet om oibondē te werdē/ vā
 esen bant optē dach des sabbōts. En doe hi dese (re
 en) sprac/ scaemde hē alle zj wed partiē/ en alle volc
 blidē hē op alle die dingē de welke vā hē geschiedē n̄
 slozich. * ¶ Hier om seyde hi. Dat rike gods wien ist

S. LVCAS

Mar. 4. c. gelijc/ of wien sal ic dat gelijc makē? Het is gelijc een
Mar. 17. d. mostaertsaet/ dat welc genomē hebbede een mā/ ghe-
wozpe heeft in sinen thuyne/ en het is gewassen en ge-
worden eenē grootē boom/ en die vogelen des hemels
nesteldē in sine telgē.

¶ En anderwoer sprac hi. Dat rijc gods/ wien sal ic
dz gelijc makē? Het is gelijc dz deesem/ welc genomē
hebbēde een vrouwe heeft ghemēget in drie achte deel
meels/ so lange dattet suer gewordē is.

✠ Ende hi ghinc doer steden en sloten lerende
Mat. 7. d. en gaende na Hierusalem toe. En een sprac tot hem.
Weer zijn daer oec weynich die salicheyt vernigē sul-
len. En hi sprac tot haer. zyt naerstich/ om in te gaen
doer die nauwe poort/ want ic seg v/ dat veel sullen be-
geren in te gaen/ en si en sullen niet mogē. Want nae

t ingegaē dat op ghestaen is die vader des huys ghesins/ en zij
doer gesloten heeft/ en ghi beghint buten te staen/ en

Mat. 25. a. an die dore te kloppen segghende. Weer heer/ doet ons
open. En antwoordende sal hi v seggen. Icken weet
niet/ van waer ghi zijt. Al dan suldy beginnē te seggē.
Wi hebben in v tegenwoerdicheyt gheghetē/ en ghe-
droncken en in onsen straten hebt ghi geleert. En hi

Mat. 25. d. sal seggē [Ic segge v] ick en weet niet/ van waer ghi
zijt. gaet alle gader vā mi/ die daer werct boesheyt. Al
daer sal wesen gescrey/ en gekners der tanden/ na dat
ghi gesien sult hebben Abrahā Isaac en Jacob/ en al-
le propheeten int rijc Gods/ en v buten verdreue. En
daer sullen comē van oester/ en westen/ en noorden/ en

mat. 10. d. sijnden/ en sullen rustē int rijc Gods/ en siet daer zi

mat. 19. d. die leste/ die welcke wesen sullen die eerste/ en daer zij

EVANGELIË.

217

Die eerste/die welcke wesen sullen die laetste.*

✠ Optē seluen dach zj tot hem gecomē sommige andē Pharizeē/ seggēde tot hē. Gaet wt/ en gaet vā hier/want Herodes wil v doot slaen. En hij sprac tot iac. Gaet en segt dien vossre. Siet ic woxt wt die du ielen/ en ic wercke gesont hēde huden en morgen/en en derden dage sal ic volbricht wordē. Mer ic moet ikerlic noch hudē en morgen/en ouermorgē wandē ē. wāt het en mach niet wesen dat die propheet ergēs anders steruē sal vā te Jerusalem.

Mat. 23. 9

Wierusalem/ Wierusalem/ die daer doot slaet die propheeten/ en steenicht die ghene die tot v ghesonden worden. Hoe dic wil heb ic willen vergaderen v kinde en geliker wijs een voghel sinē nest/ onder zj vloge- ē en ghi en hebt nyet gewilt. Siet v huys sal v woest ihelaten worden/ want ic segge v dat ghi my niet siē n sult/ tot dat gecomen sal wesen die tijt/ wāneer ghi ult segghen. Shedenedijt is hi die daer coemt inden iaem des heeren.*

¶ Dat. xiiij. Capittel. ✠

Ende het is geschiet als dat hi inghegaen is int huys van eenen prinsch der Pharizeen opten obboth om met hem te eten/ ende sy namen hē waer. Ende siet daer was een watersuchtich mensche voer jem. Ende IESVS antwoordende sprac totten ghe eerde des wets/ en den pharizeen seggēde. Betaetet ier gesont te makē opten sabboth. En si hebbē geswe jē. Mer voerwaer hi heeft desen tot hem genomē en jeeft hē gesont gemaect/ en latē gaē. En antwoorde de hi tot haer. Wiēs vā uwe ezel of os sal geuallen iggē in sē put/ en en sal hi hē n zter stōt wt hālē optē

S. LVCAS

dach des sabboths: En si en vonden hem hier op niet antwoorden.

Maer hi seyde oer totten ghenē die dair genoot waren dese ghelijkenisse. Anmerckende hoe dat si vercorē die eerste steden seggende tot haer. Als ghij ghenoot zijt vā yemāt ter brulof/en wilt niet gaen sitte in dyē eerste plaetse wāt bi autuer daer mach een eerwaerdigher dan ghi zijt van hem genoot wesen en comē dedie gene dewelcke v en hē geroepē heeft/mocht to v seggē Seest dese die plaetse/en als dan soudy beginnē miz groter scaetē te nemē de laetste plaetse. mer al du ghenoot biste/gaet lieuer sitten in die laetste plaetse/op dz wāneer comt die v genoot heeft seggē mach tot v. Vuent clint op hier bouen/en als dan salt v ewesen voer allen dien ghenē die daer tsamē waerscapende zijn/wāt alle dyē hem seluen verheft/ sal neder

gheworpen worden/en die hem seluē neder worpt si verheuen worden. *

En hi seyde oer totten genē die hē genoot hadde Als ghij maect eē middichmael of autmael/en vinniz roepē v vriendē/norch uwe broeders/norch v magh noch v gebuerē die rijt zj/op dz si niet somtijts v vderom en deruen noden/en v so betaelt mach worden v wel daet. Mer sekerlijc als ghi een waerscap maect so roept arme/crancken/crepden blindē en ghij si salich wesen/want si en moghent v niet weder om talen/mer tsal v weder om betaelt worden inde verfenisse der rechteaerdiger.

Als dese redenē gehoort hadde/een vande ghenē daer mede waerscappende waren sprac tot hem. S

EVANGELIE

Lij.

Hij is hi die daer eel broot int rijk gods * En hi sey
 tot hem + Een man had bereyt een groot auont
 mael en heeft veel gheroepen en heeft wt gesonde Mat. 22. 9
 ne knecht op die vrede des auontmaels als dat hi seg
 en soude den ghenē die daer ghenoot ware. Coemt
 want nu alle dinghen bereyt zijn. En alle gader heb
 en si hem begonden isamen te ontsuldigen. Die eer
 se seyde hem. Ic heb een bouhuys gheroest en het is
 nu van noot dat ic moet wtgaen en besien dat. Ic bid
 e v doet mij ontsult. En die ander heeft gheseyt. Ic
 heb vyf paer ossen gheroest en ic gae om die te proeue
 Ic bid v doet mij ontsult. En een ander heeft gheseyt
 Ic heb getrouwt een huysvrouw en daer om en mach
 ic niet comen. En die knecht weder om comende heeft
 dese dinghen ghebootsapt sinen heer Doen die vader
 des huysgesins vertoernt wesende heeft geseyt tot si
 en knechte. Gaet wt gheringhen in straten en stegē
 des stads en brengt hierwaerts in arme en trancker
 rebele en blinde. En die knecht sprac. Zeer het is ge
 schiet als ghi gebode hebt en daer is nach plaetse En
 die heer sprac totten knechte. Gaet wt in weghen en
 uynē en dwingise in te gaen op dat mijn huys ver
 volt mach worden. Want ic segge v dat nyemāt dier
 nannē de welcke geroepe sijn sal smake mijn auont
 mael. * Maer daer ginghen veel scaren met hem
 en omghekeert wesende heeft hi gheseyt tot haer. So
 wie daer coemt tot mi en niet en haet sijnē vader ende
 moeder en huysvrouw en kinderen en broeders en mat. 10. 9.
 susterē en oock zijn siel en mach niet wesen mijn disc. Mar. 8. 9.
 ipel. En soe wie niet en traecht zijn cruys en coemt Luc. 9. 6.

S. LVCAS.

na my/en mach niet wesen mij discipel.

Wāt wie isser vā v die welcke tymmerē wil enē tozē
voerwaer eerst sitende rekēt hi die costē of hi oer heeft
(die dingē) die hem vā noet zj/ om te volmakē. op dat
niet nae dat hi geleyt heeft ifundamēt/ en n z en heeft
mogē volbringē. allegader diet gosiē hebben/ sullen hē
dan mogē beginnē te begerkē/ seggende Dese mēsche
heeft beginnē te timmerē en en heeft niet mogē vol
bringē. Of soe wat Coninck reysende om te stridē/ te
gens eenē anderē coninck/ sittende en leyt hi n z eerst
ouer/ of hi soude mogē te gemoet comē/ met. x. duSENDē
den genē die met. xx. duSENDē teghē hem comt. Voer
waer die noch verre vā daer weseNde/ en wt gesonden
weseNde die bodē/ begert hi die dingē/ die tot vrede zjN
Daer om alsoe een yegelik vā v die daer niet en plaet
al twelcke hi besit en mach n z wesen mij discipel. Dat
sout is goet/ mer voerwaer/ ist dattet sout sond cracht
is/ waer mede sal dan gesoutē wordē Ten is niet profi
telick in dat lant/ noch in die missinghe. mer si worpen
dat dan voerh. Dye daer heeft oren om te hore/ orh die
hore.

mar. 9. g
mat. 5. b.

Dat. xv. Capittel. ✠

mar. 2. r
mat. 18. b.

Ende tot hem so gingen [alle] publicanen en sou
daren op dāse hem soudē hore. En die Phari
zeen/ en oech die scrift geleerde murmureerden seggen
de/ dese ontfaent die sondaren Ende eet met haer. Mer
hi sprack tot haer dese parabel seggende. Wie so isser
van v een mensche/ die daer heeft hondert schapen/ en
ist dat hi daer een van dien verlozen heeft/ en laet hi n z
die negen en tnegentich inder woestinen/ en gaet tot

EVANGELIE

L iiii.

at welc verlotē was: ter tijt toe dz hijt geuōdē heeft:
 En als hi dan dat geuōdē heeft verblýdēde hem/ set
 hijt op zj srouderē/ en thuyt comende/ soeroept hi tsa
 nen/ zjn vrieden en gebuerē seggende haer. Verblijt
 met my/ want ick mij scaep geuonden hebbe/ twelck
 verlotē was. Ic segge v dat alsoe blijscap wesen sal in
 en hemel van een sondaer/ beterēde zj leuē/ meer dā
 van negen en tnegētich rechtuaerdige die geen peni
 encie en behoeuen.

Of soe wat vrouwe isser hebbede. p. pēningē/ ist dz si
 nē pēninc vloet heeft/ en otsteertse niet een raerse/ en tomkeert.
 verhtet huyt en soect naerstelic/ ter tijt toe dat se hem
 geuōdē heeft En als si hē geuōdē heeft/ soeroept se sa
 nē haer vriedinne en gebuerinne seggēde. Verblijt v
 mit mi/ wāt ic geuōdē hebbe dē pēnic/ die welcke ic vlo
 ē hadde Ic seg v dz alsulcke blijscap wesen sal voer dē
 ingelē goeds vā enē sondaer zj leuē betrende *

† En hi seyde. Een man heeft gehad twee sonen
 in die ioncste van dien sprak tot sinē vader. Vader geest
 my dat deel des goeds/ twelck my toebehoert. Ende
 y heeft haert goet gedeelt. Ende na niet veel dagen
 is dyc ionghe soen alle zjn goeden tsamen verghea
 ert hadde/ is hy ghereyft pelgrimagye/ in verden lā
 en/ ende al daer heeft hy onnuttelicken doergebracht
 zjn goet/ leuende oncuysselyck. En na dat hy alle t sy
 e doerghetracht hadde/ isser gheworden een groote
 ueren tijt in dyen landen. Ende hy begonde gebreck
 e syden/ ende hy is gheghaen/ ende heeft hem ghe
 verht by een vanden burgeren dycs lants. Ende dyc
 eeft hem ghesonden in synen bouwerijē/ als dat hy

S. LVCAS.

Die verckē hoeden soude/ en hi begheerde sinē buyck te
vullen vandē dras/ metten welckē die vercken gheuot
wordē/ en nyemant en gāst hem.

In hem seluē geromen wescende/ seyde hy. Voe veel
huerlingē mijns vaders cuculoeyen vā broet/ en ic
sekerlick vergae hier van honger. Ick sal opstaen en
sal gaen tot mijnē vader/ en sal hem seggē. Vader ick
heb ghesondicht indē hemel en voer v/ ick en ben niet
waerdich te hietē v soen/ mer doet doch mi/ als een vā
uween huerlingē. En opstaende is hi geromē tot sinē
vader. En doen hi noch reer vā daer was/ heeft hē zj
vader gesien/ en hy is bewegē gewreeft met barmher
ticheit/ en tot hē lopende is gevallen hē om den hals
en heeft hem gerust. En zj soen heeft gesproken tot
hem. Vader ic heb gesondicht inden hemel en voer v
en ic en ben voertmeer niet waerdich te hieten v soen.
Maer die vader heeft geseit tot sinē dienaere/ haelt zjn
ringe voert dat eerste rostelijckste cleet/ en doet het h
aen/ en geeft hē eenē rinck aen zj hant/ en scoenē aer
sine voetē. En brennt hier dat ghemeste calf/ en slate
En gegheten hebbende/ laet ons verblyden/ wāt des
mij zoen was doot gewreeft/ en is weder leuēdich gh
wordē/ hi was verlore/ en is weder gevonden/ en zj s
gonste vrolyck te zjijn

Mer zj ouste soen/ die was noch int velt/ en als h
quam en genaket was dē huysē heeft hi gehoot een
ghesant/ en dan spul/ en heeft geroepen een van sin
dienaers/ en heeft gheuraecht wāt dinghen die was
En die heeft hem gheseyt. Vbroeder is gherome
ende v vader heeft gheslagen dat ghemeste kalf/ wā

EVANGELIE.

Lv.

mermits dat hi hē ghesont weder ontfanghen heeft
 Doe is hi veronwaerdicht gewordē / en en woude nī
 ngāē. Daer om is sijn vader wt ghegaē / en bat hem
 En hi antwoordende / sprack tot synen vader. Siet al
 dus veel iare diene ic v noch en bin oer noeyt ouerge-
 reden v ghebodt En noch ghi en hebt mi oeyt gege-
 se eē bork / dat ic soude vtolijc mogē wesen mit mijnē
 vriendē. Mer na dat dese v soen die welcke onnuttelic-
 iē vertceert heeft sijn goet mitten hoerē / gheromen is
 hebdi voor hem geslaghē dat gemeste half En hi sey-
 de hem Doen ghi sijt alijc mit mij / en al dat mijn is /
 dat is oock v Maer het was van nodē / om vtolich en
 ilide te wesen / want dese v broeder was doot geweest
 en is weder om leuendich ghewordē / en hi was verlo-
 ren / en is weder gheuondē *

¶ Dat .xvi. capittel. ¶

Alde hi seyde oock tot sijnē discipulē. Daer was
 een rijk mā die welcke hadde enē rentmeester
 in dese is besculdicht bi hē als een die sijn goeden ver-
 quist hadde. En hi heeft hem gheroepe en sprack tot
 hem. Wat hooz ick doch dit vā v? Gheeft rekeninghe
 an vrentmeester scap Wāt ghi en moecht voort an nī
 neer mij goedē regerē En doe sprac die rentmeester
 in hē seluē / wat sal ick doen / wat mij heer vā mi neēt
 dat officie? Ick en can niet grauen / ick schame mij te
 ieden. Ick weet wat ick doen sal op dat wanneer ick
 verlatē bin vāt officie si mi wille otfaghe in hare huise

En isamē gheroepe hebbēde een yeghelike vāden
 tuldenarē sijn heers / heeft hi geseyt dē eersten. Voe-
 reel sijt ghi minē heer sculdich En die seyde. Zondert
 men elys. En hi heeft hē gheseyt neēt v hantteyken

v. i.

S. LVCAS.

en sit / en scrijft gheringe vnsich Daer na seyde hi
ten anderē. Doe veel sijt gi doch sculdich : Die wild
sprack / hondert matē larwe. En seyde die / meēt v hi
teyke / en scrijft tachtich En die heer heeft gheprele
de bosen rēmeester / dat hi wijselijken ghedaē had
Wāt die kinderē deses veltis zyn cloeker dan die kin
rē des lichtis in hoot geselschap / En ick segge v mae
(māmon) v rēde / wt dē onrechtuaer dighē Māmon op w.
dat is rijc neer ghi vergaē sijt / sy v mogē onsfagē / in die ewig
dom. woensteden. *

Mat. 6. r. † Die daer is getrou int minste / is oock getrou in
grootste. En die onrechtuaerdich is int minste / de
is oock mede om rechtuaerdich int meeste Is dat sae
dat ghi niet geweest en sijt getrou in dē onrechtuaer
dighē Māmon. dat waerachtich is / wie salt v gelou
En is dat saeck dat gi niet getrou geweest en sijt i
vteemde. Welck v toebehoort / wie salt v geue? Die
Mat. 6. r. knecht en mach dienē twee herē wāt of hi sal dē enē
ten / en dē anderē beminnē / of dē enē anhāgē / en dē
āderē versmadē. Hi en moecht niet dienē god en M
mon En alle dese hebbē gehoozt die pharizee die w
ke ghierich waren / en bespottē hem. En hi sprack i
haer. Hi zijt die daer rechtuaerdich maect v selu
voor den menschen / mer god kent v herten / want d
ghene dat hoerch is den menschen / dat is verworpen
voer god. *

Mat. 5. b. Die wei en ptopheten zijn tot Joannē toe / van di
tijt of / so wordet ghecondicht dat rijcke Woods / en e
yegelic doet geweld tegē dē. Mer het is lichtē hen
en aerde voerby te gaē dā een tijtel des weis te val

EVANGELIE.

Lvi.

Soe wie zijn huyfrouwe plaet en een ander trout/ mar. 10. a.
 die doet ouerspel en so wie die klatē vā hare mā trout/ 1. rozin. 6 b
 doet ouerspel. ✠ Daer was een rijk man die welc- Mat. 5. a
 ke gekleet wert met purpur en syde en adt daghelijcs en. 19. e
 wellustelic. Mer daer was een bedelaer genoēt Laza-
 rus die welke lach gestrect voer zijn doze vol zweere
 begerende x̄saet te wordē vande crumelē die daer vie
 en vande tafel des rijke mans en niemāt en gaff
 hem. Mer die hondē quamen en lichten z̄ swere. En
 het is geboert als dat die bedelaer starf en wordt ghe-
 trocht vande engelen in Abrahams schoet.

Maer die rijke is oock ghestoruen en is begrauen
 nder hellen en op doerende z̄ oogē [inder hellen]
 doe hi was in tormentē sach hi Abrahā van vrede en
 Lazarum in sinē schoet en hi roepēde seyde. O vader
 abrahā ontfermt mijre en seynt Lazarū op dat hi
 wil dat waterste z̄s vingers steken int water en wil
 vercoelen mij tonghe want ic gepinicht worde in de
 flamme. Mer Abrahā heeft gheseyt. Soe weest ge-
 achtich als dat ghi uwe goetē ontfanghē hebt in v-
 re en Lazarus des gelijcs quade mer nu soe wordē
 dese vertroest en ghi wordē ghepinicht. Ende bouen
 lke dese soe is vast ghemaecht een groote verslindin-
 ghe tusschen ons ende v als dat die ghene die welke
 cillen van hier tot v gaen en moghen niet noch van
 aer herwaerts op klimmen.

Doen seyde hij. Hier om bidde ick v o vader dat
 hi hem seyn den wilt in mijns vaders huyse want ic
 ebbe rijf broeders dat hij haer wil bekent maerken
 p dat sy doch nyet en moeten comen in dese plaetse

S. LVCAS.

Des pijnlichheyt. Abrahā sprac tot hē. Si hebbē Moysen en die prophete/ laet se die horen. En die seyde. Ue vader Abrahā/ mer indie yemāt vandē doode gingh tot haer/ si soude haer leuen beterē. Mer hi sprack te hem. Ist saeke dat si Moysen en die prophete niet e hore/ al waert dat yemāt vandē doode xrese/ si en sul oer niet ghelouen: * ¶ Dat. xvij. Capittel. *

mat. 18. a
mar. 6. f.

O Mer hi sprac tot sinē discipulen. Het en mach niet wesen/ daer en moet comē scandalisacie. ¶ Doch tās vee den genē/ doer den veelkē dat si comen het is hē beter/ al waert dat gehāgen worde eē in ol steen om sinē hals/ en hi geworpe worde in die zee/ uer dā hi si tot scādalisacie eē vā desen cleyne. ¶ Wach ist dz vbrod gesondicht heeft in v/ berispt hē/ en ist hi leet wesen heeft/ xgeestet hē. En ist dz hi seue w indē dach ghesondicht heeft in v/ en hē seuen we sl keert wort indē dach tot v/ seggēde het is mi leet tē suliet hem vergeuen.

t xgeestet
hem.

mat 17. r.
en. 21. b

En die Apostelē hebben gespokē totē heer/ xme in ons tgeloue/ en die heer seyde/ waert sake dat gi h geloue/ gelyc [heeft] een mostaert saet/ ghi soude seyt hebbē tot desen moerberyē hoē wort wtgeroeyt of er geset inde zee hi soude v oden danich geweest.

Mer wie soe isser vā v hebbē inde eenē knecht/ en of die beestē wachtende/ die dā seit tot hē gecome sende wten acker/ gaet henē ter stont en sit en eet/ en en seyt hi niet eerst. ¶ Maect reede dat ick mach eten scort v op/ en dient my/ ter tijt toe dat ic sal gegeten gedronckē hebben/ en nae desen so eet en dzinkt g. ¶ Sal hij oer danckē dien knecht/ wāt hi gedaē heeft.

EVANGELIE.

L'vif.

ingen die hē beuolē waren. Ic meēleen En des ge
 s ghi/wāneer ghi gedaē hebt alle (dingen) die v be
 len zj/ soe segget wi zj onprofutlike knechten/wij
 obē gedaē dz welck wi sculdich geweest zj te doe. *
 En het is ghesriet. doen hy ginch na iherusalē
 [en] hi doer wandelde doer tinnidē van Samariē
 Galileen. En als hi inginch in eenet steech/zijn hē tra steel.
 gemoet gelopē. x. malaerse mānē/ die welcke gestaē
 obē van verde. en mei luyder stemmē geset. IF SV
 bieder ontfermt oser. Die welcke als hi gesie heeft/
 ft hoer geseyt. Gaet en stoemt v den priesterē. En
 is gesiet als dat si onder tgaen gesuert zj. Mer
 vā dien/ als hi gesien heeft/ dat hi ghesuert was/
 weder om gecomē/ met groter stemme/ gode eer ge
 ide/ en is neder gevallen op zj aensijht voer zj voe
 hē danckende/ en dese was eē Samaritaen. Ende
 SVS antwoordende seyde. En isser niet. x. gerey. t Daer en
 ht/ waer soe zj die neghen. t Si en zijn niet geuē. is niemā
 u die weder gecomē zj om gode lof te geuē dā dese tis.
 ede. En hij seide tot hē Staet op/ en gaet. v geloof
 ft v gesont ghemaert. *

Ic gheuracht wesen vāde pharisee/ wāneer co
 soude trijc gods/ herft hi haer geatwoot en gesit mat. 24. b.
 it rijck goods en sal nē comē met waerneminghe/ mar. 13. c.
 h si en sullē niet seggē. Siet hier ist/ of siet/ daer ist/
 unt siet trijc gods is binnē in v.
 in hi sprac tot sinē discipulē Die dag hē sullē comen
 neer ghi begerē sult te sien t eē vande dagē van die tenē dach
 des mēsche/ en ghi en sult hē niet sien. En si sullē
 gghe/ siet hier (is hi) siet ginder (is hi) En willic

S. LVCAS

niet gaē / noch en volchse niet. Want ghelijc die blijc
blinckende schijnt tot dat een rijck dwelt onder dē hemel
is tottet andere. dwelt onder den hemel is: also sal we-
sen die soen des mēschē / in sijnen dach. Maer hi moet
eerst veel lyde / en verworpe wordē vā deze geslachte

Gen. 7. b.

En alsoet gheschiede in die dagē Noe / also salt ooc
wesen in die dagē des soens des mēschē. Si atē si drō-
kē / si troude huyfrouwe / en wordē ter echtē ghegeue
tot dien dage toe / indē welkē Noe ingegae is in die ar-
ke / en geromē is die diluue en heeftse al verdorue. Des
ghelucks oec / alst gesiet is in die daghē vā Loth / Si
atē / si drōkē / si roste / si verroste / si plantē / si timmer-
de. Mer op dien dach dat Loth vertginc tot Sodom
regedet vier en sulphur vande hemel / en vernedese al
Nadese sal wesen dien dach / in die welcke die soē des
mēschē opēbaert wort.

Gen. 19. f

In dien dach / die daer is opt dach / en sijn vaten in
huyf / en climme nyet neder om dye werch te nemen
En die in dē arker is / en sal des gelijcks niet weder-
gaē / tot het geē dat hi gelatē heeft. Mer weest gedac-
tich Loths huyfrouwe:

Mat. 16 d

Mar. 8. d

Soe wie begheert sijn ziel te behoude / sal die verl-
sen / en soe wie die verliest / sal haer bereyde tleue / Ic
segge v in dier nacht sullen daer sijn twee in een bedde
een sal opghenomē wordē en die ander sal after ge-
tē wordē. Twee sullen daer wesen t same malēder die
sal angenomē wordē en de āder sal after gelatē wor-
Time in enē achter deen sal angenomē werdē
en dāder sal achter gelatē werdē. En āt wordē
se seggē si tot hē. Maer doch. Hi sprac tot hoer. E

mat. 24. r.

EVANGELIE.

Lviij

naer dat lichjaē is/ al daer so sullē die aernē vergader
wordē.

¶ Dat. xviij. Capittel.

Alde hi sprac tot haer een ghelikenisse [hier toe
dienēde] Als dat het vā node is altyt te bidden/ 1. tess. 5. 2.
niet vermoeyt te wordē. segghēde. Daer was een
echter/ in eender stadt dye welcke god nē en vreesde/ top te hou
noch genē mēsc en ontsach. Mer daer was eē wedu-
we in dier stadt/ en quā tot hē seggēde Ween mi van

minē wederpartye/ en hi en woude in een lange wij
eniet (doē) Mer na desen heeft hi geseyt in hē seluen

Doewel ic god niet en vreesē/ noch dē mēsc en ontsie
noch tās/ wāt dese weduwe mi moeycliken is/ sal ick
haer wreke/ op dat si tē laetstē comēde/ mi nē en besce-

ne. ¶ En die heer sprac/ hoer doch wat seyt die bōse
echter/ en sal god dā niet doē wreke/ sinē veluerroten
te daer roepēde zy tot hē/ nacht en dach/ oec als hi is
vuldich ouer haer. Ic segge v. dz hij geringe doē sal
ie wreackē vā haer. Doerwaer die soē des mēscen/ als
hi comē sal/ sal hi oec vindē gheloeft inder aerden?

✠ En hi heeft gesproke tot dē sommigen dye daer
trouden in haer seluen/ als dat zij vā onrechtuaer
ighe/ en versnaden al de andere/ dese gelykenisse.
Twee menschen zijn op geslommen in dē iēpel/ dat si
iddē souden. die een was een pharizee/ en die ander eē
publicaē. Die pharizeus staende/ heeft di gheloeft bi
em seluen. O god ic dancke v dat ick niet en ben als
nder menschen/ rouere onrechtuaerdige/ ouerspeel
ers. Als oock dese Publicaen/ ick vast twee werf in
ie welcke. Ic geue tienden van alle dat ick besite. En
ie Publicaen staende vā verde/ en woude nē op boere

S. LVCAS

37 Insoeghen tot den hemel/maer sloech zijn borst/se-
gende. O god/waest ghenadich mi sondige mensch
Ic segge v dese is niet gerommē ghererhtuaerdich
in sinē huysē meer dan dese (Pharizee) want alle d
Mat. 23. 6. hem seluen verheffen/ sal verootmoedicht wordē.
die hem seluen verootmoedicht/ sal verheue wordē.

En si brachtē tot hem/ oec ionghe kinderē/ dat hy
raken soude/ welck als dat sage die discipulen heb-
Mat. 19. 6. die bestrast. Mer IESVS/ als hi haer tot hem gh-
roepen hadde/ heeft geseyt/ gehenget dye kinderē i
mitē comē/ en en wilt haer niet verbieden/ want d
rijc Gods hoert den sulcken toe. Doerwaer ic segg
v/ so wie niet en ontfant dat rijc Gods/ ghelijck e
kint/ en sal daer niet in gaen.

Mar. 10. 1 En een prins heeft hē geraecht seggēde. O goe-
mat. 19. 6. meester/wat moet ic doen/ dat ic sal mogen vertrig-
dat ewige leuen. Mer IESVS seyde hē. Waer o
so heet ghi mi goet. Niemāt en is goet dan god alle

Luko. 20. 1 ghi kent die ghebodē. ghi en sult geen ouerspel de
ghi en sult niet doorslaen. ghi en sult gheē dieuen
doē. ghi en sult geen valsche getuychnis spreke. Ec
v vader/ en v moeder. En die (prinsch) seyde. Alle d
heb ic gehoudē vā mijn ionchz of. Dat voelc IESV
gehoort hebbēde/ sprac tot hē. Noch een ontbreect
Vercoopt al dat ghene dat ghi hebt/ en deeltet den
men/ en ghi sult hebbē eenē scat indē hemel/ en ro-
volcht mi na. Die (prinsch) dese (redene) gehoozt h
bede is miz droef hz beuangē/ wāt hi was seer rijc.

Mer IESVS siende hem met droefheit beuang
heeft geseyt. Hoe swaerlic sullen (die ghene) die g

EVAN GELIE

Lk.

hebben/ingaen int rijk goeds. Want het is lichtelijc
ker een Lameel te gaen doer een oerh van een naelde
dan eenē rijkē/in te gaen int rijk Goeds. En die dit
hoordē/hebbē gesen. En wie mach salich wordē. En
(I E SVS) seyde. Die welcke onmogeliken zijn biden
menschen/zijn moghelic by gode.

Mat. 19. 1

En Petrus seyde. Siet wi hebbē alle (dinghē) after
gelaten/en wi zijn v na gheuolcht. Die welcke (I E
SVS) seide haer. Doerwaer ic segge v. Niemāt en isser
die alhier gelatē heeft/huyes/of ouders/of broeders/
of huysurouwe/of kinderē/om dat rijk Goeds/die wel
ke niet ontfangē en sal veel meer in deser tyt/en in die
toecomēde werelt/dat ewige leuen.

mar. 10. 2.

Mer I E SVS heeft tot hē ghenomē die twalef
en seyde haer. Siet wi climmen op tot Jerusaleme/en
en alle die (dingē) die gescreuē zijn doer dē propheten
anden soen des mensche sullen vervult wordē. Want
hi sal geleuert wordē den heydenē/en sal bespot wordē
en sal gegeesselt worden/en met valschen woorden
gelaestert wordē/en sal bespoghen wordē/en na dat se
hem gegeesselt hebbē/sullen si hem dodē/en hi sal ver
isen ten derden daghe. En si en hebbē nyet van desen
verstaen. En dit woort was verborghē vā haer/moch si
n verstondē niet die welcke daer geseyt wordē. Mer
et is geboert doen hi nakede (die stadt) Zacheria dat
en blinde sacht byden weghē/biddende/en doe hi hoer
e die fraer voerby gaen/vraechde hi wat dz waer En
hebbē hē gheseyt. dat I E SVS vā Nazareth (daer)
voerby ginc/en hi heeft geroepē seggēde. I E SV Da
da soen/ontfermt v mijne. En die voer ghinghen

mat. 20. 6.

mar. 10. 6.

S. LVCAS.

hebbē hem bestraft/ als dat hi swighē soude/ hy heeft
voerwaer/ veel te meer gheropē. **D**auids soen/ ons
fermt v mijne. **M**er **I**E **S**V**S** staende/ heeft gebodē/
dat hi tot hē gebracht soude wordē. **E**n als hi hē naer
te/ heeft hi hem geuraecht seggēde: Wat wilt ghi dat
ic v doe sal? **E**n hi heeft geseyt. **O** heer/ dat ic mach tot
fangē mijn gesicht. **E**n **I**E **S**V**S** heeft hem gheseyt/
t'ontfanc v gesicht. **O** geloof heeft v salich gemaect
En ter stont heeft hi ontfangē zj gesicht/ en volchde
hem/ **G**ode glorie en eer geuēde. **E**n al't volc dit ghe-
sien hebbende/ heeft **G**ode lof ghegeuen *

hsien.

hsiet op.

Dat. xix. Capittel. *

Alde ingegaen voesende/ doer wandelde hi **Z**ey-
richo **E**n siet eē mā genōet **Z**acheus/ en die sel-
de was een prins der publicanē/ en selue was hi rijck
en begheerde **I**E **S**V**M** te sien/ wie dat hy was/ en en
mocht niet vā die scare/ ouermits dat hy cleyn was v
stature. **E**n voer hē lopēde/ is hi opgerlōmē in en
wildē vjich boē/ dat hy hem sien soude/ want hy sou-
de daer voorbij gaen **E**n doen hy gecōmē was totte
plaetsen **I**E **S**V**S** opsiende/ heeft hē gesie/ en heeft e-
seyt. **Z**achee/ haestende v/ so climpt neder/ want hūc
soe moet ic bliuē in v huys. **E**n haestende hem/ is hi
neder gerlōmē/ en heeft hem blydelijck ontfangh
En als dit alle die sagē/ murmureerdē/ seggēde/ al
dat hi ingegae was/ by enē sondē/ ter herbergē.

Mer **Z**acheus staende/ heeft g'jesprokē totten hee-
Siet die helst mijne goeden/ geue ic den armē/ en ist
ic yemāt yet bedroge hebbe/ geue ic vieruout weder/
IE **S**V**S** sprac tot hē/ huydē is gesiet salicheyt des

EVANGELIE

Lx.

ijse/ouermits dat sy is een dochter vā libtāhā/was thij oer is
e soen des mensche is gheromen o te soeken/en te sa een soen.
ghen/dat verlozen was. *

Dye (scare) horende dese (woerde) xvolgende heeft
gesproke een gelikenisse/ouermits dat hy by ioseph
ijalem was/en dat si vermoeden te gesce/als dat ter
ont dat rijt goods vertoent soude worden. Daer om

est hi g. seyt Een man edel vā geslachte/is geroest Mat. 25. 6

ee vreesst lant/dat hi hē soude ontfangē een rijt/en Mar. 13. 9

ude weder comē Mer gherope wescende zij. x. knecht
n/heest haer gegeue. x. penningen/en sprach tot haer
dat comāscap/ter tyt toe/dat ic comē sal En zij bur
erē haterē hem/en hebbe na hē bodē wtgesondē se g
nde. Wy en willen nē dat dese ouer os regnerē sal.

En het is gescriet/dat hy weder om quam/ontfangē
ebbende trijk/en heeft geboden/als dat zij knechte
hem gheroepen souden worden/die hij igelt gege
en hadde/dat hi soude weten hoe veel een yegelic ge
manscap hadde Mer die eerste is gheromen seggē
e. Doer uwe penninck heeft vercreghen tien pennin
ken En hi sprac tot hem. Ey recht wt goede knechte
want ghy int minste getrou geweest sijt/hebt marst
ter tyen steden. Ende die ander is gheromen seggē
e. Doer uwe penninck heeft gewonnen vijf penningē/
ende tot desen sprach hy. En weest ghy [een beuac
er] ouer vijf steden.

¶ Ende die andere quam segghende. Doer siet
een penninck den welken ick ghehemelt hebbe Mat. 25. 11
ghadt in eenen snuytel douch/wandt ick vreesde
wandt ghy sijt een wreede mensche/ghy neemt

S LVCAS.

Wat ghi niet gheleyt en hebt/ en ghi maeyt/ dat ghi niet
gheseyt en hebt. Wi seyde tot hē. O quade knecht. Ji
sal voerdelē vōt uwer monde. Wi wijs wel dat ic bi
een woet mēsc/nemēde dat ic niet gheleyt en hebbe
en mayende/ dat ic niet geseyt en hebbe/ en waer om
en hebby niet ghegeue mijn gheli an die wijs. Iban
en ic comēde/ soude dat sekerlyc weder geeyst hebben
met woerker. En hi heeft geseyt tot die daer by ston
den. Neemt vā hem den penninc/ en gheeft hem dien
welcke daer heeft tien penningē. En si hebben tot hi
gheseyt. Zeer hi heeft tien penningē. Want ic segge
v/ dat alle die gene die heeft/ sal gegeue wordē. Maer
van dien die niet en heeft/ en oer dat hi heeft/ sal hē o
ghenome wordē. Mer oer bren ji herwaerts tot mi
die/ mine viandē/ de welcke niet en woude dat ick ouer
haer regere soude/ en slaese doot voer mi. En dese (r
denē) gheseyt wesen/ ginc lijdē [bercydende hē
om op te climmē na Hierusalem.

mat. 13. 6
mar. 4. 1
Luce. 8. 1.

Mar. 11. a.
Joan. 12. b
Mat. 21. a.

En het is gesiet/ doe hi ghenaert was tot Bethph.
ge en Bethanien by den berch/ dyē ghenoemt is/ de
olyue (berch) heeft hi vōt gesondē twee vā zyn discip
len/ seggēde. Daet int rastel dat ic ghens vouer ley
Jut welc ingaende/ suldi vindē een ionge van een eze
linne gebonden staen/ opt welcke nye yemāt van mē
schen gesien heeft/ ontbint dat/ en brenget hier. Si
is dat v yemant vraecht/ waer om ghijt ontbint/ ghi
sul so tot hem seggē/ dat die heer hē vā node heeft.

En die gesondē warē zyn henē gegaen/ en hebben
gheuondē dat ionghe staende als hi haer ghesey
hadde. En si ontbindēde dat ionghe/ hebbe gesproke

EVANGELIE

Lxj.

die heren vā dien tot haer. Waer om ombint ghi dat ionghe. En si hebbe gheseyt/want die heer heeft hem van noot/en hebben gheleyt tot IESVM. En ghe worpen wesende haer cleederē opt ionghe/ hebbeder IESVM op gheset.

En hi werch gaende hebbe se haer cleederē ondergespreyt inden wege. En als hi te hants nakede ant ne der clunnen des berchs der olyuen/alle die menichie der discipulen verblydede/ hebben begonden Gode te louē met (luder) stemmē vā allen dycrachtige wercken die welcke si gesien hadde/ seggende. Gebenedijt is die Coninc die daer roemt indē naem des heerē/ vrede indē hemel/en bliscap inden hoochsten.

En sommige wter scaren der pharizeen/ hebbe tot hem gesproken. Meester bestraft v discipulen/ dē welcken hi gheseyt heeft. Ir segghe v. Waert dat dese sweghen ter stont soude die steenē roepē.

Die steenē
sulle ropē
mat. 24. a
mar. 13. a

✠ En als hi genaert heeft/ siende die stadt heeft op haer ghescreyt/ seggende. Och of ghi oec bekende/en voerwaer in desen uwe daghes/ ghi sout naerstelijc besorgen die (dingen) die daer dienē tot uwen vrede. maer nu zijn si verborge van uwe ooghen. Wāt daer sullen comē daghen teghens v/en uwe vianden sullen v om ringelen met een boscwerck/en sullen v ombeleggen/en sullen v an allen canten benauwē/en sullen v ghelijc plat maken totter aerde/en v kinderen die in v zijn. En si en sullen niet laten in v den eenen steen op ten anderen/ ouermits dat ghij niet ghekent en hebt die tijt uwer visiterings.

Joan. 2. 8.

En ingegaē wesende inden tēpel heeft hi begonnē

S. LVCAS

vet te worpen die daer in waren vercoepende en rope
de seggende haer. Daer is gescreuen. Mijn huys is
Esay. 56. e huys des ghebets mer ghi hebt dat gemaect een sp
Ioye. 7. b. lonc der moerdenare. En hi leerde daghelics inden
pel * Mer die prince der priesteren en die scriftgelee
de begeerden hem te verdenen en oer mede die regent
des volcs en si en vonden niet waer se doen soude. Wi
al tgeheele volc was geheel snackende na zy woerd
als zy he hoerden. ¶ Dat. xx. Capittel. †

¶ Ende het is gescriet in een van die daghen als
Hi in den tempel leerde volc en Deuageli predict
so zy die princen der priesteren en scriftgeleeden met
ouders te samen gecomen en spraken tot he segghend
Mat. 21. c. Segt ons doer wat macht doet ghi dese dinghe? I
Mar. 11. d. wie is die ghene die v dese macht gegeuen heeft? I
I E S V S antwoordede heeft tot haer geseyt. Ic sal
oer een t dinc vraghe en antwoert ghi mi. Dat doop
van Ioannes wast vanden hemel of wt den menschen
Ende si dorchten onder haer seggende. Ist saeck d
wi segge sullen vanden hemel so sal hi segghen. Waer
en hebt ghi hem dan niet geloest? Mer ist saec dat v
segge sullen wt den menschen so sal ons al tgeheele volc ster
ge. Wat si houdende vast dat Ioannes een propheet is
En si hebbe geantwoert dat si niet en wisten van waer
dattet was. En I E S V S heeft hoer geseyt. Nocht en
en seg v oer nuz doer wat macht dzic dese dinghe doe.

En hi heeft beginne te segge tottet volc dese par
Mat. 21. d. bel. Een menschen heeft een wijngaert geplant en heeft
Mar. 12. a. se den boulyden ghewent en hi is in vrede den lande ghe
ren lange tijt. En alst bequaem tijt was soe heeft een
knecht tot die boulyden gesonden op dat si hem van

EVANGELIE

Lxij.

vrucht des wijngaerts geuen soude Die welcke zij heb
 be geslagē en ledich wed om gesondē. En weder om
 heeft hi noch een ander knecht gesondē. En si hebben
 dese oer geslagē en spijcheyt andocnde ledich weder
 om gesondē. Wed om heeft hi dē derde oer gesonden
 en als si hē gewōt hadde so hebbē si hē wt geworpen.
 En die heer des wijngaerts heeft geseyt wat sal ic
 doe. Ic sal minē lieue soē seynē. Bi auōtuer als si hē
 siē sullē so sullē si hē ont siē. Dē welcke als die bouliedē
 gesiē hadde so hebbē si ond malraderē gedacht seggē
 de. Dit is die erfgenaē roet en late wi hē dode op dat
 dat erf ons mach wordē. En si hebbē hē wtē wijgaert
 geworpē en gedoot. Daer o wat sal dan dye heer des
 wijgaerts hoer doe. Zij sal comē en verderuen dese
 bouliedē en hi sal dē wijgaert and (liyde) geue. Als
 si dit gehoert hadde so hebben si geseyt tot hē dat si
 verre. En als hi hoer angesiē heeft so heeft hi geseyt
 Wat is dan datter gescreuē staet. Die steē welcke die
 immerliedē worpē hebbē. Dese is geworden eē hooft
 en eē hour. Al die geē die vallen sal op desen steē die sal
 eer gequetst wordē mer op wien die steen vallen sal
 sien sal hi in slucken wrine. En die princen der prieste
 en scrift geleerde die sochtē die hant in hem te slaē
 p de selue vze en si hebbē tvolt geureest. wāt si wistē
 at hi dese gelikenis tegen hoer gheseyt hadde.
 En (op hem) wachtē hebbē si wt ghesondē laersch
 ggers die welc hē (selue) rechtuerdich beueynsen
 ude op dat si hem behalen souden in woerden en le
 cre hē de princelich en machi des stathouders. En
 hebbē hē geuacert seggēde Meester wy wēt dat
 hi rechtelic segt en leert en gi en siet geē personen an

Mat. 21. 9

Mar. 12. 9

mat. 22. 5.

mar. 12. 5.

S. LVCAS

Rom. 13. 6.

Mat. 22. 8.
mar. 12. 6

mer ghi leert die werck Gods met die waerh. Ist be
hoerlijc dat wi dē Keyser tribuyt genē of n. En al
hi hoer loesheyt bekent heeft/so heeft hi tot hoer g
seyt/ wat tempteert ghi mi. Tocnt miden penninc
Wiens beelt/ en opscrift heeft sy. (En) antwoorde
de/ hebbē si gheseyt. des keyser. En hi heeft hoer g
seyt. Daer om geeft dan den keyser dat dē Keyser t
behoert. en God dat God toebehoert. En si en hebl
zijn woert niet mogē straffen/voert volck/ en vera
dert zijnde vā zijn antwoert/so hebbē si ghesweghe
En daer zijn tot hem gheromē sommige vande
Dureen/ die welc versaecken / datter een verrisenis i
en si hebbē hem gheuraecht seggēde. Meester Mo
ses heeft ons gescreuē. Ist saer dat yemants broed
ghestoruē is/ een wijf hebbēde/ en hi sonder kinder
ghestoruen waer/ dat zijn broeder twyfs nemē sou
en verwecken sinen broeder saet. Aldus waren daer
uen broeders/ en die eerste heeft een wijf ghenome
en is sonder kinderen ghestoruē. En die tweede he
haer ghenomē. en hi is (oer) sonder kinderē gestor
En die derde heeft haer ghenomē/ en des gelijcs
die ander seuen/ en si en hebbē geen kinderē ghelāt
en zijn ghestoruē. En ten laetste van allen/ is dz w
oer gestoruen. Daer om/ wyens wijf salt dan wel
in die verrisenis/ want dye seuen hebben haer tot e
wijf gehad. En antwoordende/ heeft IESVS he
gheseyt. Die kinder vā dese werelt/ die trouwē wi
en worden ghetrouwt. Mer die geen welke die (toer
mende) tijt/ en dē verrisenis wten doode waerdich
rekenen sullen worden/ die en nemen geen wiuen/ no

EVANGELIE.

L. xij.

in gheue te huwelic / wāt si niet meer steruē en mogē.
wāt si sijn ghelijc die engelē En isijn kyderē. Gods
indien dattet zij kyderē des verrijzenisse. Mer dat die
dōdē verrijzen soude (dat) betoont Moyses oer / bidē Exo. 3. 6.
loten boem / als hi seyt (Dat) die heer is eē God vā
Abrahā / en een God vā Isaac / en eē God vā Jacob
En God en is geē (God) der dōdē / mer der leuēden
vāt alle leuē si hē En sommige der scriftgeleerdē ant
woordē / hebbē sijn geseyt. Meester ghij hebt wel ge
eyt / en si en dorstē hē niet meer yet vraghē

Mer hi seyde tot hoor. Hoe seggē si dat Christus da- Mat. 22. a
nōs soon is? en Dauid self / seyt / int boeck der psalmē Mar. 12. d
Die heer heeft gheseyt minē heer / sit aen mi rechter psal. 109
hāt / ter tijt toe dat ick settē sal uwe viandē / tot een voet
samel dīner voetē. Daer so noēt hē Dauid een heer /
n hoe isstet sijn soon?

En alst al volck hoorde / heeft hi sijn discipulē ghe
eyt. Warst (v) vāden scriftgeleerdē / die der wan
erē willen in langhe rledē / en beminne die groetin Mat. 22. a.
se op dē markten / en die eerste sloelē inde synagogē Mar. 9.
n dz voor sittē in die warscappē. Die welcke is blinden
ie huysen der weduen beueynsēde lange gebedē. De
ē sullen groter verdomenisse ontfanghē

Dat. xxi. capittel.

Hide omsiende / heeft hi ghesien die gheen / die mar. 12. d.
daer ghiften in die (tempel) kist worpen rijcke
hiden) En hi heeft ghesie / een arm weeuic twee mi
uē ghelē worpēde. En hi heeft geseyt. Voorwaer
gghe ick v Dat dese arme wedue / heeft meer gewor
ē van (si) alle gader wāt alle dese hebbē tot gods gifte

p. i.

S. LVCAS.

gheworpe / vāt geē dat hooz oueruloedich was. **Mat. 23. 9.**
 dese heeft vā hooz armode / al hooz substācie die si h
 gheworpe

Mat. 24. 9. En als sommighe seyde vanden tempel dat si in
 schone steenē / en ghysle verniert was so heeft hi g
 seydt Die dagē sullen comē / in dē welcke vāt geē dat
Mat. 13. 9. siet die (een) steē op dē (anderē) steē nū gelatē sal v
Luc. 19. 9. den die niet wt gheroyt sal worden En si hebben h
 gheuracht seggēde Mēester wāneer sullen dese dū
 wesen En wat teyke (isser) wāneer dese dingē toec
 mēde sijn : En hi heeft geseyt Siet toe / op dat gi n
 verleyt en wort Wāt daer saler veel comē onder v
 ne naem / seggēde / dat si Christus sijn / en de tijt na
 daer om en volcht hooz niet + Doort als ghi hore
 (vā) oorloghe en oplopē / en wili niet veruāert we
 wāt dese dingē moete [eerst] gheschien / mer tē ier
 stont geen eynde. Doe seyde hi hooz. Dat (een) v
 sal teghē (tander) volc op staē / en dat (een) rijck i
 (tander) rijck en grote aertbeuinghe sullen daer v
 op alle plaetsen en diertijde / en pestilencie en veru
 nissen / en grote teykenē sullen daer inden hemel v

Mer voort al dese (dinghen) so sullen si hooz ha
Joan. 15. 1. in v slaen / en (v) veruolgē / seuerēde (v) in die sin
 gē en karkerē treckēde (v) tottē conigē / en rechters
 minē naē mer i sal v geboerē tot eē getuchnisse Da
 hout vast in v hertē / dat gi niet te vorē en denct / o
 te verantwoorde wāt ick sal v geue / een mont en v
 heyt / den welcken / niet en sullen moghē weder sl
 al die gheen die v teghen vresen sullen En ghi sul
 seuerē worde / oec van v ouders / en broeders / en

EVANGELIE.

Lxiiij.

ghen/en vtiende: en sullen den sommigē wt v dē doot
 en doen. En ghi sult (vā) alle menschen behaet wor
 den om minē naem/en een haer wt v hooft / en gater tin v lijde
 niet verloten. Besit v sielen/ doer v lijdsamheyt. * samicheyt
 * En als ghi sien sult/ dat Jerusaleem omgerin: suldi v sielē
 jelt werdt vande heer scaren. Dan sult ghi weten/ dat besitten
 loer verlaten is aen staet. Die dan in Judea zijn / die
 lien totten bergghen/en die int midden (van Jerusale
 yn) die gaen wech/en die inde landen (zijn) die gaen
 aer niet in/want dit zijn die dagghen des waercks/op
 attet al volbracht werde datter gescreuen staet. Mer
 oec den kint dragghenden/en die metten borst voeden
 idien dagghen. Want daer sal een groote tribulacie/
 o aerde wesen/ ende toernichheyt in dit volck. Ende
 j sullen int scarp vā tswaert vallen/ zij sullen geuā
 en ghelyt wordē in alle narien. En Jerusaleem sal
 iet voeten getredē wordē/ vanden heydenen/ tot dat
 enden der heydenē veruolt wordē.

Joē. 2. r.

Mat. 24. r.

Mar. 13. r.

Touernits

rofuys vā

ghelyt der

zee/en der

vloeden.

* Ende daer sullen teykenen wesen/ in die zon/
 i maen/en sterren. ende inder aerde bangicheyt der
 enstent van mistroestichz/en die zee en vloet sal seer
 yderuyssren/ ende die menschen sullen verdriuen
 in vrees/ ende verwachtinghe der dinghen / die de
 nse werelt ouer comen sullen. * Want die crachte
 r hemelen/ sullen bewegen wordē. En dan sullen zij
 n soen des menscē sien in een volck met macht/ en
 vootē glorie.

En als dese dingē beginnē te ghesien/ so siet op/en
 ft v hoofden op/want v verlossinge is na bi. En hi
 de hoer eē gelikenis Besiet dē vigeboē/en alle bomē

S. LVCAS

† dit ghe-
flacht

† by auon-
tuer

Azimorū
is als mē
onghi dee
sent broet
adt

mat. 26. a.

mar. 14. a.

Joan. 11. f.

als si nu knoppē voert tēgē dit siende/ so weet gi w
v seluē dat nu die somer aenstaet. Also gy mede/ als g
dese dingē siet ghesien/ so sult ghy weten dattet rijk
Goeds na ly is Doerwaer ic segge v t dese ontheit e
sal niet verby gaen/ eer dat al dese dingē gesiet sullen
wesen. Hemel ende aerde sullen verghaen/ mer mij
woerdē sullen niet vergaen. *

† En wacht v op dat t tot eniger tijt v herten ni
beswaert en wordē met gulsicheyt/ en dronckescap
doer sochtuoudichedē vā di leuē en dat die dach oue
siens v niet ouer (dē hals) roempt want als een sm
foe sal sy ouer comē op alle die daer sitten opt aensit
des geheelen aertrijcs. Aldus so waerckt alle tijt/ bis
de/ op dat gy al dese dingē ontulien mocht/ die daer i
comēde zyn/ en staē (mocht) voer dē zoen des mēscē.
En des dachs/ so leerde hi inden tēpel/ mer snachs
gaende/ so keerde hi indē berch/ die genoēt wort/ i
olyuē (berch) En al t volc/ quā inden dageraet tot
op dat si hē inden tempel hoozen souden.

¶ Dat. xxij. Capittel †

† Ende die hoerch tijt vā azimorū stot aē dyc w
ke Paeschē hyet. En die princē der priesterē
schrift geleerdē/ sochtē hoe si hem doden souden wan
vreesden t volc

En Sathanas is gegaen in Judā. welcke byne
was Iscariotes/ die daer vā t getael der twalefue v
en hi is werch gegaē/ en heeft gesprokē mē dē prin
der priesterē en burgemeesterē hoe dat hi hē hoer
de leuere. En si zyn vblit geweest en si hebbē eē cōp
ghemaect/ dat si hem ghell geuē souden. En hi hec

EVANGELIE.

Lxx.

hoer behoest/ en hi socht bequaetheyt/ op dat hi he sou
: hoer leuerē sonder scare

En die dach vā azimozū is gecomē in veelckē het vā
de was/ dattet Paeschē geoffert soudewordē En hi
est gesondē Petrus en Joāne seggēde/ gaēde bereyt
Paeschē/ op dz wyte eie mogē. En si hebbē hē ghe
t/ waer wildi dat wyte bereyde. En hi heeft tot hoer
seit Siet/ als ghi in die stat coet/ so sal v tegemoet co
ē eē mēsche dragēde een aerde vat water s volcht hē
thuy s daer hi in gaet/ en ghi sult dē vad des huysge
is seggē. Die meester seyt v/ waer is dye herbercht
er ic Paeschē met my discipulē eten mach. En hy
v tonen een grote eet zael geplauert/ bereytet daer
n gaēde/ so hebbē syt geuondē/ ghelikerwijs als hi
er geseit hadde/ en si hebbē Paeschē bereyt.

En alset bequaet ryt was/ so is hi aen tafel gesetē en
xij. Apostelen met hem.

En hi heeft hoer geseit. Met vlangē heb ic begeert
Paeschē mē v te etē/ eer dz ic lyde wāt ic seg v na de
lyt en sal ic hier of nē eten ter ryt toe/ dattet vernolt
rdet int rijke gods. En als hi dē cop genomē had
so heeft hi gedārt en geseit Meer dat / en deeltet on
v wāt ic seg v dz ic niet drinckē en sal vā die vrucht
v wijgaerts tot dattet rijke goods coemt.

En als hi tbroot genomē hadde/ en gedārt/ so heeft Joā. 6. c.
t gebroekē en hoer gegeuē seggēde. Dat is my lich i cor. 11. c.
n dz voer v gegeuē wort/ doet di in myre gehoerch mat. 26. c.
te/ desgelijcs (nā hi) oer die croes/ na dat hi tawont mar. 14. c.
el gegetē had seggēde. Desen dranc ist nieuwe testa
nt ouermits my bloot/ dz voer v wtgestottt wort. t sal wordē

S. LV CAS

Norhtās/ siet/ die hāt mijs braders/ is met mi in di
 tafel. En die soē des menscē gaet/ na dattet vā hē gh
 sciet is/ mer wee diē mensch/ doer welc hi brade wen
 En si hebbē beginnē te vragē/ ond hoer seluē/ weye v
 hoer dattet waer/ die dat doē soude.

✠ En daer is een twist ond hoer gesiet. Wye d.
 mat. 20. d. vā hoer/ die meeste soude schinē te wesen. En hy hee
 mar. 10. f. hoer geseyt Die coningē der heydenē/ die hebbē hee

scappi ouer haer/ en die geen die macht ouer hoer he
 bē/ dye wordē goetdādige (herē) ghehoemt. Mer gh
 niet also/ mer die meerder onder v is/ laet hem wordē
 Twergan als die ionste/ en die det opperste is/ als die daer dy
 ger Wāt wie is meerder/ die aen tafel sidt/ of die daer die

Jst n3 die aen tafel sit. Mer ic ben int middel vā v a
 die daer dient/ en ghi sijt die met mi gebleuē sijt/ in n
 tentariē. En ick berey v ghelikerwijs als mijn vad
 mijn trijck bereyct heeft. op dat ghi moecht etē en dri
 ken/ aen die tafel in mijn rijck/ en sitten op die stoel
 mat. 19. d. oerdelēde die. xij. geslachte van ysrael. ✠ En die ho

heeft geseyt tot Simon/ Symō symō/ siet Sath
 nas heeft v begheert/ om te sitten als rāwe/ Mer
 heb voer v gebedē/ op dat v geloof niet en ontzect. I
 als ghi bekeert sijt/ so stacht v broeders. En hy he
 hem gheseyt. Weer ick ben met v bereyt/ inden rā
 en in den doot te gaen. En hi heeft geseyt Ic segg
 Petre/ die haen en sal huydē niet crayen/ eer dat g
 driemael xsaecht hebt/ mi te kennen.

mat. 26. d. En hy heeft hoer geseyt. Als ick v geseynt heb/ s
 der sacpken/ en tascē/ en scoenē/ heeft v yet gebro

EVANGELIE.

Exod

En sy hebbē gheseyt. Niet. Daer om heeft hy hoer ge-
seyt. Mer nu die nu eē sarkē heeft. die neemtet (voer
hem) desgelijcs oock een tasche. en die geen en heeft
die verroept zijn rock en roep een swaert. want ic seg
v dattet geen datter ghescreuē staet. dat moet noch in
my volbrucht worden. En met den bosen is hi ghere- **Esay. 5. 9.**
kent. want die dinghen die van mi (gescreuen) zijn die
hebben een eynde. En si hebben geseyt. Weer. siet hier
twee swaerden. En hi heeft hoer geseit. Is genoch **mar. 14. 9.**

En wtgegaē zijnde. so ginc hi. als hi gewoen was.
tote olijf berch. en die discipulen zijn hē oec genolcht
En als hi tote plaets gheromē was. so heeft hi hoer
geseyt. bidt. op dz ghy nū in en gaet in berozinge. En hi
nā hoer gescreuē zijde. ontrent (so verre) als mē met eē
teē worpē soude. en zj knien gebogē hebbēde. so bad
hy seggende. Vader. ist saeckdz ghi wilt. so neet desen **thelch**
dranch van mi. Mer nochtans niet mine wil. mer dē
wen moet ghescrien. En een Enghel votten hemel
heeft hem geopenbaert. sterckende hem. En beuange
ijnde met bangicheit. so badt hi (noch) langer. En zj
weet was. als droppelen bloets. inde aerde lopende.
Ende als hy vander bedinghe. op ghestaen was. en
etot zijn discipulen gheromen was. so heeft hy hoer
heuonden slapende. ouermits droeuicheyt. Ende hi
eest hoer gheseyt. Wat slaept ghy. Staet op. bidt
et. op dat ghy niet in en gaet in berozinge.

En als hy noch sprac. Siet. een scare (is geromē) en
indye Judas genoēt was. die ginc hoer voer. en hi **mat. 26. e.**
bi IESV geromē. o hem te cussen. en Jesus heeft **mar. 14. e.**
Joā. 18. e.

S. LVCAS

hem gheseyt. Juda verraet ghy den soen des menschen met een cusch. En die ontrent hem waren/ sie den/ datter toecomende was. so hebben si hem gheseyt. Weer/ sullen wij metten swaerden niet slaen. En een van haer/ heeft geslagen den knecht des prins der priesteren/ en heeft hem rechter oer of geslagen. En IESVS antwoorde hem/ heeft gheseyt. Vhehengtet tot hier toe. En als hy zijn oer geraect hadde/ so heeft hi hem gesont gemaect.

En IESVS heeft gheseyt/ tot die geen/ die tot hem gecomē waren (te weten) den princen der priesteren/ ende meesters des tempels/ en ouders/ ghi zijt met swaerden en stoken vergeten/ als tot een moerdenaar/ als ic daghelijc bij u gheweest heb in den tempel/ so en heb ic u hant in mi niet geslagen. Maer dit is u gheweesels vze/ en macht der duyternissen.

En si hebben hem geuangen geleyt/ en gheborcht in huyse des prins der priesteren. En Petrus volghende hem verdro. En als si vier ontfick hadde/ midde in die zae en si te samen daer om gheseten waren/ so heeft petrus oer onder hoer gheseten. En als een dienstmaecht hem gesien hadde/ sittende tegen licht (en) als si hem de ooghen op hem geslagen hadde/ so heeft si hem gheseyt. Dese was oer met hem. En hi heeft hem versaeft/ seggende/ vrouwe/ en ken hem niet. En weynich daer na/ een ander hem siende/ heeft gheseyt. Ghi zijt oer van hoer. En Petrus heeft gheseyt. O menschen/ ic en ben niet. En alst een tijt geleden was/ bi na van een vze/ so sterfte dat een ander man/ seggende. Voerwaer dese was oer met hem/ wat hi is oer een Galileesch (man). En Petrus heeft gheseyt. Menschen/ ick en weet niet wat ghi segt. En ter stont

EVANGELIË.

Lxxij

Is hi noch sprac: so heeft die haen gecraeyt. En dye eer omgekeert zynde: heeft hi Petrum angesien. En Petrus heeft gedacht op twoert des heerē: hoe dat hi en geseyt hadde: eer die haen craeyen sal: so sult ghi indiemael versaken. En Petrus wt gegaen zijnder: eest hi bitterlic gheschreyt.

En die mannē die IESVM hielden die bespottedē: slaede: en als si hē ront om gedert hadde: so sloegē zj aensicht: en si hebbē hem geuraecht segghende: rop heteert: wie is die geen die v geslagē heeft: En el meer anders: seyden sy lscumpende tegē hem.

† blasphemende

En alst dach geworden is: so zj te samē geromē die iders des volcs. en die princen der priesterē: en scrift leerdē: en hebbē hem in horen raet ghehort: seggende. Sijt ghi niet die Christus: segtet ons. En hi est hoer gheseyt. Ist saech dat ict v seggē sal: ghi en t mi niet ghelouen. En al ist dat ic v vragē sal: ghi sult mi niet antwoerden: noch quijt laten. Maere in dese tijt: sal die soen des mensche wesen: sittende aē rechterhāt des trachts Gods. En si hebbē alle ga gheseyt. Sijt ghi dan die soen Gods: die welcke tft geseyt. Ghi segt: dat icket ben. En si hebbē ghe t Wat beghere wi meer genuyche: wāt wi hebbēt ue wt zjn mont gehoert.

Dat. lxxij. Capit.

mat. 27. a

In dese hoer heele menichte opstaende: heeft hem gebtucht tot Pylatum. En si hebbē hem begin te besculdigē seggēde. Wi hebbē dese geuondē verrendet volck. En verbiedende den Keyser tribuyt gheue: seggēde Dat hi Christus een Coninc was. i Pylatus heeft hem geuraecht: seggēde. Sijt ghi

Mar. 15. a

Joan. 18. s

Tons volc

Christus

is die ghe

salst is.

S. LVCAS.

Die Coninc der Joden: En hij antwoorde hem heeft
 gesejt. Ghi segiet. En Pylatus heeft gesejt tot den
 princen der priesteren en den scaren. Ic en vinde geer
 scult in desen mensche. En si worden sterck (ropende)
 seggende. Wi heeft beroert dat volck/leerende door heel
 Judeen begonne hebbende van Galileë tot dese plaets
 toe. ¶ En als pylatus hoert seggē van Galileë/ so
 heeft hi gheuraecht/ oft een Galileesch mensche was
 En als hi (dat) vernomē heeft/ dz hi behoerde tot He
 rodes heerlichheit/ so heeft hi hem tot Herodem ghe
 sonden/ de welcke self mede te Hierusalem was/ op dy
 tijt. En als Herodes IESVM ghesien heeft/ so is hi
 seer verblijt gheweest/ want hi nu langhe tijt seer ve
 langhet hadde/ om hem te sien/ want hi veel van hem
 hoerde en hi hoepde dat hij sien soude eenich teyken
 van hem geschien. En hi heeft hem gheuraecht/ met ver
 woenen. Mer hi en antwoorde hem niet En die princ
 der priesteren en scriftgeleerde stonde hem scrupelich be
 sculdigende. En Herodes heeft hem versmaect/ met zij
 heer scarē en als hi hem bespot hadde/ heeft hi hem ee
 t blinckent cleet aengedaen hebbende weder tot pyl
 atum ghesondē. En op den selfden dach/ so zij pylatu
 en Herodes onder hoer vrienden ghewordē/ wat daer
 te voren vianschap tusschen hoer gheweest hadde.

† stantarch
 telyck

† wit

† saeck

En als pylatus tot hem geroepen hadde die prince
 der priesteren en weimeesters en volck/ so heeft hi te
 hoer gheseyt. Ghi hebt mi dese mensche gebrocht/ al
 een die volck verkeerde is/ en siet ic in v tegenwoord
 heyt vragede en vinde geen misdaet in dese mensche
 van tgeen daer ghi hem of besculdicht/ noch Herode

EVANGELIE

Lxxvij.

niet/wat ic v tot hem gesondē heb/en siet/hem is niet
geschiet/dat den doet waerdich is. Daer om sal ick hē
gherozigeert / quijt laten.

En was hem van node/dat hy hoer een quijt liet/
in die hoerhtijt. En daer om heeft die heele scaer lude
geroepen/seggede. Doet dese werch/en laet ons Bar- Mat. 27b
rabam quijt/die welike was om een oploep/dat in die Joan. 18g
stadt gemaect was/en een doetslach/in dē kercker ge-
worpen.

En pylatus heeft weder om tot hoer gesprokē/wil-
lende IESVM quijt laten. Ende si riepen seggende.
Cruyst hem Cruyst hem. Ende hij heeft ten derden
mael tot hoer gheseyt. Wat heeft dese doch quaets ge-
daen? Icken vinde geen t hooftscult in hem/daer om tsaerck des
sal ick hem ghecastyt quijt laten. Ende si aenhieuen/ doots
met luyder stemmen/eyshende/dat hi ghecruyst sou-
de worden/en hoer stemmen/en der oppersler prieste-
ren] worden stercker. Ende pylatus heeft gheoordeelt
datter geschien soude dat si eyshien. En hi heeft hoer
quijt gelaten/den ghenen die om den oploep/en doet
slach/in dye kercker gheworpen was/den welken si Joan. 19a
gheeyst hadde. Maer IESVM heeft hi tot haren
wille ouer ghelueert.

En als si hem werch leyden/so hebben si ghegrepen
enen Symon van Syzenen/come de wtet velt/en si
hebbē hem cruyts opgeleyt / om dat hi dat achter IES-
SVM draghen soude.

Ende hem volchde een groote schare van volck/en
van vrouwen/die weenden ende beschreyden hem:

En IESVS tot hoer gekeert zijnde/heest hi geseyt

S. LVCAS

Dochteren van Iherusalem/ en wilt niet screyen op
 ing/mer screyt op v seluen/en op v kinderē. Wāt siet
 daer sullē dagē comē/in welcken si segghē sullen. Sa
 lich zij die onvruchtbare/en die lichamē die niet voert
 gebrocht en hebbē/en die borsten die niet gesocht en
 hebben. Dan sullen si beginnē te seggen tot dē berge
 valt op ons/en tot den houelen/bedect ons. Want ist
 saerck dat si dit doen/in een t vorchtich hout/wat salder
 geschien/in een dorre(hout)?
 t groen En daer worden noch twee ander t misdadige/ met
 t scalken hem geleyt/om dat si gedoot soudē wordē. En nā dat
 Caluaria si gecomē zijn in een plaets/die genoemt wort Calua
 dat is een ria/daer hebbē si hem gecrucyft. En diet misdadige dē
 doetshoest eenē an die rechterhāt/den anderē an die sinckerhāt/
 t moerde = En IESVS seyde. Vader/vergeeft haer/wāt si we
 naren ten niet/wat si doen. En zijn riederē deelende/ hebbē
 t verwach si slot gheworpen. En t volck stont t besourwende/en
 tende die princen bespotteden hem/mer hoer segghēde. Zij
 heeft ander(menſcen) gesont gemaect. Laet hy hem
 seluen helpen/is hi anders die Christus die self de wt
 uertoren. Gode. En die ruiers comēde bespotten hē
 oer/en hem azijn geuēde/en seggēde. Ist saer dat ghy
 zijt die Coninc dioden/maect v(selue) gesont. En dat
 opschrift was op hem gescreuē/met Griessche/en La
 tijnsce/en Hebreeuse letterē. Dit is die coninc diodē
 t moerde = En een vā diet misdadige/die daer hingen/ sprac spi
 naren teliken tegen hem/ seggēde. Ist saer dat ghi Christus
 zijt/so behout v seluen/en ons mede. Mer die and aut
 woordēde/ heeft hē gestraft/ segghēde. En vreeft ghy
 oerck God niet/daer ghij in die self de pijn zijt/en wy

EVANGELIE

L xij.

seker wel te recht/wāt wiloen na onse werckē ontfan-
gen. Mer dese heeft niet quaets gedaen. En hi seyde
tot IESVM. Weer/gedenct doch mijne/als ghy in
vrijt comen sult. En IESVS heeft hē geseyt. Voer
waer seg ic v. Zoudē sult gi mī wesen int paradijs.

En het was bi na die seste vre/en duyster missen zyn-
der geworden opt heele aertrijc/totter negender vre.
En die son is verdonckert ghewordē/en tcleet des tē-
pels is tē haluen gescoert. En als IESVS met gro-
ter stemme geroepē hadde/so heeft hi geseyt Vader in
dinē handen beueel ic minen geest. En als hi dit ghe-
seyt hadde/so heeft hi den geest gegeuen

En als Centurio ghesien hadde/datter gheboert is
so heeft hi God geglorificeert/seggēde. Warachtich
dese mēsche was rechtuaerdich. En al die scaren/dye
gheromē waren/tot dese besrouwinge/en ghesiē had-
den die dingen/die daer geschieden.dye ginghen weder
om/slaende voer hoer borsten. En al zijn vriendē/en
die vrouwē/die hem geuolcht waren vā Bahlea ston-
den vā verre dese dingen siende.

En siet/een man ghenacmt Joseph die daer was
Decurio/twelc was een Doet mā/en rechtuaerdich/
dese en hadde niet gerosfenteert in horen raet/en daet
(en) hi was gesprolē vā Arimathea/een Joetsre stat
die welcke oec mede veruachtēde dat rijke Gods. De-
se is tot Pylatum gegaen/en eyschte IESVS lichjāē
En dat of genomē hebbēde/heeft hijt in eē lindē cleet
bewondē/en heeftet geleyt int graf/twelc in een steē
wt gehoudē was/in welc noch noeyt yemāt gelegen
hadde.* En twas den dach van Parasceus ende dye

Psal.:o.
Centurio
is eē ran-
teyn vā L.
knerchten.

Decurio
is eē rapi-
teyn vā p.
knerchten.

parasceus
is dē dach

S. LVCAS

Des bereyt sabbot h began te schijnē. En die vrouwē die geuolcht
sels dat mē waren (en) mēt hem vā Galilea gheromē waren die
totter hebben tgraf gesien en hoe zj lichaē geleyt was. En
hoerhtijt weder om gheromē zijnde so hebbē si costelike crudē
behoufde. en saluē bereyt en op den sabbot h hebbē sit gerust na
t geswegē dat ghebodt. ¶ Dat. xxiij. Capittel. †

A lide op een vanden sabbathen t in den diepē de
seervroech geraert. so zijnsē tottē graue gecomē/brengen.
Joā. 20. a. de die crudē die si bereyt haddē [en sommige mē hoer]
Mat. 28. a. En si hebbē geuondē den steen van tgraf gewentelt.
mar. 16. a. En ingegaen zijnde en hebbē set lichaem des heeren
IESV met gheuondē. En het is geschiet als si daer
om tslagē warē van hertē. Diet twee manne hebbi
bi hoer gestaē in blinkende clederen. En als sy ver
maert warē en taensicht na die aerde sloegē so hebbi
si tot hoer geseyt wat souct ghi dē leuende met den de
den: hi en is hier niet/hi is verresen. Bedenct hoe dat
hiv geseyt heeft doe hi noch in Galileē was seggēde
Dattet van node soude wesen dz die soē des menschen
geleuert soude wordē in die handē der sondarē en ge
cruyst wordē en ten derde dach verresen. En si hebbi
zj woerdē gedachtich geweest. ¶ En wed om gegā
zijnde van tgraf so hebbē si al dese geboetscap die el
(discipulē) en alle dē anderē. En het was Maria mag
dalena en Joanna en Maria Jacobi en dyc andere
die met hoer warē. die welcke dese dingē tottē aposte
len seyde. En hoer woerdē schenē bi hoer te wesen als
ydele clappagie en si hebbē hoer oer nē geloest. En pe
trus opstaende is tottē graue ghelopen en t toesiende
heeft hi gesien die linde lakenē alleē liggēde en hij is
werch gegā t wonderēde in hē seluen t gheen datter

† ned bor:
kende

EVANGELIE

Lxx.

geboert was. * **†** En siet twe vā hoer ghingen op
die selfe dach tot een casteel/welc lach vā Zienusa-
lem/een spaci vā. lx. stadiet (en) twas genoē Lincus † stadiū is
En si sprakē samē vā alle dese dingē die daer geboert twee hons
waren. En het is geschiet als si (aldus) samē sprakē dert voete.
en disputeerde dat I E SVS aencomēde ginc samē Mar. 16. a
met hoer/mer hoer oogen worden gehouden dat sy hē Mat. 23. a
niet kennē en soude. En hi heeft tot hoer geseyt wat
reden zijn dit die ghi tot malander verhaelt al gach
de/en ghi zijt droevich. En een genoemt Cleophas/
antwoerdende heeft hem geseyt. Zijt ghi alleen van
buten (gheromē) in Zienusalem/en en weet ghi niet
wat daer geschiet is in dese daghen welckē hi geseyt
heeft. Wat?

En si hebbē hē geseyt van I E SV vā Nazareth die
welcke was een man (en) propheet/machtich in werre
len en woerde/voer God/en al volck en hoe die op-
verste priesters/en onse princē hē geleuert hebbē tot
ē wisinge des doots/en si hebbē hē ghecruyst. En
vi hoepē dat hi was die gheē die Israel selost soude
hebbē. En hier en bouē so ist hūde dē derden dach dat
ese gesriet zyn mer sommige vrouwe wt os die hebbē
us verbaest gemaect die welcke in dē dagaert ge- tvoozt
mē zyn tottē graue en als si tlichē nyet geuondē en licht ghes
addē so zyn si gecomē seggēde Dz si oec eē opēbaring weest zyn
engelen gesie hebbē die welcke seyden dz hi leeft En
imige vā die mē ons warē zyn heen gegae tottē gra
ue en si hebbēt also gheuonden ghelijck als die vrou
ē geseyt hadde mer hē en hebbē sy niet gesie En hi
est tot haer geseyt. O dwasen en trage vā herte. o
geloue in al tgeē dz die propheetē gesproken hebbē.

S. LVCAS.

En wast niet van node dat Christus dit lyden soude
en also in zijn glori gaen. En hi heeft begonnē van
Moyses en alle propheeten en beduyde hoer in alle
die scriften die dingen die van hem waren. En si zij
ghenaker bi den raster daer zij toe gingen en hy be
ueynsde hem verder te gaen. En zij hebben hem gh
dwongen seggende. Blijft bi ons heer wāt het gae
ten auont en den dach is gedaelt. En hi is in gegae
[om te bliuē] met hoer

En het is geschiet als hi met hoer sadt so heeft hi
sbroot genomen en gebenedyt en gebroken en gaf
hoer. En hoer oogen zij geopen en zij hebbē hē gh
kent en hi is verduene van hoer gesicht. En zij he
ben gesejt onder hoer. En brande onse hert nū in om
doe hi ons sprac in den werch en opēde ons in die scr
ten. En op die selfde vte opslaende zijn zij weder on
ghEGAEN tot Hierusalem en zij hebben gheuonden
vergader die elue en die met hoer waren segghen
Die heer is waarachtich verresen en hi heeft Syme
ni gheopenbaert. En zij vertelden die dingen die gh
schiet waren in den werch en hoe dat hy hoer beken
worde/wtet breken des broots.*

Joā. 20. e.

✠ En als zij dit spreken so heeft IESVS self gh
staen int middel vā hoer en seyt hoer. Vrede (zij met
v. En zij verbaest en veruact zijnde/meenden si ee
geest te sien. En hi heeft hoer gheseyt waer om zij
ghi verstoert en (waer om) op climmē die gedachic
in v herten. Siet mijn handen en mijn voete wāt
ben self. Wandelt my en besiet want een gheest/e
heeft vleysch/norh beene als ghi siet dz ic hebbe. En

EVANGELIE.

L. xliij.

als hi dit geseyt hadde / so heeft hy hoor getoē / handē
en voete. En als si noch niet en gheloef dē / vā bliscap /
en verwonderdē / so heeft hi hoor gheseyt. Zieht ghy
hier wat te etē? En si hebbe hē gebrocht / een sluc vā
een ghebaaden visch / en wat van honich ratē. En hy
heeft genomen en gegetē voer hoer aengesicht.

En hi heeft tot hoer geseyt. Dit zij die woorden die
ick tot v ghesprokē heb. doe ic noch niet v was. Dat
tet van node soude wesen / dat alle dingē veruolt soude
worden / die van mi ghescreuen zyn in die wet Moysi /
en in die) propheeten en psalmen. Doe heeft hy hoer
thert gheopent / op dat si die scriften verstaen souden. † den sin
en heeft hoer gheseyt. Aldus statet ghescreuē en also
most Christus lijdē en verrisen ten derden dach / en
(daer most) penitencie in sinen naem / gepredict wor Actu. 17. a
den en quijt sceldinge der sondē onder alle mensche. *
beginne dē vā Hierusalem. En ghi zijt ghetugē hier
of. * En siet. Ick seynde die belofte misse mijns va-
ders / op v. En siet ghy in die stadt van Hierusalem / Actuū. 1. a
tot dat v wort aengedaen die cracht van bouē.

En hi heeft hoer buyten gheleyt tot in Bethanien
en als hi zij handē om hoer gheue had / so heeft hy
hoer gebenedijt. En het is gesiet / doe hi hoer gebene Gebened
dyde / so is hi vā hoer gegaen / en hi worde geuert in en is wel
den hemel. En als si hē anghbedē hadde / zyn si wed spraken.

om gegaen te Hierusalem / met groofter blij-
scap en sy ware alijt in dē tēpel. God lo-
uende en gebenedidende. * Amen.

¶ Hier is volcymt Sinte Lucas Euangelie.

¶ Hier na volcht Sinte Joannes Euangelie.

SIOANNES

Dat eerste Capittel. ✠

Het beginsel wa

twoert/ en twoert was bij
en God was dz woert/ dit was
in tbeginfel by God. Alle
ge zijn doer hem gemaect
sonder hem en isser nyet ge
maect (vā al) datter ghemaect

is. In hē was lēuē. En lēuē was tlicht der menschen
en tlicht schijnt in die duyternissen/ en die duyster
sen en hebbent niet begrepē.

Mat. 3. a.
In een

Daer was een mensch van God ghesonden/ wie
naem was Joannes. Dese is geromē tom te ge
gen/ om van tlicht te getuygē/ op dat alle mēschē
hē ghelouē soude. Vei en was dat selue licht nyet/
(hi was gesondē) dat hi getuyghē soude van dz lēuē.
Dat [licht] was een warachtich licht/ twelc verli
alle mensch die daer inde werelt roet. En was in die
relt/ en die werelt is doer hem ghemaect/ en die w
en heeft hem niet gekent. Vei is in zj eygen gero
en die zjnē en hebbē hē niet ontfanghē. Mer soe
alffer hem ontfangē hebbē/ die heeft hi marht ghe
uen/ dat si mogē Gods kinderē wordē (te wete) die
ne die in sinē naem geloest hebben/ die welcke nie
den bloeden/ noch vet wille des vleysch/ noch vet v
des mans/ mer vet God geboren zijn.

Mat. 1. d
Luce. 3. e.

En dit woert is vleysch gheworden/ en heeft on
ons ghewoent/ en wi hebbē zj glorie gesien/ een
rie als van een enighen geboren des vaders/ vol
gracie en warachticheyt. ✠

EVANGELIE.

Lxxij.

✠ Joannes getuyget daer of en roept seggende.
Dit was hi daer ic v of seyde die welcke al volgede hi Mar. i. a
mi (nochtans) voer mi gecomen is want hi was eer
dan ic. En van zijn volheyt hebben wi alle gader ont
fangen en grati om grati. Wāt die wet is doer Moy
sen ghegeuen. Dye grati ende waerheyt is doer IE
SVM Christus top gegaent. Niemand en heeft oyt t geschiet
God gesien dye enige geboden soen die daer is in dye Luce. 3. c
schoet des vaders die heeft vertelt. En dz is dat ge Mat. 3. a
tuyrhuis vā Joannes als de Joden/Priester en Le
uiten ghesonden hebbe van Ierusalem tot hē om
hem te vraghen wie zijt ghi. Ende hi heeft beledē
en nē saert en hi heeft beledē (segghende) Ic en bē
Christus niet. En si hebbe hē gheuraecht/wat dan
Sijt ghij Iohannes. En hi seyt. Ic en bent nē. Sijt gy
die propheet. En hi heeft geāt woert. Neen. Daer om
hebbē sy hem gesept. Wie zijt ghi. op dat wi een ant
woert geue mogē den ghenē die ons gesondē hebbe.
wat segt ghi vā v seluen. hi heeft gesept. Ick ben een
tem die daer roupt in die woestenie bereyt den werch
es heerē als Esayas die propheet gheseyt heeft. Esa. 40. a
En die gesondē warē die warē wtē pharizee En sy
hebben hē geuraecht en gesept. Waer o so doept ghij
āven zijt ghi Christus nē. noch Iohannes. noch Pro
heet. Joānes heeft hoir geāt woert seggēde Ic doep
in water/mer hi staet middē ond v. die gy nē en kent
z is die geē die welcke al volghde hi na mi (nochtans)
oer mi gecomē is. wiēs ic nē waerdich en bē te om bē
ē dē bant vā zj schoe. Dese dinghē zj in Beithabara
eschiet/ouer die Jordaē daer Joannes doepte. ✠

S. IOANNES

✠ Daerhē daer an/ siet Joannes IESVM tot hē
comende/ en heeft geseyt. Siet dū is dat lam Gods
welck die sonden der werelt werch heet/ dit is die geen
daer ic v of seyde. Daer is een mā na my gecomē/ die
voer my gecomē is/ want hi was eer vā ick/ en ic en kē
de hē niet/ mer op dat hi in ysaēl opēbaer mach wot-
den/ daer om ben ic gecomē/ dopende int water.

mat. 3. d.
mar. 1. b.
Luce. 3. d.

En Joānes heeft getuycht seggēde wāt ic heb ge-
sien/ dē geest in die gedaēl vā een dūne ned dalende vā
den hemel/ en hi heeft op hem gheleuen/ en ic en had
hem niet gekent/ mer die my gesondē heeft om te do-
pen int water/ die heeft mi geseyt. Op wien dat ghi dē
geest ned dalende sien sult/ en op hem bliuende/ dat is
die gene die daer doopt/ met den heyligen geest. En ic
hebt gesien/ en hebt getuycht/ dz dū die zoē Gods is *

Daerhē daer an/ slont Joannes weder om/ en twee
wt zyn discipulen/ ende siende IESVM wanderende
so seyt hy. Siet/ dat lam Gods. Ende twee discipulen
hoer dent hem seggen. En sij zyn IESVM geuolcht
En IESVS omgekeert zijnde/ en siende hoer hē vol-
gende/ so seyt hy hoer. Wat soect ghi? De welcke heb-
ben geseyt. Rabbi/ dat geseyt is/ alst xduist is/ meester
Waer woent ghi? Zy seyt hoer. Loemt/ en siettet. Si
zj gheromen/ en hebben ghesien waer hi bleef/ ende si
zjn by hem ghebleuen dien dach/ ende het was by na
tien vten

Andreas eē broed vā Symon Petrus wasser een vā
dē twee/ diēt vā Joāne gehoort hadde/ en hē geuolcht
waren. Dese (Andreas) heeft Simonē zynen broed iē
eerstē geuondē/ en seyt hē. Wi hebbe geuondē Messia

EVANGELIE.

Lxx

Welck is/ alst verduist is/ die gesalfde. En hi heeft hē t Crislus.
tot IESVM geleyt Iesus hē aēgessen hebbede/ heeft
geseyt. Ghi syt Symō een zoen van Jona. Ghi sult
ghenoet wordē. Lephas/ welck luydt/ alst verduist is
teen steen.

t Petrus.

Daerhē daer an/ heeft Iesus willen gaē in Galileē
En hi heeft Philippum gevonden/ en seyt hē. Volcht
mij/ En Philippus was vā Bethsaida/ de stadt/ daer
Andreas en Pieter (wt waren) En Philippus heeft
gevōdē Nathanael. en seyt hem. Wij hebbe gevonden
Jesum vā Nazareth Josephs soē. Vādē welckē Moī
ses in die wet gescreuē heeft en die propheetē. En Na
thanael heeft hem geseyt. Wach van Nazareth wat
goets comē? Philippus seit hē. Comt en sietet.

Iesus heeft gesie Nathanael comēde tot hē/ en hij
seyt vā hē. Diet/ een warachtich Israhelijt/ in welckē
gheē bedroch en is. Nathanael seit hē. Waer of kenti
mi? Iesus heeft geantwoort/ en heeft hē geseit. Ler dz
Philippus v riep/ als ghi onder dē vijchboē waert/ so
sach ic v. Nathanael heeft hē geantwoort en seit. Rab
bi. Ghi syt die soen Woods Ghi syt die Coninc vā Is
rahel. Iesus heeft geantwoort/ en hē geseit. Wāt ick v
geseyt hebbe/ dat ic v sach onder den vijchboē/ so geloof
ghi. Ghi sult meerder dingē dan dese siē en hi seyt hē
Voerwaer voerwaer segge ick v [hier nae] sult ghi dē
hemel open sien en die Engelen Woods opclimmen
de en ofclimmede/ op die soen des menschen.

Dattwede Capittel. †

Et de des derde dachs/ is daer bruolof gehouden
te Cana in Galileē/ en Iesus moech was daer/

S. IOANNES

wert oer is IESVS en zyn discipulen geropen tot de bru-
lost. En na datter wijn gebreck was/ so seyt die moeder
IESV tot he Sijen hebbe geen wijn/ IESVS seyt
hoer. Wijs/ wat is mi met v (gemeen): myn vte is noch
niet gecomen. En zyn moeder seyt de dienaers. So wat
hi v seyt/ doet dat. En daer ware ses stenē cruyke ghe-
set. na die manier der reyniginge der Jode/ elck twee of
drie matē houdende.

En IESVS seyt hoer. Vult die cruyken met water
En si hebbe se tot bouen toe gheuolt En hy seyt hoer
schenck nu/ en brenctet de opperste tafelmeeester/ en si
hebben se ghebzorcht. En na dien/ dat die gastmester
geptoeft hadde/ dz water. in wijn scandelt vresende/ en
niet en wist/ vā wāc dattet was/ mer die dienaers dyt
water geput hadde wistent. So roupt hi de brudegō
en seyt he. Alle mensch/ set int beginsel goede wijn/ en
als si drōken gewordē zyn/ so (set hi) dat arger is: ghi
hebt de goede wijn ghehoudē tot nu toe.

Dit beginsel der cruykenē/ heeft IESVS gedaen te
Cana in Galilee/ en heeft openbaer gemaect zyn glo-
rie. En zyn discipulen hebbe in he gheloeft. *

Vier nae is hi neder gecommen in Capernaū/ en zyn
moeder en zyn broeders/ en zyn discipulen En hebben
daer niet veel daghen gebleuen.

✠ En die Paessche der Jode was na bi. En Jesus
is opgerlōmē te Jerusale/ en heeft gewondē in de tem-
pel/ die genē die broste offren. en scapē en duue/ en wif-
selaers sutede. En als hi ee geessel gemaect hadde van
roerde/ so heeft hise al vte tēpel geworpe te samē/ scha-
Luc. 19. g pē en offren/ en tēgelt der wisselaers heeft hi vte gestots

mat. 21. 6

Luc. 19. 9

EVANGELIE.

Lxxviii

en heeft die tafel omgeworpen: en tot die geē die daer
druue droffen: heeft hi geseyt: brent dit vā hier: en en
wilt niet makē dat huys mijns vaders: een huys des
omāscaps. En zj discipulē zj gedachtich geworden
latter ghescreuē was. Die toernighe liefst dijns huys
heeft mi gegheten.

mat. 16. a.

Daer om hebbē hē die Jodē geantwoort en geseyt.
Wat teyke toet ghi os dz ghi dit doet: Jesus heeft ge
antwoort en heeft geseyt: Verderft dese tempel: en in
drie dagē sal ic hē oprerhtē: daer om hebbē die Jodē ge
eyt In. xvi. iaer is desen tēpel ghetimert: en sult ghi
hē oprerhtē in drie dagē: Mer hi sprac vā den tempel
hjs lichaēs. Daer om als hi dresen was vanden doot
o zj zjn discipulē gedachtich gewordē: dz hi dit hoer
geseyt hadde: en si hebbē geloest die scriftuer: en die re
den die Jesus ghesproken hadde.

en. 8. a. en

.26. b.

tontbint.

Doert als hi was te Iherusalē: te Paesschen in die
loerhtijt: so hebbē daer veel geloest in sinē naē: siende
die teykenē die hi dede. Mer Jesus en heeft hem seluē
loerht geloeft: ouermits dz hise al kende: en nē vā no
e en hadde: dz yemāt getuychnis soude geuē van die
mēsch. Wāt hi wist wat in die mēsch was *

¶ Dat. iij. Capittel. †

Alde daer was een mēsch wten phariseen: ge
noemt Nicodemus: een prinsch der Joden: dese
is gecomen tot Jesum: inden nacht: en heeft hem ge
eyt. Rabbi: wi wetē dat ghi van God ghecomen sijt
en meester. Want nyemant en mach dese teykenen
oen: die ghy doet: ten waer saecke: dat God met hem
raer. Jesus heeft gheantwoort: ende sprack tot hem:

S. IOANNES

t weder o
ghebozen
wordt

Doerwaer werwaer seg ic v ten si saer dat yemant
t ghebozen worde van boue/ hij en mach niet sien dat
rijke Gode. Nicodemus seyt tot hem. Hoe mach ee
mensch/ als hi out is/ geboten wordē: mach hij gaen
weder om in den buych zijns moeders/ en ghebozen
worden: IESVS heeft geantwoert. Doerwaer voer
waer seg ick v ten si saer dat yemant weder ghebo
ren werdt/ vetet water en den geest/ hij en mach nyet
gaen int rike Gode. Datter gebozen is vete vleysch
dat is vleysch/ datter ghebozen is vten gheest/ dat is
geest. En wilt niet verwonderē dat ic v geseyt hebber
ghi moet weder om ghebozen wordē [van bouen]
Die geest die blaest daer hi wil/ en ghi hoert zij stem/
mer ghi en weet niet vā waer dat hi coemt/ of waer dz
hi gaet. Also is al die geen die wite geest geboten is.

te en mee-
ster in Is-
rael.

Nicodemus heeft gheantwoert/ en sprac tot hē. In
wat maniere mogen dese dingē gheschien: IESVS
heeft gheantwoert/ en sprack tot hem. Sijt ghi dese
meester van Israel/ ende en weet dit niet: Doerwaer
voerwaer seg ic v Dat wi weten dat spreken wi/ en dz
wi sien dat ghetuygen wi/ en onse getuychis en ont
sant ghi niet. Is saer dat ic v aerse dingen gheseyt
hebber/ en en gheboefse niet/ hoe soudet ghi ghelouen
Daer saer dat ic v hemelsche dingen seyde: En nie
mant en isser op ghescomme inde hemel/ dan die daer
neder ghescomme is/ vanden hemel/ die soen des men
schen/ welike daer is inden hemel. En gelijc als Moy
ses verheuen heeft dat serpet/ inde woestijn also moet
verheuen worden die soen des menschen/ op dat al die
geen die in hem geloest/ niet en vergaet/ mer dat eewi

ghelēuen hebben mach. *

* Want also lief heeft God die werelt gehad dat hi zyn enige geboten soen gegeue heeft/ op dat al die geen die in hem geloest niet en vergaet/ mer hebben mach dat ewige leuen/ wāt God en heeft niet gesonden zyn enighe soen in die werelt/ om dat hi die werlt soude verdoemen/ mer op dat die werelt doer hē soude behouden wordē. Die in hem geloest/ die en wort niet verdoemt/ mer die niet en geloest/ die is nu verdoemt/ want hi niet geloest en heeft indē naem des enighen gheboten soen Gods. En dit is die verdoemenis dat dat licht in die werelt gecomē is/ en die mensre hebbē meer lief gehad/ die duysternis/ dā dat licht/ wāt hoer werckē warē quaet. Wāt al die geen die quaet doet/ die haet dat licht/ en en coemt bi tlicht niet/ op dat zyn werckē niet ghestraft en wordē. Maer die daer die waerhticheyt volbrengt/ die coempt bi tlicht/ op dat zyn werckē openbaer wordē/ wāt si doer god gedaē sijn. *

Hierna is IESVS gecomē/ en zyn discipulen/ int land van Judea/ en woendē daer met haer/ en doepet. En Joannes doepte oec/ in Ennon by Salim/ want daer veel waters was/ en si quamē/ en wordē gedoept. Want Joannes en was noch niet/ in die kercker ghevozen. * Doert so isser een vzaech voert gecomē: wt Joannes discipulen/ met die Jode/ vā die reynigin ge/ en si sijn gecomen tot Joannem/ en hebbē hē geset Sabbi/ die met v was ouer die Jordaen/ de welcke ghi getuychnis gegeue hebt/ siet dese doept/ en si comen al tot hem Joannes heeft geantwoert/ en sprac. En mensch en mach niet ontfanghē/ ten si saeck dattet hē

Luce. 3. a.

Mat. 3. a.

S. IOANNES

noten hemel ghegheue wert. Hi zijt seluer ghetuy-
ghen dat ick gheseyt hebbe. Ick en ben Christus niet
mer ick ben voor hem ghesonden. Die die bruyt heeft
die is die bruydegom / en die vrient des bruydegoms
die daer staet / en hoort hem / die verblyt hem niet blij-
scap / om die stem des bruydegoms. Daer om is dese
mij blijscap veruolt: hi moet wassche / en ick moet ver-
mindert werde.

Die van bouen coemt / dye is bouen al. Die van
Rom. 8. 9. die aerde is gheromen / die is aensch / en spreekt van
die aerde. Die vanden hemel coemt / dye is bouen al.
Ende dat hij ghesien heeft ende ghehoort heeft / dat
betuycht hi / en zijn getuychnisse en ontfant niemant.
Die zijn getuychnisse ontfange heeft dye heeft beue.
Mat. 11. 9. sticht dat god warachtich is. Want die gheē die God
Luce. 10. 9. ghesent heeft die spreekt Godes woorden. Wāt god
Joan. 5. 6. en gheeft (dese) den gheest niet bi een maet. Die vader
heeft lief den soen / ende heestet al in zijn hāt gheghe-
uen. Die in den zoen gheloost die heeft dat ewighe le-
uen. Maer die den zoen niet en geloost die sal dat leuen
niet sien / mer die toornicheyt gods blijft op hem *

Dat. iij. Capittel.

Dacrom nadien dat die heer wist dat die Phari-
seen gehooft hadden. Dat Jesus meer discipu-
len maecte en doopte dan Ioannes / al waest saerke
dat Jesus selue niet en doopte / mer zijn discipulē / soe
heeft hi Judeam ghelaten. Ende is weder om ghe-
gaen in Galileam. * ende hi most gaen door Sama-

EVANGELIE.

Lxxvi.

en. Daer om quam hi in een stadt van Samarië.
Sichar hiet bi dat erf twelck Jacob Joseph zijns
en ghegheue heeft/ en daer was Jacobs fonteyn
dus Jesus vermoeyt zijde/ vāden werch/ sadt hi soe
p die fonteyn ontrēt te ses vzen.

Ende een Samaritaensche vrou is gheromen om
water te putte/ en Jesus seyt hoer/ geest mi drincke
want zijn discipulen waren in die stadt ghegaen om
wys te ropen. Daer om seyt tot hem/ dese Samari-
tensche vrou. Hoe coemtet dat ghij/ een Jode wesen
drincken van my begheert/ die welcke een Sama-
taensche vrou ben. Want die Joden hebben gheen
hemeenschap met dye Samaritanen. Ihesus heeft
heantwoert/ ende sprack tot hoer. Waert saeck dat
hij wist die gaue Gode/ wie dat is die v seyt/ geest
y drincken/ ghij soudt bi au ontuer van hem be-
geert hebben/ ende hij soude v ghegheuen hebben le-
uendich water. Die vrou seyde hem. Heere/ ghij hebt
iet daer ghij mede putten moecht/ en die put is diep
daer om van waen hebt ghi dat leuendighe water/
it ghij meerder dan onse vader Jacob/ welcke ons
e put ghegheuen heeft/ en hij heeft er wt ghedron-
en/ en zij kinderen/ en beesten. Jesus heeft gheant-
woert en heeft hoer gheseyt. Alle dye gheen/ dye daer
drinckt wt dit water/ die sal weder om dorsten/ mer die
ier drinckt wt dat water/ dat ick hem gheuen sal/ die
sal niet dorsten in der ewichheyt. Mer dat water dat
ick hem gheuen sal/ dat sal worden in hem een fon-
eyn/ des springhenden waters/ in dat ewighe leuen

S. IOANNES

Die vrou seyde hem. Zeer gheeft mi dit water/op
ic niet en dorste/en niet en come hier om te putten.
SVS seyt haer. Gaet roept v man/en coemt hier. I
vrou heeft ganc woert/en sprac [tot hem] Ic en lo
geen man. I E SVS seyde hoer. Ghi hebt wel gese
want ic en heb gheenē man/wāt ghi hebt vijf man
gehadt/en die ghi nu hebt/en is v man nyet/ dat h
ghi warachtich geseyt.

Die vrou seyde hem. Zeer ic sie dat ghi eē propheet
zijt. Onse vaders/hebbē in dese berch aenghebedē
ghi segt dat te Jerusaleem die plaets is daer mē m
aenbidden. Iesus seyde hoer. Vrou gheloeft mi die
†sal comē t die coemt/wāneer ghi noch hier in desen berch/m
te Hierusaleem dē vader aenbidden sult. Ghij aenl
dat ghi niet en kent/wi aenbidde dat wi kennē/w
†sal comē die salicheyt is wt den Joden. Mer die vzet coemt
is nu al thans/wāneer die warachtighe aenbidden
sullen aenbidden den vader/indē geest en warachi
heyt/want die vader/soedanigē souet die hem aenl
dē. God is een geest/en die hem aenbidde/moetē h
indē geest en warachticheyt aenbidde.

Die vrou seyt hem. Ic weet dat Messias comen
die welcke Christus hiet. Daer om als die coempt/
sal hi ons alle dingen verondigē. Iesus seyde hoer
bent die v spreck. En ter stont zyn discipulen g
comen/en si verwonderden hoer dat hij met die v
sprac. nochthans niemāt en heeft geseyt/wat vzae
†wat ghi of waer om spreect ghi met hoer. Daer om he
die vrou hoer botenkan achter gelaten/en is ghega
in die stadt/en seyde den volck. Coemt/en siet eē mē

EVANGELIE

L xix:

ie mi gheseyt heeft/ al dat gheen dat ick ghedaen heb
 Of dese niet dye Lhzistus en is: Daer o zynse wt die
 at gegaen/ en quamen tot hem.

Vier en tusschen baden hem die discipulen seggēde
 Rabbi/ eet: en hi heeft hoer geseyt. Ic heb spijs te cē: Rabbi dat
 ie welcke ghi niet en kent Daer om seyden dye disci- is meester
 ulen onder malcanderē/ heeft hem yemant wat ghe
 socht. dat hi eten soude: Jesus seyde hoer. Mij spijs
 dat ic doe/ dat geen/ dat hi wil/ die mi gesondē heeft/
 n volbringe zyn wert Segt ghi niet/ daer zyn noch
 ier maenden/ en den oeyt sal comen: Siet ic segghe troemt

boert v oghen op/ en siet die velden/ want si nu wit
 in totten oeyt/ en die daer maeyt/ die ontfanckt loen/
 n vergadert zyn vrucht int ewige leuen/ op dat dye
 aer saeyt mede blyde mach sijn/ en dye daer maeyt.

Dant daer in is dat woert waer/ dattet een ander is/
 ie daer saeyt/ en ee ander die daer maeyt. Ic heb v ge
 ynt om te mayen/ dat ghij n bearbeyt en hebt/ an
 ebent bearbeyt/ en ghij zyt in hore arbeyt gegaen
 En wt die stadt hebbender veel vā die Samaritanē
 i hem geloeft/ om dat woert des vrons/ die daer ghe

uythuis was gheuende/ dat hi hoer gheseyt had/ al twant hij
 at gheen/ dat si ghedaen hadde. Daer omme als die my geseyt
 Samaritanen tot hem gheromen waren/ hebben sij heeft al dz
 em gebeden/ dat hi bi hoer bliue soude/ en hi is daer ic gedaen
 bleuen twee daghen. En veel meer heeft geloeft hebbe

uermits zyn woert/ en si seyden die vrou. W en ghe
 uen wi niet om v woerden wil/ want wi hebben sel
 er gehoert/ en wi weten dat dit is warachtich die be
 ounder des werelts [Lhzistus] *

S. IOANNES

Mar. 6. a. **Luc. 4. r** En na twee dagen is hij vutghegaen vā daen/en i
gegaen in Galileen. want I E SVS hadde seluer b
tuycht dat een propheet in sijn lant geen eer en hee
Daer om als hi geromē was in Galileen/ so hebbe
die Galileesche hem ontfangen als si al gesien had
dat hi te Hierusalem in die hoerhtijt ghedaen hadd
wāt si tot die hoerhtijt geromē warē. Daer om is I
SVS weder om geromē te Lana in Galileē/ daer h
van water wijn gemaert hadde.

✠ En daer was een Coninc/ wiens soē si
was in Capernaum/ dese als hi gehoozt hadde/ dat J
sus geromē was vā Judea in Galileen/ so is hi geg
tot hē/ en badt hem dat hi neder soude climmē/ en zj
soē gesont makē/ wāt hi lach en sieltverhde. Daer om
heeft I E SVS geseyt tot hē/ ten si saeck dat ghi teyk
nen en miraculen siet/ so en geloeft ghij niet/ dat C
ninc seyde tot hem/ Weer climt neder/ eer dz m
soen sterft. Jesus seyde hem. Daet/ v soen leeft. D
mensch heeft gheloeft dat woert twelc Jesus hē
seyt heeft/ en ginc/ en als hi nu neder was climmē
zj hē die knechtē tegē geromē/ en hebbē geboetscap
seggedet V soen die leeft. Daer o heeft hi gheuraet
vā hoer die vre/ in welc hij gebetert was/ en sy hebl
hē geseyt. Visterē te seuē vren/ heeft hē die koozt g
latē. Daer om heeft die vad geweten/ dat dat die w
was in welcke Jesus hē geseyt hadde. V soen die leef
En hi heeft geloeft en al zijn heele huys. * Dit twi
de teyken heeft Jesus weder ghedaen/ na dien dat h
van Galileen in Judeen geromē was.

¶ Dat. v. Capittel. ✠

EVANGELIE

Lxxviij.

Dier na wast die hoerhtijt d Joden/en Jesus is op ghercommē te Hierusalē/en te Hierusalē is die Probatica Piscina die welcke in Hebreusch ghe- roet wordt Bethesda/vijf portalen hebbēde. In dese arch een grote menichte vā sieckē/blindē/crepelen/en verdortē/wachtēde die beroeringe des waters/wāt die Engel Gods clam neder op sekere tidē/in die piscine/en roerde dz water. Aldus die eerst neder gerlomme was/na die beroeringē des waters/die werde ge- ōnt/vā wat siecke hi cranc was En een mensch was daer/welt. xxxviij iacer cranc was Als Jesus dese sarch iggē/en gekent had/dz hi nu lange siec geweest was eyt hi hē/wilt gi gesont wordē. Die crancke heeft hē geantwoort. Meer ic en heb geen mensch/die my nederengt/in die Piscijn/als dz water beroert wott/mer laert tussren dat ic roem/so isser nu een ander voer my neder gerlommen.

Jesus seyt hē. Staet op/neet vbedde/en wandelt/en er stont is die mensch gesont gewordē/en heeft zijn bedde werch genomē/en wandelde. En twas sabboth in dien dach/daer om seyden die Jodē hem/die daer ge- ōnt ghemaect was/het is sabboth/tis v niet gheoer- oeft dat bedde te dragē. Zij heeft hoer gheantwoert Die geen die mi gesont heeft gemaect/die heeft my ge- eyt. Nleemt vbedde/en wādel/dier om hebben si hē geuraecht. Wie is die mensch/die v geseyt heeft/neet vbedde/en wandelt. Ende dese/die ghesont ghewor- den was/en wist nū wie dattet was/wāt Jesus was ten deen zyde ghegaen/ouermits datter een schaer (volcs) was/in die plaets.

Luce. 5. d.

Mar. 2. b.

S. IOANNES

Daer na heeft Jesus hē in dē tempel gheuondē
 heeft hem gheseyt Siet ghi sijt ghesont ghewordē
 sondicht hier na niet meer op dat v niet erghers en
 schie Die mensche is werch ghegaē / en heeft gheb
 frapt die Jode dattet Jesus was / vā welkē hi ges
 was ghemaert * En daer om veruolckden die w
 Jesum / en sochtē hem te dodē / wāt hi dit gedaē ha
 op den sabbot En Jesus heeft hoor geantwoor
 † Mij vader werct tot dese tijt toe / en ick werck I
 om dan / sochten hem die Joden meer te dodē want
 niet alleen den sabbot ghebroken hadde / mer oock
 seyt hadde / dat sinen vader God is / hem seluen
 ghelijck makende

Alus heeft Jesus gheantwoort / en hoor ghen
 Voorwaer voorwaer seg ick v Die zoen mach van
 † Dā dē hi seluen niet doē tē waer dat hi dē vader wat saech
 den vader de / want wat die doet / dat self de doet oock die soē i
 siet doēde ghelijcs wāt die vader heeft die soen lief / en al dē
 doet / dat vertoont hi hē / en noch meerder werke
 dese / sal hi hem vertoenē / op dat ghi v moecht ver
 deren Want ghelijck als die vader doden verwert
 leuendich maect also maect ooc die soen leuēdich
 hi wil. Wāt die vader en oordelt niemant / mer allen
 del heeft hi ghegheue den soen op dat si al den zoē
 ghelijck als si den vader eren / die den zoen niet en
 die en eert den vader niet / die hē gesondē heeft V
 waer werwaer segghe ick v Die mij woort hoort
 ghelooft hem die mi ghesent heeft / die heeft dat
 ghe leuē / en hi en sal in die verdoemenisse niet ro
 † sal mer hit is gegaen van die doot int leuen

EVANGELIE.

Lxxix

Doetwaer voortwaer segghe ick v / dat die vre sal
comē / en is nu / als die dodē hore sullen / die stēme des
goē Gods / en diese hore / die sullē leuē / wāt gelijs die
vader heeft leuē in hē seluē also heeft hi ooc ghegheuē
den goē te hebbē leuē in hē seluē / en ooc heeft hi hē ge-
gheuē macht te oordelē / wāt hi die zoon des mēschen
is / en wilt v daer niet af verwonderen / wāt die vre sal
comē in welcke / al die in die grauē zijn / hore sullen zj
stēme / en si sullē voort comen / die goet hebbē ghedaē
nde verrisenisse des leuēs / mer die quaet hebbē ghe-
daen / in die verrisenisse des verdomenisse. *

Ick en mach wt mij seluen niet doē / ghelijc als ic
jooz so oordel ick / en mij oordel is rechtuaerdich / wāt
ick en soeck niet minē wil / mer die wil des gheē / die
mi ghesondē heeft [te weten] des vaders Waert saer
lat ick ghetuygenisse gaef / vā mij seluē mij getuyge-
nisse en soude niet waer wesen / een ander iſter / die ge-
tuyghenisse vā mi gheeft / en ick weet dat zj getuych-
nis waer is / twelc hi ghetuycht vā mi.

Ghi hebt gesent tot Joānē / en dese heeft die waer-
chticheyt / ghetuyghenisse ghegheuē mer ick en ontfā
he gheē ghetuyghenisse vā die mēsche / mer dit segge
ik / op dat ghi salich moecht zijn Dese was een carse
arnende / en lichtēde / en ghi woudet / tot een tijt toe
verbliden in zyn licht / mer ick heb getuyghenisse dat
reeder is / dan dat getuyghenisse vā Joānis / want die
cerken die mij die vader ghegheuen heeft / om die te
olbrengchen / die wercken die ick doe / die gheuē ghe-
tuyghenisse vā mi / dat die vader mi gesondē heeft. En
die vader die mi ghesonden heeft / die heeft van mi ghe-

S.IOANNES.

tuyl ghegheue en ghi hebt zij sle noyt gehooft noch
 hebt ghy oor zij ghedaete ghesien / en zij woot en heeft hy in
 v niet bliuende Wāt die hi ghesonde heeft / die en ghelo
 uet ghi niet.

Onder souck die schijf / wāt ghi laet v duncken
 dat ghi in desen hebt dat ewige leue / en die zij die daer
 gheluyghē vā mi / Nochtans en wilt ghi niet comen
 tot mi / op dat gi dat leue moecht hebbē Ick en onfan
 ghe gheē glorie vande mēscen / mer ick heb v ghekent
 dat ghi die liefste Gode niet en hebt in v

Ick bin gecome in dē naē mīns vaders / en ghi en ont
 fanct mij niet / ist sake dat een ander comt / in zij eygē
 naem die sult ghi onfanghē. Doe moecht ghi geloue
 (ghi) die welcke glorie vā malkāder ontfant / en die
 glori / die vā god allē t comt / die en soeckt ghi niet?

tis

En wilt niet menē / dat ick v besuldighē sal / bi dē
 vader / Moyses ist die v besuldicht / in welcken ghi
 hoopt / wāt waert saer / dat ghi Moysi gheloof had
 ghi soud oock tvoorwaer mi gheloof hebbē / wāt van
 mi heeft hi ghescreuē / mer ist saeck dat ghi zij scriften
 niet en gheloof / hoe sult ghi mī woordē gheloue?

By ouon
 luer

Dat .vi. capittel. ✠

Mar. 6. e. **M**Jer na is IESVS werch gegaē ouer die zee vā
 Mat. 14 b Galileē / welcke is Liberiadis / en hem volck
 Luce. 9. b de een grote scare / wāt si saghē zij teykenē / die hi dedē
 ouer die gheē / die daer cranck warē. En IESVS is
 gecomme op enē berch en sadt daer met zijn discipu
 len en die dach des hoorhtijis van der Joden paessi
 was nakende ✠. Daer om als IESVS opgheboer
 had zyn oghe en ghesien had dat veel schare tot hi

EVANGELIE.

Lxxx

quamē/soe seyde hi tot Philippū. Van waer sullē wy broot ropē/op dz dese eetē mogē: mer dit seyde hi hēte terende/ want hi wist/ wat hi doen soude.

Philippus heeft hem geantwoert. Brodē voer twee hondert penninghē en sullen dese niet ghenoech zijn op dat een yeghelick een weynich ontfant. Een van zj discipulen. Andreas/ een broed vā Symon Petrus seyde hem. Wyer is cē kint/ dat vijf garstē brodē heeft en twee visschē/ mer wat is dit onder so veel? En Jhesus heeft gesept. Doet die mensche sitten/ en daer was veel gras in die plaets: daer om so zijn si neder gheseten/ by nae int ghetal vijf dusent mannen. En Jhesus heeft ghenomen die broden/ en als hi ghedant hadde deelde hij dat [zijn discipulen/ en die discipulen voert] die daer saten/ des ghelijcs oer van den visschen/ alsoe veel als si wouden.

En na dat se versadicht zj/ seyt hi zjnen discipulē/ vergadert die stücke/ die daer ouer zj/ op datter nē en vergaet/ daer om hebbē zjse vergadert en veruolt. xij. mā dē nē stücke/ wt die vijf gerstē brodē/ welcke (stuckē) daer ouergebleuē warē. dē genē die daer gegetē hadde Daer om/ die mensche als si gesien hadde/ dat Jhesus gedaen hadde dit teyke/ so seyde. si/ dit is warachtich/ dyc propheet/ die daer toecomēde is in die werelt. *

Daer om als Jhesus bekennt hadde. dz sij comē soude/ en hē nemē/ op dz si hē Coninc souden makē/ soe is hij werch gegaē/ wed om alleē op dē berch Mer na dat- ret auōt was/ zjnen zjnen discipulen/ ned gerlōmē tot die re/ en als si in een schip gerlōmmē warē/ zj si ghero- nen/ ouer ghescheept wesende/ tot die stat Capernaū

S. IOANNES.

En het was duyſten/ noch tians en was IESVS niet
bi hoer geromē. En wanten een grote wint wayde/ so
verhief hē die zee. Als sy dan gearē hadde/ bi na. xxv.
of. xxx. stadiē/ so siē si IESVM wāderen op die zee en
genakēde tottet schip/ en si hebbe geureest. En hi seit
hoer Ic bent/ en wilt niet vresen. Daer om hebben sy
hem willē int schip nemē/ en ter stont was tſchip aent
lant/ daer si na voeren

Daer ho daer na als die scare/ die ouer die zee stont/
gesie heeft/ datter geen ander sreepkē en was/ dan dat
alleen/ daer zj discipulen inghegaen warē/ en dat I E-
SVS niet met zj discipulen int sreepkē gegaen was/
mer zj discipulē alleen werch gegaen warē. Mer daer
zj and sreepkēs opgeromē. vā Tyberias/ bi die plaetse
Harkende daer sy throot gegetē hadde tna dat die heer gedachte
den heer hadde. Als dan die scare gesien hadde/ dz IESVS daer
niet en was/ noch zj discipulē/ so zj si oerck in die sreep
kēs gerlommē/ en zj te Capernaū geromē. souckende
Jesum.

En als si hē ouer die zee geuondē hadde/ so hebbe sy
hē geseyt. Rabbi/ wāneer sijt ghi hier geromē. Jesus
heest hoer geantwoort en geseyt. Voer waer voer waer
seg ic v/ ghi souct mi niet om dat ghi tekenē gesie hebt
mer om dat ghi vandē brode gegetē hebt/ en xſadicht
gewceest sijt. Werck ic nſ spys die xgaet/ mer die ouer-
blyft int ewige leuē. welcke (spys) v die zoē des mēſcē
Hteykēt. gheuen sal/ wāt dese heeft die vader/ god wesendet be
tulle wij segelt. Daer om hebbe si iot hē geseyt. Wāt doe
doen wi op dz wi goods werckē mogē werckē. Jesus heest
geantwoort/ en hoer geseyt. Dat is goods werck/ dat

EVANGELIE.

Lxxxi.

ghi geloft in dēgenē die hi gesondē heeft/daer ō hebbē
 si hē geseyt Wat teyke doet gi dan op dat wijt mogē Mar. 8. 6.
 si en v gelouē wat voert ghi? Onse vaders hebben
 Manna gegetē in die woestēn alser ghescreuē staet
 Broot wtē hemel heeft hi hoer gegeuē om te ceten psal. 77.
 Daer ō heeft Jesus hoer geseyt voerwaer voerwaer
 seg ic v Moyses en heeft v dat broot wtē hemel nū ge
 geuē mer mi vader geest v warachtige broot vandē psal v ghe
 hemel want het is Gods broot twēli vandē hemel uen
 of comt en tgeest dat leuen de werelt.

Daer om seyde si tot hem. Woer geest ons alijst dit
 broot. En Jesus heeft hoer geseyt. Ic ben tbroot des
 leuēs. Diet tot mi comt die sal niet hongherē en die in
 mi geloeft die sal nimmermeer dorstē Mer ic heb v ge
 seyt dat ghi mi oec gesic hebt en en geloeft niet Al dat
 mi mi vader geest dat sal tot mi comē en die geen die
 tot mi comē sal die en werp ic niet buytē want ic ben
 vandē hemel gheclommē om te doen niet dat ick wil
 mer dat hi wil die geen die mi gesondē heeft. En dit is
 die wil des geens die mi gesondē heeft (te wete) des va
 ders op dat ic niet en sal verliesen van al die dingē dye
 mi mi vader gegeuē heeft mer dye verwerkē sal indē
 laetste dage. En dit is die wil des geens die mi geson
 dē heeft dat al die geen die dē soen siet en in hē geloeft
 dat ewige leuē soude hebbē en ick sal hē verwerken in
 den laetsten dach.

† Des va
 ders.

Daer om so murmureerde die iude daer van dat hy mat. 14. 8.
 geseyt hadde Ic ben dz broot de welcke vā den hemel mar. 6. 4
 gedaelt hē. En si seyde En is dit niet Jesus Iosephs
 een wiens vader en moeder wij wel kennē. Hoe seyt

S. IOANNES

den dese. Ick ben ghedaelt vanden hemel. Daer ons heeft Iesus gheantwoert/en hoer gheseyt. En wilt niet murmureren onder v.

✠ Niemāt en mach comen tot mi/en si dat die vader die mi ghesonden heeft/hem trecken sal/en ic sal hem verweken in den laetsten dach. Daer staet gescreuen in den propheeten/en si sullen allegader geleert wesen van God [Daer om] al die vanden vader gehoert/en geleert heeft/die coemt tot mi/niet dat yemant den vader ghesien heeft/dan die gheen/die is van God/dese heeft den vader ghesien.

tin my ge
loeft. Voerwaer voerwaer segge ic v. Diet mi betrouwen die heeft dat eeuwige leuen. Ic bin dat broet des leuens. Vaders hebben Manna gegheten/in die woesten en si zijn ghestoruen. Dit is dat broet/vanden heme en si zijn ghestoruen. Dit is dat broet/vanden heme of comende/op dat yemant daer of eten soude/en nie steruen. Ic ben dat leuendich broet/dye welcke vader hemel gedaelt ben. Ist saeck dat yemant eten sal van dit broet/die sal inder ewichheit leuen. En tbroot daer ic geuen sal/dat is mijn vleysch/welc ic sal geue v te leue des werelts.*

Daer om so leue die Jode onder hoer seggede. Voer mach ons dese (mensch) zijn eygen vleysch geue om te eten. Daer om heeft I E SVS hoer gheseyt. Voer waer voerwaer seg ic v. En si dat ghi etē sult vleysch vā die soen des menschen/en drincken sult zijn bloet ghi en sult geen leuen in v hebben. Die mijn vleysch eet/en mijn bloet drinct/die heeftet ewighe leuen/ic sal hē verweken in den laetsten dach.

✠ Want mijn vleysch is warachtich spijs/en m

EVANGELIE.

Lxxxij.

bloet is warachtich dranc. Die mij vleesch eet/ en mij
bloet drinct/ die blijft in mi/ en ic in hem. Gelijc die le-
uende vader mi gesonden heeft/ en ic om de vader leef/
alsoe mede die mi eten sal/ die self de sal oec om mi leue
Dit is dat broet/ dat vanden hemel of gecomē is/ niet
als v vaders Manna ghegetē hebbē/ en zij gestorue
Die dit broet etē sal/ die sal inder ewichheyt leuen. *

Dit heeft hi gesejt/ in die synagoge leerende in Ca-
pernaum. Daer om veel van zijn discipulen/ als si dit
gehoert hadden/ so hebben si geseit/ dese reden is hert/
wie mach hem horen? En IESVS bi hem seluē we-
tende/ dat zijn discipulē dair of murmureerdē/ so heeft
hi hoer gheseyt/ schandaliseert v dat? Wat soudet dan
zij/ waert saer/ dat gy saecht den soen des mēscē daer
waerts opclimēde daer hi eerst was? De geest is (die
geen) die daer leuēt maect/ tō vleesch en baet niet. Dye
woerdē die ic tot v spreck die zij/ gheest/ en leuē. Mer
daer zij sommige vā v dier nē en ghelouē. Wāt Jesus
had vā beginfēl gewetē/ wie dz nē gelouēde en waren
en wie dz hē brādē soude. En hi seyde. Daer o heb ic v
gesejt/ dat niemāt tot mi comē en mach/ tē waer saer
dattet hē vā mij vader gegeuē waer. ¶ Vā die (tijt of)
so zij veel vā zijn discipulen vā hē gegae [hē klāde]
en si en wādelde niet meer met hem. Daer o heeft Je-
sus gesejt/ tot die xij En wilt ghi nē mede werch gae?
Daer o heeft hē Simō petrus geantwoert. Waer/ tot
wie sullen wi gaen? ghij hebt woerden/ des ewighen
leuens/ en wy ghelouen ende bekennen dat ghi zijt Mat. 16. c.
Christus [des leuenden] Gode soen. Jesus heeft hē
geantwoert. En heb ick v nē twalef wt gerorē/ en eē

S. IOANNES

wt vis (een) duvel: mer dat seyde hi van Judas Simonis Iscariotis/ want dese soude hem verraden: nien dat hi eē vādē twaleuē was. ¶ Dat. vij. Capit.

In dese hoerhtijt maecten die ioden tenten vā loueren in gedenckenis dat sy wt egypte verlost waren.

Hier na verkeerde IESVS in Galileen/ want hi en woude niet verkeeren in Judea/ wāt die Joden sochten hem te doden. En die hoerhtijt der ioden (genoemt) Skenophagia/ die was na by. Daer hebben zijn broeders tot hem gheseyt. Gaet vā hi en gaet in Judeen/ op dat v discipulen oec mogē sien die wercken die ghi doet/ wāt niemant en doet yet in heymelick en hi begheert openbaer te wesen. Ist sae dat ghi dese dingē doet/ so verclaert v seluē die wercken. Wāt noch zij broeders en geloefde oec in hē nē.

Daer om seyt IESVS (tot) hoer. Mijn tijt en noch niet. Mer v tijt is altoes bereyt. Dye werck mach v niet haten/ mer si haet mi. want ic gheef gheue van hoer/ dat hoer wercken quaet zijn. Clim ghi op tot desen feestdach. Ic en clim noch nē op tot dese hoerhtijt/ wāt myn tijt is noch niet veruolt. Als hi hoer dit gheseyt hadde/ so is hi in Galileen gebleuen. En als zijn broeders op gheslommē zijn/ is hi oec op gheslommē totter hoerhtijt niet opēbemer als int heymelic. Daer om sochten hem die ioden op die hoerhtijt en seiden. Waer is die? (die soe v miraculen doet) En daer was veel murmuracie die scaren van hem. Wāt sommige seyde. Hi is geen die ander seyden neen/ mer hi verleytet volc. Niclaus en sprac niemāt opelic vā hē/ om vrees d ioden.

¶ En als die halue hoerhtijt verleden was/ so IESVS op gheslommen inde tempel en leerde.

EVANGELIE

Lxxxvij.

Die ioden verwonderden hem seggende. Hoe kan dese
mensch schijstē na dien dat hije niet geleert en heeft?
IESVS heeft hoer gheantwoert/en gesept. Mijn le-
ringē en is mi niet/mer des ghenen die mi gesonden
heeft. Ist saer dat yemant wil/sinē wilt onderdanich ^{doen}
wesen/die sal bekenne vā mine leeringē/of si wt God
s/of ick van my seluen spreek. Die van hem seluen
spreekt/die souct zijn eygē glori/meer die daer souct die
glorie des geens die hē gesondē heeft/dese is waerlich
ich/en onrechticheyt en is in hē niet.

¶ En heeft Moyses v de wet niet ghegeuen/ende
nochtans/niemāt van v en doet die wet [met dē wer-
ken]: Waer om souct ghi mi te dodē. Die saer heeft
gheantwoert/en gheseyt. Ghij hebt den duyuel (in)
die soect v te doden. Iesus heeft gheantwoert/en
(tot) hoer gesept. En wert heb ic gedaen/en ghi ver-
condert alle gader. Daer om heeft Moyses v die be-
cundenisse ghegheuen/niet dat si wt Moyses is/mer
want si wt den vaderen (is) Ende nochtā besnijt
ghi den mensch op den sabboth. Ist dat een mensche
die besnidinge ontfant op den sabboth/en (nochtā)
die wet van Moysi niet gebroke en wort. Daer om
er onwaerdicht ghi (vouer) mi dat ic eē heel mensch
ghesont gemaect heb opten sabboth. En wilt nzoer ^{Deut. i. r.}
elen na dat aenghesicht/maer oerdelt een rechtuaer ^{Jerusalem}
ich oerdel. Daer om seyden sommige van die ^{Jerusalem}
Jerosolomitānē. En is dit niet/die geen die si soecken te do-
en? mer siet/hi spreect openbaer/en si seagē hē niet/
die princen oerkreten voerwaer dat dese waerlich ^{zijn}
Christus is? mer wi kenne desen van waen hij is

S. IOANNES.

Mer als Christus comē sal/ soe en weet niemant v
waen hi is. ¶ Daer om riep Jesus in den tempel h
rēde/ en seggēde. En mij kent gi/ en gy weet vā wae
ick ben/ en ic en ben vā my seluen niet gecomē/ mer h
is voorachtich/ die mi gesondē heeft/ die welckē ghij n
gekent en hebt. Mer ic heb hē ghekent/ wāt ic van h
ben/ en hi heeft mi gesondē. Daer om sochtē si hem i
vanghen/ en niemant en heeft die handē in hem g
slagen/ want zij tijt en was noch niet gheromen. ¶
veel van die schare hebben in hem geloest. * en seyde
Als Christus comen sal/ sal hi oec meer teykenē doe
dan dese/ de welcke dese getoent heeft?

En die Pharizeen hebben gehoert/ dat die sraer de
dingen van hem murmureerden. ¶ En die phariz
en princen [der priesterē] hebbē dienaers ghesonde
op dat si hem vanghen souden. Daer om heeft Jesi
hoer geseyt. Noch een weynich tijts ben ic met v/
ic gaet tot hē/ die my gesonden heeft. Ghi sult mi soe
en niet vindē/ en daer ic ben/ daer en moecht ghij ny
comē. Daer om hebbē die Joden onder hoer ghesey
Waer sal dese (mensch) gaen/ dat wi hem niet vin
en sullen. Sal hi oec gaen in die verstroyinge der h
denē/ en leerē die heydenē/ wat reden zij dit/ dat hi se
ghi sult mi souckē/ en niet vinden/ en daer ic ben/ da
moecht ghi nē comē? ¶ En op dē laestē grote da
des hoerhtijts/ so stōt Jesus/ en riep/ seggēde. Ist sa
dat yemat dorstet/ laet hē tot mi comē/ en drinckē. ¶
in my geloest/ als die scrift seit/ vloede des leuendē v
ters/ sullē vā zij lichae vloeyen. En dz seyde hij van
geest/ die welcke si ontfangē soudē/ dye in hē geloue

EVANGELIE

Lxxxiiij

37. * Wāt die heylige geest en was noch niet (gege-
uen) wāt Iesus en was noch n3 geglorificeert Daer Glorifice-
om veel vā die scare/ als si dese woerdē gehoert hadden/ rē dz is 37
o seyde si. Dit is warachtich eē propheet. Dye ander eer ouer
eyde/ dit is Christus. Mer sommige seyde. Sal Chri- al opēbaer-
tus comē vā Galileen? En seyt die scrift n3/dz Chri- maken
tus comē sal/wt dz saet vā Dauid/ en van Bethleem Nlich. 3. a.
Trasteel daer Dauid was. Daer o isser eē tweedzacht
ind die scaer geromē/ om sinē wil. En sommighe wt
joer/ woude hē vangē/ en nyemāt en heester hāden
n hē geslagē. ¶ Daer om zijn die dienaers geromē
ottē Discoppē/ en pharizee/ en die hebbē tot hoer ge-
eyt. Waer om en hebt ghi hē niet gebrocht? Die die-
naers hebbē geantwoert. Noch noeyt en heeft mēsch
also gesprokē/ als dese mēsch. Daer o hebbē die Pha-
izee hoer geātwoert. Sijt gi oer mede xleyt. Vreester
oer yemāt vādē princē in hē geloeft/ of wtē pharizee.
Maer dese schaer/ die dye wet niet bekent en hebben/
die is xmaledijt. Tyrodennus seyt tot hoer. Die selfde
welcke tot hē ind nacht gheromē was/ die welcke een
wt hoer [getal] was. Verdelst oer onse wet een mēsch
ē si saer/ dz si eerst vā hē ghehoert en gheweten heeft
wat hi doet? Sy hebbē geantwoert en hē geseit. Sijt
ghi oer een Galileesch (mā) ondersout/ en besiet die
criftē dz vā Galilee geē propheet en is op gestaē. En
en yegelijc is tot 37 huys gegaē. ¶ Capit. viij. ✠
Alde Iesus is ghereyst totten olijf berch/ ende
met den dagheraert/ is hi weder om indē tēpel Luce. 2. 13.
zeromē/ en al twolc is tot hē geromē/ en sittēde/ leerde
ii hoer. En die scrift geleerdē en pharizee/ brēgē tot hē

3. IOANNES.

een vrou in ouerspel geuonden en als si hoer int mi-
den ghestelt hadde so segghen si hem. Meester de
vrou is nu geuonden in ouerspel. En Moyses hee-
ons in die wet geboden dat aldus danige gesteent so
Lew. 20. b den worden. Daer om wat segt ghi. En dit seyden
tempterende hem op dat si hem souden mogen bes-
digen. En Jesus hem selue neder buygende so scre-
hi met die vingher inde aerde. Daer om als si bleue
vragende so heeft hi hem seluen op gheboert en ho-
gheseyt. Die van v luyden sonder sonde is laet die al-
eerste den steen in hoer worpen. En hem (seluen) v-
der om buyghende so screef hi inde aerde. En dit ho-
de gingen si elc bisonder die een na dander wt van
ouderen beginnende en Jesus is alleen daer geble-
en die vrou int midden staede. En als Jesus hem op
gheboert hadde en niemant ghesien hadde dan dy-
vrou so heeft hi hoer gheseyt. Vrou waer zijn die
beschuldighers? heeft v niemant veroerdelt? Welck
heeft gheseyt. Niemant heer. En Jesus heeft hoer g-
seyt. Nocht ick en veroerdel v niet. Gaet en hierna e-
sondicht niet meer. *

Daer om heeft Jesus hoer weder om ghesproken
segghende. ✠ Ick ben licht des werelts. Die m-
volcht dyt en sal niet wandelen inde duyfternissen
mer hi sal licht des leuens hebbē. Daer om hebben
die Pharizeen tot hem gheseyt. Ghij getuycht van
seluen v ghetuych en is niet waarachtich. Jesus heef
gheantwoert en hoer gheseyt. Al ist dat ick ghetuych
geef van my selue mijn getuych is waarachtich. wā
u weet vā waen ic gecomē ben en waer dat ick heer

EVANGELIE Lxxxv.

gae/mer ghi en weet niet/vā waer ic com/en waer ic
 ieen gae. Ghij oerdelst na dē vleysch/ic en oerdel nye-
 nant/en of ick oerdel mijn oerdel is waer/want ic nē
 lleen en ben/mer ick en die vader welcke my gheson-
 en heeft. En in uwe wet is ghescreuen. dattet ghe- Deu. 17. 6
 uytch van twee menschen warachtich is. Ick ben dye
 een die ghetuychnis geef van mi seluen/en dye vadi-
 ie my ghesonden heeft die gheeft ghetuych van my
 Daer om seyden si hem/waer is v vader. Iesus heeft
 sheantwoert. Ghij en kent my niet/noch minen va-
 der. Waert saer dat ghi my gekent had/ghij soudt oer
 mijn vader ghekent hebben. Dese woerden heeft Je-
 sus ghesproken opten offerkist/leerende indē tempel/
 En niemant en heeft hem geuangen/wāt zy vte en
 ras noch niet geromē. *

† Daer om heeft Iesus hoer weder om gheseyt.
 Ic gae/en ghij sult my soeken/en ghi sult in v sonde
 ieruen. Daer ic gae. daer en moecht ghij nē comen.
 Daer om seyden die Joden. Sal hij hem seluen dodē/
 want hij seyt. daer ick gae/daer en moecht ghi niet co-
 men. En hij seyde hoer. Ghij zijt van beneden/ ic bē
 an bouen. Ghij zijt van dese werelt. Ick en ben van
 ese werelt nyet. Daer om heb ick v gheseyt. dat ghij
 in uwe sonden steruē sult. Want ist saeck dat ghij nē
 n gheloeft. dat ict ben/so sult ghij in v sonde steruen
 Daer om seyden sy hem. Wie zijt ghy? En Iesus
 yt hoer. † Int eerste/welck ic mede (tot) v spreec. Ic beginfel
 eb veel dat ic van v mach segghen en oerdelen. maer die oer nē
 e my gheseynt heeft dye is warachtich/en ic spreec v spreec
 idye werelt dat ick van hem ghehoert hebbe. Si en

S. IOANNES.

† god sijn hebbē n̄ gewetē dz hit hoer vādē vād gesprokē had
vādnoēde Daer om heeft IESVS hoer geseft. Als ghi dē z
des mēschē vheuen hebt/ dan sult ghy kennē dat ic
ben/ en dat ic wt mi seluē niet en doe/ mer alsoe als n
mij vader geleert heeft/ dat spreek ic En die mi ges
dē heeft/ die is met mi. Die en heeft mi n̄ alleē gelat
wāt ic doe altijt/ dat hē behaerhlic is. * Doe hi
seyde. so hebbēder veel in hem geloest.

† Daer om seyde IESVS tottē Jodē/ die in hē
loest haeddē. Ist saeck dat ghi bliuē sult in mij woerē
so sijt ghy waerachtich mij discipulen/ en ghi sult d
waerheit kēnē/ en die waerheit sal v vzi makē. Sy h
ben hē geātwoert. Wi zijt saet van Abrahā/ noch
hebbē nye yemāt gediēnt. Doe segt ghi/ ghi sult v
ghemaectt worden.

2.pet. 2.8

IESVS heeft hoer geātwoert. Voerwaer voerwa
seg ic v. Dat alle die sonde doet/ die is een knecht vā d
sonde. Mer dye knecht en blijft niet eewelick int huy
mer die soen blijft ewelic. Daer om ist saeck dz v d
soen vzi maectt/ so sijt ghi waerachtich vzi. Ick we
dat ghi Abrahams saet sijt/ mer ghi souct mi o te d
den/ want mijn woert ten heeft in v geen plaets. I
spreer/ dz geē dat ic bi minē vād ghesiē hebbe/ en gh
doet/ dat ghi by uxen vader gesien hebt.

† vaet in v
niēt

Si hebbē hē geātwoert/ en geseit. Onse vād is Ab
ham. Jesus seft hoer. Waert saeck dz ghi Abraham
kinderē waert/ ghi soudt Abrahā's werckē doen. Me
nu soect ghi mi om te dodē/ een mēsch die v die waerh
geseft heb. die welc ic vā god gehoert heb/ dat en hee
Abrahā niet gedaē/ ghi doet die werckē van v vader.

EVANGELIE

L xxxvi

Alus hebbē si hem gheseyt. Wy en sijn wt gheen
lastaerdijen geboren/wi hebbē eenē vader (te weten)
God. Jesus heeft hoer geseit. Waert saech dat god v
vader waer/voerwaer ghi soudt my lief hebben/want
ick ben wt God voert ghegaen en gheromen/want ic
n ben van mi seluen niet gheromen/mer hi heeft mij
ghesent. Waer om en kent ghi mijn spraeck niet:wāt
ghi moecht mij woerdē niet horen.

Ghi sijt wt den vader/welc den duyuel is/en die be-
reerte van v vader wilt ghi volbrēnghe. Ici was een
votslager int beginsel/en in die waerheyt en heeft hi
niet gestaen/wāt die waerheyt en is in hē niet. Als hy
ogetael spreect/so spreect hi wt zijn selfs/wāt hy is
ogechtich/en die vader des logetaels. Mer ic ouer-
mits dz ic v die waerheyt segge/en geloeft ghi mi niet
* Wie van v soet straft my van sonden? Mer ist
aech dat ick v die waerheit segge/waer om en geloeft
ghi my n. Die wt god is/die hoert goods woerdē. *
Daer omme en hoert ghi die nyet/want ghij wt god
yet en sijt.

1. Joā. 3. 5

Sal mij
straffen

Daer om hebbē die Jode geantwoert en seyde hē/
degge wi n. wel dat ghi een Samaritaē sijt/en den
uyuel (in) hebt. Jesus heeft geantwoert. Ic en heb dē
uyuel nyet/mer ick eer mijnen vader/ende ghy hebt
y toneer aenghe daen. Ick en soeck mijn glorie niet
j isser/dyese soeck en oerdest.

tontceert

Voerwaer voerwaer segghe ick v/ ist saech dz
mant mijn woerden bewaert/dye en sal dē doot n.
in inder ewichheyt. Daer om hebbē hem die Jode
geseyt. Ick bekennen wij dat ghy den duyuel hebt.

S. IOANNES.

Abraham is ghestorue en dye prophete en ghij seg
waert saeck dat yemant mijn woerden bewaerde di
en sal niet smaken den doot inder eewichheit/ zyt ghi
meer der dan onse vader Abraham die gestoruen is/ en
die propheten zijn ghestoruen/ wie maect ghi v selue

† ghij en
hebt

Jesus heeft gheantwoert. Ist saeck dat ic mij selue
glorificeer/ soe is mijn glorie nyet/ mijn vader ist/ dy
welcke mij glorificeert/ die ghij segt v God te wesen
en noch tans en hebt ghij hem niet ghekent/ mer ic
heb hem ghekent/ en waert saeck dat ick seyde dat ic
hem niet ghekent en hadde/ soe soude ick ghelijc ghi
wesen loghenachtich/ mer ic heb hem ghekent/ en zi
woert bewaer ick. Abraham v vader/ heeft hē verblij
op dat hy sien soude mijnen dach/ hy heeft se ghesien
en is verblijt gheweest. Daer om hebben dye Joden
tot hem gheseyt. Ghij en hebt noch geen vijftich iae
en hebt ghij Abraham ghesien? Jesus heeft hoer g
seyt. Doerwaer voerwaer seg ic v/ Eer Abraham [g
boren] worde/ soe ben ic. Daer om namen sy steenen
om op hem te worpen/ en Jesus heeft hem selue ver
borghen/ en is voten tempel ghegaen.*

¶ Dat. ix. Capittel. ✠

En de Jesus voerby gaende/ heeft ghesien een
mensch blint wesende van zijn gheboerten of
en zijn discipulen hebben hem gheuraecht [seggende
Rabbi: wie heester gesondicht. dese of zijn ouders on
dat hy blint geboere is. Jesus heeft geantwoert/ noch
dese/ noch zijn ouders/ mer op dat die wercken Gode
in hem geopenbaert soude worden. Ic moet wercken
zijn wercken/ die my gesonde heeft/ so lange alst dat

EVANGELIE.

Lxxxvij.

So die nacht die rôt als niemât werke en mach Also lā
ge als ick in die werlt ben / so bē ic een licht des werlts
Also hi dit gheseyt had so heeft hi ghespoghē opter
aerde / en heeft slijc ghemaect wt dat spekel / en heeft
dat slijck ghesmeert op die oghē des blindē / en sprack
tot hē. Daet / en wast v in die Pisciin Siloe twelck so
veel beduyt als ghesent Daer om heeft hi ghegaē en
ghewasschē / en is gheromē siende Aldus / zijn gebue-
re / en die te vorē hē ghesie haddē / wāt hi een bedelaer
was so seyde si Is du niet dese / die daer sat en bat / die
sommige seyden Zi is Weder om ander gheēslins /
mer hi is hem ghelijck Mer hi seyde / ick bent Daer
om seyde si hē Hoe zijn v die oghē op gedaē / Zi heeft
gheantwoort [en gheseyt] Die mensche die IESVS
hiet / heeft slijck ghemaect / en mij oghē ghesalst / en
heeft mi gheseyt Daet tot die Pisciin Sylōe en wast
en ic bē werch gegaē / en na dat ic bē werch gegaē / en
gewasschē so heb ic t gesicht gerregē Daer om hebbē
i hem geseyt Waer is die / Zi sprac Ic en weers niet
Si brangē hē die welke wel eer blind geweest had tot
die Pharisēe en was sabbot / als Jesus slijc maecte
en hē oghē op dede Daer om hebbē hē die Pharisēen
weder om gheuraecht / hoe hijt ghesicht gherre-
gē had en hi heeft geseyt Zi heeft mi slijc op die oghē
gheleyt / en ic hebbē mi gewasschē / en ic sie Daer om
eyde sommige vāden Pharisēen Dese mēsche en is
nō God niet wāt hi dē sabbot niet en viert En die and-
eyde hoe mach een sondich mēsche dese teykenē doe /
En daer was twist on d hooz Wed om seggē si dē bli-
e wat segt ghi vā hē wāt hi heeft v d h oge op gedaē

S. IOANNES

En hij heeft hē geseyt. Zij is een propheet.

Daer om en hebbē die Joden niet geloefte vā hē dat hi blind hadde geweest/ en tgesicht ontfangē hadde te tijt toe dat si geropē hebbē zijn ouders. Des genen di tgesicht gerregē hadde. En si hebben hoer geantwoert seggende. Is dit v soen/ die welcke gi segt dat blind geboren is. Daer om hoe siet hij nu. Zy ouders heb hoer geantwoert en geseyt. Wy wete dattet onse soē is en dat hi blind geboren is/ mer hoe dz hi nu siet. dat ci wete wi niet/ of wie zū ogē opgedaē heeft/ en wete wi niet/ hij heeft zū ouders dō vtaecht hēt hi sal vā hē selu sprake Dit hebbē zū ouders geseyt/ om dat si die Joden vreesdē/ wāt nu hadde die Joden te samē op geseide waert saer dat yemāt belede/ hē Christus te zū/ die sonde wet dē sinagoge/ geworpe wordē/ daer om hebbē zū ouders gheseyt/ hi heeft zijn ouders en vtaecht hē.

Maect hem

Daer om hebbē si wed geroepē die mensch die blind geweest was. en hebbē hē geseit. Seest God die glori wi wete. dat dese mensch een sondaer is. Daer o heeft hi hoer gheantwoert/ en geseyt. Of hi een sondaer is dat en weet ic niet/ een (dinc) weet ic. dat na dat ic blind geweest heb/ nu sie. Daer om hebbē sy hem weder o gheseyt/ wat heeft hij v gedaē. Hoe heeft hi v die ogen op gedaen. Zij heeft hoer geantwoert. Ic hebt v n geseyt/ ghi en hebt niet gehoert/ waer om wilt gi weder hore. wilt ghi oec zū discipulen worden. Daer om hebbē si tot hē qualikē gesprokē en gheseyt/ weeghi zū discipel/ wi zijn Moyses discipulen/ wy wete dat God tot Moysen gesproken heeft/ mer wi wete niet/ van waen dat dese is.

ten gi hebt
tet ghe-
hoert

EVANGELIE.

Lxxxviii

Die mensch heeft geantwoert en hoer geseyt. Wat daer in is wat wonderlike. dz ghij n̄ en weet vā wae dat hi is en noch iā heeft hi mi ooge op gedaen. wy weten dat God die sondare n̄ en hoert / mer ist saek dat yemāt Gods dienaar is / en z̄ wil gehoersaem (is) die hoert hi. Ten is van t̄beginfel des werelcs niet gehoert / dat yemāt op heeft gedaen / die oogen des ghe nē / die blint geborē is. Het en waer saec / dese en waer van God / hi en soude niet hebbē mogen doe. Si heb ben geantwoert en hē geseyt. Ghi zyt heel in sonden geborē en leert ghi oec. En si hebbē hē butē geworpē

Jesus heeft gehoert dat si hē butē geworpē hadde en als hi hem genondē hadde / sprac hi tot hē Beloeft ghi inden soen Gods. hi heeft gheantwoert en ge eyt. Wie isst / heer / op dat ick in hē gelouē mach. En ESVS heeft hē geseyt en ghi hebt hē gesien en die niet v spreect / die isst. En hi seyde. Meer ic geloef en iedervallende heeft hi hē augebeden. En IESVS heeft hē geseyt. Tot tē oerdel bē ic in dese werelt ieromē op dz die n̄ en siē sien mogē en dyc siē blint vordē. En sommige vande Pharizeen die n̄ hē wa e hebbē dit gehoert en hē geseyt. Sijn wi oec blint? Jesus heeft hoer geseyt. Waert saer dz gi blint waert hi en sout geē sonde hebbē / mer nu segt ghi wi sien / aer om so blyft v sonde.

¶ Dat x. Capittel.

U Derwaer voerwaer seg ic v die n̄ in en gaet / doer die dore in die scaepkoy / mer clint ander ns in / die is een dief en moedenaar / mer die doer die dore roemt / is die herder van die schapen. Dese doet epoertier op / ende dyc schapen hoozen z̄ijn stemme

S. IOANNES

En hi roept zij eygen schapē/bi namen/en leyt se wt
En als hi zij eygē scapē wt ghesondē heeft/so gaet hy
voer hoer/en die scapē volgen hē/want se zij stem ghe
kent hebbē. Mer eē vzeemde en sullē si niet volgē/mer
si sullen vā hē vlien. wāt si die stem der vzeemde/nz ge
kent en hebbē. Dese bispraek heft IESVS hoer ge
seyt/mer si en hebbē niet geweten/wat het was/tegen
dat hy (tot) hoer sprack.

Daer om heeft IESVS hoer weder o geseyt. Voer
waer voerwaer seg ic v. Ic ben die doer vā die scapen/
so veel alser [voer mi] gheromen zij/dat zijn die en en
moerdenaers/mer die scapē en hebben hoer niet ghe
hoert. Ic bē die doer. Ist saerh datter yemāt doer mi in
gaē sal. die sal behoudē zij/en hi sal ingaē/en wtgaen/
en hi sal weyde vindē. Een dief en roempt niet/dan op
dat hy mach stelē/en doden/en verderuē. Ic ben gero
mē/op dat si leuen hebben moghē/en oueruloedigher
hebben souden. *

Ist.
zijn.

* Ic bē die goede harder. Lē goet harder dief geest
zij ziel voer die scapē. Mer een huyerlint/en die geē
harder en is/wien die scapē niet eygē en zijn/die siet dē
wolf comēde/en hi x laet die scapē/en vliet/en die wolf
grypt en verstroyt die scapē. Mer die huyerlint vliet.
wātet eē huyerlint is/en hi en heeft geē soch voer die
scapē. Ic bē die goede harder/en ic ken mij scapē/en ic
bē vā die mine bekēt. Als mi dē vād kent/alsoe kē ic oer
den vād/en ic set mij ziel voer die scapē. En ic heb and
scapen. die niet wt dese scaepkoy en zij/en die moet in
oer mede byzenghē/en si sullen mij stēme horen/en
sal eē scaepkoy/en een harder wordē.*

EVANGELIE

xxxix

Daer om heeft mi die vader lief/ wāt ic mi jē ziel set (vā
mi) op dat ic se weder om nemē mach. Niemāt en neetsē
vā mi/ mer ic set se vā mi seluē/ wāt ic heb macht hoer
te leggē/ en ic heb macht hoer weder om te nemē. Dat
gebot heb ic vā mi jē vader ontfangē. Daer is wed. or
een twist gewerdē onder die Joden/ om dese woerden.
Want veel wt hoer luydē seyde. Wy heeft den duyuel
(in) en hi raest/ wat hoert ghi hē. Die ander seyde/ de
se woerdē en zijn nē vā eē die den duyuel heeft. Mach
die duyuel opdoen die oghē vande blindē.

✠ En het was kerckwijnghē te Jerusalem/ en
was winter/ en Jesus wandelde indē tēpel/ in Salo
mōs portael. Daer o hebbē hem die Joden o besingelt
en seide hem. Hoe lāge hant ghi onse siel (in twisfel):
Jst saerk dz ghi Christus sijt. segtet ons opēbaer. Je
sus heeft hoer geantwoert. Ic hebt v gheseyt/ en ghi
n geloeft niet. Die werckē die ick doe doer die naem
mijns vaders: dese geue getuychnis vā mi. Mer ghi
n geloeft niet/ want ghi nē en sijt vā mi jē scapē [ghe
iken ic v seyde] Mi jē scapē/ hore mijn stem/ en ick ken
hoer/ en si volgē mi/ en ic geue hoer ewighe leuē. En
en sullē niet vgaen indē ewichēyt/ en niemant en sal
wt mi jē hant grypēt. Mijn vader die se mi ghegeuen
eest/ die is die meeste vā allē/ en niemant mach se ne
nē wt mi jē vaders hant. Ic en die vader zijn een. Dat se my
die vader.
Daer om hebbē die Jode [weder om] stenē genomē ghegeuen
p dz si hē stenigē sōdē. Jesus heeft hoer geantwoert heeft dz ia
ic heb v veel goede werckē getoet/ wt minē vader/ om dat.
oelt vā (al) die werckē stenicht ghi mi. Die Jode heb
en hē geantwoert segghēde Om een goet wercken

S. IOANNES

psal. 18. **I**ck heb geseyt. **G**hi sijt **G**odē. **I**st saerck dz hi hoer go-
 t ghy segt dē genoēt heeft/ tottē welckē twoert **G**oods gesriet is
 vādē ghe- en die scrift en mach niet plotē gaent van hē/ die geen
 nen die de die de vader gheheylt heeft/ en gesondē heeft in dyc
 vād gheci werelt. **G**hy segt dat ic blasphemeer/ o dat ic geseyt heb
 licht en in **I**c ben **G**oods soē/ ist saer dat ic niet en doe die werckē
 die werelt mijns vaders/ so en wils mi niet gelouē. **M**er ist dat ic
 gesonden se doe/ en ghi mi niet en geloeft/ geloeft die werckē/ op
 heeft wāt dat ghi moecht kēnen/ en gelouē dz die vader in mi is
 ghij blas- en ick in hem. *

Daerom sochtē si hē [weder om] te vangē/ en hij is
 wt hoer handē gezaen/ en is weder om gezaen ouer de
 Jordane. in die plaets daer **J**oānes eerst was dopen
 de/ en hi is daer gebleuē. **E**n veel sijnder tot hē ghero-
 mē/ en seyde **J**oānes en toēde doch geē teykē. **M**er al
 tgeē dat **J**oannes vā dese (menssch) gheseyt heeft/ dat
 was waer/ en veel geloeftē daer in hem.

Dat. xi. Capittel. ✠

En de een wasser sieck genoemt **L**azarus vā **B**e-
 thaniē/ van trasleel/ van **M**aria en **M**artha
 haer suster. **E**n **M**aria was die geē die dē heer gesalf
 heeft met sal/ en gedroecht heeft zyn voetē/ met horen
 haer. wiens broeder **L**azarus sieck was. **D**aer o heb-
 ben zyn susters tot hem (te weten **I** E **S** V M) gesondē
 seggende. **W**eer/ siē/ die ghi lief hebt/ die is sieck. **E**nde
I E **S** V S (dat) horende/ heeft geseyt **D**ese sieckt en is
 niet totter doot. **M**er om die glori **G**oods/ op dat dyt

zyn suster.
 ren.

EVANGELIE.

Exl.

Joen goods daer doer glorificeert mach wordē Ende
IESVS had Marthā lief/ en hoer suster Maria en
Lazarū. Daer o/ als hi gehoert heeft dz hi siet was so
is hi doe tertijs in die self de plaets gebleuē twee dage

En daer na seyt hy dē discipulē Laet ons weder om
gaen in Judeā. Die discipulen seggē hem Rabbi/ dyc
Jode sochtē vns te stenigē/ en gaet ghi weder o daer
waert? Jesus heeft gheantwoert En zynder niet. vij.
rē vande dach. Ist sacck dat yemāt indē dach wādelst
die en stoet (hem) niet/ want hy tlicht van dese werelt
iet Mer ist dz yemāt wādelst in de nacht/ die stoet (hē)
want het licht en is niet in hē Dit seyt hi En daer na
eyt hy hoer: Lazarus onse vrient/ dyc slaep/ mer ick
gae op dat ick hem vanden slaep werken mach/ daer
om hebben zyn discipulen geseyt Meer ist saer dat hy
laept/ so sal hij ghesont wesen Mer Jesu had van zij
doot gheseyt. En si hebben ghemeent/ dat hij vanden
laept des waercks seyde Daer o heeftet Jesus hoer
oe opelick gheseyt. Lazarus is doot/ ende ic verblide
ny om v/ dat ic daer niet gheweest en heb/ op dat ghy
ghelouen maecht Mer laet ons tot hem gaen Daer
i heeft Thomas die genoēt wort dydimus toten me
discipulen gheseyt/ Laet ons mede gaen/ op dat wij
niet hem steruen.

dydimus.
is eē twee
sinc.

Aldus is Jesus gecomē/ en hi heeft hē geuondē/ no
mer daghē int grast (gelegē) hebbēde. En Bethania
was bi Jerusale/ bi na ontrent. xv. stadiē En veel van
die Jode ware gecomē tot Marthā en Mariā/ op dz
i hoer soudē troestē vā hoer broeder Daer o als Mar
thā gehoert heeft/ dat Jesus gecomē was/ so is sy hē

S. IOANNES

te ghemoet gelopen. Mer Maria die sadt in huys.

Daer om heeft Martha tot IESVM geseyt. Zeker waert saeck dz ghi hier geweest hadde/ mijn broeder en hadde niet ghesloze geweest. Mer nu weet ic oec/ dz also wat ghi van God begheren sult/ dat sal God v gheue. IESVS seyt tot hoer. O broeder sal op staen/ Martha seyt hem. Ic weet dat hi op staen sal/ in dye verrisenisse/ inden laetste dach. IESVS seyt hoer. Ic ben die verrisenis/ en dat leuen/ die in my gheloeft. Ja al waert oec saeck dat hi doot waer/ so sal hij leuen/ en al die geēdie dair leeft/ en geloeft in mi/ die en sal niet steruen inder ewichheyt. Gheloeft ghi dat. Sy seyde hem. Ja ic heer. Ic geloef/ dz ghi zyt Christus die soē Gods/ die welike in die werelt comē soude.

En als si dit gheseyt hadde/ soe is si werch ghegacn en heeft Maria hoer suster gheroepen heymelic segghende Die meester is hier/ en hi roept v. Als dese dat gehoert heeft/ stont sy haestelic op/ en quam tot hem/ en IESVS en was noch n̄z geromē int casteel/ mer hi was noch in de plaets. Daer hē Martha te gemoet gheromen was. Daer om die Joden die met hoer int huys warē/ en moeste hoer. Als sy gesien hadde Mariam/ dat sy haestelyckē op gestaen was/ en wtgegāē so z̄n si hoer genolcht/ seggende/ si gaet tottē graue om daerte screyen.

Daer o als Maria daer gheromē was/ daer Jesus was/ siende hē is si gevallen tot z̄n voete/ en seyde hē Zeker/ had ghi hier geweest/ mijn broeder en waer n̄z gesloze Daer o als IESVS hoer sach screyende/ en die Joden screyende die n̄z hoer warē heeft hi hē indē

EVANGELIE.

Lxli

geest verbrēnt/ en heeft hem seluen gestoert/ en ghe
seyt. Waer hebt gi hē geleyt? Si seggē hē. Zeker/ roet
en sietet. Iesus heeft ghescreyt. Daer om hebben dyc
Joden geseyt Siet/ hoe lief had hi hem. En sommige
van hoer hebbē gheseyt. En moecht dese die de oogen
des blinden op gedaen heeft/ niet doen dat dese oer nū
n starf? Daer om. Iesus weder om in hē seluē brenn
ende/ quam hi tottet graf/ en het was een spelonske
en een steen was daer op gheleyt

Iesus die seyt. Nleempt den steen wech. Martha die
sister vā die geē die daer doot was/ seyde hē. Zeker/ hij
lijnt nu/ want hij is vier daghen (out) Ihesus seyde
hoer. Zeb ic v niet geseyt/ waert saer dat ghi geloefde
hij soudet die glori GooDs sien? Daer om hebben si
en steen wech genomē [van die plaets/ daer die geen
gestoruen was/ geleyt was.] En Iesus opborēde
se oogen om hoerch/ heeft hi geseyt. Vader ic danck v
want ghi my gehoert hebt/ en ic wistet dat ghi my al
it hoert. Mer om die sraer/ die daer om staet/ soe heb
t geseyt/ op dz si gelouē dz ghi my geseynt hebt.

En als hi dit geseyt hadde/ so heeft hi gheroepē met
en grote stem. Lazare coemt voert En hi is voert ge
mē/ die daer gestorue was/ hebbēde handē en voetē
met banden gebonden/ en zij aensicht was verbondē
met een douch. Iesus seyde hoer. Ontbint hē/ en laet
gaē. Daer om veel vā die Jodē die gheromē waren
et Mariam/ en gesien hadde dat Iesus gedaē hadde
bben in hem geloest. * En sommige van hoer zijn
erch gegaen totten Pharizeen/ en hebben hoer ghe
yt/ dat Ihesus gedaen hadde.

S. IOANNES

Mat. 26. a **I**n dier o m/hebbē die Bisscoppē en pharizee een
raet vergadert/en sprakē Wat doe wi. Wat dese menschen
doet veel teykenē. Ist saer dat wi hē aldus late/ si sullē
alle gader in hē geloue En die Romeynē sullen comē
en sullen onse plaets en volc nemē En een vā hoer ge
noemt Cayphas als hij Bisschop was vā dat Jaer
heeft hi hoer geseyt. **H**i en weet niet met allen. noch
ghi en ouerdect n z/dz ons profitelijc is/ dz eē menschen
sterft voert volc/en dattet geheel volck n z en vergaet.
Du en heeft hi van hem seluen niet geseyt. Mer als
hi Bisschop was vā dat iaer/so heeft hi gepropheteert
dat Jesus steruen soude voert volc/en n z alleen voert
volck/maer op dat hi die kinderen Gods die daer ver
stroeyt waren in een vergaderē soude. Daer om van
dien dat i hielden sy raet met malcanderen / op dat zij
hem dōdē soude. ¶ En hier om en wandelde Jesus
niet openbaer onder die Joden/mer hi is werch ge
gaen in een lant/by die woesteni in een stadt/die ghe
heeten is Efraim/en daer verkeerde hi/met zij disci
pulen. * En der Joden paessche was nakede/en veel
wtet lant zijnder op gherlommē te Hierusalem voer
t heyligen paessen/op dat si hē seluen soude treynigē Aldus soch
tē sy Jesum/en sprakē onder malcander inden tempel
staende. Want dunct v/dz hij n z geromē en is totten
feestdach: En die Bisscoppen en pharizeen/ hadden
een gebodt gegeuē dat waert saer dat yemāt gewetē
hadde/waer hi was/ dat hijt soude te kennē gheuē/op
dat si hem mochtē vangē. ¶ Dat. xij. Capit. **I**n

Daer om voer die ses dagen des paessches is Je
sus geromē in Bethanien daer Lazarus ghe

EVANGELIE.

Lxlij.

floruē was/welckē hi ſwect hadde [vanden doot] en ſi
hebbē hē daer een auōtmael gemaect/en Martha die
de Mer Lazarus was eē vā tghetal die daer antafel
warē ſitēde met hē. Aldus heeft Maria ghenomē een
pont ongeualste roſtelike nardus ſalf/en heeft Jeſus
voetē geſalft/en heeft zyn voeten met hoer haer ghe
doecht En dat huys is ſtult geweest/van dē roock
des ſalſs. Daer om ſeyt een van zj diſcipulē (te wete)
Judas [Symonis] Iſcariotes/die hem (noch) ver
den ſoude. Waer om en is deſe ſalf nū verroft om drie
hondert penningē/en den armen gegeuen. Mer dit
heeft hi geſeyt/niet dat hi ſorch voer dē armen hadde
mer want hē een dief was/en die boers hadde/en hē
doecht tgeen datter ghegeuen worde. Daer om heeft
Jeſus geſeyt. Behengtet hoert ſi heeftet bewaert tot
en dach vā mī begravinge Die armē hebt ghi altyt
net v. Mer my en hebt ghi altyt niet.

mat. 26. a

mar. 14. c

top dat ſij
dz bewarē
marh

Aldus heeft een grote ſcaer der Joden gewetē/dz hi
aer was/en ſi zj geromē/nz om Jeſum alleen/mer
p dat ſi Lazarum ſien ſoude/dien hi vanden dode ver
vert hadde. Daer om hielden dye prieten der priete
en raet/dat ſy Lazarum oec ſouden doden. Wāter
eel om ſynen wille vanden Joden ſcheyden/en ghe
beden in Jeſum.

Des anderen daechs als die groote ſchaer die
otten hoerhtijt gheromen was/ghehoert hadde dat
Jeſus te Ierusalem quā/so hebbē ſi genomē tacken
an palmbloomē/en ſi zj hē te gemoet geromē/en rie
ē. Vos anna gebēdijt (is hi) die daer coemt indē naē
es heeren/die (welcke is een) Coninc vā Iſrael. En

Luc. 19. c.

mat. 21. a

mar. 11. a

S. IOANNES

tezel

Esai. 62. d.

Zach. 9. b.

Mat. 21. a.

(also) Jesus een tezelinne gerregē hadde/soe heeft hi daer op ghesetē/gelijc daer gescreuen staet. En hi doct ter vā Syon/en wilt niet vreesen/siet v Coninc coēt: sittende op een ionge ezellinne. En du en hebben dy discipulen ten eerste niet verstaen/maer wanneer Jesus geglorificeert geweest is doe hebben sy ghedachtich geweest/dat dit vā hem ghescreuē was/en dat si hem dit gedaen hadde.

Daer om gaf die scare getuychnis die met hē was doe hi Lazarum vandē graue geroepē heeft/en hen vandē dode verwoete/en daer om is hem dye schare tgemoeet gecomē/want sy gehoert hadden/dat hi dit teyken gedaen hadde. Daer om hebbē die Jode ondemalcrand gesept. En si siet dat ghi nū en vordert: Siet die heele werelt is hem na gegaen.

En daer waren sommige Grieken/vanden gene die te Hierusalē op gecomē ware/om aē te biddē in die hoerhtijt. Aldus zj dese gecomen tot Philippum die welcke was vā Bethsaida Galilee/en si badē hē seggende Heer wy willen Jesum sien. Philippus is gecomē/en seytet Andreā/weder om Andreas end Philippus seggent Jesu. En Jesus heeft hoer geātwoert/seggende. Die vre is gecomen/dat die soen der menscē geglorificeert soude wordē.

Mat. 16. d.

Luc. 17. g.

en. 17.

Mat. 3. a.

✠ Doerwaer voerwaer seg ic v. En si saeck datter greyn vant roē/wider aerde geworpe/gestozuē waer so blyffet alleen. Mer ist saec datter ghestozuen is/so brenget veel vruchtis. Dye zjn siel lief heeft/die salsiel verliezen. En die zj siel haet in dese werelt/die salse be warē int ewige leuen. Ist saeck dat mi yemant dien

EVANGELIE

Exliij

Die volge mi. En daer ic ben/daer sal mi sienaer oer-
 xesen. Ist saeck dat yemant mi dienē salt die vader sal [†]mijn
 hem eeren. * En is mijn siel verstoert. En wat sal ic
 eggen. Vader behout mi wt dese vte. mer daer om hē
 in dese vte gecomē. Dad verclaert uwe naē. Daer o
 Ter een stem wt den hemel gecomē (seggēde) Ic heb
 hem verclaert/en sal hem weder om verclaren. Daer
 in die scare die daer stont en gehoert hadde/seydē. dat
 er een donderslach geschiet was. Die ander seydē eē
 ngel heeft tot hē gesprokē. Jesus heeft gheantwoert
 inde gheseyt. Dese stem is gecomē niet om mijnen
 wil/maer om v.

En is dat oerdel van dese werelt/ nu sal die prins vā
 ese werelt wt geworpe wordē/en ist saer dat ic verhe-
 en worde/vander aerde/so sal ic set al tot mi seluē tuer [†]alle din-
 en. En dit seyde hij/te kennē gheuēde met wat doot ^{ghen}
 at hij steruē soude. Die saer heeft hem geantwoert
 ij hebbē gehoert wt die wet/dat Christus blijft in-
 r eewichēyten/en hoe segt ghi/die soen des menschen
 ioel verheue wordē. Wie is dese soen des menschen
 daer om heeft Jesus hoer geseyt. Noch tot een corte
 it toe/is dat licht niet v/wandelt te wile dat ghi licht
 ebt/op dat die duyflernisse niet en beuange. en dyc
 andelt in duyflernis/dyc en weet niet/waer dat hij
 aet. Als ghi licht hebt/so geloeft in tlicht/op dat ghi
 nderē des lichts zijt.

Du heeft Jesus gesproken/en werch gegaen zijnde
 eeft hij hem verbergen voer hoer. * En nae dien dz
 y soe veel teykenen ghedaen hadde voer hoer/so en
 bben zij in hem niet gheloeft. Op dattet woert van

S. IOANNES

Esay. 55. a. Esayas die ptopheet veruolt worde/ twelf hi gespte
 ken heeft. Meer wie heeft onse woerde geloeft: en d
 arm Gods/ wie is die geopenbaert. Daer om en moe
 ten si niet gelouen. wat die ptopheet heeft weder o
Luce. 8. b. geseyt/ hij heeft hoer oogen verblind/ en hoer hert v
Mar. 4. b. hert/ op dat si niet en sien niet de oogen/ en mettet he
Esay. 6. c. en verstaen/ en worden om geleert/ en ic hoer gesor
Actu. 28. f. make. Dit heeft Esayas ghesproken/ als hi zy glori
 gesien heeft/ en va hem ghesproken heeft. Wochtan
 veel oer wt den princen/ hebben in hem geloeft/ mae
 om die Pharizeen en beleden zyt nz/ op dat sij wt dy
 synagoge nz geworpen en souden worde/ wat si mee
 lief gehadt hebbe/ die glorie der menschen dan die gl
 rie Gods. **En IESVS** heeft geroepe en ghesey
 Die geloeft in my/ die en geloeft in my niet/ maer hi
 geloeft in die geen die mi geseynt heeft/ en die my si
 die siet den genē die mi geseynt heeft. **X** Ic een lich
 wesen/ ben in die werelt geromē/ op dat al dyc ge
 die in my geloeft/ niet en blijft in duysternisse. **En** is
 saech dat yemāt gehoert heeft mi woerde/ en niet en
t bewaert t gheloeft/ ic en veroerdel hem nz/ want ic en ben nye
 geromē op dat ic die werelt oerdelen soude/ mer op d
 ic die werelt behoude soude. Die mi verwerpt/ en mi
 woerden niet en ontfangt/ dyc heeft die hem oerdelei
 sal. Dat woert dat ic gesproke heb/ dat sal hē oerdelei
 in den laetsten dach/ wat ic en heb wt mi seluē nz ge
 sproken. mer die vader die mi gheseynt heeft/ die heef
 mi een gebot gegeuē. wat ic seggen sal/ en spreken sa
En ic weet dat zy gebot/ dat ewighe leuē is. Daer i
 dat ic spreec/ dat spreec ic so/ gelijck alst mi die vader g

EVANGELIE

L. xliij.

seyt heeft. *

¶ Dat. xij. Capit. *

Alde voer die hoerchtijt vā Paestche wetēde I E
SVS dat zj wze geromē was dat hij gaē soue. Luc. 22. a
de wi dese werelt totten vader. Als hi die zyn lief had-
de ghehadt die in die werelt waren tottet eynde toer
heeft hi hoer lief ghadt. En alst maelijt geworden
was doe die duyuel nu int hert vā Judas Symonis
Scarioths gesent hadde als dat hij hē verradē soude
I E SVS wetende dat die vader alle dinck hē in zj hāt
gegeuē hadde en dat hi vandē vader wt gegaen was
en tot God gaen soude so is hij op gestaen vant auōt
mael en leyde zjn cleeder neder en als hij een linden
douck genomē hadde so heeft hi hē seluen gheschoort
en daer na heeft hi water in een becken gedaen en be-
goste te wassren die voeten der discipulen en te drogē
net die lindē douck daer hi mede gesvort was so quā
hij tot Symon Petrus.

En petrus seyde hem. Zeer waest ghi mi die voete
I E SVS heeft geantwoert en hē geseit. Dat ick doe
zen weet gi nu n. mer gij sultet hier namaels wetē
Petrus seyde hē. Ghij en sult mij voete n. wasschen
ider eewichheit. I E SVS heeft hem geantwoert. Ist
ick dat ic v niet en wasch gi en hebt geē deel n. z. my
Symō petrus seyde hē. Zeer n. alleē mij voete mer
ic hādē en hoeft. Jhesus seide hē die gewasschē is die
i heeft n. vā noet dā dz hi die voete wascht mer hi is
ael rein en gi zijt reyn mer n. al wāt hi wist wie dz
t was die hē verradē soude. Daer om heeft hi geseit
en zijt n. al reyn. Daer o als hi hoer voete gewas-
chē had en zj cleederē genomē (en) aēt tafel gesetē was

S. IOANNES

so heeft hij hoer weder om gheseyt. Weet ghij wat ic v gedaen hebbe. Ghij noemt mi meester/en heer/en ghi segt wel/want ic bent. Daer om ist saeck dat ick v voeten gewassren hebbe die heer/en meester (ben) se zyt ghij oer schuldich malcander die een des andere voeten te wassren. Want ick heb v een exempel geguen op dat ghelijkerwijs ic v ghedaen hebbe/ghi so mede doen sult. * Voerwaer voerwaer segge ic v/die knecht en is niet meerder/dan zij heer/noch een boe en is niet meerder/dan die hem gesonden heeft.

Psal. 40 Ist saeck dat ghi dit weet/so zyt ghij salich/ist saeck dat ghi dat doen sult. Ic en spreek niet van v allen. Ic weet wie dat ic wtuercoet hebbe. Mer op dat de scrij veruolt worde. Die broet miz mi eet/die heeft zij hiel tegen mi op geheuen. Ic segghet v nu/eer dattet gheschiet/op dat/alst gheschiet is/ghi ghelouen moech dat ick ben. Voerwaer voerwaer seg ick v. die daer onfangt/wie dat ick seynden sal/die ontfant mi. En die mi ontfant/die ontfant hem/die mi gesonde heeft.

Mar. 26. r Als Jesus dit gheseyt hadde/soe is hi verstoent gheueest inden geest/en hi heeftet ghetuycht en gheseyt. **Mar. 14 b** Voerwaer voerwaer seg ic v/dat een van v sal mi verraden. Daer om sagen die discipulen malcander al twifelende/vā wien dat hij seyde. En daer wasser een van Jesus discipulen/rustende in zijn sloet/te weten die/de welcke Jesus lief hadde. Daer om heeft Sin

ten hē ge- Petrus dezē geweynt/dz hi vragē soude/wiet wa seyt/wie ist daer hi of sprac. Aldus/als dese op die borst Jesus u van welck so seyde hij hem. Zeer wie ist. Jesus antwaerde. Ic hij seyt ist/die ick dit gedoepte broet reykē sal/en als hi bro

EVANGELIE.

Lxlv.

gedoopt had/ soe heeft hijt gegeue Judas Symonis
iscarioti en na die brock doe is Satanas in hē gegaē

Daer om seyde IESVS hē Dat ghi doet/ dat doet
haestelick en dit en verstont niemāt/ vā die daer sitten
de warē/ waer om dat hi hē dit gheseyt heeft Wāt die
sommighe meēde/ ouermits dat Judas dē budel had
de/ dat IESVS hē gheseyt hadde/ roopt/ dat gheē dat
ons vā node is/ tottē feestdach/ Of/ dat hi den armen
wat gheue soude. Daer om/ als hi die brock ontfangē
had/ so is hi ter stōt wt gegaē/ en twas nacht. Daer
om als hi wt gegaē was/ so heeft IESVS geseit Tu
is die soen des mēschē geglorificeert/ en God is doot
hē geglorificeert. Ist saer dat God geglorificeert is
doot hē/ so sal God hē doot hē seluē glorificerē/ en ter
lont sal hi hē glorificerē.

Glorifice-
rē of clari-
ficeren is
saem / naē
eer. etc. vā
een anderē

✠ Mijne kynderkē/ noch een weynich tijts bē ick
net v/ ghi sult mi souckē/ en als ick die Joden gheseyt
heb/ daer ic ga/ daer en moecht ghi niet comen ✠ Also
eg ic v nu oor Een nieu ghebot geef ic v/ op dat ghi
naelanderē lief hebt/ gelijc ic v lief gehadt heb/ dat gi
naelader oor lief wilt hebbē Daer in sullen alle (men-
schē) kēnen. dat ghi mij discipulē zijt/ ist saer dat ghi
of de hebt onder naelader/ Simon Petrus seyde hē
deer waer gaet ghi? Jesus heeft geantwoort Daer
hi ga en moecht ghi nu niet volghē/ mer ghi sult na-
aels volgē ✠ Petrus seyt tot hē/ Deer waer om en
nach ic v nu nē volgē/ ic sal mij siel voort v sette. Jesus
ceft geantwoort. Sult ghi v siel voort mi sette? Voor
aer voortwaer seg ick v/ die haē en sal niet craeyē/ ter
it toe dat ghi mi driemaal selt x sake

Mat 14 8
Luce 22. 5.

S. IOANNES.

Dat. xliij. Lasittel ✠

Alde Iesus heeft zij discipulē gesept/ En laet
hert niet & stoert werde/ geloeft ghi in God/ &
geloeft oec in mi. In mijns vaders huys zij veel won
ghē/ waert saeck dattet anders waer/ ic soudt v gese
hebbē. Ic ga om die plaets v te bereyde/ En ist saec
ic werch gaē sal om v die plaets te bereyde/ ic sal wede
om comē/ en sal v tot mi seluē nemē/ op dat ghi oec zi
moerht/ daer ic ben/ En waer ic gaē/ dat weet ghi/ ei
die werch weet ghi

Thomas seyt tot hē/ Weer wi en wete niet waer gh
gaet/ en hoe mogē wy dē werch wete? Iesus seyde h
Ic ben die werch/ en die waerheit/ en ileuē. Nieman
en coēt tottē vader/ dan doer mi. Waert saeck dat ghi
mi gekent had/ voerwaer ghi soudt mij vader oec ge
kent hebbē. En nu kent ghi hē/ en ghi hebt hē gesien

Philippus seyde hē. Weer toet os den vader/ en hi
is ons ghenoech. IESVS seyde hem. Dus lange ti
bē ic niet v/ en en hebt ghi minoch nū geket. Philipp
die mit gesien heeft/ die heeft mij vader ghesien/ en hi
segt ghi/ toent ons den vader. En geloeft ghi niet/ d
ic in den vader ben/ en die vader in mi is. Die woert
die ick tot v spreek/ die en spreek ic van mi seluē nie
mer die vader in mi bliuende/ die doet die werckē. &

†siet dye
siet oec.

En ghe: loest mi/ dat ic in den vader ben/ en die vader in mi is
loest ghij. Of om dese wercken self gheloeft [mi]
niet

mar. 11. c
mit. 21. c.

Voerwaer voerwaer segge ic v/ die in mi geloeft &
werckē die ic doe/ die sal hi oec doe/ en meerder dā dē
sal hi doen/ wāt ic gaē tottē vader. En wāt ghy begre
in minē naē/ dat sal ic doen/ op dat die vader ghegloe

EVANGELIE.

Exlv.

reert wert doer de soen Ist saer dat ghi wat bidt doer
minne naem dat sal ic doe. *

✠ Ist dat ghi mi lief hebt so bewaert mij gebode.
En ic sal den vader bidden en hij sal v een ander ver-
broester geue op dat hy niet v blyft inder ewichheit ee
geest des warachtichheits die de werelt niet en mach
omfangen wat si en siet hem niet noch si en heeft hem
niet gekent mer ghi kent hem want hi blyft bi v en hij sal
bi v wesen Ic en sal v geene wreasen laten ic sal tot v comen
Noch een weynich en die werelt en siet mi noch mer
ghi siet mi wat ic leue en gij sult leuen In die dach sult
ghi kennē dat ic in mijn vader ben en ghi in mi en ic
in v Die mijn gheboedē heeft en die bewaert die is die
geen die mi lief heeft en die mi lief heeft die sal vā mij
vader lief gehad worden en ic sal hem lief hebben en sal hem
mij self openbaren. * Judas niet die Iscariot hiet
seyde hem Doer wat isser gheschiet dat ghy v seluen
niet openbaren sult en niet die werelt. IESVS heeft
geantwoert en geseyt tot hem

✠ Ist saeck dat mi yemant lief heeft hij sal mijn
voet houden en mijn vader sal hem lief hebben en wi-
llen tot hem comen en bi hem een woensat maken
die mi niet lief en heeft die en sal mij woerde niet hou-
den En dat woert dat ghi hoert en is mijn niet mer
is geens die mij gesent heeft (te weten) des vaders.
Dit heb ick v gheseyt noch hij v blyuende mer die
vroester die welcke die heylighe gheest is welcke
geest die vader senden sal in minen naem die sal val-
len dinc leeren ende sal v in gheuen al gheen dat ick v
geseyt heb.

S. IOANNES.

117.
Vrede laet ic v mijn vrede geef ic v. n̄z gelijc als die wer-
relt geeft/geef ic v. En laet v hert niet vstoert wer-
den noch n̄z vresen. Ghi hebt gehoert dat ic v geseyt heb
Ic gae en̄ ic coē tot v. Waert saeck d̄z ghi mi lief had
ghi soude v sekerlic v̄blydē. wāt ic heb v geseyt/ ic gae
totte vader/ wāt die vader meerder is dā ick. En nu heb
ick v geseyt/ eer dattet gesiet/ op d̄z gyt geloeft/ alst
gheschyet is.

¶ Vier nae en sal ic niet veel met v spreken/ want die
prins des werelts coēt/en̄ hi en heeft niet in my/ mer
op dat die werelt kennē mach/ dat ic den vader lief heb
en̄ ghelijc als die vader mi een gebot ghegeuen heeft
alsoe doe ick. * Staet op/en̄ laet os vā hier gaen.

¶ Dat. xv. Capittel. ✕

Ic ben een warachtige wijngaert/ ende mijn va-
der is een arker man. Alle rancke/ die in my geen
vrucht en draecht/ die neem hij wech/ en̄ al die vrucht
brenghen/ die reynicht hij/ op dat hij oueruloedigher
vruchten voen brenghe. Nu sijt ghy reyn/ om die re-
den die ic v gheseyt heb. Blijft in mi ende ick in v/ ghe-
lijc een wijngaert/ rancke gheen vrucht en mach voert
brenghen van hem seluen/ ten sij saeck dat hy in die
wijngaert blijft. Alsoe noch ghi oec niet/ ten si d̄z ghi
in mi blijft.

Ick ben een wijngaert/ ghi sijt die ranccken/ die in my
blijft/en̄ ic in hem/ dese brent veel vruchts voert/ wā
sonder mi en moecht ghi niet doen. Ist saecke dat ye-
mant in mi niet en blijft/ die is wt ghe worpen/ gelijc
een wijngaert rancke/en̄ is v̄doet/en̄ sij v̄gaderē hoe
en̄ worpēse int vier/en̄ bernēse. * ✕ Ist saeck d̄z

EVANGELIE.

Exlvij.

ghi in mi blyft/ en mijn woerde in v bliuē/ al wat gy
wilt/ dat sult ghi begerē/ en sal v ghesien. *

Mat. 21. 22.

† Daer in is mij vād geglorificeert/ op dz gy ouer
uloedige vrucht voertbrecht/ en mij discipulē wort.

Ghelijc die vader mi lief gehad heeft/ alsoe heb ick
v lief gehad. Blyft in mij liefst. Ist saer dat ghy mijn
gebodē hout/ so sult ghi bliuē in mijn leest/ ghelijc ic
oer mijns vaders ghebodē gehoudē heb/ en blyf in zijn
leeste. Dit heb ic tot v gesprokē/ op dat mij blyjschap in
v blyft/ en v blyscap vervult wort. *

† Dat is mij gebot/ dat ghi malcāder lief sult heb-
ben/ gelijs als ic v lief gehad heb. Meerder liefst dā de-
se/ en heeft niemāt/ dan dat yemāt zijn ziele set voer zj
vrienden. Ghi zijt mijn vrienden/ ist saer dat ghi doet
tgeen dat ic v ghebiede/ Hier nae en hiet ic v niet meer
knechte/ wāt eē knecht en weet niet wāt zj heer doet.
Ic heb v vriendē genoēt/ wāt al tgeen dat ic vā mij va-
der ghehoert heb dat heb ic v openbaer gemaect.

eph. 2. 10.

Ghi en hebt mi niet wtuerroze/ mer ic heb v vrozen
in ic heb v geset op dat ghi gaē sout/ en vrucht voert-
brecht/ en v vrucht bliuē soude/ op dz wāt ghi biddē-
e sijt dē vader in minē nae/ dat hi v dat greeft.

1. ioh. 3. 16.

Dit gebiede ic v/ dz ghi malcand lief hebt. Ist dat die
werelt v haet/ so weet dat si mi eer dā v ghehaet heeft.

Daert ghi vā die werelt/ die werelt soude lief hebbē/ dz
er is. Mer wāt ghi vā die werelt niet en sijt/ mer ic
h v vā die werelt wtuerroze/ daer o haet v die we-
r.

Weest ghedachtich mijns woerts/ dat ic v gheseyt. Luc 21. 16.
Die knecht en is nē meerder/ dā zj heer/ ist dat sij en. 6. f.
vuelcht hebbē/ so sult si v oer volgē/ hebbē si mij. Mat. 10. 1.

S. IOANNES

woert gehouden/ si sullen v oer houdē.

mat. 24. a. Mer al dit sullen si v doen/ o minē naē/ wāt si en heb-
 in ar. 13 b bē niet gekēt die mi gesondē heeft En waer ic niet g-
 romē en hadde niet hoer gesproken/ so en soude si g-
 sonde hebbē/ mer nu en hebben si niet/ daer si hoer so-
 den mede otsuldigē mogen Die mi haet/ die haet e-
 minē vader Had ic niet werckē gedaen onder hoer/
 niemāt anders gedaē en heeft/ so en soude si geen s-
 de hebben/ mer nu hebbē si gesien en gehaet/ niet al-
 mi/ mer oer mijn vader Mer (dit is geboert) op dat
 woert scrult soude werden/ dat in hoer wet gescre-
 is Si hebben mi gehaet om niet. *

psal. 34.

* En als die troester roet/ die ic v vādē vader seye
 sal eē geest des waerheits/ die vādē vader wet gaet
 t sal getuchnis geue van mi En woert ghi t sijt ge-
 tuch van genwant ghi vā tbeginfel met mi sijt.
 mi geue

Dat. xvi. Capittel

t sonder si
 nagoge
 maken

mat. 24. b

en. 6. c

mar. 13. b

Luc. 21. c

Dit heb ic tot v gesprokē/ op dat ghi nū gescre-
 seert en wert Si sullen v t tseydē vā hoer sy-
 goge/ mer die tijt sal comē/ dz al die geē die v doot
 sal hem laten dunckē/ dat hi god een diēst doet En
 sullen si v doe/ ouermits dz si nū gekēt en hebbē der-
 of mi Mer dit heb ic v toe gesprokē/ op dat/ want
 die tijt coemt/ dat ghi deser ghedachtich sijt/ dat
 gheseyt heb. * En dit en heb ick v niet geseyt
 tbeginfel/ want ic was met v.

* En nu gae ic totten genē/ die my ghesonden
 en niemāt van v/ en vraecht mi/ waer dat ic gae
 want ick v dit geseyt heb/ so heeft droefheit v hem

EVANGELIE.

Lxviij

enist/mer ic seg v die waerheyt/ is v vā noede/ dat ick
gae/want waert saer dat ic niet en ginck/die vtroester
en soude niet comen tot v/mer ist dat ic gae/so sal ic hē
tot v seyn den/en als hi coemt/so sal hi straffen die we
relt/van sonde/en van dye rechtuaerdicheyt/en vant
oerdel/van die sonde/want sy en ghelooouen in mi niet
van die rechtuaerdicheyt/want ick gae totten vaders
ende hier nae en sult ghi mi niet meer sien vant oerdel
want die prinsch vā dese werelt is nu geoerdelt. Zier
en bouen heb ick v noch veel te seggen/maer ghij en
moechtet nu nyet draghen. Maer als dye coemt/dye
welcke een gheest is des waerheys/dye sal v leyden
in alle waerheyt/want hi en sal niet spreken van hem
seluen/mer al dat hij ghehoert heeft dat sal hi spreken
en dat toecomende is/sal hij v vercondigen. die sal mi
groot maken/wat hij salt vāt mijn neme/en vtron
ghen. Al t gheen dat dye vader heeft dat is mijn/ daer
om hebbe ick v gheseyt dat hijt van mi sal nemen/en
vercondighen. *

leeren

* Een weynich/ende ghij en siet mi nyet/ende
weder om een weynich/ende ghij sult my sien/want
ick gae tot den vader. Daer om seyden [sommighe
an] zijn discipulen onder malcander. Wat is dat dat
hij ons seyt/een weynich/en ghij siet mi niet/en we
der om een weynich/en ghi sult mi sien[en] want ick
gaet totten vader. Daer o seyde si/wat is dz dat hi seit
weynich. Wij en wetē nuz/wat hij seyt. En IESVS
heeft bekent dat sij hem wouden vraghen/ende heeft
oer gheseyt van dat vraecht ghij onder malcander

S. IOANNES

dat ic geseft heb/een weynich en ghij en siet mi n/ en
weder om/een weynich/ en ghi sult mi sie. Doerwaer
voerwaer seg ic v/ ghi sult screyen en weenen/mer die
werelt sal hoer verbliden/ en ghi sult droeuich weesen/
mer v droefnis sal verandert worden in blijscap. Een
vrou als si baert/soe heeft sij droefnis/wat hoer vre is
gerome. En als sy thint gebaert heeft/so is si des ban
gichcyts niet gedachtich/want si hoer verblijft datter
een mensch in die werelt ghebozen is. Daer om hebt
ghi nu oer droefnis. Mer ic sal v weder om sien/ en v
hert sal hē verblydē/en v blijscap/en sal niemant van
nemē * En in dien dach en sult ghi mi niet vraghen

Luce. 11. 6. * Doerwaer voerwaer segge ic v. So wat ghi bidt.
den vader in minē naem dat sal hi v geue/aldus lang
en hebt ghi niet begeert in minen naem. Begeert/en
ghi sult vercrighē/op dat v blijscap volmaect sij.

Dit heb ic v doer parabolē geseft/die tijt sal come
dat ic v niet in parabolē en sal spreken. mer opelijck
sal ic v van mijn vader terondigē in dien dach/sult g
begeerē in mijn naem/en ic en seg v niet/dat ic den v
der bidden sal voer v/wat die vader self v lief heeft/or
dat ghi mi lief gehadt hebt/en gheloeft hebt/dz ic va
God wt gegae bē. Ic ben wt gegae vandē vader/e
ben gerome in die werelt/wed om verlaet ic die wer
en gae totten vader. Sijn discipulē seggē hē. Siet v
spreect ghij opelic en ghi en segt geē parabel. Kio w
ten wi dat ghi alle dinck weet/en ten is v niet van
de dat yemāt v vnaecht/daer doer geloue wi dat ghij
God wt zijt gegae. * IESVS heeft hē geatwoe
Kio geloeft ghi/siet die tijt genaect/en is nu gerome

EVANGELIE

Lxlv.

Dat ghi verstroeyt sult worden/een yeghelijc int zyn
en mi alleen sult laten/en [nochtans] en be ic n[ic] alleē
want die vader is met my.

Dit heb ic v gheseyt/op dz ghi in my vrede hebt. In
die werelt hebt ghi benauwinghe/maect hebt goede t[ri]etrouw
moet/ick heb die werelt verwonnen.

¶ Dat. xvij. Capittel. ✠

Dit heeft IESVS gesproken/en als hi zyn oogē
op geboert hadde inden hemel/soe heeft hi ghe
seyt. Vader die vte is geromē/glorificeert v soen/op dz
v soen v glorificeert/gelijc als gi hē macht hebt gegeu
uen ouer alle vleysch/op dat hi/al die ghi hē gegeuen
hebt/hoer gheeft dat eeuwige leuen. En dit is te ewige
leuen/op dat si v alleen kennen/een warachtich God/
en dien ghi gesonden hebt (te wetē) Jesum Christū.
Ic heb v geglorificeert opter aerde/twert heb ick vol
brocht/twelt ghi mi gegeuen hebt/dat int doen soude.
En nu so glorificeert my/ghij vader/by v seluen/met
die glori die ic ghehad hebbe/eer dat dese werelt by v
was. Ic heb uwe naem gheopenbaert den menschen
welcke ghi mi gegeuen hebt/van de werelt. Si hoer
en v toe/en ghi hebt se mi gegeuen/en si hebbe mijn
woerden onderhoude. Nu hebbe si bekent/dat al tgeē
at ghi mi gegeue hebt/vā v zyn.want die woerden die
hi mi gegeue hebt/die heb ic hoer gegeue/en si heb
ense ontfangē/en hebbe warachtich bekent/dat ick
an v geromē ben/en si hebben gheloeft/dat ghij my
esonde hebt. ¶ Ic bid voer hoer. Ic en bid wer dyc
erelt n[ic] mer voer dese/die ghi mi gegeue hebt/wat
v toe horen. En alle t[ri]nijn hoert v toe/en dat uwe

S. IOANNES.

hoert my toe/en ic hē geglozificeert in hoer. En nu en
ben ic nū in die werelt/en dese zū inde werelt/en ic roē
tot v. * † Heylige vad bewaert hoer doer uwe naē
die geē die gi mi gegeuē hebt/op dz sy een zūn/gelyc
wi oer. Als ic nū hoer was inde werelt hoe bewaer
de ic hoer in uwe naē. Die gy mi gegeuē hebt/die heb
ic bewaert/en niemāt en iſſer wt hoer slozen/dan die
ſonden vlicke/op dat die ſcrijft vervuolt ſoude worden.

Mier nu roem ic tot wēn dit ſpreec ic inde werelt/op
dat si mij volmaectie blyſcap hebbē in hoer ſelūe. Ick
heb hoer geſeuert v woert/en die werelt heeft hoer ge
haet/want si van die werelt niet en zū geliken ic mede
van die werelt niet en ben. Ic en bid niet/dat ghi hoer
wt de werelt neempt/maer op dat ghy hoer bewaert
vant quaet. Sy en zū vande werelt nū gelykē ic mede
niet en ben van de werelt. Maect hoer heyligh doer
uwe waerhē. V woert is die waerhē. Welikhē ghi mi
geſondē hebt inde werelt/alſo heb ic hoer oer in de wi
relt geſondē/en voer hoer ſo heylige ic my ſelūe/op
dz si oer gehelycht mogē zū/doer die waerheyt.

Mier ic en bid nū voer hoer alleen/mer oer voer dy
geen die doer hoer woerdē gelouē ſullen in mi/op da
sy alle gader een zūn mogē/ghelykē als gi vad in mi
en ic in v/op dz si mede in ons(alſoe)een zū mogē/op
dat die werelt gelouē mach/dz gy mi gheſonden heb
en ic heb hoer gegeuē die glori/die gi mi gegeuē heb
op dz si eē zū mogē/gelykē wi oer eē zū. Ic in hoer
ghi in mi/op dz si volmaect mogē zū in een/en op de
die werelt bekenne mach/dz ghi mi gheſondē hebt.
hoer lief gehadt hebt. Selich gi mi oer lief gehadt heb

Die waer
heyt

EVANGELIE

21

Vād. die ghi mi gegeue hebt. die wil ic. dat waer ick
 ben. dat si (daer) oec met mi zij. op dat sy mij glorie sie
 mogen. die ghi mi gegeue hebt. wāt ghij mi lief ghe-
 hadt hebt voer die t geschapē werlt. Verhtuacēdige vād.
 die werelt en heeft voer niet ghekent. mer ic heb v ge-
 kent. en dese hebbe gekent. dz gi mi gesondē hebt. En
 ic heb hoer uwe naē bekent gemaect. en ic sal se bekent
 makē. op dz die liefste daer gy mi mede lief gehadt hebt
 in hoer zij mach. en ic in hoer. * ¶ Dat. xvij. La. ¶
Als Iesus dit geseft hadde. so is hi wtghegae
 mē zij discipulen ouer dat lopēde water vā Le-
 zō. daer eē tyn was. in welcke hi ingegae is. en zijn
 discipulen. En Judas die hē verriet. die kende oec die
 plaets. wāt IESVS dic wil daer gheromē hadde mē
 zijn discipulen. Aldus als Judas ghenomē hadde een
 hoop (knerchte) en dienaers vanden Bisschoppen. en
 Pharizee. so is hi daer waert geromē. met sannaerne.
 en fackelē. en wapenē. Vier om. Iesus wete de al tgeē
 dat hem ouer comē soude. is hij vvert gegaē. en heeft
 hoer geseft. Wien souct ghi. Si hebbe hem gheante-
 woert. Jesum vā Nazareth. Iesus seft hoer. Ic bent.
 En Judas die hē verriet. die stont met hoer. Als hy
 hoer dā geseft heeft. ic bent. so syn si achterwaert ghe-
 gaē. en in die aerde geuallē. Daer o heeft hi hoer wed-
 om geuraecht. Wien souct ghi. En si hebbe ghesert
 Jesum vā Nazareth. Iesus heeft hoer geāt woert. Ic
 heb v geseft. dz ic in bē. Daer o ist saec. dz ghi mi souct
 o laet dese werlt gae. op dz duolt soude wordē woert
 is hi geseft hadde. Wi die gheen die ghi mi ghegeue
 hebt. en heb ick niemant verlozen.

t seppige
 d werelt

Mat. 26. e
 mar. 14. e.
 Luce. 22. e.

S. IOANNES.

Aldus Symon Petrus/want hi een swaert heeft
so heeft hi dat wt getoghen/ en heeft den Bisschop
knecht geslegen/ en zijn rechter oer af gesneden. Ende
die knecht was ghenaemt Malchus. Daer om he
Jesús Petro geseyt. Steert v swaert in die sceede.
Ofen sal ic den dronck niet drinken die mi die vād
ghegeuen heeft. Aldus die hoep (knechten) en Lap
teyn/en die dienaers der Joden hebben Jesum ge
gen/en gebondē/en gebrocht alder eerst tot Anna
wāt hi was Cayphas swager, die welcke eē Biss
was van dat iacr. Ende Cayphas / die was die ge
welcke den Joden een raet gegeuen hadde dattet p
fuerlijc was datter een mensch sterft voer volc.

En Symon Petrus volchde Jesum/ en een and
discipel. Mer die discipel was den Bisschop beken
hy is met Jesu gegaen/ in des Bisschops saek/ mer p
Luce. 22. f. trus stont buyten aen die doer. Daer om is dye and
discipel wt gegaen/ die den Bisschop beken was/ en
heeft die vrou die de poert bewaerde gheseyt/ en he
Petrum in gebrocht Aldus heeft die dienstmaecht
de poert bewaerde tot petrum geseyt. En sijt ghi
niet vā die discipulen van dese mensch. Zij seyde. E
en bens niet. En die knechten en dienaers stonde
welcke kolen isamē gebrocht hadde/wāttet ront w
en si warmden hoer. Ende petrus was oer met h
staende/en warmde hem seluē.

Daer om heeft die Bisschop Jesum geuraecht vā
Mar. 14. f discipulen/en van zij leeringe. Jesús heeft hē gea
woert. Ic heb openbaerlick in de werelt ghesproke
Ic heb altyt geleert in die synagoge/en inden temp

EVANGELIE

L ii.

Daer al die Jodē tsamē comē en int heymelick en heb
ir niet gesproken. Wat vzaecht ghi my? Vzaecht de
ghenen diet gehoert hebben. wat ir hoer gheseyt heb
be. Siet dese wetent. wat ir geseyt hebbe. En als Je
sus dit gesprokē hadde. een van die dienaers. daer by
staende. heeft Jesus een kinnebar slach ghegeue seg
gende. Antwoert ghi also de Bisscop? Jesus heeft hē
gheantwoert. Veb ir qualijr gesproken. so geeft ghes
uytich van tquaet. mer heb ir wel (ghesproken) waer
in slaet ghi my? En Annas heeft hem gebondē ghe
eyt tot Cayphas den Bisscop.

En Symon petrus die stont en warmde hē. Daer
in het bē si hem gheseyt. Sijt ghi oer nuz van zj disci
pulen. Vē heeftet versaert en geseyt. Ic en bens niet.
En een wt die knechtē des Bisscops. een neef des ge
ten die petrus dat oot of gehouden hadde. seyde hem.
Veb ir v niet gesien met hem inden hof. Daer o heeft
trus hem weder versaert en ter stont heeft de haer
ertrayt. Aldus so brachtē si Jesum van Cayphā
i die vier srael en twas smorgens en si en hebbe niet
egaen in die vier srael op dat si nyet besmet en soude
orden. mer op dat si Tpaessren eten soude. Daer om
Pylatus tot hoer wt gegaē buytē. en heeft geseyt.
Dat clachte brengt ghi tegen dese mensch. Si hebbe
cantwoert en hem geseyt. Waert saerk dat hi geen
is dader en waer wy en souden hem v niet geleuert
bbē. Daer om seyde hoer Pylatus. Nleemt ghi hē
oordeeli hē nae uwe wet. Daer om hebben die Jodē
in geseyt. Ons en is nuz geoorloft yemant te doode
dattet woert Jesu veruolt soude worden. welc hy

S. IOANNES.

geseyt hadde te kennē gheuende met wat doot dat steruen soude.

Daer om heeft Pylatus weder om in gegaē in d vierfrael en heeft Jesum geroepē en hē geseyt. S ghi die Coninc der Jode? Jesus heeft gheantwoert. Segt ghi dat van v seluen of hebbent ander v vā geseyt. Pylatus heeft geantwoert. Ben ic een Jod. V volc en Bisscoppē die hebben v mi gheleuert. W hebt ghi gedaen? Jesus heeft geantwoert. Mijn en is van dese werelt niet. Waert saer dat mijn rijc van dese werelt waer. voerwaer mijn dienaers sou (voer mi) stryden op dat ic den Jode niet gheleuert worde. mer nu en is mij rijc niet van hier. Aldus he Pylatus geseyt. Sijt ghi dā een Coninc? Jesus he geantwoert. Ghi segtet dat ic een Coninc ben. Ji daer toe geborē en daer toe in die werelt gecomen dat ic die waarachticheyt getuychis soude geuen die geen die wt die waerheyt is. die hoert mijn stem. Pylatus seyde hem. wat is die waerheyt?

En als hi dat gheseyt hadde so is hij weder o ver gecomē tot die Joden en seyde hoer. Ic en vinde g saeck in hem. Maer hei is v een ghevroente dat in Spaesschens een quijt laet. Daer om. wilt ghi dz v quijt laet dese Coninc der Jode? Sy hebbe gero mat. 27. 6. alie samē weder om seggēde. niet dese. mer Barrabae. Luce. 23. 18. en Barrabas was een moerdnaer. ¶ Capit. xi

Daer om heeft Pylatus doe Jesum ghenom en heeft hem ghegeesselt en die ruyters v Mal. 27. 1. tende een croen van doernen hebben sijse gheset. zijn hoeft ende hebben hem om gedaen een pur

EVANGELIE

Lij

leet en si quamē tot hem en seyden. Weest ghe- Mar. 15. 6
 groet Coninc der Joden en sy gauen hem kinnebar- Luce. 22. 6
 lagen. Weder om heeft Pylatus wt gegaen buyten
 in seyde hoer. Siet ic brenge hem v buten op dat ghi
 kennen moecht dat ic geen saeck in hē en vinde. Daer
 in is Jesus wt gegaen buyten draghende een doer
 te croen en een purpure mantel en seyde hoer. Siet
 en mensch. Daer om als die Bisschoppen en dienaers
 en gesien hadden riepen si seggēde. Cruyst hē Cruyst
 en. Pylatus seyde hoer. Leet gi hē en Cruyst hem
 cāt ic en vinde in hē geen saec. Die Jode hebbē hē ge
 ntwoert. Wi hebbē een wet en na onse wet moet hi
 erue wāt hi heeft hē seluē dē soen Gode's gemaect
 Daer om als Pylatus dese woerde gehoert hadde
 est hi meer geureest en weder o in die vier scael ge
 ie zyde seyde hy tot Jesum. Vā waer bent ghi. En
 esus en heeft hē geē antwoert gegeuē. Aldus seyde
 Pylatus. En spreekt ghi mi nūz toe: weet gij nūz dat
 machi heb v te cruce en machi heb v vry te late. Je
 s heeft geātwoert. Ghi en sout geē machi hebbē te
 s mi en waert v vā bouē nūz gegeuē. Daer o die my
 uer geleuert heeft die heeft meer sōnde. En van
 (ij) sōcht Pylatus hē te ontslaē. En die Jode heb
 zerroepē seggēde. Ontslaet ghi dese ghi en zijt geē
 n des keyser's. Aldie hē seluē Coninc maect die seit
 dē dē keyser. En als pylatus dese woerden gehoert
 de so heeft hy Jesum vocit gebrocht butē en heeft
 te te recht in eē plaets die genoēt is Lythoestra-
 maer opt Hebreeusch Sabbata en was parasce-
 es paesscēs dūrent te seste vze en hy seide dē joden

3. IOANNES.

Siet uwen Coninc. En si riepen neemt wech/meemt
wech. Cruyst hem. Pylatus seyde hoer. Sal ick v Co
ninc Cruysen. Die Bisscoppen hebben geantwoert
Wien hebbē geen Coninc dan den Keyser. Daer om
heeft hi hem hoer doe gegeuen op dat hij ghecruys
soude worden.

En si hebbē Jesium ghenomen/en hebben hem w
geleyt. En dese dragende zy cruyt/is wt ghegaen in
een plaets die ghenoeint wort Caluaria/en opt be
breeus Golgotha/daer si hem gecruyst hebbē/en in
hem twee ander/en elcke syde een/en Jesium int mi
del. En Pylatus heeft een tijtel gescreuen/en heeft
geset opt cruyt/en daer was gescreuen. Jesium Naz
renus een Coninc der Joden. Daer om als veel J
den desen tijtel ghesien hadden. want die plaets daer
Jesium ghecruyst was. die was nae by de stadt/en hi
was ghescreuen Hebreeusch Griec/en Latijns.
Daer om seyden die Bisscoppen der Joden tot Pyl
tuum. En wilt nz scriuen Coninc der Joden. Mer de
hij geseyt heeft/ic ben een Coninc der Joden. Pyl
tus heeft gheantwoert Dat ick gescreuen heb/dz he
ic gescreuen. Daer om/die ruyters als si Jesium gh
ecruyst hadden/hebbē sy ghenomē zijn cleeder/en he
ben gemaect vier deelen/eē yegelyken ruyter eē de
en een rock/en die rock was sonder naet/van boue
samen geweeu ouer al. Daer om hebben sy gheset
onder malcander/en laet wi hem nz scriyden/mer la
wi lotē wiens dat se sij. Op dat die scrift veruol sou
worden seggende. Si hebben hoer mijn cleederē g
deelt/en op mij cleet hebbē si slot gheworpen. En

mat. 27. 9.
Luc. 23. c.
Mar. 15. c.

Psal. 21.

EVANGELIE.

Elkij.

hebbē die ruyters gedaen.

En bi dat cruyss IESVS stont zij moeder en zijns
moeders susster Maria Cleophe en Maria magdale-
ne. Daer om als IESVS (zijn) moeder gesie hadde
en de discipel die hij lief hadde daer bi staēde so seyde
hi zij moech. Wijf siet di soen En daer na seyde hi de
discipel Siet dijn moech En van die vre of heeft hoer
die discipel genomen inde sinen.

Zier na IESVS wetēde dattet al volbricht was
op dat die schrift vervult soude worden seyde hi. Wijf
hoest Aldus was daer een vat gheset vol azijns en sy
hebbē een spōgie niet azijn en ysoop genolt en opset
ende hebbē zijt an zij mont genoecht Daer om als
IESVS de azijn ontfangē hadde so heeft hi gheseyt
het is vervult En miz eē gheneycht hoeft heeft hi de
jeest gegeuen.

Daer om die Joden wāttet Parasceue was op das
ie lichamen niet int cruyss en soude bliuē op den sab-
oth wāt dit was een grote dach des sabbots so heb-
ē si Pylatū gebedē dat hoer benē ghebroken soudē
wordē en werch ghenomē wordē Daer om zij die ruy-
ters geromē en hebbē gebrokē die benē van de eerster
en van den anderē die miz hē gemuyt was Mer als sy
IESVS geromē warē en hebbē hē nu doot ge-
ē so en hebbē sij hem zij benē niet gebrokē Mer een
die ruyters heeft zij side niet een lanc doerstekē en
stont is daer wt gelopē bloet en water.

En diet gesie heeft heeft getuychnis gegeue en zij
tuychnis is waer en hi weet dē hi waer seyt op dē
ji oech geloest want dit is gesiet op dē die scriftuer

8.4

S. IOANNES

Exo. 12. 9. veruolt soude worden. Een been en sult ghi niet bre-
nuē. 9. 6. ken van hem. En weder om een ander schriftuer sey
Zach. 12. 1 Si sullen sien in wien si gesteken hebbē.

Mar. 15. 8 Hier na heeft Joseph van Aromathia Pylatus
Mat. 27. 9 gebeden/welt oec een discipel Jesu was/mer int hey-
 melic. om die vrees der Jode/ dat hi werch soude mog-
 nemen dat lichaem Jesu. En Pylatus heeftet toe ge-
 laten. Ende Nicodemus die welcke tot Ihesum een
 snachts was geromē/die is geromen/brengghende b-
 na hondert pont ghemengde myre/en aloes. Aldu
 hebben si lichaem Jesu genomē/en hebbent gewor-
 den in linden doeken/met costelyker saluen/ghelyc
 alst die manier is die Joden te begrauen. Ende in d-
 plaets daer hi gecruyst was/daer was een hof/en i-
 den hof een nieuwe graf/daer noch nyemāt ingheley
 was. Daer om/om die parasceue der Joden/want
 graf na bi was/so hebbē si Ihesum daer gheleyt. *

¶ Dat. xx. Capittel. ¶

Mat. 28. 1 **O**pten eerste dach des sabboths/is Maria ma-
Mar. 16. 1 dalena smorgēs doent noch duyster was/gen-
Luc. 24. 1 mē tot dat graff/en si sach den steen vant graf gher-
 mē. Daer om liep si/en is geromē tot Symon Pet-
 en tot dē anderen discipel die Iesus lief hadde/en se-
 hoer. Si hebben den heer wtet graf ghenomē/en w-
 en weten niet/waer si hem geleyt hebbē. Aldus is p-
 trus wt gegaen/en dien anderen discipel/en zijn g-
 comen tottet graf/En daer lieper twee tsamē/en die
 anderen discipel liep seerder dan Peeter/en is eerst
 comen tot dz graf/en als hi neder gebort hadde/heer
 hi sien liggen die lakenē/norchtans en is hi daer n-
 z-

EVANGELIE.

Lijij

gegaē. Daerom is Symon Petrus gecomē hē volge
de en hi is int graf gegae. En hi sach daer liggē die la
kenē en den sweet doer dat op sijn hooft geweest had
de niet liggende met die lakenē mer versceyde gerolt
in een plaetse. Aldus heeft doe die ander discipel oer in
gegaē welcke eerst gecomē was bijt graf en hi heef
tet gesie en geloeft wāt hi en kende noch die scrifuer
niz dat hi vanh doot moeste op staē * Daer o zyn dē
discipulen weder om gegae tot haer seluen.

* En Maria stont buten en sach ant graf scry
ende. Aldus als sy scryde neyche si hoer int graf en
sach twee engelen gerleet met wit sittende die een ant
thooft en die ander an die voeten daer si Jhesus lichaē
gheleyt hadden. Si seggen hoer Vrouw wat scryt ghi
Sij seyt hoer. Sij hebben minen heer ghenomē en ic
n weet niet waer si hem gheleyt hebben. En als sij
lit gheseyt hadde heeft si hoer om gekeert en sij sach
Jesum staende mer si en wiste niz dattet Jhesus was.
Jhesus seyt hoer Vrouwe wat scryt ghij wie soucht
hij? Dese menende dattet een Gadenier was seyt
em. Heer hebt ghij hem werch gedragen segtet my
waer hebt ghij hem geleyt en ick sal hem halen. Jhe
us seyt hoer. Maria. Sij omghekeert zijnde seyt hē
abboni twelken hiet Meester. IESVS seyt hoer
n wilt mi niet rake wāt ic en ben noch niet gerlōmē
t minen vader. Mer gaet tot mijn broeders en segt
der. Ic clim op tot minen vader en uwen vader mij
in God en uwe God. Maria Magdalene is gero
ē hoet scappēde die discipule dz si dē heer gesie hadde
i hoer dit gheseyt hadde. *

S. IOANNES

Luc. 24. f. ✠ Daer om/ alst auōt was/ op dien dach/ dy eē v
den sabboth was/ en die dorē gesloten waren. Daer di
discipulē vergadert warē om die vrees der Joden. I
IESVS geromē en stont int middel en seint hoer D:
des i v En als hi dit geseyt hadde/ toent hi hoer die h
den en zijn side Daer om als die discipulē/ den heer g
sien hadde/ zj si verblyt geweest Aldus heeft hi hoe
weder geseyt. Vrede si v/ ghelijc mi dy e rader gheser
heeft/ so sende ic v Als hi dit geseyt hadde/ heeft hij o
hoer geblasen en seyde hoer Onfant dē heylighe
geest. Wiens sonde ghi vergeeft/ wordē hoer vergē

Mat. 16. s. uē. Wiens ghi hout/ zj ghehouden. *

en 18. s. ✠ En Thomas eē vā twaleuē die genoēt is Dy
mus/ en was niet met hoer/ als IESVS quā Da
om hebbē hem die ander discipulē geseyt Wi hebbe
den heer gesie En hi heeft hoer geseyt Vret en si saen
ic en sie in zj handen dat teykē der nagelen/ en mi
vinger steke in dat teikē der nagelē: en mij hant ste
in zijn side/ ic en geloefs niet.

En na acht dagē warē zj discipulē weder binnē/
Thomas met hoer. IESVS is geromē met beslotē
dorē en heeft gestae int middel en heeft geseyt Vre
sij v Daer na seyt hi tot Thomas/ brēt hier v ringe
en siet mijn handē: en brent v hant bi: en steck se
mij zyde en en wilt niet onghelouich wesen maer g
louich Thomas heeft geantwoort en geseyt tot he
Mijn heer mijn God. IESVS seyt hē. Wāt ghi
ghesien hebt [Thomas] hebt ghi gheloest. Salich z
se die niet ghesien en hebben ende ghelooft hebben
Doch veel ander teykenen heeft IESVS ghedaen

EVANGELIE.

L. le.

segē woerdichyxt zynder discipulen / de welcke niet gescreuē en zyn in dit bouck. Mer dese zyn gescreuē op dat ghi geloest dat Jesus is die soen goeds en op dz ghi gelouede hebbe moecht dat leuē doer zynē naē. *

¶ Dat. xxi. Capittel. ✠

OMer na heeft Jesus hem seluē weder om geopē baert bi die zee Tyberiadis. En hi heeft hem al us geopēbaert. Daer warē te samen Simō Petrus en Thomas die Didimus hiet en Nathanael welcke an Lana in Galileē was en Zebedeus kinderen en ve ander vōt zyn discipulen. Symō Petrus seyt hoer ic gae vissen. Si seggen hē Wi comē oec met v. Si j wtgegaen en ter stont geclōmen int scip en van en nacht en hebbe si niet geuāgen. En alst nu smozus geworde was heeft Jesus gheslaen opt oeuerochtans die discipulen en hebben niet bekent dattet Jesus was. Jesus seyde hoer. Kinderen hebt ghi nzt toespysse. Si hebbe gheantwoert neen wi. En hi ht hoer Wort aen die rechter side vānt scip dat net / ghi sult vindē. Daer o hebbe si dat geworpē en nu ermits veelheyt der vissen so en mochte sy dat niet rckē. Daer om seyt die discipel die Jesus lief hadde (t) Petro / Lis die heer.

Daer o Simō Petrus als hi hoerde dattet die heer e heeft hi ee rock angedaē (wāt hi was naerck) en ft hē seluē geworpē in die zee en die ander discipul j mer dz scip gecomē wāt si en warē nzt verde vāt mer bi na. cc. cubitē treckende dat net der vissen / er o na dat si ned geclōmen zyn op die aerde / sage en liggē en een vis daer op geleyt en broet Jhe

S.IOANNES

ius seyt heer. Vaelt van die vissren die ghij nu geuan-
gen hebt. Symon petrus is op gherlomme/ en heeft
gelogen dat net opt tlant vol groter vissren/ hondert
en. liij. En al wasser so veel so en is dat net (noch tās)
niet gescoert. IESVS seyde hoer/ roemt eet. En nie-
mant van die discipulen dorst hem vraghen. Wie zij
ghi. Als si wiste dattet die heer was. Aldus is Jhesus
gecomē en neemtet broot/ en geeftet hoer/ en de visch
des ghelijcs. Dits nu die derde reyse dat IESVS ge-
openbaert heeft zijn discipulen/ als hij vanden doot
op ghestaen was. *

Daer om als si gegheten hadde ✠ Seyt IESVS
tot Symon petrus. Symon Joannis. Weet ghi my
lieuer dan dese. Wi seyt hē/ ia ic heer/ ghij weet dat ic
lief hebbe. Wi seyt hē/ voet mij lammerkens. Wi sey-
hē weder om. Symon Joannis hebt ghi mij lief. Wi
seyde hē/ ia ic heer. Ghi weet dz ic v lief hebbe. Wi sey-
hem weder Doet mijnt sraepkens. Wi seyt hem de
demael. Symon Joannis/ hebt ghi mi lief. Petrus is
droeuich geworde/ om dat hi hē derdemael geseyt ha-
de. hebt ghi mi lief. En heeft hem gheseyt. Weer ghi
weet alle dinc/ ghi weet dat ic v lief hebbe IESVS se-
de hem/ voet mijn scapen.

Voerwaer voerwaer seg ic v/ als ghi ionger waer-
gorde ghi v (seluē) en wandelde waer ghij wout. Al
ghi out geworden zijt/ sult ghi v handē wt steken/ e-
een ander sal v binden/ en leyden daer ghy nū en wil.
En dit heeft hi geseyt/ te kennen gheuende met w-
doot dat hi God soude glazificeren/ en als hi dit gese-
hadde ✠ seyde hi. Volcht mi. Petrus omgekeert zijt

lammer-
kens

EVANGELIE.

Lvi

heeft ghesien die discipel die IESVS lief hadde volge
de die oec int auontmael op zijn borst gerustet heeft
en gheseyt. heer wie is die die v verræet. Daer om als
Petrus dese gesien hadde seyt hij Jesu. Weer/wat sal
dese. Jesus seyt hem. Ist dat ic wil dat hi blijft tot ick
come/wat seyt v daer aen. volcht ghi mi.

Daer om is dit woert onder die broeders wt gegaen
dat die discipel niet en sterft. En Jesus en hadde hem
niet gheseyt/hi en sterft niet/mer ist dat ic wil dat hij
blijft/wat seyt v daer an. Dit is dese discipel die ghe-
tuychnis gheeft van dese en heeft dit ghescreuen

En wi weten dat zijn getuychnis warachtich

is * En daer is noch veel anders dat IES-

SVS ghedaen heeft/twelken waert dat

ment al screef/ic meen dat die werelt

die boucken niet begripen en sou-

den/diemen soude scrijuen.

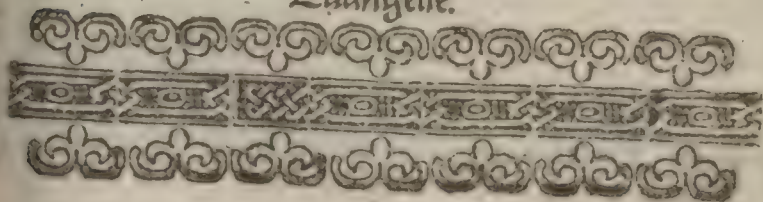
¶ Hier is voleynt Sinte Joannes Euangelie.

¶ Hier beghinnen die wercken der apostelen.

Ende is tanderde deel van sinte Lucas

Euangelie.

DIE WERCKEN

Dat eerste Capittel.

¶ sermoen

Dat eerste bouck

¶ nae zijn
passie
Luce. 24. b

¶ die belof-
tenisse
¶ de welke
ghij ghe-
hoort hebt
(seyt hij)
doer mijn
mont

De theophile/ hebbē wi geseyt
van altgeen dat Iesus heeft be-
gonnen te doen/ en te leerē/ tot
dien dach toe/ in welcke/ na dat
hi den heyligen geest ghedeelt
hadde/ en geboden gegeue had

de/ den wtuerroze apostelen (dat) hi opwaert geuoert
is/ den welken hi hem seluen leuende ghetoent heeft
¶ na dat hē die pijn aenghedacn was/ en dat/ met veel
bewisingen/ als hij veertich dagen lanc van hoer ghe-
sien wort/ en spreect (met) hoer vant rijke Gode/ en
vergaderēde hoer in die self de plaats/ hoer gheboden
heeft/ dat si van Ierusalem niet gaen en soudē/ mer
dat si verachten soudent den belofden des vaders/
¶ van den welken (seyt hij) ghi van mi gehoert hebt/
dat want Ioannes heeft (alleen) int water gedoopt/
mer ghi sult ghedoopt worden doer den heyligē geest
niet langhe na dese daghen.

¶ Aldus/ na dien dat si samē geromē waren/ so vracch-
den si hem/ seggende. Zee/ brengi ghi nu den Ifraeli-
ten trijc (weder) op zijn stel: En hi heeft hoer geseyt
¶ Ten behoert v niet toe/ te weten dyetiden/ en punten
der tiden/ die welcke die vader ghestelt heeft/ in syn ey-
gen macht/ mer ghi sult cracht ontfanghen/ nae dien
dat de heylige geest/ op v geromē is/ en ghi sult mijn
ghetuyghen wesen/ niet alleen in Ierusalem/ mer oec
in gans Judee/ ende Samarien/ ia tottet eynde des

DER APOSTELEN Luk

ertrijcs. En dit gheseyt hebbende/so is hij op ge-
 omen/daer zijt sagen/en een wolf heeft hem werch
 genomen wt hoer ooghen. En als si die oogen inde
 mel hielden/als hi (daerwaert) ghinc/siet twee mē-
 en hebben by hoer gestaen/gerleet met witten cle-
 ren/de welke oer geseyt hebbē. Ghi Galileesce mā-
 n/wat staet ghi/siende na den hemel? Dese Jesus
 van v genomen is inden hemel/also sal hi (weder)
 men/gelijckerwijs als ghij hem inden hemel hebt
 n gaen.*

Doe zijn si weder om gecomē te Hierusalē vā den
 th/die genoēt wert/ Olyuetū die welc seyt vā Hier
 salē een werch des sabbots En als zij in gegaē wa-
 so zijn si op geslomme in die eetsael (en) daer bleue
 te wete) Petrus/ en Jacobus/ en Joānes/ en An-
 as/ Philippus/ en Thomas/ Bartholomeus/ en
 atheus/ Jacobus/ Alphēus zoon/ en Simō/ Zelo
 en Judas Jacobs broeder/ Al dese volherdē een-
 htelic in [smekē en] bidden mit die vrouwen/ en
 aria die moeder vā Jesu en mit zijn broeders

En in dien dagē/ petrus opstaende int midden
 die discipulē/ heeft hi gheseyt (en die schare vā die
 che was tesamē bi na Zonder en twintich) Ghi
 ie (en) broeders/ Het was vā nodē dat dese scrift
 vervult soude wordē/ welcke die heylige geest te
 geseyt heeft/ door Dauids mont/ vā Juda welch
 t geweest een leydt smāder geemre die Jesum ghe-
 e hebbē/wāt hi mede in onse getal gerorē was/ en
 regē hadde een deel vā desen dienst En dese (Ju-
 heeft een acker t pcreghē vā sloon des boesheyt

Olyuetū
 dat is een
 plaetadair
 olijfbome
 wassen

der broe-
 deren

Mat. 25. 2.
 beseten.

DIE WERCKEN

en gehanghe zijnde is hi int midden gheborsten/ en
al zijn in ghewanten zijn wt ghestort Ende het is be-
kent geworden al die te Iherusalem wonen/ alsoe de
die arker ghenoeit worde/ in hore gemeen tael Iheru-
salem dat is een arker des bloets

Psal. 68.

thoer ghe-
hoerchmis.

psal. 108.

Want daer staet ghescreuen int boeck der psalme
laet zijn woensat woest werde/ en laeter niemant zi-
die daer in woent En laet zijn bisdoem een ander on-
fanghen. Daer om ist van node datter een die tsame
niet ons een ghetuych si zijne verrijfisse geste-
wozt wt dese mannen/ dye met ons gerouwersee
hebben al die tijt/ dat IESVS een ghestadighe con-
uersarie [des leuens] met ons ghehadt heeft beghi-
nende van Ioannes doopsel tot dien dach toe in we-
hi van ons ghenomen is

De plaets

En si hebbēder twee gestelt/ Joseph die genoet
Barsabas die mede ghenaet is die rechtuerdighe
Matthia En als si gebede hadde/ so hebbē si ghesce-
dhi heer/ die welcke alle herte bekēt toet wie ghi ver-
uerroze hebt wt dese twee op dat hi mach verrigēti-
van desen diest/ en apostelschap daer Judas ouertred-
derwt geuallen is/ op dat hi in zijn plaets gaen sou
En si hebbē die loten van hoot gegeue en tlot is ge-
uallen op Mathiam en hi is mede verroze tot dat g-
tal der elf apostelē *

¶ Dat .ij. Capittel. ¶

Ende als den dach van pinxster veruult wort
so waren si alle gader eēdrachtelic in die sel-
plaets Ende haestelick isser een gheluyt vanden
mel ghesriet/ gelijken van een starcke wint come

DER APOSTELEN Lviij

en heeft veruolt dat geheele huyse/daer si sittende wa-
ren. En si hebbe gesien gerloof de tonge ghelyke vier
i heeft geseten op elc van hoer/en sy zijn al veruolt
heweest/met de heyligen geest/en si hebbe beginnē
spreken met andere tongen/gelyke hoer die gheest t verseide
af wt te spreken.

En te Jerusaleem waren Joden wonende/religiose
annen wt alle [hoer] narien die onder den hemel zij
t dit rumoer verbroect was/soe isser een menichte t dese stem
annen gheromen/en sy is verstoert gheueest/want gheschiet
m) dat een yeghelijck hoer hoerde/sprekende met
n tael. Ende sy verureemden hem ende verwonder
seggheende onder hoer. Siet/en zijn al dese die daer
teken niet Galileesche(mannen): En hoe hoere wi
er een yeghelijck in zijn tael/in welcke wi geboren
in: Parthi en Medi/en Elamite/ende die inwoen: Jude wt.
ro vā Mesopotamia/en Judea/en Cappadocia(vā) dese lant
onto/en Asia/Phrygia/en Phamphilia/Egipto/en scrappen.
n die deelen van Libia/dye welcke ontrent Cyrena
t En die Romeynē vā butē/en die Jode en profelitti Profelitti
etes/en Arabes/wi hebbe horen hoer sprekende in zy die geē
se talen/grote wercke Gods. * En si verureemde iode gebo-
e gader/en verwonderde/seggheende onn hoer Wat ren en wa
dit doch wesen: Mer die ander seyde/bespottende. ren/mer
zijn veruolt met most. daer toebe

n Petrus staede met die. xi. (discipule) heeft zy ste keert
heue/en heeft tot hoer gesproke Ghi Joetsche mā
ven alle/ghi die te Jerusale woet/dit sult gy wetē
ontsaet m z vooze mij woerde/wat dese en zy niet
ncken/als ghij meent/maeden mael dattet(cerst)

DIE WERCKEN

Die derde vte des daechs is. Mer dit is tgeen datter ge
Joel. 2. g. seyt is doer den propheet Joel. En sal in die laetste da
 gen wesen/ seyt God/ dat ic wtstorten sal vā mynen
 vleesch dz geest op alle vleesch. En v sonen/ en v dochteren sullen
 in mensch propheeteren/ en v iongelingen sullen visioenē sien/ en
 v ouders sullen dromen dromen/ en oec op mij kniech
 ten/ en op mijn dienstmaechdē/ sal ic in dien dagē van
 mijnē geest wtstorten/ en si sullen propheeteren/ en ick
 sal voer teykenē gheuen vanden hemel bouen en tey
 kenē inde aerde beneden/ bloet/ en vier/ en walmt van
 roock. Die son sal in duysternis verkeert worden/ en
 die maen in bloet/ eer dat die groote en openbaerliken
 dach des heeren comen sal. Ende het sal wesen. Dat
Rom. 10. r soe wie den naem des heeren anroepen sal/ die sal be
 houden wesen.

† Ghi mannē van Israel/ hoert dese woerdē: Jhe
 sum vā Nazareth (die daer was) een mā vā God ver
 toent tot v/ doer crachtē ende wonderlycheyden en tei
 kenē/ die welcke God doer hē gedaen heeft int middel
 vā v/ als ghi oec self (wel) weet. Dese (Jesum) in op
 gesetten raet/ en overwetenlyz Gods/ geleuert zijde
 wāneer ghi (hē) genomē had/ so hebt ghi hē gecruyst
 zijnde doer die handē der boser mensche ghedodet/ den
 welcken God verweert heeft/ na dat hy die pynen des
 doots ontbondē hadde/ gelikē alst onmogelic was/ dz
 hy daer of ghehouden soude worden. Want David
Psal. 15. seyt van hē. Ic voersach den heer altyt voer mi/ want
 hi is aen mij rechter hant/ op dat ic niet beweegen en
 worde. Daer om is mij hert verblijt/ en mijn tonghe
 heeft haer verhoecht daer bouen sal noch mijn vleyt

DER APOSTELEN

Elie.

uften in hopen. Want ghi en sult mi niet verlatē
die helle/norh ghi en sult niet gehengē. dat v heylig
re xderfuis siet ghi hebt mi bekent gemaect/die wre-
en des leuēs/ ghy sult mi met blijscap vervullen met
wen aensichte. *

Ghi mānen en broeders/want men mach vry by v
gge/van Dauid die Patriarck/dar hi gestorue is/en
egraue en zijn graft is bi ons/ tot den darh vā hude
daer om na dien dat hi een Propheet was/en wiste/
u God hem met eenen geswozen eet gheswozē had-
dattet geschien soude/dar van die vrucht zijnder le-
nals na den vleesch Christus voertrome soude/en
ten op zijn stoel (Dit) voer wetende heeft hi vā dye
risenis Christi ghesproken dat zj siel niet verlatē
is in die helle/norh zijn vleesch geen verderfuis ge-
nen heeft. Dese Jesum heeft God verwert/wiens
etuygen wi alle zijn.

3. regū. 2. a.
patriarck
dat is een
eerste/of
opperste
vader als
Dauid A-
brahā etc.
teensoude
Psal. 131

Daer om doer die rechterhant Gods verheue zijn
en als hi die belofte des heyligen geest van dē vād-
isfangē hadde/so heeft hij dat wi gestort/welc ghy
v siet en hoert/want Dauid en is niet in die heme-
gerlōmē/mer hi seyt/Die heer heeft geseyt mi he-
sidt aē mijn rechter hāt/tot dat ic mijne viandē set
sal (tot) een voetsabel dijnre voeten. Daer om sal
ese huyb vā Israel sekerliken weten/dar God den
er en Christū gemaect heeft (te weten) dese Jesum
alcken ghi gerruyft hebt.

1 dese gaue
Psal. 109.

en als si dit gehoert hadde. so zj si verslegghen ghe-
est vā herten/en si hebbē geseyt tot Petrum/en die
der Apostelen: Wat sullen wi doe/ghi mannen en

DIE WERCKEN

Broeders: Petrus seyt hoer Doet penitentie van v sonden/ en laet een yegelic vā v ghedoopt worden/ in den naē I E SV Christi/ tot vergiffenis der sonden/ en ghesult ontfangē die gaef des heyligē geest Want die beloften is v gescriet/ en v kinderē/ en al die geen die v re zyn/ die welcke God tot hem roepē sal/ die onse he is/ en met veel ander woerden heeft hij betuycht/ hoer vermaet seggende. Wozt (dorch) behoude wt dese bose geslacht Daer o/ die gheen die zyn redenē [gane] ontfanghen hebben/ die zyn ghedoopt Ende da zyn op dyen dach toegheromen/ omtrent drye duise zielen

En si warē volherdede in die seringe der Apostelē/ in die gemeynschap/ en in die bruckinge des broots en bedingē En alle ziele heeft een vrees geregē/ en v wonderlichede en teykenen worden ghedaen doer d Apostelē En al die geloefde die warē tsamē geuoē en hadde alle dinc gemeen En sy vercoften hoer p sessie en hoer goede/ en deeldet (hoer) alle gader/ na een yegelic vā node was En dagelijc eendrachtelicken tēpel volherdede/ en doer elcke huysē broet broede/ so namē si (met) malcader spijs/ met bliscap en spelheyt van herte/ God louende/ en gonst hebbede alle volck En die heer voerhde alle daghe meer tot vergadernis die daer salich soude werden

¶ Dat. iij. Capittel.

Alde Petrus en Joannes clommen tsamen den tempel/ totter negender vte des bedingē En een man/ welck crepel was van zyn moeders liem (die) worde ghedraghen/ welcken si dagelijc se

DER APOSTELEN

Ely.

der die poert des tempels/ die welcke gendeemt wott/
e stone (poort) op dat hi een aelmis soude begheeren
in die inden tempel quamen Dese (mensch) als hij
jesien hadde/ dat Petrus en Joannes inden tempel
nende waren/ so badt hij/ op dat hij een aelmis sou-
ontfanghen En als Petrus met Joannes he aen
jesien hadden/ so heeft hij gheseyt. Siet ons aen/ en
merckte op hoer/ hopende/ dat hi van hoer wat ont-
ighen soude. Ende Petrus heeft gheseyt. Syluer
de gout en is niet met mij nyet/maer dat ick hebbe/ dat
eue ick v. In den naem IESV Christi van Kaza-
ij/ staet op ende wandelt/ ende zijn rechter hant ne-
nde heeft hij hem op gedericht En ter stont zijn zy-
ten ende zijn aenclauwen gesterckt/ ende op sprin.
ende/ heeft hij gheslaen/ ende hij wandelde/ ende hi
met hoer inden tempel ghegaen/ wandelende ende
inghende/ en God louende.

¶ Ende al volck heeft hem wandelende en God
ende ghesien/ ende sij hebben hem ghekent/ dat hij
theen was/ die om een aelmis gheseten hadde/ an
schone poort des tempels. En si zy veruult van ver-
indinge/ en verwonderinge op tegeen dat hem ge-
t was ¶ Ende als die trepel/ die ghesont ghewot-
was/ Petrus en Joannem aenhinck/ so is al volck
oer ghelopen/ int poertael/ welck gendeemt wott/
vertael van Salomon seer veruonderende.

ten als sij
Petrus en.
Joannem
saghen.

¶ Petrus dit gesien hadde/ so heeft hi geantwoert
et volc. Ghi manne van Israel/ wat verwondert
daer of/ of wat siet ghij ons aen/ alleens of wi dz
se mach of t goddyensticheyt ghedaen hadden/ Inmogehz.

DIE WERCKEN

- dat dese wanderde: * God van abrahā en God w
 mat. 27. b. Isaac en God vā Jacob God vā oſe vaderē die he
 Mar. 15. a. hi soē Jesium gheglorificeert/ de welcke ghi ghelien
 Luc. 23. c. en verſaert hebt int aenſicht vā pilatus / nae dien
 Joā. 18. g. hij gheoordelt hadde/ hem/ quijt ghelaten te word
 Mer ghi hebt dē heylighē en rechtmaerdighē verſa
 en ghi hebt gheeyſet dat hi v een mā die een doot
 gher was/ vri gheue ſoude/ mer dē gheuer des lei
 hebt ghi ghedoor/ dē welcke God heeft vā dē dode
 weert/ wiens ghetugē dat wi zijn/ en door ibetrou
 in zynē naem/ ſo heeft hi dese (mēſche) welc ghi
 en kent/ zynē naem ſterc ghemaect en tgheloof in
 door hē is heeft hem/ int aenſicht vā v allen/ dese
 ſontheyt gegeue
 Luc. 17. a. En nu weet ick/ broeders/ dat ghij dit wt onwete
 Mat. 4. c. gedaē hebt/ gelykē als oor v princē Mer god heef
 Mar. 1. b. dus veruult/ tgeē dat hy voorſkundicht hadde/ doe
 mont vā al zyn Propheetē zūn Chriſtus gepaſſi
 wordē. Daer o latet v leet weſen/ en weert bekeert
 dat v ſondē wt gedaē mogē wordē. * op dat/ wā
 die tijden vā vercoelinghe comen ſullen/ vant aen
 Gode/ en dat hi ſeyndē ſal den ghenē/ die v te v
 gepredert is (te weten) Jesium Chriſtum/ die we
 moet dē hemel ontfangē/ tot dietijdē des vernieu
 van alle dinghē/ die welcke God gheſprokē heeft
 tbeghinſel/ door dē mont vā alle zyn heylige Pro
 Deut. 18. c ten Moises heeft tottē vaders gheſeyt Die heer/
 God/ ſal v een Propheet verweckē/ van v broed
 mijns ghelijc/ hem ſult ghi hore (en ſuyſtere)
 tghēen dat hiv ſeggen ſal Want het ſal gheſchij

DER APOSTELEN

L. 12.

Alle ziele die welc den Propheet niet hozen en sal dat si
 vtgedae sal werde vāt volc. Immer alle Propheetē die
 esprokē hebbē vā Samuels (tijde of) en daer na [so
 eel alser] gesprokē hebbē die hebben oor dese daghē
 erondicht. Ghi zijt kijderē der Propheetē en des ief-
 unēts twelc. God t getuycht heeft tot onse vaderen t gescrikt
 ggede tot Abrahā. En in v saet sullen alle geslachten. Gen. 12.
 is aerde gebenedijt werde. V heeft God eerst na dat
 zijn soen IESVM verwerck hadde he gesondē v
 benediende op dat een yegelic vā v he keren soude
 zijn onrechtuaerdicheyt.

Dat. iij. Capittel.

In de als sinorh tottet volc sprakē so zij hoor die
 priesters ouergeronē en die meesters vā den
 mpelen die Saduceen t qualic nemēde dat si twolck t dē oenich
 dē en verondichtē in IESVS naem die verriyse- wescende
 vande dode en si hebbē die handē in hoor gheslegē
 hebbē in die geuangenis geset tot sanderē daerhs
 ant het was nu auont. En veel vā die die isfermoen
 hoort hadde hebbē geloofst en tgetal vā die (gelo-
 he) mannen is ghewordē omtrent vijf duysent
 En het is gescriet sanderen daerhs dat vergadert
 den hoor princen en ouders en scrift geleerde te
 rusale en Annas die priure der priesterē en Laya-
 s en Joannes en Alexander en so mēnich alser
 bisschops gheslacht warē. En als si hoor int middē
 set hadden so verachden si. Door wat cracht ofte
 naem hebt ghi dit ghedaen. Doe petrus veruult
 met den heyligē geest heeft tot hoor geseyt. Ghi
 dē des volcs en ouders vā Israhel ist saet dat wi

DIE WERCKEN

Mat. 21. 9

Mar. 12. 2

Luce. 10. 1

1. pet. 2. 6.

huyten roordelt wordē. vā dat wi den tranckē mēsch
goet gedaē hebbe. waer doer d' hy gesont gemaect is
so si v allen d' bekēt. en t'gehele volck van Iſrael. dat
doer die naē I E S V Chriſti vā Nazareth welckē ghi
getruyst hebt. die God d' werelt heeft vande dode. Dese
dese (I E S V M) staet dese hier gesont voer v dese (Je-
sus) is die steen die van v s'inerende rei wotpē is d'ye
gewordē is een hoest vā een houthē en in niemant an-
ders en isser salicheyt/wāt daer en is anders geē naē
ouder den hemel ghegeuē den mensche. daer wi in sa-
lich moetē wordē. **M**er siēde die raijheit int sprckē
van Petrus en Joannes. en als si beuondē hebben
dattet onseleerde mensche en seke warē. so d' wonder
den si en kende hoer dat si met I E S V geweest hadde
en siēde dē mensche staende bi hoer die gesont gewor-
den was. so mochtē si daer niet tegen seggen. mer als
si hoer wten rael geboden te gaen. so spraken si te sa-
men onder hoer segghende. Wat sullen wy dese men-
sche doen. want het is openbaer. alle die te Jerusalem
wonende sijn. dat daer is een bekent teyke van hoer ge-
daē. en wi en mogent niet missaken. mer op dattet n'z
meer d'breyt en wort onder tvolk. laet wi hoer swaeli-
ckē dreygē. op dat si hier na niet en sprckē enich mēsch.
in dese naē. **E**n als si hoer geropē hadde. so hebben si
gebodē dat si niet met allen sprckē soudē. noch seetē in
den naē vā I E S V. **M**er Petrus en Joannes antwoer-
dende. hebbe si tot hoer geseyt. **D**it recht is voer gods
aensicht. v meer te horen vā God. oer d'elc (ghi dat selc)
want wij en konnen niet swigen tgeen dat wi gesien
en gehoert hebbe. **E**n sy hebbe hoer met dreygē quyt

DER APOSTELEN

L. 109

gelaten niet vindende waer om dat si hoer pinigē son-
den om tvolce willen wāt si alle gader god glorifireer-
den van tgeen datter gesiet was wāt die mēsch was
meer dan xl. iaer (out) an welckē dit teyken van geson-
heyt ghedaen was.

En quijt gelaten zijde zjse gecomē tot hoer (mede-
apostele) en hebbe hoer grondicht al tgeēdz de prince
bi priesterē en ouden geseyt hadde welcke als zijt ge-
hoert hadde so hienē si eendrachtelic die stē tot God en
hebbē geseyt. Weer [ghi sijt God] die hemel en aerde
gemaect hebt en al tgeen dat daer in is die welcke ge-
proke hebt doer dē mōt vā onse vader v kint Dauid
waerom hebben die heydens gegrimmet en (waer o) psal. 2
ieftet valscidelheit bedacht. Die coningē des aertrijcs
hebben (mede) bi gestaen en die princen zijn in een ge-
men tegen den heer en teghen sinē Christus.

Want si zijn voerwaer te samen gheromen in dese
adt tegen uwen heylighen soen IESVM die ghi ge-
liff had (te weten) Herodes samen met Poursus Py-
atus met die heydenen en tvolc van Israhel o te doen
tgheē dat v hant en v raet te voten gheoerdincert
ide om te gheschien. En nu heer siet hoer dreyghē
u en geest v lincchten op dat si niet gansen betrou-
en v woerden spreken moghen v hant daer toe rep-
side op dat gesont heyt en teykenē en wonderliche-
in gedaē mogē worden doer den naē van uwen hey-
e soen IESVM En als si gebeden hadde so is die
nets beroert gewordē daer si in warē v gader ende
hij alle gader duult gewordē met den heylighē geest
hij spraken Gods woerdē met betrouwen

DIE WERCKEN

✠ **E**n die veelheyt der gelouigen hadden een hert
en een siel. En niemant en seyde datter yet zy (eygē)
was/vant geen dat hi besadt/mer alle dinc was hoer
ghemeen/en met groote cracht/gauen die apostelen
ghetuych van die verrisenis des heeren Jesu Christi
En grote gracie was op hoer allen/wat daer en was
niemant behoestich onder hoer/want so menich alser
arkeren of huysen besaten (die arkeren of huysen) ver
ropende. brochte sy die waerde van tgeen datter ver
roft was/en leydent voer die apostelen voete. En een
yegelijc worde gedeelt/na dat elck van node was *

En Joses die vā die apostelen genoemt worde Bar
nabas/dat is een soen van vertroestinge/een Leuist/
(wt) Cyperus van gheslachte/als hi een arker hadde
heeft hi die verroft/en heeftet vloen ghebrocht/en ge
leyt tot die voete der apostelen. ¶ Dat. v. Capit.

Ende een man genaemt Ananias/met Saphira
zijn wijf/die hadde een possessi verroft/en had
de van vloen werch geleyt/dat zy wijf oer (wel) wister
en een deel gebrocht (hebbēde) heeft hijt voer die apo
stelen voeten geleyt. En Petrus heeft geseyt tot A
naniām. Anania/waer o heeft die duuel v hert ver
uolt/op dat ghi den heyligen geest liegen soude/en be
driegē van vloen des arkers. En bleef si nz altemael
v/en verroft zijnde/was sij niet in uwe macht/waer
om hebt ghi dit in v hert op geset. Ghi en hebt dē mē
schen niet gelogen/mer God. En Ananias dese woer
den hoorende/so heeft hi neder vallende die geest gege
uen. En daer is een groote vrees gheromē/op alle die
geen die dit gehoert hebbē. En die iogelinge op staede

7beroot

DER APOSTELEN

L. Ixij

hebben hem werch gedaen/en wt ghesdraghen zijnde
begraven.

En daer tusschen is geleden een wyl (tijt) ontrent
van drie vren (dat) zijn wijs niet wetende watter ge-
schiet was/in gecome is. En Petrus heeft hoer ghe-
antwoert. Segt mi/ hebt ghi den arker also duyze ver-
coft: En si heeft gheseyt/ Ja/ alsoe duyze. En Petrus
heeft tot hoer geseyt. Waer om hebt ghi onder vtsa-
men gestemmet/ op dat ghi den geest des heerē tēpte-
ren soudt: Siet die voeten van die geen die v man bea-
grauen hebben/ die zijn hier voer die dore/en sullen o-
er wt dragen. En ter stont is si voer zijn voeten ghe-
gallen/en heeft die geest gegeuen. En die iongelinge
ngegaen zijnde/ hebben hoer gheuonde doot/en heb-
bē wt gedragen/en by hoer man begrauē. En daer
s een grote vrees gecome/op al die vergaderinge/en
palle die geen die dit hoerden.

✠ En doer die handē der apostelē worden veel tey-
nē en wonderlijcheydē gedaen in twolck. En si wa-
n alle gader eendzachtelick/in Salomons portael.
Mer niemāt van die ander dorste hem niet hoer voe-
ten/mer twolck maerte hoer groot. En die veelhē vā
de heer geloefden die vermeerderde/ van mannen
vrouwe/also dz si die tranckē wtbrochte/op die stra-
ten leyde in die bedde/en koetsen/op dat die schau-
van Petrus comedē/ te minsten yemāt van hoer
hemē soude/en al te samē verloft soude mo-
n wordē van hoer siecte En daer is oec een ma-
ste/vā die ontrēt liggēde stedē/te Ierusalē ghe-
aenbrēgēde/die sieckē/en die vande onreynē geestē

DIE WERCKEN.

gequest worde die welcke al gesont gemaect worde.

En die prins der priesteren opstaende en al die met hem ware troek is die sekte der Saducee veruolt zijde van nuchterheit en hebbe die handen in die apostelen geslegen en hebbe hoer gheset in die gemeen genakenis. Mer die engel Gods heeft inde nacht opghedaen die doren vande kercker en hoer wt gheleyt hebbende so heeft hi gheseyt. Gaet en inden tempel staende so spreeket volc alle die woorden vadesen leue. Als si dit gehoert hadde so zijn si inde dageraert ghegaen inden tempel en si leerden.

En die prince der priesteren comede en die met hem waren so hebbe si tsamen gheroepen den raet en al die leerden vande Joudere der kinder van Israel en hebbe totte kercker gesonde die gene die hoer wt brang soude. En als die dienaers gecome ware en hoer in gheuonde hadde inde geopende kercker weder gecomen zijnde hebbe zijt geboetscapt seggende. We hebben immer die kercker gheuonde gesloet met aenkersticheit en die bewaerders buyten staende vande doren. Niet als wijen op gedaen hadde so hebben wi daer nyemāt in geuonde. En als dese woorden hoert hadde die priesteren en meesters vande tempel en die prince der priesteren so troefelden sy van hoer wat dinc dattet worde soude.

En een tot hoer comede heeft hoer geboetscapt (gende) Diet die man die ghi inde kercker geset die zijn inde tempel staende en leerde volc. Doelben die tempel meesters en dienaers heen ghegaen hebbe hoer gehaelt sonder geweld wat si vreesde.

DER APOSTELEN

Elk

op dat si niet gesteen en soude wordē. En als si hoer
gehaelt hadde so hebbe si hoer gheset inden raet. En
die priince der priesterē heeft hoer geuraecht seggēde.
En hebben wi v niet eens en weder om verbode dat tgebiende
ghi niet en soudt leeren in dese naē. En siet ghij hebt hebbe wy
Jerusalem vervult met vleeringe en ghi wiliet bloet vgeboden
in dese mensche op ons brengen.

Mer Petrus en die apostelē antwoerde. hebbe ge
yt. Het is van node dat mē God meer gehoersaē is
an dē mēscē God onser vaderē die heeft Jesum ver
reect/welckē ghi gedoot hebt/hangēde aen thaut De
een priince en behouder wescende heeft God verhe

ē in zj rechterhāt om te geue penitencie Israēl en Penitencie
ergiffenis der sonde. En wi zj getuygē van tgeen is een heel
it wi seggē daer bouē loer die heylige geest die God veranderē
egeue heeft die hē gehoersaem zj. En als si dit ge ghe den
oert hadde so worden si ghedeelt en hielden raet op herten
it si hoer sonden doode.

En een pharizeus
den raet opstaende gijenaet Samariel een dorstoen
nde wet die groot gherekent was by al volck dya
est gebode d; die apostelē een wronch buytē gaen
de. En heeft tot hoer geseyt. Ghi mē nā Israēl
voer v vā dese menscē wat ghi doen sult wat voer
ē dagē is gheweest Leudas segghende dat hi wat
doots was dien welckē aēhingē een getal vā ontrē
er manne die welcke gedoot is en al die hē geloef
zj vstroeyt en tot n; gebrocht. In desen isser ghe
est Judas Galileus indē dag hē des behdings en
st veel volck na hē tkeert en hi is vergaen en also
alser hē gehoersaē geweest hadde die zj vstroeyt

DIE WERCKEN.

En nu seg ic v ont hout v van dese mēschē/en laetse (gaē) Want ist saer/ dat dese raet of (dit) werck wt de mēschē is/ so salt vergaē Mer ist saer dattet wt God is/ so en moecht ghijt n/te niet makē (En siet toe) dz ghi n/ beuondē en wort te stridē tegen God/ en dese sentenci hebben alle die ander gheuolcht/ en als si die Apostelē geropē haddē/ so hebbē si hoer gegeseli (en) ghebodē dat si niet spreken en soudē in dē naē I E S V en si hebbē hoer quijt ghelaten.

† Den naē. Jesu En aldus gingē si blidē wesen/ van dē ansicht der raets/ want si waerdich gerekēt warē/ dat si voert sinē naē scandelichēyt aengedaē wordē En si en hieldē n/ op/ dagelijc in den tempel/ en in elcke huysen te lere/ en te vercondigen Jesum Christusum.

¶ Dat. vi. Capittel.

† ten is n/ behoerlic. **X** dien dagē/ als tgetal der discipulē omcerde/ so isser een murmuraci opgeresen/ van die Griekē/ teghē den Hebzeuschē/ daer om/ want haer weduwe veracht wordē in den dagelicsen dienst En als die. xij. (Apostelē) beuolen haddē/ dat die menichte der discipulen bi hoer comē souden/ so hebben si geseyt t Ten be- haecht ons niet/ dat wi Gods woert verlatende/ ter tafel dienē souden Daer om broeders siet ront o (na) wij. mannē wt v vā merckelike bequams/ vol vanden heyligē geest/ en wijsheyt/ den welckē wij dit werck beuelen sullē/ en wi sullen ons becommere (in) bedin- ge/ en twoert (Gods) aen te dienē En dese woerden behaechden voer die gheheele menichte. Ende si heb- ben wt geroten Stephanū/ een man vol ghelofs/ en vāden heyligē geest/ en Philippum en Prochorū/en

DER APOSTELEN

Elxv.

Tiraniotum en Timonem/en Parmenā/en Nicolaum
prosylinū van Antiochiē. Dese hebbē si gheset int aen-
sicht der Apostelē en als si gebedē hadden/so hebbē sy
hē handē op hoer geleyt

En t woert Goeds wies/ en t ghetal der discipulen
vorde te Hierusalē zeer menichuuldicht/ en eē gro-
tsaer der priesterē warē den geloef gehoersaem.

† Doert Stephanus vol van grati en sterckz toe-
wonderlicheit en grote teykenē in volck En daer
i sommige opgestaen wten synagoge/ dyē genoemt
wrt/ vādē Liber tinē/en van Tyrenē/vā Alexandrinē/
i van Cylicē/en van Asiē/disputerende met Stephe-
nē si en mochte niet wederstaen/die wijsheyt en dē
est die daer sprack Doe hebben si toe gemaert man-
die welck seggē souden Wij hebben hem gehoert
tige woerdē seggen tegen Moysen en God. En si
bben volck beroert/en den ouders/en den schriftge-
rde/en ouerualkende hebben si hem gheuanghē/en
bben hem inden raet gebrocht/ en hebben daer val-
te tuyghē gestelt/ welcke seggē soudē Dese mensich
hout niet op. te spreke spitige woerden teghen dese
lige plaets/en wet/want wij hebben hē ghehoert
gende Dese Jesus van Nazareth sal dese plaets
uē/en die insettinge veranderē/die Moyses ons ghe-
ert heeft. En al die indē raet saten/ hem aensien-
dē si gesiē zj aensicht/als een Engels aensicht

¶ Dat. vij. Capittel.

[De die prince der priesterē heeft geseyt Zj des-
se dingē aldus gelegē: En hi heeft geseyt Wht
mē/broeders en vaders hoert (dorch)

DIE WERCKEN

Gen. 12. a God der glorien heeft geopenbaert onse vader Abrahā. doe hi in Mesopotamia was: eer dz hi in Charran woende: en heeft tot hē geseyt: Gaet wt v lant: en wt v maerhschap: en coemt in tlant dat ic v wijsen sal. Doe is hi gegaē wt tē lant der Chaldeen: en heeft geuoent in Charran. En van daen: nae dat zijn vader gestorūē is: so heeft hij hem ouer gebrocht in dū lant daer ghi nu in woent. En hi en heeft hē daer in geerf gegeuē: niet een voetschap: en hi heeft hē beloef dit hem te geuen te besittē: en zijn saet na hem: als i noch geen soen en hadde. En God heeft also ghespoken: dat zijn saet soude worden inwoenders in eē vrelant: en dat si dat onder eygendom brengen soude: qualich handelen vier hondert iare. En die heydē: si dienē sullen: die sal ic verdelē: heeft God geseyt. En daer sullen si wtgaē: en sullen mi dienē in dese plaet. En hi heeft hē gegeuen dat testamēt des besniden: en dese (Abrahā) heeft geteelt Isaac: en heeft he besniden den achsten dach: en Isaac heeft geteelt: Iacob: en Iacob heeft geteelt die xij. patriarchē.

Gen. 37. f En die Patriarchen doer niderheyt berocert wesen: hebben sy Joseph vercoft in Egyptē. En God wmet hē: en hi heeft hē wt genomē vā al zijn tribula: en hi heeft hē ghegeuē gracie en wijsheyt: voer Pao den Coninc vā Egyptē. En hij heeft hem gheen ouerste ouer Egyptē: en ouer al zj huys.

Gen. 42. c En daer is eē duyrtijt geromē: op al tlant vā Egyptē: ten en Chanaan: en een groote bangicheyt: en o vaders en vonden geen spijs. En als Jacob ghehadde: daer er roten was in Egyptē: so heeft hy

DER APOSTELEN

Lijvi

aders eerstwerf gesonden en als hi hoer anderwerf **Gen. 45. 1**
 sonden hadde so is Joseph van zijn broeders bekent
 geworden en Josephs gheslachi is Pharaoni be-
 kent gheworden. En als Joseph een bode ghesonde
 dede so heeft hi Jacob zijn vader tot hem ontboden
 i al zijn maechscap tot lijvi sielen. En Jacob is na-
 r gecommen in Egypte En hi is ghestorven en
 se vaders en si zijn ouer ghebrocht in Sychem en
 t graf geleyt welc Abraham ghecoft heeft om is
 re ghelt van die kinderen van Emor een soen van
 ischem.

En als dietijt des belofenis nakede daer God of **Gen. 49. 1**
 sworn hadde (tot) Abraham so ist welc gewassene
 is vermenichuoudicheyt in Egypte tot datter een
 der Coninc op gestaen is die Joseph niet geket en
 dede. Dese bedriegende onse gheslachi heeft hij onse
 ders gequelt op dat sij die (nieu geboren) kinderen **Exo. 1. 1**
 worpen souden op dat die vruchten niet leuendich
 sen en souden. In die selfde tijt is Moyses ghebo-
 ren heeft God aengenaem geweest die welc ghe **Exo. 2. 1**
 et is die maende in zijns vaders huys. En wt ges-
 zijnde heeft hem die dochter van Pharaon genomen
 heeft he geuoet hoer selue tot een soen. En Moyses
 geleert i alle wijsheyt d' Egyptenaren en hi was mach-
 tich in wercke en woerde. En als hi (out) was een tijt
 pliare. So is he inde sin gecome dz hi soeke soude
 broeders de kinderē van Israel. En als hi ghesien
 de datter eenē ongelijc ghedaē worde so heeft hij
 n beschermt en als hi dē Egyptenaer geslage had
 so heeft hi ghewraect dē ghenē die onghelijc leede

DIE WERCKEN

Ende hij meende / dat zijn broeders souden verstaen hebben / dat God hoer soude salicheyt gheuen do
zijn hant. Mer si en hebben niet verstaen. En tsa
ren daerhs is hi van hoer gesien (daer si waren) kin
de en hi heeft hoer tot een zachticheyt ghebrocht se
gende. Mannen / ghi zijt broeders / waer om doet gh
malkander leet. Mer die geen die daer onghelijc de
zijn naesten / die heeft hem verdreuen seggende. W
heeft een prinsch en rechter ouer ons gestelt. W
ghi mi dooden / ghelijc gi ghisteren den Egypten
ghedoot hebt. En doer dat woert is Moyses geu
de en is geworden een vreemdelinc in tlant van A
dian / daer hij twee sonen gewonnen heeft.

Exo. 3. 6.

En als veertich iaren veruolt waren / so heeft he
gheopenbaert in die woestem des berchs van Syn
die engel des heerens in een vierige brant des roedens
rens. En alst Moyses gesien heeft / so heeft hi hem v
wondert (van den) gesicht. Doert als hi daer bi qua
om (dat) te besien / so is die stem des heeren tot hem g
schiet / seggende. Ic ben die God van uwer vaderen
God van Abraham. God van Isaac / en God van J
cob. En Moyses verscriet vreesende / en dorstet niet a
sien. En die heer heeft hem geseyt. Ontbint die scho
nen van voeten / want die plaets dair ghi in staet /
is een heylige aerde. Ic heb gesien / ick heb ghesien se
ic ghesien geir / die tribulacie van mijn volc / dat in Egypte is / e
hoer suchtinge heb ic ghehoert / ende ic ben neder gh
daelt / op dat ick hoer daer wt verlossen soude. En n
coemt / en ic sal v seyn den in Egypten.

Dese Moyses / die si versaeft hebben segghende. M

DER APOSTELN.

L. lxxv.

heeft v geset (tot) een prince en rechter? Dese [seg ic]
ad God gesonden (tot) een prince en verlosser/ doer
ie hand des engels/dye hem gheopenbaert hadde/in
en roeden doorn. Dese heeft hoer wt gheleyt tonede
sonderlijcheyde en teykenen in Egypte en in die rode
e/en in die woesteni. pl. iaren. Dit is Moyses/die de
nderen va Israel geseyt heeft. God sal v een propheet
werken/wt v broeders / mijns ghelijck dyen sult
zij hooten.

Deut. 18. 6

Dit is hi die in die vergaderinge geweest heeft/met
n (self den) engel/in die woesteni/die hem sprack in
in berch va Synaende met onse vaders/ die ontfan
en heeft dat leuende woert/opdat hijt ons geuen
ide. Den welcke onse vaders niet en hebben willen
hoersaem wesen/mier si hebben verworpen/en zijn
gekeert/met hoer herten/tot Egypten/seggede tot
don. Maert ons Goden/die ons voergaen. Want
en weten niet/wat desen Mose geschiet is/die ons
gebrocht heeft wtet lant van Egypten. En si hebbe
dialf gemaert/in dien dagen/en hebbe dat beelt of
hande gebrocht/en si verblidede hoer/vant werck
der handen.

Epo. 32. 6

En God heeft hem seluen om ghekeert/en heeft
ir ghelcuert/op dat si souden eeren die ridderschap
hemels alser gescreuen staet int bour der prophe
gi huys van Israel. Vecht gi mi offerhande of
ten gheoffert/in. pl. iaren/in die woesteni. En gi
onfangen dat Tabernakel van Meloch/en dat
terre van v God Kempham (dat zijn) figueren
hi gemaert hebt/om die aen te bidden/en ic sal v

Amos. 5. 9

DIE WERCKEN

Brenghen werck Babilonien

Exo. 25. 9. Dat tabernakel des getuygenis is geweest in
† Godt se vaders in die woesteni gheliken als † hi hoor geor-

Jesu dat vaderē die daer na gheromen zyn ooc niet Jhesu gh
was Jo: brocht hebbē in dat besit der heydenē die God & die
sue heeft vāt aēsicht oser vaderē tottē dagē vā dauid we

3. regu. 6. a rob En Salomon heeft hē een huys getimmeret.

Nier die alder hoorstle en woert niet in tēpelē v
 hāden geniaert gelijc die Propheet seyt Die hemel
 mij stoel en die aerde (is) die voetschabel vā mij vo
 Wat huys sult ghi mitimmerē seyt die heer of v
Esā. 66. a. plaats isser voor mij rust? En heeft mijn hant niet
 dit gemaect?

Vertruedige en onbesnede van herten en ootē
 wederstaet alijc den heylighen gheest gelijken v
 ders waren also zijt ghi mede/ wie vande Propheet
 en hebben vwe vaders niet veruolcht? En si hebb
 gedoot die gheen/ die verluindichdē van den toecou
 des rechtuærdighē wiens verraders en dootslage
 ghi nu zijt gheweest die die wet ontfanghē heb/ de
 die bescrikinghe der engelen en en hebse niet gehou.

En dit horende worden sin hoor herten ghesne
 en kuersten mit hoor tandē teghen hē Nier als hi v
 vanden heylighē geest was (en) als hi die oghen
 hemel gesleghe hadde so heeft hi die glorie Gods
 sien en IESVM staeds ande rechterhant Gods &

DER APOSTELEN.

L. lxxvij.

hi heeft geseft. Siet ic sie die hemelen opgedaen en den
roeden mensche staende an die rechterhand Gods.
En met groter stemme luyde roepende/ hebbē si hoer
zen gestopt/ en hebben eendrachielic een euernallinc
egen hem gedaen/ en hem wt de stat geworpe hebbē
o steenden si hem/ en die ghetugen hebbē die eldere
geseft/ bi die voeten vā een ionghelinc/ genoēt Saul
us/ en sij steende Stephanū (welcke was den heer)
inropede en seggede Heer IESU otfant mij geest
en met gebogen knien/ heeft hi met luyder steme ge
open. Heer en rekent hoer dese sonde niet En als hi
t geseft hadde/ soe heeft hi geslapen indē heer. *

Dat. viij. Capittel.

In die Saulus hadde gheconsenteert in zij doot.
En in dien dach isser een groote vervolginghe
eschieet tegen die gemeente die te Jerusaleem was
sijn alle gader verstroeyt doer die landen vā Ju
den en Samaria/ behaluen die apostelen. En die reli
se mannen/ hebben Stephanum bestrickt/ en hebbē
groot gestrey ouer hem ghemaect. En Saulus
stroeyde die gemeente tot alle huysen ingaende.
Mannen en vrouwe treckende/ leuerde hijse in die
huysen.

tingaede
doer dxe
huysen

aer om sij verstroeyt sijnde/ doerwandelde (ilant)
ondighende twoert Gods.

En Philippus is gheromen in een stadt vā
Samaria/ ende pēdinte hoer Christus. En die scare
gheleete op tgeē dat vā Philippo geseft worde eēdrach
k hootende/ en siende die teykenen die hij toender
die onreynhe gheesten/ gingen wt veel (mēste)

DIE WERCKEN

die daer of beseten waren/roepende met luyder stem
 En veel vergichtige/en trepese zijn gesont gewordē
 En een groote bliscapesser in die stadt geschiet.*

Verleydt

En een man ghenaeemt Symon/die te voren in d'
 stat/swarte rōste gepleecht had/en volc vā Samari-
 tverleydt tverdwaeft gemaect hadde/seggende/dz hivoat groot
 was/welcke si alle gader gehoer gauē/van die minst
 toiten meefle/seggende. Dit is die cracht Godes/wel-
 ke die groote is genoemt En (daer om) gauē si hē g-
 hoer/want hi hoer langhe tijt/met swarte conste v-
 dwaeft gemaect hadde. Mer als sy Philippo geloe-
 hadden(welcke was)ptekende vant rijcke Godes/e-
 vanden naem Jesu Christi/so worden daer gedoopt
 mannē en oer vrouwen. Doe gheloeft de Symon se-
 mede/En als hy ghedoopt was/so hinc hij Philipp-
 aen. En siende teykenē en crachtē geschien/so ver-
 derde hy hem seer.

tergeromen

* En als die apostelen/die te Hierusalem ware
 gejoert hadden/dat Samaria troert Godes ontfan-
 gen hadde/so hebben si tot hoer gesonden petrum: e
 Joannem. Die welcke als si neder geclommē ware
 hebben voer haer ghebedē/op dat si den heyligē gee-
 ontfangen soudē/want hi noch in geen vā hoer tē-
 uallen was/mer si waren alleen ghedoopt/inden na-
 ons herē IESU[Christi] Doe leyde si die handē o-
 hoer/en si ontfingē dē heyligē geest.*

En als Symon gesien hadde/dat die heylige gee-
 gegeuen worde/doert oplegghe der handen vā d'
 apostelen/so heeft hi hoer gebrocht gelt/segghendē
 Gheeft mi oer dese machti/op dat/soe wie ich die han-

DER APOSTELEN.

opliggen sal den heyligē geest ontfant. En Petrus
heeft tot hē geseyt. V ghe si mi v tot dē fens/wāt gi
gemeent hebt die gane Wod v met gelt tē lōpē. Ghi besitten
n hebt geen deel noch lot in dese reden/ want v hert
is niet recht voer God. Daer om beiet v van dese
we boesheyt/ en bidt God/ of bi aenwē v die gedach
wes herte vergue wordet/ wāt ic sie dat ghi zijt in
salle en bitternisse/ en in cēbāt des ongererhticheyts.
En Simon antwoorde/ heeft geseyt Bidt ghi bi
ē heer voor mi/ op datter niet op mi en coet/ vāt tgeē
v ghi geseyt hebt. En si hebbe voort genuycht en ge
roket woort Gods/ (en) si zij weder om gecomē te
Jerusalem/ en veel steden der Samaritanen predic
en si Teuangelī.

En die enghel des herē heeft tot Philippum ghe
zokē seggēde. Staet op/ en gae suyt waer is totten
erch die neder daelt/ vā die stat vā Jerusale totten
it Bazan. Dese is woest. En (Philippus) opstaē
is hi heen ghegaen/ en siet een man een Mozanen
rel was) Eunuchus een opperste vā Candace die
oninginne der Mozanē dē welike si ouer hoor ghe
le stat gheset hadde/ dese was te Jerusale gheco
maen te biddē en hi quam weder om sittende op
waegē/ en las Esaiam dē Propheet. En die geest
st tot Philippo geseyt Gaet aen/ en voecht v bi de
waegē. En Philippus aen lopēde/ heeft hi gehoort
hi Esaiam dē Propheet las en hi heeft gheseyt Ver
t ghi (wel) wat ghi leest. En die (ander) heeft ge
t oft mi ye
Ja hoe mach ick (verstaē) tē waert of ic een seyt
vande werch hadde. En hi heeft Philippū gebēde wec
v. 1.

DIE WERCKEN

In plaets dat hi opclimmē soude/ en mit hē sitte **E**n dat in ho-
 ra die scrift die hi las dat was dese Belyc een scaep/ i-
E say. 57. e. hi totter doot geleyt/ en als een lam voor die geē die h-
 freert ston is/ also en heeft hi zj mont niet opgedac
 In zjn cleylichyct is zj oordeel werchgenomē wie si
 zj geslacht vertellē: wāt zj leuē wort vāt aert ijr c-
 nomen **E**n die Eunuchus antwoordende Philipp
 heeft geseyt Ick bid v vā wiē seyt die Propheet dat v
 hē seluē/ of vā yemāt anders:

En Philippus zj mont opdoorde/ en beginnend
 vā dese scriftuyr of/ heeft hi hem I E SVM gepredic
 En als si ouerwech voerē/ so zj si tot een water gen-
 mē/ **E**n die Eunuchus heeft geseyt: Siet (hier is) w-
 ter wat behyert dat ic niet gedoopt en soude wordē
En Philippus heeft geseyt Ist saer dat ghi wt gā
 dert mi ge- **E**n Philippus heeft geseyt Ist saer dat ghi wt gā
 doopt te hertē geloost/ so moechdi. **E**n antwoordede/ heeft
 worden. gheseyt Ick gheloof dat I E SVS Christus die so-
 Gods is. **E**n hi heeft gheboden dat die vaeghen gh-
 houden soude wordē **E**n si zj beyde of ghegaē int v-
 ter Philippus en die Eunuchus tsamen/ en hi hec-
 hem ghedoopt **E**n als si wtet water opgherlomme-
 waren/ so heeft die gheest Gods Philippum werch-
 nomen/ en die Eunuchus en heeft hem niet meer g-
 sien hi ghinc ouer zjn werch blide wesende **M**er Pl-
 lippus is gheuonden (in) Azotē/ en door gaende/ pre-
 te hi alle steden tot dat hi quam tot Cesaream *

Dat. ix. Capittel. †

En de Saulus noch (niet dan) dreyghement
 en moort blasende teghen die discipulen des h-
 etn is tottē priure der priesterē gegaē/ en heeft brie-

DER APOSTELEN.

L. 12.

vā hē begeert/die hi brenghen soude in Damascū tot
die synagogen op/of hi enige mannē of vreuwe van
dese wege gevonden hadde/die gebondē brenge soude/
te Hierusalem. En als hi reys de so ist gesien dat hij
naerte by Damascum. En haesteliken heeft hem een
licht vanden hemel omghebligent/en in die aerde ge-
uallen zijnde heeft hi een stemme ghehoort/hem seg-
gende. Saul Saul wat vuolcht gi mi: En hi heeft ge-
seyt. Weer wie zijt gi: En die heer heeft geseyt. Jr bē
IESVS. dien ghi vernolcht. Het is v hert teghen die
priekelen te stoten. Dese beuende en verwonderende
heeft hi geseyt. Weer wat wilt ghi dat ic doer: En dye
heer (seyde) tot hem. Staet op/en gaet in die stadt/en
sal v geseyt worden/wat v van node is te doe.

Daer sal

En die mannē die zijn mede gesellen waren in dye
reys/die stonde verbaest/die stem hoorzende/noch ias
iemant siende. En Saulus is opgestaen vander aer-
de en met open ogen/en sach hi niemant. Mer metter
tut hem leydende/brachten si hem in Damascū. En
was in drie dagen niet siende/en en heeft nē gege-
en noch ghedroncken.

En daer was een discipel in Damasco genoēt Ana-
as/en die heer heeft doer ee visioen tot hem gheseyt
ania. En hi heeft geseyt. Siet. (Jr ben hier) heer.
En die heer (seyde) tot hē. Staet op/en gaet in ee stract
elc genoēt wort/die rechte (stract) en souet i Judas
s. Saulū genoēt van Tarsen. wāt siet/hi biēt. En
heeft gesien/doer een visioen Jee mā genoemt Ana-
as/incomende/en hem die hant op legghede op dat
t gesicht ontfanghen soude.

DIE WERCKEN.

Wat.

En Ananias heeft geantwoert Heer/ ic heb vā ve
(cluyde) van dese man gehoert/ wat groter quaet hy
heylygē gedaen heeft te Jerusale. En hier heeft
macht/ vande pryncen der priesterē/ om te vangē al
uwe naem aenroepen. En die heer heeft tot hē gesey
Daet/ wāt dese is mij eē wtterroze tinstuimē/ om
draghen minē naem/ voer die heydenē en Coningē
kinderē van Israel/ want ic sal hē toenen hoe veel
hi om minē naem liden moet.

En Ananias is heen gegaen/ en int huys gheron
en hē die hant opleggende/ heeft hi geseyt Saul/ br
der. die heer die v geopebaert heeft in dē werch/ daer
doer quaemt/ die heeft mi gesondē/ op dat ghi t gesi
ontfangē soudet/ en vervult wordē vādē heylygē ge
En ter stont zinder van zyn oghe geuallē gelike se
ben (vā visch) en hi heeft t gesicht ontfangē/ en op
de is hi gedoopt/ en als hi spys genomen hadde/ se
hi ghestarckt.

En Saulus heeft met die discipulen/ die in Dan
to warē/ een deel daghē geweest. En ter stont/ so p
dite hi Christus/ in die synagoge/ dat dese was die se
Gode. En si verwonderdē hē alle die hē hoerdē/ en
seyden. En is dese niet dyc/ die welcke te Jerusal
beuocht die geen die dese naem aenriepē/ en hi is h
daer om gecomē/ op dat hi hoer gebondē soude bē
tote pryncen der priesteren. En Saulus worde
meer ghestarckt en bescaemde die Joden/ dyc in
masro woenden/ vast seggende dz dese is Christus.

En alst veel dagē geledē was/ so hebbē die Jode
der hoer eē raet gehoudē/ om hē te doden. Mer hoe

DER APOSTELEN L. lxxi

gen zij van Saulo vstaē geweest En si bewaerde die
poortē dach en nacht op dat si hē dodē souden En die
discipulē hem nemēde inde nacht/ hebben si hem ouer 2. cor. II. 6.
die muert of gelatē in een mande neder latende.

En als Saulus te Jerusalem gecomē was/ so poech
hi hē te voeghē (bi) die discipulē/ en si vreesdē hē alle
inder niet gelouēde/ dat hi eē discipel was. En Barna
as hem nemēde/ heeft hē tottē Apostelē geleyt/ ende
eest hoer vertelt/ hoe dat hi den heer indē werch gesiē
adē/ en dat hi hem gesprokē hadde/ en hoe dat hi in
Damascos sterckelic gedaē hadde inden naem I E S V tghetrou
welick.
En hi was niet hoer vkerende te Hierusalē/ met be
ruwe sprekende indē naem I E S V. En hi sprack/ en
spueteerde tegē die Griekē/ mer si sochten hem te do
m. Twelck alst die broeders bekennt hadde/ so hebbē si
tot Cesaream geleyt/ en wtgesondē tot Tarsum. Al
is so had die v gaderinge vrede/ doer heel Judeen/ en
ialileen/ en Samarien/ en si werden ghesticht/ wan
lende in die vteese Gods/ en doer de vertroestinge
s heyligen geest/ worden si tvermenichuoudicht. t veruult.
En het is geboert/ dat Petrus/ als hyse aldoerwā
de oerck gheromen is/ totten heyligen die tot Lidde
enden. En hi heeft daer een mensch gevonden/ ge
int Eneas/ nu acht iaer int bedde ligghende/ welc
was gichticht. En Petrus heeft hē gesept. Eneas
heer I E S V S Christus die moet v ghesont maken
aet op/ en vermaert v seluen (tbedde). En ter stont
hi opghestaen/ en si hebben hem alle gesien/ die tot
de woenden/ en tot Assarone/ dyewelcke totten
heer bekeert zijn.

DIE WERCKEN

En te Joppe was een discipulinnē/ genoēt Tabitha
welcke beduyt zijnde/ hiet Dorcas. Dese was vol van
goede werckē/ en aelmissen dyē si gaf. En het is ghe
sciet in dien dagē dat si siet vresende starf/ welckē als
se gewasschen hadde/ hebben si haer op die solder ghe
leyt. En als Lyddas na bi Joppē was/ en die discipu
len gehoert hadde dat Petrus daer in was/ so hebben
sij ghesondē tot hem twee manne biddende/ dat hij
hem niet en liet verdrieten tot hoer te comē.

En Petrus opstaēde is met hoer gheromē En als
hi geromē was/ so hebbē si hē op die solder geleyt/ en
alle die weduwrē stonden ront om hem screyende/ ci
tonende hem die rocken en clederen/ welcke Dorcas
maecte [doe si met hoer was] En als si alle buten ge
laecht ware/ so heeft Petrus met geboghē knyen ge
bedē/ en gekeert zijnde tottet lichaem/ heeft hi ghesē
Tabitha/ staet op. En si heeft hoer oghē opgedaē/ en
als si Petrum gesien hadde/ so heeft si weder gesetē.
(Petrus) hoer die hant geuende/ heeft hi haer opge
recht/ en als hi die heyligē en weduwrē geropē hadde
so heeft hi haer leuendich getoent En dē is bekēt ge
wordē doer heele Joppē/ en veel hebbē in den heer
geloest. En het is geboert/ dat hi veel daghen bleef
Joppen/ bi Symon den leertouwer.

¶ Dat. x. Capittel.

En te daer was een man te Cesarea/ genoēt
Centurio Cornelius Centurio/ vā den scare/ welcke hiet die
is eē capi- liensche/ religioes en God vreesende/ met al zij
teyn vā. r. veel aelmissen den volck geuende/ en altyt God bē
knerchten. De. Dese heeft gesē doer een visioen opelic/ ontrent i

DER APOSTELEN L. lxxij

regeeder vten vā den dach/ den Engel Gods tot hem
 ingaede en hē seggende/ Lozneli/ en hi aensiende hē en
 mei vrees beuange/ heeft geseit Wat ist heer. En hi tōye sijt;
 heeft hē geseit. O gebede en vaelmissen zj opgerlom ghi heer
 nē toter gehoerhisse voer God. En sendi no mānē
 ot Joppē en om biet Symonē die mede genoet wott
 Petrus. Deset okeert bi Simonē enē leertouwer/ dye tis ghelē
 en huys heeft bider zee/ dese sal v seggē/ wat v rā no geert
 e is te doen En als die engel werhgegaē was/ die hē
 dar so heeft hi vā zj twe knechte geropē en een reli
 josen ruyter/ vā die geen die hē taenhinghē/ den welc tonderda
 en als hijt al vertelt hadde/ heeft hoer te Joppen ge- nich warē
 inden.

En daerho daer na als si rey sde en bi der stadt qua
 tē/ so is Petrus int opperste vant huys gerlommen
 n te biddē/ ontrent die seste vre En als hij honger de
 woude hi spijs procuē/ en doe si (die spijs) bereyden
 is een optreckinge des hertē op hē geuallē En hij
 t den hemel opghedaen/ en neder comende tot hem
 a vat/ gelikē een grote lindē laken/ met die vier houe
 n t samen ghehouden/ van den hemel/ totter aerden
 der gelaten wordē/ in welike warē alle vieruotige
 erē/ des aerde/ ende beesten/ ende cruyppende (dierē)
 de voeghelen/ des hemels. En daer is een stemme
 hem gheschiet. Petre/ staet op/ staet doot/ en eet. En
 trus heeft geseit In geēderley wijs heer/ wāt ick t dat moet
 yt yet ghemeens/ ende onreyns gegeten hebbe/ verde zjnt
 de die stem (seyde) wederom tot hem. Dat God ge
 nucht heeft/ en noempt ghi dat niet ghemeen. En
 is ten derden mael gheschiet

DIE WERCKEN

En wat is weder om indē hemel ghenomē.

En als Petrus twifelde bi hem seluē wat dat visio was dat hi gesien hadde siet die manne die van Cornelio ghesonde ware gheuraecht hebbede vā Simon huyse hebbe gestae voer die doer. En als zij daer eeret geroepen hadde so vtaechde si of Simon die med Petrus genoemt wort daer herberch hadde. En al Petrus dorchte vant visioen so heeft hem die geest geset. Siet die manne soucke v. Aldus staet op en clin of en gaet met hoer niet twifelende. Daer om want ic hoer gesonde hebbe. En Petrus of comende tot die manne die van Cornelio tot hem ghesonde ware heeft hi geseit. Siet ic be die geen die ghi souet. Wie is dyc saek daer ghi om gecomē zijt welcke hebbe geseit Cornelius Centurio een rechtuaerdich man en God vreesende en een goet ghetuych hebbend vā al Joetsche volc dyc is doer beueel vermaent v den heyligē engel dat hi v ontbiede soude in zij huse en worden vā v horen. Aldus heeft hi hoer in geroepen zijnde ter herberch ontfanghen.

En is anderē daechs is Petrus met hoer geresst somnige vande broederē vā Joppe zijn hē geuolt. En daechs daer an zijn si in Cesaream gecomē. Cornelius verwachtēde hoer isamē geroepen hebbede zijn magen en vrienden. En alst gesiet is dat Petrus in quā so is Cornelius hē te gemoet gecomē voer zij voete vallende heeft hi hē angebede. Mer Petrus heeft hē opgerecht seggēde Staet op en ick beoet een mensch. En sprekēde met hē is hi inghegaen en hi heeft veel geuonde die daer isamē gecomē v

DER APOSTELEN Lxxxij

men heeft tot hoer gheseyt. Ghy weet (wel) datter
in Jude niet gheuerloft en is gheuercht te worde of
romē tot een vceemdelinc. Mer God heeft mi ghe-
ant dat ic geen mensch gemeen of onreyn hieten en
ide/raer om ick ontboden zijnde sonder lociē ghe-
men ben. Aldus raech ick om wat saeck hebt ghy
vontboden?

En Cornelius heeft geseit vā nu den vierden dach
is ic tot deser vce nochterē en te neghender vce badt
in mij huys en siet een man heester voer mi ghe-
ien in een blinkent cleet en heeft geseit. Corneli-
bet is verhoert en vaelmissen sijn in gehoerchis
houdet voer God. Daer om sene die te Joppe gaē tīn Gods
ontbiet Simonē die mede genoemt wort Petrus. aensicht
se verkeert in die huysinge van Symon die Leer-
wer by die zee die welcke als hi coemt v sprake sal
mer om heb ic ter stont tot v ghesondē en ghy hebt
gedaen dat ghi geromē zijt. Daer om zyn wi nu
hier tegenvoerdich voer God op dat wij hooren
gen alt geen dat v vā t God beuolen is

die heer

En Petrus zyn mont opdoende heeft gheseyt
beuindet tmette wercke datter geen aensien van tmetter
onē bi God en is mer in alderley naciē die god vraerheyt
vst en rechtuaerdicheyt doet die is hem angenaē. Roma. 2. 6
at woert twelc God gesondē heeft den kinderen Ephe. 6. 6
Israel verrondigēde vrede doer IESVM Christus Collo. 3. 8
Le is die heer van allen Ghy weet self (wel) vā wat
wert die saem verbreet is doer heel Judeen alst nu
eerst op ginc van Galileē na dat doepsel twelck
nes predite (en) hoe god IESVM vā Nazareth

DIE WERCKEN

gesalft heeft met den heylighen gheest/ en cracht/ & welcke wandelde/ welddoende/ en ghesont makende/ die vande duuel verdruet waren/ want God was in hem. En wi zijn getuygen/ vā al dat hi gedaen heeft in't Joesche lant/ en te Hierusalem/ welcke gehang zijnde aen hout/ sij gedoot hebben. Desen heeft doe verweert/ ten derden dach/ ende hi heeft hem vertoent op dat hi openbaer soude worden niet alle volck/ in den getuygen. daer toe te rozen van God wtuerroert te weten ons/ die welcke te samē gegeten en gedronken hebbē met hem/ nae dat hi vande dode verresen geweest. ✠ En hi heeft ons gebodē dat wi't de vo prediken souden en beuygen/ dat hi die geen is welcke van God ghesedt was/ een rechter van leuenden/ & doden. Desen/ geuen alle die propheeten ghetuych/ dat hi vergiffenis der sonden ontfanghen sal doer sijn naem/ so wie dat in hem gelouen sal. ✠

Itwoort

Als Petrus noch dese woerdē sprac/ so is die heylighe geest geuallen op al die geen die t i sermoen hoerde. En dese/ die vanden geslacht der besneden geloefde/ also veel al sijn met Petro gecomē waren/ hebbē hem wōdert/ dat die gaue des heyligē geest oec in die hēdens ghestort worde/ want si hoer met tonghen hoeden sprekende en God grootmakende. Doe heeft Petrus gheantwoert/ mach dat yemant verbieden/ dat dese met water niet gedoopt en worden/ die den heyligen geest ontfangen hebbē ghelijcken als wy? En heeft geboden dat sy gedoopt worden inden naem d' heeren. ✠ Doe hebbē si hem gebodē/ dat hi (daer) so enige dagen bliuen soude. ¶ Dat. vi. Capittel

DER APOSTELEN Lxxiiij.

Alde die apostele en broeders die in Judee wa-
 ren/hebbē gehoert dat die heydens oec twooert
 doods ontfangen hadde. En als Petrus op gerom-
 en was te Ierusalem/so disputeerden si die wt dē
 smadenis waren/tegen hem segghende. Ghi zijt in-
 gaent totten manne die Preputium hebbē en ghij
 bt niet hoer gegerē. En Petrus van beginsel of ver-
 sende heeft hi hoer dat in ordinantie beduyt/segge-
 n. preputiū
is tgeē dat
dye Joden
in die besne-
denis of
smeden
 It was in die stadt Joppe biddende/en wt my sel-
 n ghetoghen zijnde/ hebbe ick een visioen ghesien/
 wat neder comen ghelyc een groot linder cleet met
 vier houcken wt den hemel neder ghesaten/en tis
 comē tot mi toe. In welcke/als ic die oogē in sloech
 heb ic gemerct en gesien vieruoetighe (dieren) des
 de/en beesten/en crupende (dierē) en vogelen des
 nels. En ic heb gehoert een stemme (tot) mi seggē
 Staet op Petre/laet doet/ende eet. Maer ic seyde/
 wēns heer/wāter niet gemeens of onreyns oert
 mij mont gecomē is. En die stē heeft mi weder om-
 unt woert wt den hemel dat God gereynicht heeft
 noemt ghi dat niet gemeen. En dat is ten derden
 el gheboert/en alsamen ist weder om indē hemel
 abrocht. ¶ En siet ter stont warē daer tegenwoer-
 jinden huysse inden welcke ic was/die manne vā
 area gesondē tot mi. En die geest hadde mi geseyt
 ick niet hoer gaen soude niet twijfelende. En dese
 broeders zyn mi oec ghevolcht. Ende wi zyn ge-
 n in thuyse van die man/ende dese heeft ons ver-
 hoe dat hij een Enghel tot synen huysse ghesien
 te die by hem gheslaen ende gheseyt hadde.

DIE WERCKEN

Seynt [mannē] wt te Joppe/ en ontbiet Symonen
(die) mede genaemt is Petrus/ die welcke v dat geer
seggen sal/ waer doer ghi behoude sult wordē/ en al
huyt. En als ict sermoē begonnē hadde/ so is die he
lige geest op hoer geuallen gelijkerwijs als hij oec
in tbeginfel op ons geuallen was. En (doe) quā (mi
int her dat die heer gesept hadde. Ioannes heeft in
water gedoept/ mer ghi sult gedoopt worden doer d
heyligen geest. Aldus ist dat god hoer een gelijke g
ue gegeuē heeft/ gheliken oec ons als wi geloest ha
den inden heer I E SVM Christus/ wie was ic dor

Joan. I. 9

Die verbie die God mochte weder staen. En als si dit ghehoer
den mocht hadde/ so hebbe si geswoegē/ en hebbe god geloest/ seg
te god gende. Aldus heeft god oec in die heydens penitenti
penitencie verleent tottet leuen.

is een om Daer om die geen die versstroeyt warē wt dyc tribi
keeringhe lacie die op gestaen was om Stephanus willen/ dy
van herte hebben ghewandelt tot Phenicen toe/ en Egyptus/ ei
Antiochia/ niemant dat woert (goods) sprekende da
alleen den Joden. En sommige wt hoer warē mān
vā Egyptus/ en Syrenē/ welcke als si tot Antiochiē
gegaen waren/ spraken si totten Griekē/ predikend
den heer I E SVM. En die hant gods was niet koe
en een groot getal der gelouigen is tottē heer bekeer

En trumoc vā dese dingē is gecomē tottē oore van
die vergaderinge die te Hierusalem was/ en sij hebb
Barnabā ghesondē tot Antiochien. Dye welcke al
hi gecomē was/ en die gracie goods ghesien hadde/ s
is hi verblijft geweest/ en vermaende hoer allen/ dat
met een opset des herten volstandich souden god ac

DER APOSTELEN. Lxxxv.

ingen/wat het was een goet man en volvande heye-
ghen gheest en gheloes. En een groote scharer isser
d toe gheuoerht.

En Barnabas is ghereyst tot Tarsum om Saulu
vcken/welcken als hij gewonde hadde heeft hij he
Antiochien ghebrocht. En het is gheboort dat sij
u heel iaer ghemeenstap hadde mer die vergaderin-
en leerde een grote schar en (dat) die discipulen te
thiochien (alder) eerst Lysanias genoot wordē
En in dese dagen zijnder van die stadt Jerusalem
pheten ouer gheromen tot Antiochien en een wt-
er genaemt Agabus opstaende heeft voer de geest
nennē gegeue (datter) een groten hongert in alle die
welt come soude/die welcke geboort is onder Clau-
s den Keyser. En die discipulen hebben op gheset
dattet elix vermocht hulp te seyn den den broede-
die in Judeen woende/welck si oer gedaen hebbe
dende totten ouders/voer die hant vā Barnabas

Saulus. ¶ Dat. xij. Capittel. ✕

Die selue tijt sloech Herodes dxe handen aen
sommige vander ghemeeenten om die te pinige
hi dode Jacobum Joannes broeder mette swaer
En siende dattet den Joden behaechde/so heeft hij
t gegaen om Petrum oer te vangen. En het wa-
die dagen Azimorum. Als hi hem dan oer gheuan Azimotū
hadde/so leyde hi he inde kercker/leuerende hem dat was
te bewaren/vier werv vier ruyteren/willende nae alsme on-
schen hem voer den volcke wt brengen. En Pe- gedeefent
wert inden kercker bewaert mer dat ghebet ghe broot adt
de voer hem tot god sonder op houden vander ge

DIE WERCKEN

meent. En als Herodes hē woude voertbrengen in
 seluer nacht sliep petrus tusseen tusseen twee nuyten
 gebondē in twee ketenē en die waechters voer die do
 bewaerdē dē kercker. ¶ En siet die engel des heren
 heeft daer bi gestaē en een licht seen in die woning
 en slaende Petrum an die syde so heeft hi hem op
 weert seggende. Staet op haestelijc. En die ketenē vi
 len of vā sinē handē. En die engel sprac tot hē. Ste
 vop en doet v schoenē aen en hi dede also En hi sey
 hem. Slaet v cleet omme en volcht my. En wt gae
 de volghde hi hem en hij en wiste niet dattet warar
 tich was dat doer den engel gheschiede mer hem do
 te dat hi een visioen sach. Als sy dan doer die eerste
 doer die anderde bewaringe gegacen waren soe sijn
 gheromen tot die yseren poorte die inder stadt leyde
 die welcke haer vā selfs geopent is. En wtgaēde zyn
 eē strate doer gegac en ter stot seyde dē engel vā
 En petrus tot hē seluē gecomē zijnde heeft gesp
 ken. Nu weet ic warachtelic dat die heer sinen engh
 ghesondē heeft en heeft mi verlost wt die hant der
 dis ende wt alle verwachtinghe des Joetschen vol
 En als hi hem bedacht so quā hi voer dat huys M
 ric der moeder Joannis wiens bynaem is ghewe
 Marcus daer der veel vergadert waren en biddend
 Als dan petrus aen die dore vandē portael clopte
 ginc een maecht voer om te luyseren geheetē Rhodē
 En als si petrus stemme kende soe en dede si die do
 rz opē vā bliscappē mer binnē lopende heeft si verre
 dicht dz petrus stont voer die dore. En si hebbe gesi
 tet haer. Si raest mer si bleef daer by dat is also wt

DER APOSTELEN. Lxxvi

Mer si seyde. Het is sinen engel. En petrus bleef vol
dich cloppende. Als si in die dore open gedaen had.
so hebbē si hē gesie en hebbē hē verwondert. En
hi haer een teyken hadde gedaen zj hant geroert
hebende. dat si swigē souden/so heeft hi haer vertelt
dat die heer hem wt geleyt hadde wt den kerker
hi hi seyde. Verrodict dit Jarobo/en den broeder s.
i wtgegaen zijnde is hi wtogen in een ande plaetse.
Ist dan dach wort/so wasser gheen rleynturbacie
er die ruyteren/wat dorch vā Petro geschiet soude
gē zj. Mer Herodes als hi hē gesocht hadde/en nē
oude. die bewaerders onderuraecht hebbende/soe
hise werch leyde. En neder climmede vā Judea in
arien so is hi daer gebleue Mer Herodes was ver
nt op die vā Tyro en Sidon. En si quamē eē dach
ē tot hē en hebbē Blasium wt gemaect die des ro
s Lamerier was/en begeerde vrede/ om dat haer
vā des Conincs vicialie gheuoedt wert. Mer op
gesette dach sadt Herodes met een Coninclic ha
gerleet op dē rechter stoel/en vertoerch een reden
aer. En dat volc riep hē toe dat is een Godes ste
en geens menscē mer ter stont heeft hē geslagen
engel des heere/wāt hi God die eere nē en hadde
gheuen/en wt gheghete zijnde vanden wormen
heft hi den geest ghegeuen.

er dat woert Gods wiesch en wert ī menichfou
En Barnabas en paulus zj weder gerome te
usalein/haren dienst volbricht hebbēde/nemēde
ie oer Joannē/wiens toenamen was Marcus.

¶ Dat. xij. Capittel.

DIE WERCKEN

Alde te Antiochien in die gemeente ware son-
mige propheten en leeraers. En Barnabas e-
Symon die ghenoeint worde Nigen en Lucius va-
Lyrenen en Manahen die Herodis Tetrarcha spe-
ghenoet was en Saulus. En als si den heer offerh-
de deden en vasten so heeft geseyt die heylighe geel
Scheydet my wt Barnabam en Saulum totte wei-
ke daer ic hse toe gheroepen hebbe. En als sy gheua-
hadden en gebeden en die handen op hoer gheleyt
hebben sijse laten gaen. En si wt gheseyndt wesen
vanden heyligen gheest soe zynse ghetoghen tot E-
leuciam en van daen zyn si gescheept in Egypten. E-
als si in Salamine waren soe hebben sy daer ver-
dicht dat woert goods inden synagoghen der Jode
En si hadden oer Joannem tot eenen dienaar.

En doerwandelt hebbende dat Eysant tot Papho
toe so vonden si eenē touenaer een valsche propheten
Jode wiens naem was Bariesu die was bi den stat
houder Sergio Paulo eenen verstandigen man. De-
tot hem ontboden hebbende Barnabam en Saulus
begheerde te horen dat woert Goods maer die tou-
naer Elymas (want alsoe wort sinen name beduydt
weder stont haer begherende of te keeren de stat ho-
der vant geloue. Maer Saulus die oer Paulus hiet
veruolt vanden heyligen gheest vestigende zij oger
op hem heeft gheseyt. O soen des diuels vol van all
bedorch en alle schalcheyt een viant vā alle rechtmae-
dicheyt en hout ghi noch niet op te verkeerē dē w-
ghen des heeren die recht zyn. Ende nu siet dē hē
des heeren roempt op v en sult blind zyn niet siende

DER APOSTELEN

Lxxvij

die son tot eenetijt toe/ En ter stont viel op hē een dōc
kerheyt en duysternisse/ en al om gaēde socht hise die
hē mitter hāt leyde souden Doē heeft die stathouder ge
louet siende datter was geschiet verwonderende ouer
die leringhe des heren.

En als Paulus en die mit hē warē vā Papho ghe
scrept warē so zyn si geromē tot Pergen In Paphilien
mer Ioannes affreydēde vā hē is weder om gherexst
tot Hierusalē Mer si als si die landē dootwādeli had
dē zyn geromē vā Pergē tot Antiuchiē in Pisidiē/ en
in die synagoge ingegaē zijnde optē sabbot dach/ zyn
si geseten En na die lesse der wet en der Propheetē/ so
hebbē gesondē die princē der synagogē tot haer/ seggē
de Ghi mānē en broeders isser in v enige redē der ver
maninghe totten volcke die segt.

En Paulus opstaēde/ en mitter hant een teyken
doende om te swigē/ heeft gesprokē. Ghi mānen van
Israēl en ghi die god vreeft/ hoort toe. God vā desen
volck heeft wtuerroēde onse vaderē en heeft dit volc om
ioech verheuen/ doen si vreeinde inwoenders int lant
van Egiptē waren/ en mit eenen hoghen arm heeft
hise daer wtgheleyt/ en omtrent veertich iaren tijt
heeft hi haer manieren inder woestinen verdraghen
En wtghedaen hebbende seuen narien van volcke int
int van Lanaan/ heeft hi hooz gedeelt doot i tot haer
yder lant En daer na gaf hi hooz rechters omtrent
ierhondert en vijftich iaren lanc tot dē propheet Sa
nuel toe En van daen aen begheerde si eenen koninc
i god heeft hem ghegheuen Saul den soen Lis/ een Lre. 8. a.
an van tgeslacht Benjamin veertich iaren lanc En

DIE WERCKEN

1. reg. 16. 1. Dien af geset hebbēde heeft hi haer verwert Dauid om
coninck te wesen vā wiē hi getuych genēde gesprokē
heeft. Ic heb gevonden Dauid dē soē Jesse eenē mā na
minē herte die alle mine wille sal doen

Mar. 1. a. Wi dē sādē vā desen heeft God so hi belooft hadde
voort gebrocht dē volcke vā Israhel den salichmaker
IESVM als Joannes te vorē gepredert hadde voort
dē aēsicht zjns ingāns een doepsel vā penitēcie den volc
ke vā Israhel Mer als Joānes zjnen loop stoude so
seyde hi Wie smoedet ghi mi te wese? Ic en ben die
mā n/mer siet hi rōt na mi wiē ic niet waerdich en bē
Joan. 1. d. dē soē zjre voetē te ontbinden.

† Bhi mānē en broeders/kinderē des geslachts vā
Abrahā en die ond v luyden god vresen v is dat voort
deser salicheyt gesondē wāt die te Jerusale woēde en
hoort princē als si hē niet en kēde en die stemē der pro-
phetē (die welcke op alle sabba hē wordē gelesen) heb-
bē si die (prophetie) hē veroerdelēde stoult En gē saer
des doots vindēde/hebbē si begeert vā Pilato dat hi hē
Luce. 23. 1. dodē wilde En als si alle dingē volbrocht hadde die vā
Joā. 18. d. hē ghescreuē warē so hebbē si hē vā dat hout genomē
en hebbē hē in een graf geleyt Mer god heeft hē ver-
wert vādē dodē die welcke datter ghesie is veel daghen
lang vādē genen die mit hē opghelōmen warē van
Galilea tot Jerusale die welcke zjyn ghelughe zjyn
biden volcke.

En wi verondighē v dat God die ghelofstnisse die
tōttē vaderē is gesiet vervult heeft haer kynderē als
te wētē ons verwert hebbende IESVM * gelijs als
psal. 2 te wētē ons verwert hebbende IESVM * gelijs als
Hebre. 1. d oort indē eerste psalm gescreuē is Dī zyt mī soē hūde

DER APOSTELEN L. xxviij

heb ic v gebaert. Mer dat hi hem vandē dode heeft ver-
 wert/dz hi voert n̄ meer en sal weder keerē tot vergā-
 licheyt/dat seyt hi aldus. Ic sal v gheue ghetrouwelic
 die genade die Dauid is beloest. Daer om siet hij oech
 op een ander plaetse. Ghi en sult n̄ toe laten dat uwe psal. 25.
 jeylighe verganlicheyt sie. Want voerwaer Dauid
 doen hi in zijnre tijt den raet Goods bedient hadde/so
 heeft hi geslapen/en is bi sinē vaderen toe gheleyt/en
 heeft ghesien verganlicheyt/mer dien God verwert
 eest vandē dode die en heeft die verganlicheyt n̄
 esien. Vier o so si v kenlic mannē en broeders/dz v
 oer desen woert vercondicht vergiffenisse der sonden/
 i vā allen dien vandē welcken ghi niet en hebt mogē
 rechtaerdicht wordē doer Moyses wet. Doer de
 u wert rechtaerdich alle die geen die daer gelouet.
 ier om siet toe dat niet ouer v en come dat indē pro-
 eten ghescreue staet. Siet ghi versmaders/en ver-
 andert v/en vergaet. wāt ic doe een werck in uwe da-
 ren/welc ghi niet gelouen en sult waert dattet v ye
 nt vertelde. ¶ Als die Jode dā wt der vergaderin
 gegaē ware so hadē die heydenē dz sy dē nauolgēde
 both haer die woerdē wildē spreken. En als die ver-
 eringe vā malcaderē gescreyde was/so z̄y geuolcht
 alum en Barnabā veel Joden/en geestelijcke pro-
 en/welcken si aensprekende gheradē hebbe dat sij
 dē volstādich bliuen in Goods gracie.
 Mer optē nauolgēde sabboth/quā bi na te samē
 chele stadt o goods woert te hore. Mer die Jode
 die scare/so z̄y si kuuft met nijt/en weder seyden
 ingē die vā paulo wordē gesen [wē seggēde en]

Abac. 1. 6
 tals sij wt
 gegaē wa-
 ren soe ba-
 den sij

DIE WERCKEN

blasphemie sprekende. Doen hebben Paulus en Barnabas moct gripede gesproken. Het was van node/ dat v dat woert goods eerst geseyt soude worden/ mer nu ghi dat van v verworpt/ en oordelt v selue onwaerdich des ewigē leuens/ siet/ so keerē wy ons tottē heydenen wāt alsoe heeft ons die heer gebodē (die seyt). **Isa. 49. 6** v den heydenen tot een licht geset/ op dat ghi die salichz soudt zij/ tot dat eynde der aerden.

Dit horede die heydenen/ so zijse verblijft/ en ptesen dz woert des herē/ en wordē gelouich/ alsoe veel alser totten ewighē leue gheordineert warē. En dz woert des heerē/ wert doer dat geheele landt xbreyt. Mer die ioden maecten toe die geestelike en eerbare vrouwen/ en die ouerste van dier stadt/ en verwertē een xvolginge te ghen Paulum en Barnabam en stielēse wt dē eynde hare landen. Mer si scrudde dat stof hoere voeten op **mat. 10. 6**. haer/ zijn gheromē tot Ieronien. En die discipulē wot **Luce. 9. 4**. den vervult met blijscappē/ en met dē heyligē geest.

¶ Dat. xiiij. Capittel.

Oer het is ghesriet tot Ieronie dat si te samē in gegaen zij/ in een synagoge der Joden/ en spraken alsoe/ datter geloefden eē oueruloedige menichte der Joden en t samē oer der Grieken. Mer die Joden die ongelouich warē hebbē xwert en verualschet die herē tē dē heydenen tegē die broeders. Wier o so zij si daer gebleuē langē tijt/ starckelicke acrbeydende/ doer die hulpe des herē/ die getuych was geuēde dē woerde zijner gracen/ en vleende dat teykenē en wonderlihedē doer haren handē gesriedē/ mer die menichte der stadt deefden hoer/ en die sommige hieldent metten Joden/ dy

DER APOSTELEN

Lxxxix

sommighe metten Apostelen.

Mer alser eē oploop was geschiet te samē, der herde
nē en der iode en oer hoer ouersten/ om hoer ghewelt
an te doe en te stenigē. Dit staende/ so zyn si geuluckh
tot die stedē des lants Lyraonie/ Listerē en Derben
en in istāt daer ront o bi liggēde/ en daer predicte si dat
Euāgelium. En te Lysterē sat een mā cranchaen zyn
roete/ crepel wt zynre moeder lichaē/ die noeyt ghewan
delt en hadde. Dese hoerde Paulum sprekēde/ die welc
ie hē angesie heeft en siede dat hi dz geloef hadde om
jesont te wordē/ soe sprac hi met luder stemmē. Staet
op dinē voetē recht op/ en hij sprong op/ en wandēde.
Mer die scare doen si saghē tgeen dat Paulus gedaē
adde/ so hieue si haer stemmen op/ en seyde in Lyraoni
he (spracck). Die Godē zyn nederghedaelt tot ons in
menschen gedaente En si hietē Barnabā. Jupiter en
Paulum Mercuriū o dat hij dat woert voerde. Mer
Jupiters priester die wer haer staet was/ brenyende
ten en cranssen voer die doze/ woude met die schare
ferhande doen.

Doen die Apostelen Barnabas en paulus dat ghe
woert hadde/ so hebbē si mē gestroorde clederē onder die
schare gesprongē/ roepē en seggende. O ghi mannen
aer o wilt ghi dese dingē doe. Wi zyn oer mēschē scul
h inde seluē gebreken/ daer ghi mede syt besmet ver
idigēde/ dat ghi vā desen ydelen dingē v wilt beke- psal. 146.
totte leuēdigē God/ die gemaect heeft hemel ende
de en die zee/ en alle die dingē die daer in zyn/ die in
erledē tijden toe gelatē heeft alle mensche te wandelē
jore wegen. En is waer dat hi hē seluē/ sander ge

DIE WERCKEN.

kyrch niet gelatē en heeft/ als hi ons weldadē was g
uende vandē hemel/ verlenēde regē en vruchbarige
den/ suollende met spijs en blijscap onse herten. En
dit seggende/ en constē si nauwelic dat volck bedwin
gē/ dat si hē luyden geen offerhande en deden.

Mer daer quamē sommige Joden vā Antiorchie en
Iconien/ die welckē als si die scaren bekalt hadden en
Paulū ghestenicht haddē/ so hebben si hē wt die stad
getogen/ vermoedende hē doot te wesen. Mer als h
die discipulē omsingelt haddē/ so is hi opgestaen en i
die stadt gegaē. En des anderē daechs/ is hi met Bar
nabā gereyst tot Derben. En als si dier stat Teuāg
lie gepredict haddē en veel menscē geleert/ soe zij si w
der gereyst tot Lystram/ en Iconie/ en Antiorchien d
zielen der discipulen weder sterckēde/ en haer sōmar
de/ dat si indē gheloue volstandich bliuē wilden/ en d
wi doer veel tribulaciē in dat rijcke Gouds moete ge
En als sij haer dan met stemmē doer alle ghemeene
priesters geordineert haddē/ en ghebeden haddē mi
vasten/ so hebbē si hoer dē heer beuolen/ in wien si gh
loeft hadden.

En doer Pisidiā gereyst zijnde/ quamē si in Paph
lien. En als si dat woert gepredict haddē tot Perge
so zijn si neder gedaelt in die stadt Aitaliā/ en van dae
zijn sij ghescheept tot Antiorchien/ van waen dat si d
genadē gods warē ouergelēuert tot dz werck dz si v
brocht hebbē. En als si gheromen waren en die gh
meente vergadert hadden/ hebbē si vertelt/ alle dat g
dat god met haer gewrocht had/ en dat hij dē heyden

DER APOSTELEN

Elxxx.

Die doer des geloefs gheopent hadde/ en si vertoel den
daer bi den discipulen een langhe tyt.

¶ Dat. xv. Capittel.

Ende sommighe ofcomende van Judea/ leerden galaz. a.
die broeders. En si dat ghi besnede wort na die
wise van Moyses/ so en moechdi n̄ salich z̄y/ als daer
om nu geen cley n̄ oploop en twist op geresen was de
Paulo en Barnabe/ so hebben si opgestelt tegens die
dat Paulus en Barnabas en sommige anderen met
hē luyde op souden reysen tot Jerusaleem tottē Apo-
stelen en priesteren om deser vzagen wille/ waer om dat
si vander gemeente geleyt wesende/ hebben doer ghe-
gaen Phenice en Samarien. vertellende die bekerin-
ge der heydenen en maecten alle den broeders eē groote
blyscap. Mer doe site Jerusale quamen z̄y si ōs an z̄e ge-
weest/ vander gemeenten en vanden Apostelen en vā-
dent priesteren/ en hebben verrondicht alle dat gheen toudens
dat God met hoer gedaen hadde. Doen stonden daer
sommighe op van die secte der phariseen/ die gelouich
waren ghe worden segghende/ dattet van node was/
haer te besniden/ en te ghebieiden dat sy Moyses wet
souden houden. Ende die Apostelen en diet priesteren
quamen te samen om te beraden van deser saccken

¶ Doen daer nu veel twist op stont/ soe heeft
Petrus opstaende ghesproken tot hoer. Ghij manne
ende broeders weet dat God van ouden daghen on-
der ons verrozen heeft/ dat die heydenen doer minen
mont dat woert des Euangelij's hoeren souden ende
ghelouen. Ende God die de herten bekennt/ heeft haer

DIE WERCKEN.

getuych gegeven/ geuende hē den heyligen geest/ gelijcken ons oer/ en en heeft geen ondersceyt gemaect tusschen ons en hoer/ naden mael dat hy haer herten doert geloef ghesuuet heeft. Daer om/ wat temteert ghi nu Godt/ om op te legghen een Yocke op die hal- sen der discipulen/ dat noch onse vaderen/ noch wi heb- ben mogen dragen. Mer wi gelouen doer die ghenade ons heeren IESV Chzisti salich ghemaect te wor- den gelijcken als si oer. En die geheele menichte heeft geswogen/ en hoerdē Barnabam en Paulum/ vertel- lende die teykenē en wonderlijchedē die god doer haer gedaen hadde/ onder die heydenē.

En als si stille sweghen/ soe heeft Jacobus gheam- woert seggende. Ghi mannen en broeders hoert my Symeon heeft vertelt hoe god eerst heeft geuisciteert. om te nemē een volck wt den heydenē in sinen naē/ en hier mede arcorderen die woerden der propheten/ als gescreuen is. Daer na wil ic weder comen/ en sal den Tabernakel Davids weder timmeren/ dat veruallē is/ en zijn veruallinghe sal ic weder op vernieuwen en salt op rechten/ op dat die menschen dyē ouer gebleuen zijn den heer mogē soucken / en alle die heydenē daer mijnē naem ouer aen geroepen is/ spreect die heer di alle dese dingen doet Godet zijn alle dese zijne werck
 tis zijn
 werck
 bekennt vander werelt aen. Daer om besluyt ic datm geen onrust en make den genen die wt den heydenen hem tot god bekeerē/ mer dat men hem luyden scriff dat si hem wachtē vandē besmettenissen der afgoder en van oncuysheyt/ en van dat gheworcht is/ en va bloet. Want Moyses heeft se van voerleiden tijden i

DER APOSTELEN Lxxxv

llen steden die geen die hem prediken in den synago-
gen daer hi alle sabboth dage gelesen wort.

Doen behaerhet de apostelen en den ouden met al
der gemeente dat si manne wt hoer verroze sonder
ynden tot Antiochien met paulum en Barnabam/
als Judam metten toenaem Barsabas en Sylas
e vernamste onder den broederen seyndende doer
aren handen brieuen dit inhoudende.

Die apostelen en priesteren en broeders den broe- † dye oude
ren dye tot Antiochien en in Syrien en in Cilicien broeders
in die wt den heydenen (bekeert) zijn Saluyt. Want
i gehoert hebben dat sommige van ons wt gegaen
nde v so stoert hebben doer woerde uwe sielen t wac † omkeren
baer makende [gebiedende v besneden te worde en de
wet te houde] de welcke wijs niet beuolen en had
i. So heeft ons eendrachtelike vergadert wesene
goet gedocht wuerroten manne te seynde tot v
t onsen beminden Barnaba en paulo mensce dye
er sielen ouer ghelouert hebben voer den naem ons
ren IESU Christi. Daerom hebbe wij gesonden
dam en Sylam die voer dat selfe niet verorden
condigen sullen want het heeft de heylige geest/
ons goet gedocht dat wi v niet meer lasten op sou
leggen dan dese nootsakelyke dingen als te we
dat ghi v wacht van dat gheen dat den af goden
offert is en van bloet en van dat gheuzocht is/
an oncuysheyt vanden welken ist dat ghi v ont
t so sult ghi wel doen blyft ghesont.
s dese dan voer ghelaten ware so zijn sij gerome
Antiochien en die menichte verghadert wesende

DIE WERCKEN

hebben si den brief ouer geleuert/als sy dien gheseser
hadde/worden si veruolt ouermits de troost. Mer Ju
das en Silas want si oer propheete ware/so hebbe si
†getroeft. met oueruloedige woerde die broederen vermaent en
gesterct. En als si daer een wijl tijts getoest hadden
zijn si werch laten gaen met vrede vanden broederen te
den apostelen. Mer het dorchte Silas goet daer te bl
uen/mer Judas is alleen geroepst tot Ierusal
En Paulus en Barnabas bleuen wonede tot Anti
chien/leerende en verondighende oer met veel meer a
deren dat woert des heeren.

Mer na een deel dagen heeft gesproke Paulus te
Barnabam/laet ons nu weder om keerde/onsse br
ders besouken doer alle steden inden welcke wi ve
rondicht hebbe dat woert des heeren/hoe dat si he he
den. Mer Barnabas riet dat si Joanne mette toem
Marcus oer mede soude nemē. Mer Paulus en w
de nē dat hi bi haer geuoecht soude worde/als den
nē die haer of was ghegaen wt Pamphiliē/en m
haer in dat wert niet en was gegaen. Doen isser t
schen haer soe scarpen twist geweest/dat die een va
den anderē gesceyde is. En dat Barnabas met hē
mende Marcum scepte in Lypren/mer Paulus t
hem verkiefende Silam is geroepst ouer gegene zij
vande broederen der genade Gods. En hi doerwā
de Syriam en Ciliciam/die gemeente sterckede/ E
biedede te onderhoude dne gebode der apol
len en der ouderē. ¶ Dat. xvi. Capittel.

¶ Als hi is gecomē tot Derben en Listrē/en
daer was ee discipel Tymotheus genoet/een

DER APOSTELEN Lxxvij.

Zoetſcher vrouwe ſone die gelouich was/mer zij van
 was een Brier. Deſen gauē eē goet getuych die broe
 erē die daer warē te Lyſteren en tot Iromen. Deſen
 alde Paulus dat hi met hem ſoude reysen/en hē me
 e genomē hebbēde heeft hi hem beſneden om der Jo
 in wille/die in dien plaetſen warē/wāt ſi wiſten alie
 mē dat zijn vader een Brierk was geweest. Naer theyden
 s ſi doer die ſteden gingen/ſo gauen ſi hoer te onder
 udē die inſettinghe die gheordineert waren vanden
 oſtelen en den ouden die te Jeruſalē waren/wacr
 er dat die gemeentē int geloue gheueſticht worden
 wordē oueruloedich int getal daghelix.
 Mer doen ſi doer Phrygiā en dat lant vā Galaciē
 reyst hadde en belet warē doer dē heylighen geest/
 t woert te ſprekē in Aſia/gereyſt weſende in Miſi
 leyden ſi toe om te gaē in Bithyniā/en dē geest
 lietet hoer niet toe. Mer als ſi voerby Miſiā ge
 en waren quamen ſi of tot Troadem. Ende paulo
 enbaerde een viſioen by nachte. Een man vā Ma
 onien was daer ſtaende/en hem biddende en ſeg
 ende. Gereyſt weſende in Macedoniē/roemt ons
 hulpen. Mer als hi dit gheſicht gheſien hadde/ter
 at hebben wi naerſtich gheveeſt om te reysen in
 aredoniē ſeker ghemaert zijnde dat ons dye heer
 roepen hadde om hem luyden dat Euangelium
 tediken. Als wi dan v. in Troade op gebroken wa
 ſe zijn wi rechts loops geromen tot Samothra
 ende des anderen daerhs tot Klapeſ/en vā daen
 Philippiſ/die welcke dat is die hoofſtadt des lants
 v. Macedoniē een vrie ſtadt.

DIE WERCKEN

En wi waren sommige dagen in dese stat verstoru-
de. En opten sabbotij dach zijn wi wt gegaen buyte
der stadt aen die rivier; daer dat gebet plach te gescie-
en sitende hebben wi gesproken den vrouwe die daer
te samen gecomen waren. En een vrouwe ghenoen
Lydia/ God dienēde/ een purpur veruoepster der st.
vanden Tiahirenen heeft ghelooft/ wiens he-
die heer gheopent heeft/ dat si aenmercte dat gene d
van Paulo wert gheseyt. Als si nu ghedoept was.
haer huys gesin/ so heeft si gebede seggende. Ist sake
gi mi gelouich hebt gerkent te wesen inden heere.
gaet in mi huys en blijfster/ en si heeft ons gedwoog

Mer het is geschiet als wi gingen totten ghebet
dat ons te gemoet liep een maechden/ hebbēde e-
waer seggende geest/ die groot ghewin was geuen
haren heeren doer waer seggen. Dese selue volger
paulum en ons/ riep segghende. Dese menschen z
knechten vanden alre hoerhsten god/ die v den wo-
des salicheyt verrondigen. En du dede sij veel dag
Mer Paulus dit qualijc nemende/ en hem omkeere
de heeft hi den geest ghesproken. Ic gebiede v doen
naem IESU Christi/ dz ghi wt gaet van haer. En
is wt gegaen ter seluer vzen.

Mer haer herē siēde dat dē hope haers profijts w
wtgeuaren/ so hebbē si Paulum en Sylam anget
en geloght op die markt tot die ouersten/ en steller
haer voer die Rotghemeesterē hebbē sij gesept. I
menscē na den mael dat si Joden zijn/ verstorē o
stadt/ en verrondigen ordinancien die wi niet en n
ten ontfangen noch houdē om dat wi Romeynē:

DER APOSTELN. Lxxxij.

2. totin 116

En die scare liep te samen tegens hoer/ en die Bor:
ghemcesters schotende haer cleederen hebben ghebo
den datmen haer niet roede slaen soude. Ende als sij
haer veel slagen gegeuen hadden/ so worpen sijse in
den kercker/ ghebiedende die bewaerder des kerckers
dat hi haer naerstelijken bewaren soude. Die welcke
als hi sulcke gebodt ontfangē hadde/ heeft haer inden
binnēsten kercker geworpē/ en sloot haer voete indē
stock. ¶ Wte te middernacht paulus en Syllas bid
dende loofden God. En die daer gheuange waren
hoerden hoer. En haesteliken isser geschiet een grote
aerbeuinge/ also dat die fondamentē des kerckers be
wegen worden. En ter stont so zijn alle die dozen ghe
opent/ en die handē van allen (den geuange) zijn ont
bonden/ als dan die bewaerder des kerckers ontwaert
wesende/ sach die dozen des kerckers gheopent/ so sou
de hij hem seluen mette wtgetogen swaerde ghedoot
hebben/ menende dat die geuange ontlopē hadde ghe
veest. En paulus heeft met luyder stemmē geroepē:
eggende. En doet v seluen niet quaets/ want wi zijn
alte samen hier.

En licht gheeyfret hebbēde spront hi daer in/ en ver
aert zijnde/ heeft hi paulo en Sile te voeten geuallē
n haer wt geleyt hebbēde sprac hi. O herē wat moet
doen/ op dat ic salich mach worden? En si hebbē ge
proken. Beloeft inden heere IESVM/ en ghij en v
uys sult salich zijn. En sij hebben hem gesproke dat
roert des heeren/ en alle den ghenē die in zijn huys
waren. En haer mede nemende in die vte des nachts
heeft hi haer wonden ghewassē/ en hi is ter stot

DIE WERCKEN

gedoopt met alle zij huyfgesin. En als hij haer in
huys gebzocht hadde/ heeft hi hoer die tafel voer g
t gekouede set/ en heeft hem verblijt dat hi in alle zijn huys
den heer de gheloeft hadde.

¶ Ende als den dach was op ghegaen/ soe h
ben dye Borghemeesters ghesonden die boden/ se
ghende/ laet die menschen gaen. En die Kerckem
ster vercondichde Paulo dese reden (segghende) I
Borghemeesters hebbē gheseynt/ dat mē v losch sou
latē gaē. Daer om nu wt gaende/ gaet in vrede. Na
paulus heeft hoer gesept. Si hebbē ons openbaerl
geslagen zijnde sonde sake/ na den mael dz wi Kom
nē zijn in de kercker geworpen/ en worpē si os nu h
in cliken wt. Alen so niet/ mer laet si selfs romē/ en
wt leyde. En die bodē hebbē de Borghemeesterē d
woerde te kennē gegeuē. En si zijn beureest gewe
gehoert hebbēde dattet Romeynē warē/ en romē
hebbē si haer gebedē/ en haer wt gebzocht hebben
Baden si dat si wt der stadt gaen wilden/ mer gheg
zijnde wt den kercker/ hebbē si tot Lidiam ingheg
en die broeders gesien hebbēde/ hebben sise ghetra
en si zijn ghereyst.

¶ Dat. xvij. Capittel.

WEr als si doer Amphipolim en Appolonie
reyst warē/ quamē si tot Thessalonica dair e
synagoge was der Joden. Mer paulus na zijne
woentē ghinc tot haer in/ en op drie sabbot hē sprac
hi haer vanden scriftē/ open doende/ en voer seggen
Luc. 24. 9 dattet van noden was Christus te lyden en vand
dooden te verrisen/ en dat hi Christus IESVS we

DER APOSTELN. L. xxxiiij

Die welcken ic (sprac hi) v verrondige. En sommighe
 vt hem hebben gheloeft/ en zijn Paulo en Syle toe
 heuallen/ en oock een groote menich te vanden God
 zuchtigē Jode/ en n̄ weynich edele vrouwen.

Mer die ongelouige iode zj met indichēy beroert ge
 eest/ en met hem ghenomē hebbēde sommighe bane
 reuen quade mannē/ en een menich te vergadert zj
 so hebben si die Stadt in beroerte gestelt/ en gewelt
 ende den huysē Jasonis/ sochten sise voer dz volck
 t te leyden. En als si haer niet gheuondē en hadden
 togen si Jasonē en sommighe broederē tot die prin
 cipal stad/ roepende. Dese dye den oloop der aerde in
 roerte gestelt hebbē/ zijn hier oer geromē/ welcke dz
 son heymelick ontfanghen heeft/ en dese alte samē
 en tegen die insettinghen des Keysera/ segghende
 SVM te wesen eenē anderen coninc. En si beroer
 t die scare/ en die Borghemeesters der Stadt dye dit
 vorden. Ende ontfanghen hebbende onschult van
 son en vandē anderē/ so hebbē si haer laten gaen.

Joā. 18. 9.
 Dat volck

Maer die broeders hebben haestelijcken by
 ht Paulum te samen met Sylan wtghelaten/
 Berrheam. Dese als sy daer gheromen waren/
 vijnse ghegaen in dye Sinagoge der Joden/ wāt
 waren vanden hoorchsten gheslachte onder dye
 en die te Tessalonien waren/ dye daer ontfinghen
 voert met alre toegheneyghentheyte des herten
 jelijc die schriften ondersouckende/ of dese din
 alsoe ghelegghen waren. Ende voerwaer veel
 er geloeft van haer/ ende eerbare Griecse vrou
 en niet weynich mannē. Mer als die Joden van

DIE WERCKEN

Thessalonien bekent hadden dattet woert Gods oec
tot Berrheen van paulo vercondicht was / soe zijn
geromen en hebben daer oer die scharen beroert. En
doet stont hebbē die broeders paulum wt ghelast
dat hij soude gaen als of hi opter zee woude. Mer
las en Timotheus zijn daer gebleuen. Mer die pa-
lum gheleyden / hebben hem gebrocht tot Athenē
en ontfanghende een ghebodt aen Silam en Tim-
otheum dat si hem volgen souden opt alre eerst al-
mochten / so zijn si ghereyst.

Mer paulus als hi haer te Athenē verwachtte / si
sinen gheest onstekte gheweest in hem / doen hi sie
was. dat die stadt gheneycht was totten dienst der
goden / daer om disputeerde hij metten Joden en
ten Goddurchtigen inder sinagogen / en op de ma-
daghelijc met den ghenē die bi gheual tot hē qua-
Mer sommige der Epicureen en Stoyci filoso-
feuen inz hē en die sommige seyde / wat wil dese
nutte clapper seggen? En die andere (spraken)
schijnt dat hi is een verrondiger / van nievren dijn-
om dat hi IESVM en die verrisnisse hem verco-
de. En si hebbē hem aenghetast en gheleyt in die
te van Mars / seggēde. En mogen wi niet weten
ke dat is dese nieuwe leeringhe die van v vercon-
werdt. Want ghi brengt sommighe nieuwe dijn-
voer onsen oren. So willen wi vā vreten wat dese
ghen willen vreesen. Mer die van Athenē als fan-
die vrenide (luyde) die daer verkeerde / en seyde ne-
op toe / dan om wat nyens te seggē of te hore.
En Paulus staede opt middel der strate vā 11

DER APOSTELEN.

L. lxxxv.

spitack. Ghi mannē vā Athēnē/ ic sie v bi na in alle stur
ken wangelouich/ want voer bi gaende/ en aensicnde
uwē Gode dienst/ so heb ic oec geuondē een outaer
daer op geschreue stonde/ dē onbekenden God Daer
in den genē die ghi onwetēde zyt eerende/ desen ver-
ondige ick v. God die gemaert heeft die werelt/ en al-
e dat gene dat daer in is/ dese na dē mael dat hij is een
leer des hemels en der aerden/ so en woem hi niet in
empelen die mit handē zyn gemaert noch hy en wort
er niet met mensre handē geeert/ enich dinc behouē
e in dien hi allen dingē dat leuen en den adem ouer al
geuende/ en hi heeft gemaert wt een [bloet] alle dat
eslacht der mēscen/ dattet soude wonē/ op dē aensicht
er geheeler aerden/ en heeft gestelt besette inden/ en
iset haer lijdē terminen hare woninghē/ dat si god
urken soude/ of si hē bi auentuerē geuoelen en vinde
ochten/ hoe wel dat hi niet verdeen is vā een yeghe
van onsen/ want doer hem leuen wi/ en worden be-
egen/ en zyn wi/ als oer sommighe van uwē Poetē
seyt hebbe/ want wi zyn oer van zyn gheslachte. In
u wi dan vanden Godliken geslachte zyn/ so en sullē
niet meenē/ dat God gelijk is den goude of den sil-
re/ of enen steen die metter konstē ghestekē is/ of te
ndinghe der menschen.

En tis waer dat God met dē tijt vā deser onwetē-
t doer die vingerē heeft ghesiet tot noch toe/ mer nu
indicht hi dē mēscē/ dat si alte samē op alle plaetsen
sekerē soude/ daer o/ wāt hi gestelt heeft enē dach in
welckē hi ordelen sal dē omloop der aerde met recht
ordicheit/ doer dien man/ doer welckē hijt beslotē had

aa. l.

DIE WERCKEN

De allen mēſchen geloef houdende/ als hi hē vandē
 den verwoert hadde. ¶ Mer als ſij die verrisenij
 der dodē hadden gehoert/ ſo beſpotteden hē die ſom
 ge/ mer die ſommighe ſeydē/ wi ſullen vdaer weder
 hoze. Alſoe is Paulus wt ghegaen/ wt dat middel v
 haer. Mer ſommigemannē hē aenhangende hebb
 geloeft/ indē welckē oer Dionisius genoet Ariopa
 ta was/ en een vrouwe genaet Damaris/ en ander
 met haer. ¶ Dat. xvij. Capittel.

Oder na [Paulus] geſcreydē wesende vā Aithē
 is geromē tot Corinthen/ en hi vant eenē Zi
 genoet Aquila/ geborē wt Ponto/ dit onlangē gere
 was wt Italiē/ en zij huysvrouwe Priscilla/ wāt
 dius gebedē hadde/ dat alle die Jodē wt Romē rey
 ſouden. En tot deſen is hi gegae. En want hi van
 ſelue hantwercke was/ ſo bleef hi bi hoer en wort
 En haer konſte was/ tenten te breyen. En hij diſ
 teerde inder ſynagogē alle ſabbotdaghē/ en hy
 ract te ſamē den Jodē/ en dē Griekē.

Inaers
 ſich int
 woort.

Mer als Silas en Timotheus gheromē waren
 Macedoniē/ ſo wort Paulus benaut indē geest.
 den betugēde/ dat IESVS Chriſtus was. Mer a
 daer tegen ſeggende warē en blaſphemie ſprekē
 heeft hi zij clederē wiſcuddende geſproken tot haer
 bloot ſi op vhoofst. Jr ſal voertaen reyn tottē heydē
 gaē. En vā daer itreckēde/ heeft hi gegae in eēs
 huys genoet Zuſtus/ die God dienende was/ wi
 huys rakende was die ſynagoghe. Mer Criſpus
 ouerſte der ſynagoghē/ heeft dē heer gheloeft n
 zij huys/ en veel vandē Corinthē horende gheloeft

en worden ghedoopt.

Mer die heer seyde snacchs Paulo, doer een gesin-
te. En wilt niet vzesen/mer spreect en en swighet niet
laer om dat ic bi v ben/ en niemant en sal v aengaen/
nu v last te doen/ wandt ick in deser stadt veel volgh-
te hebbe. En hi heeft daer gheseten een iaer sanc/ en se-
naenden leerende hoer Woods woort.

Mer als Gallio stadt houder vā Achaiē wae/ so zij
ie Jodē int eendrachtigē moede opgeresen tegē Pau-
lū en hebben hē gebtorcht voer dē rechtersstoel seggende
dese raet den menscē tegen der wet/ God te cre. Mer
als Paulus nu bereyde den mont te openē seyde Gal-
lione Jodē. O ghi Jodē waert dat ic enich orecht/
te bose mis daet ware/ soe soude ic v wel te recht lyde
er ist een questie vande woerde en name en vā wrec-
et/ soe siet ghi selue toe/ want ic geen rechter vande
dingen en wil zij. En hi heeft haer verdreue vande
rechter stoel. Mer die griekē alte samē aengenuat heb-
ide Sostene den ouerste der synagoge/ sloghen sij
voer dē rechtersstoel/ en Gallio en achtte op dese din-
gen. En Paulus noch daer nae vertoene de veel da-
en den broederen adieu geseyt hebbēde/ so is hi ghe-
uen in Syriam/ en dat met Priscilla en Aquila hem
ghhende. En hi heeft zij hooft gesloten in Lenchte
nt hi hadde een gelofte. En hi is gerome tot Ephe-
sū en heeft haer daer gelaten/ mer hi ingegaen zijde
synagoghen/ disputeerde met den Joden. En als
hem baden/ dat hi wat meer tijts bi hoer bliue wou-
en heeft hijs niet gheconsenteert/ en hy maecte vā
hijz of seyde seggēde [Ick moet voer al die aen-

DIE WERCKEN

staende hoerchtijt houden tot Jerusale/ mer Jc sal we
der om tot v comē wilt godt. En is gereyft vā Ephē
so. En als hi gecomē was tot Cesariē/ en op ghegaen
was en die gemeēte gegroet hadde/ so reysde hi op tot
Antiochien/ en wat tijt daer xtoeft hebbende/ is hi
ghereyft doerwandelende al geheel dat lant vā Gal
thien en vā phrygiā/ sterckende alle die discipulen.

Mer tot Ephesiē is gecomē een Jode mette naen
Apollōs/ van Alexandriē geborē/ een welsprekēde mē
mogende in scriftē/ dese was onder wesen inden wēd
ons herē/ en bernēde vā geest/ sprac hi en leerde naer
stelickē dat geen dat vandē heere was/ wetende alle
dat doopsel vā Joannis. En dese heeft bestaē vzlick
inder synagogen te spreke. Wie als Priscilla en Aq
la gehoert hadde/ so hebbē si hem genomen tot hē/ e
hebbē hem den werch des herē volmaecteliker ond w
sen. Mer als hi woude reysen na Archaen/ vermaer
hebbende die broeders/ hebbē si gescreuē den discipu
dat si hem ontfangē souden. En als hij daer gecom
was/ holp hi dē genē veel die daer geloest hebbē [do
die gracie] want hi xwan die Jode seer en openbaer
ken/ bewisende doer scriftē dat IESVS die Christus
was.

¶ Dat. xix. Capittel ¶

Wer het is geboert als Apollo was te Cozin
en Paulus die bouēste landē doerwādelt he
bende quam tot Ephesiē. En geuondē hebbende so
mige discipulen/ sprac hi tot hoer. Vrebt ghi oer dē h
ligen geest ontfangē/ na dat ghi hebt gheloeft. En
hebbē geseyt tot hē. ymmer wi en hebbē oer niet gē
hoert ofter enē heyligē geest is. En hi sprach tot hi

DER APOSTELEN

Lxxxvij

In wien sijt ghi dan gedoopt? En si hebbe geseit In
Joanes doopsel. Mer Paulus heeft geseit. voerwaer
Joannes heeft gedoopt mettē doopsel der penitēcie
rekenende dē volc vande genē die toetromende was na
ē dat si soude gheloue dat vā Christo IESV is. Dit
ehoert hebbede zij si gedoopt indē naē des herē IE-
SV En als Paulus die handē op hoer hadde gelen is
cromē die heylige geest op hē en si sprake met tonge
i propheteerē En alle die māne warē bi na. xij.

Mer inder synagoge ingegaen zijde/ sprac hi vzelic
se maendē lanc disputerēde en radende vande rijcke
doods. * En als die sommige schart worden/ en
niet en geloefden/ qualic sprekende vande werch des
re voer die gemeente/ getredē zijde van hē heeft hij
in discipulē of gescreyde/ dagelijcx disputerende in een
le eens mans Tyrannus genoēt En dat duerde. ij.
ē lanc/ also dat alle die geen die daer woendē in Asia
endē dat woert des herē IESV/ te samē die iode en
Griekē/ en god dede doer die hādē Pauli nē cleyne
achtighe teykenē/ alsoe dat oec van sinē lichame die
reet doerke en die collierē gedragē wordē op dē sielke
die sielē screyde van haer/ en die bōse geestē gingē

En sommighe vande omgaendē Joden
daer besweerders warē/ hebbe hem onderwondē
te roepē den naem des herē IESV ouer die geen
daer bōse geesten hadde seggende. Wi beswerē v
ESVM die Paulus predict/ en twaren seue sonē
enē Jode (genoemt) Treue/ een ouerste der prie-
en die dat deden En die bōse geest antwoerdende/
st gesprokē. Ic kenne IESVM en paulum niet

DIE WERCKEN

ic mer vele zyt ghi. En die mēse indē welken die bo
geest was sprangēde op haer/ en hare geweldich zy
heeft hi haer te stert gewreeft/ also dat si naect en gi
wot hepe vet die huyse En dat is opēbaer geworde
samē alle kē Jude en de Grieken die daer woonden
Ephesen en der is gewalle op hoot allen een vrese
die name gods voert groot gemaect

En veel der gelouigē quamē belijde en verro
gēde haer werke En veel vet hoot die mit swarte co
ste omgegaē had de hoot boeke te samē brēgēde/ hi
bē die verbrāt in alre mēse te gewoerdichheit/ en eu
reket hebbede haer waerde hebbe si gevonden des g
rystich duyseu (penningen) So siet dighen vele
gods woort en wert genestich hi Dit geschiet zyde
Paulus indē gheest voor Marcionē en Achaiē ve
bi gaēde tot Jerusale te reysen segghende Ma dat
daer gewreeft hebbe so moet ic oec Romē sien mer
sonde hebbede in Marcionē twee vet de genē die hi
diēden als Timotheum en Crastum so is hi gebl
een wijs tijts in Asia.

Tranden
vech des
heeren

Mer in dier tijt is op gereze genē deine oploep
dien wege want een mā genoēt Demetrius een g
smit die Dianen siluerē tempel maecte/ gaf de coi
naren geen cleyu gevein. Dese by malander ge
hebbede en den ghenē die wet duyde waren van
gheliken dingē heeft hi gesproke. O hi mannen v
dat vet vā desen hant wert gevein hebbe en ghi sie
hoot dat nzaleen tot Ephesen mer oec dat geh
lant van Asien dese Paulus heeft wijs ghemac
heest of gheert een grote scare seggēde/ dat ic g

DER APOSTELEN

L. xxxviij

Gode en zy die met hande gemaect wordē. Mer het en sal niet alleen perikel zy ons/om dat ons hā werre verwoypē sal wordē/mer oeck datten tēpel Diane der groter Godinne voer nū gearht sal zy/ en toecomēde sal zy dat oer haer mogēthz verniet sal wordē/welcke geheel Asien en die werelt dient. Dit gehoert hebbē de zy si veruolt met tootnichheyt/ en hebbē gheropen seggēde. Diana der Ephesien is groot. En die gehele stat is vuolt met cōfusie/ en hebbē met eenē moet een oploep gedaē in die opēbaer speelbaen/ gripēde Sayū en Aristarchū vā Macedoniē Paulus gesellen Mer als Paulus ingaen wilde tottē volc/ en hebbent hē die discipulē nū toe gefarē. En sommige oer vandē opper stē wt Asien die zy vtiendē warē/ hebbē tot hē gesondē biddēde/ dz hi hē nū en wilde in die speelbaen geuē. En die sommige riepen aldus/ sommige anders/ wāt die vergaderingewas verstoert/ en veel vā hē en wijsē nū wt wat sake dat si te samē gecomē waren.

En si hebbē Alexandrū vander scare wt getoghē/ als hem die Joden voert stietē/mer Alexander metter hāt stil swiginge begerēde/ vroude den volck besreyt doer welkē als si (hē) bekēdē eē Gode te zy/ so isser eē stēme vā haer allē opgegaē roepēde/ bi na twe vāe lant. Diana der Ephesie (godinne) is groot

Mer als die scrīuer die scare ghestilt hadde/ heeft hi gesēit Ghi mānen van Ephesie/ wie isser doch vandē mēschē die niet en weet/ dz die stat vā Ephesie is een dienaer sse Diane/ der groter godinne/ en des beekdes dat van Jupiter is of gheromen. Mae demael dan dat er niemāt hier tegē seit/ so ist vā node dz gi besaet zijt

DIE WERCKEN

en niet ouer dachteliken doe want ghi hebt dese
schen hier voer gebrocht (de welcke en sijn) noch ke
rouers/noch lasteraers tegē uwe Godinne. Mer
dat Demetrius en die constenaers dye met hē zyn
gen yemāt aenspraet hebbē/men hout gemeenē n
en daer zyn sladt houders/laet si malkanderē besch
digen. Mer ist dat ghij yet van anderē dingē vtaet
dat machmē in die wettelike vergaderinge scheyd
want het is te sorgen dat wi besculdicht sullen wor
vanden oploop van huyden/in dien daer gheen sa
en is waer vā wi bescreyt soude mogen doen van den
oploop. En als hi dese dingen geseyt hadde/soe he
hi die gemeente laten gaen. ¶ Dat. xx. Capitte

O Er na dat dese beroeringe gedaen is gevo
roepede Paulus die discipulen tot hē/en h
indē armē nemēde/is hi gercyft om te trecke in M
redonien. En als hi die landē doerwandelt hadde
haer veel woerden vermaent hadde/so is hi gerom
in Griekē. En daer drie maendē vertoeft hebben
als hem lagen geseyt waren vandē Joden/doen h
Serien wilde varen/so heeft hi inden sinne ghe
weder om te keere doer Macedoniam. En hem in
uolcht tot Asien Sopater vā Berrehen/en van T
lome Aristarchus/en Secundus/en Gayus vā i
ben/en Tymotheus/mer vet Asien Tythirus/en
phimus. Dese als si voer waren ghegaen/so heb
sionē ghewacht tot Troaden/mer ve scheeptē of
die dagen Azimozum van Philippen/en zyn tot h
geromē binnē vijf dagen tot Troaden daer wi sijn
hebben seuen daghen.

DER APOSTELEN Lxxxix

Mer op eenē dach der sabbothen/ als die discipulen
te samen waren geromē om tbroot te breken/ so heeft
Paulus haer gepredict willende des anderē daerhs
reysen. En hi heeft die reden vertoghen tot inde mid
ternacht. En daer warē veel kaersen op die eet camier
daer wi vergadert waren. Mer een Jonghelinc ghe
noemt Euthicus sittende in een veynster als hij be
waert was mzenē swarē slaep/ als Paulus lāc was
prekende/ noch meer beswaert met vaerck/ heeft ghe
tallen vanden derden solder nederwaert / en is doot
op gheboert. Mer als Paulus of gegaen was/ heeft
hi gelegen op hem/ en hē omuangende seyde hi. En
vilt niet verstoert wordē/ want zijn siele is in hē. En
als hi op gegaen was en tbroot gebroken hadde/ en
reptoeft hadde/ langhe te samen gesproken hebbēde
den dageraet/ so is hi ten laetsten ghereyst. En sij
corhten den Jongelinc leuende/ en zj niet weynich
ertroost gheweest.

met hoer
ghedispu
teert

Mer wi in t'schip ghegaen zijnde/ voerē nae Asson/
allēde Paulū daer ontfangē/ wāt hi also geordineert
adde/ ouer lant den werck an nemēde. En als wi tot
Asson te samē geromē waren hem ontfangen hebbē
zij wi geromen in Mililenē. En van daer varēde
in wi des nauolgendē dages geromē tegen Rhium
i daerhs daer na zj wi gelāt an Samum. En ver
euende in Trogillen/ so zj wi des anderē daerhs ge
mē in Miletē. Want Paulus hadde voergenomē
i Ephesen voerby te varē/ op dat hi den tijt nyet en
de slijtē in Asien/ wāt hi haeste/ waert hem moge
de Pingster dach te Jerusalem te houden.

DIE WERCKEN

En vā Mileren bodē seynde tot Ephesum/ heeft
 hi tot hē geroepen die priesterē der gemeenten. Als d
 tot hem geromē waren seyde hij haer. ghi weet he
 dat ic vanden eersten dach of/ dat ic in Asien ingegae
 ben/ met v alle den tijt ben geweest. dienēde den heer
 met alder oetmoedicheyt des herte/ en niet [veel] in
 men en anuerchtunge die mi geschiet zij doer lagen de
 Joden/ hoe dat ic niet gesuuet en hebbe/ die dinge
 die v profitelijc soude mogen zijn/ ic en vercondich
 v en leerde openbaerlic/ en in allen huysen betuyge
 de te samen den Joden ende Grieken/ die penitenc
 tot God/ en tghelouue dat is in onsen heer IESU
 Christus.

En nu siet ic ghebondē zijnde inden geest/ reyse t
 Jerusalem/ niet wotende wat mi daer ghemoeten s
 dan dat die heylige gheest doer allen steden betuyt
 seggende. Dat banden en inbulacien te Jerusale
 mi aenstaende zij. Mer mi en beroert niet en mijn
 uen en is mi seluen niet costelijken/ dat ic minen lo
 met vroechden mach voleynde/ en dē dienst die ic on
 fangen hebbe vanden heere IESU om te betuyge
 dat Euangelium der genade Goods.

noch ick
 en maeck
 mij siel n
 costelyker
 dan my

En nu siet ic weet dat ghij alle te samē daer ick d
 aereyft ben/ predikēde dat rijcke Goods/ mijn an
 sicht niet meer sien en sult/ waer om dat ic huydē tē
 ge v te getuyge neme/ dat ic suuer ben vā alle (unw
 bloet/ want ic en hebbe niet onthoudē/ dat ic v niet
 rondighen vroude alle den raet Goods. Daer om
 naerstelijken voer v en totter geheeler schare/ v

DER APOSTELEN

Exe

die welcke v die heylighe geest Bisschoppen heeft geset om te regeren die gemeente Gods die hij met sinen bloede verwotuen heeft want dat weet ic dat na mij versceyden onder vware wolen ingaen sullen die vergaderinge niet sparende. Ende wt v sullen wt spruyten manne sprekende verkeerde dingen op dat ij discipulen met hem verseyden moghen nae haer. Daer om waert ghedachtich zijnde dat ic drie iaren auch niet op ghoudē en hebbe nacht en dach eenen reghelijken met tranē te vermanē.

En nu broeders beuele ick v God en dat woert zijn v ghenaden die machthich is daer op te timmeren en zheuen v die erfuisse onder alle den gheheylighden sil uer en gout of nyemants cleet en heb ick begheert nimmer ghij weet wel dat mijne noodzuchtigheden in der gheenre die met mi zijn dese handen ghewonen hebben. Alle dinghen heb ick v ghetoeut dattet alre behoerlijken is arbejdende die sierken te ontfangen ende ghedachtich wesen der woorden des heeren IESV want hi gheseyt heeft. Is meer salich te enen dan te ontfangen.

Ende als hij dese dingen gheseyt hadde zij knyen v ghende heeft hi met hem allen ghebeden. Naer in groote weeninge isser op gheresen onder hoer alre wende vallende op Paulus hals so rusten si hē droech zijnde alre meest om die reden die hi ghesproken hadde dat si voer meer zij aengesicht niet sien en souwen si geleyden hem tot den scheepe.

¶ Dat xxi. Capittel.

DIE WERCKEN

Als wi nu of gesteken waren gescreyden zyn
 van hem/so sijn wi rechts loops gheromet
 Thoun/en des nauolgende daechs tot Rodas/en
 daen tot Pateren. En gerregen hebbēde een schip
 ouer woude varen in Phenice/daer in gheromm
 sijnde/hebbē wi of ghesteken/mer als ons Eypren
 stonde hem te tonē dat ghelaten hebbende ter lufft
 hant sijn wi geuaren in Syzien/en zyn gheromē
 Tytus/want daer leyde dat schip die vracht wt. En
 daer discipulen geuonde hebbēde/so sijn wi daer se
 dagen gebleuen. Dye Paulo geseyt hebben doer
 gheest/dat hi niet soude op reysen tot Jerusalem.
 Die dagen ouer gebrocht hebbende/soe zyn wi reys
 de ghegaen/en si alle met huysurouwen en kinderen
 geleyden ons tot dat wi byten die stadt gegaen
 en en op dat ouer op ons knyen vallende/hebbē
 gebeden. En als wi malcanderē gegroet hadde/so
 mē wi in t'schip/mer si zyn wed om gekeert tottē h
 En als wi die schipuaert volbracht hadde/so zyn
 van Tyto ghedaelt tot Ptolemaiden/en dye broed
 gegroet hebbēde/sijn wi eenen dach gebleuen bi h
 Mer sdaechs daer na zyn wi die met paulo warē g
 mē tot Cesariē En inghegaē sijnde in Philippus
 Euangelisten huys/dye een vanden seuenē was
 sijn wi gebleuen by hem. Dese selue hadde vier d
 teren dat maechden waren/propheterende. Ende
 wi daer seer veel dagen bleuen/soe is daer toe ge
 wt Judeen een propheet genoemt Agabus. Dese
 hi tot ons geromē was/so nam hi paulus gorde
 bindende hem selue handen en voeten/heeft hi ge

DER APOSTELEN.

2er

Dit seyt die heyliche geest. Die man wiens dese gordel
 dien sullen die Joden alkus binden tot Jerusale
 i sullen hem inder heydenē handen leueren.
 Als wi dese dingen hoerden baden wi hem/ēn die an
 ren die van dier steden waren/dat hi niet op en sou
 reysen tot Jerusale. Doen heeft Paulus gheāt
 oert ēn gheseyt. Wat maect ghi screyende/ ēn mijn
 it bedroeuende. Want ic bereyt ben niet alleen ghe
 ndē te worden mer oock te steruen tot Jerusale
 er den naem des heeren Jesu/mer alsment hē nyet
 onsten ontraden/so zj wijs te vreden geweest seg
 nde. Die wille des heerē die moet geschien. En nae
 sen dagen packēde ons dingē/reysden wi op tot Je
 sale. En daer zj te samē met ons geromē sommi
 wt den discipulen van Cesarien/brengende met hē
 iē man vā Egypten Minasonē eenē oude discipel/by
 en wi logeren souden. En als wi gheromē waren
 Jerusale/so hebbē ons die broeders gaern ont
 igen/mer des anderen daerhs ghinc Paulus met
 s in tot Jacobum/ēn alle die † priesterē zj te samē † ouderen
 eromen. En als hijse ghegroet hadde/soe heeft hy
 er (alle dingen) bysonderlinck vertelt die Goddoer
 ē dienst onder die heydenē hadde gewrocht.
 En als zj gehoeft hadde/so hebbē si den heer ghe
 sen en seide hē/broeder ghi siet wel hoe veel dusent
 den datter zj die gelouich geworden zijn/en zj al
 aerstige achternvolgers der wet/mer si hebben ge
 ent van v/dat ghi een of ganck leert van Moyses/
 den Joden die onder den heydenē zijn/segghende
 si die kinderen nyet besnyden en souden/norh oock

DIE WERCKEN

na die insettingē niet leuē/wat ist dā nu: Lis gāselic
vā nodē dat die menich/te v̄gadert/wāt si sullē hore d
ghi geromē sijt/daer om doet dat gene dat wi v segg

Wi hebben vier mannē/hebbende een ghelofte o
haer/dese tot v genomē hebbende/suyuert v met hoe
en doet dē roft ouer hem/dat si haer hoofdē beschere
en si sullent alle weten/dattet dinghē van n̄z zij/die
van v gehooft hebbē/mer dat ghi wandelt oer die vee
houdēde. Mer vandē genen die vandē heidenē geloef
hebben/hebbē wi gescreuē beslutende/dat si niet va
desen onderhoude sōdē/dan dat si hē wachten/vā da
geen dat den afgoden geoffert is/en vanden bloet/ei
vādē v̄strikte/en vandē oncruyshz. Doē heeft Paulu
die mānē tot hē genomē/en daerhē dair nagerenich
zijde/heeft hi met haer indē tēpel gegaē/vrondigē
die vullinge der dagē der suyueringe/ter tijt toe/de
voer een yegelic van hē een offerhande geoffert wor

Mer als die seue dagen bi na waren voleynt/so he
ben die Joden die van Asiē warē/dat hēle volc v̄stoet
als si hem indē tēpel gesiē haddē/en si hebben an hem
die handē geslagē roepende. Ghij mannē van Isra
roet ons te hulpe. Dit is die selue mensch/die tegē d
volc/en die wet/en dese plaetse/alle mēschē/tot alle
plaetsen leert. Daer en bouē/heeft hi oer Grieckē g
leit indē tēpel/en heeft dese heilige plaetse gemeen g
maect. Wāt si hebbē gesiē Erphinu van Ephesien i
die stadt n̄z hē/wie si gemeent hebbē/dz Paulus indē
tēpel geleit hadde. En die gheheel stadt is berouert/e
daer geschiede een oploep des volcs. En Paulus a
getast hebbende/so togghen sij hem tot den tempel/e

DER APOSTELEN.

Lxxij

ter stont zij die doren gesloten.

Mer als si hem sochtte doode so ist vercondicht de
Tribunus der heersaren dat gehele Jerusale waer
verstoert. Die ter stot ruyteren en Centurione met he
genemen heeft en is gelopen tot haer. Mer als sy de
Tribunus en die ruytere gesien hebbe so hielden si op
Paulum te slaen. Doe trat die Tribunus toe en heeft
em geuangē en geboden datmē hē met twee ketenē
indē soude en hi vraechde wie dz hi waer en wat hy
edaen hadde mer die eē riep dit onder volc en dand
at mer als hi n̄ sekens bekenne en conste ouermits
at gerucht so heeft hi gebodē datmē hē leyden soude
de heerleger. En doen hi aen die trappē quā ist ge
hier dat hi gedragen wort vandē ruytere om tgewelt
s volcs wāt daer volchde eē menichte van volc roe
nde. Doet hē werch. ¶ En als Paulus indē heerle
r bestonde geleyt te wordē seyde hi tot de Tribunus
Iachic n̄ wat tot vsprekē. Die (welke) geseit heeft
ant gi Griex. Sijt gi n̄ die Egyptenacr die voer
sen dagē eenē oploop gemaect hebt en wt gheleyt
d woestine vier duysent heymelike moordenaers
Paulus heeft geseyt. Ic bē een Joetsch mā eē bozger
Iarsen eenre kmaerder stat in Cilicien mer ic bid
verloft mi te spreke tottē volcke. En als sijt hē toe
de gelatē staēde Paulus op die trappē so heeft hi
tter hant gewenct tottē volck En een grote stilte
r gemaect zijde heeft hije in Hebreuscher talē toe
proken seggende.

¶ Dat. lxxij. Capittel

¶ Ici mannē en broeders en vaders hoort mij on
schuldigingē die ic nu doe bi v. Mer als si hoorde

tribunus
is een op
perste
hoofman
van veel
rutenen.
Centurio
nē dat wa
rē hoofthe
den onder
den Tribu
nus vā. L.
rutenen

DIE WERCKEN

Dat hi mit hebreuſſer talen haer (toe) ſpreec/ ſo woe
ſi noch ſtilder. En hi ſeyde/ ic be een Jooſch mā ge
ren tot Jeruſalem in Ciliciē/ voort op geuoet in deſer ſte
root die rootē van. Samaliel gheleert naerſtelickē
die vaderlicke wet/ een nauolgher van God/ ghelijc
als ghi ooc huydē altesamē zijt/ die deſen werck ver
licht hebbe totter doot toe/ binēde en ouer leueren
in herkeren te ſamen mannē en vrouwen ghelijc
oec die opperſte der priesterē mī tuych is en die g
hele ordene der ouderē van welckē ick ooc brieuē on
ghen hebbende tottē broederen reysde tot Dama
om met mi te brenghe alle die daer gheuaghē w
tot Jeruſalem op dat ſi gepinicht ſouden worden.

Mer het is mi geſchiet ouer werck reysende en g
makende bi Damasco ontrent den middaghe dat
haeſtelicken een groet licht omſcheen vanden hem
en ic ben geuallē inder aerde/ en heb ghehoort een
me mi ſegghende. Saul Saul waer om ſuolcht
mi? En ic heb geantwoert/ wie sijt ghi heer? En
de tot mi. Ic ben die IESVS van Nazareth/ die g
ſuolcht/ en die met mi warē hebben dat licht ghe
en zij veruāert geweeſt/ mer ſi en hebbe niet ghe
die ſtem des geens die met mi ſpreec. En ic ſeyde/ h
wat ſal ic doen? En die ſtem heeft mi gheſeyt Si
op/ en gaet tot Damascū/ en daer ſal v geſeyt wor
van al dat geen dat voer v geordineert is om te de
mer als ick ouermits die claerheyt des lichts niet
ſach/ geleyt zijnde bider hant vande gheſellen die
mi waren/ ben ic gecomē tot Damascū.

Maer Ananias een goddushtich man nader

DER APOSTELEN

Lxxij

gheptesen doot i getuych alle der Jode die daer woen
ende warē comēde tot mi en bi mi staēde heeft mi ge
eyt Saul broeder ontfantet gesichte. En ic dat ghe
cht ind seluer wte ontfangēde heb hē ghesie. En hi
eest geseyt God onser vaderē heeft v bereyt dat gi si
ē wille sout bekēnē en siē dat geen dz recht is en hore
estēme wt zijne mōt wāt ghi hē ee getuych sult zj
allē mēschē dier dingē die ghi gesie hebt en gehoort
in v wat vertoef di. Staet op en wert ghedoept en
ascht v sonde of aēroepēde de naē des herē

† sine naē

Mer het is gesriet als ic wed gecomē was tot Je
salē en badt indē tēpel dat ick vā mi seluē op getogē
nde en sach hē segghende tot mi haest v en gaet
allickē wt Jerusale wāt si v getuych vā mi niet ot
ligē en sullē En ic heb geseyt heer si wetē dz ic indē
ker toech en sloech in allē sinagogē die gec die wel
in v geloofde En als dat bloet stephani djs getu
gestort worde stōt ic oor bi en cōsentierde mede in
doot en bewaerde dje clederē der geene die hē do
En hi heeft gheseyt tot mi Daet want ick v verde
en heydenen senden sal

si hoorden hem tot dit woort toe En mit opgehe
stemmen hebben si gheseyt Nleemt dus vanigher
sche wech vander aerde want ten is niet behoor
dat hi sal leuen mer als si riepen en hoorckieren
j worpē en worpē dat sant inder lucht so aheboot
tribunus hē te leyde indē heerleger en brual dat
ic mit geessle onthoekē soude op dat hi wetē sou
want saeck dat sy hem so toe riepen En als si hē
banden ghebonden hadde so seyde Paulus tot de

bb .i

DIE WERCKEN

Leticus bi hē staende doortet voer toe eenē Romeyn
 si hē mensch en onuerwesen te geesselen Die Leticus
 du ghehoert hebbende is tottē Tribunus ghegaen
 heeftet hē grondicht seggēde Wat sult ghi gaē do
 want dese mensch is een Romeyn

En die Tribunus comēde tot hē heeft hem ghe
 segt mi Sidi cē Romeyn En hi heeft geseit Ja
 t burgher die Tribunus antwoorde Ic heb dese t stat mē cē gē
 summe geroft. En Paulus seyde En ic bēt oer gel
 scap Daer om zij si ter stont van hē gescreyde die hē on
 soecke soude En die Tribunus heeft oer geureest
 dz hi x nomē heeft dattet cē Romeyn was en dz hē
 gebondē hadde. Mer daerhs daer na willende wen
 sekerlic vā wat saecke dz hy besuldricht worde vande
 Jode so heeft hi hē vandē bandē ontbondē en gel
 die princē der priesteren en den geheelē raet te romē
 En Paulū voert brengēde stelden hem voer hoer.

Dat. xxiij. Capittel.

O En Paulus verlijgēde zij ogē op den raet hē
 geseit. Ghi manne en broeders ic heb men
 ker goeder cōsciencie ghewandelt voer God totten
 ghe toe van huyden. En die princē der priesteren
 nias heeft gebodē den genen die bi hem stonde da
 sine mont slaē soude. Doen heeft Paulus geseit to
 Ghi gewitte wandt God sal v slaen En ghi siet o
 belende mi nader wet en gebiet ghi my tegen die
 geslaghen te worden. En die daer bi stonden heb
 gheseyt. Spreekt ghi qualickē toe den alre hoecch
 priester Gods? En Paulus heeft geseit. Ic en v
 te niet broeders dattet dē bisscop was wāt daer ic

DER APOSTELEN

L. xxiij.

Veruē Ghi en sult den oppersten dijns volcs niet qua
lick toe spreken. exo. 22. 9.

B Mer Paulus wetēde dat eē deel was vande Sadu
reē en dat and vāder pharisee so heeft hi ouerliyt ge
roepen indē raet. Ghi mannē en broeders Ic ben een mat. 22. 8
pharisee en eens pharisee soen vanden hope en verri
senisse der doden worde ic geoordeelt En als hi dat ge
seyt hadde/ isser en twist geworden onder die pharise
en en Saduceen/ en die menichste is gedeelt gewordē
want die Saduceen seggen/ datter gheen verrikenisse tende op:
en is noch Enghel noch geest. Mer die pharisee bely slaēdesom
dent alle beyde En daer is een grote roep gesiet En mige van
als die scrift geleerde vander sette der phariseen warē de pharise
opgestaen/ so hebben si gheuorhten seggende Wien en.
vinden niet quacts in desen menschet mer ist dat hem wie weest
een geest of een Enghel ghesproken heeft [soe en laet of hem.
ons niet tegen God stridē].

En als daer enē groten oploop opghestaē was so
gēde die Tribunus dz paulus van hē ghesroert soude
wordē/ so gebot hi den ruterē of te gāe en hē te nemē
wt dat middel van haer/ en hē te geleydē inden heerle
ger. Des snachs daer aen/ staende die heer bi hē heeft
heseyt. Paulus hebt goeden moet/ want als ghi van twēest slā
nre Hierusalem hebt ghetuycht/ alsoe moet ghi oer tachtich.
Komen getuyghen.

Alst nu dach gheworden was/ so hebben hē som
nighe vergadert wt den Joden/ en verbōden hem sel
en segghende. Dat si noch eeten noch drinke en sou
n/ter tijt toe/ dz si Paulū doot gheslagen hadde. En
er wasser meer dā veertich mannē die dit xebant ge

DIE WERCKEN

maert hadde die tot die princē der priesterē en den on-
dē ghegaē hebbē en gheseyt Mit beloften hebben v
ons verbonde dat wi niet en sullen eten/ter tijt toed
wi Paulū doot geslagē hebben Daer om geeft ghi
kennen dē Tribunus en dē raet dat hi hē morghe v
voertseydē tot ons als den ghenen van wyen wi v
meer sekerheits beuragē willen En wy zijn bereyt
te doden eer hi ghenaert.

Maer als Paulus suster soen die saghen ghehoē
hadde/so is hi geromē en is ingegaē inden heerlege
en heeftet Paulo forondicht. En Paulus riep een v
dē Centurionē en seide Leyt desen iongelinc tottē T
bunus/wāt hij heeft hē wat te seggē. En die heeft
mede genomē en heeft hē ghebrocht tottē Tribun
en seyde. Die gebondē Paulus heeft mi tot hē ropē
gebedē dat ic desen ionghelinc tot v soude leyden/di
wat te seggē heeft.

En die Tribunus nemende hē bider hant/ is inge-
gewekē achterwoert/ en heeft hem gevraecht/wat
dat ghi hebt mi te kennē te geuē. En hi heeft ghesē
Die Jodē zys eens ghewordē dat si v bidde sullen v
ghi paulū morgē ten daghe wt wilt brengē indē re-
gelijc of sy wat sekere van hē vraghen woude/mer
weest haer niet te wille/want daer isser meer dan
mannē wt haer/die hem lagen seggē/die hē seluē v
bondē hebbe dat si noch etē noch drinckē en sullen
dat si hē gedoot hebben/en nu zijn si bereyt verwar-
tende dat ghijt wilt belouen

Mer die Tribunus heeft dē ionglinc laten gaē/en
beuolē seggēde En laetet v bi niemāt otuallē dat g

DER APOSTELEN

Epist.

mitte kennē hebt gegeven. En geroepē hebbēde twee
ander Centurionē heeft hi gesept. Bereyt twee hondert
ruyteren/op dat si gaen mogē tot Cesarien/en i seuen
tich reysigers/en twee hondert Lancien dragers. van
der derde rye des nachts/en bereyt beesten/op dat sij
paulū daer op gesetē bewaert brengen mogē tot Felix
den president/sci nuende brieuē in deser manieren.

Claudius Lysias den alre machtichste president Fe
lix gesont hz. Desen man gegrepen zijnde vanden Jo
de, als hi nu gedoot soude hebbe gewordē/ ic daer ouer
omēde met den heere/ hebbe hem verlost/ bekent heb
bende dattet een Romeyn was. En willende wetē die
ake/om de welcke si hem besuldichdē/so heb ick hem
ebzocht in hare raet/welcke ic beuondē hebbe besul
icht te wordē vande vragē hare wet/ alheen mis daet
ebbēde dat dē doot of die handē waer dīch is. En als
i te kennē was gegeuē vande sagē die hē die Joden
reyt hadde/so heb ic hē ter stot gesondē tot v een ge
t gegeuē hebbēd. oer dē berlagers dat si hi v seggē
llen t gene dat si hebbē tegens hē. blijft ghesont.

Nier die ruyterē nadat haer beuolē was/ nemende
ulū. hebbē hē bi nacht ghebzocht tot Antipatriden
r daer hi daer na gelatē hebbende die reysigers/ dē
iet hē reysen soude/ so zij (die andere) wē ghekeert
ē heerleiger/ welcke als si gecomē warē tot Cesari
en hadde den brief ouergeleueert den president/soe
bē si paulū oer gestelt voer hē. Nier als die preside
rief gelesē hadde/en gevraecht wt wat lāt dat hi
s/en bekēt hebbēde dē hi wt Ciliciē was/ seyde hij
al v hoerē/wāneer v berlagers oer hier gecomē sul

DIE WERCKEN.

len zijn. En geboot datmen in Herodis rechtshu
hem bewarē soude. ¶ Dat. xxiiij. Capittel

Ende na vijf daghē is neder gheromē die pzin
der priesterē Ananias/ mit den ouden en n
eenē aduocact Tertullus welcke tottē ptesidēt zj g
gaē tegē Paulū en Paulū gheroepē hebbende he
Tertullus begonnē te besuldigē seggēde (tot hē) t
dē mael dat wi in grote vrede leuē door wien veel di
door v vootsienicheyt on dēsen volc opterhtelic g
gedaē wordē dat wi alle tijt en tot allē plaetsen pzi
mit alre danckbaerhē alre heerlicste Felix. Mer op
ic v niet langer en vertoeue/ so bid ic v dat ghi ons n
weynich woordē hore wilt na dijre goedertiericheyt

Wi hebbē dēsen scadelijckē mā gecregē/ verwerckē
eenē oploop alle dē Jodē in alle die werlt/ en een m
ster der sectē vandē Masarenē die oock dē tēpel ghe
te scendē beyt heeft t gemeē te makē/ welckē wi ooc geuāgē t
bēde woude na onser wet oordele Mer Lisias die
buyt ouercomēde mit groter macht heeft hē wt on
handē verlost/ gebiedēde zj berlaghers tot v te ro
wt wien ghi selue ondersoekingē ghedaen hebben
van alle dēsen dingen bekennē moecht/ vā welckē v
hem berlagen. En die Jodē seyden oer daer toe dat
also waer. Mer paulus/ als hē die ptesident wem
dat hi sprekē soude/ heeft geantwoert. Want ic w
dat ghi in dēsen volc nu veel iaren een rechter zijt
weest/ so wil ic met beter moet voer mi seluen vera
woerdē/ in dien ghi bekennē moecht datter nyet m
dagen mi en zijn dan. xij. van den tijt of dat ic op g
reyt ben tot Ierusalem om aen te bi dē/ en si en!

DER APOSTELEN

Exo

ben my niet geuonden met yemāt disputerende inden tempel/norch oploop makende onder die scharē/norch inden synagoghen/norch inder stadt/en si en moghen oec niet bewisen die dingen daer si mi of besruldigen.

Mer dat belide ic v dat ic naden wech/die si een ferte hietē/also diene mijre vaderē God/gelouende alle den dingē die in die wet en prophete ghescreuen zyn/hoop hebbende in God/welcken(hoop) si oec self verwacht ende zyn/datter gesien sal verrisenisse der dodē te sa nē der rechtaerdiger en der oerchtaerdiger/waer ick oock selue naerstich ben/een consciencie altyt te rebhenteghen God en teghen die menschen/daer hē niemant aen stoten en mach.

Mer na veel iaren ben ic toe getomē om aelmissen doen onder minē volcke en offerhande/indē welckē onden si mi ghesuicert indē tempel/niet met een scha /norch met gheenē oploop/en si hebbē mi ange ist roepēde en segghende/neemt wech onse iant. Mer sommige vandē Joden wt Asia/welcke in nodē waer by v tegenwoordich te wesen/en te be agen hadden si yet tegen mi (te seggen) of laet dese lue seggen/of si wat boesheyts in mi beuonden heb n/in dien ick (hier)voer den raet stae/dan van deser nre stemme met welcken ic onder haer staende ge epen hebbe. Vander verrisenisse der doden worde ic yden gheordelt van v.

Mer Pelip dit gehoert hebbende/heeft haer wistela ghe ghegheuen vastelick wetende tghene dat tot en weghe was behoorende/segghende. Als den ibugn Lysias of coempt/soe sal ic v saken hooren.

DIE WERCKEN.

En hi beualden Léturio dat hi Paulum soude bewaren/en dat hi hem soude laten rustē/en dat hij niemā van sinen vrienden soude verbieden hem te dienen [o tot hem te comen]

Maer na een deel daghen/als Felix gheromē wae
met Drusilla zijre huysvrouwē die een Jodinne wa
so heeft hi Paulum gheroepen/en dat gheloue dat i
Christum is vā hem gehoert. Mer doen hi disputeer
de vander rechtaerdicheyt/en tmaticheyt/en vande
toecomendē oordel/so is Felix verscrict/en heeft geāt
woort. Gaet nu ter tijt wech mer als ic bequame tē
gerregen hebbe sal ic v roepen dat mede hopende dā
hem gelt van Paulo soude gegeuē wordē/dat hi her
losch soude maken/waer om dat hi hem oerk dirwil
roepende sprac met hem. Mer twee iaren om zijnde
is Porcius festus in Felix stede gheromen En Feli
willende den Joden een vrientſcap bewisen/soe heet
hi Paulum geuangen ghelaten.

¶ Dat. xxv. Capittel.

Omer om Festus dat lant ontfangen hebbende
is na drie dagen op ghereyst vander Stadt Ces
rien tot Jherusalem. En die prince der priesterē en
die opperste der Joden hebbē hem te kennē gegeue
van Paulo/en si baden hē begherēde gonste teghen
hem dat hi hem woude roepen tot Jherusalem lage
leggende dat si hem soude dooden inden weeghe. Mer
Festus heeft geantwoert dat Paulus ymmer te Ce
sarien beuoert soude worden/en dat hi rottelijch dat
waer te reysen soude. Daer om (seyde hy) die onder
marſchalen zijn laet die te samen met ons reysen/en

DER APOSTELEN Exod

ijffer in desen man enige misdact laet si hē besculdige.

En vertoeft hebbende onder haer meer dan tien dagen is hi of gereyft tot Cesarien. En daerhē daer na is hi gaen siten op dē rechter stoel en heeft geboden dat men Paulum voert soude brenghe/welcke als hij voert gebrocht was/so hebben ront om hem ghestaē die Joden die vā Jerusalem of geromē warē veel en ware saken berlagende [tegen Paulum] die si niet be wisen en consten/want Paulus verantwoorde hem eluē dat hi noch tegen dyc wet der Jode/norh tegen den tempel/norh tegen den keyser yet misdaen hadde. Mer Festus wilkende by den Joden danck begaen heeft Paulo antwoerde gheseyt. Wil dy op reysen at Jerusalem/en daer van desen dingen by my geor elt worden. Mer paulus heeft ghesproken. Ick sta oer des Keyser's rechterstoel daert van noden is mi heordelt te worden. Den Joden en heb ick gheen on richt gedaē als ghi oer best weet/wat heb ic (yemāt) ade gedaen/of yet dz des doots waerdich is bedreue en wedersegge niet te sleruē mer ijffer niet vā desen inden welcke si mi berlagen/so en mach mi niemāt en gheuen. Ick appelleer (voer) den Keyser. Doer festus dan met den raet hem besproken hadde heeft geantwoort. Ghi hebt (voer) den Keyser geappela at tot den Keyser sult ghi gaen.

En als een deel dagen ouerleeden warē so is die Loe us Agrippa en Bernice nederghereyft tot Cesarien te groetē Festum. En als si daer veridaghen vers of den so heeft Festus den Lomink vertelt dyc sake auili seggende. Daer is een man geuangē ghelaten

DIE WERCKEN

van Felix/van welckē als ic te Jerusalem gecomen
was/die printen der priesteren en die ouderen der Jo
den mit te kennē hebbē gegeuē/begerende tegen h m
sentencie. Wien ic gaantwoert hebbe. Ten is der Ro
meynē ghewoente niet/doer gonste enighen mensch
ouer te gheuen dat hij sterue/er dat die ghene die be
claecht wert/zij beclaghers tegenwoerdich hebbe/en
een plaelse name om te bescremen vāder mis daet. Als
si dan hier gecomē warē/so heb ic sonder enich vertrec
des nauolgendē daechs/sittende op den rechterstoel
beuolen den man voert te brengen/van wien als dye
beclaghers geslaen haddē/soe en brochtē si gheen mis
daet voert van sulckē dingen vā welcken ic vermoede
mer si haddē sommige vraghen van haren wangeloue
tegen hē/en van eenē doodē IESVM/welcken Pau
lus beuestichde te leuen. Mer ic twisfelende van desen
vraghen seyde. Of hi te Jerusalem woude reysen/er
daer van desen geordelt wordē. Mer als Paulus ghi
appelleert hadde/dat hi der kēnisse Augusti (des Key
sers) behoudē soude wordē/so heb ic beuolē datmē hi
beware soude/ter tijt toe dz ic hē tottē Keyser seynder
soude

¶ Maer Agrippa seyde tot Festus. Ic woude
oer dē mensce(wel)hozen. Wi seyde. Morgen sult gh
hem hozen. En daechs daer na als Agrippa miz Bei
nice met groter pronckerien gecomē warē en gegae
in dz raet huys mettē tribunē/en dē principaelstē mā
nen der Stadt/so is Paulus doer Festus gebodt voer
gebrocht. En Festus seyde. Agrippa(lieue) Coninc
en alle ghi mannē die hier te samē met ons tegewoe

DER APOSTELEN Lxxvi

lich zijt/ghi siet desen mensche vā welcken mi alle die
 nenichte der Joden gebedē heeft [beyde] te Jerusale
 en hier] begerende en roepende dat hi niet langer
 n moeste leuen. Mer ick hebbe beuonden dat hij niet
 es doots waerdich zijde hadde mis daen/mer in diens
 selue tot (den keyser) Augusto appelleerde/ soe heb
 op gheset hem te seyn den. Van wien ick niet seker
 hebbe dat ic den heer schijue mach. Waer om dat
 hem voert ghebrocht heb tot v/en alre meest voer v
 oninc Agrippa op dat ic nae die ondersoekinghe heb
 mach dat ic scriue. Want het dunt mi onrecht te
 in eenen gebondē te seyn dē/en dye misdadē daer hij
 beclaecht wert niet te kennē te gheuen.

¶ Dat. xxvi. Capittel.

Agrippa seyde tot Paulum. Het wordt v geot
 lost voer v seluen te spreke. Doe sprac Paulus
 et wt gheretter hant voer hem selue. Coninc Agrip
 ick achte my salich te zijn om dat ic mi huyden ver
 woerden sal voer v vā allen dien dingen vā welcke
 vanden Joden beschuldicht worde/in dien ghi al
 meest wetende zijt beyde die ghewoenten en vā
 en die byden Joden zijn. Daer om bid ic v dat ghij
 verduidelic hooren wilt.
 hier om. Mijn leuen dat ic van mijnre iochte ghe
 dt hebbe welcke van beghin sel gheweest is onder
 in volck tot Jerusalem/bekennen alle dye Joden
 mi eerst kende van beghin/woude si daer getuych
 zheuen/als dat ic nae die alre wt ghelesenste sekte
 er religien een Pharizeus gheleest hebbe. Ende
 over dē hoop der beloftenissen die tot onsen vaderē

DIE WERCKEN

van God is geschiet. so sta ic onder dat oerdel tot werken (hoop) onse twalef geslachte gestadeliken nach. en dach God dienēde/ hopen te comē vā welckē hoep. Coninc Agrippa ick beclacht worde vanden Joden waer om wort dat by v ongeloeslick geordelt dat god die doden verweert.

En ic meende tegen den naē IESV van Nazaret veel dingen wederrechtēde te doen/ dat ic oer gedaen hebbe te Jerusalem/ en veel der heyligen heb ic in kerken gesloten vanden princen der priesteren mach omfangen hebbende. En als si gedoot wordē/ so ga ic dat vommisse. En doer alle synagogen/ haer menich werven pinigēde/ bedwanck ic haer te blasphemeren en noch meer tegē haer rasende/ veruolchde ic haer oer tot in vreemde stede toe/ Om welckē dingen willē als ic tot Damascus reysde met macht en oorlof der princen der priesterē/ so heb ick o Coninc gesien op den middach inden weghe/ dat mi vanden hemel een licht bouen dat schijnsel der sonnē omscheen/ en die ghem die met my reysden.

Mer als wi te samē neder geuallen ware ter aerde/ so heb ic gehoord een stemme sprekende tot mi en seggende in Hebreuscher talen Saul Saul wat veruolcht ghi mi: Als v hert tegen die prikelen te spozre. En ic hebbe gheseyt Weer wie zyt ghi: hi seyde. Ic ben IESVS welckē ghi veruolcht. Mer rijst op/ en staet op v voeten/ want daer toe heb ic v gheopenbaert/ dat ic v tot eenē dienaar en getuyge stellen soude/ der dingē die ghi gesien hebt/ en der geenre/ in welckē ic v versien sal/ verlossende v vande volc en heydenē daer ic

DER APOSTELN.

L. xviii

wtoseynde dat ghi haer oogen openē moechi dat
 bekeert mogen worden van die duysternisse tot dat
 licht en van die machit des duuels tot God dat si ver
 fenisse der sonde ontfangen mogen en een deel on
 den genē die geheylt sij doer t geloef dz in mi is
 Daer om Coninc Agrippa en heb ic niet ongehoer
 m geweest die hemelste opēbaringe mer ic verco
 lhet ten eersten den genē die zijn tot Damasco en
 Jerusaleem en doer alle dat lant vā Judeen en daer
 voer den heydenē dat si penitencie doen soude en hē
 God bekerē doende wercken waerdich den ghenē
 bekeert waren. Om deser saken wille hebbe mi die
 den inden tempel aengetast hebbende ghesocht te
 en mer Gods hulpe vercregen hebbende so sta ic
 huyde ten dage toe betuyghende heyde cleyen ende
 tot niet anders seggende dan dat die propheten en
 Moyses te voren geseyt hadde te gesien of Christus
 en soude of hi die alre eerste wt die verrisnisse der
 en een licht verrondigen soude den volc en dē hey
 den. Mer als paulus dese dingen voer hē seluen
 e so sprac Festus met suyder stemmē. Paule ghi
 t. Die groote clargie die maken versuft. En pau
 leyde. Ick en rase niet alre beste Feste mer ic spre
 verde der warachtichheit en soberheit. Want die
 int weet van desen bi wien ic oec vzeliken spzeke
 t ic vermoede dat hem niet van desen verbotzen
 ant dit en is in gheenē hourok geschiet. Seloef dy
 int Agrippa den propheten. Ick weet dat ghi se
 ft. Mer Agrippa seyde tot paulum. Ghij maect
 is een weynich deels om te wordē een Christus

DIE WERCKEN

mensche. En paulus seyde. Ic wensche van Gode
alſeen int cleyndeel mer oec int groote niet alſeen
mer oec alle die my huyden hoorē alſo danich te weſe
als ic ben wt genomiē deſe banden. En dit geſproke
hebbēde is die Coninc op geſtaē. en die Preſident e
Bernice en die by haer ſaten. En als ſi beſiden of g
gaen waerē ſprakē ſi onder malcanderē ſeggende. I
ſe menſche en heeft niet gedaen dat den doot of dē ba
den waerdich is. En Agrippa ſeyde Feſto. Men ho
de deſen menſche loſch moghen laten gaen hadde
(voer) den Keyſer niet gheappelleert

¶ Dat. xxvij. Capittel.

Oer alſt beſloten was dat wy in Italien ſo
den varen ſo hebben ſi Paulum en ſommig
andere geuangen ouergelēuert den Centurio der ve
gaderinge van Auguſto genoemt Julius En te ſch
pe gegaen zijnde in een ſchip van Adramiten ſoe he
ben wi of geſteken om te varē omtrent die plaecſen v
Aſien en Ariſtarchus wt Macedonien vā Teſſalon
en bleef by ons. En des daechs daer na quamē wit
Sydon aen. En Julius hielt hē vriendeliken tot Pa
lum en heeft hem toe gelaten dat hi tot zj vriende
gaende van haer waer genomiē ſoude worde. En al
wi vā daen of geſteke hadde ſo hebbē wi omtrent E
pers gheuaren om dat die winden contrarie waren
Ende die zee die teghen Cilicien en Pamphilien ſey
ouer gheuaren hebbende zijn wi gheromen tot Mi
ren in Lycien.

En daer vant Centurio een ſchip van Alexandrien
varende in Italien en ſetten ons daer in. En als w

DER APOSTELEN.

L. xxiij.

Wagen lanckſamelic voeren/ en nauwelic teghen
inden gerome waren/wat dye wint belette de onſe
ijn wi tot Lreten aen gheuaren omtrent Salino
en die nauwelic voerby varende/ zij wi gheromen
en plaetſe die genoemt is Goede haluē daer de ſtat
nae by was. Mer als nu veel tijts verſopē was
verchlick was te varen/ daer om oeck dat ſi nu ouer
tijt honger geleden hadden/ ſoe vermaende haer
us ſegghende hem.

¶ Hij mannen ſiek ſie dat deſe vaert met hinder
groot ſchade niet alleen der vrachten/ ende des
p/mer oer ons leuens geſchien ſal. Waer Len
die gheloof de meer den ſtorman en den pyloot
geen dat van paulo geſeyt worde. En als die ha
ngheleghen was om ouer te winterē/ ſo hebbe
el raet ghenomen van daer te varen/ ende of ſij
ins mochten tot Pheniken comen/ om daer te
men. Deſe is een hauen van Lreta teghen den
weſten ende noortweſtenwint. Mer als den zuy
wint wayende was meenende dat ſi haer voerne
erregē hadde/ en ſtaken of van Aſſon en ſreep
naby Lreten.

¶ Niet lanck daer na verhief hem teghen Lreten
geblaſen wint diemen Noortooſt noemt. En
ſchip vanden wint ghegrepen was/ en niet en
wederſlaen/ ſo gauen wi ſchip den wint ouer
eren alſoe. Ende in een Eylant gheuoert zij
clauda ghenoeemt is/ ſoe en hebben wi nauwe
doet konnen crighen/ welcke werck ghenomen
teſichde ſi hulpelichede onder ſtortede dz ſchip

DIE WERCKEN

vreessende dat si in Syrien vallen soude en dz wat
len gelaten hebbēde. so voeren si also. En als wy n
grootē storm hier en daer geworpen worden. so dē
si daerhē daer na eenē wtworpe en des derden daer
worpen wij met onsen handen die ghereeschap d
schips wt. Mer als in veel daghen noch sonne n
sterren en verschenē en geen rēyn onweeder aenst
de was. so was alle hope ons leuens werch genomē

En als men langhe geuast hadde. doe hēst pau
int middel vā hem staende gheseyt. O ghi manne
hadde van noden geweest mi gehoert te hebbē en
van Ereta of gheuaren te hebbē en dat verdriet en
schade geschut te hebben. En nu vermane ic dz g
goets moets wilt zijn. want niemants siel hier si
lyden sal. dan alleen dat schip. Want in desen n
heeft by mi gestaen een engel Goods. wiens ick
en welcken ic diene. seggende. En vrees niet. Dat
Dhi moet voer dē Keyser gestelt wordē. En siet d
heeftse v alle gegeuen die met v varen. Daer om
mannē hebt goeden moet. wāt ic geloue God. dat
also sal zijn als mi is geseyt. En in een Eylant m
wi wtgheworpen wordē.

Mer na dat die viertiende nacht ouer gecomē
weest als wi omtrent middernacht in Adria var
waren. so vermoedē die schippers dat hem enich
vertoent hadde. welke oec dat dieplood wtworpen
vonden twintich passen diep. en een weynich vā
geuaren en weder dat dieplood ghesonken hebb
vonden si vijftien passen. En vreesende dat si aen
pen phietzen stoten soude. so hebbē si vier Anker

DER APOSTELEN.

L. L.

scipe wtgheworpen en si begheerden dattet dach soude
werde. Mer als die scippers sochtē wt dz scip te vluch
ē en si dē boot neder ghelate hadde inder zee/ond een
rhine of si die ankers vādē scipe wtreckē hadde wil
ē/so heeft Paulus geseyt dē Leticus en dē ruyteren.
Te si dat dese int scip bliuē ghi en sult niet behoude mo
se wesen. Doe hebbē die ruyterē die touwē vandē boot
afgesnede en hebbē se late driuē.

En alst dach begō te wordē vermaede se Paulus
ltesamē dat si spise soude nemē/ seggēde Dese dach is
ē viertiende dat ghi verwachtēde nuchterē blyft nē
tende/waer om dat ick v vermāch/ dat ghi spijs wilt
nifangē/want dat hooft tot uwer salicheyt/wāt nye
nants van v een hare vā zynē hooft vallen en sal. En
oen hi dat geseyt hadde/ nemende dat broot/ heeft hi
Jod gedaent in teghewoordicheyt van hē allen. En
ls hijt gebroke hadde/bestonde hij te eten. Als si dan
te samē verblift warē/so hebben si oer spijs ontfan
en. En wi waren al te samē int scip twee hondert en
xvi. zielen. En versadicht zijde van spijs/so ontfaste
dat scip/wozpende den tarwe inder zee.

En alst dach was/en kende si dat lant nē/mer si wer
en eenē crommē houc ghewacv/hebbēde een oever
ier si dochten/of sij mochten dat scip aen driuen. En
s si die ankers ingenomē hadden/beuolen si hē sel
en die zee/ontbindende oer die banden des roers en
effende die spriet op tegen die wint/so voerē si na dat
uer. En als si in een plaetse die vā beydē siden zee ge
reect hadde waren/soe stierden si tscip an t lant. En dz
oerste deel bleef vast staen onbewegelic/mer dat ach

DIE WERCKEN

7zee terste deel bzarck van die cracht der t geluen.

En den raet der ruyterē was dat si die geuange do-
den soude dat niemant vā haer als hij wt geswōmen
waer/ontlopē soude. Maer die Lēnio willē e Pau-
lū behoude/ heeft haer vandē raet behindert/ en gelō-
de dz die gene die swēmē mochtē/ hē seluē voer wt wot-
pē souden en te lande rake/ en die anderē/ sommige op
die borderē/ sommige op die stukē vandē scepe. En a-
foe ist gescriet/ dz si alle behouden te lande quamen.

¶ Dat. xxviij. Capittel.

Alde als si otkomē warē so hebbē si beuende dat
tet cyslāt Melite ghietē was. En dz in xre vol-
bewees os geē cleyne vzienscap. En eē vier onsteker
hebbēde/ otfingē si os alle/ o den anstaende regē en di-
roude. En als Paulus enē hoep spaederē verghader
hadde/ en op dz vier geleit/ so croper eē slange vande
hettē voert/ en voer an zj hāt. Mer als die luydē sag-
dz beest an zjre hant hangē/ seide si tot malcaderē/ de
se mēsch is gāselic eē doot slager/ welke hoe wel hi di-
zee ontgaē is/ die wrake nē en laet leuē. En hij scude
die slāge in dz vier/ en hē en quā nē quaets ouer. mer
meede dz hi otfstekē soude wordē of haestelikē doot nē
vallē. En als si lāge wachtēde warē/ en siende dz her-
nē quacts en gesriede/ so seide si hē (met vanderden si
nē) eē god te wesen. ¶ En in dier seluer plaetse he-
de wthouē die pzinche des cyslants ghenōet Publi-
die ons otfangēde ter herbergē drie dagē os vriende-
heest getoest. Mer het gesriede/ dat die vader Publi-
bedde lach an die roertse/ en dē buyrkeuel Tot wē pe-
lus in is gegae/ en als hi gebedē hadde en die hādē
hē geleit/ heeft hi hē gesont gemaect. Daer om dit g

DER APOSTELEN

22.1.

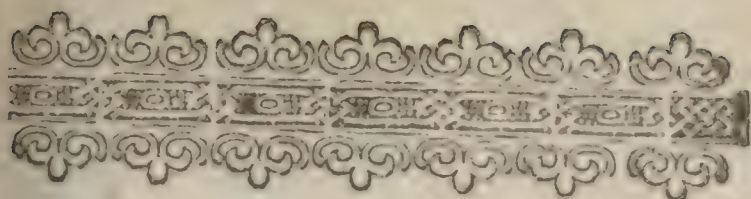
riet zijde/so zij die andere oer die siertē hadde in dē eplā
de geromē/en si werdē gesont gemaect/die oer mī gro
er erē ons geeert hebbē/en hebbē oō al gedaē dz van
iodē was als wi reysdē. ¶ Mer na drie maeden zij
vi gearē in eē scip vā Alexādiē/ dz in dē eplāde ouer
wintert hadde/welke een wapē hadde van Castor en
Pollux. En als wi geromē warē tot Syracusen/ ble
ē wi daer drie daghen/vā daer omuarende quamē wi
t Rhēgiū. En na enē dach/ als wi dē supdē wint me
hadde/so quamē wij des anderē dages te Puteolens
daer broederē geuondē hebbēde/ zij wi vā hē gebee
ō te bliuē bi haer seuē dagē/en so zij wi geromē tot
omē. En van daē als die broederē vā ons ghehoert
iddē/ zij si oō te gemoet geromē tot appius mart toe
die drie tauernē/welke als paulus gesie hadde/ god
dārt hebbēde/ heeft hy eē betrouwē ghenomē. Mer
wi te Romē geromē warē/so heeft Lēturio die ge
ngē ouergelēuert dē princē des heys. En tis pau
zoorloft dz hi alleē bliuē soude mī enē ruyter hem
warēde. ¶ Mer na drie dagē heeft Paulus die ouer
diodē te samē geropē/en als si geromē warē seyde
joer. Dhi mannē en broeders/ ic mī gedaē hebbēde
nē oō volc noch tegē die secdē d ouderē bē gebonden
Jerusalē ouergelēuert in dē hādē d Romēnē/welke
als si mi onds socht hadde/ mi hebben willē vzi laten
meer geē sake des doots was in mi. Mer doe die
den daer tegē seyde/so ben ic bedwongē (voer) den
eser te appellerē/ niet als of ic yet hadde/ mī volck
de te besuldigē Daer om doer dese sake heb ick v te
re geropē dat ick v sien soude en aansprekē/ want o
hope van Israē ben ic mī dese ketene ombenāgē

DIE WERCKEN

En si seyde tot hem. Wy en hebbe noch brieue vā ontfangē van Judee noch niemant vande broederen comēde/ heeft ons brondicht of gesproken yet quaets van v mer wi willen vā v hore/wat ghij geuoelt wā van deser secte ist ons kenlick/ dat haer op allen plaetsen weder seit wert. En als si hē enē dach geset hadde so zijnder veel tot hē geromen in zijder herberge/welken dat hy welleyde en betuyghde dat rijke Gods/ en radende hoer vā IESV wt Moysen en die prophetē vande moztgē tot den auōt. En die sommige geloofde die dinghen/die van Paulo geseyt worde/ mer die sommighe en geloefdent niet.

Esay. 6. c.
mat. 13. b.
mar. 4. b.
Luce. 8. b.
Joā. 12. f.

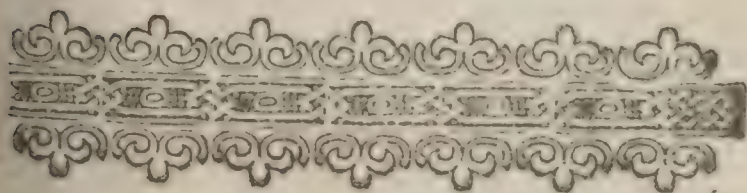
En als si ond malcanderē niet eendrachtich en wareyde si na dat Paulus geseyt hadde een woort. W (te rechi) heeft die heylige geest gesproke doer Esay am de prophete tot onsen vaderē seggēde Saet tot volck en segt. Ghi sulket mette oren hore en niet si en al siende suldyt sien/en niet bekenne/want dat h te vā desen volck is vhart/en mette oren hebbe si swlickē gehoert/en si hebben hoer oghen toe gedurt/ dat si niet tot enige tijt sien en soude/ mette oghen hore met den ore/en met der herte verstaē/en beken worde/en ic haer gesont make mochte. Daer o si v lic/dz den heydenē dese salicheit Gods gesonde is/ si sullet hore. En als hi dit geseit hadde/gingē die de wt van hē veel twist onder malcanderē hebben. Mer Paulus is. ij. iare gebleue in zij gehuerde v ninge en oisurte alle die tot hē in gingē prekede dz i ke goods/en lerende die dinghen/die vanden heer IESV zij met alre vriheyt onuerboden.

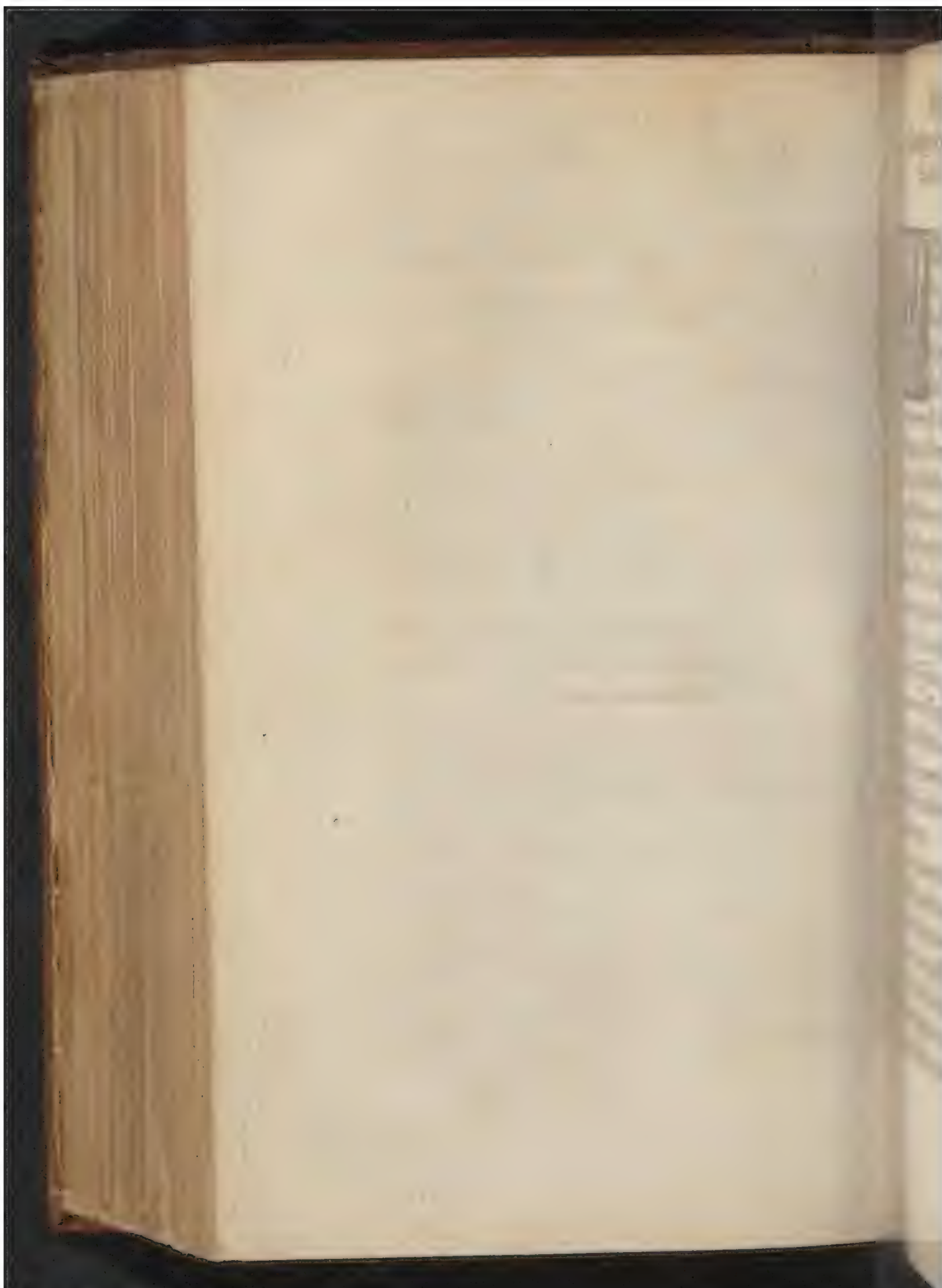

Dat eynde der wercken vande Apostelen.

¶ Hier na volgen die Epistolen van Sinte Pau-
lus en eerst die Epistel of brief die Sinte Paulus ge-
screuen heeft totten Romeynen.

PROLOGHE
¶ Prologe of voortreden vande Epistel
Totten Romeynen.

Veroorlaet dat Pau

lus gehadt heeft om te schriuen den
sen brief. Zet schijnt ghenouch dat
hi heeft willen bescriue en wijsue-
ken der werelt Christus/also claer
ken als men mocht en te leerē sekerliken wat benefi-
en dat die werelt doer Christus ontfant want nie-
lant en kent Christus ten si saek dat hi zijn benefi-
en kent. En daer en is pleyen gheen dinc (ist saer dat
hi Christus beneficien niet en kent) van welcke ghy
ghen die sonde en tegē benautheyt wes consciencie
ulp begheren moecht.

Alus schijnt die oersaek des scriuings dese geweest
hebbē dat die Joden hoer seluen toe schreue die wel-
let hoer der verlossinghe doer haer rechtuaerdicheit
deden om die heydenen die seyden dat die Joden ver-
orpen waren ouermits dat si Christus niet ontfan-
men hadde en aldus settede een yeghelijs zyn recht-
uerdicheit voert.

Daer om int eerste verworpt hi alle menschelijke
rechtuaerdicheit/alle menschelijke cracht/alle mens-
selike verdienste en leert opentlijc dat alle menschen
dare zijn en verghiffenisse geerigen om niet doer
Christus op dat die in hem gheloeft salich mach wot-
en sondenich opsien te hebben der menschen wer-
sy zijn goet ofte quaet.

PROLOGHE

Ten anderde/ dat eerste deel des briefts (te weten die acht eerste capittelen) tracteert die gracie die wi en de sonde/en dat in een bequame ordinantie/en oratoers manier dat principaelste des saers is dz gherechtuaerdicht wordē doer tgheloef/welcke sententie wort beuestlicht met veel argumenten/en dā wi die voet/en die sonde/met die gracie tegē een ghelou

Die cracht van dese sentencie/ dat wi gerechtuaerdicht wordē doer tgeloue/ is dese dat mensche weert niet goets en hebbē/en mensfelijke cracht/niet en vsmach/mer wāt Christus gegeven is/so weert die fde doer hem vergeue/ist dat ghij gheloest/en betrousalich te wordē/welcke betrouwinge vgerkent wvā God voer rechtuaerdicheyt/ghen opsicht hebde tot eenige wercken/si zijn goet ofte quaet/daer eisset saeck dat enige consciencie/of vleeschelike toeghelicheyt/vlastich is/neemt ghi Christum voer opant des salicheyt/ghij sult behouden/en ghehulpen worden.

Dat leste deel des briefts tracteert/dye predestinatie/en roepinghe der heydenē.

Ant eynde zijn gheset sommighe pareneses da is vermaninghen/die welcke ordineren tghemeen leuen.

TOTTEN ROMEINEN.
Dat eerste Capittel. ✠

Dulus eē diēnaer

IESV Chzisti/ een geroepē Apo-
stel/ wtuerroten tottet Euangeli
Goods/ twelck hi hier voermaels
hadde beloest doer zijn ptopheten
in die heyliche schriften/ vā zijn soē
die ghebozen is wt dat saet vā Da

id/ nae den vleysch/ de welcke bewesen is (te wesen) den
en Goods/ met macht/ nae den gheest die daer heylich
naert/ daer wt/ dat verresen is vāder doot IESVS Chzī
us onse heere/ doer welcken wi graci vercregen hebbē
ī dat apostelschap/ op dat mē gehoersaem soude wesen dē
ghelof van sinen naem onder alle heydenen/ vā welcker
tal ghi oer zijt/ gheroepē van IESV Chzisto. ✠

Allen die te Komen zijt/ dē liefsten Gods/ den geroepē
ylighen/ si gracie en vrede/ van God den vader/ en van
n heere IESV Chzisto.

Ten eersten danck ic minē God/ doer IESVM Chzistū
n v allen ouermits dat v ghelof verrōdicht wort doer
die werelt. Want god is mijn ghetuych/ welcken ick
ne in mine geest/ int Euangelie zijns soens/ dat ic son
ophouden uwer ghedachtich ben/ in mijn gebedē al
biddende of mi doer enighe maniere/ doch/ tot enighe
ghebozen mochte een gheluckige reyse (doer Goods
llen) om tot v te comen/ want ick beghere v te sien/ op
ic enige geestelike gaue v mede deylen mochte/ waer
r ghi ghesterit mocht worden/ dat is. op dat ic een ge
en vertroostinghe/ in v vercrighen mochte doer uwen

A. A.

S. P. EPISTEL.

en minen gheloef dat wi te samen hebben.

Doert broeders/wil ic dat ghi weet dat ic di wil voer
ghenomen hebbe/te comen tot v/mer ick ben belet tot
toe/op dat ic oec enighe vrucht mocht hebbe onder v/
lijc onder ander heydenē. Ic ben een schuldenaer dē S
ken/en den Barbaren/den gheleerden en onghelē
Aldus/so veel als in mi is/ben ic bereyt voer die te Ro
zijt/te preken dat Euangelie.

Ab. 2. a

Want ick en schaem mi dat Euangelie [Christi] in
wantet is die macht Gods/tot salicheyt alle die gelou
eerst in den Joden/en oec mede den Grieken. Want
reghmaerdicheit Gods wort daer doer openbaer/wat
gheloef inden gheloef. Alster ghescreuen staet. Die re
uaderighe sal wetet gheloef leuen.

Want die toernicheyt Gods/vanden hemel gheop
baert wert/tegen alle ongodlicheyt/en onrechticheit
menschen/die de waerheyt in onrechticheyt onthou
daer om/om dattet geen twelt men van God beken
macht/is in hoer openbaer/want god heeftet hoer ge
baert/ouermits dat zijn onsenlike dingen wt die seep
ghe des werelts/als mensche doer die wercken verstaet
sien worden. En oec zijn ewighe macht en godheit.
Dat si gheen onschult en hebben/daer om/dat/als si
hebben bekennt/so en hebben si hem niet als God ge
en danckaer ghewest. Mer si zijn in hoer gedachte
gheworden/en haer onuerstandich hert is verdonck
Als si gheloefden dat si wijs waren/so zijn se sot ge
den/en si hebben verandert die glorie des onsterflijc
Gods/in een gelijkenisse des beel is niet alleen gen
na een ghelykenisse van een sterflick mensche maar

TOTTEN ROMEINEN. *Leij.*

van voghelen en vieruoetighe en crupende dieren.

Daerom heeftse God ouergelencert in die begeerliche
de harer herten in oeynichheit/ alsoe dat si scadelijc haer
lichamen handelden/ onder malcander/ die welcke (oerck)
zij waerheit verandert hebbē in loegen/ en si hebben ghe
eert en gediend/ die geschapē dinghen/ bouen den genē diese
geschapē heeft/ welcke gebenedijt is inder ewichheit Amē.
Daerom heeft God haer ouergelencert in scandclike be
geerten/ wāt haer vrouwen hebben verandert den natue
like gebruyc/ in een onnatuerliken. Des ghelijcs oerck die
mānen verlatende de natuerlike gebruyck des vrouwes
hebbē hettich gewordē in die begeerlichz vā haers selfs/
die een tot den anderē/ mannē in mānen/ selichheit bedruē
de/ en sloon alst behoerlijck was van haer dwalinge in
hem seluen ontfangende.

En gelikewijs/ als si niet gearcht en hebbē/ dat si God
ienden/ also heeft God haer ouergelencert in een verkeer
en verstant/ dat si deden/ dat niet betamelic en was/ ver
lost zijnde van alle onrechtichheit/ onruyschheit/ loefheit/
hierichheit/ quaetheit/ volhaet en myt/ dootslaginche/
wistinghe/ bedorh/ qualic ghemaniert/ oertuyters/ arh
relappers/ Goods bemiders/ spitich/ houerdich/ eergie
ich/ versierders van quade vondē/ den ouden ongehoor
nem/ ouerstandich/ den ouerdachtē niet houdende/ vreet
in die sucht der liefsten/ niet achtende op verbindenssen/
dermhertich. De welcke na dien dat si goods gererhtic
ut ghekent hebben/ niet verstaen en hebbē/ dat die
e alsdanige dinghen doen/ den doot waerdich zij/ en doe
niet alleen dese dinghen/ mer consenteren oerck den ghe
in dese doen.

Dat tweede Capittel.

S. P. EPISTELE.

Wier om/ ghi niet o't sculdich en zijt/ o mensch v
 ghi zijt/ die daer oerdelst/ wāt niet dat ghi een
 der oerdelst/ soe veroerdelst ghi v seluen/ want ghy die d
 oerdelst/ doet dat selfde. Want wi weten/ dat Gods
 del na die waerheyt is tegen den ghenen die alsodanig
 dingen doen. Denct ghi oec o mensch/ ghi de welcke h
 oerdelst die sodanige dingen doen/ en doetet seluer/ dat
 ontulien sult dat oerdel Gods: of versmaect ghi die rij
 zijnder goetheyt/ en verdachtlichz/ en safticheyt/ niet
 tende dat die goetheyt Gods/ v tot beteringhe nodet.

Mer na uwe heidicheit en hent dat onbewegelijc ie
 penitencie vergadert ghi v seluen toernicheyt in den d
 des torens/ in welcke openbaer sal worden dat recht
 dighe oerdel Gods/ de welcke eenē yegheliken sal ge
 na zijn wercken (te weten) die volherdich sijnde int en
 doen/ glorie/ en eere/ en ontsterflicheyt soecken (sal hi
 uen) dat eeuwige leuē. mer die kijnfachtich zj/ en die v
 heit niet ghehoersaem/ mer den onrechticheyt ghel
 gheuen/ dien sal onwaerdicheyt ouer comen/ ende to
 en tribulacie/ en bangicheit/ teghen alle mensche siel
 quet doende is/ eerst in vande Joden/ en oec der Gri
 Mer glorie/ en eer en vrede alle die goet doende is/ i
 sten/ den Joden (dan) oec den Grieken.

Want daer en is gheen aensien van personen by d
 want die sonder wet gesondicht hebben/ die sullen so
 wet vergaen/ en die inde wet misdāen hebben/ dye si
 doer die wet geoerdelst worden/ wāt niet die de wet (a
 hozen/ en sijn rechtuaerdich bi God/ mer die de wet mi
 wercken bewisen/ die sullen rechtuaerdich gerekent
 de. Wāt als die heidenē/ die geen wet en hebbē (noch

TOTTEN ROMEYNEN.

water natuer doen tgeen dat de wet toe behoert dese (heys
denen) geen wet hebbende/ zijns hem seluen een wet/ die
haer bewisen twerck des wets geschreuen in hare herten
loert getuyge van haer consciencie/ en hare ghedachten
nascander beschuldigende oft oer ontsuldigende/ in dien
arch/ als God oerdelen sal die verborghen heden der me
schen/ na mijn euangelic/ doer IESVM Christus.

Siet ghi wert een Jode ghenoecht/ en ghi verlaet v op
te wet/ en ghi glozeert in God/ en ghi bekennt die wille
van god/ en ghi prijst grote dingen/ geleert zijnde inde
wet/ en ghi betrouwet v seluen te wesen/ een leydsman
en blinden/ een licht die in duysternissen wandelen/ een
erwiser der onwetender/ een leerder van die onghelers
en hebbende een gedaente des wetshepts/ en des waer
eyts/ doer die wet/ daer om ghi die leert een ander/ v sel
en en leerdy niet/ ghi predict men sal niet stelen/ (en) gy
zelt/ ghi segt/ men sal geen ouerspel doen/ (en) ghi doet
uerspel/ ghi veruloert die beelden/ en ghi beroeft de hey
den/ ghi die vande wet glozeert/ ghi onteert God/ doer
ouertredinge des wets. Want die name Gods wert
uwent willen veracht onder die heydenen/ als daer ge
kreuen staet.

Esai. 52. a

Eze. 36. a

Want die besnidinghe profitich is/ als ghi die wet hout
leert ist dat ghi een ouertreder des wets zijt/ v besnidin
ge is verandert in een onbesnidinghe. Daer om/ waert
dat die onbesnidinge/ die rechtuaerdichmakinge des
ts onderhielde/ en sal niet zijn onbesnidinge/ voer een
besnidinghe gherekent worden/ en dat na den natuer oeb
den is/ ist dattet de wet onderhout/ dat sal voer dele die
den wet en besnidinge een ouertreder zijt van die wet

S. P. EPISTELE.

Niet en is hi een Jode/die alleen int openbaer een Jode is/norch int openbaer die besnydinghe des vleysch/ en gheen besnydenis/mer die int heymelic een Jode is/die is (warachtich) een Jode/ende die besnydinghe des liden (dat) is een besnydinge. dwerlt doer den gheest is/nich in die letter/welc lofen is (oec) niet wt den menschen wt god.

¶ Dat. iij. Capittel.

Wilt heeft dan een iode/daer hij die (heydens) inbouen gaet/of wat profijt is dye besnydenisse. Deel in alle manieren. Want ten eerste (is) dat/hoer uolen zij die antwoerde gods. Mer wat ist dan ofter sommige onghelouich gebleue zij/sal dan hoer ongelooft loef goods te niet make/dz moet verde of zij. Immer moet warachtich wesen/mer alle menschen logenachtich. Alsser ghescreue staet/op dat ghi rechtuaerdich (geuden) wort in uwe woerden/en verwinnet als ghi ghedelt wert. ¶ Ist sake (da) dat onse ogererhticheit / go gererhtich; priset/wat sullen wi dan seggē: Is god om onrechtuaerdich/dat hi die gramscap op os bren. Ic spreek na den mensche. Gheensins. Wat hoe sal de werelt oerdelen? Ist saer dat gods waerheit/doer loghen te bouen gaet tot zijnder glorie/waer om wi ic da noch/als een sondaer gheoordelt. En hoe en wi niet lieuer (geliken als si qualike vā ons seggē/en sommige seggē dat wijt geseyt hebbē) quaet doen op ter goet wt comen mach/welcker verdoemenis recht.

Wat ist da: Saen wi hoer te bouē. In geender mē. wāt wi te voren saken bewesen hebben/so wel die (als) oec die heydes sondich te zijn. Alsser ghescreue. Niemāt en is rechtuaerdich/niet een/niemāt en ist

psal. 115.

psal. 50.

psal. 13.

psal. 5.

psal. 136.

TOTTEN ROMEINEN. E.L.v.

Daer en isser geen die na god souct. Alle gad sijn si of ge
 reken: aliesamē synse onnut geworden/daer en isser gee
 ie goet doet/daer en isser (oerck) niet een. Doer kele is ee
 pen graf/hare tonghe hebben si tot bedroch ghebruyc
 anghe fenijn is onder hoer lippen/welcher mont vol
 s van vloekē en bitterheyt. Ware voelē zyn haestich tot
 loette stozten/ Vernielinghe en onghenallichheyt is in
 are wegen/en den wech des vredes en hebben si niet be
 ant/si en hebben de vreesse gods niet voer ogen.

✠ Wi weten (dat) Alsoe wat die wet seyt (dat) spreect
 tot (den gheenen) die in die wet zyn/op dat aller (mēscē)
 iont gestopt wert/en dat alle die verelt/god si uldich si
 ver o dz doer die werke des wets alle vleysch n z gerecht
 aerdicht en wert voer zj aēgesicht. Want doer die wet
 oet alleē) die kēnisse des sondes Mer no is sondē de wet
 ererhtuaerdichz goode geopenbaert/betuycht zj de doer
 ewet en propheetē. wat die rechtuaerdichz (roemt) doer
 seloef vā I E S V Lhristo/in allen/en op allen die geloue
 Want daer en is geen ondersceyt/want si alle gader ge
 indicht hebbē/en behoeuē die glorie goods. Mer si ver
 om n z rechtuaerdich ghemaect doer zj gracie doer die
 oenige/welcke in I E S V Lhristo is/de welcke god voer
 stelt heeft (tot) ee soenige doer t geloeft zj bloet tussre
 mēde/tot een soeninge zj s rechtuaerdichheyt/ o dye
 ziffenis der voerledē sondē dwelc god vdraghe heeft/ o
 betone zj rechtuaerdichheyt/in dese tegenwoerdige tijt
 t dier (meninghe) op dat hij rechtuaerdich si en recht
 erdich makende (alle) den gheenen die wt den gheloeft
 i S V Lhristi is. *

Waar is dan die gloriacie: die is wigestotē daer welcke

Psalm. 10.
 proue. 1.4
 Esay. 56.
 Psalm. 35.

tin zjn
 bloet

S. P. EPISTELE.

wet: van de werckē: Klen. mer doer die wet des geloefi

Aldus so mercken wi dat die mensch ghereshuaerdicht wort/ doer tgheloef/ sonder die wercken des wets. Of i
 God alleen der Joden (God): en niet mede der heyden
 (God): Ja (hi is God) oer van die heydenē. Wantet (niet dan) een God is/ die rechhuaerdich makē sal den besidenis wtet geloef/ en de onbesniding/ doer t geloef. 17
 ken wi dan die wet tot niet/ doer t geloef: dat en moet ni
 wesen/ mer wi vestighen die wet.

¶ Dat. iij. Capittel.

gene. 15. 6

psal. 32

O hier om wat sullen wij segghen dat geuondē hee
 Abraham onse vader naden vleysch: want is Ab
 ham/ wt werckē des wets rechhuaerdich geworden/ i
 heeft hi te gloriëren/ mer niet bi God/ want wat seyt i
 scriftuer. Abrahā heeft God geloeft/ en tis hem gerekte
 tot rechtuaerdicheit. Mer die geē die daer werckt/ die
 wort dat loen niet toegescrikt doer gracie/ mer doer si
 Doert. die geen/ die daer niet en werckt/ mer geloeft in
 die daer rechhuaerdich maect den boesē/ zj geloef wo
 hem gerekēt tot rechtuaerdicheit. Belyc als oer Dal
 wetleyt die salichmakinge des mēschen/ welckē God i
 rechtuaerdicheit toescrickt/ sonder werckē. Salich/ die ha
 boesheden vergeuen zj/ en die hoer sondē bedert zj/ i
 salich man/ die de heer geen sonden toeschziuen en sal.

Daer om/ dese salichmakinge/ is die alleē gecōmē in i
 besnidinge/ of oer in die onbesnidinge: Want wi segg
 dattet geloef/ Abrahā toegescreuē waat/ ot rechhuaerdi
 cheit. Daer om hoe ist hē toegheschreuen: als hi in die
 snidige was/ of als hi in die obesnidige was: Niet in
 besnidinge/ mer in die onbesnidinge. En hi heeft onse

TOTTEN ROMEYNEN

ten dat teyken des besnidinge tot een segel van die recht-
 aerdicheit des geloefs/ welke geweest was in die onbe-
 indenisse/ op dat hi wesen soude een vader van al die geen
 ie daer gelouede zijn/ doer die onbesnidenisse/ op dat dye
 ichuaerdicheyt oer haer toegeschreue soude worden/ en
 in vader des besnidenisse/ den genē/ die welke niet alleē
 oer afroemst en hebbē/ van die besneden zyn/ mer die oec
 gingē/ die voetstappē des geloefs/ die welke (ghehef)
 die onbesnidinghe ons vaders Abrahā geweest heeft.
 Want die belostenisse/ en is Abraham/ of zyn saet niet ge-
 iet/ doer die wet/ dat hi een erfgenaem soude wesen des
 erelts/ mer doer die rechtuaerdicheit des geloefs. Wāt
 saeck dat die die daer tot die wet hore/ erfgenaemē zyn/
 is dat geloef te niet gewerdē/ en die belostenis/ is te nē-
 efs ghesriet/ want die wet die maect toernichheyt/ wāt
 aer geen wet en is/ daer en is geen ouertredinge. Daer
 i wert die erfnis gegeven wtet geloeff/ als doer gracie
 dat die belostenis vast si/ allē sadē of naromelingē/ niet
 een die wt die wet is/ mer oer den genē die wt den ghe-
 fis van Abraham/ die welke is ons alre vader/ gelijc
 er gescreuen staet. Een vader van veel volcx heb ick v gen. 17. 4
 et/ te weten tot een exempel Gode die hi geloeft had/
 weder om hōwert die doden/ en noemt dat geen dat nē
 is/ gelijc als dat geen dat is. ¶ Die welke (Abra-
) tegen dē hoep/ in den hoep geloeft heeft/ dat hi eē va-
 soude wesen van veel volcx/ na dat geent datter ghe-
 was. Alsoe sal v saet wesen/ gelijc die sterre des he- † dat hem
 lo/ en gelijc tlant des zees/ en niet cranck wesen. Gene. 13. 8
 nt geloef/ en heeft nē angemerct zyn selfs lichaē/ no be-
 lūē zijnde/ als hi bi na hōdert iaer out was/ noch oes

S. P. EPISTELE.

Die bestotueheit des buyers Danc: mer an die geloftenij
Goods en heeft hi nū ghetwifelt/ doer oghelouichz/ m
sterc geworden zijde int geloef/ geuēde glorie God/ m
een seker onderwijs begrepen hebbende/ dat die/ die de
beloest had/ selue machtiich was/ oer te geuē. Daer om
hem oer toegeschreuen tot rechtuaerdicheyt.

En het en is niet alleē gescreuē om hem/ dattet hē te
gescreuē was/ mer oer om ons/ die welckēt toegescreu
sal werde/ gelouēde in hem/ die daer ſwert heeft van
doot IESVM onsen heer/ die geleuert was om oſe ſe
dē/ en verwert was om onse rechtuaerdicheyt.

¶ Dat. v. Capittel.

NMer om gerechtuaerdicht zijde doert geloef/ hel
wi vrede met God/ doer onsen heer IESVM
stū. Doer welckē ons oer gesriet is/ dat wi mettet gel
gebracht zij geworden in dese gracie/ in welcke wi staē
glorieren onder een hoep des glorie/ vanden kinderen
Goods En dat niet alleē/ mer wi gloriē oer in ons
nauvinge/ wetende/ dat benauheit paciēcie voert br
paciēcie proeuinge/ en proeuinge hoep/ voert/ hoep
bescreuit niet. Wāt die liefste Goods is wt gestort in on
hertē Doer den heyligē geest/ die oſ gegeven is.

Wāt Christus als wi noch cranc warē na gelegent
des tijts/ is gestotue voer die bōse (mensche) want v
een rechtuaerdich (mensche) soude nauwelic yemant st
uen/ ouermits dat voer een goede (mensche) bi auē
yemant soude liden den doot. Voert/ so prijst God zij l
die hi heeft teghen ons ✠ Dat als wi noch sonder
waren/ is Christus voer oſ gestotue Daer o wel te m
gerechtuaerdicht wesende nu doer zij bloet/ sullen wi

TOTTEN KOMEINEN. 22. vij.

houden worden doer hē/van die toornicheyt.

Want isset saich dat wi versoent zij met God, doer die
oot zijns soens/als wi noch viande waren. Weel meer
ersoent zijnde/sullen wij behoude worden doer zijn leue
En niet alleen dat/mer oer glotierende in god, doer onsen
eer IESVM Christus. * Doer welken wi nu soe-
inge ghereghen hebben.

Daer om gelykerwijs/doer een mensche die sonde in die
werelt gecome is/en om die sonde den doot/en alsoe heeft
oer alle mensche den doot gegaen. Welc als wi alle ghe-
ondicht hadde/want tot die wet toe was die sonde in die
werelt/mer die sonde en wort niet op geleyt/als daer gee-
ret en was/immer die doot/dye heeft gheregneert van
dam/tot Moysen toe/oer in die gee/die niet gesondicht
i hadden/nae die ghelijckenisse des ouertredings/van
dam/welcke een figuer dzacht/van des toecomende.

Mer die sonde en is nē, alsoe als die gaue/want isset sa-
ich doer een sonde daer veel gestouē zij/veel te meer dye
natie goods/en die gaue doer die gracie (dwelcke heeft
exceest een mensche Christus IESV) heeft oueruloedich
exceest in veel. En niet gelyc doer een die daer geson-
cht had die doot gecome was alsoe oer die gaue. Want
erwaer die xdoemenis (is gherome) wt een sonde tot
e xdoemenis/mer die gaue wt veel sonden tot die recht-
uerdinghe. Want isset sake dat doer die sonde van een de
wt gheregneert heeft doer een/veel te meer die/dye de
eruloedichheyt des gracie/ende des gaue der rechtuaer-
heit ontfangē/sullen regnerē doert leuen/alleen Chri-
stus IESV dat makende.

Alus ghelyc als doer eens (mensche) sonde dat quaet

S. P. EPISTELE

verbreijt is in allen menschen tot die verdoemenisse/ a
oer doer eens (menschen) rechtuaerdinge wort dat g
verbreijt in alle mensche tot die rechtuaerdicheyt des
uens. Want ghelikerwijs wi doer eens menschen ong
hoersaemheit veel sonden ghewordē ware. Alsoe d
eens (menschen) gehoersaemheit sullender veel recht
dich ghemaect worden.

Doen die wet is hier tusschen in gheromen op dat s
sonde oueruloedich soude wordē. En waer die sonde ou
uloedich gheworden is/ daer is die gracie veel meer ou
uloedich geworden/ op dat ghelikerwijs die sonde ger
neert hadde in die doot/ dat die gracie oer alsoe regne
soude doer rechtuaerdicheit tot dat ewighe leuen doer
SVM Chzistū onsen heer. ¶ Dat. vi. Capit.

O Aen om wat sullen wi seggē? Sullen wi in die
de bliuen/ op dat die gracie oueruloedich wert?
sins. Wi die de sonde gestorue zijn/ hoe sullen wi hier
moghen daer in leuen. ¶ Of weet ghi niet broeder
dat wi al die daer ghedoopt zijn in Chzistum IESV
dat wi in zijn doot ghedoopt zyn? Daer om so zijn wi
grauē te samen met hem/ doer dat doepsel inden doot.
dat ghelikerwijs Chzistus verwert is vanden doot/ d
die glorie zijns vaders/ dat wi also oer wandelen sou
in nieuheit des leuens. Want zijn wi hem inplantin
gheworden/ doer die ghelikinghe zijns doots/ wort
zijns verrisenis sullen wi mede deelachtich wordē/ d
tende dat onsen oude mēste met hē gecruyst is/ op d
lichaem des sonde te niet gemaect mocht worden/ op
wi hier na niet en diēde die sonde. Wāt die daer geslo
is/ die is gherechtuerdicht van die sonde.

TOTTEN ROMEINEN.

Doert ist saeck dat wi ghestozuen zijn met Christus/wy
elouen dat wi oec leuen sullen met hem. Wetende dat
Christus xwert zynde vader doot/nv niet meer en sterft
doot en heeft nv niet meer heerscappie ouer hē. Want
t hi gestozue was/dat was hi eens die sonde gestozue.
Ier dat hi leeft dat leeft hi god. Alsoe ghi oec/acht v sel
n die sonde ghestozuen te zijn/en Gode te leuen doer
i SVM Christus[onzen heere]*

Daerom en laet die sonde niet regneren in v sterffelijc
jaem/op dat ghi hē gehoersaem sijt/doer zijn begheer
jeit. En en wilt oec niet voeghen v leematen wapen
n te zijn des onrechtuerdicheyts/die sonde. mer voecht
eluen tot god/gelijc als wter doot leuende/en v leetma
n (maecht) wapenē des rechtuaerdicheyts/god. Want
sonde en sal ouer v gheen heerscappie hebbē wāt ghy
zijt niet onder die wet/mer onder die gracie.

Daerom wat ist dan: Sullen wi sondigē ouermits dat
niet onder die wet en zijn mer onder die gracie: Seens
s ✠ En weet ghi niet/dat die ghene die ghij v seluen
erhten voeghet om ghehoersaem te zijn/dat ghy zijn
erhtē zijt/die ghi ghehoersaem zijt/het si des sondes tot
doot/of des ghehoersaemheys tot die rechtuaerdichey
n gracie si god/dat gi geweest hebt knechtē des sondes
r ghi hebt ghehoersaē geweest wter hertē/in die soem
s lecrings/in welckē ghi ghebrocht zijt. Doert. v i we
ide vā die sonde/zijt ghi knechtē gewordē des rechtuer
heys. ✠ ✠ Ic seg dat mēsclic is om die crāchz was
ysch/want gelykerwijs ghi ghegeue hebt v leetmatē
erhtē/die onreynicheit en boesheit/tot ander[en and]
elheyt. Also oec gheeft nu v leetmatē knechtē die recht

S. P. EPISTELE.

uaerdicheyt tot heylighmakinge/want als ghi knecht
waert des sondes/doe waert gi vry van die rechtuaerd
heit daer om wat vruchte hadt gi toe i dese/vā welcke
vry scacmt. Want dat eynde vā dese is die doot. Mer
vry ghelaten van die sonde/en goods knechten gewor
synde. Lebt ghi v vrucht in heilighmakinge/en en ey
dat ewige leuen/want dat loen des sondes is die doot. En
en gaue goods dat ewige leuē doer IESVM Christi
onzen heere. * ¶ Dat. vij. Capittel.

Het weet ghi niet broeders (want die de wet wen
spreke ic toe) dat die wet so lāge heerscappie had
ouer die mensche tot dat si leeft. Want een vrouwe die
man heeft/als die man leeft/so is si doer die wet an h
verbondē/mer waert sake dat die man gestorūē waer
is si ontbonden vā die wet des mans. Aldus als die m
leeft/so sal si een ouerspeelster gherkent worden/ist
si hoer voeghet by eenē anderen man. Mer waer die m
gestoruen/so is si vzi vāt recht des mans/op dat si gh
ouerspeelster en is/waert saek dat sy by eenen ande
man vaer. ¶ Aldus mij broeders ghi zijt die wet c
gedodet doer dat lichaem Christi/op dat gi een ander
gheuen sount worden/te weten dien/ die vanden doden
ghestaen is/op dat twy god vrucht soudē doen. want
wi waren in dat vleysch/dye begheerlicheneden der son
de welckē doer die wet zijn die groeydē in ons leet ma
om die doot vrucht te doen. Mer nu zij wi verlost van
wet des doots hem gestorūē wescende in welckē wi
houden waren op dat wi dienē souden doer nieuheyte
gheests/en niet doer outheyt des letters.

Daer o wat sullen wi seggen. Is die wet sonde. ¶

ighi

TOTTEN ROMEINEN. **22.**

22. Mer die sonde en heb ick niet ghekent dan doer d'ye
 et. Want begeerlicheyt en soude ic niet ghekent hebbe
 n waer saer die wet en hadde geseit / gi en sult niet bege
 n. Mer die sonde een oersaer nemende doer dat ghebot
 est in mi voert ghebrocht alle begeerlicheyt / want son
 r die wet was die sonde doot. En ick was leuende sonde
 et hier voermaels / mer als dit gebot was comende / soe
 die sonde weder leuendich geworden / mer ic si ghestota
 n. En dat ghebot dat in gheset was tot dat leuen is ge
 orden mit te wesen tot die doot / want die sonde een oers
 rk nemende doert ghebot heeft mij bedrogen / en daer
 er heeft ghedodet. Aldus die wet in hem seluen is hei
 h / en dat gebot is heilich / en recht / uaerdich en goet.
 Daer om dat goet was is dat mi die doot gheworden
 heensins / ymmer die sonde. Op dat die sonde soude be
 nt worden / doer dat welcke goet was heeft si mi voert
 ebrocht die doot / op dat worden soude die sonde ouer
 oedeliker sondighende doer dat ghebot / want wi wes
 dat die wet geestelic is / mer ic be vleyselic vercoft on
 die sonde. Want dat ic doeten prijs ic n / want dat ick Ten 22.
 dat en doe ic niet / mer dat ic haet dat doe ic En ist saer ick nyet
 ic doe dat ic nyet en wil / soe consenteer ic die wet dat si
 et is En dan en doe ic nu dat n / mer die sonde die in mi
 xonende.
 Dant ic weet dat in mi / dat is in my vleysch / geet goet
 woent / wat dat wille heb ic / mer dat ic goet soude doe
 en vinde ic niet / want ic en doe niet dat goet dat ic wil
 r dat quaet dat ick nyet en wil / dat doe ick. Doert / is set
 e dat ick doe / dat gheene dat ick nyet en wil / soe en doe
 nu dat nyet / maer d'ye sonde d'ye in my wonende is.

expo. 20. r.
 Deut. 5. b.

S. P. EPISTELE.

Daer om so vinde ic doer die wet dat mij willende ge-
doen quaet by geuoercht is/want die wet goods behaer
mi na den inwendighen mensche. Merick sie een and
wet in mijn leden/wederspannich wessende dye wet mi
verstants/en vanghende my onder dye wet des sonde
welcke in mijn lectmaten is. Ick arme mensche/wie
mi verlossen van dit lichaem dat die doot sculdich is. 3
danc god doer IESVM Christum onsen heer. Aldus
selue mettet verstant diene ic die wet Goods/mer my
vleysch die wet des sondes.

¶ Dat. viij. Capittel. ¶

SDen isser nu geen verdomenisse den ghenē die
Christo IESV geplant zijn in genē die niet in
vleysch wandelen/mer naden geest/want die wet van
geest des leuens/heeft mij vzi ghemaect doer IESV
Christum van trecht der sonden en des doots. want
die wet nyet en mochte gheuen/in dat deel daer si en
was doert vleysch/dat heeft god gegeue/als hi zijn
ghesonden hadde onder die gedaente des sondigē vley
en vā die sonde heeft hi verdoemt die sonde doer vley
op dat die rechtuaerdicheyt des wets veruolt soude v
den in ons/die nē nade vleysch wandelen/mer nade g

Want die daer vleyschelycken zijn/die achten dat gh
dattet vleysch toe behoert/mer die gheestelycke (zijn
(achten) dat gheen dat die geest toe behoert. Want di
geerlicheyt des vleysch/is die doot/mer die begeerlic
des geests (is) leuen en vrede.*

Daer om dat die begeerlicheyt des vleysch/een vlat
is tegens god/want si en wort den wet goods niet on
danich/want si oock niet en mach/mer die inden vley

TOTTEN ROMEINEN. LXV.

ijn die en mogen God niet behagen.

Mer ghi en zijt niet indē vleysch/mer indē geest/ist anders dat die geest goods in v woent. Mer isser yemāt die Christus geest n̄ en heeft/dese en hoert hē niet toe. mer Christus in v/soe is dat lichaē doot/om der sondē wille mer die geest ist leuen/om die rechtuaerdicheits willen/ tleeft
Ist dat die geest des geens/ die IESVM vā dē doot ver-
reert heeft in v woent/so sal die self de/die Christus ver-
reert heeft vā dē dōden/oeer v sterflike lichamē leuendich
makē/om zjns geest wille die in v wonēde is.

† Daer o broeders so zj wi sculdenaers/niet dē vleisch
p dat wi naden vleysch leuē souden/wāt ist dat ghi sult
uen nae den vleysch so suldi steruē/mer ist dat ghi doer
in geest/die werckē des lichaems dodet/so sult ghi leuē
want alle die geen/die vā dē geest Goods geleyt wordē/
e zjyn kinderē goods/want ghi en hebt niet otfanghē/
in geest des dienstachticheit weder om tot vreesen/mer
zi hebt ontfanghen dē geest der vriesingen der kinde
goods/door vresken wij roepē Abba vader. Die self
geest betuycht isamē met onse geest/dat wij gods kin-
rē zj. Sijn wi dā kinderē/soe zj wi oer erfgenamē/erf-
genamē goods/en mede erfgenamē vā Christus. *
den wi anders te samen n̄ hem/op dat wi oer te samē
et hem geglorificeert moghen werden.

† Want ic reken die benauheydē/vā dese tegēwoer-
getijt/niet gelijc te wesen/bi die glorie/die in ōs geopē-
ert sal wordē/want die sochtuoudige v̄wachtinge des
natuers/v̄wacht/op dat gods kinderē openbaer mo-
u wordē/want die creatuer/der ydelheyt ondergewor-
is/niet willens/mer om sinent willen/die hoer onder-

B. i.

S. P. EPISTELE.

wroeten heeft op hoep. Want oerck die creatuer selue/sa
verlost wordē vandē dienst der verganclicheit/in die vr
heyt der glotien/vā Goods kinderen. Want wi wetē/dē
alle creatuer mede sucht/en te samen met ons steent te
deser tijt toe.

Mer niet allē die (creatur)mer oerck wi (selue) die d
eerste vrucht des geests hebbē/en wi selue/suchtē in on
seluen/die verkiefinge der hinderē goods verwachtē
de (welck is) die verlossinge ons lichaems. * † Wat
wi zijn behoudē/door de hoep/mer ist dat die hoep gesie
wort soe en ist geen hoep. Want dat yemāt siet waer o
foude hi dat self de hopen. Mer ist dat wi hopen/dat w
niet en sien/dat verwachtē wi door lydsaemheyt.

Des gelijc oer/die gheest helpt onse crancheydē/wa
dat self de dat wi bidden sullē so dat behoerlijc is/en we
wi niet/mer die geest selue bidt voer ons niet otspreckeli
suchtē/mer die ghene die de hertē odersouet/wcet wat
sin des geests is/wat na Goods (behagē) bidt hi voer
heyligē. * † Mer wi wetē/dat dē genē die God lief h
ben/alle dingē hoer i samē behulpelijc zj int goet/te w
den ghenē/die na dat opsei (goods) geroepē zj heylig
wā die hi te vortē gewetē hadde. die self de heeft hi oer
frict/ghelijc te wordē dē beelde zjns soēs/op dat hi ma
zj die eerste geborē ondr veel broederē. Mer die hi te w
geschiet hadde. die self de heeft hi oer geroepē/en die hi
ropē heeft/die heeft hi oer rechtuaerdich gemaect/en
hi rechtuaerdich gemaect heeft/die heeft hi oer geglo
reert. ¶ Wat sullen wi vā hier toe seggē: is god voer
wie (is) tegē ons. Die welke sinē eygē soen n z gespa
en heeft/mer voer os allen heeft hi hē ouer geleuert.

TOTTEN ROMEINEN. L. vi

maakt zj dat hi oec niet mi den selue alle dinr ons sal ge-
en: Wie sal tegen die wtuerroeten goods clachtich we-
en: God is die welcke rechtuaerdich maect. Wie is dye
heere die verdoemen sal. Christus Iesus is die geen die
hestoeten is, inimer die oec verwert is, die oec is totter
rechterhant goods/wels oec voer ons bidt.

Wie sal ons scheyden vande liefde Goods: behaute-
yt ofte hangicheyt/ ofte veruolginghe/ ofte hongher/
te naerticheyt/ oft penikel/ of swart/ gheliken alsser ghes-
reuen staet/ om v/ worden wi ouer ghelouert totter doot
leden dach/ wi zyn gheacht/ als schapen dye ter slacht
geschikt zyn/ mer in allen desen verwinnen wy/ doer de
jehen die ons lief ghehadt heeft/ want ic ben dat sekerr
t noch die doot/ noch tleuen/ noch enghelen/ noch heer-
zapie/ noch machten/ noch aenstaende (dinghen) noch
comende dinghen/ noch sterckheyt/ noch hoerheyt/
ch diepte/ noch enige ander creatuer en sal ons moge
leyde van die liefste Goods/ welck is in Christo IESU
sen heer. *

Dat. ix. Capittel.

[Ik segghe die waerheyt in Christo (en) en liege n/
 mijn consuetie mi mede een getuychnis geuende
 r de heyligen geest/ dattet mi een groote droefheit is/
 een stadige smerte in mijn herte/ want ic selue begeert
 be/ verbanen te zyn van Christo/ voer minen broe-
 ende welcke sijn minen magen na de vleysch/ wels
 sijn Isracliten/ den welken dye wtuerkiesinghe der
 ideren toe behoert/ ende die glorie/ ende testamenten
 edie insettinghe des wets/ ende dye (Goods) dienst
 e (oec) die beloftenissen/ den welken oock dye

S. P. EPISTEL E.

vaders toebehorende en die geen daer Christus is (afghebre-
re) na den vleysch te spreke die daer God is in alle te p-
sen inder eewichheit Amen.

Mer dit en seg ic niet als of goods woert te niet geg-
die wt waer want ten zyn niet al Israelitē die vā ysaack gheb-
die besni- re) zyn noch oec dat si Abrahāas saet zyn so en zyt ter st-
denis zyn. geen kinderē mer doer Ysaac sal v saet genoet werde / s-
geen. 21. b. is / n z die kinderē des vleysch die en zyn niet kinderē god
mer die kinder der belofstnisse zyn / dyē zyn gerekiet vo-
saet / wāt dat is dat woert der belofstnissen In deser i
geen. 18. b. sal ic comen / en Sara sal een soen hebben.

Mer niet alleē dat / mer oec Reberra hadde onfang-
die wt ene Ysaac onsen vader / want als die kinderē noch
geen. 25. gebore en ware / als si noch n z goets noch quaets ge-
en hadde op dattet voernemē Goods soude mogen bl-
nader wtuerkiesinge / soe wert haer gheseyt / niet vā d-
wercke / mer wt die geen / die daer roepende was / is h-
geseyt die meerder sal dē minder diene / gelyc alser gesi-
uen is. Jacop heb ic ic lief gehad / mer Esau heb ic g-
mala. 1. a. haetet

Wat sullen wi dan seggē / isser onrechtm-
dichheit bi god? Deensins wāt hi speert (tot) Moysen
sal onfermē al wiens ic onferme / en barmhertich zi-
wiens ic onferme. Daer om so ist niet des geens / die
Exo. 32. d lende of hopende is / mer van god die daer onfermend-
want die schriftuer seyt Pharaoni. Daer toe heb ic v-
wert / op dat ic mij macht in v teenē soude / en op dat u

Exo. 9. b naem skundicht mach wordē / in die gehele aerde. I
om / so onfermi hi die hi wil en die hi wil die schant hi
Daer on / so suldi mi dan seggē. Wat beclacht hi dān
wāt wie ran zyn wil weder staen. Mer o mensch / wie

TOTTEN ROMEYNEN. 22. xij

hi die tegē god wilt antwoorde. Sal dat werc seggē den
 nēdiet gemaect heeft/waer om hebt ghi mi in deser ma
 erē gemaect. En heeft een pottchaker geē machi dat
 wt een stuk maect dat een vat ter eeren en dat ander
 ter oncerē. Ist dan dat God willende grāscap scoenē
 zj macht bekent makē heeft voert gebracht met gro
 sachtmoedichz des sins die vaten des grāscaps (die)
 rey (zj) totter doot en op dat hij bekent soude maken
 rydomme zjre glorie teghen die vaten der bermher
 heit welck hi bereyt hadde tot zjder glorie welck hi
 geroepē heeft te weten os niet alleē wten Jode mer
 wt den heydenē gelijc als oer Dzeas seyt. Ic sal noe
 dat volc dat mij niet en was mij volc en den ghenen
 de liefste niet en was die liefste en die de barmher
 cheit niet vercregē en hadden als die de barm
 herticheit vercregē hebbē. En isal wesen i die plaet
 daer haer gheseyt was ghi en zyt mijn volc nyet daer
 en genoemt werdē kinderē des leuenden Gods.
 Ter Esaias (die) roept vā Israel al waert getal d kin
 t van Israel gelijc isant vand zee so sullē die ouer bli
 gen behoude wordē wāt (God is) voleyndē en ver
 ende tvoert in de rechtuacrdichz want die here sal eē
 t woert in daerde makē en ghelike als Esayas eerst
 yt heeft. Ten waer dat die heer vā Sabaoth os ghe
 hadde saet wi soude geweest hebbē als Sodoma en
 moza soude wi gelijc geweest hebbē.
 dat sullē wi dā seggē dat die heydenē die de rechtuac
 r niet geuolcht en hebbē die hebbē rechtuacrdichheit
 gēmer dē rechtuacrdichz (meen ic) die wiet gheloeft
 contrari Israel die den wet des rechtuacrdichheits

Dzee. 2. 8

1 voer

Esai. 20 E

Esay. 1. 8

Sabaoth.

is eē heer

saer van

trijch

knechten

S. P. EPISTELE.

volchde/ en is niet geromē tot die wet des rechtuaer-
 heits. Waer o: wāt si nū wt den geloue/ mer als wt d'
 werckē [des wets] (die rechtuaerdicheit soeckē) want
 hebbe ghestotē an die steē des hindernis/ gelike alser g'
 Isay. 28. 6 screuē is. Diet/ ic legge in Sion enē steē des aenstoten
 en een steen des argernis. En alse die geen die daer in
 loeft/ die en sal niet besraemt wordē.

¶ Dat. p. Capittel.

Broeders/ dē toegeneichdē wil mīns hertē/ en tge-
 dz tot god gesriet/ is voer Israēl/ totter salichz/
 ic geue hē getuych/ dat si naerstich zj voer god/ mer
 na der kēnisse/ wāt si niet wetende goods rechtuaer-
 heit/ en soeckēde hoer eygē rechtuaerdicheit opte recht/
 so en zj si den rechtuaerdicheit goods/ niet onderdan.
 Wāt die volmaertheit des wets/ is Christus/ tot re-
 uerdich makinge allen ghelouigen.

¶ Dat eynde
 de
 Leu. 18 a

Wāt Moyses scrīft vā die rechtuaerdicheit/ die v
 wet is/ dat die mensche diese doet/ sal daer doer leuē/
 die rechtuaerdichen die wte geloef coēt/ die spreekt a
 En segt niet in uwe herte/ wie sal opclimme indē he
 Deut. 36. c dat is/ Christus van bouē of te leyde/ of (en segt niet) v
 sal neder dalen int asgrōt: dat is Christus vande dode
 ¶ die scrīf- der re brenghen. Mer seyt thi. Dat woert is na bi v
 suer uwe mont/ en in uwer herten.

Dit ist t woert des geloefs/ dat wi predikē/ want is
 ghi belijt met v mōt/ den heer I E S V M/ en geloest
 ne herte/ dat god hē pwoert heeft vande dode/ so sult g
 Esa. 28. 8 lich zj ¶ Wāt metter herten geloest men totter
 tin hē ge uerdichz/ mer nū die mōt gesriet die belidinghe ton
 loeft lichz/ wāt de scrīftuer spreekt. Alse diet hem betrouw

TOTTEN ROMEYNEN. 22. xij

niet bescreuen worden.

Wāt daer en is geē onderscreyt des Jode oft Grieken/
wāt hi is selue eē heer van allē/ rijt ouer al/ die hē aenroepē
ende zj/ wāt soe wie dē naē des heren aēroepē sal/ die sal
alich wordē. Mer hoe sullē si aenroepē/ den genē/ in wie
iz geloest en hebbē. Of hoe sullē si hē geloue/ vā wie si
iz gehoert en hebbē. of hoe sullē si hoerē/ sonder predikarē.
op hoe sullē si predikē/ tē waer dat si gesondē wordē/ gelij-
ker gescreuē staet: Hoe schoē zj die voete/ der geene die dē
rede prondigē/ die prondigēde zj goede dingē. Mer si en
hebbē niet al dē Euāgelie gehoer/ saē geweest/ wāt Esay-
is seyt. Hoere/ wie heeft onse woerdē gelouet. Daer om
oist gelouet wiet gehoer/ en tgehoer doer troent gods
Mer ic segge en hebbē zijt iz ghehoert. Ja voerwaer/
jaer geluyt is wt gegaē/ in alle aertrijc/ en hoer woerdē
in die eynde des omloeps/ der aerden.

Joeli. 2. 3

Esay. 52. 1

Esay. 55. 1

Psalm. 18.

Mer ick segge en heeft Israhel niet bekent. Moyses
preet eerst. Ic sal v werken tot nauolginghe/ doer een
volc/ dat geen volck en is/ doer een dwars volc/ sal ic v be-
rege tot toernicheit/ want Esayas/ derff (na desen) en
eyt. Ic ben gevonden van die genen die mi niet en sochtē
en (ick) ben openbaer geworden den genen/ die na mi iz
en vraelhdē. Mer tegens Israhel seyt hij. Den ghehelen
dagh/ hebbe ick mijn handen wigherert totten volck dat
wet ghehouende en is/ ende mijn ieghen segghende (is)

Deut. 32. 1

Esay. 63. 1

Esay. 65. 1

¶ Dat. xi. Capittel.

Oeromme segghe ick heeft dan God zijn volck
verstooren. Oheensins/ want ick ben oock een
Israhelijc/ wiet saet van Abraham/ des geslachts vā
Beniamin/ God en heeft zijn volck niet verwoepen

Psalm. 91.

S. P. EPISTELE.

3. re. 19. g. Dat hite roken bekent hadde. En weet ghij niet/wat scriftuer seyt van Iherosolym: hoe dat hi bidt / bi God / segghe Irael seggende. Weere si hebben v propheeten ghesoden en uwe outare hebben si omgewoet / en ic ben alleen laten gheweest / en si legghen laghen minen leue. Ma wat seyt hem dat godlic antwoert: Ic heb mij seluen laten seuen duysent manne / die hoer knien nyet gebogen hebben (voer) den beelde vā Baal. Daer om / also (is) oer in deser tijt / die ouerblijuinge t sijn gheweest de gracie na die wtuerkiesinghe. Mer ist doer die gracie / so en is nu niet doer die wercken / wāt gracie dan geen gracie is [Mer ist wt den wercken so en ist nu geen gracie / w tet wercken is dan gheen werck]

tzij salich
geworde
na die ver
kiesinge
des graci
goods.

Wat ist dan? Dat Irael souit / dat en heeft hi niet vregghen / mer die wtuerkiesinge heeft verregen / en ander zijn verblint. Gheliker gescreuen staet. God he haer gegeuen eenē geest des berous / ogen op dat si n sien en souden / en oren / op dat si nyet horen en souden / ten daghe toe van huyden. Ende Dauid seyt Woert ta moet xandert worden voer haer in een strick / en tot gheuangenis / en tot een argernisse / en hoer tot een dinge. Woer ogen moeten xduystert worden / op dat si en sien / en buycht haren rugge altyt.

Isay. 6. r.

psal. 68. e

Daer om seg ic hebben si daer angestoten / op dat si v sen souden: Gheensins. Mer doer haren val is die sal heyt den heydenē geschiet. Daer om / op dz hi hoer tot uolginghe verwerken soude Mer ist dat haren val is ruydom des werelts / en hoer verminderinge is die ruy der heydenen / hoe veel te meer / hoer volheyt: wāt ick v den heydenē In dien (dat) ic een Apostel der heyden

TOTTEN ROMEYNEN L. xiiij

in so maer ic groot minne dienst/ of ic enichsins mochte
werken mijn vleysch/ om wt hatichheit te achteruolge
i salich soude mogen maken die sommige vā hoer. **W**at
hoer verwerpinge/ een versoeninge des werelts/ wat
die opneminge zijn (anders) **D**a dat leuen wtē doden?
Ter is die eerste vrucht heyligh/ so is die besprenginghe
heyligh. **E**n is die wortel heyligh/ so sullen dyē tacken
eylich zijn.

Mer al ist dat sommige tacken ghebroken zijn/ en ghi
e ghi een wilde oliuenboom waert/ in hair zijt ingeplant
zijt deelachtich ghewordē vā die wortel/ en vetticheyt
s oliuenbooms/ so en glorieert niet teghens die tacken
er ist dat ghi glorieert ghi en draecht dē wortel n/ mer
wortel v. **D**aer om sult ghi seggen/ die tacken zijn ge
broke/ op dat icker in geplant soude wordē. **G**hi segt wel.
er ongelouicheyt zijn si gebroke/ mer doert gheloef sijt
i staede gebleuen. **E**n verheft v niet/ mer vrees/ want
ist **G**od den natuerliken tacken niet gespaert/ siet toe
dattet niet enichsins en gheboert/ dat hi voer niet en
ert. **D**aer om/ siet/ die goetheit/ en strengichz gods
e strengicheit/ aen dē genē die gheuallen zijn/ mer dyē
etheit gods in wist dat ghi in die goetheit blijft. **W**at
i weder o wt ghesnedē sult worden/ en si (ist dat si niet
oliuen int ongheloue) sullen weder om ingheent wor
en/ wāt **G**od mach hoer weder om in enten. **W**at ist dz
wt eenē natuerliken wilden oliuenboom wt gesnedē
en tegen die natuere gheent zijt in een warachtigen
ienboom/ **Z**oe veel te meer dese/ die natuerlyken zijn
en gheent worden/ in haren eyghen oliuen boom.
Dat ic wil/ broeders/ dat ghi weet dese verbotgheyt

S. P. EPISTEL E.

op dat ghi bi v seluen niet verheue en sijt van herten/ d
ter die verblindheit eens deels Israeli gheschiet is/ ter
toe dat veruollinghe der heydenē toe geromē waer/ en
soe soude geheel Israel salich werden/ alser gheschiet
staet. **esay. 59. 8.** Wi sal comē wt Syon/ die daer verlost/ en afkeer
sal die boesheyden van Jacob/ en dit sal hem vā mi een
stament wesen/ als ic wech sal nemē hare sondē. **Mat. 23.**
Euangeliē (zijn si) viandē om v/ mer nader verkiefing
(zijn si) die beminde/ om den vaderē.

Wāt Goods gaue en roepinghe/ zijn sodanich. dat
hē niet berouwe en mogen/ wāt ghelikerwijs ghi oec
voerteden tijden God onghelouich zijt geweest/ mer
hebt ghi barmherticheit vertregē. Doer haer ongeloe
so zijn dese oec nu onghelouich gewordē. Daer doer dat
barmherticheit hebt vertreghen/ op dat sy oec barm
herticheit souden moghen verueruen. Want God hee
alle besloten onder onghelouicheit/ op dat (hi hoer) al
soude mogen ontfemen.

* Diephēyt der rijdommē/ en der wijsheit/ en
nisse Goods/ hoe ongripeliken/ zij zij oerdelen/ en
doergaancbaer (zij) sine weghen/ want wie heeft des
ren sin bekent/ of wie is zyn raetsman gheweest/ of
esay. 40. 13. heeft hem te voeten wat ghegeuen/ en is sal hem weder
ghegeuen worden. Want wt hem ende doer hem
in hem zijn alle dinghen. Hem sy eere glorie inder e
heyt Amen. *

¶ Dat. xij. Capittel. ¶

O Her om bid ic v broeders/ doer Goods barmhe
heyt op dat ghi v lichamen wilt gheuen tot e

TOTTEN ROMBYNEN 22. ps.

endighe offerhande die heyligh is/ ende god behaerhlic
 der redeliken uwe dienst wesende. En en wilt v niet roe
 en tot die gedaent vā deser werelt/mer wordet vermaect
 der vernieuwinghe uwe verstants/ op dat ghij procuen
 iocht/ wat Gods wille si/ dat goet is en aenghenaeem
 i volmaect. Want ick segge/ doer die gracie/ die mi ghe
 heue is/ eenen yegelic die onder v verkeert/ op dat nie
 iat vermetelic vā hē seluen geuoelt/ meer dan hi behoert
 gheuoelen van hem seluen Mer dat hi alsoe gheuoelt/
 it hi matich si en sober/ na dat god een yegelic gedeelt
 eest/ den maet des geloefs.

Want gheliken wi in een lichaem veel leden hebbē/ mer
 le die leden niet een wercken hebbē. Alsoe zijn wy veel
 in lichaem in Christus/ ende een yegheliken die een des
 nderen lijmaten *

✠ Mer nochtans hebbende versreyden gauen/ na die
 racie die ons gegeven is/ het si prophete/ na die potrie treden
 is geloefs/ of enen dienst int aendienē/ of die leert/ in die
 ringhe/ of die vermaent/ in dye vermaninghe/ dye daer
 elc in simpelheyt/ die daer regiert in naersticheyt/ die in
 usfermhertich is in bliscappe

¶ Laet die liefste zijn onbeuynst/ weest hatende
 at quaet is/ aenhanghende dat goet is/ weest ghenegen
 der broederlike liefste/ om maer anderen lief te hebbē/ die
 in den anderen/ niet eer voer gaende/ niet traech in naer
 ichteyt/ bernende inden gheest/ den tijt dienende/ weest t heer
 olick in hoep/ verduldich in tribulacie/ stadich int gebet
 iede deelende den nootrusticheyt den heylighen/ gaern
 erberghende.

S. P. EPISTEL E.

Spreect wel vanden genen die v veruolgen / spreect v
(segick) en en wilt niet qualic wenschen. Verblift v
de verblidende en screyt met de screyende / hebt eenen
met maerander niet hoerhmoedich vā v seluen genoe
mer maect v seluen gelijc den oetmoedigen. *

ptoue. r. a
tvoersie:
de goede
dinghen.

✠ En zyt niet vermetel by v seluen / noch en gh
niemant quaet voer quaet / voersichtelick bereyden
baerh / n; alleē voer god mer oec mede in tegē
dicheit van alle menschen. Ist dattet gheschien mach
veel als in v is (so sijt) met alle menschen in vrede seuen.

Deu. 22. 2

En wraect v seluen niet / mijn alder liefste / mer g
lieuer dē toernicheit een stede / wantter ghescreuen si
Die wraet is mijn / ic salt vergelden / seyt die heer.

ptou. 25. r

Daer om ist dat uwe viant hōgert / so spijs hem / h
hi dozt / so geest hem dranc / wāt ist dat ghi di doet so
di vergaderen vierige rolen op zijn hooft / en weert n;
wonnē vandē quade / mer verwint dat quaet met goe

¶ Dat. xij. Capittel.

Alle siel sij onderdanich den ouerste machte / w
daer en is geē macht / dan vā God. En die mog
heydē die daer zijn / die zj van god geordineert. Aldus
wie der macht wederstaet / die weder staet dē oerdinan
goods. En diese wederstaen / die sullen hem seluē een
del ontfanghen. want die prinren en sijn niet tot vrees
dē ghenē die weldoen / mer (die) qualic doen. Wilt ghi
macht niet vreesen / so doetet geen dat goet is / en ghi
lof van hoer ontfangē Wāt hi is een dienaar gods / v
goede. Mer ist dat ghi doet dat quaet is / so vrees / want
niet te vergeefs / swaert en draecht / wāt hij is goods
maer / een wraeker tot toernicheit / dē genē die doet / tgh

TOTTENROMEINEN LX. xvi.

t quaet is. Waer om ist van node onderdanich te zijn
 t alleen om den toernichheit/mer oec om der consuetu-
 llen/wat daer om betaelt ghi (oec) vscanninge/want si
 goodes dienacrs/tot sulckē dingē naer stichz doēde.

Deest hier om een yeghelijke datmē schuldich is/wien
 buyt (toehoert) tribuyt/die scanninge (toebehoert) scat-
 ghe/dye vrees (toebehoert) vrees/die eer (toebehoert)

† En zijt niemāt yet sculdich dan dat ghi malra-
 ren lief hebt/want wie den ander ē lief heeft/dye heeft

wet veruolt/wat die (wet) Ghi sult geen ouerspel doe Deut. 5. 9

ijen sult niet doot slaen/ghijen sult niet stelen/ghijen exo. 20. 9.

st geen valsche getuych seggen/ghijen sult niet begeerē Leu 19. 6

nist saer datter een ander gebot is/dat wort correllijk

dit woort begrepen/te weten. Ghi sult uwen naesten

sh hebben als v seluen. Die liefste en doet den naeste geē

aet Alkus is een veruollinge des wets/die liefste. *

Sonderlinge als wy den tijt weten dattet tijt si ons

vanden slaep wacker te worden/want die salicheyt is

8 nu naerder dan doe als wi gheloef den/dye nacht is

eibi gegaen/mer den dach ghenact/daer om laet ons

worpen die wercken der duyternissen/en laet wi ghe

et worden met die werckē d' 8 lichte/laet wi manierlic

andelen/als inden dach niet in brasserie/en droncken-

jap/niet in slaepramerē/en osinerheit/niet in kinuactse

kuolginge/mer wert geleet met den heere IESVM

christum. * En die sochthoudicheyt des vleesch en hebt

et/tot hoer wellusticheit ¶ Dat. xiiii. Capittel

DEn ghenē die tran is int geloef (dien) neemt op/

niet tot veroerdelinghen der twistingen/Die eene

jeloest/datmen alle sin keten mach/mer een ander die

S. P. EPISTELE.

eranc is/die eet warmoes/die daer eet/die laet niet & sin-
den/die daer niet en eet/en die niet en eet/ en oerdelst ny
die daer eet. Want God heeft hem op genomē. Wie zi-
ghi/die [van] eenē vreemde knecht oerdelst: Wi staet of
valt sinen eyghen heer/immer hi sal onderhoude word
op dat hy staen mach/want God is machtych te make
dat hy staet.

Dese oerdelst den dach bi den dach ghelykenēde/mer d-
(ander) oerdelst van elcken dach laet eenē yegelijke zy v-
stant voldoen/die den dach acht/die acht hem den heer
[en die den dach nyet en acht/dye en acht hem den heer
niet] die eet/die eet den heere (te lief) want hi danct God
en die niet en eet/die eet niet/den heere (te lief) en dan-
(oerk) God. Want niemāt van ons en leeft hem seluen
en niemāt en sterft (voer) hē seluen. wāt leuen wi so lei-
uen wi den heere/steruen wi/so steruen wi den here/daer o-
leuen wi of steruen wy/wi hoozen den heere/want da-
toe is Christus gheslotue en op geresen/en voeder om-
uendich geworden/op dat hi ouer doden en leuendigen
heerschappie soude hebben.

Mer waer om oerdelst gi v broeder? of oer ghy (sterck)
waer om versmaet gi uwē broeder? wāt wi sullen als
men gheslelt worden voer die Rechterstoel Christi/wi
daer ghescreuē staet Ic leue spreken die here/mijn sulle
hem alle knie buigen/en alle tonge sal God belyde Da-
om sal een yegelyc van ons God rekeninghe gheuen/van
hem seluen. Daer om laet ons voert meer/die eenē de
anderen niet oerdelen.

Mer oerdelst dat (veel) meer/dat den broeder geen straf-
salisatie geleyt en wort/en een oersaec des vals/want

esay. 45.

TOTTEN ROMEINEN Lx. vij

et en ben des seker doer den heile IESVM Christus
 ter niet gemeen en is doer hē seluen dan (voer) dē ghe-
 lie daer reket wat gemeen te wesen dien seluē ist ges-
 en mer ist dat vbroeder bebroest wert/ō der spise wil-
 n wādest ghi nu niet na die luste/en verderft niet met
 ure spise (den genē) voer welckē Christus gesloruē is
 erō/en laet v goet niet der mensche qualic sprekinge
 der worpen zyn. Wāt dat rike Goods en is niet spijs
 cranc/mer rechtuaerdichz en vrede/en vroecht inden
 ligē gheest. Wāt so wie doer dese Christo dient/die is
 aengenaem/en vandē menscē gepresen.

Maerō laet ons achteruolgen dat dē vrede aengaet/en
 lichterheit den eenē tegen dē anderē. En wilt niet om
 spise wil Goods wert verderuē. Alle dinc is reyn mer
 den mensche quaet die doer scandalisatie eet. Als goet
 en vleysch te eten/norch oer wijn te drincken/norch yet
 welc vbroed (hē) stoot/ of argert wort/ of cranch-
 t. Weet gi geloes: so hebet bi v seluē voer god Salich
 die hē seluē niet en oerdelt/int geen dat hi prijst mer
 daer oerdelt die is vdoemt/ist dat hi (dat) eet/want hi
 tet ncz wt dē geloes. En wat wt dē gheloue niet en is/
 die sonde. ¶ Dat. xv. Capittel.

O Er wi die machich zyn/zijn sculdich die cranch-
 heyden der cranker te dragen/en niet ons seluē
 behagen/want laet eē yeghelijc van ons sinen naeste
 en int goet tot stichtinge/want Christus en heeft
 seluē niet behaecht mer ghelijcker gescreuen is/die Psal. 68.
 maetheden der genē die v vsmadende waren die zijn
 my gheuallen. ✠ Want datter ghescreuen is/

S. P. EPISTEL E.

tot onser leeringhe gescreuē/op dat wi doer verdule
heit/eñ troost der scriftueren/hoop soude hebbē. Eñ g
des verduletheits/eñ troostings die verleene v dat sel
te samen onder malcanderen te gheuoelen nae IESV
Christum/op dat ghi eendrachtelic/met enen mont g
glorificeert/eñ dē vader ons heerē IESV Christ. De
om so neemt ghi malcanderē op gheliken als Christ
v op ghenomen heeft/tot goods glorie.

Mer dat seg ic dat IESVS Christus gheweest is v
dienae rāde besindenis/voer die warachticheit goede
te beuestigen die belostenisse der vaderē. Voert seg ic
dat die heydenē God eeren/voer die barmherticheit al
ghescreuen is. Daer om sal ic v beliden heere inden h
denē/eñ dinen name singhen. Eñ weder om seyt hij. I
blijt v ghi heydenē met zijn volc. Eñ weder om looft
here alle (ghi) heydenē/eñ alle volck looft hem te sam
Eñ weder o seyt Esaias. Daer sal een wortel (wi) Ic
zijn/eñ die daer opt sen sal om tē ghebieiden dē heyde
in hem sullen die heydens hope. Eñ god des hoeps m
v veruollen/met alle vuerhde/eñ vrede int ghelouen
dz ghi oueruloedich mocht zij/ indē hoep/ doer die ma
des heyligen gheests.*

Psal. 17.

Psal. 116

Esai. II. e.
tregeren

Want mij broeders. Ic bent selue seker van v dat g
oer selue vol goetheyt zijt/veruolt met alle weensich
machtich zijnde oer malcanderen/die een den ander
vermanē/mer nochtans broeders/so heb ic v stoucl
ghescreuē/eens deels als vermanende v om der gr
de welcke mi van god ghegeuen is/dair toe dat ic een
naer mach zijn van IESV Christo/onder den heyd
aendienende Teuangelie Gods/op dat die offerhade

TOTTEIN KOMEINEN. Lxxvij.

hedenē anghenaem mach worden/ geheylicht wesende
 in den heyligen geest. Daer om/ heb ic dat ick glorieer
 in IESVM Ihristum/ in dat geē dat god toebehoert.
 Want ick en versuyet spreken yet van dat gheen twelcke
 Christus doer mi niet ghedaen en heeft/ tot gehoersaens
 in der heydenē/ met woerden en wercken/ doer cracht
 teykenē/ en wōderlicheydē/ doer die macht des geestes
 vds/ hoe (dat) ic vā Jerusalem/ en inden landē / daer
 trent liggheende/ tot Illiricum toe/ veruolt hebbe dat
 ingelium Ihristi.

Also arbejdende int euangelie te prediken/ niet daer Cris
 is ghenoet was. Op dat ic niet op een anders fonda-
 nt soude timmerē/ mer gheliker gescreuen is/ die ge-
 die van hem niet verondicht en is (die) sullen hē siē Esa. 52. 8.
 ediet niet ghehoort en hadden/ sullen verstaen. Waer
 dat ic oer dic wil behindert si dat ic tot v nyet geromē
 ben. Mer nu ic geen plaets meer en hebbe in dese lan-
 en vā veeliaren of/ een begeerte hebbe/ om tot v te co-
 n. So wanneer ic minē wech legghe na Spaengien
 so sal ic tot v comē/ want ic hoep dattet gheschien sal
 in daerwaerts minē wech makende/ v sien sal/ en van
 v erwaerts gheleyt wordē/ ist saer nochtās dat ic eerst
 uwer vrientscap een deel veruolt worde
 n nu reyse ic te Jerusalem/ dē heyligen dienēde/ wāt
 heeft goet gedocht die vā Macedonien en Achayen
 deelingē te doen/ voer die arme heyligen/ die te Jerus
 n zijn/ want het heeft hem also goet ghedocht/ en sū
 hoer schuldenarē/ want ist dat si hoer geestelikē goe-
 dē heydenē gedeelt hebbe/ so zijn si oer schuldich hoer
 eschielike dingē te dienen/ daer o als ic dit volbrachte
L. i.

S. P. EPISTEL.

Heb/en hoer den vzych ouergesegelt/ so sal ic doer v
der om kerē in Spangien/wat ic weet/ als ic tot v cor
sal dat ic comē sal met volheit van benedictien des E.
gelie Lhristi.

Mer ic bid v broeders/ doer onsen heer IESVM LI
stū/en doer die liefste des heyligē geests/dat gi mi arb
de de helpē wilt/met v gebedē voer mi bi god/op dat ic
dē ongelouigē in Judee klost mach wordē/en op dat
se minē dienst/die ic te Jerusalem doen sal/aengenaen
dē heyligē/op dat ic met blijscappe tot v mach comē/de
die wille gods/en tsamen met v vermaect mach wordē
En god des vredes/si met v allen Amen.

Dat. xvi. Capittel.

Alde ic beueel v Pheben onse suster/die een dien
ste is/ van die gemeente tot Lenchte./ op dat g
haer ontfanghen wilt in Lhristo/ alsoe alst dē heylig
betaemt/en wilt hoer bistaen/in allen saecken tgeend
si uwer in behoefte. Want dese heeft veele bigestaen
oerch mijn seluen. Groetet Priscam en Aquila mijn
pers in Lhristo IESV/ die voer mijn siele/ hoer ey
hals ondergeset hebben/ den welcken ic niet alleen
ke/mer oer alle die gemeente der heydenē. Des ghelijc
(groet) die vergaderinge/die in horen huysē is. Groet
Penetum minen liefsten/die welcke is die eerste vrou
toā die v van t Archaie in Lhristo Iesu Groetet Mariam/die
gaderige voer ons gearbeyt heeft/groet Andronium en Junia
in Asien. mijn maghen/en mijn mede gheuanchen/ die welck
vernaemt zijn/onder die Apostelen/die oerch voer mi g

TOTTEIN KOMEINEN. Lxxij.

leest zijn in Christo Iesu groet Ampliam mine bemis-
 inden heer/ groet Urbanum onsen hulper in Christo
 Iesu/ en Stachyn mijn lieue (vriet) Groet Appelliam/ in
 Christo beptoeft/ groetet den genen die van Aristobolus
 geselschap (zijn) groetet Herodianem mijnen neue/ groet
 die daer zijn van Clarissus gheselschap/ die gheen/ die
 den heer zijn/ groetet Thryphenam/ en Thryphosam
 ghearbeyt hebben inden heere/ groet den bemijnden
 Asidem/ die seer ghearbeyt heeft inden heer/ groet Kus-
 inden wetuercozen inden here/ en zijn moeder en mine
 oetet Asynritum Phlegontem/ Hermam/ Patrobis
 Mercurium/ ende die broeders/ die met hoer zijn/ groet Tharmā.
 Hilologum/ ende Juliam. Nereum/ ende zijn suster/ en
 Sympam/ ende alle die heilighen die met dese zijn/ groet
 maecander/ met een heylighe cusse. Allen die gemeen
 in Christo groeten v.

Ende ick bidde v broeders/ op dat ghi waer neempt/ die
 leedracht ende eergheernis voertbrenghen/ teghen dye
 inge die ghi gheleert hebt/ ende wilt haer scruwen/ wat
 soedanich zijn/ dye en dienen niet den Heere IESV
 Christo/ mer haeren buyck. En doer soet sprekinghe/ en
 verkerie/ bedriegen si die herte vāde simpels (mēschē).
 int v ghehoersaemheyt/ is ouer al gheromen. Daer om
 blide ick my sekerlijcken van v. Mer ick wil/ dat ghi
 is sijt tottet goet/ endetrecht op tottet quaet. En god/ † simpel
 vrede/ sal roetelijck ontween treden/ den Sathanam
 der v voeten/ Die gracie ons heeren IESV Christi sy
 v.

S. P. EPISTEL.

Tymotheus mij mede wercker/en Lucius/en Iaso
en Sosipater mijne neuen(die) groeten v. Ick Tersu
die den brief geschreue hebbe/indē here/groeten v. Van
mijn Tmij/en des heele ghemeente waert/groetet v. Krasti
waert en die stadt Kentmeester groetet v/en Quartus de broed
die gehet Die gracie ons heeren IESV Christi/ moet zyn/ me
legemeē: allen/Amen.

En den genē die machtiich is vte vestigen/nae mijn
tpredica: Euangeliē en tiloff van IESV Christo/nader open
die ringe des verborghentheys (die) van ewigen tijden
swegen(is)/mer nu gheopenbaert (is): oeck doer d
schrijueren der propheten/nae i beueel des ewigē
Gods/die bekent gemaect is/tot gehoersaē
heyt des ghelofs/onder allen heydenen.
den God die alleen wijs is/den moet
zj doer IESVM Christū/glo
rie in ewicheyt Amen

Desen brief is gesonden/doer Phebe onse suste
Tot den Romeynen/van Lotintjen

Zier beghint die eerste Epistel/die Sint
Paulus gescreuen heeft/ tot die van
Lotintjen.

Dat eerste Capittel

Dulusee gherope

Apostel IESV Christi/ doer den
wille Godes/ en Sosthenes een
broeder/ der vergaderinge goodse
die tot Corinthē is.

Den gheheylighden doer Chri-
stū IESVM/ den gheropen heili-

ghesamen met alle den genē die aenroepen dē naē ons
herē IESV Christi in alle plaetse het zij hore ofte onser
brarie en vrede si niet v van God onsen vader en den
herē IESV Christo.

Ik dā minē God alrijt voer v/ vā die gracie goods die
gegeuen is/ doer IESVM Christū/ dat ghi in alle dīn
rijt gewordē zijt doer hē in alle woerden/ en in alle hē
se/ (doer welken dingē/ dz getuygh IESV Christi ge-
licht heeft geweest in v) alsoe dat v niet en gebreut in
ge gaue/ verwachtende die opēbaringe os herē IESV
Christi/ die voer vestigen sal ten eynde toe/ onbesculdich
en dage ons herē IESV Christi. * God is getrou-
wien ghi gheroepē zijt/ in dat geselschap zijns soens
IESV Christi ons heren.

Ik bidt v broeders/ doer den naem ons heeren IES-
Christi/ dat ghi alte samen tselfde wilt spreken/ ende
er geen twisten onder v en zijn/ mer zijt een gheheel
naem/ van eenre herten/ en van eenre meningen/ wāt
v broeders/ mi is te kennen gegeuen van v/ vā dē ge-
ap Chloē/ datter twisten zij onder v. En ick segge dz
keē yegelijk onder v seyt. Ik ben een discipel van
also/ ende ick (van) Apollo. En ic Cephe/ en ic Christi Apostelē.

S. P. EPISTELE.

is Christus ghedeelt: is Paulus voer v gheruyst: is
 sydiin Paulus naem ghedoopt gheweest: Ic dan c
 dat ic niemant van v ghedoopt hebbe dan Crispum en
 Gayum/op dat niemant en seyt dat ic in minen naem
 doopt hebbe. En ic heb oer gedoopt Steuens huysgenoot
 Hier en bouen weet ic niet of ic iemant anders gedoopt
 hebbe.

Want Christus en heeft mi niet ghesondē om te do
 mer om te prediken dat Euangelium niet met wijsen ver
 den/op dattet cruyts Christi niet ydel gemaect en we
 want die woerdē des cruyts zyn den genē die verlorē v
 dē dwaesheyt/mer ons die welcke salicheyt vercrighe
 ist goods macht/want daer is ghescreuen. Ick sal ver
 len die wijsheyt der wijsen/en verwoorpen dat verstant
 verstandigē/waer is die wise waer is die schrift gelees
 waer is die ondersoucker deser werelt: Zoest god
 dwaes ghemaect die wijsheyt deser werelt:

Want na dat in die wijsheit Gods die werelt doer
 wijsheyt God niet bekennt en heeft/soe heuet God
 gedocht doer die dwaesheyt der predicarien salich te m
 ken die ghelouende. Want dye Joden begeren te p
 en die Grieken soucken wijsheyt/mer wi preken den
 cruysten Christus. (die welcke is) dē Jodē eē arghe
 mer den Grieken een soetheyt/mer de seluen gheroc
 te samen den Joden en den Grieken (preken wi) d
 stum goods mogentheyt en Gods wijsheit. Want
 dwaesheit goods is wijsen dan die menschen/en gods
 heit is starcker dan die menschen.

Want broeders ghi siet v roepinghe/dattter nye

TOTTEN CORINTHEN L. xxi

wisen naden vleysch/niet veel machtighen/niet veel die
 a edelen gheslachte ghebozen zijn/mer dat dwaes is na
 er werelt heeft God vercozen/op dat hi besramē soude
 ie wisen. Ende die dingen die cranc waren in die werelt
 eest God vercozen/op dat hi beschamen soude/die welc
 e starck zijn. Ende die dinghen dyē onedel waren ende
 ersmaet inder werelt/heest God vercozen/en dat geen taderue
 at niet was.op dat hij soude verduysteren die dinghen
 ie daer zijn/op datter gheen vleysch en soude glorieeren
 oer hem.

En wt den seluen zijt ghi in Christo IESV/die ons
 ewordē is gheweest die wijsheit van god en rechtuaer
 cheyt ende heylighmakinghe ende verlossinge. Op dat Jere. 9. 9
 helijck ghescreuen is. Die glorieert/die glorieert inden
 ere.

Dat. ij. Capittel.

Ande broeders doe ic tot v quam/en quam ic niet in
 hoorheit des woorts of der wijsheit/verrondigen
 v die ghetuychnisse Godes/want ic en hebbe mi nyet
 t ghegeue yet te weten onder v dan IESVM Christū
 de dien ghecruyft. En ick hebbe doer siecte en niet soe
 jen ende in veel vreesen met v omme ghegaen.en mijn
 oerden en mijn predicatie en was niet in woerden der
 enshelijcker wijsheyt/die yet wijsmakende zijn/maer
 vertoninghe des gheestes ende des crachtes.op dat v ge
 ue nyet en sy in wijsheyt der menschen/maer in dyē
 achte Godes.

Doert/wijshyz sprekē wi onh die volmaectē/mer wi shyz
 et des werelts/nich oer der princē vā dese werlt welke

S. P. EPISTELE.

1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1

TOTTEN CORINTHEN Lxxij

is v gheuoet met melck/ en niet met spise/ want ghij en
 orchtet noch niet/ ymmer oec nu en moecht ghij niet
 ant ghij zijt noch vleyschelijcken/ wāt als in v is nauol
 nge twist [en partijng] zyt ghij dan niet vleyschelyke
 wandelt ghij niet nae den mensche: Want als yemāt
 ot. Ic ben Paul/ en die and/ ic Apollo/ syt ghij dā nyet
 leyscheliken: Hier om/ wie is Paulus/ wie is Apollo?
 ders van dienaers doer den welcken ghij geloofst hebt/ mensche
 een yegelyc als hem die heer ghegeuen heeft. Ic heb
 iplant Apollo heeft nat ghemaert/ mer god heeft dat
 as dom gegeuen Aldus die daer plantet en is niet/ noch
 r die daer nat maert/ mer/ god die was dom geeft.
 Doert/ die geē die plant/ en die daer nat maert sijn een/
 orchtans sal een yegelyc zyn loen ontfangen nae sinen
 deyt/ wāt wi zyn goods mede werckers/ goods bouwers
 goods timmeragie zyt ghij nader gracen goods dye
 ghegeue is. Als een wijs timmermeester heb ick dat
 dament geleyt/ mer een ander timmert daer op/ voert
 yegelyc siet toe/ hoe dat hij daer op timmert/ wāt een
 der fondament en mach niemant leggen/ behalue dat
 geleyt is/ welcke is IESVS Christus Ist saeck dz ye
 nt op dit fundament timmert/ gout/ siluer/ costelycke
 nē/ hout/ hoy/ stoppelen/ een yeghelics werc sal open
 r worden/ wāt den dach salt verclaren/ want hi inden
 e gheopenbaert t werc/ en een yegelyc werc hoeda sal wor
 i dattet si/ sal vier proeuen. Ist dat yemants werc den
 t/ dat hi daer op getimmer heeft sal loon ontfangen
 at yemants werc verbrant wort die sal schade lyden
 si sal salich worden/ mer so gelyc als doer vier
 n weet ghij niet dat ghieen tempel gods zyt/ en die

S. P. EPISTELE.

Job. 5. 6
Ic sal die
wise van
ghē
Psal. 93.

geest goods in v woent. Ist dat yemant den tēpel ge-
scheidenet/god sal hem vernielen. Wāt dē tempel Bo-
is heyllich twelcke ghi zijt. Niemant en bedriege hem
uen/ist datter yemāt onder v hē seluen laet dunckē da-
wijs is/die werde sot in deser werelt/op dz hi wijs mē
wordē gemaect/wāt die wijsheit deser werelt is sot hi
gode. Want ghescreuē ist Die de wisen vangt in hē
roerheyt. En weder om Die heer kent die ghedachte
wisen/dat si ydel zijn. Aldus en gloziere niemant indē
schen/want het hoert al v toe/Ist Paulus/ist Apollos
Lephas/ist die werelt. ist dat leuen/ist die doot/zijnt tē
woerdige dīgē of toecomēde dīgē/al hoertet v toe/en
hoert Cristoen Cristus hoert god toe. ¶ Dat. iij. ca.
Also laet os die mēsche achte als dienaers En
en beschickers des verborghedē goods/en voer
da/dz souct mē onder dē beschickers datter yemāt get
gheuondē wert / mer het is mi voer minste dat ic ver-
geuerdelt werde/of vā dat mēschelike oerdel. Immer
en oerdel oer mi seluen niet/want ic en ken mi seluē ge-
dings schuldich/mer daer doer en bē ic niet gerechtigd
dicht. Voert / die mi oerdel is die here. Daer om broed-
en oerdel niet voer dē tijt enich dinc/ter tijt toe dat di-
re come/die oer verlichten sal die verborghenthedē der
sternissen/en sal openbare die raden der hertē/en dan
eenē ygeliken lof zijn van Gode.*

En broeders dit heb ic doer een gelikenis tot mi seluē
en tot Apollo getogen om uweent wille/op dat gi in
soudt leerē dat niemāt van hem seluen en geuele be-
gheendatter ghescreuē is/op dat ghi niet en weent o-
blasen die een teghen den ander/de een in des eenē

TOTTEN CORINTHEN

2^e Epist.

ander inden anders naem want wie oerdest v. Mer
 hebt ghi dat ghi niet en hebt ontfanghen. Ende ist
 dat ghyt ontfanghen hebt wat glorieert ghy of gyt
 ontfanghen en hadt. Ghi sijt nu versadicht/ ghi sijt
 rijc ghemaect/ sonder ons hebt ghi een rijc verwoet
 noch of ghyt verwoet hadt/ op dat wi te samē oer mit
 regneren mochten

Dant ick meen dat god ons die de alre leste Apostelen
 ghetoent heeft als die gheē die ter doot zij veroerdest
 ant wi zij een gaespel gheworden der werelt/ en dē
 ghelen en den menschen. Wi zij sot om Christus willes
 r ghi zijt wijs doer Christus/ wi zij cranch/ mer ghy
 r/ ghi sijt edel/ mer wi versmaet. Tot deser tijt toe lide
 honger en dorst/ en syn naect/ en werde niet vuysten
 slaghen/ en hebben gheen seker stede/ ende arbeide/
 rke de mē o sē eigē hādē/ en wi spreke wel/ qualijst ge ttoe ghe
 wese de x uolginge lidende x dragē wi/ gelastert wer sproken
 de bidden wi/ wy zijn geworden als vuylnis vā deser
 elst/ alre menschen verwoetpelt tot desen dage toe.
 en scriue dit niet/ dat ic v wil bestraffen/ mer ic xmaē
 s mijn lieue kinderē/ wāt al waert saeck dat ghi hadt
 tallike meesters in Christo/ nochtas en hebt ghi niet
 vaderen. Want ic heb v in Christo IESU dwer dat tten dwe
 angelium voert gebrocht. Aldus vermaen ic v dat gij sent
 nauolgers wilt zij gelijc ic Christus nauolgher
 1. Om deser sake wille heb ic v ghesonden Timotheū
 nē lieue soen is/ en ghetroū inden heere die v sal in d
 oerhuisse brengē mijne wegen/ dyc in Christo xelie
 zelike ic tot allē plaetsen in alle sogaderigen lere Die
 ige zij op geblasen/ gelijc of ic tot v nē comē en soude

S. P. EPISTELĒ.

Wat ic ro-
men sal

Mer ic sal corts tot v romen/ijl dat die heer wil/en sal
kennen niet die woerdē der geenre die op gheblasen si
mer die cracht/want indē woerde en is dat rijke goe-
niet/mer inde cracht wat wilt ghi: Come ic tot v me-
roede/of met liefdē en eenen geest des sachtmoedichē

¶ Dat. v. Capittel.

Al gheheel hooft men onder v oncruptheyt/en s-
ken oncruptheyt vye oer onder den heydenē
en wert ghenoept dat yemant syns vaders huysur-
we heeft. En ghy zyt op gheblasen/en hebt niet liever
scryft dat hi ghenomē soude worden wt dat middel v
v die wilsche dus danigē sonde bedreue heeft/want ick
niet tegunwoerdich inden lichaem/mer teghenwoerdich
indē geest/heb nu besloten als teghenwoerdich dat
gheen die du also bedreue heeft/indē name ons heren
SV Ehzisti vā v te samē vergadert zijnde/en minē ge-
te samen niet die macht ons herē IE SV Ehzisti/ouer-
leuert werde den diuel/tot dē doot des vleesch/op dat
grest behoudē si indē dage ons heeren IE SV.

Twersca-
pen

Owe gloriarie is niet goet. En weet ghi niet dat eē l-
tel desems dat geheel deech versuert: Aldus reinn-
den oudē deesem/op dat ghi een nieu deech moecht zi-
gelijc als ghi ongedesemt syt. Want oer ons paess-
is Ehzistus voer ons opgeoffert wesende. Aldus laet
thoerhtijt vieren/niet inden oudē deesem/norh inden
sem der quaetheyt en der scalcheit/mer in ongedesen
brodē/dat is. in puerheyt en waarachticheit.*

Ik heb v gescreue doer eenen brief dat ghi v niet ve-
mē en sout mer dē oncrupschen. En niet geheel mē dē
crupschen des vwerelts/of met dē gierigē/of mē dē rou

TOTTEN CORINTHEN xxijij

met den dienaers der afgodē wāt orch of ghi wi die we
t waert gegaen. Mer nu heb ic v gescreuen dat ghi v
niet mede en versamet. Is daer yemāt onder u als
en broeder ghehoemt wert een oncrystij menssch of
erich of een dienaar der afgoden of een quaetspreker
en dronckaert of een rouer mei dusdaniqhen en wilt
niet eten want wat gaet dat mi aen vanden gheene
buyten zij te oerdelē. Oerdelē ghi niet vanden genē
binne zij: mer die ghene die buyten sijn oerdelē die he
der die gheen die quaet is die veriaerht wt v seluen.

¶ Dat. vi. Capittel.

Enderaerht yemant van v hebbēde een sack mette.
Landeren gheoerdelē te werden onder den onrecht
digen en niet lieuer onder dē heiligen. En weet ghi
dat die heiligen die werelt sullen oerdelē. En wert
werelt doer v gheoerdelē soe zijt ghi dan onwaerdich
alder cleyenste oerdelē. En weet ghi niet dat wy dye
ghelen oerdelē sullen niet alleen die dinghen welcke
en nootdrift hoozen. Aldus hebt ghi oerdelē onder
n dat geē dat die nootdrifticheit des leuē toehoert
te versmaetste is in v gaderinge die setter (toe). Ic
v tot uwer schaemtē. Iffer niemant so vrys onder v
niet eene die oerdelē mach tusschen sinen broeder en
der. Mer die een broeder kijft met dē anderē broeder
recht en dat voer den ongelouigen.

Dus nu voerwaer is al gheheel sonde in v want ghi
t hebt ondmalanderē. Waer o en lijdt ghi niet lie
onrecht: waer om en ontfangt ghi niet lieuer schade
mer ghi doet selue onrecht en schade en dat die broede
En weet ghi nyet dat die onrechtuagrdighen dye

S. P. EPISTELE.

t voer
lyts

erfuisse des rijk gods n̄z ōcrigē en sullē. En wilt n̄z dw
len/norch ōrucysche mēscē/norch dienaers d̄ af godē/ nor
ouerspeelders/norch die tegē der natuerē onrucyslyz doer
norch die bi knechtikē te doē hebbē/norch dicuē/ norch gi
rigē/norch drōckaers/norch xuloehers/norch rouere/sul
ōtfangē die erfuisse des rijkē goods. **E**n t̄sonige wac
ghi aldus danige/mer ghi sijt af gewasscē/mer gi sijt h
lich gemaect/mer gi zyt rechtuerdich gemaect doer dē
naē des herē. Jesu Christi/en doer dē geest vā ōsen ge

Alle dingen z̄y mi gheoerloft. mer alle dingē en z̄ijn
oerbaerlic. Ic heb macht alre dinghē/mer ic en sal ond
niemants macht ghestelt wordē. Die spisen z̄y voer dē
buyck gheoerdineert/en die buyck dē spisen/mer God
dese en die te niet maken. Dat licham en hoert niet de
rucysheit/mer dē heere/en die heere dē licham. Mer g
heeft oer den heere verwert/en hi sal ons doer z̄y mogi
heit verwerken. **I**c En weet ghi niet dat v lichamē
ledē Christi. Sal ic dā nemē die ledē Christi/en makē dā
of leden eenre hoeren. **S**heensins. **O**f weet ghi niet d
die eenre hoerē anhangt/een lichaē is (met hoer) wāt
seit Twee sullēder z̄y eē vleysch/mer die t̄dē heer aēhan
die is eē geest. **V**lijt ōrucyslyz. Alle sonde welcke die
sche doet is buytē dē lichaē/mer die onrucyslyz doet die s
dicht in z̄y eygē lichaē. En weet ghi niet dat v licham
z̄y een tēpel des geēs die in v wonende is/te wētē des h
ligē geests/welckē gi vā god hebt/en gi en sijt v selsōn
Wāt gi zijt doer eē loen geroft/ Glorificeert en draect
[no] god in uwē lichame. **I**c en in uwē gheest/de welc
god toe behoore. **D**at. vij. Capittel.

Deñ. 2. b.
t god

U Dert vā dien dingen daer gi mi of gescreuē hel
Lis dē mēscē goet/geē huysurou an te roerē no

TOTTEN CORINTHEN

3 o uerspelen te srouwe/ so laet een yeghelike
 uwe hebben/ en een yeghelike hare man hebbe
 in sal geue zyne huysrouwe/ die sculdige goetwillig
 t/ des gelijcx oer die huysrouwe den man. Die huys-
 rouwe en heeft gheen recht ouer hoer eyghen lichaem
 r die man. Des gelijcx oer/ die man en heeft zijns ey-
 en lichaems machi niet/ mer die huysrouwe. En ont-
 ut malcanderen niet/ ten waer dattet gesriede wt con-
 t/ mach gelegenhz des tijts/ dat ghi v [tot vastē] en tot
 dē sedigen moecht/ en roet weder om te samē/ op dat
 e duuel niet en tenteere o uwer onmaticheys wille.
 Ter dat segge ic wt toelatinge/ en niet wt gebot/ wāt
 xoude dat alle menschen waren/ als ick ben/ mer een
 helick heeft zyn eygen gauen van god/ die een aldus/
 inder alsoe. En ick segge den onghewelicken/ ende
 rouwen/ tis hoer goet/ ist dat si bliuen als ick/ mer ont-
 den si hem niet/ soe laetse hylicken/ want tis beter te
 oelijken/ dan te bernē. ¶ Mer dē gehuwede gebiede
 et ic/ mer die heer. Die huysrouwe en sal n̄ gescrey-
 orde vande man/ wāt ist dat si of gescreyde is/ so laet si
 e ogehijlic/ of laet si m̄z hore man soent werde/ en
 iā en plaet die huysrouwe n̄z. ¶ Mer dē anderen
 c/ m̄z die heer. ¶ Iffer eē broed die een ogelouige huys-
 heeft/ en dese rōsenteert m̄z hē te woenē/ en laet hise
 blate/ en een gelouige vrou/ die enē ogelouigen mā
 t/ en hi geeft rōset m̄z haer te wonē/ laet si hē n̄z blate
 eē ogelouige man/ is geheylight/ doer die gelouige
 rouw/ en die ogelouige huysrouw/ is geheylight/ doer
 elouige mā. Anders soude v kinderē o suuer zyn/ mer
 j si heilich/ mer ist dat die ongelouige screydet/ laet hē
 en/ want dye broeder ofte suster en zyn in dusdanigē

S. P. EPISTELE.

Dinge tot dienstachticheyt niet verbonden/ mer in en heeft ons god gheroepē want hoe weet ghy vrouwe ghi den man sult behoudē. Of hoe weet ghi man/ of die huysvrouwe sult behoudē. Mer hoe dattet si een ghelick na dat hē god ghedeelt heeft.

Heere

En een yegelick na dat hem god geroepē heeft/ laet soe wandelen. En soet ordineer ic in allen vergadering. Iffer yemāt besnede geroepen/ en laet hem gheen onschuldighē aen nemen. Iffer yemant inde onbesniden geroepē/ die en laet hē niet besnijden. Die besnidinge is niet/ en die onbesnidinge en is niet. mer die onderlinge der gebode goods. Een yegelic blijft in die roepge/ daer hi in geropen geweest heeft. Sijt ghi een knecht geroepē/ en acht dat niet/ mer moechdi vry wēde/ so bruyt dat liever/ want die inden heer een knecht geropen is/ die is een vry gelaten des herē. Des gelijcs oec vry gheroepen heeft gheweest/ die is een knecht. Ichi sijt om loen gecoft/ en wilt niet worden knecht menschen. Broeders een iegelike bliue daer in/ bi god/ hi in gheroepen is.

Mer vande maechden en heb ick geen gebot des he. Klostans soe gheue ic raet/ als die barmherticheyt fangen hebbe vanden here/ daer toe/ dat ic getrouwe de zij. Daer om vermoede ic dit goet te wesen/ om den genwoerdige noots willen/ want het is goet een mē als te wesen. Sydi ghebonden an een huysvrouwe en soert geen offschedinge. Sydi los vander huysvrouwe soe en soert geen huysvrouwe. Ende ist dat ghi een h vrouwe trout/ ghy en hebt niet ghesondicht. En ist een maget trout/ si en heeft niet ghesondicht. Klost

TOTTEN CORINTHEN 22. xxvi.

Leuwinghe des vleysch sullen dus danige hebbē/mer
spare v.

Doert breuders seg ick dat. Den tijt is rott/voert aen/
gheen die huysrouwe hebbē die laet zijn/ of si gheen
lode/ en die freyen/ als of si niet en freyden/ en dye
blide/ als of si nē en verbliden/ en die ropen/ als of si nē
iesaten/ en die dese werelt ghebruyken/ als of si se niet
ghebruycten/ wāt dat wesen deser werelt vergaet.

Mer ic vroude dat ghij sonder forchtuoudicheit vraert
ongehuwelyct is/ die sctghet dat den heere aengaet
dat hi den heere sal behagen. Mer die een huysrouwe
ghetrouwt heeft is forchtuoudich van die dinghen die
erelt aengaen/ hoe hi zij huysrouwe behaghen sal.
Die twee zij ghedeelt/ een vrouwe en maghet. Die on-
ghuwelyct is/ die is forchtuoudich int gheen dat den
aengaet/ op dat si mach zijn heylich van lichaem en
t. Weder om. Die ghehuwelyct is/ die is forchtuou-
int geen dat des werelts is/ hoe dat si den man be-
mach. Mer dit segge ic tot uwe profite niet dat ick
er een stric maken wil/ mer op dat ghi moecht vol-
in dat eerlicken stadeliken is/ en aenhangt den heere
der afstreckinghe.

Mer ist dat yemāt meent dattet sijne maget qualijck
dat si ouer dē hijlicbarē tijt gaet/ en alsoe gheschien
t/ so laet hē doen wat hi wil/ hi en sondicht niet. laet se
elicken. Voert. soe wie in zijne herte vast staet/ ghe-
noet hebbende/ mer heeft macht zijns eyghen wils
heeft dat besloten in zijne herten/ dat hi sijne macht
oude wil die doet veel. Daer om diese wt geeft ter echt
doet (oer) wel/ mer nocht as diese niet wt en geeft die

D. i.

S. P. I. EPISTEL.

slaecht
is sloft

Doet beter. Dat wijf is gebondē aenden erhtelike staet/
lange als hare man leest/mer ist dat haer man slaecht/
is si vry vande wet tetrouwē wie dat se wil/alleen (s
tet gheschie) inden heere/mer nochtans is si saligher/
dat se soe blijft/na mijne meyninghe wāt ic meyne
ir oer den geest goods hebbe.

Dat. viij. Capittel.

Wert vāt geen dat den afgoden op gheoffert wi
weten wi dat wi alle te samen de wetenschap de
of hebben. Die wetenscap maect opgeblasen/mer del
de stichtet/wāt ist dat yemāt hem laet dunckē dat hij w
weet/dese en weet noch niet/ hoe dat men behoert te v
ten Maer isser yemant die God lief heuet dese is beke
van hem.

Daer om van dat eten (der spisen) dye den beelden
gheoffert werden/weten wi datter gheen beelt inder
relt en is/ en datter geen ander God en is/ dan een/ v
hoe veel datter zijn die Goden ghenoeit werden/hei
inden hemel/of inder aerden/gelijkerwijs alster veel
den zijn/en veel heere/nochtans wi hebben enē God
welcke die vader is/wt wien alle dingen zijn/ en wi in
en een heere IESVS Christus/doer wien alle dingh
zijn/ende wi doer hem/mer die wetent heyt en is in al
(menschen) niet.

(Des
beelts) dz
is dat sij
a beelt.
groot
archien

Mer die sommighe eten met een consciencie des bee
tot deser tijt toe/etent ghelijck als dat den beelden op
offert werdt/en haer consciencie/naeden mael sy tra
is/so wense beuleet/mer die spise en maect ons voer
niet aenghenaem/wāt etē wi ons en blijft niet te m
ouer. En etē wi niet ons en ghebreect niet.

TOTTEN CORINTHEN 22 xxviij

Mer siet toe dat dese uwe vrijheyt in gheene maniere
 en verergheringe si den genen die cranch zijn want ist
 laer dat yemant siet dye daer kennisse hebt dat ghy sit in
 die weerſcap der beelden sal niet die consciencie des geē
 he daer cranch is ghesterck werden om te eeten dat den
 beelden is geoffert: en die broeder die crant is sal vergaē
 (in uwe wetentheit) om welcke Christus ghestoruen is.
 En also sondigende tegē die broeder en wondende haer
 cranche consciencie so sondicht ghi tegen Christus. Daer
 om ist dat die spijsē argert minē broed. r. soe sal ick gheen
 leyſch eten inder ewichheyt op dat ick mijnen broeder nē
 in verarghere.

Dat ix. Capittel.

Ben ick niet een Apostel: ben ick niet vry: hebbe ick
 niet IESVM Christum onsen Heer gesien: Syt
 ghi niet mijn werck inden Heer: Ist dat ick den anderē
 gheen Apostelen ben mer seker vben ick want ghi sijt
 die segghel mijner Apostelschap inden Heer mijn atwoert
 inden gheenen die my vraagen is dese hebben wij nyet
 machi te eten en te drinckē: hebben wij geē machi vrou
 wen met ons te leyden ghelijck als oec die ander Apo
 telen ende dye broeders des Heeren ende Lephaz: Of
 heb ick alleen ende Barnabas die machi niet om dat te
 doen: Wie heester oyt gerchzicht op zijn eygen soudē:
 Wie plant eenen wijngaert ende en eet van die vruchte
 niet: Of wie voert een vergaderinghe (vā beesten) en en
 et vande melck des vergaderings niet:.

Spreek ick dit oec naedē mensche: en seyt oec dye wet
 at selde nyet: want in dye wet Moyses gheschreuen is.
 Ghi en sulst dē offe dye daer dorschet dē mōt nē toe bindē

Deu. 25. 8

S. P. I. EPISTEL E.

Socht God voer die offen: of seyt hi dit al geheel om onsen wil: want om onsen wil is dit geschreuen dat die geen die ploecht/sal op hoep ploeghen. En die daer doerscht op hoep/die sal zyns hoeps deelachtich wesen. Ist dat vrij geestelike goedē hebbē gesaeyt/ist groot/ist dat wi vleyschlike dingen maeyen: Ist dat die anderē (deser) machi onder v deelachtich zyn/waer om niet lieuer wi.

Mer wi en hebben dese macht niet ghebruykt/mer wident alle/op dat wi geen hindernisse maken souden/der Euangelio Christi. En weet ghi niet/dat die geē die werken in heylige (dienstē)/vander offer hande leuē: Die biden outaer staen/nemen te samē een deel metten cutaer. Alsoe heestet oec die Keer geordineert/dat si vande Euangelio souden leuen/die dat Euangelium verondigen. Nochtans en hebbe is deser gheen ghebruykt.

Want ic en hebbe dese dingen niet geschreuen/op datte in mi alsoe gesien soude/want het is mi goet lieuer te siuen/dan dat yemāt my glorie ydel soude maken/war ist dz is dz Euangelium preecke/des en mach ic nuz glorie want die noot dwingter my toe. En wee mi ist dat ic de Euangelium niet preeke/want ist dat icht willens doe si heb ick loon/mer doe icht owillich/den dienst is mi beuo. Daer om wat loon heb ic dā: op dat/als ic dat Euangelium preeke/voer niet dat Euangelie Christi preeke/daer op dat ic mijn macht niet en misbruycke indē Euangelium.

Wāt als ic vri ben vā allen/soe heb ic miselue eē yeghlyc knecht gemaect/op dat icker veel winnē soude. En ben gewordē den Joden/als eē Jode/om dat ick die Joden winnen soude. Den genē die onder die wet zyn/of ick wa onder die wet/die nochtans onder die wet niet

TOTTEN CORINTHEN L. xxiij

en op dat ic winnen soude/die geen die onder die wet zij
den genen die sonder wet zij/ gelyc of ic waer sonder wet
oe veel ic niet sonder wet en ben (te weten) Godt/ mer
en onderdanich den wet Christi/ op dat ic winnen soude
e geen die sonder wet zij. Ic ben gewordē den cranche
s een cranche/ om die cranche te winnē Ic ben een pege
alle dinc geworden/ op dat ic geheel sommige behou- tise alle.
soude. Mer dat doe ic om dat Euangelij's wille/ om dē
des deelachtich soude mogen worden.

En weet ghi niet/ dat die om dē prijs lopē/ altesamen
pen si/ mer een ontfangt dē prijs. Loop alsoe op dat ghi
nigē moecht. En alle die daer strijt is matich in alie dē
in en daer om op dat si een vergaeteliche troon ontfagē
ogen/ mer wi een ewige. Aldus loop ic also/ niet als int
seker/ ic verchte alsoe/ niet als die lichte slaende/ mer ick
dwinge mij lichaē/ en beenget onder dien staricheit/ op
ttet niet en geschie in enige maniere/ dat als ick den an
re gepredicte heb/ selff verwerpen worde.

Dat. x. Capittel.

Der ic wil dat ghi weten sult broders/ dat onse va-
ders alle ond een wolcke ware/ en sy hebben alle
er die zee gegaē/ en zij alle in Moses gedoopt geweest/
ē wolcke en in die zee en si atē altesamē eenderley gees-
like spijsen/ en dronckē alle eēreley geestelike drinck wāt
ronckē vandē geestelike steen/ die hoer nae volchde/ en
ristus is die steen geweest * Mer veel van hoer en
st god niet ghepreesen/ want si zijn verslegghen inder
estenie.

En dese dingē zij ons tot eē figuer geweest/ op dat
z begerlic en soudē zij na quade dingē/ als si oer be-

S. P. I. EPISTELE.

gheert hebbē. En en wilt niet zyn dienaers der beeldē/ ge-
lyc sommighe vā hoer/ alser gescreuē is. Dat volc is ghe-
setē geweest dat si soudē etē en drincken/ en zyn opghellaen
om te speelen. En en laet ons niet metter oncuyschz be-
smet werden/ gelyc sommige vā haer met oncuyschz be-
smet zyn gheveest. En daer isser geuallen op eenē dach
xxij. duy sent. En en laet ons Christus niet tempteren
als oer sommighe vā haer ghetempteert hebbē/ en zyn
vanden serpente ghedoot. En en murmureert niet al-
oer sommighe van hoer ghemurmureert hebbē/ en zyn
ghedoot vanden dootslager.

Alle dese dinghen zyn hoer in figure gesiet/ mer si zyn
ghescreuē tot onser vermaninghe/ inden welcken die ey-
den der tidē geromē zyn. Daer om die hē laet duncken dat
hi staet die laet sien/ dat hi niet en valt. Den heeft ghee-
berozinge geuangē/ dan menscelike. Mer god is getro-
die v niet en sal laten berozen/ bouen dat ghi moecht om
hi sal maken met de berozinge een wtganc/ dat ghi se v
draghen sult moghen. * Daer om my liefste vliet van
dieft der beeldē.

¶ Ick spreke als totten wisen. Verdest ghi dat i-
segghe. Die dranc des ghebenedijnghe/ die wy ghe-
benedyen/ is die niet een gemeenscap des bloets En si
Dat broet dat wi breken/ is dat niet een gemeenscap
lichhaems Christus. Wāt veel zyn wien broet/ en eē li-
aem. wāt wy weidē dcelachtich alie samē van een bre-
en van enē dranc. Siet aen Israē nadē vleysch. Die

TOTTEN CORINTHEN L. xxix.

ferhāde etē/ zj si niet des outaers deelachtich.

Daer om wat seg ic? Dattet beelt wat is/ of dattet geē
den beelde geoffert is wat si: Neen ic. Mer dat seg ic
attet geē dat die heydes offerē (dat) offerē si die duuelē
n z god. En ic en wil n z dat ghi der duuelē gemeēscap
t. Ghi en moecht niet dē keler des heerē dzinckē/ en den
der duuelen. Ghi en moecht niet des tafel des heerē
delachtich wesen/ en des tafel der duuelen/ of willen wy
heer terghen: zj wi starcker dan hi: Alle dinc is my
oerlost/ mer alle dinghen en zyn niet oerbaerlic. Alle
ic is mit toeghelaten/ mer alle dingen en stichten nyet.
Iemant en seucke dat zyn is/ maer elc dat eens ande-
nis.

Alle wat op dat vleyschuyt verroft wert dz eet/ niet vza Psal. 23.
iende om der consciencien. Want dyē aerde is des hee-
wende haer volheyt. Mer ist dat v yemant vanden on-
ielloouighen noeyt/ ende gij daer gaen wilt/ eedt alle
ter v voer werdt gheset/ nyet vraghende/ om der con-
sencien.

Maer ist dat v yemant seyt/ dat is den beelden gheof-
t/ soe en etet nyet/ om hem/ diet te kennen heeft ghege-
wende om der consciencien/ want die aerde is des hee-
wende haer volheyt. Die consciencie segghe ic/ niet die
re mer des anders/ want waer om wert mijn vryheyt
oerdest van een ander consciencie? want ist dat ic niet
nbaerheyt ontfanghe/ waer om werde ick dan qualic
gesproken/ vāt gheen daer ic danc voer sprekē?

S. P. I. EPISTELE.

Daer om/ eet ghi/ drinct ghi/ of wat ghy doet/ doetet/ lotter glorien goods/ weest alsodanich dat ghi gheen ergernisse en gheeft/ noch den Joden/ noch den Grieken/ noch den vergaderingē goods/ gelijc ic voer allen ding allen (mensche) behaghe/ niet souckende mijns selfs prijsjt/ mer (dat profijt) vā velen. op dat si behouden mogt werden.

¶ Dat. xi. Capittel.

Sijt mijn nauolgers/ ghelijc als ic oec Christus (volger ben) ic prijse v broeders/ dat ghi alle mijn den onthout/ en die insettingē hout/ ghelijc ic v die ou ghelēuert hebbe/ mer ic wil dat ghi weet/ dat Christus yeghelijc mans hooft is. Mer dat hooft der vrouwe (u die man. En dat hooft Christi is God. Een yegelijc u die daer bidde of propheteert hebbende wat op zij hooft die onteert zijn hooft. Mer alle vrouwe biddende of propheterende niet met ghedecten hoefde/ die onteert ha hooft. Want dat is effen alsoe veel/ of sij geschorē wae want bedert een vrouwe haer niet/ so laetse oec gheschoren worden/ mer statet een vrouwe leelē geschorē te z of rael te wesen/ so laet si bedert wordē.

Die mā en sal dat hooft nē bedeckē/ mēden mael dē hi goods beest en glorie. Mer die vrouwe is eē eere des man. Want die man en is wt der vrouwe niet/ mer die vrouwe wt dē man. Want die man en is niet gheschapen om dē vrouwe wil/ mer die vrouwe om des mans wille. Datē dērsel om sal een vrouwe mach op dat hooft hebbē/ om der gelēn wil. Anders en is noch die man sonder die vrouwe/ noch die vrouwe sonder dē man inden heer. Want gel als die vrouwe wt dē man is/ also is oec die man voer dē vrouwe/ mer al wt God.

TOTTEN CORINTHEN 22. xxx.

Oordelt dat onder v seluen oft betamelic is dat eē vrouwe onbedert voer god bidt. Of en leert voer die natuer elue dat niet. Dattet eenē mā schande is dat hi vlerchiē heiet. Contrarie der vrouwe een eer is/ist dat si vlerchiē heiet/wāt de vlerchiē voer een dersel gegeven is. Mer isser enāt onder v die kyschlich schijnt te wesen/wy en hebben dus danighen ghewoente niet/ noch oer dyc vergaderinghe Goods.

Nochtans dit gebiedende en prijs is niet. dat ghy niet verbeterē/mer in verargē te samē coemt/wāt ten eerē als ghy te samē coemt inder vergaderinge so hoer ic ater twistingen onder v zj/en eens deels ghesouert. Want daer moeten oer t gedeelheydē onder v zj/op dat t dwellicie beproeft zjn/mogen openbaer wordē onder v. Daer ghenint als ghy te samē comt op eenre plaetsen/so nist u zj heerlost des heeren auontmael te eten/want een yegē die beslaet zjn eyghen auontmael int eten. En die is ongherich/en die is dronckē. En hebt ghy geen huysen in te etē/ of te drincken. Of vacht ghy die vergaderinge goods/en beschaemt se diet niet en hebbē wat salich vgghe. Sal ic v prisen/ hier in en prise ic v niet.

Want ic hebt vandē here ontfangē dat ic v ouer gegeven hebbe dat die here IESVS in dien nacht/ in welckē ijouer geseuert is dat broot genomē heeft. En nae dat danckbaer gheweest hadde/heest hijt gebroken en gheyt. Neemt/ etet Dit is mijn lichaem dat voer v gebroet wert. Doet dit in mijre gehoerhuisse. Naē der seuerueren anieren/oer dē kels alst auontmael gedaen was/seggē den. Dese kels een nieu testamēt/is in mijn bloet. Doet dit menichwerē als ghy drinct in mijnre gehoerhuisse.

S. P. I. EPISTELE.

Want so dickwils ghi dit broot etet/ en van desen kelich
dzinct/ soe sult ghi den doot des heeren vercondighen tot
dat hi coemt. Aldus wie dit broot eet/ of dzinct vande kelich
des heerē/ onwaerdeliken/ die sal schuldich zijn des lichaems
en des bloets des heerē. Voert. die mensche proeue hē se
uen/ en also laet hi van desen brode eten en drinke vā de
se kelike/ want soe wie dattet eet/ of se dzinct onwaerdeli
die eet en dzinct hem seluē dat oerdel niet ondersceyden
dat lichaem des heerē. *

Daer om zijnder veel cranche en ongesonde onder wel
veel slapender/ wāt hadde wij ons seluen gheoerdelt/ wy
en souden niet gheoerdelt hebbe geworden/ mer als wi ge
oerdelt werde/ so werde wi vanden heere ghestraft/ op d
wi niet met der werelt verdoemt en werde. *. Aldus mi
broeders als ghi te samen coemt om te eten/ so verwacht
die een den anderē. Mer isser yemāt die honghert/ die en
te huys/ op dat ghiter verdoemenisse niet en vergadert
voert dat ander sal ic beschickē als ic come.

¶ Dat. xij. Capittel.

Anathe **W**ert vande geesteliken (gauen) wil ic broeders
ma is/ dz ghi wetet. * Ghi weet dat ghi heydenen zijt gh
die heyli- weest en totte stomme beelde wert ghi geleyt volgende
gē of god Waer om maer ic v bekent/ dat niemant doer den gheef
op gheof Godes sprekende/ seyt I E SVM Anathema/ en niemā
fert wert en mach I E SVM een heer heetē dan doer den heyligen
en op ge- gheest.

hangen Voert. zijnder deelingē der gauen/ mer daer is een gheef
wert als en daer zijn deelingē der dienste/ en een heer. En daer z
t gheē dat deelingē der werckinghen/ mer een god isser werckend
xboert is alle in alle. Die opēbaringe des geests wert gegeue een

TOTTEN CORINTHEN L. xxxi

gheliken daer toe dat profetlic is. wāt desen went gege
n doer den gheest dat woert des wysheytē. Eenen an
ē dat woert des kunsts naden seluen geest. Eene ande
r dat geloef/ doer den selue gheest. Eene anderē die ga
nder ghesontmakingen/ doer den seluen geest. Eenen
derē crachten der moghentheiden. Eenen anderē dye
opherie. Eenen anderen onderscheydinghe der geestē
enen anderen menigherley spraken. Eenen anderen
dudinghe der spraken. Mer al dit doet die eenige geest
r selue deelde bysonderlinck/ eenen yeghelyken als
wil.*

Want ghelijck als een lichaem is en veel leden heeft
er alle die leden eens lichaems naden mael dat si veel zyn
i lichaem zyn. Alsoe oer Christus/ want doer ene geest
n wi alte samen in een lichaem ghedoopt/ zyn wi iude
ie Griekē knechten ofte vryen/ en alle hebbe wi eenen
geest ghedroncken. Want i lichaem en is niet een lidt/
ter veel (leden) Waert dat die voet si yde/ ick en ben die
ut niet/ ic en ben van dat lichaem niet/ en is hi daer om
et vanden lichame. En waert datter oer seyde/ ic en be
t ooghe niet/ ick en ben vanden lichame niet/ ist daer o
nden lichame niet. Waert dattet i geheele lichaem dy
ch waer/ waer bleef dat gehoer. En waert datter heel
gehoer waer/ waer bleef die ruykinghe.

Maer nu heeft Godt die leden gheset/ een yeghelijck
nderlinck inden lichaem/ ghelyc hi gewilt heeft. Mer
alle leden een lidt waren/ waer bleef dat lichaem. mer
zijnder veel leden/ ende een lichaem. Maer dat ooghe
mach totter hant niet segghen/ ick en behoeue niet
et/ of weder o dat hoeft de voeten/ ick en behoeue niet

S. P. I. EPISTEL E.

niet/ynmer veel meer die leden des lichaems welcke criste
sche schijnen te wesen/zynde die noteliste en die wy men
die oneerliste te zyn des lichaems dien doen wi die me
ste eer an/en die onse oneerliste doen wi oueruloedigh
eer. voert/ die ons die schoenste zyn die en behoefes in
Mer god heeft dat lichaem te samen ghemengt/ toede
de (de leden) diet behoefde oueruloedigher eer/ op dat
gheen twist en si inden lichaem/maer dat die leden on
malcander en die een voor den ander sozthuoudich sou
zy En soe daer een lidt lydt/so liden te samen alle die leden
of so een lidt wert geglorificeert/ soe verblyden te samen
alle die leden.

Mer ghi zyt dat lichaem Christi en leden eens deels
En die sommige heeft god inder vergaderinghe ghes
ept eerste apostelen Daer na Propheete. Ten derden
rars. Daer na die moghenheden daer nae die gauen
ghesontmakinghe/behulpelichede/regimenten/menig
hande sprake wtlegginge der morende Sy si alle apo
stelen: zy si alle propheete: zy si alle leeraers: zy si alle
gentheden: hebbe si alle die gauen der ghesontmakinghe
Spreek si alle met talen. Conne si alle beduyden: Mer an
tervolcht die beste gauen. En noch wise ic eenen costel
ker wech dan dese. ¶ Dat xij. Capittel. ¶

Al waert dat ic sprake met talen der menschen
der engelen mer die liefste niet en hadde/so ben ic
gheworden gelijc met ael gheluyt geuede of een cymb
elclinkende. En waert dat ic hadde propheete/ en wist o
le verborghentheden/en alle wetentheden/en waert dat ic
alle gheloue hadde/also dat ic bergen vanden plaetse w
settede/mer en heb ic die liefste niet/so en ben ic niet. En

TOTTEN CORINTHEN L. xxxij

dat ic tot voedinghe (der armen) gaue al mī goet
aert: dat ic ouerleuerde mī lichaem/om verbrant te
mer heb ick die liefde niet/so en heb ick daer gheen
pijn off.

Die liefde is lydsamich/si is vriedelic/die liefde en benijt
die liefde en is niet spytich/si en wert niet opghebla †Doet niet
men is niet versmadende/si en soect niet dat haer toe- keert
aert/si en wert niet gedercht/si en denct geen quaet/
mer blijft haer niet vā onrechtuaerdicheyt/mer si ver-
jaer mit der waerachticheyt/alē dingē verdraecht si/
soeft zijt/al hoert zijt/al lydt zijt Die liefst een se gaet
al ist dat die prophete sullen se gaen/al ist dat die ta-
le ophouden/al ist dat die wetenheyt sal vergaen
ant eens deels bekennē wij/en eens deels prophete
rij/mer alst comt dat volmaert is/soe salt vergaē dē
deels is. Als ic een kind was/sprack ic als een kind
elck ick als een kind/dorchte ick als een kind mer nu
een man ben gheworden/soe heb ic of ghedaen die
schēdingen. Wy sien nu doer en spiegel in een ract
er dan (sulle wij sien) niet aensicht tot aensicht. Nu
ic eens deels/mer dan sal ic bekennē/als ic oec be-
ken Mer nu blijft geloue/hope/liefte/dese drie mer
der meeste onder desen/is die liefde.

¶ Dat xiiij. Capittel. *

[Ocht na die liefde. Staet na gheestelike (gaue)
nochtans meer dat ghi moecht propheteerē/want
eter talen spreekt die en spreekt dē mensche niet/mer
want niemant en hoertet. mer inden geest spreekt hi
dēghen dingē. Voert die propheteert/die spreekt dē
schē tot stichtinghe/tot vermaninge/en tot troeste

S. P. I. EPISTELE.

Die niet talen spreekt/die sticht hē seluen/ mer die propheet/die sticht die gemeente goods. Ic wil dat ghi al niet tale spreekt/ nochtās meer dat ghi propheeteet/ v meer der is hi die propheeteet/ dan die niet talen spreekt. waer dz hnt beduyde/ op dat die vergaderinge daer of slijtinge crigē mocht. En nu broeders/ ist dat ic come tot sprekende met talen/ wat sal ic v baten/ ten waer dat ic sprake/ of doer openbaringe/ of doer welēheyt/ ofte so prophetien ofte doer leringhe?

Des geluy oer dingē die sonder siel zyn/ geluyt geuen het si scelme/ of een harpe/ ten waer dat si ondersceyt i geluyt gauē/ hoe sont mē mogē bekenne/ dat men met scelme/ of met die harpe speelt: want ist dat die blasu een onseker geluyt geeft/ wie sal hem tot den stride beden: Also ghi mede/ tē waer dat ghi doer die tale eē wort dat wat beteykenēde is geeft/ hoe salt verstaē mogē v den/ datter geseyt wert: want ghi sult te vergeefs spre

Alsoe menigerley stemmē/ om een gelikenis te geue/ zyn der inder werelt/ en geen van desen ist stom. Aldus ist stom is dat ic niet en weet die cracht des stems/ soe sal ick vreez betey- zyn/ den ghenen die daer spreekt/ en die daer spreekt sal kenende mi vreenit zyn. Aldus ghi oer nae den mael dat ghi nauwslige nauolgers der geesten zyt/ soe soeckt sychtinge d vergaderinge/ op dat ghi te bouen gaet.

Daer om die niet talen spreekt/ die bidde dat hi mach duyden/ want ist d-t ic niet talen bidde/ so bidt minē ge-mer mijn verstat is sonder vruchte. Daer om wat ist d- Ick sal bidden metten geest/ en sal oer bidden metten stant/ ick sal singen metten geest/ mer oek singē met verstant.

TOTTEN CORINTHEN Lxxxiij

Want ist dat ghi gebenedijt indē geest/ die geen die ver
li die plaetse des onghelēerden/ hoe sal hi seggen Amē
uwer danckaerheyt: want hi en weet niet wat gi segt
int ghi danckt wel te recht/ mer die ander en wert nē
stichticht. Ick danck minen godt/ dat ick meer dan ghi
ē met talen spreek/ Mer inder vergaderinghe wil ick
mer vijf woerden spreken met mijn verstant/ op dat ick
k den anderē mach leeren/ dan thien duysent woerden
atter talen.

Broeders en zijt niet kinderen naeden sinnen/ mer zijt
derē ander hoefheyt/ mer sijt volmaectt inden sin-
i. Inder wet is gheschreuen/ Ick sal dit volck spreken Lsaj. 28.
t verscheyde talen/ ende met verscheyden lippen/ ende
ghen en sullen si mi soe niet hoozen/ seyt die Heer. Aldus
sijn die talen tot een teyken/ niet den gheenen die ghe-
uen/ mer den onghelouighen/ weder omme die prophe-
tuyet den onghelouighen/ mer den gelouighen
daer omme waert dat die gheheele vergaderinge te sa-
quaem/ ende si altesamen met talen spraken/ en daer
quamē onghelēerden off onghelouighen/ souden sij
segghen/ dat ghi onsinlich zijt: mer ist dat ghij alle
pheteert/ en daer in coemt een onghelouighe off een
geleerde/ die wert van hem allen bestraft/ die wert vā
n allen verwerdelt/ ende alsoe werden die verborghen-
ten zijns herten geopenbaert/ en alsoe vallende op zij
sicht/ sal hij god aenbidden/ te kennen gheuende dat
d waerachtich in v is.

Daer om broeders wat ist: Soe dicwils als ghij te sa-
roet/ een yegelick vā v heeft sange/ hi heeft lerige/ hij
st talen/ hi heeft opēbaringe hi heeft beduidige laetet

S. P. I. EPISTELE.

al gesien tot stichtinge. Ist datter yemāt talsen spreekē
laet gesien doer twee/ ofte ten alre hoechstē doer drie
en dat bi geboertē/ en laet een beduyden. Mer isser ge
beduyder/ so laet hē swigen in die vergaderinghe/ en laet
ge. dat is hē zj seluen en god spreken.

1. Cor. 14. Laet twee ofte drie propheetē spreken/ en laet die and
en wort oerdele. Mer ist dattet een andere daer bi sittende geopen
meelic baert wordt/ soe laet die eerste swigen/ want ghy moech
de kercke alle/ die een naden anderē propheetē/ op dat si alle leeren
genoemt mogen/ en alle vertroestingē ontfangē. En die geesten der
propheetē/ zijn den propheeten onderdanich/ want god en
is niet een meester des beschaemtenisse/ mer des vredes
als ic in alle vergaderingē der heyligen leere.

Laet uwe vrouwen onth die vergaderingē swigē/ want
haer n. z. toegelaten is dat si mogē spreken/ mer dat si onth
gene. 3. c. danich sullen zj/ als oech die wet seyt. En ist saech dat si
wat leere willen/ laet se thuyt hoer mannē vragē/ wan
het staet den vrouwen qualic/ in die vergaderingē te spre
ken. Is dat woert goods van v wet geromē/ of ist tot v
leen geromē/ Isser yemāt die een propheet off een ge
stelic (man) schijnt te zj/ die bekenne wat ic v schijne/ de
tet zijn gheboden des herē/ mer isser yemant n. z. wetend
laet hem niet weten. Daer om broeders arbeijt daer te
dat ghi propheeten moecht/ en en gebiet niet mit taken
spreken/ laet alle dingen eerlickē en doer ordinantie ge
sien onder v. Dat xv. Capittel

Weri broeders/ ic make v bekēt dat Euangelie/
ic v gepredict heb/ dat ghi oer ontfangē hebt/ dat
ghi oer in staet/ doer welck ghy oer die salicheyt verrijcht
in wat maniere icht v verondicht hebben/ ist saec dz ghi

TOTTEN CORINTHEN Lxxxiij

thout/ten si dat ghi te vergeefs ghelouet hebt.

Wāt ic heb v indē eersten ouergeleuert/dat ic ontfangē
 idde/dat Christus gestorūē is voer onse sonden nach scri
 uen/en dat hi begrauē is/en dat hi verresen is optē der
 ndage/nader scrifturen/. En dat hi ghesien is van Ce
 as/daer na vādē twaleuē/daer na is hi gesien vā meer
 n vijf hondert broederē gelijc/vandē welken veel seūē
 : nu toe/en sommige slapē oer. Daer na is hi van Ja
 so gesien/daer nae van alle den Apostelen.

Mer ten laetslen van allen is hi oer vā mi gelijck van
 i verworzelinck ghesien/wāt ic ben de minste der Apo
 len/die niet bequaē en ben om een Apostel geheeten te
 wde/daer om dat ic die vergaderinge goods veruolcht
 be. Mer doer goods gracie ben ic/dat ick ben. En die
 racie die in mi gestort is geweest/en is niet ledich ghe
 est * mer ic heb oueruloedeliker gearbeyt/dan si al
 e samē/mer nochtans niet ic/mer die gracie goods die
 in is. Daer om/het si off ic off die ander/also preken al
 hebt ghi oer geloeft.

† zyn gra
 cie is i mi

Mer ist dat Christus gepredert wort/vand doot so
 en te zyn/hoe seggender sommige onder v/datter geen
 risenis der doden en is:want ist datter geē verrisenis
 dodē en is/soe en Christus oer niet kresen. Mer ist dz
 istus niet verresen en is/so is ons predicatie ydel/en
 doeff is oer ydel. En wi werdē oerk valsche tuyghen
 es geuondē/wāt wi getuycht hebbēt van god/dat hi
 istu verwert heeft/die hi niet verwert en heeft/ist dat
 doden niet en verrisen: Want ist dat die doden niet en
 risen/soe en is Christus oer niet verresen/mer is Chri
 niet verresen/soe is v gelouete ver gheefs/norh syt

† teghen

L.i.

S. P. I. EPISTELE.

ghi in uwē sondē. Daer om oec die gheslapen hebben in
Christo/die zij vergaen. Ziebbē wij alleen in desen leuer
een vasten hoop in Christo/so zij wi die allendichste van
allen menschen.

Mer nu is Christus verresen vander doot/ welke dy
eerste geweest heeft/ der geenre die slapen/ wāt nae da
doer een mēsche die doot (gheromē was) soe is oec doe
enē mensche die verrisenisse der dodē. Want gelijs als
alle daer Adam steruē/alsoe sullen si oec doer Christus a
le leuendich gemaect wordē/mer een yegelic in zij eyge
re ordinantie * die eerste Christus. Daer na die Ch
stus toe behoten/in zij toeroemste/ter stont dan dat eynd
Als hi dat rijc Godt en dē vader ouergelēuert heeft/ wā
neer hi te nē makē sal alle haer heerscapie/ en alle mach
en cracht/want hi moet regnerē ter rijt toe/ dat hi alle
ne vianden onder sine voeten heeft geleyt/

psalm .8. Die leste viant die te niet gedaē wert (is) dye doot/ wi
alle dingen heeft hi onder haren voete gheworpen. Nu
als hi spreect/ dat alle dingen (haer) onder geworpen zi
soe ist openbaer dat mē wt nemen sal hē die haer alle di
gē heeft ondergeworpē Mer als hem alle dingen ond
worpē sullen zij/soe sal oec die soen selue/ hem onderw
pen wordē die hē alle dingen heeft onderworpen/ op d
tet godt alle mach zij in allen dingē.

Andere wat sullen wi doen/ die voer den dodē gedoo
worden/ ist dat die dodē al heel niet en verrisen/ waer o
weiden si oec gedoopt voer hoer/ waer om zij wi oec
allen tijden in perikel. Broeders ic sterue dagelics/ de
onse gloriēinge. welc ic heb in Christo Jesu onsen he
Zij saet dat ic naden mensche tot Ephesen met den b

TOTTEN CORINTHEN L. xli.

in gheuorchtē hebbe/wat profijt is mi/ist dat die doden
t en verrisen. Laet ons etē en drinckē/wāt morgē ster-
n wi. En wert niet bedrogē Quade clappinge xderuē
ede manierē/wert rechtuaerdelic warker/ende en son-
hi niet/wāt sommige hebbē geen kennisse vā godt/tot
ver scaemte spreert ic.

esay. 22. d
Poeta.

Mer mocht yemant seggē. Hoe xrisen die doden/ende
t hoedanigē lichaem sullen si comen. Dwaes dat geē
ghi saeyt en wert niet leuendich gemaect. tē si dattet
storuē waer. En dat ghi saeyt en saeyt ghi niet een lich-
en dat voer comen sal/mer van bloet korn (om een ghe-
enis te seggē) het si van taruwe ofte ander koern/mer
d geeft hem een lichaē als hi ghewilt heeft/ en een ye-
ic saet zijn lichaem.

Alle vleysch en is niet een vleysch / mer eē ander is
vleysch der menscē een ander dat vleysch der beesten
ander der visschen/een ander der voeghelē. En daer
hemelsche lichamē/en daer zy aertse lichamē/mer eē
er glorie is der hemelscher.een and der aertscher. Eē
glorie (is) der sonnē/en eē ander glorie is des maēs/
eē ander glorie is der sterrē/want dyē eē sterre is van
dere xfreydē in glorie/alsoe is oer de xrisenisse d dode
wert gesayt in xgandlichz/het xrijst in ouergārllichz
wert gesayt in oecrē/het xrijst in gloriē/het wert ge-
in trāchz/het xrijst in mogēthz/het wert gesayt een
ic lichaē/het xrijst eē geestelic lichaē. ¶ Daer is eēre
lichaē en der is eē geestelic lichaē/alser oer gescreuē
die eerste mēsch Adā is gemaect in eē leuēde ziel. Die
Adā in enē geest leuēdich makēde/mer niet eerst dat
lelike (is) ymer dz redelic is/daer na dat geestelike. *

Gene. 2. 6.

S. P. I. EPISTELE.

† Hemels
vanden

† wy sullen
alle verri
sen/maer
niet alle
verwâdelt
worden

† Dsec. 13. b
† doot

† alle

Die eerste mensche (is) aertsch vander aerden/ die ad
de (is) † die here vādē hemel/ hoedanich als die aertsche
alsodanich zijn sy oer die aertsch zy En hoedanich die h
melsche is/ sodanich zijn sy oer die hemels zy En gelijk
wijs wi ghedraghen hebben dat beelde des aertschen/
soe sullen wi oer draghen dat beelde des hemelschē

Mer dat seg ic broeders/ dat vleysch en bloet dat erfi
se des rijke Woods niet vertragen en mogen. Nocht oe
verderfenis en ontfangt geen erf des onuerderselichei
Siet/ ic segge v verborghentheytt wi en sullen niet al
slapen/ mochtans sullen wi alle verwandelt worden in
puncken des tijts/ in eenē oghenblic/ doer die laetste bl
sune/ want si sal blasen en die doden sullen opstaen on
ganclir/ en wi sullen verandert werden/ wāt dit ver der
lic (lichaem) moet aentrecken onuerderselichheyt/ en
sterffelike (lichaem) moet andoen ontsterffelichheyt.

Mer als dū [† gāckelir ouerganlichz heeft āgedaen
dit] sterflike heeft angetogē ontsterflichheyt/ dan sal v
uult worden dat woert datter ghescreuen is. Die doot
verflonden in victorien. Ddoot waer is uwe prickle
† helke waer is v victorie: de prickle des doots is die son
en die mogenthz des sonde/ is die wet. mer gode danc
ons victorie ghegheue heeft doer onsen heere I E S V
Christum. Aldus mijn lieue broeders weest stantachtig
onbewegelic/ en alijst oueruloedich in dat wēt ons h
ren/ als ghi weet dat uwen arbeyt niet te vergeefs en
indē heere. † Dat. xvi. Capittel

U Dent vande deylinge die den heyligen (gheschie
gheliken ic geordneert heb in die vergadering
van Salarien/ also doet ghi oer In een vāden sabbatj

TOTTEN CORINTHEN L. xxxvi

so legghē een yeghelijc van v by hem/aen een sijt heme-
lende al dat toerhaerlick is/op dat die ghiften niet en ghe-
schien als ic sal comen. En als ic comē sal/so wie ghi d'ir
toe bequaem oerdest door brieuen die sal ic senden/op dat
sijne weldaet moghen brenghē tot Hierusalem. En ist
dattet van noden waer dat ic oec selue reysen sal/so sullen
si met mi reysen. Ic wil tot v comen als ick Macedonien
doer reyse/wāt ic sal doer Macedonien reysen. Ende sal
bi auontueren bi v bliuē/of oock mijn winter houden op
dat ghi mi gheleydē moecht waerwaerts dat ic reyse.

thē wel
belieft

Wāt ic en wil v nu niet ter loep sien/mer ic hoep dat ick
een wijl tijts by v sal bliuen/ist dattet die here toelaet. Ic
sal tot Ephesen bliuen ten vijftichsten daghe toe/want
ni is een groote en crachtighe dore op ghedaen/en veel
clanden. Mer ist dat Tymotheus coemt/siet dat hi son-
der vreesse by v si/wāt hi werckt dat werck des heeren/ge-
iken als ic oec mede. Daer om en laet hem niemant ver-
inaden/mer hebt met hē vrede/op dat hi tot mi mach co-
mē/wāt ic verwacht hem mettē broederen

pijnster

Vandē broeder Apollo (wetet) dat ic hem seer vermaet
hebt/dat hi tot v soude gaē/met dē broedere en hy en had
heer gheenē wil nu te gaen/mer hi sal comē alst te pas
comt/waket/staet int geloef. doet manlikē/weeft slanc
iet alle dingen bi v met liefstē geschien.

Mer ick bidde v broeders. Ghij kennet dat huy sghesin
Stephane/dattet is die eerste vruchte vā Achayen/en v
hem seluen ten dienst hebbē gheoerdineert den heyligē
ut ghi oec dus danigen onderdanich wilt zijn/en alle den
henē die helpen en arbeydē. Mer ic verblide mi vanden
eroemst Stephane/en Fortunati/en Achairi/want dz

S. P. I. EPISTELE.

mi vā vlynden gebzack dat hebbē si veruolt/wāt si heb-
minen geest en dē uwē vermaect. Aldus bekennet sus-
nighen.

Die vergaderinghē vā Aſien groeten v. Aquila en P-
cilla met die vergaderinge die in haren huysē is/ die gr-
ten v seer indē heere/ bi dē welkē ic oec mede gheb-
bercht worde. Die broeders alte samē groetē v. Bro-
malcāderen met eenē heylighen ruffe/ mijn groet
met Paulus hant. Ist dat yemāt niet lief en
heeft den here IESVM Christus/ die

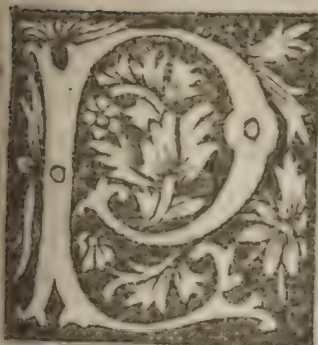
Maran/
Atha dat
is die hee-
re is ghe-
komen

moet zij Anathema/ Marā/ Atha
die gracie des heeren IESV
Christi/ si met v/ mij liefste
si met v allē in Christo
IESV Amen.

¶ Die eerste brief totten Corinthen is ghesonden
vā Philippē doer Stephanum / en Fortunatum
Achaicum en Timotheum.

¶ Hier beghint die tweede Epistel dyc Sinte Paul
ghesondē heeft tot die vā Corinthen.

¶ Dat eerste Capittel.

Dulcus eē Apostel

IESV Christi doer die wille gods
en broeder Tymotheus.

Die vergaderinge gods de wel
ke te Corinthien is te samen met
allē heyligē die in heel Achaia zij
Gracie en vrede (si v) van God

onsen vader en den here IESV Christo.

Gebēdijt si God en die vader ons herē IESV Christi
welke is een vader der barmherticheyde en eē God vā
alle vertroestinge/ vertroestēde ons in alle onse tribulaci
en/ daer toe/ op dat wi vertroestē mogē/ den ghenē die in
nighe tribulacien zij/ doer die vertroestinge/ daer God tverma
ns selue medet vertroest. Wāt gheliken als die tribula- ninghe
cien Christi in ons oueruloedich zijn/ also is oec onse ver- tmaent
troestinge doer Christum oueruloedich.

En of wi gequelt wordē voer uwe vertroestinge en sa
lichz/ die welcke int iudagē d seluer tribulaciē gewrocht
voet/ welcke (tribulacie) wi oec lyde/ of wi troest onse
ien/ voer uwe vertroestinge en salichz/ so is onse hoep oec
ast voer vna diē dat wi wese/ dē geliker wiē gi deelach
ch zijt d tribulaciē/ so sult gi oec/ des troestinge (delach
ch zij) Wāt broeders wi willē dē gij weet vā onse tribu
laciē/ die ons geboert is in Asia/ want wi bouē maten be
vaert zij geweest bouē (onse) crachten alsoe dat wi oec
ishoopiē vānt leuen/ in dat wij dē sentencie des doots
ons seluen ontfangē hadden/ op dat wi niet betrouwē
[soudē in ons seluen/ mer in god die de doden verweckt/
ottet leuen] die welcke ons vā so grotē doot verlost tpericulē

S. P. .II. EPISTELE.

Heeft en verlost. In wien wij een vaste hoop hebben dat hi
oer hiernamaels ons verlossen sal als ghi mede hespē
sijt doer tgebet voer ons op dat wt veel personē werdy
gaue die ons verleent is doer veel (mensche) dansbaer
mach gesien voer ons.

Want dit is onse gloriarie die getuyghnis van onse re
ficientie dz wi in simpelheiden hertē en puerhē goot
en niet in vleisclijke wysheit mer doer die gracie goot
hebben in die werelt gherouerseert. En ouerulodig
onder v want wi en sichten v niet anders dan dat gh
keest of oer weet en ic hope dat ghijt oer totten eynden
bekennen sult gelijkerwijs ghi ons mede eens deels g
kent hebt want wij zijn v glorie ghelijkerwijs ghi o
onse inden dach des herē IESV Christi. En doer dit

Ici soudt
hebbē die
andere zi
scap en ic
doer v sou
dereyfen

trouwe woude ic veel eer tot v comen op dat ic een du
belde vrient scap by v trigen moecht en doer v reysen i
Macedonien en weder om van Macedonien comen
tot v en van v in Judeen gheleyt worden.

Daer om als ic dit inde sin hadde heb ick erghens lie
uaerdicheyt gebuyck of dat ic dencke dencke ick dat i
den vleysche (mer) op dat by mi ia mach ia zijn en ne
mach neen zijn immer God is ghetroou dat mijn woe
by v niet en is geweest ia ende neen wāt die sone goot
IESVS Christus die ond v doer ons gepredict ia de
mien Syluanū en Timotheū die en heeft niet gewe
ia en neen mer heeft geweest ia doer hē wāt also veel
loftenissen goots alser zijn die zijn doer hē ia en doer
amē God tot glorie doer os. Doert die os verlicht te sa
met v in Christus en die ons gesalft heeft die is god i
ons oer besegelt heeft en heeft een tarrest penning d

tpandt

TOTTEN CORINTHEN Lxxxviij

geestes in onse herten ghegeuen. En ick roep god tot een
getuich in mijn siel dat ic v sparende noch niet gherome
nen te Corinthien niet dat wi heerscappe ouer v heb
ben vant geloefs wegen/ mer wi zijn helpers van v blij
cap/want ghi int gheloef staet.

¶ Dat. ij. Capittel.

Wer ick heb besloten bi mi seluen dat niet weder o
tot v met droefnis te comen/want ist sacke dat ic
bedroeuve/wie isser die mi verblijt/dan dye geen dye van
n bedroeft wordet. En dz self de heb ick v gescreuē op dz
sic bi v gecomē hadde geē droefnis nemē soude wt dz ge
e daer ic genoecht wt soude moētē nemē Dit betrouwē
ebbende tot v alle gader dat mijn blijscappe v allen is.
Want wt veel tribulacie en bangicheyt des herten/ soe
eb ick v geschreuen doer veel tranen/ niet op dat ghy be
roeft soude worden/ mer op dat ghij kennen soude/ dye
es de dye ic tot v ouerulodiger hebbe.
Ist dat saeck datter yemant droeuich ghemaect heeft/
een heeft mi niet bedroeft/mer eēs deels op dat ic v af
n niet en beswaer/ aldus danighē mensce/ is dese straf
ighe ghenoech/ die van veel menschen ghesiet is. Al
e dat ghy hem nu weder om veel meer schuldich sijt te
r gheuen/ ende te troesten/ op dattet in enigher manie
n niet en gheschiet dat dus danigen (mēsc) doer ouer
ate droefnis niet verslonde en wert. Waer om bid ic v
et dat die liefde in hem starr wort/wāt daer om had ic
ieschreuē dat ic v proeuinge bekennē soude/ of ghij tot
en dinghen ghehoersaem sijt en die ghij yet vergeest
e) vergheef ic mede. Want ist saec dat ic oer yet verge
n hebbe. dien int vergheuen hebbe/ die heb int om uwe

S. P. II. EPISTEL E.

wille vergheuen int aengesicht Christi op dat wi van Sathana nie beset en souden worden/want wi kenne zyn gedachte wel.

Doert als ic te Troaden ghecome was/so is mi ee doer op ghedaen doer den heer in dat Euangelium Christ (mer) ic en hadde geen rust in mine gheest/om dat icatum mine broeder niet en vant. Mer als ic hoer gelat hadde/so ben ic in Macedonen ghereyst. En gheloeft god/die altoos triumpheer doer ons in Christo Iesu c openbaert doer ons den roke zyns kenniss in allen plaesen/want wi zyn Christus goede roke (voer) god inde ghenē die behoude worden/en inden ghenē dye vergaet. Dese een roke des doots/tot de doot/mer die ander een ke des leuens totten leuen. En wie is hier toe bequamen want wien zyn niet als die sommige/die dwoert goot verropende zyn/mer ghelijc wt puerheyt/mer ghelijc wt God/spreke wi voert aengesicht Gods doer Christ.

¶ Dat derde Capittel

†Bestel:
6413

Wij beghinne weder om ons seluen te prisen of si hoeuen wt lof brieue tot vals die sommighen lof brieue van v. Ghi zijt onse brieu inghescreuen in on herte/die welcke verstaen en gelesen wort vā alle mens als ghij te kenne geeft dat ghi een brieu Christi zijt/aen ghedient van ons in ghescreuen/niet met inkt/mer in den geest des leuende goots/niet in steenen tafelen/mer in vleyschelijke tafelen des herten. ¶ Want wi hebbe dus danighē betrouwe voer god/doer Christum/niet d. wi bequamen zyn van ons selue/wat te dencke als wt on selue/mer ist dat wi tot yet bequamen zyn dat is wt Godic ons oer bequame dienaers gemaect heeft des nieu

TOTTEN CORINTHEN 22. xlv

testaments/niet des letters/mer des gheests. Want dye
letter die dodet/mer die geest maect leuendich.

En ist saer/dat die andieninge des doots/in die letterē
in steenē (tafelen) ghemaect. in glorie gheweest is/alsoe
dat die kinderē van Israel/die oogen niet houdē en moech exo. 34. d.
ten/int aensicht Moyses/om dye glorie zijns aensichts/
welke vergaet/waer om en sal niet veel te meer die andie
ninghe des geests in glorie wesen. Wāt is die andienin-
ge des verdoemenis (in) glorie veel te meer gaet in glo-
rien te bouē/die aendieninghe des rechtuac̃dichheys. *.
Wanttet nyet gheglorificeert en is gheweest/dat in dit
deel geglorificeert is/ouermits die oueruloedighe glorie
Want ist tgeen dat vergaet. in glorien gheweest. veel te
meer is in glorien tgeen dat blijft.

Aldus/wāt wi aldus danighen hoep hebbē/so laet ons
veel vryheys ghebuiken/en niet ghelijc als Moyses/
een dersel op zj aēsicht dede/op dat die kinderē vā Israel
niet besrouwē en souden t̃int eynde vā tgeē datter vergint t̃in zj aē
mer hoer sinnē zj verblint. Wāt tot huden toe. blijft dat sicht
ēlue dersel/int lesen des ouden testaments En iderselen
wort niet werch ghedaē. dwerch doer IESVM Christusum
vergaet. Mer tot desen dach toe/als Moyses ghelesen
wort/so ist cleet noch op haer herten gheleyt/mer als si
otten heer bekeert zj/so salt dersel werch ghenomē wor-
tē/wāt die heere is een geest/en waer die geest des heerē
is/daer is vryheit. En wi alle gader/met een ondert aen-
sicht/die glorie des herē in een spiegel vertonēde/weerden
verandert nae dat selue beelt van glorie in glorie/als van
len gheest des heerē.

¶ Dat iij. Capittel

S. P. II. EPISTELE.

Omer om nadien dat wi desen dienst hebben/ghel
(god)onser ontfenget heeft/so en werde wi niet
gher/mer wi verwerpen die versden der schande/niet
delende doer loefheyt/noch dwoert Goods met bedro
tracterende/mer daer opēbaringhe des waerheyt on
seluen prisen/hy alle consciencien der menschen/in teg
woerdicheyt Goods.

En ist saer dat ons Euangelium noch bedert is/soe i
bedert inden ghenē die vergaen/indē welckē die God v
dese werelt/dē sinnē der onghelouiger verblint heeft
dat hoer niet schijnen en soude dat licht des Euangelij
des glorie christi/welcke is dat beelde Goods.

tonsen

✠ Want wi en preken ons seluen niet/mer den he
Christum IESVM/en wi (prediken) ons v knechtē
zyn) om IESVS willen. Wāt God is die ghebodē hee
dette licht wt die duysternis schijnen soude/welcke in
herten geishenē heeft/nōt een verlichtinghe der kennis
vā die glorie goods/int aensicht IESV Christi.

Gen. I.

En wi hebben desen schat in aerde vaetkens/op dz dy
hoerheyt des doechts vā god sy/en niet wt ons alle wi
allen dingē verdruct wordē/mer niet beanght en werde
wi arbeydē/en en worden niet vermoeyt/wy lyde veru
ginghe/mer wi worden daer in niet verlatē. wy word
vergoetmoedicht/mer wi en worden niet bescaē
Wi worden verworpē/mer wi en vergaen niet. Alst di
dodinghe des heerē IESV Christi/int lichaem om d
ghende/op dattet leuen IESV/der in ons lichaem ghe
penbaert mach wordē.*

Want wi die leuen/worden altoes ouer ghelēuert in
doen om IESVS wille/op dattet leuen IESV geope

TOTTEN CORINTHEN LX. xl

aert wert in onse sterflicke vleys. Aldus werckt die doot
 ons/mer sleue in v. Doert. als wi den seken geest des
 heloofs hebbē. na dat gheen datter ghescreuē is. Psal. 115. Ic heb
 sloeft en daer om heb ic gesprokē. En wi gelouen waer
 n/wi oer spreke/wetende. dat die ghene die [den heere]
 ESVM verwert heeft. ons oer verwerken sal doer I E.
 VM/en met v setten sal/want alle dinghen zij om v op
 die weldaet/die oueruloedich geweest is/oueruloedich
 ach zij/tot die glorie Gods/doer danbaerheyt vā vele.
 Daer om en sullen wi niet vermoeyt worden/mer al ist
 t onsen wtwendigen mensch vergaet. die inwendighe
 mensch) wert nochtā van daghe tot dage vernieuwet.
 Want die corte lichthicheyt onser wōderlijker tribulaciē
 engt ons voert bouē maten een ewighe swaerte des
 driens/als wi niet en sien t gheē datter ghesiē wert/mer
 heen datter niet ghesiē en wert. Want datter ghesien
 wt/dat is tijlijck/mer datter niet ghesien en wert (dat
 is) ewich. ¶ Dat. v. Capittel. ✠

Mant wi weten ist saer dat onse aertliche huy s vā
 tabernakel verderuē wert/so hebbē wi een timmerma-
 nt God/een huysinghe niet met handen ghemact/
 er ewich inde hemelen/wāt daer toe suchte wi/bege-
 rde anghedaen te worden met onse huysinghe dyc wt
 in hemel is. Ist saer nochtā dat wi gesleet/niet naect
 vionde sullen wordē. Wāt wi die in dit tabernakel zij
 hie belast wesende/daer om dat wi niet en willen ont-
 wt wesen/mer daer en bouē ghesleet wordē op dat dyc
 flicheyt vslondē wert vāit leuen/en die ons daer toe
 en heeft dat is god/die welcke ons een tarest peninc t pānt
 geests ghegeuen heeft.

S. P. II. EPISTELE.

Aldus hebben wi alijt goede moet/ ende weten als wi
inden lichaem thuyt zij/ so zijn wi vreesen vanden heere
want wij wandelen doot tgeloes/ niet doer tgedaent/ mer
wij betrouwen en prijsen meer/ vreesen te wesen vander
lichaem/ en tegenwoerdich te wesen bi God/ waer om al
beyde wi/ tegenwoerdich thuyt zijde/ of buyten vreesen
wonende/ op dat wi hem mogen behagen/ want wi moe-
te al gheopenbaert wordē/ voer den rechter stoel Christi
op dat een yeghelijcken werck draghen mach/ t gheen dat
doer d lichaem geschiet is/ nae tgeen dat hi gedaen heeft
het si goet of quaet. Daer o die vreesē des heren wetende
so raden wi (dus) dē mensche/ mer god zij wij openbaer
en ic hope dat wi oec in uwe cōfciēcie opēbaer zij *

Wāt wi en prijsen weder o ons seluē nē teghē v mer
wi geuē v eē oersaer van o s te gloriē/ op dē gi wāt heb
tege dē genē die int aēsicht gloriē/ en nē it herte/ wāt zi
wi o sinnich/ so zij wi god o sinnich/ en zū wīt gesōt/ so zi
wi v t gesōt/ wāt die liefde Christi d wīt o s dat verdelend
ist datter eē voer allē gestorūē is/ daer om zij si alle gader
gestorūē. En t hi is voer allē gestorūē/ op dat die leuē hier
na hē seluē niet en leuen/ mer den ghenen dē voer hoer
ghestozuen en verresen is.

Isaie

Christus

Aldus en kennē wi hier na niemant na den vleyscher
al ist saer dat wi Christum na den vleysche gekent hebbi
nochtans nu en kennē wi (hem so) niet meer Aldus isse
yemant in Christo een nieu creatuer. Dat oude is afgai
Siet tis al nieu gheworden. en alle dinc is wt god die o
hem seluen versoenē heeft/ doer [Jesum] Christum/ ende
heeft ons den dienst des cōfoenings gegeven/ want god
was in Christo/ den werelt hem seluen versoenende. Jon

TOTTEN CORINTHEN L. xlvij

et rekenēde hoer sonden/en heeft in ons gheset twoert
s versoeninghe.

Aldus so hebben wi nu d'beueel van L. Christus vregen/
s of God v doer ons biddende waer soe bidden wi voer
jristo/wordt God versocht/want den ghenen die geē
de ghekent en heeft/heeft hij om ons (tot) sonde ghe
ren/op dat wi goods rechtuaerdicheyt souden wordē
r hem.

Dat. sesle. Capittel.

Inde v helpēde biddē wi op dat ghi die gracie gods
niet te vergeefs en ontsant want hi seyt inden be
amē tijt/hebt ic v verhoert/en indē dach des salicheys esa. 49. r.
nic v te hulp gheromen. Siet/nu ist een bequame tijt/
nu ist dē dach des salicheits/dat wi nergheens enige
ghernis en gheuen/op dat den dienst niet veracht en tonsen
rt/mer in allen dingen laet ons ons seluen tonen als
gods dienars.

in veel lydsamicheyts/in tribulacien/in noodtzuichich-
dē/in benautheit dē/in slagē/in geuangenissen/in op
lingen/in arbejdinge/in wakinge/in vasten. in puer-
it/in wetentheyt/in lancmoedicheyt/in goetertieren-
it/indē heylighen gheest/in onghenueyns der liefde.int
ent des waerheys/in die markt goods/doer die wape
es rechtuaerdicheys welcke recht zijn/en niet recht
ijn/doer glorie en frande/doer spiticheit en prisinge
bedrieghera/en nochtās warachtich/als onbekende
nochtās bekende/als die sleruēde/en siet/wi leuen als
raft zij/en nē gedoot/als droeuich wesende/en noch
altijt verblidende/als arm/nochtās veel rijcmaken
se niet hebbēde/en nochtās alle dinc besitēde.*
ghi vā Corinthien/mijn mōt is tot vop ghedoe/on-

S. P. II. EPISTELE.

se hert is ontloke in ons en zyt ghij niet benaut / mer g
zyt benaut in v leetmatē / en die selfde loninge beloue u
v als kinderē. Wert oer ontloke.

✠ Endzaecht niet eē Juck mettē onghelouigē / wā
wat ghemeēschap is de rerhtuaerdicheyt met die ōrer
uaerdicheyt. Of wat ghemeēschap (heestet) licht met
duysternisse. of wat eendrachticheyt is Christo / met E
liak. of wat deel is den ghelouighe mettē onghelouigē
† as godē / of wat rompt den tempel Gode / mettē beeldē ouer
Want ghi sijt dē tempel des leuendē gods / gelijkerwij
Le. 26. g. god geseyt heeft. Ic sal onder hoer woenē / en onder hoer
wandelen / en ic sal hoer god wesen / en si sullen mijn ee
volck wesen / daer om gaet wt dz middel vā hoer / en wo
van hoer verscreyde / seyt die heere / en en raert niet dat on
esay. 25. r. reyn is / en ic sal v ontfangen en ic sal v wesen tot een vā
en ghij sult mi wesen tot sonen en dochteren / seyt dyc
machtige heere.

¶ Dat seuende Capittel.

¶ Oer om alder liefste / als wi dese beloftenisse hebl
laet wi ons seluē reynigē van alle beulectheit d
vleysch / en geestis / volbrengende die heylicheyt / met d
veese gods. ✠ Verstaet ons / wi en hebbē niemāt se
gedaen / wi en hebbē niemāt gheschent / wi en hebbē ni
māt bedrogen / dat en segge ic niet tot v xdoeminge / wi
wi v nu te vorē geseyt hebbē / dat gy in onse hertē sijt on
tsamē te steruē / en tsamē te leuen / ic heb groot betrou
tot v / ic heb veel gloriaci van v / ic ben veruost vā v
Turwe stinghe / ic ben seer oueruloedich vā blijfchap in al t on
tribulacie / wāt als wi in Maredonien gecomē waren /
en hadde onse vleysch geen rust / want in allen wordē v
seer gequelt. Vā buytē (hadde wi) striden / van binnē v

TOTTEN CORINTHEN 22. xlij

semer god die den oetmoedighē vertroest/ die heeft ons
 vertroest/ doer die toecomst van Titus.

En niet alleen doer zijn toeroemst/ mer oer doer die troestinge/ die hi van v ontfangē heeft/ doen hi ons ver-
 condichde uwe begeerten/ uwe screynge/ uwe naerstich-
 heit voer mi. Alsoe dat ic noch meer vertroest geweest be-
 want al ist dat ic v doer den bries bedroeft hebbe/ dat en be-
 rout mi niet/ al ist dattet mi berouwe was/ want ic sie al
 st dat die bries/ tot een tijt toe v bedroeft heeft/ nu verbli-
 ue ic mi niet (om) dat ghij bedroeft sijt geweest/ mer om
 dat ghi tot penitencie bedroeft sijt geweest/ want ghi zijt
 edroeft geweest na god. Alsoe dat ghi in genē dingē van
 us hinder geleden hebt/ want die droefnis die na god is
 ie brengt voert penitencie totter salicheyt welcx niemāt
 n berout/ mer die droefheyt des werelts/ die brengt den
 oot.

Want siet dat selue dat ghi na god bedroeft sijt geweest
 dat groter sochtuoudichz dattet i v voert gebrocht heeft/
 mer voldoenige/ inner onwaerdicheit/ inner vrese/ immer
 geerte/ immer wrake/ wāt ghi v selue ouer al gepresen-
 tbt/ dat ghi reyn sijt in dit werck. Aldus al ist saer dat ic
 gescreue hebbe dat en heb ic niet gedaen om den genē
 v misdaen hadde/ noch om sijnen wille/ dyc misdaen
 as/ mer daer om/ op dat v naersticheyt voer ons open-
 er soude werden bi v in goods aengesicht.

Daer om zijn wi vertroest/ wi v troestinge/ ende wij
 in daer en beuen noch meer verblijt gheueest/ om dyc
 yschap van Titus/ want sijnen geest is veruerscht ge-
 orde van v allen. En ist saer dat ick bi hem van v geglo-
 ert hebbe/ ick en ben niet bescreuen gheueest/ mer als

P.i.

S. P. II. EPISTEL E.

wis altemael in die waerheyt van v ghesproken hebbe
also is onse gloriarie/die ic bi Titu ghebzuyrte/ die wae
heit ghewordē/ en zij leedmaten/ sijn wtermaten tot v b
wegen geweest / als hi ouerlext uwer alder gehoersaer
samicheyt/ hoe dat ghi hem ontfangē hebt met vreesse end
anxt. Ic verblide mi/ dat ic v in allen betrou.

¶ Dat. viij. Capittel.

Ende ic macke v sekerder broeders / van dyc grad
goods/ die gegeuē is geweest in die vergadering
van Macedonien/ want doer veel proeuinge van tribul
tie/ is oueruloedich geweest hoer blyscap/ en hoer diep
armoede/ is oueruloedich geweest in rijkdom/ van hoer
simpelheyt. Want dat betuyghe ic/ dat si na hoer mach
ia oock bouen hoer markt bereyt zijn gheweest/ met ve
vermaningen ons biddende/ dat wi die weldaet en gem
scap des diensts totten heylighen ontfangen souden. **E**n
niet als wij gehoopt hadde/ mer oec hebben sy hoer seli
ouergegeuen/ eerst dē heere/ daerna oec ons/ doer die v
le goods. daer toe/ op dat wi tytum vermanē souden/ c
dat hi gelyc/ hi eerst begonnen hadde/ also oec volbreng
soude dese weldaet tegens v.

Nier gelijkerwijs/ als ghy ouer al int geloef ouerulo
dich sijt/ en int woort/ en wetenheyt/ en in alle naersti
heyt/ ende in die liefde die wt v tot ons is/ doet/ op dat g
in dese weldaet oec oueruloedich sijt. Ic en spreek niet
ghebodt. mer doer sochtuoudichheyt/ prijsende die puer
uwer liefde tegen die andere/ want ghi kent die welda
ons Zeren IESU Chrizti/ dat hi om v arm ghewordē
is/ als hij rijk was/ op dat ghi doer zijn armoede/ rij
soudt worden

TOTTEN CORINTHEN 22. xliij

Ende daer toe rade ick. want dat is v profitelick/ ghi die
iet en hebber beghinnen te doen/ mer oeck te willen int
verleden iaer/ ende volbrenghet nu oeck dat ghi beghon
en hebber te doen/ op dat gheliker wyse dye wille bereyt
ceft gheueest/ dat ghijt alsoe volbrenghet/ wt dat ghee
dat ghi vermoecht/ want ist dat die bereytheit des ge
oets daer eerst is/ die is aenghenamen / nae i gheen dat
n yeghelick besit (ende) niet nae i gheen dat hij niet en
sit.

Want niet (alsoe) dat die andere verlicktinghe si ende v
nautheyt/ mer op dat wt ghelijcheyt/ v oueruloedich-
yt in desen tegenwoerdighen tijt/ hoer armoede te hul
toemt/ ende hoer oueruloedicheyt v armoede te hulpe
mt/ op datter ghelijcheyt sy/ gelijc alser gescreuen is
ie veel hadde/ die en is niet ouergebleuen/ ende die wey
h hadde/ die en heeft niet te min gehadt/ ende danc heb
d/ die wel ke die selue sochtuoudicheyt in Tylus herte
egheuen heeft voer v/ die aenghenomen heeft die ver
ninghe/ ende als hij naer stigher was/ soe is hij wt hē
ien tot v gheromen.

exo. 16.

Ende wi hebben te samen met hem ghesonden tē broe tonsen
wiens lof is int Euangelie/ doer alle die vergaderin-
en niet alleen dat/ mer is oer wtuerroren van die ver-
heringe (om te wesen) eē mede geselle vā onser pelgri-
zie/ niet dese wel daet welcke vā ons aēgedient wert tot
ie vande selue here en (tot) die bereyht v s gemoets
wetende/ dat ons niemāt en begriipt in dese oueruloe
eit/ die welcke vā ons aengediēt wert tot di glorie
heren bestellēde eerlike dingē/ niet alleen voer den
mer oec voer die menschen.

S. P. II. EPISTEL E.

En wi hebben te samen met hoer gesonden onsen bro-
der den welckē wi in veel dingen dir wil naerstich geuon-
den hebben/mer nu veel naerstiger/ om grote betrouwe-
nis/welcke ic tot v hebbe/het si vā Titus wegen/die wel-
ke mij ghesel is/en een hulper tot v/ of vā ander (mēscē)
weghē: die welcke onse broeders zj en legaten der verga-
deringhē/Christus glorie(wesende). Aldus betoent eē bi
wijsinghe uwer lief dē/en onser gloriariē van v/tot hoer.
oer int aensien der vergaderinghe.

¶ Dat. ix. Capittel.

Want vā die aendienighe die indē heyligē geschiet
isset niet vā node dat ic v schziue/want ic kēne di
bereytheyt ws ghemoots/ den welckē ick van v beroem
bi die van Macedonien/dat Archaya bereyt is vant voer-
ledē iaer/en v exempel heester veel verwoert/norhiās hel
ic dese broeders tot v ghesondē/op dat onse gloriariē/me
welcke wij vā v gloriere/ niet te vergheefs en wort in di
deel/op dat gelikewijs ic seyde/gij bereyt sijt/op datte
niet en geboert/dat of die van Macedonien met mi qua-
men/en v onbereyt vondē/dat wi beschaemt worden/op
dat ic niet en segge/dat ghi (beschaemt wert) in dese bew-
singhe des gloriariē.

Aldus heb ic gemeent dattet van node was/dat die bro-
ders te vermanen dat si eerst tot v gaen soude/en berey-
dē uwe belofde goede gauen/die nu langhe te voren b-
loeft zijn gheweest/op dat zij zj als een goede ghift/ n
als een roef. ✠ en dat segghe ick/die spaerlijcken saey
die sal spaerlijcken mayen/ende die daer saeyt gaerne/ei
mijnlic gheuende/dye sal oueruloedich mayen. En yeg
lic na dat opset des herten niet wt moylighē of wt be

TOTTEN CORINTHEN LX. xliij

Wanghe/want god heeft een blide geuer lief.

En God is machtych te doen/dz alle weldaet in v ouer
uloedich sy/op dat ghi in allen dinghen van als genoegh
hebbende oueruloedich syt/ in alle goede werken/ Alser
gheschzeuen staet. Zy heeft verstroeyt (en) heeft den ar psalm. iii
men ghegheuen/ zyn rechtuaerdicheyt blijft inder ewig
heyt/en die den sayer saet gheeft/ dese sal oec broot tot spi
te gheuen ende dat hi v saet vermenichtuoudicht/en dyc
richse ouer rechtuaerdicheyt vermeert. * op dat gy
in alle dinghen ryck wezt/ in alle simpelheyt/welcke doer
doet. dat God ghedant wort doer ons

Wantet ambocht van desen diest en veruolt niet alle
gheē dat den heylighē ghebreck is/mer tis oec oueruloe
dich daer in/dat doer veel (mēschē) god ghedānt wort/die
welcke doer prisinge vā desen dienst god glorificerē vā die
derdanicheyt ws eēdachticheyt/ int euāgelium. **E**hri
v en van die simpelheyt des gemeenscapes in hoer/en in
llen en in hoer gebet voer v/ die welcke (na) v verlagen
in die oueruloedighe gracie goods in v. **E**n danc sy god
an sijn onversprekelike gracie.

Dat. x. Capittel.

Wert ic Paulus selue bidde v. doer die sachticheyt
ende goedertierenheyt **E**hristi/die nae taenschijn
der voetmoedich zij/nochtans van v wessende ben ick
ut teghen v. **E**nde ick bidde v/ op dat ick niet en daerf
hebruycken) die betrouwinghe/ met welcke ick ghere
nt worde teghē die sommighen stout gheweest te zijn
welcke meenē dat wi wādelē als nadē vleysche/wāt
den vleysche wandelēde/ en strijden wij nyet naedens
ysche/wāt die wapenē vā onse strijt/en zj niet vleische

S. P. II. EPISTELE.

lisc/mer machlich (voer) god/ tot een vernielinge der be-
uestinge/ doer welcke wi te niet doen die raden/ ende alle
hoerheyt/ die welcke verheuen wort/ teghen dye kennisse
goods. ende wi nemen geuanghen alle ghedachten/ om
Christo ghehoersaem te zijn/ ende wi hebben bereyt der
wraeck teghen alle onghehoersaemheyt/ als v ghelhoe-
saemheyt veruolt sal wesen/ Diet ghy t gene dat int aen-
schijn is?

Ist saer dat yemant van hem seluen betrouet dat hi Cri-
sto toebehoert/ laet hē dat weder om rekenen wt hem se-
uen/ dat gelikerwijs hi Christo toebehoert/ dat wy also
mede Christo toebehozen/ wāt al ist dat ick yet meer gl-
rieer van onse machit/ die welcke die heer ons gegheuen
heeft/ tot stichtinghe ende niet tot v verderwinghe/ so en
sal ick niet bescaemt werden/ op dat ick niet en schijn als
v te veruaren doer bziuen. Want die bziuen (sext hi) zi-
wel swaer ende starck/ mer die teghenwoerdicheyt dei-
lichheits is cranck ende dat woerd is ongherecht. Lae
dat arhten dye aldus danich is dat ghelijck als wi sijn in
woerd van v wesende doer bziue/ alsoe sijn wy oek als
wy by v sijn int werck.

Want wy en lijden niet hier bi te setten/ of ons seluen
te ghelijcken metten sommighen die hoer seluen prij-
sen. Mer deese en verstaen niet dat sy hoer seluen/ onder
hoer seluen meten/ Ende ghelijcken hoer/ hoer seluen
Mer wij en sullen niet bouen maten glozieren. mer nae
die maet des reghels/ doer welcke god ons gedeyft heeft
met een maete oek tot v toe te comen.

Wāt wi en hebben ons niet wtghestelt bouen maten

TOTTEN CORINTHEN L. pla

recht of wi tot v toe nyet en quamen/ want wi syn oer
tot v toe gheromen in dat Euangelie L. h. 11. niet bouen
maten glorie/ van eens anders arbeyt/ hopen de dat
het gheschieden sal/ dat v ghelooue in v wassende/ wi groot
ghemaect sullen worden/ na onse reghel tot oueruloedic
heyt/ op dat ic oec die lande die voerby v zijn/ dat Euange
lie prediken mach/ niet doer eens anders reghel/ ghelijck
als van t gheē dat berey is glorie/ wi mer die daer glo
rieert/ laet hem inden heer glorie/ want niet dye hem
eluen prijst. die en is niet gepresen/ mer die/ die den heer
rijst.

¶ Dat. xi. Capittel.

Och of ghij mi een weynich verdzagē hadt in mijn
onwetentheyt/ immer ghij verdraecht mi oec/ wāt
ic ben ieloers tegens v doer die liefde goede/ want ic heb
gheuecht by een man/ op dat ghij Christo een suuer
naecht gheuen soude. Mer ic soeghe dattet niet en ghe
chiede/ dat ghelijckerwijs die serpent Euam bedroghe
eest/ doer zijn loesheyt/ alsoe v sinne/ niet verdoen en
eerdē dat si vallen van die simpelheyt die tegē Christū
is. Want ist saer dat die ghene die daer coemt een ander
ESVM predict/ die welike wi niet ghepredict en hebbē
ist saer dat ghi een ander gheest ontfant. die ghi nyet
ontfanghen en hebt/ of een ander Euangelie/ dat ghi n
ontfangē en hebt/ so mocht gij recht gelede hebbe.

¶ Want ic reken my seluen niet mindert gheweest te
eiben/ dan dye opperste Apostelen. Doert. al ben ic een
geleert int woert/ nochtā niet in wetē hz/ mer ouer al
i wy opēbaer geweest in allē dingē tot v/ heb ic daer an

Jeloes
of zelus
is bernē
de liefste
mēgt m
toirnichz
die wt lief
te coemt.
Gen. 3. a.

† gedaen

S. P. II. EPISTELE.

ghesondicht/dat ic miseluen vernedert hebbe/op dat ghi
 gheue soudt werde: dat ic dz Euangelie Gode/om m
 v ghepredert hebbe: ic heb den anderē vergaderingen be-
 rooft/dloon vā hoer nemende/om v te dienen. En als ick
 by v was en behoefstich was/so en heb ic niemāt lastich
 gheveest/wāt dat ic ghester hadde/dat hebben die broe-
 ders/die van Macedonien ghecome waren/veruolt. En
 ic hielde mi in allen dinghen/also dat ick niemant lastich
 en waer/en also sal ic mi houden.

Die waerheyt Christi is in mi dat dese gloriacie in my
 niet belet en sal worden/in die landē van Achaya. Waer
 om: dat ic v niet lief en hebbe: God weet dat/mer dat ick
 doe dat sal ic oer doen/op dat ic die oersaeck offinde/dē ge-
 nen die een oersaer begheren/op dat si int geen daer si of
 gloriëren/gheuondē souden wordē/als wi/wāt aldus da
 nighe valsche Apostelen/zijn bedriechlike wercluden/an
 ghenomē hebbede dat wesen der Apostelen Christi. En
 dat en is gheen wonder/want Sathanas selue wort ver-
 wandelt in een engel des lichtjs. Daer om en is dat nyet
 groot/ist dat oer zijn dienaers een wesen tot haer nemē
 recht of si dienaers warē des rechtwaerdicheyts/welsker
 eynde sal wesen na hoer werken.

Ik segghe weder om/op dat niemant en meent dat ick
 dwaes ben/anders so oī fant mi oer nu als eē dwaes/op
 dat ic oer een weynich gloriere/dat ic segge/en segge ick
 niet/naden heer. Mer als doer dwaesheyt/in di bewijse/
 van gloriëren. Wantter veel gloriëren nae den vleysche
 soe sal ic oer gloriëren. ✠ Want ghi gaerne de dwase
 verdraecht/na dien dat ghi wijs zijt/wāt ghi verdraecht
 tet/ist dat v yemāt in eyghendom brengt/ist dat yemāt

TOTTEN CORINTHEN Lxvi

verslinc/ist dat yemant neemt/ of yemant hem seluen verheft/ist dat yemāt vint aensicht slaet/ick spreec na spiriticheyt recht of wi cranc geweest hadde in die dēel.

Immer waer in dat yemant darf doer dwaeslyc sprece ic so ben ic mede stout/si zijn Debetecusche/ic bent oerlyc si zijn Israëlitē/ic bent oer/si zijn tsaet van Abraham/ick bent oer/si zijn dienaers Christi/dwaes wesende spreec ic/ick bent noch meer/in arbeyden oueruloedigher/in slagen bouen maten/in karkerē oueruloedigher/in doden dirwils. Vandē ioden heb ic vyfmael een min dā vierlich (slagen) ontfangē/ic ben driemael met roeden geslagen eens ben ic ghestenicht/driemael heb ic schipbrekinghe gheleden/nacht en dach heb ic in die diepte des zees gheweest. Dirwils in weghen/in periculen des waters/in periculen der moerdenaren/in periculen wt dē gheslachten/in periculen wt den heydenē/in periculen inde staden/in periculen in die woestenie/in periculen in die zee/in periculen onder die valsche broederē/in arbeyt/en moeylicheyt/dirwils in wakinghe/in honger en dorst/dirwil in vasten/in roude en naertheyt.

Behaluen t gheen dat vant buyten geschiet/mij daghe † binnen yse sorghe die ic heb van alle vergaderingen. Wie isffer ranc/en ic en bē niet cranc? wie watter gestandaliseert/en ic en bern niet? moet men glozieren/so sal ic glozieren ant gheen dat mijn crancheyt angaet.

¶ Dat. xij. Capittel.

Odd en die vader ons heerē IESV Christi/de welcke is te prisen inder ewichheyt/die weet dat ick niet alieghe. In die stadt van Damasco/die ouerste vā troles is Lonincs Areta/die hadde laghē gheleyt in die stadt/

S. P. II. EPISTELE.

van Damasco/begherede mi te vangē/ en ic ben doer
veynster in een mande of ghelate/ ouer die stadt myze
en ben zijn handen ontulode.

En betaet sekerlic mi niet te glotierē/wat ic sal come
tot die visioenē/ en opēbaringē des heerē. Ic kēne een m
sche in Christo/voer viciētiē iare/oft indē lichaē(was) e
weet ic nīz/oft wten lichaē en weet ic niet/god weetet/d
dus danigē(mensch) tot indē derde hemel genomē was
en ic weet dat dus danigē mensch oft indē lichaē/oft wi
lichaem(was) en weet ic niet/god weetet/genomē is ge
weest int paradijs/en behoert heeft verbor gen woerd
die welcke niet betamē mēsche te spreken/vā dus danig
mensche sal ic glotierē/maer vā mi seluē en sal ic niet gl
rierē/dā van mij crancheydē/want al woude ic glotier
ic en sal niet dwaes wesen/wat ic segge v die waerhey
mer ic spaer (v) op dat nyemāt van mi en denct. bouen
geen dat hi siet of dat hi wt mi hoort dat ic ben.

†mijns
vleysch

En op dat die hoerheyt der openbaringhen mi niet b
uē matē verheffen en soude/so is mi gegheue die prik
t doer vleysch Satanas engel/op dat hi mi niet vuyf
slaet/op dat ic niet bouen maten verheuen en werde/hij
vā heb ic driemael dē here gebedē/op dattet verre van mi
soude gaen/en hi heeft mi gheseyt. Mijne gracie is v gl
nouch/wat de cracht wort doer cranchēz volmaect. Da
om wil ic alder gaernste glotierē vā mij crancheydē / o
dat die cracht Christi in mi wonen mach.* Daer om l
hage ic mi seluē/in mijn crācheydē/i spitichēydē/in no
drustichēydē/in ruolginge/in benauthēidē voer Christi
Wat als ic cranc ben/dan ben ic starck.

Glotierende bē is dwaes gewordē/ghi hebt mi gedw

TOTTEN CORINTHEN. *2^e plovij.*

gen/wāt ic soude vā v gepresen gewordē hebbē/wāt ic en
bē in geēdinc mind geweest dan die opperste Apostelen/
al ist dat ict niet bē/worhtās die tckenē des apostelschap
hebbē volbrōcht geweest ond v met alle lijdsamichz. m^{ij}n
teykenē. en wōderlike dingē. en machti^{ge} werckē. want
wat isser in welc ghi mind geweest zijt. dā die ander s^oga
deringe. dan dat. dat ic selue v niet lastich geweest en bē.
Vergeest mi dit ongelijc. Siel. ic ben nu iēderdē mael ge
neicht tot v te comē. en ic en sal v n^u lastich wesen. wāt ic
en souc n^u dat v is. mer v. Want die kinderē en behorē n^u
dē oudenē schat te vergaderē. mer die oudenē dē kinderē.

Mer ic wil ald gaernste geuē. en wi gegeuē wordē.
voer uwe sielen. al ist saer dat ic v ouerulōedich lief heb
bēde. weynich lief gehadt worde. mer laet dat w^{es}en. ic ē
heb v self n^u beswaert. mer want ic loes was heb ic v met
bedorch geuange. Heb ic v beroeft. doer yemāt vande ge
ne die ic tot v gesondē heb. Ic heb Titū gebedē. en heb tsa
mē met hē dē broeder gesondē. Heeft Tytus v wat of ge
duurt. hebbē wi n^u i enē geest gewādelst. of n^u met gelike
voetstappē. Weder om. meēt ghi d^u wi os ontsuldigē.
Wi sprekē in die tegēwoerdichz goede in Christus. Mer
alder liefste. altemael tot v stichtinge. wāt ic sorge op dat
tet n^u en geboert d^u als ic comē sal. v vindē sal. geli^c ic n^u
en wil. En ic sal geuōdē worden vā v geli^c gi n^u en wilt.
op datter n^u en z^{ij} in eniger maniere twistige. achteruol
gingē. toernichedē kuagiē. achterclappingē. oerblasers.
opblasingē. oplopigē. op dat als ic weder om geromē si
god mi niet cleyen en maect by v. en dat ic beschreue. veel
der geēre. die voer gesondicht hebbē vā die oreyrichz. en
onuyshēyt. en onsuuerh^z. die welcke si bedreue hebbē.

S. P. II. EPISTELE.

Dat. xiiij. Capittel.

O It sal mijn derde toeroemst tot v wesen/ in dē mō
vā twee of drie ghetuyghē/ sal alle woert ghestel
worden. Ic hebt te rozen gheseyt en ic segghet te rozen
als ic weder om teghenwoerdich was/ also schreue ic in
werck wesen dē ghenē die te rozen gesondicht hebben
en alle dē anderē ist dat ic come anderwerf/ ick en sal niet
sparen/ ouermits dat ghi souet een onder souckinghe van
Ehristo/ die in mi sprekende is/ die welke niet tranc en is
tegens v/ mer in v machtich is. Want al ist saer dat hi ge
cruyst is geweest/ wt crancheyt/ mochtās leest hi wt dyc
macht goods. wāt wi zijn tranc in hem/ mer wi sullē in
hem leuē/ wt die cracht Goods tegē ons.

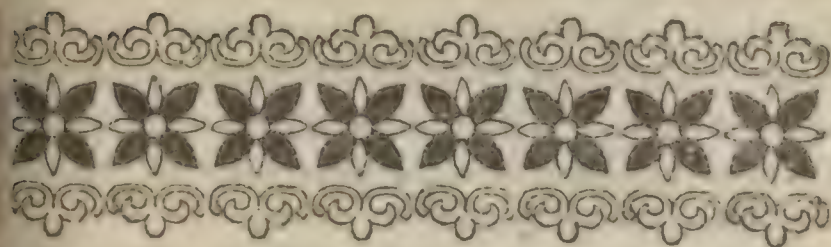
Onder souet v seluen/ of ghy int gheloeft zijt/ beproeft v
seluen/ of en kent ghi v seluē niet/ dat IESVS Ehristus
in v is. En si saer dat ghi ergheus verworpen zijt/ mer
ic hope dat ghi bekenne sult dat wi niet verworpen en zij.
En ic begere by god/ dat ghi niet quacts en doet/ niet op
diz wi gepresen schijnē te wesen/ mer op dat gi dōe moecht
dat eerlijc is/ en wi zijn als die verworpen zij. Wāt wy en
moghē niet teghē die waerheit/ mer voer die waerheit/
Want wi verbliden ons/ als wi tranc zijn gheweest/ en
ghi starck zijt gheweest/ en daer en bouē begheeren wy v
ghesontheyt. Daer om schreue ic dit/ van v wesen/ op dat
als ic teghenwoerdich wesen sal/ niet straf en sij nae dyc
macht die mi die here gegheuen heeft tot slichtinghe/ en
niet tot verderuinghe.

Doert an broeders/ blijft gesont/ sijt volmaect/ hebt ver
troestinge/ weest eendrachtich/ weest in vreden/ en God
des liefts/ en des vreeses/ sal met v wesen. Groet marian

TOTTEN CORINTHEN LX. xlvij.

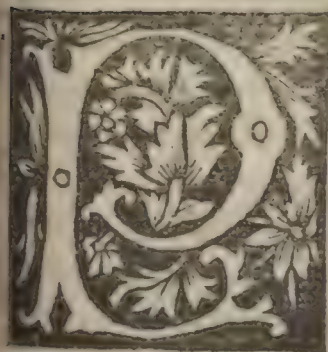
deren in eenē heylighē ruste. Alle die heydenē groeten v/
Die gracie des herē IESV Christi en die liefste goods
in die ghemeenscap des heylighē gheestes sy met v allen
Amen.

¶ Die ander Epistel tottē Corinthen is ghesondē
van Philippus tot Naredonyen doer Tytum en
Lucam.

¶ Hier na volcht die Epistel die sinte Paulus ghesondē
heeft tot die van Galacien.

¶ Dat eerste Capittel

Paulus eē Apostel

niet vandē mēschen/ noch doer eē
mēsche. mer doer IESVM Chri
stum en God den vader/ die welc
ke hem verwert heeft vanden do
dē en alle broeders die met mi zyn

De vergaderingē tot Galacien tōnsen

Gracie si v en vrede van God den vader en den heere
IESV Christo/ die hem seluē gegēuē heeft voer onse son
den/ op dat hi ons verlossen soude/ van die tegenwoerdi
ghe bose werelt/ na den wille Godes en ons vaders/ den
welcke si glorie inder ewichheyt Amen.

S. P. EPISTELE.

Ic verwonder mi dat ghi also draey ouerghebrocht bent
 in een ander Euāgeli vā Lhristo die v gheroepē heeft in
 zj gracie/twelc gheen ander en is/dan datter sommige
 zijn die v verstorzen/en willen Teuangelie Lhristi verki
 ren. Mer al waert saer dat een enghel wt dē hemel v ei
 Euangelie predirt/behaluē tgeē dat wi v gepredict heb
 bē/die moet verwozpē zijn. Gheliken als wi gheseyt heb
 ben (alsoe) seg ic oec nu weder om. Ist saer dat v yemāt ei
 Euangelie predict/behaluē tgeen dat ghi ontfangē hebi
 die moet verwozpē zj. En seg ic dit voer den mensche/ol
 voer Syd: of begeer ic den mensche te behaghe:wāt had
 de ic noch dē mēschen behaecht/soc en soude ic Lhristus
 knecht niet geweest hebbē.

Mer broeders ic doe v wetē dattet Euangelie twelc
 vā mi gepredict is niet en is na den mensche/wāt ic da
 van gheen mensche ontfangen/noch geleert en heb/mer
 doer die openbaringhe I E SV Lhristi. Want ghij hebi
 hier voertijts wel gehoert/mijn conuersacie in die Joet
 schap/dat ic bouen maten die vergaderinge Gods twelch
 de/en beuochte hoer/en ic ghinck voert in die Joetschap
 bouen veel (van) mijns gelike in mij geslacht/seer naer
 stich wesende inde leeringē va mijn vaderen.

Touer ge
 gheuen

Mer alst God heeft behaecht/die welcke my vā mijns
 moeders lichaē wt ghescheyden heeft/en doer zj gracie
 geroepen heeft/daer toe dat hi sinen soen openbaren sou
 de doer mi/en dat ic hem prediken soude onder die heyde
 nē/ter stont heb ic niet† (daer of) isamen ghesproken met
 vleysch en bloet/noch ic heb niet weder om te Jerusalem
 gheromē/totten Apostelen/welcke voer mi geweest had
 dē. Mer ic heb heen gegaen in Arabien/en bē weder o ge

TOTTEN GALATHEN Lxliij.

men in Damascum. Daer nae/nadzie iaren/ben ic we-
rom te Hierusalem gheromen/om Petrum te sien/en
ben by hem vijftien daghen ghebleuen. En van vader
lostelen en heb ic niemant ghesien/dan Jacobum den
reder des heerē. Ende dat ic v scrijfsiet/voer god (seg
)ic en lieghe niet.

Daer nae ben ic gheromē inde landen van Syria ende
Ilicia. En ic was onbekent van aensicht dē vergaderin-
en in Judea die in Christus waren/mer si warē hoorē/
alleen (dat) die ons hier voertijts veruolchde/dye pre-
t nu tgheloef/welc hij voertijts heeft veruolcht/en si
prificeerdē God in my.

¶ Dat. ij. Capittel.

Daer nae/na viertien iaren/ben ic weder om tot Je-
rusalem op ghesommen te samen met Barnaba-
tum mede nemende. En ic ben op ghesommē na die
enbaringhe/en ick heb Teuangelie met hoer ouerghe-
t/welc ic onder die heydenē predick/mer bysonder den
enē die (meest) gherekent waren/op dat ic by audi-
er niet te vergeefs en liep/op ghelopen soude hebben
er noch Tytus/die met mi was/een Griek wessende
is niet ghedwonghe besnede te wordē/om die valsche
leders welc bi gheual in ghegaen waren/om te onder-
icken onse vryheyt/welcken wi hebbe in Christus I E-
/op dae sy ons tot eyghenschap soude brenghen/den-
icken wi nyet tot een vre ghevecken en hebben in on-
danicheyt/op dat die waerheyt des Euangelijē bliuē
de by v.

Mer vā die gheē die wat scheinē te wesen/hoedanich
sy welc gheweest hebben/dat en roert mijn nyet.

S. P. EPISTELE.

†gerleest God en ontfaect dē persoē des mēschē niet. Wāt die dāi
scheenē gheacht te wesen en hebbē mi niet tgegeuē/ mer
contrarie/ als si ghesiē haddē dattet Euangelie des onbe
suidenis mijn toebetrout was/ ghelijkerwijs Petro to
betrout was (Euāgelie) des besuidenis (Wāt die in Pe
tro gheworcht heeft tottē Apostelschap des besuidenis/
die heeft oec in mi geworcht by die heydenē) en als sy be
keni hebbē die gracie die mi ghegeuen was. Jacobus en
Lephas en Joannes/ welcke die pilaren sijn te wesen
so hebbē si mi en Barnabe gegeuē de rechter handē (tot
een teyke) des mede geselschaps/ op dat wi onder die hey
denē mer siinde besuidenis (predikē soudē) alleē (vermo
nede) op dat wi der armē ghedachtich zijn souden/ waer
in dat ic oec naerstich geweest heb om dat self de te doe.

**†int opē
baer** En als Petrus tot Anthiochiam gecomē was/ soe heb
ic hem weder gestaet int aensicht/ wāt hi bestraffelic was
Want eer datter sommige vā Jacobo gecomē warē/ so
adt hi t samē met den heydenē. Mer als si gecomē warē
so ontoech hi hem/ en versceyde hem seluē voer hoer/ ver
sende den ghenē die wten besuidenis waren/ en die ander
Joden beueynst dē oec met hem. Also dat Barnabas oec
tot hoer beueynstheyt ghebrocht worde. Mer als ic sach
dat si niet recht wt en ghingē/ made waerheit des Euan
gelijē/ so heb ick Petro gheseyt/ voer hoer allen. Ist dā
ghi een Jode wesende/ na de heydē leeft/ en niet na de Jē
dē/ waer om dwingt ghi dā de heydē te leuē na de Jode
sche wet. Wi die Jodē zj wter natuerē en niet wte heyde
nē (zj) sondarē/ wāt wi wetē dat de mēscē niet recht waer
dich en woert wten werckē des wets/ dan doert ghelooue
IESV Christi. En wi hebbē in IESVM Christum ge

†Lephe

TOTTEN GALATHEN

221.

leest/op dat wi gerechtuaerdicht soude werden wie ghe-
ue Christus/en niet wt die werken des wets.

Daer om dat wt die werckē des wets/alle vleysch nyet
herchtuaerdicht en sal werden. En ist saec/als wi doer
Christum souckē gerechtuaerdicht te werden/ dat wi self
er sondarē beuondē werde. Is daer om Christus eē die-
aer des sonder. Dat moet niet zyn/want ist saek dat ick
eeder om timmer/tgeen dat ic afgebroken heb/so maer
mijn seluen een ouertreder/want ic den wet ghestoruē
en doer die wet/op dat ic t samen Christo leuen soude/soe
en ic t samen met Christo gecruyst gheweest. En noch
me leue ick niet nu ic mer Christus leeft in mi/en slee-
ē dat ic nu leeff/in dē vleysch (dat) leue ick doer t gheloes-
is sone goods/welcke mi lief gehat heeft/en hem seluen t wrotp.
ier ghelouert heeft om mi. Ick ent versmade dye gracie
oods n/ wāt is die rechtuaerdichz doer die wet/so is dā
Christus te vergeefs gestoruē. ¶ Dat. iij. Capittel.

Votte Galaten/wie heeft v betouert dat ghij dye
waerheyt niet ten geloef de. Den welckē IESVS t oderda-
Christus voer ogen geschijldert was/ onder v gecruyst nich ē zijt
de. Ic begeer dat alleen vā v te leerē/ of ghij den gheest
saghē hebt/wt de werken des wets/ of wt den predi t gehoot
rie des gheloes. Sijt ghi alsoe sot/na dat ghi doer den
jeest begheonne hebt/ghi nu doer den vleysch voleyndt
ert/ hebt ghi so veel te dgeefs gheleden/ist anders oerli
vergheefs. Aldus die v den gheest aendienst/ en werckt
achten in v doet hi dat wt den werken des wets/ of wt
nt predicatie des geloefs. Welkerwijls Abrahā god ge t gehoot.
st heeft/ en tis hē tot rechtuaerdicheyt gerekēt. Aldus gene. 12. 6
eet ghi dat die wtet geloef zj d z zj Abrahā's kinderē.

B.i.

S. P. EPISTELE.

En die scriftuer voersiende dat God den heydenē wte
 7 Abzake geloef rechuaerdich maecht/soe heeft hi eerst een blijd
 tekenne boetsap tot Abraham gedaen (seggende) In v sullen all
 geguen heydens gebenedijt wordē. Aldus die wter geloef zj/ di
 gen. 22. d worden met den gelouigē Abraham gebenedijt/want
 die wte werckē des wets zj/ die zijn ond worpē de sime
 deu. 17. d ledidige/want daer staet ghescreuē Vermalēdijt is alle d
 niet en blijft/in al t geen vatter gescreuē is/ in bouck de
 wets/om dat te doen. En dat wten wet niemāt gerech
 uardicht en weert bi God/dat is openbaer/wā die rech
 uardige sal wter geloef leuē/mer die wet en is niet wte
 Abz. 2. a. geloef/mer die dat geen (dat si gebiet) doet/ die mensch s
 daer in leuē. Christus heeft ons verlost van die vermal
 den dinge des wets/als hi voer ons ghewordē is vermal
 den dinge/want daer staet gescreuē. Vermalēdijt is alle d
 leui. 16. a. geē/ die int hout hang/op dat die gebūdinge vā Abzah
 deu. 21. d in die heydēs comen soude/ doer Christus IESVMop
 wi den belofte des geests ontfanghē souden/ doer t gelo
 Broeders/ ic spreek nadē mensch. Al ist eens menscl
 testament/ nochtans ist dattet gheptesen is/niemant e
 verwerptet/of en doeter wat toe. † Doert Abraham
 zijn beloftenissen geseyt/en zijn saet/hi en seyt niet/en
 zj saden/als van veel/mer als van een/en in v saet twe
 is Christus. En dit seg ick/ dat testament (dat) eer si gl
 uesticht is van god in Christus/dat en maect die wet nū
 niet/die nae vierhondert ende dertich i aer begonnē hee
 om die belofte verloten te maerken/ want is wte dyc w
 dat eersenis/soe en ist nu niet wte die beloftenis/mer ge
 heeftet Abraham doer die beloftenis gegheuen
 Wat is dan die wet (antwoert) om die ouertredinghe

TOTTEN GALATHEN

EL.li.

Daer toe geset tot dattet saet quame die welke beloeft
is (en die wet is) gheordineert doer die enghelen in die
des middelaers. En een middelaer en is niet van een
in God is een. Zo dan die wet teghen die belofsenissen
des. Een sijn want waer saek datter een wet ghe-
te waer die welke leuent maken mochte so soude die
huaderichheit voerwaer wi die wet wesen mer die scri-
er heeft al onder die sonde besloten op dat die belofte
wiet geloef IESV Christi gegeue soude werde den
ouige. * Doert eer dattet geloef quam so werde wi
er die wet bewaert/besloten zijnde tot dat geloef dat
geopenbaert soude werden.

Mer om heeft die wet onse Kindermeester geweest tot
Christum. op dat wi doer t geloef gerechtmaerdicht sou-
de mer nae dattet geloef gecome is en zijn wi niet
rond die Kindermeester wat ghi sijt allegader kinder
des doer t geloef in Christo IESV wat alle ghi die
doopt sijt in Christo Iesu hebt Christus aeghedacn
er is geëide noch griec. daer is geë knecht noch vrie-
er is man noch vrou wat ghi sijt allegader een in Christo
SV. En ist saer dz gi Christo toehoert so sijt ghi Abta
saet en na die belofte erfgenamē. Dat. iij. Capit.
Ic segge * so lange als die erfgenaē een kint
is so en sceelt hi nā een knecht als hi (nochtas)
lle die heer is mer hi is oñ voerhde en huysmeesters
er tijt toe so die de rad voersicht heeft Alkus wioerk
wi kinderē warē doe warē wi onder die elementē des
wells tot knechtē gemaect mer na dz die volheyt des
gecomē is so heeft god sine soē wt gesondē gheloren
en vrou. onder worpē die wet op dz hi de genē die oñ

Kindermee-
ster/ dz is
die ionge
kint siert
ofregiert
met haer
ōgaende

S. P. EPISTELE.

Abba dat
is vader

Te wet ware/ sloffen soude/ op dat wy doer verkieſingh
trecht van kinder vercrighen soude. En wāt ghi goddi
kinderē ſijt/ ſo heeft God den geest ſyns ſoens wigeſor
de in uwe herten roepende. Abba vader. Aldus en ſijt ghi
nu geen knecht/ mer een ſoen en iſt (dat ghi ſijt een ſoe
ſo ſijt ghi oer erfgenaem goods doer Chriſtum. *

Mer doe ghi god niet en kende/ doe diende ghi den gh
nē/ die van natuerē geē God en en zj. Mer nu nadema
(ghi ſijt) God kēende of lieuer/ bekent vā god/ hoe wei
ghi weder om gekeert totten tranke/ en armen elenē
die ghi weder om vā nieuwē op dienē wilt. Ghi onthou
daghen en maendē/ en tijde en iaren. Ic ſorch van v dat
bi auentuyr te vergeefs bi v gearbeyt hebbe. Broeder
weest als ic/ want ic ben als ghi.

Broeders ick bid v/ ghi en hebt mi niet quaets gedaen
ghi weet dat ic doer trancheyt des vleyſch v eerſt tena
gelium ghepredict hebbe/ en mī veruolginghe die inde
vleyſch was/ en hebt ghi niet veracht/ noch ſmaet/ mi
ghi hebt mī ontfangen als een Engel goods/ als Chri
ſtum I E SVM. Wat is dan v ſalicheyt? wāt ic geef v g
tuych/ dat hadde mogelic gheweest/ ghi ſoudt v ogen v
gedopt (en) mi gegeue hebben/ ben ick hier om v een v
geworden/ v de waerheyt ſprekende.

Sij achteruolgē v niet wel/ mer ſi willen v wiſlunē v
dat ghi hoer achteruocht. Lis goet te achteruolgen alti
int goet/ en niet alſeen/ als ic teghenwoerdich bi v ben.

Mijn kinderen/ die ic weder om begere te baren/ tot
Chriſtus in v geſtelt wordet. En ick woude dat ic mi
tic worde v waer/ en mijn ſtem veranderē (mochte) want mī on
beſtaemt bzerkt raet onder v

TOTTEN GALATHEN Lij

Segt mi ghi die onder die wet wesen wilt/en hoert ghi
 n seluen wet niet. ✠ want daer staet ghescreuen dat
 israhā twee sonen hadde/een wiē dienstmaecht/en een
 ten vrie wyf. mer die geen die voren dienstmaecht ghe- gen. 16. a
 ren is geweest/die is naden vleysch ghebozē gheweest en. 21. a.
 er die voren vrie (wyf. die is) doer dyē beloftenis/ twelc bispraek
 er een bispraek gheseyt is/want dit zij die twee testa- dat is/als
 menten/en teene vā die berch Syna/ die tot eygedō voert mē āders
 ingt/woelcke is Agar wāt t Agar is een berch vā Sy- meēt dan
 in Arabia/en si is ontrent dat nu Hierusalem ghewet die woer-
 rt/en si is eygen met haer kinderen dē luydē.
 Mer die Hierusalem die bouen is/die is vri die onser alre t Sinais
 der is/wāt daer staet ghescreuen. Verblijft v onverucht eē berch.
 e die niet en baert/roeft en cryt ghi die niet bevrucht
 zij veel meer kinderē zijder vā die verlatē vrouw dā vā
 zheen die een man heeft. En broeders wi zij kinderē esay. 54. a
 d beloften na Isaac.

Ter ghelikerwijs doe die geen die naden vleysch gebo- gene. 21. a
 ras/veruorhde dē ghenē die naden geest gebotē was
 de nu oec/mer wat seyt die scriftuer. Werpt den dienst-
 maecht vet/en hoer soen/want die dienstmaecht soen en
 zee erfgenaem wesen met die soen des vrien vrouwe
 r om broeders/wi en zij niet des dienstmachts kin-
 n mer des vrien vrouwe. ¶ Dat. v. Capittel.

Indus in die vriheyt/doer welcke Christus ons b-
 lost heeft/staet ✠ en wert niet weder om behā-
 mettet Juck des eygedoems. Siet ic Paulus segge
 t ist saer dat ghi besneden wert/soe sal Christus v n-
 n. En ic betuyghe alle mensche die hem seluen besni-
 dat hi sculdich is die ghehele wet te houdē. Christus

S. P. EPISTEL.

is vte vergeefs geworden/ al die inde wet gherechtuaer
 richt wort/ Ghi sijt van die gracie gheuallen. Wāt v
 doer den geest/wtet gheloeft den hoep des rechtuaerdi
 heits verwachtē. Wāt in Christo IESV/noch die besn
 dinge en helpt niet/noch die onbesindenis/mer tgeloeft
 doer die liefste werckende. Ghi liept wel/wie heeft v bel
 dert/dz ghi de waerhz niet tgheloue en sondt. Decker de
 onderwijs en is niet vā den geenē die v roept. Wen wey
 nich suer deech versuen den heelen hoep deerhs.

Tonderda
 nich sout

✠ Ick betrou van v inden here/dat ghi anders nē gl
 uoelen en sult. Mer die v verstoert/die salt oerdel dragh
 wie dat hi sy. Ende broeder onst dat ick noch den besmi
 nis prediche/wat lide ick noch veruolghinghe? Aldus
 is die scandalizatie des cruyts te niet. Och/of sy oer of g
 sneden worden (wt v) die v doen twyselen. Want bre
 ders/ghi sijt tot vryheyt gheroepen/alleen (wacht) d
 ghi die vryheyt niet en geest/tot een oersaek den vleis
 (te ghebruycken) Mer dient malcanderen doer die lief
 Want alle de wet in een woert veruolt wert / als in d.
 Vrecht lief v naeste ghelijck v seluen. Ist saeck dat gy m
 randeren bijtet/en verslindet/siet/dat ghi niet van m
 randeren opghegeten en wort.

Ende ick segge ✠ Wandert inden geest/ende dief
 geerlicheyt des vleys en sult ghi niet volbrenghe/wē
 tet vleysch begeert teghen den geest/en die geest tegh
 tvleysch. Dese sijn tegen malcanderen/dat ghi tselfde
 en moecht doen dat ghi wilt. En ist dat ghi doer dē ge
 geleyt wordet/so en sijt ghi niet onder die wet. Doet/s
 wercken des vleysch sijn openbaer / welcke sijn dese/
 tafgodē/ Querspel/duischz/onreynichz/verwiffelstz/der tbeel

TOTTEN GALATHEN Lij.

tenst/venij te geue/viatscappē kinagie/achteruolginge
oernichheydē/scheldingē/oplopingē/tescheydingē/hatir-
eydē doerslagē dronckenscappē brasserien/en deser ghe-
ji. Dā veelckē ic v te voer segge/als ick oerck voergheseyt
ebbe/dat die sodanige dinghen doen en sullen geen e-
maem vant rijcke Gode wesen. Weder om die vrucht
es geests is/liefte/vrolichz/vrede/lijdsamicheyt/sanc-
toedichz/vriedelichz/goetichz/geloue/sachtmoedichz/ma-
chz/abstinencie/luuerhiz. Leghē dus danige en is die
iet niet. En die Christo toehoren/die hebbē hoer vleysch
cruyst met de ghebtekelichedē en begheerten. *

¶ Dat seste Capittel ✝

Ist dat wy doer den geest leuen/soe laet wy oerck na
den geest voertgaen. Laet wi niet begerich sijn na
del glozie/malanderen terghende/malanderen haten
z. Broeders/al waert saek/dat een mensche in eenich
isdaet geuallē waer ghi die geestelike sijt/helpt op dus-
nigen indē geest des sachtmoedicheyts v seluē aemere
nde/op dat ghi oerck niet ghesenteert en wort. Draecht
alsander v lastē/en veruoli alsoe den wet Christi/wāt
dat saer dat hē yemant laet dunckē/dat hi wat is/mae-
en hi niet en is/die bedriecht zijns selfs verstant Ende
et een yeghelic zijn werck prouen/en dan sal hij in hē
luen glotieringe hebbē/en niet in een ander/want een
egelicke sal zijn eygen pack dragen.

En die niet een woert geleert wort/laet die mede deile/
i alle goet gemeen maerken den ghenen die hem leert
indwaelt niet/God en wordet nyet bespot/want al dat
n mensche saeyen sal/dat sal hij oerck maeyen/wāt dyē
zijn vleysch saeyt/die sal van dat vleysch verderffenis

S. P. EPISTELE.

mayen/mer die inden geest saeyt/die sal vande gheest van
eewighe leuen maeyen. En in goet doen en laet ons nie
ophoude/wat wi sullen inden rechte tijt maeyen/en niet
vermoeyt wesen. Hier o als wi tijt hebben/laet wi goet
doen teghen alle (mensche) en mer aldermeest tegen dy
inwoenders des gheloefs. *

Siet niet hoedanighe brieuen ic v ghescreuen heb/mer
mijn hant. Al die geen die [naet aensicht] behage willen
naden vleysch/die dwinghen v besnede te werde/alleen
op dat si om cruyts Christi geen veruolginge en soude
lyden. Wat die besnede worde en houdē oer selue die we
niet/mer si willen dz gi besnede wert/op dz si in v vleysch
glorieren mogē. Mer tmoet verde wesen dat ic soude gl
rieren dā int cruyts ons heerē IESV Christi doer wel
ken mi die werelt gecruyst is/en ic die werelt. *. Wat ic
Christo IESV en helpt niet die besnidinge noch die on
besnidinghe/mer een nieuwe creatuer. En alle die gheen
die na dese reghel voert gaē/vrede si op hoer/en barmhe
ticheit/en op Israel Gods. Voert an/en laet mi niemā
moeylic wesen. wat ic die litteykenen ons heerē IESV
Christi draghe in mijn lichaem. Die gracie ons herē IESV
Christi si met uwen gheest/broeders Amen.

Si is ghesonden van Komen.

¶ Hier beghint die Epistel die Sinte Paulus ge
fonde heeft tot die van Ephesien.

¶ Dat eerste Capittel.

Dauid een apostel

IESV Christi/door die wille gods
alle den heyligē welcke tot Ephe
sien zijn/en alle dē ghelouigen in
Christo IESV. Gracie si en vze
de van God onse vader/en den he
re IESV Christo.

Sebenedyt si god/en die vader ons heere IESV Chri
welcke ons ghebenedyt heeft/met alle gheestelike be
dictie/in hemelse dingen door Christum. Welcke als
ons wtuerroten heeft in hem/er fondamentē des we
is gheleyt worden/op dat wi heyligh soude wesen/en
berispelijc voer hē door die liefde/welcke ons voerschijnt
est/op dat hi ons verkiesen soude tot kinderen door I E
/M Christum/in hem seluē/nae wel behaghen zijns
ls/op dat die glorie zijn gracijs gheprezen wert door
elcke hij ons liefstal ghemaect heeft/door den lieuen **† sinen lie**
den Christum) **uen soen.**

In welken wi hebbe verlossinge door zijn bloet (terve
n) vergiffenisse der sondē/na die rijdom zijns gracijs
elcke hi os oueruloedich gedeelt heeft/in alle wijsheyt
roerheyt/want hi ons die verborgentheyt zijn wil
openbaert heeft/na zj wel behagē/welc hi in hē sel
n voer gheset hadde/tot eē volbrenginge des volheyt
tide/op dat hi int geheel alle dinc vernieuwe soude door
Christum/en tacheen dat inde hemelen is/en dat inde aer
(is) door dē seluen/door welcke wi oec tot een erfdeel
come zijn/voergeschied zijnde door zj voernemē/door
ens cracht alle dingen gemaect wordē/na dat beuesti

S. P. EPISTELE.

ghen zijn wils/ op dat wi zijn mogē tot lof zijns glorijs
welcke te vorē in Christo gehoopt hebbē.

tpandt

In welckē wi oec hopē/ wāt wi dat woert des waran-
ticheyts gehoert hebben/ dat Enāgelium ws salichey-
inden welcken na dat ghi oec gheloeft hebt/ zijt ghi be-
ghelt/ doer den heylighen gheest des belofstenis/ welck
is een arrest penninc ons erfs/ tot een verlossinghe di
verrege besittinge/ tot lof zijns glorijs.

therten

En daer om als ic gehoert hadde/ dat geloes dat in v
inden heere IESV/ en die liefde tot alle heylighen/ soe
houde ic niet op te dancken voer wē v gedachtich te v
sen in mijn ghebeden/ op dat god ons heere IESV
si/ de vader der glorien v gheuen moet de geest des wi-
hepts/ en des openbarings/ doer die kennisse zijns selfs
en dat die oogen vos t verstants verlicht zijn/ op dat gl-
vreen moecht wāt die hoep is/ daer hi (v) toe gheroe-
heest/ en hoe rijc die glorie des erfs in zijn heylighen/ (i
en wāt die overuloedighe grootheit zijns machts in-
is/ welcke ghelouen/ na dat werre des crachts zijner sto-
hepts/ welcke hi in Christo ghewrocht heeft als hi he-
wt den doden verwerter/ en doen siten heeft/ tot zijner
rechtter hant/ in hemelschen dinghē/ bouē alle heerlichey-
en machit/ en cracht/ en heerscappe/ en alle name die g-
noemt voort/ niet alleen in dese werelt/ mer oec in die te-
romende. En hij heeft alle dinc onder zij voete gheset/ i
heest hem gegeuen eē hoest (te zij) ouer alle [dinc/ dē] v
gaderingē/ welcke zij lichaem is/ en een ruollinghe di
gheens die alle dingen in alle dinghen vernolt.

¶ Dat. ij. Capittel.

Alde hi heeft v leuēdich gemaect als ghy do

TOTTEN EPHESEN

EL. 10.

aert/dē mis dadē en sondē in welcke ghi wel eer gewā-
li hebt/na die loep deses werelts/na dē prinsch welcke
macht heeft des lichts/die eē geest is/nu indē trebel-
n kinderē wienende/onder welckē wi alte samē wel eer
andeldē/in die begeerlichheydē ons vleysch/doende dat
jeen dat den vleysch en hert luste/en wi waren wt der
tuere kinderē des torens/gelijc oer al die ander.

tmistrou
wenden

Mer god die rijc is in barmherticheit/doer zijn groote
ste doer welcke hi ons lief gehat heeft/oer doe wi doet
aren/doer die mis dadē/die heeft ons leuēdich gemaect.
iet Christo/Doer die gracie zijt ghij salich gemaect/en
eest (ons) oer mit hem verweert/en heeft te samē mit hē
en sitten/onder die hemelsche (gheestē) in Christum
ESVM. op dat hi in die toecomēde tiden toonē soude de
rote oueruloedicheit zijns gracijs doer die minlichheyt
it ons doer Christum IESVM. Want doer die gracie
ijt ghi salich ghewordē/doer tgeloue en dat niet doer v
is goods gaue/niet wt dē werckē op dat niemāt en glo
eert.wāt wi zijn veert zijn gescrepen in Christo IESV
it goede werckē/die welcke bereyt heeft/ op dat wi daer
wandelen souden.

Daer om weest gedachtich/dz gi wienits heydē (we
nde) indē vleysche wordē gehietē onbesnidinge vā tgeen
atter gehietē wort besnidenis/indē vleysche/welcke met
andē geschiet (en) dat ghi in dien tidē waert sondē Chri-
o/verurcēt vā die burgerscap vā israël/gastē vā die testā
mentē/der beloftenisse/geē hoep hebbēde/en sonder god
esende inde werelt. Mer nu doer Jesum Christū gi die
oertijts verde waert/sijt na bi gewordē doer d'bloet Cri-
li. ¶ Want hi is onse vrede/welcke wt alle beyde een

S. P. EPISTELE.

ghemaect heeft/ en heeft werch genomē dat middelschu
(als te veele) die viantschap/ door zyn vleysch/ dē wet de
gheboden/ die in schriften ghesleli was of doende/ op da
hi twee tot een mensch se/ eppē soude/ in hem seluē vzed
makende op dat hi God versoene soude/ alle beyde in een
lichaem doert cruyx/ als hi die viantschap te niet ghedaer
hadde doert cruyx/ en comēde heeft hi vrede verodicht
v die verde waert/ en die gheen die na bi (warē)

En want wi door hem een toeganc hebbē/ alle beyde in
eenē gheest totten vader. ✠ So en sijt ghi nu geē gaster
en inwoōders/ mer mede luygers der heyligen/ en huy
ghesin goods/ op getimmeret opt fondament der aposte
len/ en prophete/ de selue IESVS Christus dē houtssteen
weesende/ in welckē so wat timmeragie daer an geset wor
die wascht tot eenē heyligen tempel inden heer/ indē wel
ken ghi oec mede ghetimmeret werdt/ tot een woningh
goods inden gheest. *

¶ Dat derde Capittel.

Omer om ic Paulus gebonde ben in Christo IESV
voer v heydenē. Want ghi hebt gehoert die wtren
kige vā die gracie goods die mi gegeuen is tot v (profijt)
Dat hi mi na die opēbaringe/ die xborgent hz beken ge
maect heeft/ gelikewijis ic voer ghescreuē hebbe opt cor
nt/ wt welckē ghi lesēde verstaē moecht mijn kennisse
in die verholent heyt Christi/ dwelt in anderē tiden de kin
deren der mensche niet beken gheveest en is/ ghelyker
wijis nu openbaert is/ zyn heilige apostelen en propheti
doerden gheest/ op dat die heydenen mede erf ghenamer
zijn/ en vā een lichaem/ en mede deelachtich zyns belofte
nisse in Christo/ doer dat Euangelic/ wiens dienaar ic g

TOTTEN EPHESEN L. lvi

orden bin/na die gaue vā dyc gracie goods/welcke my
geue is/na die werckinge syns crachts.

Nū die alder minste der heyligē is ghegeuen dese gra
dat ic verrondighen soude doert Euangelie onder die
edenē/dē ongrondeerlike rijkdom Christi en dat ic int
it brengē soude allen(mensche) wat die gemeenschap
s verborghentheyt is/dwelc verborghē was van (lan
e)tiden in god/die welcke alle dinc geschapē heeft doir
su Christum/op dattet nu bekend worde/dē ouerheidē
machtē in die hemelsche(geestē) doer dle vergaderinge
seer menigerhande is/die wijsheyt goods na die voer
irkinge der tijden/welcke (wijsheit) hi gemaect heeft
Christo Jesu onsen heer/doer welcken wi hebbē stout
t/en een toeganc met betrouwen/dye welcke is doer
geloue van hem. **W**aer om ic beghere dat ghi nu
verstaet/om mijn tribulacien/die ic voer v lide/die wel
so glorie is.

dier om buyge ic mijn knien tottē vader ons heerē Je
Christi/vā welcke alle vaderchap in hemelen en in aer
ghenomit wort/op dat hi v soude geue na die rijkdom
is glorie dat ghi met cracht gheuesticht moecht we
doer sinē geest/inden binnesten mensch/op dat Chri
is doert geloue in v hertē mach wonē/en doer de liefste
gewottelt en in gesundeert wordē/op dat ghij moecht
ripen met allen heyligē/wat die breechz is en sancz
diephēyt/en hoerheyt/en bekennē die oueruloeidighe
de des kēnisse Christi/op dat ghi veruolt moecht wor
den alle volheyt goods.

en den ghenen die oueruloeidich doen mach/meer dan
ghene dat wi begherē of verstaen na die cracht dyc

S. P. EPISTELE.

in ons werckēde is. Wē si glorie in die vergaderinge doer
IESVM Christus in alle outheyden vā tiden der tiden
Amen. * Dat. iij. Capittel. †

Aldus vermane ic v. ic gebondē wesende in dē heer.
Op dat ghi waerdichlijc wandelt/ als v roepinghe
wteyecht/ doer welcke ghi gheroepē sijt/ met alle oetmoe
dicheyt/ en sachtmoedicheyt/ en lancmoedicheyt des her
ten/ malcanderē verdragende/ doer die liefste naestelijc zij
de/ om te houdē enicheit des geests/ doer den bant des v
des. Een lichaem/ en een geest/ ghelijkerwijs ghi oer ge
roepen sijt/ in een hope ons roepings. Een heer/ een ghe
loef/ een doepsel/ een god/ en vader van allen/ diewelcke is
ouer alle/ en doer allen/ en in v allen. Amen. *

En een yegelijc vā v is gracie gegeven na die ma
te des gheuinghe Christi/ waer om dat hi seyt/ als hi om
hoech opclam/ so heeft hi die geuangenisse gheuangen
gheleyt/ en heeft de menschen gauen ghegeue/ voert dat
hi is op gerlommē/ wat ist/ dan dat hi eerst nedergerlom
men was/ in die laechste deelen des aerde. Die ghene die
neder gerlommē is/ dz is die self de/ die oer op gerlommē
is bouen alle hemelen/ op dat hi alle dinc xuolle soude.

En die self de heeft ghemaect/ dye sommige (te wesen)
Apostelen/ en dese prophete/ en die Euangelisten/ en dye
ander herders en leerders tot stichtinghe der heylichen
tot een werck des aendienstes tot een stichtinghe des lich
aems Christi/ tot dat wi alle gader comē tot enicheyt des
gheloofs/ en kennisse des soen goods/ tot een volmaect
man/ tot een mate des vollen outheyts Christi. * Op
dat wi niet meer kinderē en zijn/ die waggelen en omghe
leyt wordē/ met alle winden des leerings doer loefh der

psal. 67.

TOTTEN EPHESEN L. lviij.

in schē en schalcheit daer sy ons mede an comē op dat
sins bedriegen mochtē.

Mer die waerheyt volghende inde liefde/ so laet ons
crassen doer alle dinck in hem die welcke thoost is/ te
en Christus. Ende welcke ist saer/ dattet geheele lich
in vereenicht wesende/ en te samen hanghende doer al
gemeenschap des diensts/ na dwerre van een iegelyc deel
in maect/ so maectet een wasdom des lichaems in een
stinge van hem seluē doer die liefde.

Aldus segge ic dat/ en ghetuyge doer den heere. op dat
hier na niet en wandelt/ gelijckerwijs die ander hey-
de wandelē in die idelheyt hoers hertē/ want sy een
monckert verstaē hebbē/ veruremt zijnde van vleuen
lods/ om die onweetenheit die in hoer is/ en verblint hē
der herten/ welcke na dat si daer toe gheromen zijn/
in hem niet meer en bedroef dē (vā hoer sonde) so heb-
si hem seluen ouer ghegheue tot onsiuerheit/ om te
in alle onreynicheit met groter begeertē/ mer ghij en
Christū also nū geleert ist saer dē ghij hem gehoert
en ghi in hem geleert syt/ gelijckerwijs die waerheit
ESV is. Dat ghi oflegt na die eerste wandelinghe
idē mensch die welcke verdoet wōt/ na die begeer-
yde des dwalings. En dat ghi vernieuwt wōt
dē geests wes verstante/ en aghedaē wōt een nieu
sch/ die na God gheschapen is/ doer die rechtuac die
en heylicheit des waerheits. waer om dē saghen Psal. 4
ggende/ so spreekt die waerheyt een yeghelijc synen
ten/ want wi zyn makanders leden. Wōt toernich
in sondicht nū en laet die sonne niet ond gaē op vtoer
eit/ en gnet oer gheen plaets den besuldigher.

S. P. EPISTELE.

Die daer stal/en laet hem niet meer stelen/mer laet hi lieuer arbeÿdē/ met zijn handē werckende tgeen dz goet is/op dat hi mach mede deÿlen/den ghenē diet ghebreec heeft.*

Des ghe
loofs.

Alle vuyle woert/en laet niet wt v mont/mer is datter eenich (woert) goet is tot slach. Alst vā nod is/op dattet gracie geeft den ghenē diet hootende is. En en bedroeft niet/den heilighe geest Goods/door welcke ghi besegelt zyt/tot den dach des verlossings. Alle bitterheyt en op gheblasenheit/en toernicheit/en roepingh en quaetsprekenheyt laet van v ghedaen wordē/ met allquaetheit. Mer weest tot malcanderē vriendelijc/barmhertich/malcanderen toegheuende/ ghelijckerwijs oec God door Christusum v toegegeuen heeft.

Dat. v. Capittel ✕.

† as godē.

† mistrou
wende

Aldus weest Goods nauolghers/als lieue kinden/en wandelt inde liefste/gelijc oec Christus in oer lief ghehadt heeft/en heeft hem seluen ouergeseuert voer ons/tot een gaue en offerhande/God in een goed roke. Voert/oncrispheit/en alle onreynicheit/en gierich en laet onder v niet ghenoeemt wordē/als den heylighen betamt/ost dozperheyt/of sotte clappagie/of geckernie die niet en betamē/mer lieuer dancsegginge. Want ghi dat veret/dat alle ouerspeelder/of oncrispcher/of gierige die welcke is een dienaar der tbeelden/en heeft geen eruijnt rijt Christus/en goods. En laet v niemāt bedrieghen met ydelen woerdē/want hier om roemt die tozē Gode in diet ongehoersamige kinderē. Aldus/en weest hoerde niet deelachtich. Want ghij waert voertijts duysterin mer nu licht inden heere.

TOTTEN EPHESEN 22. leij

Wandelt als kinderen des lichte/ want die vrucht des
 leests is in alle goetheit/ ende rechtuadicheit en wa-
 chicheit. * (Weest)proeuede/wat den heer aeger
 em is/en en hebt geen gemeeschap metten onnutichba-
 wercken des duyternis/mer strafte lieuer. Wat is ge-
 dat heymelicken van desen ghesriet/ is oer scandelijckē
 segghen. Mer alst altemaet vandē licht wtghebricht
 werdē/soe salt openbaer worden/want al wat open-
 der gemaect wort/dat is licht waer o dat hi seyt. Wort
 ucker ghi die daer slaept/en staet op vandē doden/ ende
 Christus sal v'topenbaren. esai. 60. a
t'lichtē

Aldus siet broeders hoe dat ghi voersichtelick wā-
 chingz als dwasen/mer als wijse/ de gelegenthez waerne
 de/want die daghen quaet zj. Daer om en weest niet
 wijs/mer verstaende wat die wille des heeren is/ende
 wort niet dronckē in wijn/daer weeldicheyt in is/mer
 wt veruolt van die heylige geest/sprekende in v seluen
 psalmē en lof sangen/en geestelike liedekens/ singē
 en spelende in uwer herten/den heer dankende alijt
 in alle dinghen God/en den vader/ in dē naem ons hee-
 ren IESU Christi/ onderdanich wesende malcanderen/

een den anderen in die vreeset Gods. *
 aet die vrouwē haren mannē onderdanich wesen/als
 leere/want die mā is thooft des vtous/ gelijcker wijs
 Christus oer thooft is des vergaderings/en die selue is/
 dē lichaem salicheit geest. Aldus gelijcker wijs die x ga-
 inge Christo onderdanich is/ also laet oer die vrouwē
 en mannē onderdanich zj in als ghi mannen hebt
 e wijuen lief/ gelikē oer Christus die x gaderinge lief
 jadt heeft/en hē seluē ouergelent heeft voer haer/op

20. h

S. P. EPISTEL E.

Dat hi hoer heylich maken soude/gerexnicht met die was-
schinghe des waters / doert woert/ op dat hy hoer soude
maken een gloriose & gaderinge/ hē seluen gheen vlerke
hebbende/norh rimpelē/norh enige vā dien/mer op dz si
heylich soude wesen en onstraffelic.

Alsoe zj die mannen haer wijuen sculdich lief te hebbē
als haer eyghen lichamē. Die zj wijf lief heeft/ die heeft
hē seluen lief/ want niemāt en heeft oeyt zj selfs vleysch
gehaet/ mer hi voetet/ en hauentet/ geliken die heer oech
die & gaderinge (voedt) want wi zj leden des seluen lich-
aems/ wt sinen vleysche en sine gebeente. Hier om/ om de
se sake/ sal die mensche vader en moeder laten/ en sal bi zj
wijf geuoerht worden/ en wt twee sal een vleysch wordē
dat is een grote & borghentheyte/ mer ic spreec van Christus
en van die vaderinge. Alsoe schickt v oech een yeghelic/ da-
elck sijn wijf lief heeft/ als hem seluen/ en dat wijf sal di
man vreesen.

¶ Dat seste Epittel.

epo. 20. b.

Rnderen weest onderdanich uwē ouders/ in dē he-
re/ want dat is behoerlick. Eert v vader ende moe-
der/ dwelck is deerste ghebodt in die belofstēis/ op dat v
wel si/ ende lanck leuende inder aerden. Vaders en tērsch-
v kinderen niet tot toernicheyt/ mer voetsē op doer seerin-
ghe ende straffinghe des heeren. Knechten weest onder-
danich den ghenen/ die heren zjñ naden vleysche/ met v-
se ende beuwinghe/ met simpelheit vs herten/ als Christus
niet naet oech dienende/ als den menschen begheerēde te
behaghen/ mer als knechten Christi/ doende dat god wil
wter herten met goetwillicheyt/ den here dienende/ ende
niet den menschen/ wetende dat een ygelijcken/ goet dat

TOTTEN EPHESEN 22. lxx

ghedaen heeft/ontfangen sal van God/of hi knecht sy
vrye. En ghi heren/doet dat selue teghen hoer/drey ge-
enten latende/wetende dat hoer ende vselfs here oer
de hemelen is/en bi hem en is gheen aensien van per-
sonen.

¶ Doert an my broeders/wceest starck doer den heren
doer die macht zys starckheyt/trekt an alle die wapē
ghe goods/op dat ghi moecht staen teghen die anlope
des duuels/wat ons en is geen strijt tegē bloet en vleisch
er tegen die heer scappie en machten/ tegē die herē des
werlts (en) regierders des duisternis van dese tijt/ tegē
geestelike scallēcydē/inden hemelsche dingen/daer om
niet an/die heele wapeninge goods/op dat ghi moecht
der staen indē quade dach/en t staen. als alle dinck vol t in allen
echt is. als de pet

¶ Dus staet v lende opgeschort zijde/ met eē gherierde ferte te
edel/doer die waerheit/en angetogē/ met die borst plaet staen
verchtuacrdichheyt/en met die voete geschoeyt/op dat
bereyt sijt tot dat Euāgelie des vredes/bouen al an-
nomē hebbende/de schilt des geloofs/doer welcke ghi
recht alle die vuerige gescutte vā die quade (viāt) widoē
neet dē helm des salicheits/en t swaert des geest/dwelle
dat woert goods. * In alle smeken ende verbidde
alle tijt biddende/indē geest/en t daer toe wakende/ met t in dien
stadichz en t biddinge voer alle heyligen/en voer my
dat mi t woert gegeue wort/ int opdoen mīns monts/
vriheyt/op dat ic bekent make die t borghenheyt t mī t de
angelys/van welcke ick beueel hebbe inde kettinghe
dat ic daer vri in sprekē mach/geliken van node is dat
intche.

S. P. EPISTEL E.

En op dat ghi wetē moecht/ tgeen dat mij aēgaet wēt
ick doe/ van als sal v doen wetē Tyrhicus/ die lieue broed
en trouwe dienaer indē heere/ die welcke ic daer om tot v
gesondē hebbe/ op dat ghi wetē soudt van onsen dīn
gē/ en dz hi v herte vertroesten soude. Vrede si den
broederē en liefste/ metten gheloue vā god die
vader/ en dē here I E S V Chzisto. Gracie
si met alle die lief hebbende zyn/ onsen
here I E S V M Chzistum met
puerheyt Amen.

Ghesonden van Romē/ tot die van Ephesien door
Tyrhicum.

Hier nae volghet die Epistel die Sinte Paulus ghe
sonden heeft/ tot die van Philippen.

Dat eerste Capittel.

Paulus ende Timo

theus/ dienaers I E S V Chzisti.

Alle heylighē in Chzisto I E S V
die daer te Philippen zyn/ met di
Bisopen en Diaconen.

Gracie si v en vrede/ vā God on
sen vader en dē here Jesu Chziste

Ick dank mij god/ in alle gehoghenisse vā v/ alijt in al
le mijn gebedē voer v allē/ met blijscap mij ghebet stortē
de/ dat ghi geromē sijt in die gemeenscap des Euangelije

TOTTEN PHILIPPENSEN 22. 12.

anden eersten dach tot deser tijt toe. ✠ seker hebben
dat die geen die in v een goet werck begonne heeft dz
albrengē sal in dien dach Jesu Christi gelyc als mi be-
wort dat ic dat vā v allen gheuoelē sal daer om dat ick v
bint herte en in mij bandē en in dye bescherminge en
uestinge des Euāgelijē wāt gy mi al syt me deelach-
h des gracen.

Wāt God is mij getuych hoe dat ic v al bekeer in dye
matē Jesu Christi. En dat bid ic dz v liefte noch meer
meer oueruloedich wert in kēnisse en in alie verstant
dz ghi moecht ondsokerē watter beste is op dat ghi o-
fmet sijt en sodanich dat ghi niemāt tot vangeris en
totten dach Christi kuint zjē met vruchte des recht-
erdicheits welcke ons gheschiedt doer Jesum Christū
glorie en tot prijs Gods. ✱.

Doert broeders soe wil ic dat ghij weet dat geē dat mi
doert is dat is meer gesiet tot profij des Euāgelijē
oe dat mij bandē openbaer geworden zjē in Christo in
geheele vierstael en alle anderē (mēschen) En datter
vā de broeders betrouwēde op mij bandē inden heer
neureest daer dozuē preken Die sommige doer haet en
lustinghe die sommighe preken Christū doer een goe-
wil die sommighe vercondigen Christum wt twiste
reynlic menende mij gheuanghenis meer last an te
ngē. Weder om die and wt lieftē wetende dat ic tot be-
miningē des Euāgelijē gheset ben.

Dāt wat ist: Nochtās in wat manier (dattet ghesiet)
si doer ozsaerke of doer die waerachticheit. Christū
wt nochtās vcondicht en daer in vblide ick mi en oerke
mi vbliden wāt ic weet dat mi dz comē sal tot salichz

S. P. EPISTELE.

Doer v ghebet/ en andieninghe des gheests Jesu Christi na die verwachtinghe en mijn hoep/ dat ic in gheen dinc beschaeint en sal worden/ mer met alle vrisheyt/ gelijcken alijt/ also oer nu sal Christus groet ghemaect worden in mijn lichaem. Het si doert leuen/ of doer dye doot/ want Christus is mi dat leue/ en die doot een profijt.

Doert. ist dat mi gheboert te leuen int vleysch/ dat dinc is mi een vruchte des wercks/ en wat ic kiezen sal/ en weet ic niet. Want ic worde benant wt dese twee/ bezgherende ontbonden te worden en met Christo te wesen/ is veel en verde beter. Maer te bliuen int vleysch is meer van node om uwen wil. En dat weet ic sekerlijck/ dat ic bliuen sal/ en met v allen bliuen sal/ tot v profijt en bliscchap des geloefs/ op dat v gloriacie oueruloedich wost/ doer Christus Jesum/ in mi/ doer mijn wedercomst tot v.

Alsoe wandelt alle ghelijct behoerlic is dat Euangelii Christi/ op dat of ic quaem/ en sage v/ dan of ic van v be en hoer va uwen dinghen/ dat ghi staet in een geest/ in eisel/ helpende dat strijende gheloeft des Euangelij. En en wilt in gheen dinc veruaert wordē vande tegen parti welcke (geloeft) hoer is een oersaek des verdoemenis/ en vdes salicheyts/ en dat va god. Want v is ghegeue voer Christo/ niet alleen dat ghi in hē geloue/ mer oer dat gh voer hem lydt/ den selue strijt hebbende/ welken ghi gesien hebt in mi/ en nu hoert in mi.

¶ Dat. ij. Capittel.

Oer om isser enighe vertroestinge in Christo isser enighe solacs des liefsten/ isser enighe gemeenscap des gheests/ sijn daer enighe leetmatē en ontferminghi

TOTTEN PHILIPPENSEN LX

veruolt mijn blifchap/op dat ghi vā een geuoelē moget
 ſijn/die ſelf de liefſte hebbende/eendrachtelijcken/een dinck
 gheuoelende/op dat daer niet en gheſchiet doer twiſte/of
 doer ydel glorie/mer doer grōdelike oetmoedicheyt. Laet
 een yeghelijc meenē dat een ander beter is dan hi/op dat
 remant dat ſijn en acht/mer een yeghelijck dat eens an-
 ders is.

✱ Want dus danigē toetreck ſi in v die in Chriſto Jeſu
 gheweeft is/welcken als hi in die forme Godes was/en
 heeft niet ghemeent dattet een roef was/op dat hij God
 zelyc ſoude weſen/mer hi heeft hem ſeluen vernedert/eē
 ghedaent des knechts ghenomē hebbēde/in die gheliken
 iſſe der menſchen gheſetweſende/en in die ghedaent ge-
 worden als een menſche/heeft hi ſijn ſeluen veroetmoe-
 dicht/werdende ghehoersaē totter doot toe/en totter doot
 des cruces. En daer om heeft hem god verheue in die op-
 perſte hoerheyt/en heeft hem ghegeue een naem/welke
 is bouē alle namē/op dat in die naem Jeſu alle knye hem
 buyghe/inden hemel/opter aerde/en inder hellen.en alle
 tonghe belijdt/dat Jeſus Chriſtus een heer ſij tot glorie
 van God den vader. ✱

Aldus mij liefſte gelijs gi alijt gehoersaē hebt geweest
 nū alleen in mijn teghenwoerdichz/mer nu veel meer in
 mi of weſen met vreeſe en beuinge.werct v ſalichz/wā
 god iſt die in v werct/en op dat ghijt wilt en werct/na eē
 goet opſet des gheests.

Doet alle dincsond murmurerē en twiſtinghe/alsoda-
 nich/op dz niemāt vā v clagē mach/oer ſimpel weſende/
 anderē gods diemē nū ſtraffē en mach/int middel des bo-
 ſen en ſcheerde naciē/ond welkē licht als lichten in die

S. P. EPISTEL.

werelt onderhouwede dat woert des leuens/op dat ic glo-
rieren mach inden dach Christi/dat ic niet te vergeefs
ghelopen en heb/noch te vergeefs ghearbeijt en heb. En
oec ist dat ic gheoffert werde doer een offerhande/en een
sacrificie wes ghelofs/so verblide ic mi/en ic verblide mi
met v allen. En om dat selue zijt ghi oec blide/en ghi ver-
blijt v met mi.

Doert hoep ic indē heer IESV/dat ic Timotheum tot
telijc sal seyn den tot v/op dat ic blide mach zijn/als ick v
staet kenne. want ic en heb niemāt die mijn ghelijc vā sin-
is/die v dinghen naerstich waer soude nemē/wāt al soue
ken si dat hoer selfs is/en niet dat IESV Christi(is). En
ghij kent zijn beproeuinghe/dat hij met mi ghelijck een
kint met die vader ghedient heeft int Euangelie. Daer o
hope ic/dat ic dese senden sal/ter stont als ic mijn dinghen
ghesien hebbe. En ic betrouwe indē heer dat ic selue tot
telijc comen sal.

Mer ic heb gemeent dattet vā node was tot v te seyndē
die broeder Epaphroditum mijn ghesel/en stalbroeder
en v apostel/welcke my diende in mijn nootdusticheijt
want hij vlangde na v allen seer naerstich en was droe-
wich/ouermits dat ghi ghehoert had dat hi sier geweest
is. En sekerlijc hi heeft sier gheweest/also dat die doot na
was. Mer god heeft hē ontbarmt/en niet alleen hē/mer
oec mi/op dat ic nū droefnis op droefnis hebbē en soude.

Aldus heb ic hem te naerstiger gesent/op dat ghi v we-
der om verblidē soudt/als ghi hem siet/en dat ic vā droef-
nisse ontslaghen soude wordē. Daer om ontfangt hē in
den heer met alle blischap/en die dus danich zij/dye heb-
en waerden/want om dat wert Christi was hi soe verde

TOTTEN PHILIPPENSEN. 22. lxx.

Jerome dat hi alder naest den doot gheweest is / n3 arch
ide zijn leuen / op dat hi vervullen soude dat geen dat in
v3 dienst tegens mi te weynich was.

¶ Dat. iij. Capittel.

I Dert an broeders verblyt v in dē heer / dat self de v
te scriuen / en verdriet mi niet / ende het is vt goet twa no
schout die hondent / schout die quade wercker / schout tstet
besnidinghe / wāt vi zijn die besnijdinge / welcke in dē
reest god eeren / en glozieren in Christo IESV / en en
rouwē niet in dat vleysch. Al ist dat ic oec betrouwe in
vleysch. Ist dat yemant anders schijnt betrouwen te
iben int vleysch / ic hebt veel meer / Besnede sijnde op
achte dach / een Jode wt die ofroemste des geslachts
Beniamin / eē Hebreeusch wte Hebreē / nade wt
Pharizee / na die naersticheyt veruolgende die verga
inge goods na die rechtvaerdicheyt die in die wet is /
en ic ontstarflick.

Mer wat mi baet was / dat heb ic om Christus wil ge
ent schade te wesen / mer oec / reken ic alle dinc scade te
esen / om die hoerheit des kennis Christi Jesu mijns
ers / om wiens wil ic alle dinc voer schade heb gheacht
hebt voer vuylnis gehoude / op dat ic Christum mach
men / en op dat ic gheuonde werde in hem / niet hebbe
nij rechtuaerdicheyt wt die wet / mer die / die doer tge
geloeef Christi is / welcke wt god is / een rechtuaerdich
t geloeef / op dat ick hem mach kennē / en die crachte
s verrisenis / en die ghemeenschap sijner tribulacien.
ic ghelyc worde sinen doot / ist dat ic in eniger manier
h raken tot die verrisenisse der dodē.
iet dat ic nu begrepen heb of volmaecht ben / maer ick

S. P. EPISTELE.

volcht/op dat ict oec mach ontfangē/ghelijc als ick oec
ontfanghen ben/ van Christo Jesu Broeders ic en meer
niet dat ict noch vercreghē heb/mer een (doe ick) dat ach-
ter rugghe is/ vergeet ic/ arbeydende naet gheen dz wi
mi is/ na dat teyken dat voergeset is volge ic/ tot die prijs
des opperste roepinghe Goods doer Jesum Christum
Aldus/ wi al die perfecti sijn/ laet ons dit gheuoelen. **E**n
ist dat ghi wat anders gheuoelt/ dat sal v God oec open-
baren. **K**lochtās tgheen dat wi vercregen hebbē/ laet wi
gaen met een reghel/ op dat wi eendzachtich sijn.

Weest tsamen mijn nauolgers broeders/ en neem
hoer waer die so wandelen/ gelijs als ghi ons hebt voe-
een exempel. Want veel wandelter van welcken ic v die
gheseyt heb/ ende nval screyende v seg/ vianden des erf-
Christi/ welckers eynde. verdoemenis is/ welker Go-
(hoer) buck is/ en welker glorie in hare scaente is/ wel-
ken ertsche dinghen waer nemen. Want ons conuersaci-
is inden hemel/ wt welcken wij oec ons verlosser ver-
wachten/ den here IESVM Christum. welcke ons oec
moedighe lichaem vermaken sal/ Op dat hijt ghelijc
maect sijn gloriose lichaem/ doer die macht met welck
hy hem ondervootpen mach maken alle dinck. *

Dat vierde Capittel.

In mijn

Aldus mijn lieue broeders en wtuercoren die blij-
schap ende mijn croen staet alsoe inden heere be-
mindt. **E**uodiam bidde ick/ ende Syntychem bidde ick v
sy eendzachtich sijn inde heere. **S**eker ick bidde voer mijn
gheuechde rechte suster/ Welpt die vrouwe die int qua-

TOTTEN PHILPPENSEN. *22. 12. 17.*

die met mi ghestreden hebben te samen mit Clemens
ide mit dyc ander mijn medewerckers/welcher namen
in in dz bouc des leuens.

Verdijct v in den here alijt. ende weder om segge ick
urblijt vt *V*stichticheyt sy bekennt allen menschen/Dyc
re is nabijst van gheen dinck sochtuondich/mer in al
n bedinghen ende bidden met danckaerheyt / laet v be-
eerten bekennt worden by God. Ende die vrede Gods
te bouen gaet alle verstant / sal bewaren v herten en v
innen doer *IESVM* *Christum*. *

Doert broeders / wat waerachtich is/wat eerlijck (is)
wat rechtuaerdich (is) wat *†* reyn (is) wat *†* profitelijck
(is) wat een goede naem (heeft) ist eenighe doecht / isser *†* heyligh
† lieflijck
mich lof dat denckt dat ghi dat gheleert hebt ende ont-
vinghen ende ghehoert en ghesien hebt in my. Dit doet
ide god des vreedts sal met v wesen. Ende ick ben seer
iden heere verblijt dat nu ten laetsten weder om sterck
erworden is/v sochtuondichheyt voer my/in dat geedaer
hij sochtuondich in waert/mer die bequaemhzen was
aer niet. Liet dat ic van ghebbers wegghen spreek/wat
dat gheen daer ic in ben heb ic gheleert te vrede te we-
en. Ic can mij veroetmoedigen/ic can mi oec verheffen/
ouer al en in alle dinc ben ick gheleert) versact te sijn en
e hongheren/oueruloedich te wesen/en gebreck te liden
lle dinc vermach ic doert *Christum* die mi startt *†* Noth-
ans veel hebt ghi ghedaen dat ghi mede deelachtich sijt
geworden mijnre tribulacien. *†* die geen

En ghi Philippensen weet dat int beginsel des *Euang*

S. P. EPISTEL.

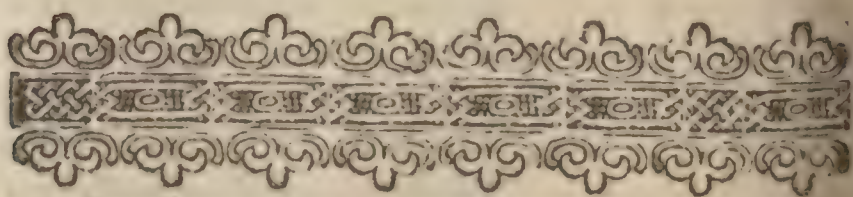
gelijcs/als ic reysde vā Macedonien/ gheen vergaderin
ge deyde mi mede in manier vā gheue en̄ ontfangē da
ghi alleen. Want als ic oerkin Tessalonica was/eens ei
anderwerf hebt ghi my ghesent dat vā node was/nz da
ic die gaue begheer/mer ic soue die vruchte oueruloedich
werdende vā uwē weghen/lochtans so heb ic dat al on
fangen/en̄ ic hebt oueruloedich/ic ben veruult na dat ic
ontfinc van Epaphrodito/dat vā v ghesondē was in een
roke des welrukenheits/een anghenaem offerhāde ei
behagelic god. En̄ minē god die sal veruullen wat v v
node is na zijn rijdom met glorie doer Jesum Christus

Doert god en̄ onsen vader si glorie inder tyden der
tyden. Amen. Groet alle heyligh in Christo

Jesu. Die broeders die met mi sijn groe
ten v alle heylighē groetē v en̄ alder
meeste die vant Keyser huys ghe
sin. Die gracie ons heren Je
su Christi met v allen Amē

tuwen
gheest

¶ Desen brief is gheschreuen wt Komen
Doer Epaphroditum.

¶ Hier na volcht die Epistel die Sinte Paulus ghe
sonden heeft tot die van Colossen.

¶ Dat eerste Capittel

TOTTEN COLOSSENSEN **CC. lxxij**

Dulc een apostel

Jesu Christi doer die wille Gods
en Timotheus die broeder.

Den heyligē die tot Colossis zyn
en ghelouighen broederē in Christi
Jesu.

Gracie si v en vrede van God

vader en den heere Jesu **CC. lxxij**.

Di danken God en den vader ons heere Jesu Christi
it vā v als wi bidden wat wi ghehoert hebben v ghe
in Christo Jesu en v liefte teghen alle heyligen om
hoep die v gheschiet is in die hemelen. Van welc ghij
gheloert hadde doer twarachtighe woert des Euā
gēlijs welc tot v gheromē is ghelijcken alst oec in dye
se werelt is en vrucht brengh als oec in v van dyen
hof dat gi ghehoert en bekent hebt die gracie Gods.
die waerheit gheliken ghi oec geleert hebt vā Epā
a onse lieue mede knecht welcke is een ghetrov die
in Christo Jesu voer v welc oec ons beduyt heeft uwe
le die indē geest is.

Oec om oec v vande dach dat wijt ghehoert hadde
nyet op gehoude en hebbe voer v te biddē en te beghe
dat gi veruult mocht wordē (na) de kēnisse zyns wil
alle geestelike wijsheyt en sloucheyt op dat ghi waero
wandeli (voer) dē heer op dat ghi in allen behaecht
alle goede werre vruchtbringende en wasschende inde
nisse Gods met alle starckheit ghestart zynde nae
nacht sijnt glōrien tot alle verdrachlichēyt en lijdsac
t met blijfchap **†** dankende God en den vader die

S. P. EPISTELE.

ons bequaē gemaect heeft/ totten erfdeel der heylighen
int licht.

Welcke ons vloft heeft van die macht des duyternis/
en ouergenoert heeft int rijk des soens/ sijne lieue/ doer
welcken wi vlofsinge hebbe [doer zij bloet] vergiffenis
sonden/welc is tbeeld/ des onsielike Gods(en) de eerste
ghebozen van allen creatueren/ want doer hem alle dinc
geschapen is/ dat inde hemelen is/ en dat inde aerde is/ siel
like en onsielike dinghen/ oft sijn Lhtonē/ of heerscap
pien/ of machten/ al zijse doer hem/ tot hem geschapen/ en
hi is voer alle dinc/ en alle dinc blijft doer hem staen.

Agaderic En hi is thoofst des lichaems/ des vergaderinge/ welcke
dz is eerste ist beginsel/ de eerste geboren wten doden/ op dat hi in a
sia ende len dingē tuocerbaerste houdede si. * wāttet (dē wā) de
twort ge haget heeft/ dat alle volheyt in hē wonen soude/ en dat al
meelic de le dinc versocht soude werden tegens hem te vtedē stel
kerck ge- lende/ doer tbloet zijns cruyts/ doer den seluen (Lhristū al
noempt. le dinc) het si dat inder aerden/ of inde hemelen is.

En v die voertijts verureent waert/ en vianden/ na tē
stant in quade wercken/ nu heeft hi v nochtans versocht
int lichaem zijns vleysches/ doer dē doot/ op dat hi v stelle
soude heyligh en onsterffelic/ en onsculdich in zij teghen
waerdicheyt. Ist saer anders dat ghi blijft in tgeloeft ghe
fundeert/ en stāttarhtich/ en niet bewegē en wort vāden
hoep des Euāgelijcs/ twelc ghi gehoert hebt/ twelck ge
predict is bi alle creatuerē/ die onder dē hemel zij/ vā welc
(Euāgelie) ic een dienaar geworden ben.

Al verblide ic mi/ van mij tribulacien voer v/ en ic ver
uol touerloop der tribulacien Lhristi/ in mij vleysch/ voer
zij lichaem/ twelc is in die vergaderinge. * welc verga:

TOTTEN COLOSSENSEN 22. lyx

ings ic een dienaer gheworden ben/na die schickinge
 gods/die mi gegeuen is (om) in v te veruullen t'woert
 gods/verborgentheydt dat verholen gheweest is/ van
 iden of/eñ vande gheslachte of. Mer nu ist openbaer
 worden zijn heylichen/welckent God heeft bekent
 en maken was die rijcdom der glorien van deser ver-
 entheydt onder de heydens welc Christus onder v is/
 daer is) die hoep des glorie/welcken (Christum) wy
 rondighen/vermanede alle menschen/eñ leerende al-
 menschen in alle wijsheyt/op dat wi alle menschen vol-
 mert stellen souden in Christo Jesu. * waertoe ic ar-
 de oec stridende na die werkinge des geens/die in mi
 ert in cracht.

¶ Dat. ij. Capittel.

Mant ic wil dat ghi weet/watte sochtuoudicheyt ic
 hebbe van v/eñ vande gheen die tot Laodicia zij-
 lle die mijn aensicht niet ghesien en hebbē int vleysch
 at hoer herten vertroeflinghe ontfanghen/als wan
 si tsamen ghebondē sijn inder liefde/eñ in alle rijcdo-
 vollen verstants (die daer is) in die kennisse des ver-
 ghentheydt Gods/eñ des vaders/eñ Christi Ihesu
 welcke (Christo) sijn alle schatten des wijsheys/eñ
 entheys verborghen.

Ende dat segghe ic/op dat v niemant en bedriecht in z-
 ijle woerden/want al ben ic daer niet haden vleysche
 jtans ben ick inden gheest by v/verblijdende eñ siēde
 dinancie/ende die vasticheyt uwer gheloefs tot Chri-
 1. Vier om/ghelijcken ghi anghenome hebt dē here
 in Christu/also wādel in hē/alsoe dat ghi in hē zijt
 ottelt/eñ ghetimmert/eñ gheuesticht doert gheloef

S. P. EPISTELE.

Philoso-
phie / is
liefte van
bewijshz

geliken ghi geleert sijt / oueruloedich zijde in dat (geloof
met danckaerheyt.

✠ Siet / datter niemāt en sy die v na hē trest doer de ph
losophie / en ydelse bedrieghinge na die insettinge der me
schē / na die elementē des werelts / en niet na Christus

✠ Want in hē woent alle volheyt des Godheys lich
amelick en ghi sijt in hē veruolt / welcke thoeft is vā all
heerscapie en moghent hz / doer welcke ghy oeck besne
sijt / met die besnidenis die sonder handē geschiet / als gh
wtgetoghē hebt dlichāē der sondē des vleysches doer d
besnidenisse Christi / tsamē met hē begrauē sijnde doer
doepsel / in welcke ghi oeck met hē tsamē opghestaē sijt
doer t geloof der werkinge Godes / welck hē vande dōd
verweckt heeft.

To

En hi heeft v tsamē met hem leuendich ghemaect / als
ghi doet waert doer die sondē / en doer die onbesindingh
uwes vleysches / met hē vergaendē ons alle sondē
wtgedaē hebbende t hantschrift dat tegē ons was / welc
ons teghē was doer schriftelike insettinghē / en dat heeft
hi aen deen syde ghenomē (en heeftet) aent cruyse ghem
sticht / en heeft de heerschapien en machten berouet ghe
toent / triūphierende van hoer doer hem seluen. *

topleiden

Vier om / en laet v niemant cōsciencie maken in spijs of
in dranc / of een deel des vierdaechs / of nieuwe maents of t
sabbatē. welcke sijn eē schijn der toecomender dingē Met
dlichacm behoert Christo. Laet v niemant t den prijs o
rucken / willende doer oetmoedichz / en geestelicheyt der
enghelen / intredē t gheen dat hy niet ghesien en heeft. Te
vergeefs opgeblasen / doer die vrysheyt sijns vleysch / en
niet vast houdende dat hooft / waer wt al dat lichāē dōd

TOTTEN COLOSSENSEN L. lvi

insettinge en binuoginge/opgericht en gheue sticht/op
passcht een wasdom goode.

Wier om ist dat ghi gestorue sijt met Christo vā die ele-
cuten des werelts wat weet ghi als in de werelt leue
mij scriftelike insettinge belast. (seggēde) en raetet nī
itproeftet niet/en en handelct niet/welcke alle sijn gaen † smaecte
t misbruyt na die gebode en leringe der mensche/welc
hebben wel een sijn des wijsheits/doer valsche gee-
lichheyt/en oetmoedicheit/en quetsinghe des lichaems
et tot enige eer/tot vervuullinghe des vleys.

Dat. iij. Capittel. †

Indus ist saer dat ghi samē met Christo kresen zijt
so soert dat bouen is/daer Christus aē die rechter
ant goode sittende is. Denck (na) it gheen dat bouē is/
niet dat opter aerden is/want ghi ganselic gestoruen
t/en v leuen is verborghē met Christo in God/so wan-
er Christus geopenbaert sal werde v leuen(wesende)
n sult ghi oec met hē geopenbaert wordē in glorien. *

Wier om so doodet v ledē/die op aerden zijn ouerspel/
reynicheyt/lustien/quade beghēerten/en ghiericheyt/
elcke is af godie/ō welker willen die toern goode plach
comen op die kinderen des ongeloefts/onder welcke gē
ertijt is gewandelt hebt/doe ghi hier in lesde
ler leyt gi nu al dese of/toernichz/ō waerlichz/quacth
calicksprekintz/scandelikewoerden wt uwe mont. En
cht niet tegen malcander/na dat ghi wtgetogen hebt/
n oudē mensch/met zij werckē/en ghi een nieuwe mēsch
n getoghē hebt/welck vernieuwet wort/totter kennisse
ods/en beelde des ghees/die hē gheschapē heeft waer
en man ende vrou en is/waer gheen Onrecht en is

3. i.

S. P. EPISTELE.

Barba. en Jode/besindinge en onbesindinghe/een Barbarus/
rus/is eē en Sryta/knecht en vrie/mer Christus ist al in allen *
die qualic Alkus weest aengetoghe als wtuerroten Goods heilis
gespraert ghen/en beminde leden der ontfermherticheden/vrien-
is. delichyct/oetmoedichyct / sachtmoedichz/sanctmoedichz/
Syt ha is malcanderen verdragende/malcanderē toegheuende/ist
man of dat yemant teghe den anderen een clacht heeft/gheliken
vrou wt Christus v mede toegegeue heeft/Alsoe ghi mede. Ende
Srythia. boue al diu/sot laet die liefste/welc is de hant des volmaert
thebt heys/en die vrede des Goods den prijs hebbē in uwe herte
Christi. in welcke(vrede)ghi geropen sijt in eē lichaem/en weest
danckaer.

Laetel woert Christi rijckelick in v woenen/met alle
wijsheyt. leert en vermaent malcanderē met psalmē en
louē en geestelike liedekē / mette graci/singēde den here
in uwe herte. En al wat ghi doet/mit woerden of se
wercken/doetet altemael in den naem des heerē IESV
Christi/Danckende god en den vader doer hem.

Ghi wyue/weest onderdanich uwe mānē/als behoert
inden here. Ghi mannē hebt lief uwe wyue/en en weest
niet bitter teghe haer. Ghi kinderē weest v ouderē onder
danich in allen/want dat dē here wel behaecht. Ghi va-
ders/en tercht v kinderē niet tot onmaerdichz/op dat
sy niet cleynmoedich en wordē. Ghi knechte/weest in al-
len gehoersaē den ghenē/die herē sijn naden vleys niet
schoen roert oech dienende/als den mensche behagēde/
mer met simpelheyt des hertē des God vresende. En al wat
ghi doet/dat doet wt uwe herte/als den heer/en niet den mē-
sche/wetende dat ghi vandē here ontfanghe sult dat loen
des erfs * [want ghi] dient den here Christo: Doet

TOTTEN COLOSSENSEN 22. lxxij.

daer onghelijck doet/die sal sijn onghelijck draghen
Want daer en is gheen aensien van personen bi god.

¶ Dat vierde Capittel

Wi heren/bewijst v knechten rechtuaerdicheyt en
ghelijckheyt/wetende dat ghi oock een heer inde he-
len hebt. Woudt aen int ghebet/wakende daer in/met
verbaerheyt/biddende te samen oock voer ons / op dat
god ons die doer des woerts opdoe/en dat wi spreke mo-
e/die verborghent hz Christum/welcke ick oec gebode
op dat ick dat openbaren soude/gheliket van node is
ic spreec. Wandelt wijslic bi die van buyten sijn / den
waernemende. Laet alle uwe woert sijn met gracie
met soudt ghemenget. op dat ghi weet hoe ghy een
ghelijc moet antwoerden.

Doec alle dinghen met mi staet/sal Tychicus v doen we
die lieue broeder ende ghetrouwe dienaer ende mede-
licht inden heere/welc ick tot v ghesonden hebbe/ hier
op dat hy weten mach hoe dattet met v is / ende ver-
lesten uwe herten tsamen met Onesimoden ghetrou-
en ende lieuen broeder/welc wt v is/van als sullen si v
buyden hoe dattet hier staet.

By soudt
bestamen
wijsheit

ristarchus mijn medegheuanghen groetet v / Ende
Marcus de neue van Barnabas / van welken ghy hebt
boden ontfanghen Ist dat hitot v roemt soe ontfant
en. En Jesus die ghenoeemt wort iustus/welcke weten
indinghe zijn/dese zijn alle mij medewerkers tottet
Gode/die mijn een troest gheweest hebben. Epas-
as groet v/welc wt v is een knecht Christi Jesu / als
maerstelic arbeydende voer v/in bedinghe/ op dat ghi
it volmaect/ en suolt in alle die wille Gode want ic

S. P. I. EPISTELE.

geef hem getuych/ dat hij grote naerſticheyt wer v heeft
en voer die tot Laodicea zy/ en die te Hierapoli zy. Lucas
de lieue medicijn meester gruetet v/ en Demas. Groet de
broeders die tot Laodicea zijn/ en Nympham/ en die ver
gaderinghe die in hoer huys is/ en als de brief vā v voer
ghelosen is/ so doet dat si oer van de vergaderinge in Lao
dica voer ghelosen wert/ en die gheē die van Laodicea is
dat ghi die mede leest. En segt Archippo/ siet den dienst
die ghi inden heer ontfangen hebt/ dat ghi die volbrengt
Mijn groet/ met mijn hant vā Paulus. Ghedenet mijn
der bandē/ die gracie ons heerē Jesu Christi si met v
Amen.

¶ Ghesonden van Komen voer Tichicum
en Onesimum.

¶ Hier beghint die eerste Epistel/ die Sinte Paulus
ghesondē heeft tot die van Tessalonica.

¶ Dat eerste Capittel

tonsen

Dulus en Silua-
nus en Tymotheus.

De vergaderinge die tot Tessa
lonia is/ in god den vader en den
heere IESU Christo.

Gracie si v en vrede[vā onse va
der/ en den here Jesu Christo]

Wi dancken God alijt vā v allen/ uwer gheljoechenis
hebbende in onse ghebeden/ sonder ophouden uwer ghe
dachtich zyde/ om dwer des geloefs en arbeys des lieftē

TOTTEN TESSALONICENSEN L. lxxvij.

in dat ghi volstandich ghebleue sijt inde hope des heerē
 ESV Christi voer god en onse vader/wetēde broeders
 an god bemint/urwe verkieſinghe/want ons Euange-
 e is tot v geweest niet alleen doer dwoert/mer oec doer
 en heyligen geest en doer veel ſekerheyt: gelijkerwijs
 hij weet hoedanich dat wi onder v gheweest hebbe om
 een wille.

En ghij sijt onse nauelghers gheweest/en des heeren
 it woert ontfanghende/met veel tribulaci/met blijſcap
 s heyligen gheesta. Also dat ghij een exempel zyt ghe
 eest alle den ghelouighen in Macedonia en Achayen
 Jant van viſt woert des heeren bekend gheworden/iz
 leen in Macedonia en Achaya mer oec in alle plaetſen
 v gheloue in god verbeeyt gheweest/alsoe dattet ons
 et van node en is/yet te ſpreken/want ſi verondighen
 n v hoedanighē inganc wit tot v gehadt hebbe/en hoe
 t ghi bekeert sijt gheweest tot god vanden beelden/op
 t ghi dienen ſoudt den leuendigen en warachtigē god.
 verachten ſoudt ſijnē ſoen vande hemelen (te wetē)
 ſum welcke hi vande dōden verwert heeft/welcke ons
 loſt vande toeromēde toernicheyt.

¶ Dat. ij. Capittel.

Want ghij kent ſelf broeders onsen inghanc tot v
 dat ſe niet ydel geweest en is/mer dat wi eerſt ge
 en hebbende/en ſpitiſcheyt anghedaen zijnde/gelijc
 wijs ghi weet/tot Philippen ſo hebben wi ſtoutelijc
 edaen in onsen heere om te ſpreken tot v dat Euāge † god
 goods/in veel ſtrijts. Want onse vermaninghe en is
 t gheweest wt bedroch/norch wt onreynichz./norch miz
 mer ghelikerwijs/wi vā god ghepoeft warē op dat

S. P. I. EPISTEL.

ons deuangelie beuolen worde. Alsoe spreken wi. niet als den mensche behagende/mer gode/die onse herten proeft. Want wi noeyt doer dwoert des pluymstrikerijs verkeer-
 te en hebben/als ghij weet/norch doer oersaer des gierich-
 heys/god is tghetuych/norch soekende glorie vā men-
 schen noch vā v/norch vā andere/ma diē dat wi mochtē we-
 sen als apostelen Christi/mer wi hebben lieflijc geweest
 int middel van v/ghelyken als een voetsier haren kinde-
 ren opbrengt/alsoe gheneycht sijndetot v/hebben wi wt
 der herten begheert/v mede te deelen/niet alleen deuange-
 lie Goods/mer oec ons selfs sielen/daer om dat ghi ons
 lief gheworden sijt.

Want ghij ghedenct broeders/ons arbeys en sweet/
 Want nacht en dach (waren wi) werckende/daer om dā
 wi niemant van v lastich en soudē wesen/hebben wi de
 uangelie Goods by v gepredict/wāt ghi sijt ghetuygē
 en god/hoe heylighlijc/en rechtuaerdlijc/en onschulde-
 lijc wi bi v/die daer ghelouēden/verkeert hebbē/gheliker
 wijs ghij weet/hoe dat wi tot een yeghelijc van v/als eē
 vader tot zyn kinderē ghemoet zyn gheweest/biddende v
 en vertroestende/en betuyghende/op dat ghi waerdelijc
 (voer) god wādelen soudt/die v gheroepen hadde in zyn
 rijc en glorie.

Waer om wi oec god danckē/sonder ophoudē/dat als
 ghi dwoert vā ons ontfinct doer welcke ghi God leerde
 (kennē)soe en hebt ghi niet ontfanghē dwoert der men-
 schen/mer alst warachtich was/dwoert Goods/dwelcke
 oec in v/gelouēde/werct. Want broeders/ghi sijt nauw
 vergade- gers gewordē/der vergaderingē goods/die welcke in Ju-
 ringe dat deen sijn/in Christo Jesu/wāt ghi tselue gelede hebt vā

TOTTEN TESSALONICENSEN **II**. liij.

eygen maghen/ghelyken wi seluer oec vanden Joden
welcke als si oec de heere Jesum gedoot hebbe en (hoer)
yghen propheete/also hebben si oec ons veruolicht/ en sy
n behage god niet/welcke ons wederstaet op dat wi den
heydenen niet spreken en soude/waer doer dat si salich mo
ghen wordē/op dat si hoer sonden altijt vervullen/en dye
oernichheyt is op hoer gherome int eynde.

is ecclesia
en wordt
gemeelic
dye kerck
genoemt

Mer wi broeders beroeft synde vā een wijltijts na
aensicht/mer metter herte/soe hebbe wi seer merstich ge
veest(om) v aensicht te sien/met groeter begeerte/waer
om ic heb wellen tot v comē ic Paulus/en eens/en wed
om/en sathanas heeft ons wederghestaet/wat wie is on
se hope/of bliscchap/of croone des gloriēings? of en sijt
ghij oec niet? in die teghenwoerdicheyt ons heere Jesu
Christi/in zijn toeroemst/wat ghi sijt onse glorie en bli
scchap.

¶ Dat. iij. Capittel.

Omer om als wijt niet meer en verdroeghe heeftet
ons goet ghedorcht dat wi tot Athenē alleē ghela
en worden/en wi hebbe ghesonden Tymotheum onsen
broeder en dienaar goods/en helper van onse werck int
Euāgelie Christi/op dz hi v vestigē soude en v troestē
soude/vant ons gheloue/op dat niemant verstoert en sou
de worden in dese tribulacie/want ghij wetet selue/dz wi
daer toe gheset zijn/want als wi by v waren/soe voersy
den wi v dattet gheschieden soude/dat ghi tribulacie lijdē
oudt/ghelyken alst oec geboert is/en ghij wetet. Waer
om ic oec niet langher verdraghende/hebbe ic (hem) ge
ondē daer toe/op dat ic v geloeskennē soude/op dat dye
tempteerder v niet tempterē en soude/en onsen arbeyt is
oerghhefs soude wesen.

† xmanē.
† v

S. P. I. EPISTOLE.

Mer nu als Tymotheus tot ons van v ghecomē was. en ons vercondicht hadde v gheloue en liefste en dat ghij alijt een goede ghehoerchnisse van ons hebt. Begerende ons te sien/ghelykerwijs als wi oer v. Daer om broeders hebben wi verroestinghe ontfangē doer v van alle onse tribulacie/en noodzuchticheyt doer v gheloue. Want wy nu leuen/ist saer dat ghi inde here staet. Want wat danc moghen wi god doen van v van alle die blijscap daer wi mede verblijt sijn om v int aenschijn ons Woods: nacht en dach bouen maten biddende op dat wi v aensicht sien moghen/en veruollen dat v gheloue ghebreect.

En god selue en onse rad en onsen heere IESVS Christus moet onse werch schikken tot v. En god maek v vol en oueruloedich van die liefste tot malcanderē en tot allē (menschen) ghelyken ons oer tot v op dat hi v herle verlicht onstraffelick in die heylicheyt voer god en onse vader in die toecomenst ons heeren IESV Christi met alle zijn heylighen.

Dat. iij. Capittel. ✠

Aldus voert an broeders/bidden wy v en verma: nē/doer den heere IESVM ghelyckervijis ghij van ons ontfanghen hebt/hoe dat ghij wandelen moect/en god behagen/op dz ghij also wandelt en oueruloediger sijt. Want ghi weet/wat gheboden wy v ghegeue hebben/doer onsen heere Iesum. Want dit is dyc wille Woods/v heylichmakinge/dat ghi ophout vā oncuylheyt en dat een yeghelyc weet sijn vat te besitten/met heylichmakinghe/en eere niet met lust des begeerlicheyts/ghelyken als die heydenē/die god nyet gekent en hebben/op dat niemant en verdruct en bedziercht sijne broeder in dyc

TOTTEN TESSALONICENSEN **2^e** lxx.
intieringe. Daer om dat god een wreker is van alle de
als wi oec v te voren geseyt en gheuyt heet. Wāt
den heeft ons niet geroepen in onreynicheyt. mer tot
reynmakinge. * Want die (mij) verwerpt die en
rpt niet een mensche mer god/ welcke zijne heylighen
geest in v gegheuen heeft.

Doert van die broederlike liefde/ en heb ic niet van node
ic v schreue/want ghi selue van god geleert sijt op dz
i malcanderē lief hebt/want ghi oec dat doet teghen
en broederē die in heele Macedonien zij. En wi bidde
broeders op dat ghi oueruloediger sijt/ en dat ghi daer
maerstich sijt dat ghy vreedsaem sijt/ en v eygen dingē
et/ en werct met v hāden/ als wi v gebode hebbe op dz
i v eerliken hebt/ tegen dyē van buten zijn/ en ghi ge
ck van node en hebt

Doert soe wil ic dat ghi weet broeders/ van die ge-
diedt geslapen hebben op dat ghy niet droevich en zijt **islapē**
liken oec ander/ gheen hoop hebbende. Want isi dz wi
selouen dat Iesus gestoruen is/ en verresen is/ also sal
god die geen/ die gheslapen hebben. Doer Iesum met
en brengen/ want dat seggen wi v int woord des herē
wi die daer leuen sullen/ en ouerbluen sullen. inde toe
mst des heren. geen sine hoer voer comen en sullen de
r slapen. want die heer selue met vermaninghe en ge
t des archangels/ en met die blazyn gods. vande he
l comen sal/ en die dooden in Christo sullen eerst verri
daer na wi welke leuē sullen. Die ouergebleuē sullen
v sullen met hoer ghenomen worden inde wolcke dē
te tegemoet/ inde lucht/ en alsoe sullen wi altyt metten
er wesen. Aldus & troest malcanderē in dese wocidē. *

S. P. I. EPISTELE.

¶ Dat. v. Capittel.

Wert/van die tijden en punten der tide/ broeders
en ist van ghenen node/ dat ic v schreue/ want ghi
selue wel weet/ dat die dach des heren alsoe comen sal/ als
een dief inder nacht. Als si seggen sullen/ (het is) vrede/ en
al sonder sorghe/ van hangt hoer die haestige oederinge
ouer thoofst/ geliken die droefnis des baeringe/ een vrou
we die barende is/ en si en sullen niet ontulien. Mer ghe
broeders/ en sijt niet in duystermissen/ op dat v dien dach
als een dief beuangt. ¶ Ghi sijt alle kinderē des lichte
en kinderē des daechs/ wi en zij niet (kinderē) des nachts
noch des duystermissen

Daer om laet ons niet slapen/ gelicken oer ander/ mer
laet ons waerken en sober zijn/ want die daer slapen/ die
slapen inden nacht/ en die droncken zijn/ die zijn suacht
droncken. Mer wi die vanden dach zij/ laet ons sober wi
sen/ aengedaen zynde den borstplaet des geloefes en des
liefts/ ende voer een helm/ dien hoep des salicheyts/ want
God en heeft ons niet ghestelt tot toernicheyt/ mer on
dat wi salicheyt vertrighen souden/ doer onsen Here I E
S V M Christus/ die voer ons ghestoruen is/ op dat of wy
waken of wi slapen/ wi te samen met hem leuen moghi
Daer om vermaent malcanderen/ en stichtichjt die een di
anderen/ gheliken ghi oer doet *

En wi bidden v broeders/ op dat ghi hoer kent die on
v arbeiden/ en v ouerste zijn inden heere/ en v vermanen
op dat ghi hoer hebt inde groetste achtinghe/ doer die lief
de om hoer werck/ hebt vrede met hoer.

¶ En wi bidden v broeders/ vermaent die ongescreitē
vertroest die cleyne moedige/ opheft die trancke/ weest ver

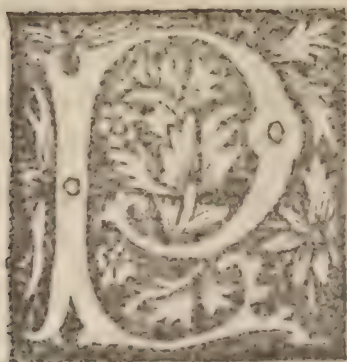
TOTTEN TESSALONICE NSEN **II**. lxxi
agende tegen alle (menschen) Siet dat niemant quaet
er quaet yemant en gheest/ mer volcht altyt dat goet
en teghen malcanderen/en tegen alle (menschen) sijt
tijt vrolick. Bidt sonder ophouden/danct in allen dingē
ant dat is die wille goods/ doer **Christum IESVM** bi
allen.

En doet die gheest niet wt/ en versmaet die propheetien
et/proeft alle dinck/hout dat goet is. Wachst v van alle
ade schijn/ en **God** des vredes selue/ moet v gheheel
ylich maken/op dat v pure gheest/en ziele/en lichhaem/
houden moet worden/also dat ghi in geen dinck besul-
cht en moecht werden/in die toecoenst ons heren **IESV**
Christi. * Wi is getrouw die v gheroepen heeft
diet self de doen sal **Broeders** bidt voer ons. Groet-
tet alle die broeders met een heylige kusse. Ic be-
sweer v doer den herē/op dat desen brief ver-
telt wort alle den heyligen broederē. Die
gracie ons heren **IESV Chri**
sti/ si met v Amen.

Die eerste Epistel totten Tessalonicensen is ghescre-
uen te Athenen.

Wier naevolcht dander Brief/die Sinte Paulus
ghesonden heeft/ tot die van Thessalonia.

¶ Dat eerste Capittel

Paulus en Silvanus

en Tymotheus.

Den vergaderinghe/ die tot Tes
salonia is / in God onsen vader en
den Heere IESV Christus

Gracie si v en vrede/ van god on
sen Vader/ en den Heere IESV

Christus.

Wij bejoten god te danken alijt van v/ broeders/ alst
recht is/ wāt uwe gheloue xmeert wort/ en v alder liefste
oueruloeidich wort onder malsander/ also dat v selue vā
v glorie/ in die vergaderingē goods/ vā v xduidicheyt en
gheloue in al uwe xvolginghe en tribulacie/ die ghi ver
draecht (twelc is) een bewijs des rechtuaerdigen oordel
goods/ daer om dat ghij waerdich ghoudē wort trijcke
goods/ voer welcke ghi oer lijdt/ wātter bi God recht is/
lijde weder te geuen den ghenē die v quellen. En v die ge
quelt wort xlichten is met ons/ als geopenbaert sal wer
den die here IESVS vande hemel/ met die engelen zyns
mogenheys/ met den vuer des vlams/ twelcke vzaeck
doen sal/ de genen/ die god niet gekent en hebbē/ en nū ge
hoersaem en zijn/ den Euangelic ons herē IESV Chri
sti/ welcke gelden sullen pijn/ dat ewige verdoemenis vāt
des herē aenichijnt goods/ en van die glorie zyns stancheys/ als
hi comen sal/ op dat hi geglorificeert mach wordē in zyn
heylichen/ en wonderlic mach wordē in alle ghelouighē
want ghij gheloeft hebt onse ghetuychnis/ tot v in dien
dach/ waer toe dat wi oer alijt voer v bidden/ op dat onse
god/ v waerdich houdē mach/ deser roepinge/ en dat hi x

1 OTTEN TESSALONICENSEN 2. 1. 1. 1.
al alle goet opset des goetheys/eñ werck des geloofs
machte/op dat die nae ons Zeren Jesu Chzistli ghe glo
iceert mach wordē doer wēn ghi doer hem/na die gra
ons Gods en des heren Jesu Chzisti

¶ Dat. ij. Capittel. ✠

Alde wi bidden v broeders/ doer die toeroemst ons
herē Jesu Chzisti/eñ onse saminghe in hem/op tw
ghi niet haestelic beweghen en wott vā t verstant
ch verstoort en wott/ noch doer den gheest/ noch doer
doort/norch doer een brief/ als van ons comēde/ als of dē
h des heren aenslōde. Laet v niemant bedriegen in
ge manieren/want die here en sal niet toeromē/ ten sij
ick/datter eerst enē of ual come/ en dat die mensche des
dts gheopenbaert wott/ die soon des verderuings/de
is een tegenpartier/eñ wott verheue/ tegen al t geē
God of goods dienst genoemt wott/ also dat hi hem
it indē tempel goods/ als een God/ en geeft hem seluē
v een god wt.

En ghedenct ghi niet/dat doe ick noch bi v was/ ic v dit
seyt hebber en nu wattet ophout/wect ghi (te wetē)
dat hi geopenbaer wott in zijn tijt/ want hi nu werck
borghenheyt des boesheys/ alleen afterhoudt hi dit
tot dat (hi) vā t middel werch genomen wert/ en dan
gheopenbaert wordē die boose/ welcke die heer sal ver
u metten geest zijns monts/ ende sal hem te niet ma
doer die openbaringe zijns toeroemst. * Welcke
ose mensche) toeroemst/ is na die werckinge van Sa
nas/ met alle machte en teykenē/ en valsche wonderlic
dē/ en met alle bedriechlicheden des onrechtuaerdie
ts/ indē genen die vergaen/ dacr om dat se die liefste des

S. P. II. EPISTELE

warachticheyts niet ontfangen en hebbē/daer toe dat sij salich soude wordē. En daer o/sal god hoer seynde cracht des bedtlichheytē/dat si de loghen geloue/op dat sij alle gheoerdelt wordē/die de waerheyt niet geloest en hebben/mer si hebbē gepresen die onrechtuaerdicheyt.

Mer wi behore god te dancken/altijt van v broeders/vanden here bemint/dat v god wtuerroten heeft van beginsel tot salicheyt/doer dye heylighmakinge des geestes en geloef des warachticheytē/tot welcke hi v geroepen heeft/doer ons euangelie/tot een vercrighinghe des glorijs/ons heeren IESV Chrizti.

✠ Aldus broeders/staet/hout die insettinghe/die ghi geleert hebt/het si doer dwoert/of doer onse brief. En die selue onse heere IESVS Chriztus/en god/en onse vader die ons lief ghehadt heeft/en ewige troost ghegheuen heeft/en goede hope/doer gracie/die moet uwe herte ver troeste/en v vestighē in alle woert en goet werck.

¶ Dat. iij. Capittel.

Wert an/broeders/bidt voer ons op/dattet woert goods lopē mach/en gheglorificeert wort ghelijc ket oer by v/en op dat wi verlost mogē worden vande ongeschikten en verkeerde mensche. Want alle mā en heeft niet gheloue niet/mer die here is ghetrou/die v vestighen sal/en bewaren van quaet. En wi hebben betrouwt broeders doer den heere van v/dat ghi oer doet/en doen sulst/te gheen dat wi v ghebode hebbē Doert. die here moet uwe herte stuerē/in die liefste goods/en tot die vercrighinghe Chrizti. *

✠ En wi gebiede v broeders/doer den naem ons heeren IESV Chrizti/dat ghi v ontrest van alle broeders

OTTEN TESSALONICENSEN. **22.** lxxij.

ongeschiedelic wandelt/ en niet na die insettinghe die
 van ons ontfanghen heeft. Want ghi selue weet/ hoe
 me ons moet nauolghen/ wāt wi ons niet ongeschic-
 sonder v gedragen hebbē/ noch te vergheefs dbroot
 in niemant ontfangen en hebbē/ mer met arbeyt ende
 et/ nacht en dach werckende/ daer om/ op dat wy nie-
 nt vā v tot last en soude wesen. Liet dattet ons nē en
 nemt/ mer op dat wi ons seluen v tot een exempel sou-
 setten/ om ons na te volgen. Want doe wi bi v ware
 oede wi v dit is saer datter yemāt niet wercke en wil
 die niet eten en soude.

Dāt wi hebbē gehoert/ dat sommighe ongheschiedelic
 er v wandelende zijn/ gheen werck doende/ mer curios-
 leuende. En den ghenē die aldus danich zijn/ ghebie-
 wi/ en bidden wi doer onsen here IESVM Christus
 dat si niet rust werckede/ hoer selfs broot eten. En gij
 deders/ en wilt niet vermoeyt wordē in goet te doe. *
 is saer dat yemant onse woert niet ghehoersaem en
 en beteykent ons/ doer een brief/ en en hebt niet met
 te doen/ op dat hi hem schame mach. En en hout hē
 als een vian/ mer vermaent hē als een broeder.
 n die heere des vrides selue/ moet v vrede geuen/ al-
 yt in alder manieren. Die here si met v allen. Nij
 groet met Paulus hant/ doels in alle brief dat
 teyken is/ schrijue ic aldus. Die gracie ons
 heeren IESV Christi/ si met v allen
 Amen.

¶ Gesonden van Athenen

S. P. I. EPISTELE.

Wier beghint die eerste Epistel die sinte Paulus ghesonden heeft tot synē lieuen discipel Tymotheus;
Dat eerste Capittel.

Paulus eē apostel

Jesu Christi na dbeueel Goods
ōs salichmakers/ en [here] Jesu
Christi Welcke onse hoep is.
Tymotheo den ierhie soen in
gheloef.

† Bemide

† den

Gracie en barmherticheyt en
vrede vā godt oſe vader en [den here] IESV Chriſto on
sen heer.

Shelijckewijs ick v ghebeden hebbe/op dat ghi tot
Ephesien bliuen soudt/doe ick in macedonien reysde [Al
soe doet] Op dat ghi den sommigē vercundicht/dz sy geē
ander leringhe en volghē/en niet en achten op fabulen/
en geslacht rekeningē/die sonder eynde sijn. welck meer
vtage aenbtengē/dan stichticheyt Goods/welck int ghe
loef is. † Doert/teynde des ghebodts is de liefste wt eē
reyn hert/en goede cōsciencie en onbeueynst geloef. Vā
welcke watter sommige of gedwaelt sijn/so hebbē si (hē)
gheneycht tot ydele clappagye/willende leeraers zj des
wets/nz verstaende dat sy spreken/noch bewissende zj.

En wi wetē dat die wet goet is/ist saeck dz hoer yemāt
wettelijck ghebryct/dat wetende/dat dē rechti vādige
gheen wet gheset en is/mer den onrechtuaerdigē/en on
ghehoersamē/den ongoduzuchtigē en sondaren/ onhey
lighē en onreynē/ vadermoeders en moedermoeders/
dooslaghers/ oncuyschers/bogghers/ dē mensch dāuē/

TOT TIMOTHEVM L. xxiij

ghenarē/meynedigen/en watter anders is/twelck den
ylsamē seringe teghen is/naden Euāgelie des glorie/
s saligē gods/twelck mi toe betrouwt is.

En ic danck(hem) die mi sterre gemaect heeft in Jhesu

IESV onsen here. * want hi mi voer trou ghelou

heeft settende(mi) indē dienst/ die eerst een blaesphe

nerder was/en fuolger en een gheweldige/mer ic heb

ich barmherticheit vercregen/ want ict onvredende ge

en heb/doer ongheloeft. En die gracie ons heren heeft

ouergeschoeyt/mettet gheloeft/en liefste/twelcke is in

Jhesu IESVM. * Tis een getrou woert en waer

h met alle manieren te ontfangē Dat Christus. Jesus

dese werelt gheromen is/ op dat hy die sondaren salich

de maken/welcker ic die eerste ben/mer daer o heb ick

ich barmhertichz vercregē/op dat Jesus Christus in mi eerst

ien soude/al zijn barmherticheyt tot een exempel/ den

enen/die in hem ghelouen souden/tottet ewige leuen.

En God den coninck des ewichheys/ den onsterffeliken/

onsterffeliken[den alleen wijsen]god/ si eer/glorie vā ewe

ijct tot ewichheyt Amen. *

Dit ghebot beueel ic v/ soen Thimothee/ na de prophe

cie/die van v voergegāe zij/ op dat ghi daer in strijt/ een

edet strijt/tgeloeft hebbende en een goede consciencie/

alke sommige vā hoer gestotē hebbende/int geloef scrij

kinge geleden hebben/vā welck getal is Tymotheus/

Alexander/welken ic den Satjan ouergesleuert heb/

dat si leeren niet te blasphemeren

¶ Dat. ij. Capittel. *

Aldus vermaen ic/ op dat voer alle dingen gescrien

probidningen/biddingē/en smekingē/ danckerheidē

K. i.

† Gode

Tramp

S. P. I. EPISTELE.

voer allen menschen/voer coninge en alle die in hoerheyt
ghestelt zy/op dat wi een lieflic en rustich leue leyde mo-
ge/met alle godduruchtichz en eerlichz/want dat is goet
en aegenaer voer god onsen salichmaker/welcke wil alle
mensche salich te werde/en tot die kennisse des waerheits
te come/want daer is een god/en een middelaer(tussche)
god en de mensche/de mensch Christus IE SVS/welch
he selue gegeue heeft(tot een) xlossinge voer alle op dat
ter ee getuychnis in sine tyden wesen soude/in welker ic
gheset ben een wtroeper en apostel. Ic seg die waerheyt
[in Christo] ic en liege niet/cen leraer der heydenen int ge-
loue en waerheyt *

Aldus so wil ic dat die manne bidden in alle plaetsen/op
bozende haer sinere hande/sonder toernichz en twistin-
geDes gelycx oec(dar) die vrouwe in cerlike sledinghe m-
tmatichz framelichz en treynichz haer selue vertiere/nz in gebrey-
de hare/of gout/of paersen/of costelike sledinghe/mer dat
die vrouwe betacemt/die goods dienst opēbaer belide doer
goede werke.Laet die vrouwe in stilheyt lere/met alle o-
derdanichheyt/mer ic en laet niet toe/dat een vrouwe (an-
der)leert/noch dat si macht hebbē soude in die manen/mer
in stilheyt te wesenWant Adam is eerst ghemaect/daer
na Eva/en Adam en is niet bedrogghen gheweest/mer die
vrou is xleyt doer ouertredinge/mer si sal behoude wer-
den doer kinder telen/ist dat si blijft int gheloef/en lieflic
en heylichmakinge met reynichheyt. ¶ Dat. iij. Capittel.

Als een ghetrouwoert/ist dat yemant een biscope
werce begeert/die begheert een eerlic werck.Aldus
soe moet een biscop onstraffelick wesen/eens wijsen man/
[wakende] sober/manierlick wys reyn/gastlicke be-

TOT TIMOTHEVM

22. lxxv ghaftlic

laem om (ander) te lerē/ geen wijnsuper/ gheen sinner lic/ dat is
 er stichtich/ geen luyer/ niet gierich [na scandalike ghaerne-
 minnge/ mer recht vet/ niet vichtachtich/ niet ghierich] gastē heb-
 zj huys wel voerstaet/ die kinderen heeft in onderda-
 cheyt met alle eerbiedinge. En ist saer dat yemant zjn bergende
 ys niet voerstaen en ran/ hoe sal hi die vergaderinghe treinichz
 ds besorgē. Enz niexē (en moet hi voesen) int geloef op
 hi doer opgeblasen hz nē en val int oerdel des duuels
 hi moet oer een goet getuychnis hebbē/ vā die vā butē
 op dat hi niet en val in die scande en stric des duuels.
 Des gelix die dienaers (moetten zj) reyn [eerbiedich]
 iet van twee tongē/ niet gestict tot veel wijns/ niet gie-
 ch na scandalike winsel/ houdende dē dienst des geloefs/
 t een puere cōscientie/ en laet dese eerst beproeft wordē
 laet si dan alsoe dienē/ dat si geen sonde en hebben.
 Des selue gelike die vrouwe (moete zj) reyn [manier-
 en] nē of treckende [niet besculdigende] sober/ getrou
 llen dingē. Laet die dienaers wesen eens wijs man-
 u/ diet den kinderen wel voerstaen/ en hoer huysgesin-
 u/ wāt die wel dienē/ die socrigen hoer selue een goede
 aet/ en veel vā hz int geloef/ twelck is in Christo Jesu
 dit sijnue ic v hopende/ dattet gesien sal/ dat ic geringe
 v comen sal. En ist dat ic verlanghe comen sal/ op dat
 (dan) wetē moecht/ hoe dat mē int huys goods xlic-
 moet/ twelck is de vergaderinge des leuendē Gods/ een
 ine en vastichz des waerheys. En sond twifel tis cē
 te sorge hz des goduruchticheits/ god is geopen-
 int int vleysch/ gerechtuaerdicht in dē geest/ dē engelen
 dē dē heydenē is hi gepredict/ inde werelt is hi geloest/
 s ontfanghen in glorie.

sonde/ die
 de mēre
 scādalize-
 re mogē
 t zjn

twelc

S. P. I. EPISTEL E.

¶ Dat vierde Capittel.

En de de geest seyt scherlick dat indē laetstentijden
sullen sommighe vant geloef gaen/ anhanghende
dē bedriegende geeste/ en leringe der duuelen/ die doer be-
ueynstheyt logen spreken/ een brantteyken in hoer consci-
entie hebbende/ ver biedende te huwelycken/ verbidende
of te houdē van spijssen/ welc God gescreuen heeft den ge-
louighen/ om met dansbaerheyt te ontfangen/ en den ge-
nē die de waerheyt bekent hebbē/ wāt alle creatuer gods
goet is/ en niet en is te verworpen/ dat met dansbaerheyt
ōsfangē wert/ wāt het wott geheyligh doer woert gods
en tgebet. Ist dat ghi dit dē broeders vermaet/ so sult ghi
een goede dienaar IESV Christi wesen/ opghenoodet in
de woerde des gheloefs/ en goede leringe/ welck ghi tot
hier toe noch geuolcht hebt. Doert ongeestelike en oude
wijf sche fabulen verworpt.

Mer oefent v seluē lieuer tot godiē starchticheit (vā bin-
nē) wāt die lichamelike oefeninge/ is tot weynich profij-
tich/ mer die godiensticheit (vā binnē) is tot alle dinc pro-
fitich/ hebbende die beloftenissen des teghewoerdighē en
toecomende leuens. Lis een getrou woert/ en alle oisanc-
kelijz waerdich/ wāt daer om arbeiden wi/ ende werden
bespot/ want wi een vasten hoop hebben/ indē leuenden
god/ welcke is eē salichmaker aller mēschē/ aldineest der
gelouigē. Gebiet en leert dit/ en laet niemāt v ionck ver-
smadē/ mer weest eē exēplac der gelouigē/ int woert int
verkerē/ inde liefte [inde geest] int geloef/ in puerheyt.

Weest naerstich int lesen romanige leringe/ tot dat ic co-
me. En seget niet die gaue die v gegheue is/ welc v doer
prophetic gegheue is/ met die opleggginge der handen der

TOT TIMOTHEVM 22 lxxvi

deren. Desent dit weest hier (naerstich) in/ op dat uwe
vertganc alle (menschen) openbaer si. Menmerckt v sel-
men en die leringhe/en weest hier volherdich in/want ist
it ghi dit doet/so sult ghi v seluen salich maken/en de ge-
m die v ghehoert hebben.

¶ Dat. v. Capittel.

In bekijft den oude niet/mer ommaent (he) gheliken
als de vader/den ionghere als broeders/den oude
ouwe/als moeders. Den ionghen/als susters met alle
ysheyt. Eert den weduwen dat rechte weduwen zijn/
er ist dat de weduwe kinderen oft neuen heeft: so laet si
st hoer eyge huys godlic regiere/en de ouderē (hoer)
ert segelden/want dat is [eerlic] ontfangelic voer god
oert/die waerachtich weduwe is/en verlate/die hoert
god/die blijft volherdich in bedingen/en smekinghen/
icht en dach. Mer die in wellusten verkeert is/die is le-
nde doot. En gebiet hoer dit/dat sy onstraffelic zij. En
dat eenighe weduwe den hore/en bisonder horen huys
noten niet en voersiet/die heeftet geloef versaect/en is
ger dan een onghelouighe.
laet gheen weduwe wkiefen min dan (vande) isestich
en/die eens mans wijs gheweest heeft/die ghetuych-
heest in goede wercken/ist dat sy kinderē opgenoedt
ist/ist dat sy gaern gheberbercht heeft/ist dat sy der he-
en weten gewasschen heeft/ist dat sy de verdurte ge-
ut heeft/ist dat sy in alle goede wercke stadich geweest
ist. Doert/schuwet de ionghe weduwe/wat als sy we-
werde teghe Christus/so willen sy huwelike hebbē
erdoemenis: want si teerst gheloef verset hebben/en
ledich leeren si samen die huysen ommegehaen. En doen.

thinto ki

deren

fleren

hoert ver

gelden dz

isdoe als

de ouders

hoer ghe

daehbbe

de horen

dz is hoer

naesten

ledich of

len. die n

en lust se

doen.

S. P. I. EPISTELE.

niet alleē sedich/mer oer clapachtich/en curioes [beresht
achtich] sprekende dat niet en behoert.

Alldus wil ic dat die ionghe (weduxen) hū welike kin-
deren baren/ihuy s dienē/geen oersaer den tegher party
gijeuē/dat hi een saer soude hebben om te vermaledien
wantter hoer sommighe omgekeert hebbe naē Satha-
nas. Zijt dat enich gelouige [man of gelouige vrou] we-
duren heeft/laet si hoer besorgen/op dat die vergaderin-
ghe niet belast en wort/op dattet den ghenē die waerach-
tich weduren sijn. ghenoch mach sijn.

ouders
dats prie
stere of
die ouer
ste zij / of
dienen
Deut. 25. 9.

Die ouderē die wel voerstaē die laet dubbelde eer waer-
dich ghehoudē worden. Aldermeest dē genē die arbeiden
int woert/en leeringe. Wāt die scriftuer seyt/ Den ofte
die doerschet/en suldy dē mont niet toe bindē. En die wer-
ker is zyn loen waert. Leghen den ouden/en laet nē toe
eenige besculdinge/dan onder twee ofte drie ghetuyghen.
Die daer sondighen/die straffet voer (hoer) allen/op dat
die and oer vrees hebben.

Jc betuyge voer God/en dē Here Jesu Christo/en zij
vetuercorē enghelen/op dat ghi dit onderhout/sond licht
naerdich oerdel niet doende wt toeneygent heyt. En legt
niemāt lichtelic dē handē op/norch en weest niet gemeen
met vteemder (layden) sonden. Wādt v seluen reyn/en
drinct voert an gheen water/mer besicht weynich wijnt
om v maech willen/en (dat ghi hebt) dic wil crancheydē.

Sommiger mensche sōdē zyn te voer openbaer voer
romēde tottel oerdel/en den sommigen volgen si na. Des
ghelijc oer die goede wercke zyn te voer openbaer/en die
hoer anders hebben/die en mogen niet xborge wōdē.

¶ Dat. vi. Capittel.

TOT TIMOTHEVM 22 lxxvij

Alle die / die onder iuc knechten zijn / laet si hoer he
ren alle eer waerdich houdē / op dat de naēt Gods
i leeringhe niet gheblasphemēert en wert. En die ghe
uighe heeren hebben / en laet si (die) niet versmadē. wā
t broeders zij / mer laet si se te meer dienē / wāttet gelou
t zij / en beminde / en des weldacts deelachtich zijn.

des herē

Leert en vermaent dit. Ist dat yemāt een ander leerige
dicht / en niet aen en valt den heylsamē woerdē / ons hee
n Jesu Christi / en dē leeringe / die nade goddiēstichz is
se is opgeblasen / niet wetende / mer rasende in vtagen /
i striden van woerdē wt welckē hatichēyt coemt / kiuin
he / qualic sprekings / quaet vermoeden / verloten disputa
en der menschen / vā bosen verstanden / en welcken dyc
aerheyt ontnomē is / welcke profijt rekenē voer goddiē
ichēyt [voert geschēyde vā de genē die aldus danichz zij].
Laet het is een groot profijt / goddiēstichēyt / met een
rt twelc mettet sijn te vreden is. Want wi hebben niet
de werelt ghebrocht / Is claer / dat wi daer niet wtuo
en en moghen.

Mer hebbende voetsel / en darselen / so laet ons genoe
jen. Doert die rijt worden willen / die valsen in tempta
en / en inden strick des duuels / en veel sotte en quade
gheerlichēyde / welcken den mensche verdrenckē in ver
ruinge / en verdoemenisse / want de wortel vā alle quaet
s) begerlichēyt [van gelt] dwelcke alsse sommighe be
jeren / hebbē si vānt gheloeff gedwaelt / en hebben hoer
uen ghemengt in veel droefnissen. Mer ghi o mensch
oodē / schouwet dese / ende volcht die rechtuacrichēyt
oduruchticheit / tgeloeff / die liefste / geduldicheit / saftmo
chz / strijt een goede strijt des geloefs / otfangtet ewige

S. P. I. EPISTELE.

leuen tot welcke ghi oer gheroepen sijt/ en hebt beseden
een goede belidinge/ wer veel getuygen.

Ic gebiede v voer God diet al leuendich maect/ en Jesu
Christo/ die onder Poncio Pilato betuycht heeft een goe
de belidinge/ op dat ghi t gebot houdt/ onbeuleet (sijnde)
ontstraffelic/ tot die openbaringe ons herē Jesu Christi
welcken hi op zyn tiden tonen sal/ hi (is) salich/ en alleen
een prince/ en coninc/ der genē die regneren/ en heere der
ghenē die heerscappe hebbē/ welcke alleē ontsterffelich
heeft/ woonende (int) licht daer niemāt toegae en mach
welcke geen mensch gesien en heeft/ noch sien en mach/
welcke si eer/ en ewige macht Amen.

Den rijcken in dese tegenwoerdighe werelt/ gebiet dat
si niet hoerhmoedich en zyn/ noch hoep en setten inde on
sekerer rijkdom/ mer op den leuendigen God/ die ons alle
dinc rikelic gheeft om wel te ghebruyken/ dat si goet doe
op dat si rijcwoorde in goede wercken/ lichtelic mede deyle
de/ gaerne gemeenscap makende/ hemelende hoer seluen
een goet fundamēt totte toeromēde (tijt) op dat si verric
ghen tewighe leuen.

Inyeuwe

De Tymothee bewaert (dat v is) beuolen/ vrouwen der
de vzeendet verloten woerden/ en die twisten des valsche
ghenoemde consten/ welcke sommighe houdende/ vandē
gheloue gedwaelt hebbē. Gracie si met v Amen.

¶ Dese brief is ghesonden van Laodicea/ welc is ee
hooftstadt van Phrygia Parariana.

¶ Hier beghint die ander Epistel/ die Sinte
Paulus ghesondē heeft tot Tymotheum.

TOT TIMOTHEVM **xxviij.**
¶ Dat eerste Capittel.

Dulus eē apostel

Jesu Cristu/door die wille Gods
na de belofte des leuens/ twelc
in Christo Jesu is.

Timotheo de lieuen soen.

Gracie en barmherticheyt/ en
vrede van God de vader en Chri-

stus onse heere.

Je danc minen God/ welken ic diene vā minē (voer)
aderē/ met reynere cōsciencie/ dat ic sonder ophoudē vā v
erhoechenis hebbe/ in minē gebedē/ nacht en dach verlan
gende v te sien/ uwe tranē ghedenckende/ op dat ic niet
afscap veruolt mach worden/ als ic vermaent ben/ vant
u beueynst geloef/ dat in v is/ twelc eerst gewoent heeft
in v grote moeder Loide/ en v moech Eunice. En ic weet
erteyn dattet oec in v (is).

Waer om/ dat ic v vermaē/ dat ghi die gaue goods ver
reect/ die in v is/ doert oplegghen mijnre handen. Want
God en heeft ons niet gegeuē een gheest des vtse/ mer
des machts/ en liefts/ en soberheits. ✠ Daer om/ en
aemt v niet vant getuychnis ons heeren Jesu Christu/
orch en schaemt v mijnre niet/ ic die geuangen ben/ mer
st met den Euangelie nae die cracht goods/ die ons sa
ch ghemaect heeft/ en gheropen heeft/ in een heylige [†] sijn
repinghe/ niet na onse wercken/ mer nae sijn opset/ en
gracie/ welcke ons ghegheuen is door Christum Jesum
over de tyden des werelts/ mer nu isse openbaer ghewor
den/ door die openbaringhe ons heeren IESU Christu

S. P. II. EPISTEL E.

die den doot te niet ghedaen heeft/ende t leuen ghebtorcht
heeft mit licht/ende onuerganclicheyt/doert Euangelie/
waer in ic gheset ben een predikaer en Apostel en leraer
der heydenen/so welcke saec/ic oec dit lyde/mer ic en scaem
mi niet/wat ic weet/en ben des seker/dat die gheen die ic
gheloeft hebbe/machtich is mijn pandt te bewaren tot
dyen dach.

¶ Vrebt een manier van wise woerden/welcke ghij van
mi ghehoert hebt/mettet gheloeft/ende liefde/welc is in
Christo IESU * Bewaert de goeden pant doer den hei
ligen gheest/die in ons woent. Dat weet ghi/dat sij alle
van mi ghekeert hebbe/die in asia sijn (onder) welcke is
Phygelus/en Vermogenes. God gheef Onesiphorus
huysghesin barmherticheyt/want hi mi dickwel so maect
heeft/en mijn kettinghe en heeft hi niet gescaempt/mer
als hi te Rome was/doe heeft hi mi noch naersteliker ge
socht en gheuonden. God geue hem barmherticheyt te
vinden/bi den heer in dien dach. En in hoe veel dinghen
hi mi tot Ephesien gedient heeft/dat weet ghi beter.

¶ Dat. ij. Capittel.

Aldus/ghi mijn soen/weest stant inde gracie wel
ke is doer IESUM Christum/en dat ghi van my
gehoert hebt/doer veel getuyge. Beueelt di de trouwe
menschen/die bequaem sullen zijn dat si ander mede lee
ren. Aldus lijdt (v)tribulacie/als een goet ruter IESU
Christi. Niemant die om God strijten onderwint her
hantieringe des leuens/op dat hi behage mach de gene
die hem totte strijt verroten heeft.

En ist dat yemant strijdt/die en wordt niet gherooft

TOT TI MOTHEVM L. lxxix.

Is dat hi te recht ghestreden heeft/die inden acker ar-
eyt/moet eerst vande vruchten ontfangen Verstaet dat
segge God geue v in allen dingen verstant.

Ghedenckt op dat den heer IESVS Christus van
in doden verresen is/wat den saet van Dauid/mae mijn
euangelie/in welck ic tribulacie lyde/totten banden toe
so een misdadige. Mer woert Gods is niet gebondē
heveest. Daer om verdraghe ict al om die wtuerrozen
dat si oer salicheyt verrigē/welcke is in Christo Jesu
iet eewighe glorie.

Is een seker woert. Ist saet dat wi mede gestorue zyn/
ie sullen vey oer mede leue/ist dat wi mede verdrage/wi
illen oer mede regnieren/ist dat wi versaken/hij sal ons
er versaken/zijn wi onghelouich/hij blijft ghetrou. † God
n mach hem seluen niet versaken. Vermaent dit betuy-
gende voert den heere/op dat si niet met woerde en stri-
en/tot gheen profijt/tot verkeeringhe der gheenen diet
voeten.

Weest naerstich v seluen gheproeft te tonen voer God
en wercker/welcs men nyet schamen en mach/te recht
eylende woert des waerheys. Voert. laet varen die on-
godlyke ydelse woerden/want si vorderen tot meerder on-
goddiensticheyt/ende hoer woert dz cruypt voert als die
anker. Van welcker ghetael is Dymeneus/ en Phile-
us/die(van)den waerheyt ghedwaelt hebbē/seggende
at de verrisenis ihans gesiet is/en hebben sommigher
gheloef verkeert.

Nochtans traste fundamēt Gods/staet dit segel heb-
bede/die heer kent/wie de sine zyn/en alle de gene wijet vā
inghererhticheyt/die de naem Christi noempt. Voert in

S. P. II. EPISTEL E.

eē groot huys/en zj niet alleē goude en siluere vatē/mer
oer houte/en aerde/en sommige ter eeren/en dander tot
oncere. Aldus ist saer dat yemāt hem seluen hier of rey-
nicht/die sal een geheylcht vat wesen/ter eere/bequaem
totten ghebruyc des heren/tot alle goede werre bereyt.

Wiet die begheerlichēydē des ioncheyts/en volcht dyc
rethruaerdichēyt/tgelof/hope. liefste/vrede/met den ge-
nen die den heere aenroepen/met een reyn herte. Doet.
so schouwt die sorte en onghelerde vraghen/wetende
dat si striden voertibrenghen. Mer een dienaar gods/en
moet niet striden/mer lieflic zjn teghen alle (menscen)
geneycht om (een ander) te keeren/den quaden met sacht-
moedichēyt verdragende/lerende den ghenen/ die daer te
gen staen/of hoer God eens penitencie gaef/om de waer-
heyt te kennē/en dat si tot verstāt comen/vāden stric des
duuels/geuangē sijnde vā hē/tot sine wil.

thijuen

¶ Dat. iij. Capittel.

Alde weet dit/dat in die laeste dagen sullender pe-
riculose tiden aenstaen. Want daer sullen mensce
wesen/hem seluē lief hebbēde/gierich houaerdich/hoerch
moedich/qualic sprekende/dē ouderē ongehoersaem/on-
dancbaer/ongceestelijc/sonder bewegentheit/sonder [ver-
bont (des) vredes] beschuldighers/onnatich/niet sacht-
moedich/traech in Gods (werckē) verraders/weeldich
[haestich] op geblasen/blindē lief hebbers der wellustē
meer dan God lief hebbende. Die hebbē een gedaen des
goddienslichēys/mer zj cracht hebbē si ssaect/en keert
vā dā danigen/wāt wt dese sijnt/die daer gaen tot dyc
huys/gesinnē/en dē vroukēs die met sondē beladē zj/ghe-
uanghen leydēde/welcke doer menigerley lusten geleyt

TOT TIMOTHEVM Lxxv

orden. altijd leerende en nimmermeer totter kennisse des
werheytis comende.

En gheliken Jannes en Jambres wederstondē Moy
alsoe wederstaen dese oer de waerheyt/ menschen van
rotten verstant/ ontuchtich int geloef/ mer si en sullē otuchtich
niet meer vorderē/ wāt die onuerstandicheyt vā desen/ sal dz is flau
ken (menschen) openbaer worden ghelikent oer vā die of walge
der geweest is. Mer ghi hebt mijn leeringe geuolcht/ de
mijn) insettinghe/ opset/ gheloef/ saftmoedicheyt/ liefste
vduelicheyt/ veruolginghē: tribulacien/ welcke my ghe
uert sijn tot Antiochia Iconien Lystris: welcke veruol
ginghe ic verdraghen heb. En die heer heeft mi wt allē
vlost. En oer alle die gheen die goduruchtich willen se
in in Christus Jesu/ die sullen veruolginge lyden. Doert
vade menschen en bedrieghers sullen vorderen tot een
gher/ als sy tot dwalinghe brenghe/ en dwalen oer
ue.

Mer blijft ghi volhardich int gheen dat ghij geleert
ht/ en dat v betrouwt is. wetēde vā wien dat gij geleert
ht/ en dat ghi van een kint (of) die heylighe scriftē ge
etē hebt. dwelcke mogē v geleert makē totter salicheyt/
uert tgheloef welc is in Christus Jesu. Alle scriftuer
in god ingeblesen (die is) nut tot leeringe. tot straffin
ge tot beteringhe. tot onderwisinge: welc is in die recht
verdictz. op dat de mensche Gods geheel si tot alle goe
wert gheschiet.

¶ Dat. iij. Capittel.

Aldus betuych ic voer god: en den here Jesu Christi
sto: welcke leuende en dodē oerdelen sal in sijn opē
winge: en zijn rijc. Preertet woert. hout aen: het si te tij
of tot tijde: straff: diericht: vmaet met alle saftmoedichz

S. P. II. EPISTELE.

en leringe/wanier sal een tijt wesen dat sy heylsame le-
ringe niet verdrage en sullē/mer na hoerre begeerlichē-
den/sullen sy hoer seluē leeraers vergaderē/dese die(hoer)
ozen luttelen/en si sullen hoer ozen vande waerhēz keere
en tot fabulen sullen sy keere. Mer waert ghi in alle vol-
hert in tribulacien/voldoetet were des euangelists/doet
uwen diēst volcomelic/weest sober:

opgeleyt
of voermi
bewaert.

Want ic worde mi geoffert/en de tijt mijne ontlossin-
ge staet aen. Ic heb een goede strijt gestredē/ ick heb den
loep voleyndt/ic heb tgeloeft gehouden/voert aen/is mi op-
geleyt die croen des rechtaerdichheys/welc mi die heer
geuē sal in dien dach/welc is een rechtaerdich rechter/
en niet alleen mi/mer oec alle dē ghenē die sijn toeroest
lief hebbē. Weest naerstich/dat ghi geringe tot mi coēt.

Wāt Demas heeft mi verlatē en dē tegewoerdige we-
relt aēgehangē/en hi is gereyft tot Thessalonīā/Lesceus
in Galaciā/Tytus in Dalimaciā/Lucas is met mi alleē.
Marcū genomē hebbende brengt hē tsamē met w/want
hi is mi seer profitich totten dienst. Voert/Tychirū heb-
ic tot Ephesum gesondē. Den mantelken die ic tot Troa
de ghelatē heb/bi Carpū/als ghi comē sult/soe brengtse/
en die bouckē/en bysonder die parchamenten. Alexander
die copersmit heeft mi veel quaets aengedaē/de here ver-
gelde hē na sijne werckē/(voer)welkē ghi(v)oec wacht/
want hi onse woerden seer wederstaen heeft.

In mij eerste bescherminge/en was niemāt bi mi/mer
sy hebbē mi allegader gelaten/en laetet hoer niet verwe-
ten wordē + mer de here heeft bi mi geweest/en heeft
mi gestarct/op dat die prekinghe doer mi veruolt soude
worden/en dat alle heydenē horen soude/en ic bē verlost

TOT TIMOTHEVM

IJereest van des leeu's mont/ en die here sal mi vlossen
 in alle quade werc/ en sal (mi) onderhouden tot sijnen he-
 elschē rijcke/ wiē sy glorie vā ewichz tot ewichz amē *
 Groet Priscam en Aquilam/ en Onesiphorus huisge-
 uerastus is te Lozintjen ghebleuē. En Trophimum
 hier ghelate in Niseto cranc. Weest naerstich dat ghi
 er die winter coemt. Eubulus groet v en Pudens en
 Linus en Claudia en alle de broeders/ Die here/ Jesus
 Christus si met uwen geest. Gracie sy met v.

Gheschreue vā Komen de tweede tot Timo-
 theu/ doe Paulus wederom ghepresentert
 worde den keyser Nero.

Hier begint die epistel die sinte Paulus gesonde heeft
 tot Titum sijnen lieuen discipel.

Dat eerste capittel.

Daulus eē knechte

Goods/ en apostel IESV Chri-
 sti/ na tgeloesd wtuercoē goods
 en kennisse des waerheits/ welc
 is na die Goddiensticheyt/ in de
 hoep des ewighen leuens/ twelc
 beloeft heeft/ die niet lieghen en
 sch (te weten) God/ voer ewighen tijde. En heeft sijn
 werc openbaer ghemaect op sijn tijt/ doer die ptekinghe
 elcke mi beuolen is na tbeuel Goods oō salichmakers.

S. P. EPISTELE.

Lyto (mijn) rechten soen/nae dē gemeenē gheloue.
 Gracie [bermherlicheyt] vrede vā God den vader/en
 den here IESV Christus/onse salichmaker.

Om dese saeck heb ic v in Lreta ghelate/op dat ghi ver
 betert datter ghebter is/en dat ghi in allen stedē oudere
 schiet/gelijckē ic bi v geschiet hadde/ist dat yemant is on
 straffelic/eens wijs mā. ghelouighe kinderen hebbēder
 niet berucht van die sonde van oncuisheyt/of diēnē niet
 beschickē en mach/wāt een bisscop moet onbeschuldicht
 sijn/als een huysvrouw Boods/niet goet dūckendē [n]z
 hert [niet toernich/geen wijnsuper/ghēe slager/niet be
 gerich na schandelike wijsel/mer gaern herberghender
 naerstich in goede dingē/sober/rechtuaerdich/Goddien
 stich/matich/houdede tgetrouwe woert.welt na de goe
 de leringe is/op dat hi oer machtich sy te vermanē/door
 rechte leeringhe/en den wederseggers verwinne.

Shadelic. Watter veel onhandelic en ydelclappers en pleyders
 dat is die der herten (sijn) alder meest die gheē die wē besnidinge
 mē n[on] sijn/welckē moet mē de mont stoppē. die heele huysen ver
 derweisen kerē/lerende dat niet en behoert/om dē schandelike gewi
 en mach. Een van dese heeft gheseyt (en hi was) hoer eyghē pro
 pheet. Die van Lreto sijn altyt logenachtich/quade bee
Epime- sten/traghe buykē. dat ghetuychnis is waer. Om welc
udes. ke saer/so straft hoer strengelic/op dat sy recht sijn int ge
 loef/niet merckende op ioetsche fabulen/en geboden der
 mensche/die vā de waerheyt keerē. Den reynē ist al reyn.
 En den onreynē en ongelouighe/is niet met allen reyn
 mer besmet is hoer verstat ende consciencie. Sy beliden
 dat sy God kennē/mer met de werckē s[ake] sijt/dat sy d
 archelic en omanierlic/en tot alle goet werre obequaē [n]

Wer spreect ghi dat dē rechte seere toebehoert. Dē
 ouden/op dat si sober sijn t stemmich/ recht int ge t reyn
 ef/inde liefste. inde verduldicheyt. Des ghelijc die oude wijs
 iuen/dat si int habijt zijn/twelc hoer heyllicheyt betaet
 een beslapsters/noch veel wijn supende/dat si eerbaer
 eyt (den anderen) leeren/op dat si den iongen maechde
 ns stichtighen moghen/op dat si hoer mannē lief heb
 n/eñ hoer kinderē lief hebbē/op dat si wijs sijn/ sober
 in/reyn/bewaersters des huis/goet/haren mannē on
 rdanich/op dattet woert Goods niet veracht en wert.
 Des ghelijc vermaent den ionghelinghen/dat si sober
 in/bouē al/v seluen geuende tot een exemplae rā goe
 wercken/in leeringhe/volmaectheyt/in treffelicheyt/
 echte woert/onstraffelick/op dat die geen die daer tegē
 rijt/beschaeint worde/niet quats hebbēde/dat hi vāt v t on
 yt. Den knechten vermaent/dat si hoer heerē onderda
 ich zijn/hoer in allen behaghen/niet teghen sprekende
 et onstelen/mer alle goede betrou tonende/op dat si de
 ringe Goods ons salichmakers vericrē in allē dingē.
 ¶ Want die gracie Goods heeft gheopenbaert/salic
 yt brengende alle mensche/leerende ons dat wi sakē
 alle boesheyt/eñ wereltlyke begheerlicheyde/soberlic/
 i rechtuacrdelic/eñ goddiensstelic leuē souden in dese we
 lt/verwachende den heyligen hoep/eñ t openbaringe t toeroest
 s glorie/vanden grootē God/eñ ons salichmakers Je
 Chzisti/die hem seluen voer ons gegeuen heeft/op dz
 ons verlossen soude van alle onghererechticheyt/eñ reyn
 gen hem seluen een t sonderlint volc/naerstlich staede t angenaē
 goede wercken Segt eñ vermaent dit * eñ strafft/mz

S. P. EPISTELE.

alle naerstichz vā ghebiedē En laet v niemant jēsmadē.

¶ Dat vierde Capittel.

¶ Rijfarch-
lich

Uermaent hoer dat sy den vorstē en machte onder
danich syn/dat sy den ouerste ghehoersaē sijn/dz
sy tot alle goede werck bereyt sijn/dat sy van niemāt qua-
lic en sprekē/dat sy niet tverschachtich en sijn/mer minlic
alle sachtmoedicheyt betonende tegē alle mensche/want
wi waren voertijts oer onuerstandich / ongehoersaem/
dwalende/dienende den begeerte/en menigerley wellu-
sten/in quaetheyt en haticheyt wadelende/malanderen
hatende.

✠ Mer na dat die goetheyt/en die liefde tottē mensche
vā God onse salichmaker geopenbaert heeft/nz wi wer-
ken die in rechtuaerdicheyt sijn/die wi deden/mer na sijn
barmherticheyt heeft hy os salich gemaakt/doert dat des
weder gheboorte/en tnewings des heyligē geests/wel-
ke hi oueruloedich wtgestort heeft in os doer IESVM
Christū onse salichmaker/op dat wij gherechtuaerdicht
doer sijn graci/erfgenamē soudē werdē na den hoep des
ewigen leuens * Een seker woert.

Van dese wil ic dz ghi (hoer) vesticht/op dat die in god
geloeft hebbē naerstich sijn dat sy in goede werckē voer-
gaen/want dit is eerlic en profutich den menschen. Mer
laet varē die sotte rzagē/en geslacht rekeninge/en kinn-
gen/en weet stride/want si sijn onprofutich en ydel. Schu-
wet den eygensinnighē mensche na die eerste en anderde
vermaninge/wetende dat hi verkeert is/die aldus danich
is/en hy sondicht/doer hem seluen veroerdelt sijnde.

Als ic tot v seynde sal Arteman of Tychirū/weest naer
stich te comen tot mīte Nicopolim/want ic heb geslotē

TOT TYTVM

22. lxxxij

aer (mijn) winter te houdē. Zenam den wet gheleerder
 n Apollo die geleydet naerstelic/op dat haer niet en ghe
 teert. En laet oer diet onse met goede werckē leerē voer
 aen tot noettrustigen gebuyc/op dat sy niet onnutacht ^{tussen}
 aer en sijn. Si groeten v die met mi sijn allegad. Groet
 den ghenen die ons lief hebben int gheloef. Die gra
 e Goods sy met v allen Amin.

Beschreue wt Thyropolis in Macedonien.

Vier na volcht die Epistel die Sinte Paulus gheson
 den heeft tot Philemonem/synen lieuen vrient.

Paulus die gebon

dē Christi IESV ende Timothe
 us de broeder. Philemoni den lie
 nen ende onsen medewercker/en
 Apian dē lieue suster/en Archip
 po onse mederuyter/ende den ver
 gaderinge in sijn huys.

Oratie sy v/ ender vrede van god onsen vader / ende den
 e IESV Christo.

Ik dank minen God/altijt uwer gehoerchmis hebben
 en mijn gebeden/hotende v liefte en gheloef. welc ghi
 wt tot den here IESVM / ende tot allen heylighē/op
 dye ghemeenschap uwer gheloesis crachtich werdt
 gekenisse vā alle goet werre [dat in v is] tot Christus

S. P. EPISTELE.

Jesum. Want wi hebbē veel blyfchap en vertroestinge in uwe liefde (om) dat die leetmatē der heilige veruerscht zijn in v broeder.

Waer om/ al heb ic grote betrouwē in Christus/ v te gebieden datter toe behoert/ nochtans om de liefde/ so bidde ic lieuer/ als ic aldus danich ben/ te weten Paulus den oude. En nu een gebonden IESU Christi. En ic bidde voer mijn soen/ welken ic voert ghebrocht heb in mijn bandē (te weten) Onesimo/ voertijt v onprofitich/ mer nu v en mi seer profitich/ welken ic weder om gesondē heb. En ontfant ghi hem voer mijn ledckens/ welken ic begeerde by mi te houdē/ op dat hi voer v mi dienē soude/ inde bāden des Euangelijis/ mer sonder v sentencie en heb ic nū willen doen/ op dat v goet niet wesen en soude als van bedwanc/ mer goetwillich.

Want daer om heeft hi by auontuer ontweken tot een tijt toe/ op dat ghi hem ewich weder om ontfangē sou/ nu niet als een knecht/ mer meer dan een knecht/ te wetē een lieue broeder/ bysonder mi/ ende hoe veel te meer/ in den vleysch/ en inde heere. Daer om/ ist dat ghij mi hout voer een mede gesel/ so ontfangt hē geliken mi. En ist dz hi v yet ongelijc gedaen heeft/ of sculdich is/ dz wijt my. Ic Paulus hebt met mijn hant ghescreuen. Ic sal beta len/ op dat ic v niet en segge/ dat ghi oer v seluen mi daer en bouen sculdich sijt/ ia broeder laet ic v gebruiken inden heere. Veruorschet mijn leetmatē inde heere.

Betrouwēde vā v gehoersaemheyt/ heb ic v gescreuen wetēde/ dat ghi doen sult/ oer meer dan ic segghe. En bereyt mi oer een herberch/ wāt ic hoep/ dat ic doer v ghebeden v gegeuen sal worden. Epaphras mijn mede geuā.

TOTTEN HEBREEVSCHEN ^{22. lxxxviii}
gē in ^{22. lxxxviii} Ihesu (die) groetet v Marcus Aristarchus
Demas Lucas/mijn hulpers (groeten v)

Die gracie ons heeren IESV Ihesu si met uwen
gheest Amen.

¶ Dese Epistel was ghesondē wt Komen doer
den knecht Onesimum.

¶ Hier beghint die Epistel die sinte Paulus ghe
sondē heeft totten Hebreuschē.

¶ Dat eerste Capittel. †

God die hier boer.

maels menichfoudelicken in me
nigerley manierē gesprokē heeft
den vaderen doer den propheten/
heeft ons in dese wterste daghen
gesproken doer den soen/dē welc-
ken hi geset heeft een erfgenaem
sre dingē doer den welckē hi oer gescreuen heeft die we-
elden/welcke nae dien hy is t'schijnsel der glozen en dat
otgedruete beelt zijns wesen/en regiert alle dinc met-
en woerde zijns mogentheys doende die suueringeton tder
sonden [doer hem seluē] heeft hi gesetē an die rechter
ant des heerlicheys in dē hoerhstē/gewordē also veel te
aerdiger dan de enghelen. hoe veel te hogher naem hij
ntfangē heeft dan si doen.

¶ Van wien vanden Engelen heeft hi oeyt geseyt. S hy
ijt mijn soen. Ic heb v huydē voert gebrocht: en weder
in ic sal hē een vader wesen/en die sal mi een soen wesen
in; weder om/doen hi in leyde sinē eerste geboren inden

Psal. 2.

Psal. 88.

S. P. I. EPISTELE.

psal. 96. (omloop des werelts) spreekt hi. En alle engelen goods
 psal. 103. fullē hē aēbiddē/en voerwaer tottē engelē spreekt hi Die
 psal. 44. welcke daer maect zj engelen geestē/en zj dienaers een
 vlam des vuers/ mer totten soen. O god uwē stoel is vā
 ewichz tot ewichz/en die roede uwes rijcks/ is een roede
 des gerechticheyts. Ghi hebt bemint die rechtuaerdichz
 en hebt ghehaet die boeshz: Daer o heeft v god ghesalft/
 uwe God/mz die olye des vrolicheyts/ bouē uwe mede-
 gesellē.

psal. 101. En ghi o here hebt geleyt die fundamētē des
 aertrijcs indē begīsel en de hemelē zj de werckē uwer hā
 dē. Si sullen vgaen/mer gi blijft/en si fullē al (vslitē) als
 eē rleet/en gi sultse okere als enē rot/en si sullen vāder
 wordē/mer ghi syt die selfde/en v iare en fullē nē vgaē
 wāt tot wien vādē engelē heeft hi oeyt geseit. Sit an mī

psal. 106 rechter side ter tijt toe/ dz ic geset sal hebbē v viande in eē
 voetschel uwer voete: En zyt doch niet al aēdienēde gee-
 ste: die welcke wt gesondē wordē indē dienst/ o dē genē die
 daer wesen fullē erfgenamē des salicheyts: Dz. ij. Cap.

O Mer o so moete wi naersteliker anmerckē die dingē
 die welcke ons geseyt zj/op dat wi niet tot eniger
 tijt heenē (en vgaen) wāt voerwaer ist sake dat die sprake
 welker doer dē engelen gesprokē was/is vast gheweest/
 en alle ouertredingz en ongehoersaemheit/ heeft vā
 exod. 20 a gē eē rechtuaerdige betalinge haers loōs/ hoe fullē doch
 wi mogē ontuliē/ist dz wi so grote salichz vgetē: de welcke
 (salichz) na diē si te eersten heeft begonnē vstelt te wot-
 dē/doer dē self dē heer is in os geuesticht geweest vādē ge-
 nē diet gehoozt hadde/god getuych geuēde/vsāmē mē tey-
 kenē en wōderlichedē met menigerley crachtē en deelinge
 gedē heyligē geests na sinē wille.

TOTTEN HEBREEVSCHEN L.L. lxxxv

Wāt hi en heeft n̄ onder daē gemaect dē ēghelē de toe
omēde werelt/vā welker(werelt) wi sprekē. mer eē heeft
ietuyt. j. gegeuē op een and̄ plaets seggēde. Wat is een
nēsch dat ghi hē gedachtich sijt/of een soē des mēscē dat
si hē visiteert. S̄ hi hebt hē gemaect eē weynich laeger dā
ie engelē/en̄ ghi hebt hē gerroent met glorie een cere/en̄
si hebt hē gestelt op die werckē uwer handē. Alle(dingē)
hebt ghi geworpē ond̄ zj̄ voetē/ wāt in dat gene dat hi al
ē(dingē) heeft ond̄ hē geworpē/ en heeft hi n̄ achter ge
atē dat hē niet onderdanich en is/mer noch en siē wi n̄ dz
iē alle(dingē) onderdanich zj̄. Voerwaer diē Jesum/ de
welke eē cleyen weynich was benedē den enghelē s̄ cleynt
sien wi ō die pūlicheit des doots gerroent met glorie
n̄ ere/op dz hi doer gods gracie smakē soude dē doot voer
allen(mēschen) wāt het betaēde hē (te wetē God dē vād̄)
in dē welckē zj̄ alle(dingē) en̄ doer den welckē zj̄n alle
dingē) als dz veel kinderē toe geleyt wesende in glorie
oude makē dē prinsch haers salichēits/ volmaect doer lij
ē/wāt voerwaer so wel die heyligh maect en̄ die heyligh
gemaect wordē/zj̄ alle gad̄ wt enē. Om welcker sakē en
raet hi hē n̄ haer broeders te hietē/ seggēde. Ic sal boet
rappē uwē naē minē broederē/en̄ ic sal v louē int middel
des s̄gaderinghe. En̄ weder om voerwaer. ick bē betrou
wende in hē en̄ wed̄ Siet ic en̄ die kinderē/ welcke god mi
gegeuē heeft. ¶ Hier ō na diē die kinderē ghemeenscap
hebben metten vleysche en̄ den bloede en̄ hi/ des ghelics
eelachtich gheworden is der selfd/ op dat hij doer den
doot te niet makē soude den ghenen die daer hadde heer
ichapie des doots. dat is den duyuel/en̄ soude die vzi ma
ien/ die welcke ouermits vreesē des doots/ al haer leuen

Psal. 8

psalm. 21.

psalm. 17

Esaye. 8.

S. P. I. EPISTELK.

sculdich waren die eygenheyt. Want hi en anneemt geē engelen/mer hi anneemt dat saet vā Abraham/ want hy sculdich was gelijs te wordē sinē broeders in allen dingē op dat hi soude wesen een barmhertich en getrouwe bisrop/in dien dingē/ die welcke souden moeten voer Gode gedaen wordē/om te reynigen die sonde des volcx/ want wet dat gene/ welcke hē seluen ghesriet is/ō gheptoeft te wordē/ mach hi oec te hulpe comen/ den genē die gheten teer wordē.

¶ Dat vierde Capittel.

Omer om o ghi heylige broeders/ deelachtich des hemelschē roepings/ anmerci den Apostel en bisrop ons belidings IESVM[Christu] * als dat hi ghetrou is den genen die hem ghestelt heeft. Belikerwijs als oec Moyses in zijn gheheele huys. Mer dese is veel te meer der glotien dan Moyses/ hoe veel te meer eer dat hi heeft die welcke thuyt ghetimmert heeft/ dan thuyt/ wāt alle huys wort vā yemant ghetimmert. Mer sekerlic god is die alle dinghen ghescreuen heeft. Ende Moyses is voer waer ghetrou gheweest in heel sinen huys/ als een die naer tot een ghetuychenisse van dingen/ welcke namaels ghesproken souden worden.

ti sinē hu
se welcke

psal. 94

Mer Christus als een soent heeft aengedient sinē huys/ wiens huys wijs is dat wi betrouwe en bliscap des hoops houdē/ totten vasten eynde toe Daer om als de heilige geests seyt. Ist dat ghi huysden gehoert hebt zijn stem/ en wilt niet verharden uwe herten/ ghelijc als in dyc bitterheyt in den dach des tentacijis/ inder woestinen/ al daer v vaders mi ghetenteert hebben. Si hebben mi gheptoeft/ en hebben ghesien mij wercken veertich iaren lāc waer om ic seer stoermt was dien gheslachte en is sprac

TOTTEN HEBREEVSCHEN L. xxxij

Altoos dwalen si metter herten/ si en hebbē voerwaer n̄
seken mijwegen/ daer om en sullē si niet inghaen in mij
erustē/ geliken ic gesworē hebbe in mijnre toernicheit.
O broeders siet toe/ als dz tot geēder tijt in yemāt vā v
n si eē boes hert/ besculdicht met onghelouicheyt/ dat hē
oude mogen s̄screyde vande leuēde God/ mer vermaent
malcanderen dagelinc/ so langhe als den dach van huy
dē genoemt wert/ op dat niemāt vā v s̄hert en mach wos
dē/ doer die verleydinge der sonden.

Wij zj Christus deelachtich geworden/ ist dat wi seker
ic dat beginsel zijns wesens vast houdē totten eynde toe
lsser geseyt wert. Ist dat gi huydē gehoert hebt zjn stē
ne en wilt niet s̄hardē v herten/ gelijck in die s̄bitterige
vant die sommige als zijt gehoert hadden/ hebbē hē ver
bittert/ mer niet alle gader die gereyst waren met Moy
es wt Egyptē/ mer op welckē heeft hi s̄tornt gheweest
al. iare? En ist niet alsoe/ dat den genē die gesondicht had
dē/ der welcker lichamē geuallē zj ind woestijnē/ mer dē
welckē heeft hi gesworē/ dat si niet en soudē ingaen in zj
ruste dan den genē die n̄ t̄ gehoersaē geweest en hadde? † ghelo
uich
En wi sien datse niet en hebbē mogen ingaē in zj ruste
om des onghelofs wille. ¶ Dat. iij. Capittel.

Wet ons dan vresen/ op dat wi niet achter en laten
die beloftenisse om in te ghaen in zj ruste/ en dat
yemant vā v schijnt verlaten te wesen/ wāt sekerlic het is
ons verrōdicht/ gelikerwijs als hoer/ mer ten heeft hoer
niet gebaet datse twoert gehoert hebbē/ ouermits dattet
woert niet en was verrōdicht mettē gheloue der gheen
re diet gehoert hadden/ wāt wij die gheloeft hebben/ gaē
in rustē ghelikerwijs hi geseyt heeft. Sij en sullen nyet

S. P. I. EPISTELE.

ingae in mijn rust: als is gesworē hebbe in minē toern
hoe wel dat die werckē volmaert zj/vant leggē des sun-
damēts des werlis. Wāt hi heeft gesprokē in eē plaetse
vande seuendē dach aldus. Eñ god heeft gerust opten se-
uerdē dach van allen sinē wercken. Eñ weder om/in die
(plaetse) Si en sullen niet ingae in mijn rust.

Gen. 2

Eñ na dien/dan dattet toeromēde noch is/als dat som-
mige ingae sullen in die ruste/eñ dē genē diet eerst verrō-
dicht is/en zj n̄ ingegae/om des ongeloefts wille/wel-
om so beteyket hi eenē dach huydē doer Dauid/seggēde
na so langē tijt/gelikerwijs alsser geseyt is Ist dat ghij
huydē hebt gehoert sijn stēme/eñ wilt niet vherdē v her-
tē. Wāt waert sake/dat Jesus haer rust ghegeuē hadde
hien soude hier na in gheenre manierē vā eenē anderen
dach gesprokē hebbē. Daer om so wort dē volcke goods
een rustdach after gelatē Wāt die ingegae is/in zj ruste
die rust oer vā sinē werckē gelikerwijs als god vādē sinē.

Psalm 94

✠ Daer ō so laet ons naerstich wesen/ ō in te gaē in dye
ruste/op dat niemāt en valle in dz selfde exēpel des onge-
loefs. wāt goods woert is leuēdich eñ crachtich/eñ doer-
sindēder dā enich swaert an beydē sīdē syndēde/eñ is doer-
dingēde tot dz sicheydē des siels/eñ oer t samē des geests
eñ der t samē voegingē der ledē eñ merchgē/eñ is eē rech-
ter der ghedachtē eñ voernemingē des harts/ eñ daer en
is ghee creatuer welcke n̄ opēbaer en is/in zjn aensien.
Mer alle dingē zj naect eñ ontdekt sinē oogē. tottē wel-
ke ons woert is. ¶ Daer om/wi hebbēde een grotē op-
perstē priester Jesum goods soen/die doer die hemelē ga-
stegē is/laet ons houdē zjn belidinge. want wi en hebbē
geenē Bisrop de welcke niet en soude mogē gheuēlīse

1 bischop

TOTTEN HEBREEVSCHEN **EX**ppvīs
bewege wordē met oſen cranchede. Mer doer al beproeft
na die gelikenisse ſondē ſonde. Daer om ſo laet ons toegāe
met grote betrouwe/ tottē ſtoel t der graciē op dat wi mo
gen verweruē barmhertichz/ en gracie vinden tot een be **ſijns**
quame hulpe. * ¶ Dat. v. Capittel. †

O Ant alle Biſchop die wten menſcē genomē wort
die wort geſtelt voer dē mēſcē in dien (dingen)
welcke voer gode geſchien/ als dat hi ſal offerē/ gauē/ en
offerhandē voer dē ſondē/ welcke verſoenlike mach weſen
den onwetendē en dē dwalendē/ wāt hi oer ſelue ombenā
gen is met crancheyt. En om deſe (crancheyt wille) moet
hi alſo wel voer hē ſelue/ gelikerwijs als voer den volcke
offerhāde doen/ voerdē ſondē. Niemāt en neet hē ſelue die
eer/ mer die gheroepē wort oer vā gode/ ghelikerwijs als
Aaron. ¶ Alſoe oer Chriſtus en heeft hē ſelue nz verhe
uen dat hi Biſcop ſoude wordē. mer die welcke tot hē ge
ſeyt hadde. Ghi ſijt mijn ſoen/ huyden heb ic v voertghe
brocht. Als hi oer op een ander plaetſe ſeyt. Ghi ſijt prie
ſter inder eewichz/ nader ordinancie van Melchizedec. *
Welcke in die dagen zijns vleyſch/ als hi oer op geoffert
hadde/ met eenē crachtigē roep en tranē/ zijn gebedē/ en
ſmeekingē voer dē genē die hē vandē doot bewarē mochtē
te/ en verhoert was om zijre eerwaerdichz. hoe wel dz hi
die ſoē was/ mochtās ſo heeft hi wt deſe (pinē) welcke hij
geledē heeft/ geleert gehoerſaēh/ en volmaect is hi ghe
weest/ eē ſake des ewige ſalicheits al dē genē die hē onder
danich geweest zij. Benoemt vā gode eē ouerſte priester
nader ordinancien vā Melchizedec. ¶ Vanden welckē
ons veel ſouden weſen te ſegghē/ en dye ſelfde ſwaer om
wt te ſpreken ouermits dat ghi ſeer traech gewordē zijt.

Psalm 2:
psalm 109.

S. P. I. EPISTELE.

om te hotē/ Want voerwaer na diē ghi na wtweisen des tijts wesen sout leraers/ hebt ghi vā node weder om als dat wij vleeuē moete/ welc die oersprōckelike beginselen sijn der woerde Goods Ende ghi syt gewordē die selfde den welcken melc van node is en niet starcke spijsē/ wāt een yeghelic die daer noch melc is nuttende/ die is noch onbesocht aen twoert des rechtuaerdicheyts/ want hi is een ionc kint/ en sekerlic dē volmaecte hoert starcke spyse toe/ Bisonder den ghenē welcke doer gewoente hebbē ge oefende sinnē om te onderscheydē goet en quaet.

¶ Dat seste Capittel.

O Aker om/ achterlatende twoert/ welcke dē onbereyden grouē mēschē eerst een beginsel maect in christo/ laet os voert vare totter volmaecthēz. Niet weder om leggende t'fondament des penitencyjs/ vandē dodē werken en des ghelofs in gode/ en der doepselen en der leeringen/ en der handē oplegginghe en des verrisenis der doden en des ewigē oerdelis/ Ende dit sullen wi doen in dien dattet God toelaet. Want het en mach niet wesen als dat die ghene die eens verlicht gheweest sijn/ en hebben gesmaect die hemelsche gaue/ en zj deelachtich ghe worden des heylighs geests/ en hebben gesmaect niet te min dat goede woert Goods/ en die crachten des toecommende werelts/ ist dat sy ontualen/ weder om soude mogen doer penitencie vernieut worden/ crurende al geheel haer seluen den soen goods/ en voer spot hebbende.

Want die aerde welcke opdzinct den reghē die dirwils op haer comt/ en bequaē cruyt voertbreint dē genē doer wiens naerstichēz datse gebouwet wort/ otfaect die benedictie van god/ Mer die welcke voertbreint doerne en diste

TOTEN NEBREVSCHEN. L. lxxxviij

len die is swotpe. en na bi die maledictie/wiens wt ganc
hier toe strekt dat se swāt wōrdē. Veert an o beminde soe
hebbē wi vast geloeft vā v/ (dingē) die beter sijn/en die de
salichz t hebbē. hoe wel dat wi so spreke/wāt god en is nī t naerder
sijn
ōrehtuaerdich dat hi wil vergetē ws werry en arbeys
des liefs/welke (liefte) ghi bewisen hebt in sinē naē/gy
die gediēt hebt sinē heyligē en noch diēt. En wi begerē dz
een yegelic van v bewisen wil de self de naerlichz tot een
colle sekerheyt des hoeps/tottet eynde toe. En en wilt nī
franc sijn/mer nauolgers der geene die doer den gelo.
ie en lancmoedichz ontfangē die erfnijsse des belofenis. t traech

Want God heeft beloeft Abrahā/wāt hi nī yemāt gro
ter en hadde bi welckē hi mocht swerē/ heeft hi bi hē sel.
ie geswōrē/ seggēde. Waerlic gebenediede sal ic v ghebe
nedie. en vmenichuoudigende sal ic v vmenichuoudigē.
En na diē hi also lijdsamelic vwarcht hadde/ heeft hi v re
gen die belofte. Wāt voerwaer die mensche swerē bi dien
die meer is/en so is hē een eynde vā alle twist/ist saer dz
n een vastichz volcht den eedt In welckē dingē als god
woude tonē seer hoerhlic dē erfghenamē des belofenis/
die vastichz sijns raets/ heeft daer eenē eedt tusschē geset
Op dat doer twee onuergāckelike dingē/indē welcken nī
geschie en mocht/ als dat god liegē soude/wi hebbē soude
een starrke vtroestinge/wi die hier toe gheulodē sijn/ dat
wi gebruykē soude die hoep/ die (ōs) voergeleyt is/welc
ke wi houdē als een vzi en vast anker des siels. oec ingaē
de tot die dingē toe die welcke binnen dē bedersel sijn/ daer
ESVS die voerloper voer ons inghegaē is/ nader ordi.
nancie Welchij seder/ ghewordē een ouerste priester inder Psalm 109
wirheyt. Dat seuende Capittel

S. P. II. EPISTELE

Gen. 14.

Want dese Melchiseder was een coninc van Sa
 lem/een Bisrop des alder hoorchsten Goode/die A
 te gemoet gelopen is Abraham doen hi weder quam vā
 den slach der coninghen/en heeft hē ghebēdijt/welcken
 (Melchiseder) Abrahā gedeelt heeft/tiende vā allen (din
 gen)welke(Melchiseder) ten eerste na de bedudenissen
 genoēt wort/coninc des rechtuaerdicheits. Mer daer na
 oer eē coninc vā Salē/twelc is/eē coninc des vzeets/sond
 vader/sonder moech/sonder geslacht/nz hebbēde noch be
 ghinsel der dagen noch eynde sijns leuens/ mer hi is ge
 likent den sone goode/en blijft priester inder eeuwicheyt.
 Anmerct doch/hoe groot dese geweest heeft/dē welckē
 oer Abraham die Patriarch/tiende gegeuē heeft/vanden
 roef. En voerwaer/die welke ouermits datse zj vādē ge
 tale der kinderē Leui/ontfanghen ghebruyc des priester
 schaps. hebben een ghebodt/als datse sullen mogen na
 der wet ontfangen tiendē vandē volcke/dat is van haren
 broederen hoe wel datse wtgheromē zijn wt die lendenē
 van Abrahā. Mer dese wiens geslacht nz stelt en werdt
 heeft wt hoer ofangē tiendē vā Abrahā/en heeft gebene B
 dijt dē ghenē die daer hadde die belostenissen. Voerwaer
 niemāt en missaect dz tē is also/dattet gene twelc tminst
 is/wort gebenedijt/van tgene dz meest is. En voerwaer
 hier/die mēscē/welcke steruē/nemē tiendē. Mer daer van
 den welckē getuycht is/dat hi leeft/en om te seggē so is
 oer die selfde Leui stient in Abrahā. welcke plach tiendē
 te nemē. wāt hi was noch in die lendenē zjns vaders/wā
 meer Melchiseder Abrahā te gemoet liep. ¶ Voert an iust
 sake dz die xuollige was doer Eleijtsre priesterdō/wāt
 voerwaer twelc hadde doer dz (Leuytsre priesterdō) ofā
 gē die wet/wat waest voert meer vā node/datter eē ander

S. P. II. EPISTELE

† Heylich Want het betaemt ons alsulcken ouersten priester te hebben **D** goetertieren/onnoseli/onbeulect/verscheyde vanden sondaren/en hogher geworden dan die hemelen/den welcken niet vā node en is dagelinc (gelikerwijs als dyē ouersten priesteren eerst offerhande voer sijn eygen sonden te offeren/en daer na voer die sondē des volcs Want dat heeft hi eens gedaen/doen hi hem seluē op geoffert heeft. Want die wet stelt menschen tot priesters die manne **†** heyt hebbende Mer dat woert des gheswozē eets/welc (woert) geweest is **†** bouen die wet/ heeft gestelt den soen **A** inder ewichheyt volmaect.

¶ Dat. viij. Capittel.

O Je somme vā allen dien dingen die welcke wi segghen is dese/als dat wi hebben alsoedanigen Biscop/die gheseten is totter rechterhant des stoels/des magentheytis/een andienaer der heyligē/in die hemelen/en des warachtigē tabernakels/twelc **B** God [de heere] gheuesticht heeft en gheen mensche Wāt alle Biscop wort ghestelt om te offeren gauen en offerhanden. Waer om ist van noot/als dat dese oec wat hoert te hebbē/welc hi offeren mach. Want waer hi inder aerden/ soe en soude hi voerwaer gheen priester wesen. Want al daer zyn priesteren/welcke gauen offeren nader wet/welcke sekerlyc dienēde zyn den exemplare en schijnsele der hemelscher (dingen) ghelikerwijs Moysi geantwoert is doer gods stemme/doen hij soude volmaken dat Tabernakel. Wāt **Exodi. 25** siet (sprac hi) dat ghi alle (dingen) maect nadē exemplare **†** welc v getoent is indē berch.

Mer nu soe heeft hi verwozuen een heerliker hoogher priesterschap/dan dat was/doer den welcken dat hi is en

TOTEN HEBREEVSCHEN LX. 2c

midelaer vā hoe veel te waerdigher istament / welc in
waerdiger beloftenissen geuesticht is / wāt waert dattet
eerste (ptiester scap) als odanich geweest hadde / als datter
niet in hē en soude bestraft mogē worden / gheender sijn
en soude anderwerf een plaets gesocht zij geweest / wāt hiere. 31. a
besuldigende haer / spreect hi tot haer Siet / die dagē sullē
omē seyt die heer / en ic sal xuollē opt huys vā Israel / en
opt huys vā Juda / een nieuwe testament / niet nadē testa-
ment / welc ic ghemaert hebbe haren vaderē / in dien da-
ge / doen ic aenvattede die hant vā haer / dat ick se wtleydē
oude wt Egyptē / want si en bleuē niet staen in mij testa-
ment / en ic heb se oerk vergeten seyt die heer.

Wāt dat ist testament / welc ick bestellen sal den huys
van Israel / na dien dagē seyt die heer / geuende mij wet-
en in hare verstandē / en ick sal die inschriue in harer her-
en / en ic sal haer een God zij / en si sullen mi een volc zij /
En si en sullen niet lerē een yegelick sinē naesten / en een
yghelick sinē broeder / seggende Kent dē heer / ouermits hiere. 31. f.
atse allegader mi sullen wesen kennende / vandē ghenen
ie de minste wesen sal onder haer / tot den genē toe / die de
reeste wesen sal onder hoer / wāt ick sal versoent wesen
uer hare ontrectuacrdichedē en haren sonden / en hare
oesheden en sal ic niet meer ghedenckē Doer dat (gene)
z hi seyt nieuwe / so heeft hi verout dat eerste / mer dat ver-
udt en veriaert / is seer na bi dattet vergaen sal.

¶ Dat. ix. Capittel

NJer om soe hadde voerwaer oerk dat eerste (testa-
ment) zijn vierlickheyden / ende een werelilicke he-
cheyt. ¶ Want ten eersten so is ghemaect geweest / ex. 40. a
as Tabernakel / in dē welckē warē die candelarē en die ta-
m. i.

S. P. EPISTELE.

felen die voersettinge der broede/ welck si hieten heyligh.
Mer achter dat anderde gordijn was dz tabernakel/ welc
geheten wordt/ dat heyligh der heylighen/ hebbende een
gouden wieroerck rat/ en die Arcke des testaments/ ouer
al met goude omderet. In welcke (Arck) die gulden mure
was/ hebbende hemels broot/ en Aarons roede/ welc ge
bloeyt hadde/ en die tafelen des testaments. Mer bouen
desen tabernakel waren figueren vande eugelen der glorie
ghenoemt Cherubim/ om bedeckende den stoel der ghe
naden/ vanden welken en is nu niet bysonderling te seg
ghen. B

Leu. 16. a Mer dese (dinghen) geschiet wesende [nae deser manie
ren] so ginghen die priesteren altyt in dat eerste taberna
kel/ om dat si volbrengē soude/ die ghesette gewoente des
dienst goods. Mer in dat anderde (tabernakel/ daer) ees
alle iaers die Bisshop alleen (ingaet) nyet sonder bloet/
twelc hi offert voer hem seluen/ en voer die onwetenshe
den des volcs. Dat beteykende die heilige gheest/ als dat C
den werck der heylicheyts/ noch nyet openbaer en was/
bluēde noch staēde die eerste Tabernakel/ welke was ee
gelikenisse/ naden tijt doen teghenwoerdich. Inden wel
ken gheoffert worden/ gauen en offerhande/ welke na
der consciencien de dienaer niet perfect makē en mochte/
alleen ingeset wesende in spisen in dranke/ en meniger
ley suyuermakinghe/ en rechtuacrdichmakinghen des
vleysch/ totte tijt des beterings.

✠ Mer Christus toecomēde als een ouerste priester
der toecomēder goeden/ doer een meerder en volmaeter
tabernakel/ niet met hande gemaect/ dat is niet dese si
merings/ noch oer doer bloet der Dorkē of caluerē/ mer D

TOTEN HEBREEVSCHEN L. xxi.

Doer syn eyghē bloet is hi is gegaē eens in dye heylighe traluerē
 op dat hi soude vindē ewige verlossinge. * Want ist dat vaersen
 tē bloet der stierē en bocken/en die affche der tvaersen/ dat zj iō-
 besprekelende die beulete heyligh maert/tot suuerma ge riderē
 kinghe des vleysch. Hoe veel te meer dat bloet Christi/ devolwas
 welcke hem seluen gheoffert heeft/doer dē ewigē geest sen zijn
 Gode onbeulete/sal suuerē turre consciencie vandē dodē t heyligē
 werckē/om te dienē dē leuēdigē God.
tonse,

En daer om is hi eē paeysmaker des nieuwe testamēts
 op dat doer middelighē des doots/tot verlossinghe van
 die ouertredinghe/welcke waren onder teerste testamēt/
 soude ontfangen moghē die ghene die geroepē zijn/de be-
 loftenisse des ewigē erfensses. * Want so waer een tes-
 tament is/ist van node datter tusschen gaet die doot des
 geens die dat testamēt maert. Wāt een testamēt is vast
 inde dodē/anders en ist noch van geender waerde so lan-
 ghe als hij leeft/diet testament ghemaecht heeft. Waer
 wt/voerwaer oec dat eerste niet gheuesticht en is sonder
 bloet. Want als Moyses bedudet hadde/alle ghebot na-
 der wet/alle den volcke ghenomen hebbede dat bloet der
 Tralueren/en Bocken/met water en purpure wolfe en
 hysope/heeft hi t samen besprenget dat boec/en alle t ghe
 heel volc/segghende. exo.24.6.

Zier is t bloet des testamēts/dat welc v god gheboden
 heeft. Ende oeck daer en bouen besprenkelde hij des ghe-
 ycs metten bloede/dat tabernakel/en alle dye vaten des
 diensts. En bi nae alle (dinghe) nae der wet wordē met-
 en bloede ghereynicht. En sonder wtstortingē des bloets
 en geschiet geen vergiffenisse.

Daer om ist van nodes/als dat die exēplaren der dingē

S. P. EPISTELE.

Die in die hemelen zyn sullē met dusdanighen dingen ghesu-
 uert wordē. Mer die hemelsche dingē moeten gherey
 nicht wordē met beter offerhanden dan dese zyn. wāt Cri-
 stus en is niet ingegaen in de heyliche plaetsen met han-
 dē gemaect dat ghelikenissen zyn der waerachtiger plaets-
 sen. mer in dē hemel selue om dat hi nu openbaren soude
 voer goods aenschijn voer ons niet om dat hi dirwils hē
 selue offeren soude ghelikerwijs als die ouerste priester
 ingaet alle iaers in die heyliche (een plaets des tēpels so
 genoemt) doer vteemt bloot Anders so soudet vā node ge-
 weest zyn dat hi dirwils moeste ghepassijt zyn van begin
 des werelts. Mer nu recht voer dat eynde der werelden
 is hi eens geopenbaert om te draghen die sonde doer op
 offeringe zyns selfs. En gelikerwijs alle menscē dat ver-
 wacht als dat se eens steruē moeten en daer na dat oer-
 del. Alsoe is oer Christus eens gheoffert om dat hi ofne-
 mē soude die sonden van veel [menschen] weder om sal hij
 ghesien wordē sonder sonde vande ghenen die hem ver-
 wachten tot salicheyt.

¶ Dat. x. Capittel.

Want die wet hebbende eē schimme der toecomēde
 goeden en niet dat waerachtige beelt der dingen
 en mach nēmermeer hare toe gangers perfect makē in
 desen offerhandē de welcke si alle iaers staerhlic op offe-
 rē want anders en soudē si dat opofferen niet hebbē ge-
 latē daer om dat si al te hant gheen cōsciencie soude ge-
 had hebben dē sonden die daer sacrificie gedaen hadden
 als si eens ghereynicht warē mer in desen (offerhandē)
 geschiet alle iaers een gehoerhgenisse der sondē want dē
 bloot dē stierē en bocken en mach niet ofnemē dē sondē.

TOTTEN HEBREVSCHEN 22

Daer om doen hi gaen soude in die werelt seyt hi. Ghij
 en hebt niet gewilt sacrificie en offerhande/ mer tlihae
 hebt ghi mi toeghesickt offerhande diemen verbrant/en
 (offerhanden) voer den sonden en hebt ghi niet gepresen
 Doen heb ic geseyt. Siet ick ben teghenwoerdich (int be-
 ghin des boecks is van mi geschreue) als dat ic doen sou
 de o God uwen wille. Als hi hier bouen seyt. Offerhande
 en gauen en verbrande offerhande/en oer (offerhanden)
 die voerden sonde geschien en hebdi niet gewilt noch oer
 ghepresen/de welke nade wet gheoffert worden. Doen
 heeft hi gheseyt. Siet ick ben teghenwoerdich als dat ick
 doen sal o God uwen wille. Zij neemt werch dat eerste/o
 dat hi vestigen mach dat leste/doer welcke wilke wy hey-
 lich gemaect zijn/doer die offerhande des lichaems I E
 SV Chrizti die eens ghesiet is.

psal. 39.

troem

troem

En alle priester staet sekerlic alle dage volbrenghende
 goods dienst/en dicwils offerende die selfde offerhande
 welke nemmermeer ofnemen en moge die sonde. Mer dese
 een offerhande voer die sonden gheoffert hebbende/siet
 ewelic an die rechterhant goods/verwachende t ghene
 datter ouer is/ter tijt toe/dat sine vianden sullen worde
 geset tot een voetsabel zijne voeten/want niet een of-
 ferhande/ heeft hi perfect ghemaect inder ewichheit den
 ghenē/die gheheylt worden/want dat tuycht ons oer
 die heylighe gheest selue/als hi te voeren gheseyt heeft
 dit is dat testament/welc ick teghē haer maken sal/na die
 dagen seyt die heer/geuende mi wetten in harer herten
 in sal die (wetten) inschriuen in hare sinne/en harer son-
 den en boesheden en sal ick niet meer ghedencken. Voert
 waer afgiffenisse is der (sonden) daer en is oer niet meer

psal. 106

hierex.

S. P. EPISTELE.

offerhande voerde sonde. Daer om broeders als wi heb-
 be die vrijheyt om toe te gaen in die heyliche (tabernaculē) **D**
 doer thoet I E SV doer den self den werch den welcke hi
 ons gesticht heeft/voorsch en leuendich doer een d'ersel dz
 is doer zij vleysch. En als wi hebbē dē grote priester ge-
 stelt een ouerste wesende des huys Gode/lact ons toe
 gaen met eē warachtich herte/int sekerheyt des geloes/
volheyt. bespreukelt in onser herte/en verdrue wescnde die qua-
 de consciencie/en gewasschen ons lichaem met reynen
tons water. laet ons houden die belidinge des hoeps/ n'z wāt
 kelede/wāt hi is getrou diet beloeft heeft/en laet os mal-
 raderē aenmerckede/tot dien eynde/op dz wi mogē o'wec-
 kē tot liefte en goede werckē/n'z slatende onse eēdracht
 ghe o'gaderinge gelijckewijs alst der sommiger manier
toertroe- is/mer t'vermanēde onderlinge malraderē. En dat alsoe
stende veel te meer dat ghi siet dē dach nakende. Want ist dz wy
 al willicns sondighen nader ontfanghē kenniste des wa-
 rachticheyts. Daer en is voert an geen offerhande meer
 voerden sonden/mer een veruaclyke verwachtinge des
 oerdel's en een groote strengicheit des vuers/twelck die
 viande verslindē sal.

¶ Soe wie datter versmaet die wet Moysi/dye
 sterft sonder barinherticheyt/doer twee oft drie ghetuy-
Deut. 17. 6 gen/hoe veel te meer meent ghi sal die met veruaclyker
 pinen ghepinicht worden/die den soen goods onder die
 voeten treet/en dat bloet des testaments acht ghelijc of
 hi had/eē dinc dat niet heyligh en waer/doer welc (bloet)
Deut. 32. 1. hi heyligh gemaect was/en dē geest des gracen spijt de-
 de. Want wi kennē dē genē welcke geseyt heeft. Thoert
 mi toe te wraken/en ic sal vergelden/spreect die heer En

TOTTEN HEBREEVSCHEN LX. prijs

weder om. Die heer sal oerdelē zj volc. Het is seer grou
welic te vallen in die handē des leuendē goods.

✠ Mer laet die voerledē dagē weder o comē in uwer ge
hoechnissen/in die welcken ghij verlicht wesende/geledē
hebt eenē grootē strijt der pijnlicheden. Een deels/ doen Psalm. 8
ghi met schanden en miz verduskinghe lidende geweest
zijt tot een gaespel allen (mēschen) een deels doen ghij
gheworden zijt mede deelachtich der ghenē die alsoe wā
delende waren.

Want ghij zijt deelachtich gheworden/der bangiche
den/welcke geschiet zijn wt minen banden/en ghi heb
tet met bliscappen ontfanghen/dat uwē goeden ontwel
dicht worden/kennende dat ghij hebt in v seluen/een be
ter goet duerende [in die hemelen] en (dat) bliuende is.
Daer om en wilt uwe betrouwen niet verworpen/welc
ke heeft een groote wederom gewinge[des loens] Wāc
lijdi saemheyt is v van noot/op dat wanneer ghi den wil
le Goods volbricht hebt/ontfangen moecht die belofte
nisse. Want noch een weynich tijts/dye daer toecomēde
is/sal comē en en sal niet vertoeuen.en † dye rechtuaerdi
ghe sal leuen wten gelooue * en ist dat hi hem ofstret
soe en sal hij van mijnre sielen nyet gheprezen worden.
Maer wi en zijn niet/die ons seluen ofstrecken sullen ter
verdoemenissen/mer wi hooren toe den ghelooue in ver
trigginghe des siels.

¶ Dat. xi. Capittel.

Wert dat geloue is eē wesen dier dingē welcke ge
hoept wordē/en eē bewijs d (dingē) die n z gesiē en
worden. Want doer desen (ghelooue) hebben die ouders
getuychnisse verdient. Doer desen geloue verstaē wi d z

† mijn
Ala. 2. a

S. P. EPISTELE.

geñ. 1. a. Detydē perfect gemaect zijn/door twoert Goods datter gheen dat niet openbaer en was/werden soude tgeē dat ter ghesien wordt.

Doert gheloue heeft Abel gode geoffert een oueruloe-
diger offerhande dā Cain. Doer welke hi verdient heeft.
geñ. 4. a. een getuyghnisse/dz hi rechtuaerdich was/als god was gheuende ghetuyghnisse van sijne gauen/en hier door doot wesende spreekt hi noch.

Doert tgeloue is Enoch op genomen geweest/om dat
geñ. 5. d. hi den doot niet sien en soude/norch hi en is niet genondē gheweest/ouermits dat hem God opghenomen hadde. Want eer dat hi opghenomē wordt/so hadde hi verwor- uen ghetuyghnisse/dat hi gode behaechde/mer sond tge- loue en mach niet wesen/dz yemant hem behagē mach. Want wie tot god gaet/desen ist van node te ghelouen/ dat god is/ende dat hi is een loengheuer der gheenre dye hem souckende sijn.

Doert tgheloue is Nloe daer Goods stemme vermaent
geñ. 6. b. geweest(en) heeft geureest tgeē dz noch nē gesien wort- de/En heeft getimmert een Arck tot salicheyt zjns huys/ Doer welcken Arck hi verdoemt heeft die werelt/en hi is gheworden een erfghenaem van dye rechtuaerdicheyt/ welcke door tgheloue is.

Doert tgeloue Abraham geroepen sijnde/heeft gehoer
geñ. 12. b. saem geweest/als dat hi wtgaē soude in een plaetse/wel- ke hi ontfangen soude in een erfhenisse/en hi is wtgegaē niet wetende waer hi comē soude.

Doert tgeloue is hi ghereyft int lant des belofthenisse/
geñ. 13. a. als in een vreenit(lant) dat hi ghewoēt hadde in Laber- narulen/met Jsaac en Jacob/mede erfgenamē der selfs.

TOTTEN HEBREEVSCHEN *22. prijs.*

der beloftenissen/wat hij verwacht hadde een stadt/hebbende fundament/welcker tumerman en sepper god is

geñ. 21. a.

Doert geloue heeft oer Sara selue ontfangē cracht/ōre ontfangen en te behoudē tsaet/en heeft gebaert bouēdeden haers outheyts.want si stantachtich oerdelde den ghenē diet beloeft hadde.Daer om/zijn wt eenē voertgeborcht die nacomelingen/en als hi nu tot zijn iaren ghecomen was/in so groten getal/als zijn de sterren des hemels/en gheliken dat sant twelc is byden oever des zees ontallijck.

geñ. 15. a.

Alle dese sijn gestouen naden geloue/als si noch die beloftenissen niet ontfangen en hadden/mer van verre dyes ghesien en gheloeft hadde/en gegroet hadde/en beleden hadden/dat si gasten waren/en oer vzeemde inder aerde.Want wie dit seggen/bewisen dat si souckē een vaderlicsant. En in dien si dies(sants)gedachtich gheweest hadden/vandē welckē si gereyft ware/so hadde si een bequaēheyt/om weder om te keere. Mer nu begherē si een betersant/dat is/dat hemelsche.Daer om en scaemt hē God selue niet ghehieten te worden haer god.Want hi hadde haer bereyft een stadt.

Epo. 3. a.

Doert ghelouef so heeft gheoffert Abraham Isaac/als hi gherempteert wordt/en heeft geoffert sinē enigē ghebozen/inde welckē hi ontfanghē hadde die beloftenissenotten welcken gheseyt was. In Isaac sal v dijn saet ghehietē wordē/als hi dat bi hem selue ouergeleyt hadde/dat god oer mogē soude verwecken tsaet vanden dode/waer wt hi hem oerck weder om gheborij. En si in een sijner des verrisenis

geñ 22. a.

Doert geloue heeft gebēdyt Isaac/sinē

S. P. I. EPISTELE.

geñ. 27. c

geñ. 48. c

geñ. 50. d

Exo. 2. a.

Esau vā toecomende (dingē) Doert geloue Jacop steruē
de heeft gebūdyt een yegelic kint vā Joseph/ en hi heeft
aengebēdē topperste zyns roedes

Doert geloue Joseph steruēde/ heeft gedachtich ghe
weest/ vā dē wtganck der kinderē vā Israel/ en heeft be- E
uolē vā sinē gebeēten. Doert geloue als Moyses geho-
rē was/ is hi dze maendē pborzen vā sinē ouderen/ ouer
mits dat si sagē een suuerlic scoē kindekin/ en en hebben
niet geureest tghēbot des conincks

Doert geloue Moyses nu groot zyde/ heeft hi gewey-
gert gehietē te wordē eē soē des dochters vā Pharaonis
pkiessende lieuer mettē volc goods tjamē gequelt te wor-
dē/ dan te gestuyckē die pggandlike profitelichedē des son-
des/ achtende die scande Christi meerder rijkdom te we-
sen/ dan die scattē der Egiptenarē/ wāt hi hadde een aen-
gesicht des loonings.

exo. 12. b

Doert geloue heeft hi gelatē Egyptē niet vresende die
wteeshz des conincks/ wāt recht of hi gesien hadde den ge-
nen/ die daer is onsiellic/ alsoe is hi pghart geweest.

Doert geloue heeft hi gehoudē den Paessche/ en die wt-
stortingē des bloets/ op dat die geen die dodet die eerste ge-
bozen/ haer niet raken en soude.

exo. 14. g.

Doert geloue zyn si gegaē doer dat roede meer/ gelijk als
doer droge aerde/ welcke als die vā Egyptē besochte/ zyn si

Josu. 6. g

pflondē. ¶ Doert geloue zyn tjamē nedergeuallē die ves-
ten vā Hiericho/ doen si tot seuē dagen toe omgesingelt

Josu. 2. a.

warē. ¶ Doert geloue en is niet pgaen Raab die gemee-
vrou/ tjamē mettē ghenē die nē onderdanich gheweest en
hadden/ doen si ontfanghē hadde vzeetsaemlic die pspierē
in harer herberge ¶ En wat wil ic voert meer segghē

TOTTEN HEBREEVSCHEN LX. pro

at die tijt soude mi ontbrekē stellēde vā Bedeon vā Ba-
 rch/ vā Sāson/ en Jephthe/ en oech mede vā Dauid/ en
 Samuel en die prophete/ welcke doer dz geloue vōwō
 en hebbē die conincrykē en hebbē geworcht rechtuaer
 chz/ en si hebbē vercregē de beloftenissen Si hebbē ghe
 opt de mondē d leuue/ si hebbē wt gedaē die cracht des
 iers/ si zj ontulodē die sterphedē des swaerts/ si zj sters
 wordē vter crācheit/ si zj vrom ghemordē indē strijt/
 hebbē vā hoer gekeert de aenuerhtinge der vreedē Die
 rouwē hebbē ontfangē hare dodē vter frisenissen/ mer
 e andere zj wtgerect vsmact hebbē de die vlossinge/ om
 si eē betere frisenisse soudē vcrigē. † Wed o die and
 j odforscht geweest miz bespottinge en geesselingē/ en
 aer en bouē miz bādē en kercker/ si zj gestenicht geweest
 zj otweē gerloeft geweest/ si zj getenteert geweest/ en
 der dootslagige des swaerts zj si gestoruē/ si hebbē om
 aē dvalē in scapē en geytē vellē vfatē zj de benaut zj de
 edurt zj de/ welcke de werelt owaerdich was/ dvalēde
 die wildernissen en bergē/ en hōlen en spelōkē des aert
 jra. ¶ En alle deset vdiēt hebbē de getuych doer dz ge
 veff. * en haddē die beloftenissen miz ontfanghē/ o dz god
 at beters vā ons voersie hadde/ op dat si niet sonder os
 oleyndt en soudē worden.

¶ Dat. xij. Capittel.

Aldus oec wi/ na diē wi miz sulckē grote wolcke d
 getuygē omuāgē zj/ of geleyt hebbē de alle last en
 ie vastclcuēde anhangēde sonde/ laet ons lopē doer de v
 uldichz indē strijt die os voergeset is/ an siē de dē leyt smā
 n vōoller des ghelofs Jesum/ welcke voer die blijscap/
 ie hē voergeleyt was/ gelede heeft dz cruyts/ de frāde ver
 madēde/ en is gesetē an de rechter hāt des stoels gods.

† beproeft
 zj de doer
 dat ghe-
 tuich des
 ghelofs

S. P. EPISTELE

✠ Want ouerlegt als dat die (IESVS) gheledē heeft
alsulcken teghensprekinghe vanden sondaren teghens
hem/op dat ghij nyet vermoeyt en wort v moet verlaten
hebbende. Ghi en hebt noch niet wederstaen tottē bloe-
detoe/verhtende teghē die sonde/ende ghi hebt vergetē
die xmaninge welcke tot v als tot kinderē spreect. O mij
soen en wilt niet vergheeten die bestraffinghe des heren
noch en wilt niet den moet begeuē / wāneer ghi van hē
gestraft wort. Wāt diē die here bemint/castijt hi/en geef
felt alle kint diē hi otfaent.

Prou. 3. b.

**volghert
in die**

twille

Ist dat ghitlij det die castijnghe/so biedt God hē seluen
v ghelijc als den kinderē. want wie is dat kint/welcken
die vader niet en castijt? Ist dat ghi sijt buyten die castijn-
ge welcker sy alle deelachtich sijn/daer o sijt ghi hastaer-
den en gheen kinderē. Aldus doen wi hadde vaderen ons
vleysches tot castiers. en hebbē hoer ontsien/en sellen wi
dan niet veel meer onderdanich wordē dē vader der ghee-
sten/en wi sullen leuē? * En die leerde ons een wey-
nich dagē na haren t duncke/mer dese te weten die vader
der geesten tot onsen profite/en dat daer om dat hi o ge-
uen soude sine heyliginge. En alle castijnghe in desen te-
ghenwaerdigē tijt/en schijnt niet te wesen tot vrolichheit
mer tot moeylichheit. Mer hier namaels soe geeft sy een
vreedsamige vrucht des rechtwaerdichheits/den genē die
doer die castijnghe geoesent sijn gheweest.

Daer om soe recht weder op die nedergelatē handē/en
die ontbondē knien/en doet dat die gangen uwer voeten
recht sijn. op dat die crepelheyt niet vandē wege en doelt
mer lieuer gesont mach worden. Wilt stadelic nauolgē
den vrede met allen menschen/en die heylicheyt sonder

TOTTEN HEBREEVSCHEN L. xvi.

welcke niemant den here sien en sal/soch d'aghende op Deu. 29.
 l'atter niemāt en sy die daer verscheyde mach van die gra
 ie goods/ende op dat geē wortel des bitterheits wispri
 ede & store mach/en veel doer dese beulert mochte worde
 en op dat niemāt en si een oncrusch mensch/of een onge
 helic (mensch) en si gelijc L. sau. welke om eē spijsē & mā geñ. 12. 6.
 zelt heeft dz recht zys eerste geboertenis. Wāt gi weet
 wel dat oer namaels als hi verrigē woude die bndictie geñ. 25. 14.
 doer een erfelijck recht is hi verworpen. En hi en heeft
 niet gheuonde een plaetse der penitencien/hoe wel dz hi
 die (penitencie) met tranen gesocht heeft.

Want ghi en sijt niet ghegaen totten geraetē [berch] Exo. 19. 6.
 en den t onstekenē vuyze/en den onwedere/en der duy- t toegang
kelijken
 sternissen/en der wolcken/en gheluyde des trompettes/
 en stemme der woerden. welcke (stemme) diese ghehoert
 hadden/hebben ghebeden op dat dye woerden nyet ghe
 schien en souden tot haer. want si en mochten niet verdra
 ghen/dat daer gheboden worde. Ist dat een beeste raet
 den berch/so salt ghestenicht worden [of met stralē doers
 schoten worden] en alsoe veruaerlijck was dat [visioen]
 dat daer geopenbaert was. En Moyses heeft geseyt. Ic
 be veruaert gemaert en beuende.

Mer ghi sijt gegaen totten berch syon/en totter stadt
 des leuenden goods/de hemelsche Ierusalem/en totter
 ontalliker vergaderinge der Engelen/en totter vergade
 ringe der eerster ghebozender. die welcke beschreue zyn in
 die hemelen/en tot god/den rechter van allen/en totten
 geesten der volmaecten rechtuaerdighen/en tot Iesum
 den versoener des nyewen testaments/en tottē bloede
 des besprengins beier sprekende/dan ibloet vā Abel sprac geñ. 4. 11.

S. P. EPISTELE

Siet toe dat ghi doch niet en versmaedt den genē die v
spreect/want ist saer dat die niet ontgaē en hebbē/die der **D**
versmadē den genē die daer sprac inder aerde veel te meer
wi/ist dat wi versmaden den ghenen die vandē hemel is/
† beloeft wiens stemme doen die aerde beroert heeft/en † veron-
zag. 2. b dircht heeft segghende. Noch eens/en ick maer beroert is
alleen die aerde/mer oock mede den hemel. Doerwaer dz
ghene dat hi seyt Noch eens/ beteykent die veranderinge
der gheere welcke beroert wort. als te weten die ge-
maert sijn/op dat bliuen moghen die dinghen die niet be-
roert en worden. † Daer om/aennemende dat rijcke
welcke niet beroert en mach worden/laet ons danbaer
wesen doer welcke wi alsoe god moetē eeren dat wi hem
behaghen mogē mit vrese en reuerencie[en doerhdelike
dienstachticheyt]

¶ Dat derthiende Capittel.

Deu. 4. d **W**ant onse God is een verterende vier. Laet doch
bliuen die broederlike liefstein v. En sijt niet ver- **A**
getende die ontfangingen der gasten/want doer die heb-
ben die sommighe onwetende ontfanghen die enghelen
Gen. 18. in haer herberghe. Weest oer ghedachtich der gheuāge-
En 19 nen/ghelijcken als gheuāghen tsamen mit haer. Ende
(ghedenct) der geenre die gequest worden/als of ghi oer
selue inden lichaem sijt wandelende. Den erhtelike staet
is eerwaerdich onder alle mensche/en een onbeuleert bed-
de. Oncuyshers en ouerspeelders sal god oerdelen Laet
v manieren verde verscheyden sijn vander giericheyt/te
Josue. 1 b vrede sijnde met dat gheen dat ghi hebt. Wat hi heeft ge-
seyt/Ick en begheue v niet/norch en verlaet/op dat wi be-
trouwelic segghen mogen/die here is mijn hulper is en

TOTTEN HEBREVSCHEN. **XL.** **xxv**

sal niet vresen wat mi die mensche doen mach. Weest gesachtich den ghenē die uwe voerganghere sijn die v dat woert **Goeds** ghepredict hebben. Der welker gheloue wilt nauolghen/aenmerckende hoedanich gheweest is den wtganc van haerder conuersacien.

Psalm 117:
En 55

IESVS Christus is ghister en huyden die selfde oer inder ewicheyt * En wilt niet verleyt worden mit menigerley en vreedē seringē. Want het is goet dattet her te gheueslicht wort metter gracen en niet met spijssen/welcke niet gebaet en hebben den ghenē die daer in ghe wandert hebben. Wi hebben een outaer vandē welken niet en betaemt te eten den ghenē die den tabernakel die nen/want de dieren welcx bloet doer den bisschop inghe bracht wort in die heylighe (tabernakel) voer die sonder deser lichamen worden verbrant buyten den heerleggher. Daer om oec **IESVS** op dat hi heyligh maken soude dz volc doer sijn eygen bloet/heest gelede buytē der poertē.

Daer om soe laet ons wtgaen tot hē buyten den heerle ger/dzagēde sijn versmaetheit. Want wi en hebben hier geē bliuēde stadt/mer wi soeken die toeromēde. Daer of ferē wi doer hē/gode altijt een offerhande des lofs/dz is/ die vrucht onser lippē/die daer belicende zj sijnē naē Voert en wilt n̄ vergetē dē weldaet en medeylinge/wāt met al sulcken offerhande versoent mē Gode. * Sijt onder danich den genen die v ouerste sijn/en eerste.want sy wa ken voer uwe sielen/als die rekeninghe gheue sullen/op dat sy mit blischappen dat doen moghen/ende niet such. tende. Want dat is v onprofiteel.

Bidt voer ons/wāt wi betrouwen/als dat wi hebbē eē goede cōsciencie ond v alle/begerende eerliken te wādelē.

S. P. II. EPISTELE.

Mer noch meer so bid ick v dat ghi dat doen wilt/op dat ic v so veel te eer weder om gegeuen mach worden.

En god des vzeets/die weder om geleyt heeft/vanden dooden/den grooten harder der schapen/doer tbloet des ewigen testaments/Jesum onsen heere/die moet v perfect maken in allen goeden wercken/om te doen sinē wille/doende in v op dattet tghene dat ghi doet/angenaem zij in sinē aensichte/doer Jesum Christus/den welken si glorie van ewichheit tot ewichheit Amen. *

vertrou-
wings

Jc bidde v broeders/wilt verdraghen twoert des vermanings/want ic hebt v opt cortste gheschreuen. Ghij weet wel dat Tymotheus onsen broeder ontslaghen is/metten welken in dien hi gheringe coemt/ic v visiteren sal. Groet allen den ghenē die v ouerste zijn/en allen heylighen. Die van Italien groeten v. Die gracie si met v allen Amen.

¶ Gesonden wt Italien doer Tymotheum.

¶ Hier beghint die Epistel die de heylige Apostel Sinte Jacob geschreuen heeft.

¶ Dat eerste Capittel.

Jacobus eē knecht

Goods/en des herē Jesu Christi Die twalef geslachte/welcke zijn in verstreuytheit. Salicheyt.

Mijn broeders rekenet voer die hoechste blijfchap/al soe dickwils als ghi in verscheyde temptationen

S. IACOPS EPISTELE. LE xviij

geuallen sijt dat wetende dat die ondersokinge uwer ge-
loef voort brenge pacientie/ Voort laet pacientie een vol-
maect werck hebbē op dat ghi moecht wesen volmaect
en geheel in gheē deel vermindert zijde.

Ist saeck dat die wijsheyt enighe vā v gebreke/laet hij Touerus
begeren [van hē diet geeft te weten] van god/ die welcke delic
geeft allen (mēschē) t simpelick en hi en vwijtet niet/ en
sy sal hē gegheue wordē. Mer laet hi begeren met betrou-
winghe/niet twifelende.

Want die daer twifelt/ is ghelijck die vloet vander zee/
welcke wort beroert met windē en wort werckghenome
met een storm/want die mensce en sal hē niet laten dunc-
ken dat hi wat vandē heren ontfanghē sal. Die man van
een dubbelde sinne/is onstantachtich in alle zij weghē.

Mer die broeder die oetmoedich is/ laet hi in zij hoerh
glozieren. Weder om die daer rijt is/ in knedinghe zij
selfs/ wāt hi sal vergaen als die bloeme des cruyts/ wāt
die sonne is opgegaen met hette/ en t cruyt is doze ghe-
wordē en sijn bloeme is of geuallen/ en die schoenheit ha-
re aenschouwinge is vergaen. Alsoe sal oec die rijcke do-
ze worden in sijn weghen.

Salich is die man/ die daer tentarie vdaecht/ want als
hi geproeft sal wesen/ sal hi ontfangē die croon des leuē
welcke die here beloeft heeft den genē daer hi of bemint t God
al wordē. En laet niemant seggē als hi getenteert wort/
dat hi vā god getenteert wort. Wāt ghelijck als god met
zenē quade getenteert en mach worden/ alsoe en tenteert
hi oec niemāt. Immer cē yegelic wort getenteert/ als hy
fgetrockē wort vā zij eygē begheerlichz/ en daer in ghe-
wedt wort. Daer na als vā die begeerlichz ontfanghen

vi.

DIE EPISTELE.

Heeft/for brennt si sonde voert/en die sonde volbroecht we-
fende/brenzt voert die doot.

Mijn lieue broeders en wilt niet dwaalē. ✠ Alle goe-
de geuinge/en alle volmaerte gaue/is van bouē neder da-
lende/vandē vader der lichten/bi welcke geē verāderinge
en is/of oſcheemſel des bekeringe. Dese heeft oſ voert ge-
brocht met opghesettē wil/mettēt woert des waerheytē/
op dat wi wesen souden eerste vruchtē zjnre creatuerē

Aldus mij lieue broeders/laet alle menschen haestlich we-
sen om te hoerē/traech om te spreke/traech tot grāscappe
Want die toernicheit des mans/en volbrēnt niet de recht
uaerdicheyt des heren.

Daer om ofgeleyt hebbende alle onreynicheyt en ouer-
uloedicheyt des quaets/wilt ontfangē met saftmoedichz
het ingesaeude woort/twelc v zielē salich maken mach. ✠

✠ Wilt wesen volbrēngers des woerts/en geē hoer-
ders allee/bedriegēde v seluē. Wāt ist sake datter yemāt
twoert hoert/en dat met die werckē niet en toent/dese is
gelijc eē mā/aēsichouwēde in die spiegel/taēsicht zjnre ge-
boertenisse/wāt hi heeft hē seluē aengesichouwē/en hi is
werck gezāe/en ter stont heeft hi xgetē hoedanich hi ge-
weest is. Mer die daer toefiet in die volmaerte wet/welc
ke is des vriheytē/en (daer in) blijft/dese als hi niet en is
eē vergetende hoerder/mer volbrēger des wercs/sal mē
zjn werck salich wesen.

Ist saer datter yemāt ond v schijnt geestelic te wesen/die
welcke zj tonge nē en bedwint/mer zj hert laet hi dwa-
lē/dees (mēsrē) geestelichz is ydel. Die suuere en oheulere
te geestelichz bi god en dē vad is dese. Te visiterē de wesen
en die weduwe in haer quellinghe/hē seluē onbeulicht te

Goudē vā die werelt. *

Dat. ij. Capittel

OIn broeders en hebt doch n̄z m̄z aēschouwinge d̄
personē tgeloeft vā ōsen here Jesu Christo wi ver
moedinge wāt ist saer dz in v̄gaderinge comt eē mā/ eē
goudē rint dragēde/ aēgetogē zyde met eē schoen cleet/ eē
laetter oer ingaē eē arme in eē x̄worpē cleet/ eē ghi dā aē
merct tot dē genē/ die daer draecht i blinkēde cleet/ eē segt
hē s̄d̄: gi hier wel/ eē dē armē segt gi. staet gi gind/ of s̄d̄
hier ond̄ op m̄j voetscabelt D̄ en s̄jt gi in v̄seluē niet x̄=

tē oerdest
gi niet bi
v̄seluē

oerdest/ eē bēt gewordē rechters d̄ quader ghedachtē.
M̄j lieue broeders hoert. En heeft god n̄z dē armē de
ser werelt wtuerroze rijk (te wesen) int geloef eē ersghe
namē vant rijk dat welcke hi beloeft heeft dē ghenē van
welckē hi lief gehad̄ is: Mer gi hebt den armen x̄smaet
En doe die rijke tegēs v̄ n̄z tyranscap: eē dese selue tree
kē v̄ tot die vier scalē: eē noch die selue sprekē qualikē vādē
goede naem die welcke is ouer v̄ aēgheropen:

Lerteyn ist saer/ dz gi nad̄ scrifture volbrēgt die rechte **Leu. 19.8**
wet D̄hi sult beminne uwē naeslē als v̄ seluē/ so doet ghi
wel. Mer ist dat gi ansiet personē/ so doet gi sonde/ eē ghi
wort gestraft vā die wet als ouertreders. En wie gekou
dē heeft de hele wet/ eē in enē ontgaē heeft/ die is suldirch
gewordē al dand/ wāt die geseyt heeft en doet gheē ouer
spel/ die heeft oer mede geseyt/ en slaet niet doot. Ist alsoe
dat ghi geē ouerspel gedaē en hebt/ mer noch tās doot ge
slaghen hebt/ ghi s̄jt gewordē eē ouertreder des wets/
Spreect also eē doet also als die daer geuerdelt sult wordē
doer de wet des vriheits. Wāt sekerlic/ toerdel sond̄ barm
hertichz sal wesen dē genē/ die geē barmhertichz bewesen
en heeft. En dē barmhertichz glozeert tegēs toerdel.

DIE EPISTELE.

Mijn broeders/wat profitelichheit ist/ist dat yemāt seyt dat hi tgeloeft heeft/mer die werckē en heeft hi n̄z/macht geloue hē salich makē. Ist saer dat broed en suster naert warē/en behoerē dē daghelipen rost/en yemāt van vli dē hoer seyt/ghaet hē met vreden/vermit v en wort ver saet/en nochtās haer n̄z en geeft die welcke behoeflic zj tlichāē/wat profitelichheit salt wesen. Also tgeloeft ist dat tet die werckē niet en heeft/is in hem seluen doot.

Mer yemāt sal seggen/ghi hebtet gheloeft/en ic heb die wercken. Toent mi v gheloeft wt v werckē/en ic sal v wi m̄n wercken tonen m̄n gheloeft. Gheloeft ghi datter een god is: rechtelic doet ghi/en die duuelen ghelouent ende schroemen/

Dydel mensche/wilt ghi weten dattet gheloeft sonder werckē doot is. Abrahā onse vader/ is hi niet rechtuaer: dich gemaect wt die wercken: doe hi geoffert hadde sinē soen Jsaack op den outaer. Siet ghi wel dattet gheloue heeft gheweest tot een hulpe zijre werckē/en dattet ghe loef volmaect is geweest wt die werckē. En die scriftuer is x̄uoli die daer seyt. Abrahā heeft god geloeft/en tie hē geket tot rechtuaerdicheyt/en is genoēt een vriēt goods. Aldus siet ghi dat eē mēsc̄e wort rechtuaerdich gemaect wt die werckē/en niet wt dē geloue alleen. En des gelijc Ahaab die openbaer vtou/en is si niet rechtuaerdich ghe maect wt de werckē/doe si ontfangē hadde die bodē en wt gelatē hadde hoer doer eē arhter werck. Wāt alst lichāē sond geest doot is/alsoe is tgeloue sond werckē doot.

Dat. iij. Capittel

OIn broeders/en wilt n̄z veel meesters wordē/we tede dat wi groter oerdel ontfangē sullē In veel

vallen wi alle gader. Ist saer dat yemant niet en valt int woert/dese is eē volmaect mā/welcke mach zj heel lichaē met eē tōge regierē [Siet] wi leggē dē paerdē tomē inde mont/ op dat si ons onderdanich zj/ en wi ommeſtuere thele lichaē. En ſiet die ſrepē/al zjſe alſo groot/ en wordē gedreue vandē ſtrangen winde/ wordē omgeſtuert van eē ſeer cleyen roeder/daert die cracht des regierders hebbē ſal willē. Alſo oer die tonge is eē cleyen liden/en vermet grote dinghen.

Siet wat groter materie ontſtort eē cleyen vuer/en dye tonge is truer.eē werelt des hoefhepts. Alſo wort die tonge in onſe ledē geſet/die welcke beuſert tgehele lichaē/en ontſtortet radt tdes geboortē en wort ontſteckē vā die helle tong

Wat alle natuere vā wilde beeſten/en vogelē/en ſerpen tē/en die daer zj in die zee wort getemt/en is getemt van die menſchlike natuere/mer niemāt der menſche mach tē mē die tonge (twelc is) onbedwinlic quaet/en vol dootlic venijs. Doer haer gebūdien wi god en dē vader/en doer haer ſmale die wi die menſche welcke gheſcapē zj na dat beelt en die ghelikeniffe goode/ wi die ſelue mont toemt wert die gebūdyngē en ſmale dīnghe. Wij broeders dit en moet aldus nē wēſen. Wilaet eē fonteyn wt eē cōduit wel ſoet en bitter water. Wij broeders mach eē vijgeboē olijne/of eē vjgaert vijgē voertbrengē. Alſo en mach gē fonteyn ſoet en ſoudi water voertbrenghen.

Wie iſſer ond v wijs en niet wetēſcap begaſt: laet hi wt ſine goede cōuerſarie mē ſachtmoedichz des wijsheits tonē zj wercken. Ist ſaer dat ghi hebt enige bitter aſhter uolginghe/en tweedracht in v hert/en wilt niet glozieren en loghenachtich wēſen teghen die waerheyt/ want deſe

DIE EPISTELE.

wijsheyt en is niet nederdalende van bouen vande va-
der des lichts mer (is) aertsche/vleyscelike(en) duuel-
sche. Want waer achteruolginge en tweedracht is/ dair
is onstantuasticheyt/en alle boes werck. Mer die wijsheyt
die vā bouen is/ inden eersten is si suuer/ daer na vreedsa-
tradelic mich/ seerhlic tracteerlic/ goet willich vol miz barmher-
toerdele- ticheyt en goede vruchtent/ sonder verperdelinge/ sonder
de. beueynstheyt. Die vrucht des rechtuaerdicheyts wordt
in vrede gesaeyt/ die vrede makēde sijn.

¶ Dat. liij. Capittel.

Wan waen sijn die oerloghē en kjuingen onder v-
zijn si niet [vā hier/ te wete] wt uwe begeerliche- A
den/ die daer striden in v leden. Ghi begheert en en heb-
t niet. Ghi benijt en achteruolcht/ en ghi en moech-
t niet vercrighen. Ghi vercht en oerloecht/ en en hebtet
niet/ daer om/ om dat ghijt niet en begheert. Ghi begeert
en en ontfantes niet/ om dat ghij qualiken begheert/ op
of goet dat ghi in uwe begheerlicheyde/ verteert. Ghi ouerspeel-
chier ders [en ouerspeelsters] weet ghi niet dat vrientschap de
maert ser werelt/ is vianschap met god. Daer om/ al die sal we B
t deser sen willen vrient des werelts/ wort geset te wesen goeds
viant. Of meent ghi dat die scriftuer te vergeefs seyt. Die
geest die in v woent heeft begheert tot hatichz/ mer God
geeft meerder gracie. waer om dat hi seyt. God me-
derstaet die houaerdighe/ mer dpe oetmoedighe
gheeft hi gracie

Daer om weest god onderdanich. Mer staet den viant
teghen/ en hi sal van vliē. Venaert god/ en hi sal v ge-
naken. O sondige mensche reynicht v handē/ en ghi dub-
belde van sinne/ maect de hertē reyn/ en wordt ghequest

en schreyt/en huylt. Laet v lachen verkeert worden in
huylinghe/en blyfchap in droefnis. Weest oetmoedich
int aenschijn Gode/en hij sal v opheffen. Broeders en
wilt makenderē niet achterclappen. Die achterclapt de
broeder/en die sijnen broeder oerdelt/die achterclapt den
wet/en oerdelt den wet. Ist saer dat ghij die wet oerdelt/
ghi en sijt gheen onderhouder des wets/maer een oerde
laer. Een wetsetter isser en rechter die behouden mach
en verdoemen. Wie sijt ghi die oerdelt een ander.

1. pet. 5. b.

† Exia/ghi die nu segt/laet ons gaen huden en morgē
in dese stadt/en laet ons daer makē een iaer/en laet os ro
manschap en winsel doen/die niet en weet wat den ande
ren dach ghebozen sal. Want wat is v leuen? want het
is een waalmpt/welck openbaert tot een weynich tijt is/
daer nae vergaet sy. Daer voer dat ghij behoorde te seg
ghen. Ist dattet die heere willen sal/en ist saer dat wy le
uen sullen/so laet ons dit of dat doen. Maer ghi verblijft
nu in uwe houaerdichede/alle sulcke blindinge is quaet
Daer om die weet rechielijc te doen/en niet en doet/dien
ist sonde.

† v naeste
† Siet

¶ Dat. v. Capittel.

A Yia nu ghi rijcken/schreyt/huylende/op v katiue
heyden/die v to zomen sullen. V rijckdommen zijn
verrot/v cleederen zijn van die motten ghegheue. v gout
ende siluer is roestich geworden/ende haer roest sal v we
sen tot een ghetuychnis/en het cet v vleysch wet alst vuer
Ghi hebt schatten vergadert in die lesie dage Siet/tloō
der werckliuyden dye v landen ghemaeyt hebben/twelck
doer bedorck van v nyet gegeuen en is/dz roupt/en trou
pen der geenre die ghemaeyt hebbē is ingegaē indē oore

† v toer
nicheyt

DIE EPISTELE.

des heeren sabaoth. **S**hij hebt gheleest opter aerden in wellusticheyt/ en hebt broetdronckē gheweest/ en hebt v herten gheuot/ als inden dach des dootslaginge **S**hij hebt veroerdelt en dootgheslagen den rechtuaerdigen/ en hi en heeft v niet tegen gestaen.

✠ **B**roeders weest daer om lijdsamich tot die toe roest des heeren. Siet/ den ackerman verbeyt die rostelijcke vrucht des aerde/ lijdsameliken verbeydēde hem/ ter tijt toe dat hi ontfant tijtliken en laten reghen. Daer om weest ghi oec lijdsamich en vesticht v herten/ want dyc toeroemst des heeren ghenact. En wilt niet suchtē teghen malcanderen/ op dat ghi niet veroerdelt en wordt/ Siet/ die rechter staet voer die doze. **M**ijn broeders neet die propheten tot een exempel des lydens en lijdsamich heys die ghesproken hebbē inden naem des heerē. ✠ Siet/ wi achtense salich die verdraghen. **S**hi hebt ghehoert die verdraechlicheyt vā Job/ en hebt gesien tegende des heeren/ dat die heere seer barmhertich is/ en ontfermende.

Mijn broeders voer al en wilt niet sweren/ noch bi dē hemel/ noch by daerde/ noch gheenderhande ander eedt **C** Mer laet v ia/ia/ neen/ neen/ wesen/ op dat gi niet en valt **Mat. 5. a** in beueynstheyt **W**ort yemant lyden anghedaen ond v: laet hem bidden. **I**ffer yemant goets moets: laet hi vrolic wesen. **I**ffer yemant onder v sieck: laet hi tot hē ontbieden die priesteren des vergaderings/ en laten sy ouer hem bidden/ saluende hem met olye/ inden naem des heeren/ en t ghebet des ghelofs sal den sieken behouden/ en **G**od sal hem opheffen/ en is hy in sonden/ sy sullen hem vergheuen worden.

✠ Belijdt malcanderen/die een den anderē die misda Mat. 5.
den. en bidt voer malcanderen/op dat ghi ghesont wott. 3. regu. 4.
Want een stadich ghebet der rechtaerdigen mach veel
Zelyas was een mensch gepassioneers als wi en heeft gepassio-
niet gebet gebedē dattet niet reghenē en soude/en ten neert. dat
heeft niet geregent opter aerde(in) drie iaer/en ses maē- is toeghe
den. En anderwerf heeft hi gebeden/en den hemel heeft neycht
reghen ghegheuen/en die aerde heeft zijn vrucht voert- tot sinli-
ghebzocht. heyt

Mijn broeders ist datter yemant onder v dwaelt/van
die waerheyt/en yemant hem bekeert/laet hi weten dat
die dē sonder doet bekeerē vā die dwalinge sijns weerhs
sal salich maken die siele vander doot/en sal bederkē dye t sijn
veelheyt der sondē. *

¶ Hier is voleynt Sinte Jacobs Epistel.

¶ Hier beghint die eerste Epistel die de heylighe
Apostel Sinte Pieter gheschreue heeft.

¶ Dat eerste Capittel. ✠

Dietrus eē Apostel

IESV Christi den verstroyden
vreemdelingē inwonēde/ pōtum
Galatiā/Lapadoriam/Asiam/en
Bythiniam dē wtuertore nae die
voersienichz vā God den vader/
doer heyligh makinge des geests
in ghehoersaemheit/en besprenckenisse des bloets IESV
Christi.

S. PETERS

Die gracie ende vrede moet v vermenichfuldicht worden.

Belouet si god/en den vader ons heerē IESV Chzisti die na sijn oueruloedighe barmherticheyt ons weder gebaert heeft/tot een leuende hope/daer doer dat Chzistus is opgestaē wt den dodē/in eē onsterflike ōbeusertelike en onuerderflike erue bewaert wesende inde hemelen teghen v/die bewaert wort ste met die cracht Woods/doert geloef/tot salichz die daer toe bereyt is/op dat sy opēbaer mach worden indē lestē tijt/in die welcke ghi verblijt/nu tot een corte tijt gequelt zijde in x̄scrydē beproeuingē/ist dattet vā node is/waer doer die ondersoukinge uwer geloue (veel costeliker dā goud dat daer vergaet/en noch iā s̄ dvert vier beproeft wort) mach wordē gheuondē tot lof/glorie/en eere/dan/als IESVS Chzistus ghecopēbaert sal worden. * den welckē als ghij niet en siet/bemint/indē welcken als ghi hem niet gesien en hebt in teghenwoerdicheyt/nochjtans gelouēde/verblijt met onsprekelijke en geglozificeerde blisc̄hap/werchdraghēde teynde w̄s geloefs/die salicheyt der sielen.

C Van welcke salicheyt die p̄phetē hebbē naerstelic geuraecht en ondersocht/welcke hebbē gep̄pheteert van die toeromēde gracie in v/ondersouckede tot wat/of hoedanige punt des tijts/die gheest Chzisti die in hoer was te kennē gaf/die welckē eer si geschieden gaf getuygenis vander tribulacien die Chzistū ouer comē soudē/en welcken gloriē daer na volgē soudē/welcke (p̄phetē) dit oer geopēbaert is dat n̄z haer seluē mer ons dese dingē diēdē die v nu vercondicht zj̄/doer die gene die v gep̄treect hebbe Ecuangelium/ doer den heylighē geest wt den hemel

gesondē/inden welken die Engelen begheren te schouwen.

Waer omme opgeschort sijnde die sonden was &stantis
 ober zijnde/hoopt volmaertelikē in die gracie die tot v ge
 zocht wort/als Christus Jesus v opēbaer wort/ als ge
 hoersame kinderen/op dat ghi v seluen niet en gheeft die
 oerledē begeerlichede/ met de welckē ghi worde geleydt
 doe ghi Christus niet en kende/ maer ghelyker wijs die
 gheen die v gheroeppen heeft heylich is/alsoe wordt oerck
 heylich in alle conuersarie. Wantter gheschzeuen staet/
 Weest heylich/ wāt ic heylich ben. Leu. 19. a

En ist saer dat ghi sonder ansien van personē/ anroep
 den vader oerdelende naet wert vā een yegelijc/ siet toe/
 op dat ghij in die vzeese wandelende doerbtengt den tijt
 uwer inwoninghe. Als ghij weet dat ghij niet ver
 lost en zijt van uwer ydel conuersarie/ die ghi ontfangen
 hadt. wt die instellingen der vaderē/ met vergaenlike din
 ghen/als Gout en siluer/maer met dat costelijcke bloet/
 als de sonbeuultē en pueren lam Christi/ die daer voer
 gheschiet was/ eer die werelt gheschapen was/ Mer in
 de leste tyden is hi openbaer gheworden om uwen willē
 die welcke doer hem gheloeft in God die hem verwerkt
 heeft wt die dooden en hē glorie gegeue heeft/ op dat ghi
 hebben sout geloef en hoop tot god.

Die daer suuer ghemaect hebste uwer sielen/ onderda
 nich zijnde die waerheyt doer den geest/ met broederlike/
 liefste/verscheyden wesende vā alle beueynstijz/ wt tpuere t simpelt
 herten bemint malanderen seer/ weder om ghebozē zyn
 de/ niet wt sterflike saet/ mer wt onsterflike/ doer twert
 des leuenden Gods/ en inder ewichheyt blyuende.

S. PETERS.

Daer om/want alle vleysch gras is/en alle glorie des
 mensces als die bloem des gras. I gras is dotre gewor-
 de/en die bloem is of geuallen/mer twodert Soode blijft
 inder eewichheit. Mer dat ist woert dat doer Teuangelie
 is gebrocht tot v. * A

Wert an alle quaetheyt of gheset wesende en alle
 bedorch en beueynstheit/en nidiheyde/en alle af-
 terclappinge/als redelike gebore kinderē/ begheert dye
 melc[niet des lichaems/mer des siels] die geen bedorch
 en weet/op dat gi daer doer op wassen moecht tot salic-
 heyt. Ist dat ghi gesmaert hebt dat die heer t goedertiere
 is/tot wien gaede die daer een leuēde steen is/mer noch
 tans veracht vanden mēschen/mer by god wtuerroten/
 en costelic/ghi oec als leuende steenē wort ghetimmeret/
 t gheestelike huys/theylige priesterschap/om te offeren
 geestelike offerhanden/angenaem God doer IESVM
 Christus.

esay. 28. 9 **W**aer om inhout die scriftuer. Siet ic sette in Syon ee
 wtuerroten costelike steen die daer sal gheset worden in
 den opperste houeke. En die in hem gelouen sal die en sal
 niet besraemt worden. Daer om v die daer gheloeft is hi B

psal. 117. **W**er den genē die niet en ghelouen (is si) dye steē
 esay. 8. 4 die de timmerlieden hadden veracht/dese heeft begonne
 te wesen/een hooft des houcs/en den steen teghen wien
 ghestoten wort/en den steen an wien si quetsen/te wien
 desen die (hem) stoten ant woert en niet en geloue in dat
 tot den welcke si oec ingheset waren. Maer ghi (sijt) het
 wtuerroten geslachte/die coninclike priesterschap/they-
 lich volc/volc twelc vercregen is/op dat ghi moecht ver-
 condighen sijn crachte/die v wt die duyternissen geroe-

exo. 19. 4.

I. EPISTELE.

L.L.iiij.

pen heeft in sijn wonderlike licht. Die welcken voertijts
waert gheen volc/nu Goods volc/die voermaels gheen Dsee.2d.
barmherticheyt vercreghen/nu hebby barmherticheyt
vercreghen. *

✠ Lieue (broeders) ic bid v als toecomelingē en vreedē
offhout vā vleyschelikē begeertē/die daer stryden tegens
die siele/en hebt v conuersarie eerlick onder die heydenē/
op dat daer si v in achterclappē/als vā quacidoenderwt
goeder wercken v verderende mogen glorificeren God
inden dach des visiteringe.

Voert weest onderdanich alle menscelike creatueren o
den heer/het sijn den Coningen als den ouerste/ofte den
stadthouderē/als die doer hem gesondē wordē tot wtake
die daer scadelijc sijn/mer tot lof die rechtelic doendē sijn
Wāt also is die wille Goods op dat gi weldoēde moecht
stoppen/den sotten en onwetendē menschen/den mont/
als rye/en niet als hebbende die rizeyht (tot een) dercksel
des quactheytē/mer als goods knechten. Eert allē (mē-
schen) bemint die broederschap/vreest god/eert dē coninc

Laet die knechtē met vreesse onderdanich wesen dē hee-
ren/niet alleen de goedē en redeliken/mer oec den bosen
want dit is die gracie * Ist datter yemant om die kennis-
se van God moeylicheyt verdraecht onrechtelijck quact
lijdt/wāt wat lof ist/ist also dat ghij verdraghen sout als
ghi quact doende/wort geslagen met kennebaerlaghen.
Mer als ghi wel doet/en nochtans quact angedaē wort
lijtet.Want dit is die gracie by God.

Wāt ghi daer toe geroepē sijt. ✠ Wāt Christus heeft
voer ons gheleden/ons afterlatende een exempel/op dz tv
twi zijn voetstappen souden na volgen/die welike geen tghij

S. PETERS

sonde en hadde ghedaen noch gheē bedroch geuondē en
 is in sijn mont/die welcke doe hi getercht wort met ver-
 maledijngē/en heeft niet weder vermaledijt/doe hy met
 quaden gemoeyt wort/en dreyghde hi niet. Mer hi heeft
 ouergheleuert/die vzaecke den ghenen die daer rechtelic
 oerdelt/die selue ghedraghē heeft onse sonden in sijn lich-
 aem/op dat hout/op dat wi doot sijnde de sondē/soudē le-
 uen die rechtuaerdicheyt. Met wiens selfs litleyke t wij
 ghesont ghemaect sijn. Want ghi waert als dwaalende
 schapen/mer ghi sijt nu bekeert tot den herder en gesont
 maect uwer sielen. * ¶ Dat derde Capittel.
 t ghi
 Esa. 53. b.

Oegelycs ghi vrouwē weest onderdanich v man-
 nen/op dat die gene die niet onderdanich en zij het
 woert/mogē gewonnē wordē sonder twoert/doer die rō.
 uersarie der vrouwē/als sy siē uwe suuer rōuersarie met
 eerbaerheyt kenicht/welcke cyeragie moet sijn nē vā bu-
 ten/welcke is in die vlerhtinge des haers en aensettinge
 des gouts oft in cledinge der mātē. Mer die heymelike
 mensche die int hert is/ist dat dese derst alle gebrec/alsoe/
 op dz die geest behaerhlic is en rustich/welke geest in die
 ogen Goods een groet en rustelic dinck is/wāt in die ma-
 nier oec voertijt die heylige vrouwē hopēde in god prier-
 den haer selue en warē harē mannē onderdanich. Belijc
 Ben. 18. Sara gehaersaē geweest is Abrahe/hē hietende eē heer/
 Wies dochterē ghi gewordē sijt als ghi weldoet/en niet
 veruaert en wort niet enighe angt.

Die mannē laten sy desgelycs isamē woenē nade wē-
 scap/als mede deylen de trancke vrouwelike vat de eere/ B
 als oec mede erfghenamē der gracie des leuē. Op dat v
 gebeden niet behindert en worden.

Ende somme **†** weest allegad eēdzachtelir int geloef
 gelijc gesint/criert miz die broederlike liefte/barmhertich
 oetmoedich/toesprekēde/niet lonende quaet met quaet
 of scempichheyt met scempichheyt/mer cōtrarie gebūdidē-
 de/wetende dat ghi daer toe geropē sijt/ op dat ghi doert
 erue besittē moecht die bñdictie/want die tleuen beminne
 wil en sien goede dagē die moet zij tonge bedwingē van **psalm .33.**
 quaet en zij lippen/dat si geē bedorch en spreke. En laet
 hi gaen vā quaet en doe tgoet/laet hi pays soekē/en haer
 uolgē/wāt die ogē goods zij op die rechtuaerdigē/en zij
 oore tot haer gebet. Wed om het toeficht des herē/is op
 die geē die quaet doe. **¶** En wie isser die v liden aēdoē sal
 is dat ghi sijt nauolgers des goetheys/yimmer ist saeck
 dat daer wat scade geboert o de rechtuaerdichz/ nochtās
 sijt ghi salich. Doert en wordt niet veruact met hoer der
 rōuarnisse en en woert niet xstoert/mer maectt heyllich **esay.8**
 t god dē heer in uwer hertē. **†** En weest alijt bereyt om **† Christus**
 te āt woerdē/eē yegelijke de v vragēde is/op dat gi spreect
 vā die hoop ende geloef die in v is/miz fastmoedichz en
 eerbaerhz/hebbende eē goede cōfciencie/op dat si int tgeē
 daer si v in achterclappē als sondige (mēscē) moghen be-
 fraet wordē/die geē die qualic spreke(vā) uwe rōuersarie
 in Cristo. **¶** Wāt het is beter is goods wil alsoe/dat gi
 wel doende getercht wort met quaet/dan quaet doender
† Wāt Christus heeft oer eens voer die sonde geleden
 de rechtuaerdighe voer die onrechtuaerdighe/op dat hy
 ons brengen soude tot god/en hi is oer ghedoot naden
 vleysch/mer leuendich gemaect indē geest.
 Enden welckē hi werch gegaē is/en heeft ghepreect dē
 geestē die daer warē idē karkar/die voertijts ogehoersaē

S. PETERS

Gen .9.

hadden gheweest / Doe die goedertierēheyt goods eens verwacht worde inden tiden vā Kloe / doe die arcke bereyt worde / in welcke luttel / dat is acht sielen behouden hebbe gheweest / doer twater / welc se gauer idoeysel nu ghelijc kenende / ons oec ghesont maect / met de welcke die onreynichedē des vleysch niet werch gheworpen worden / mer daer mede wort / dat die consciencie wel antwoerden mach bi God / doer die verrisenisse IESV Christi * vā dē dodē / die daer ghereyst is [indē hemel] an die rechter hāt Goods / verliindende den doot / onderdanich sijnde hē die engelen en potestatē en virtuten / op dz wi erf ghenamen soude wesen des ewighen leuens.

¶ Dat vierde Capittel.

† afgodē

Omer om want Christus gelede heeft indē vleysche [voer ons] wort ghi oec ghewapēt na die selue gedachtenisse / dat die welcke die daer leedt indē vleysche heuet of gestaen van sonde / daer toe op dat hy indē vleysch sijnde die ander tijt die daer ouerschiet nu niet en leeft die begheerlichedē der mensche / mer de wille Goods. Het is ons ghenouch / dat wi voertijts des leuēs volbricht hebben dē wille der heydenen / doe wi wandeldē in broedronckenrappen / begheerlicheden / wijn supinghē / en brasserien / drinckerien / en met onbehoerlike diensten der tbeelde.

Mer dit schijnt hoer dwaeshēte te wesen / dat ghi niet tsamen met hoer en loept / tot die selue ouergeuighe des weeldichēte / die welcke qualiken van v spreken / die redē geuen sullen die bereyt is om te oerdelen leuenden en doden / Want daer toe is teuangeliiu vercundicht oec dē doden / op dat si gheoerdelt souden worden na dē menschen inden vleysch / mer leuē indē geest na God.

I. EPISTELE.

III. w

Doert/ het eynde van allen dingen staet an. + weest
daer om tsober en wakende om te bidden/ en voer al/ end v
grote liefde hebbende/ wāt die liefde sal bederke die veelheyt
der sonden. Weest malcanderē ontfangende (ter herber-
ge) sonder murmuraciē. So als een yegelic een gaue ont-
fangen heeft/ also die een den anderē dat bedienende/ als
goede wtgeuers der onscerde gracie goods. Ist dz yemāt
spreekt/ laet hi spreke/ als die woerde goods. Dient daer
yemant/ laet hi dienē/ als wt die machi die god gheeft/ op
dat god in allē dingē geglorificeert mach wordē doer I E-
SVM Christum. * die welcke is glorie en ghebot in
der ewicheyt Amen.

twijs
prou. 106

Mij alder liefsten/ en verwondert v niet als/ ghi besocht
wort doer truer/ welcke ghesiet tot ondersoekingē van
v als of v yet nieuws gheboerde/ mer verblijt v in dien dat
ghi sijt medelachtich die tribulacie Christi/ op dat gi vro-
lic zijde/ moecht oer verblidē in die vertoninghe der seluer
glorie. Ist saer dat ghi indē naem Christi wort spiriticheyt
aengedaē/ ghi sijt salich/ wāt die glorie en de geest goods
rust op v/ bi hoer wort die geest xmaledijt mer bi v wort
hi gheglorificeert.

Laet daer niemāt van v gepijnicht wordē/ als een doot
slager/ of eē dief/ of misdovend/ of curioes vā vzeemē din-
ghen. Doert ist dat yemant lijdt/ als een Christiaen/ laet
hi hem niet schamē/ mer glorificerē god/ in dat deel/ want
het is oer tijt dattet oerdel beghint vāt huys goods/ ist
saer dattet eerst beghint vā ons/ wat eynde sal wesen der
ghenen/ die teuangelium goods niet en gelouen. En ist
dat die rechtaerdige nau salich en wort/ waer sal dē god
lose en sondige openbaren. Doert die gequest worden na

hyere .23.
ezechiel 9
prou. 11.

Di.

S. PETERS

Die wille goods/laet si goetdoende hoer sielen ofleggen
als bi een getrou bewaerder.

¶ Dat. v. Capittel.

Ic bidde de priesterē die onder v zyn/dye selue oerkeē
priester ben/en een getuyge des lydens Christi/en **A**
mede selue delachtich der glorie die geopenbaert sal wor
den in toecomende tijt. Voedt also veel als in v is dye
vergaderinghe Christi/de sorghe van haer hefbēde niet
bedwonghen/mer willich na **GOD**/niet begheerde sra
delic winsel/mer met een toegheueyche moet/en nē als
heerschappie ghebuijckende/onder dat erue/mer also op
dat ghi zijt een exemplae des vergaderings. Ende als
iōsifangē die prince der herderen sal comē. dā sult ghi werchdrage
een onuerderlike croen des glorie.

Des ghelijcs ghij ionghen weest onderdanich den ou **B**
den/also op dat ghy alle gader den eene den anderen on
derdanich wordet. Weet die oetmoedicheyt des moets in
ghewortelt/daer om/want god den houaerdigē tegens
staet/mer die oetmoedighen geeft hi gracie. † Daer om
tinde tijt wort oetmoedich/onder die machtighe hant **Woods**/op
des van dat hij v verheffen wilt/alst bequaem sal wesen/alle v sot
dinge ghe in hem gheworpen sijnde/want hi heeft sorge vā v.

Weest sober/waert/want v teghenpartide duuel gact **C**
om bruysschende als een leeuwre/souckende dye hij ver
sindē mach den welcken/vast int geloue sijnde/teghen
staet/wetende dat die selue tribulacien uwe broeder scap/
die inder werelt is/ghceeynt wordet.

Mer god vā alre gracie die ons doer **IESVM** Christi
gheroepen heeft/tot zijnder ewighe glorie/die moet v ee **D**
luttelken ghepijnt zijde vermaken/onder schone starcke

I. EPISTELE.

XXX vij

(en) beuestighen hem si glorie en ghebodt inder ewighe
heyt Amen.*

Ich heb v doer Siluanum uwe ghetrouwe broeder als
samen met veynich woerden geschreue vermanede en
betuygde dat dit die waarachtighe gracie gods is daer
ghij in staet. Die vergaderinghe die daer is in Babiloni
in deelachtich uwer verkiesinghen groet v en Marcus
ninen soen. Groet malcanderen met een tussinghe des
lests. † Vrede sy valscdye daer sijt in Christo IESV
Amen. † Heylige
ruse
† Gracie

Wier beghint die ander Epistel die de heyliche
Apostel Simie Peter geschreuen heeft.

Wat erste Capittel.

Simone Petrus

knecht en Apostel Jesu Christi
den ghenē die ene roseliken gelo
ue met ons vercrege hebbe doer
dye rechtuaerdichz ons gods en
des behouders Jesu Christi.

Die gracie en vrede moet v ver
menichsuldracht worden doer die kennisse Gods ende
Christi Jesu ons heeren.

Also als zy godlike cracht ons al gegeuen heeft dat tot
uen en Goddienslicheyt behoert doer die kennisse van
ien die ons gheroepē heeft doer die eygen glorie ende
macht doer welken ons die roselike en alder grootste
elofstemenissen gegeue zy op dz ghi doer dese worden sout
e deelachtich des godlike natuers ist dz ghi af vlyt van
ie vergaelichz die inde werelt is doer die begeerlicheyt.

S. PETERS

Mer ghi al vnaersticheyt daer toe doende/ soe dient in
 uwen geloue die doecht. in die doecht die wetenschap/ in
 wetenscap maticheyt/ en in maticheyt paciencia [weder
 om] in paciencia goddiensticheyt/ en in goddienstichz die
 broederlike liefde/ in die broederlike liefde die (ghemeen)
 liefde. Dese dingē als si bi v zyn en oueruloyen en maken
 v niet ledich/ noch te vergeefs werkende tot die kennisse
 ons heren I E S V Christus/ want die dese dingē niet bi en
 zyn/ die is blind en souckende dē wech met de hāt/ vergeten
 de dat hi van die oude sonde gereynicht was.

I sondigē Waer om broeders doet lieuer naersticheyt/ op dat ghi
 vast maect doer goede werckē v ropinge en schiesinge
 want ist dat ghi dit doet/ so en sult ghi nēmermeer trallē
 want aldus sal v oueruloedelic bedient worden die ingar
 int ewige rijk ons herē en behouders Jesu Christi.

Taberna
kel dat is.
lichaem Waer om ir en salt niet vergetē v te vermanē van deser
 al ist dat ghiyt weet/ en geuesticht sijt in die tegenwoerdi
 ge waerheyt. Nochtans ir acht dattet recht is/ v te wer
 kē doer die vermaninge/ alsoe lange als ir ben in dit taber
 nakel/ wāt ir weet dattet rots gheschien sal/ dat ir dese ta
 bernakel of setten sal/ als oec onse heer Jesus Christus
 mij te kennē gegeuē heeft/ en noch sal ic naersticheyt ge
 uē. op dat ghi na mij wt ganc moecht makē gehoerchge
 nisse deser dinghen.

Wi niet gheuolcht hebbende Fabelen niet const tsamē
 geset/ maken v rondich die cracht van onse heer Jesu Chri
 sti en die toeroemst/ mer wi hebben met onsen ogen aēge
 sien sijn heerlicheyt/ want hi hadde van god den vader ot
 fangen eer en glorie/ doe dus danigen stemme nederdael
 de tot hem/ van die grootmakende glorie. Dese is die mij

II. EPISTEL. LXX. vij

lieue sone/ in die welcke mi behaecht is hoort hem. LXX
 dese stemme hebbē wi gehoert nederdalende vanden he-
 mel doe wi tsamē waren met hem indē heyligen berghe

En wi hebben een vaster prophetelic woert/ den welcke
 ken als ghyt aenmerct als een licht openbarende is in eē
 duytere plaetse/ soe doet ghi recht ter tijt toe dat dē dach
 begint te lichten/ en den lichtdrager opgaet in uwe hertē
 Ist saer dat ghi dat eerst geweten hebt/ dat alle prophete-
 liche scriftuer niet en is van een eygen beduydenis/ want
 die prophete en is voertijts niet toegebrorcht met die wil-
 le des mensche/ mer die heylighe mensche goods gedreue
 sijnde vandē heyligen geest/ hebben gesproken.

¶ Dat. ij. Capittel

En daer hebbē oec geweest int volck valsche pro-
 pheten/ gelikewijs onder v sullen wesen valsche
 leraers/ die [heymeliken] inbrengē sullē scadelike serten/
 oec versakende den heer/ die haer geroft heeft god te we-
 sen/ verrijgende haer seluen die haestelike vdomenisse/ en
 veel sullen hoer vderiffenisse volgē/ doer welcke die werch
 des waerheys sal geblasphemiert worden/ en doer die
 gierichz met gemaecte sermoenē sullen se vā v comāscap-
 pen/ dē welcke toerdel nu ihs niet en touft/ en haer v-
 domenisse en slaept niet.

Want ist saer dat god niet ghespaert en heeft die enge-
 len die ghesondicht hadde/ mer heeft se met die kettenen
 des nachts of ghestoten in die helle/ ouergeseuert tottet
 oerdel behoudē te pinighen/ en hi en heeft niet gespaert
 de oude werelt/ mer den achtsten bode des rechtvaerdic-
 heys (te weten) Toe heeft hi bewaert/ die vloet ingeleyt geh. 7. a.
 sijnde in die werelt der godloosen/ en die steden Sodoma

S. PETERS

Gen. 19. r.

Domotra ghemaect synde tot affche/ heeft se veroerdelst/ met eē ōkeringe/ en hi heeft se gemaect eē exēpel die daer ongodlic doen sōdē/ en hi heeft dē rechtuaerdigē Lot h verlost/ die welcke verdruet worde vā die sondige (mēscē) doer dat onrecht en ōcuische cōuersacie/ wāt dē se recht uaerdich wesende vā ogē/ en ozē/ doe hi woende ond hoer so queldē hi alle dage die rechtuaerdige siele mē haer bōse werckē. Die here kan die goddiēstige verlossen vter tentatie/ en bewarē die onrechtuaerdige tot dē dach des oerdelis (om) te pinighen. ¶ Als meest dē genē die volcys volgēde wandelen in begeerlichz des beulerkenisse en versmaē heerscappie/ stout/ eygensinnich/ die welcke nē en ōt siē spiritich te spreke vā die in erē gestelt sijn/ na dien dat die Engēlē Gods die meerder sijn van sterchz en crachten niet en vdragē teghē hoer by den heere een quaet oerdel.

Num. 24. r.

Mer dese als onredelike beestē/ geborē nader natuer tot vāginge en vderffenis/ in tgeē die si nē en vstaē blasphemierende/ sullen in hoer vderffnisse vgaē/ werchdragēde vloen des vrechtuaerdichheits/ voer wellust achtende dz si tijtlyke weelde gebrukē moghē/ (welcke mēschen sijn) vleckē en besmettinghē/ oueruloedich in wellustē/ die welcke houere dē in haer dwalingē vbespottē/ hebbende ogē vol des ouerspeelsters/ en die nē en cōnē ophoudē vā te sondigē. lorchende (met eē aēs) die onstātuaestige sielen/ hebbēde oer eē hert geroet tot rouē/ vermaledide kinderē/ achterlatēde dē rechtē werch hebbē afgedwaelt/ geuolcht synde dē werch vā Balaā eē soen vā Bofoz/ die liefgehadt heeft vloē des vrechticheits/ mer hi is gestraft gheweest vā sijn vrechtuaerdichz. Dz stōme lastdragēde vier spreke nē mēscelike stēme vboedt die volchz des propheetis.

II. EPISTELE.

222. 10

Dese sijn fonteynē sond waterē en roockē die gedreue
wordē vā een cleyen storme den welckē den neuel der duy
sternisse [in d'ewichz] gheloude is. Wāt nademael dat sy
die seer houaerdige woerdē des ydelheys geroepē hebbē
so lockē si die menschen doer die begeerlichz des vleyschs
met die wellustichedē. dē genē die waerachtich werch ge
uolgē waren den genē die wandelē in dwalinghe als sy
haer vriheyt loefden na dz sy selue sijn knechte des xderf
senis. wāt die is hi eygē vandē welckē yemāt verwonne
is. Wāt ist saer nademael dat sy werch gelopē sijn van die
besmettenisse des werels doer die k. nisset des herē en
des behouders IESV Christus nochtās wed om gewē
telt sijnde in dese dingē wordē verwonne die leste sijn hoer
quā geworden dan die eerste want het hadde haer beter
geweest dat sy dē werch des rechtuaerdicheyts nzen had
dē geket dā na sijse bekēt hebbē af te kerē van dz heylige
gebot dz haer gegeuē is. Mer haer is gesriet datter plach
geseyt te wordē met eē waerachtige bispraec Den hōt is
weder om gecomē tot sijn selfs ouergewinge en die so ge
(is) gewassē en (is) weder om gecomē in haer vuylnis
se om te wentelen.

twelrich

tonē

pro. 26. 6.

¶ Dat derde Capittel.

Alder liefste mischciue ic v desen anderē brief in de
welcke ic v wecke vreyen herte doer xmanige op dz gy ge
dachtich sijt die woerdē die voer geseyt zyn vā de heylighe
prophetē en os gebots die daer zyn apostelē des herē en
des salichmakers.

Dat althēerst wetēde datter comē sullē in die leste dagē
bespotters die na hoer eygē begeertē wādelē en seggen
waer is die beloftenisse zjre toeroest. wāt van die tijt dz
die vads geslapē hebbē also bliuē als die vā tbeginfel

tof zijn

S. PETERS

Gen. 7.

Des creppinghe/wāt dat wetense willens niet/dat die hemelen en aerde voermaels geweest hebbē/vot den water en doer twater staende/doer dat woert **Goeds**. doer welken dese werelt die toe was is vergaen/ouer geuloeyt zij de met twater. **Mer** die hemelen en aerde die nu zij / sijn afset doer zijn selfs woert/en wordē bewaert den vier in dē dach des oerdelis/en verdoemenisse der onrechtuaerdi gemenschen.

Mer en laet v niet dit een dinck ontgaen ghi bemindē dat eenē dach by de heer is gelyc als dusent iaren/en dusent iare als eenē dach. **Dē** heer en toust niet/ die beloest heeft. als daer sommighe achtē die verlancheyt/maer hi is teghens ons lydt samich/als hi niet en wil dat yemāt vergaet/mer alle gader ontfangen tot penitencie/en den dach des heerē sal comē als een dief [inder nacht] inden welcke die hemelen sullen vergaen ghelyken een storm/en die [heete] elementen sullen ghesmolten worden vā hette/die aerde/en alle die werckē die in haer zij/sullē verbrant worden.

Des herē

Daer om als dese dingen nu al afgaen/hoedanich moer ghi wesen in heylighe conuersacien en goddiensticheyde verwachtēde en haestēde dē toeroemst vādē dacht goods doer welcke die hemelen ontfeken syndē sullen vergaen en die [heete] elementē smeltē vā die hette des vuers **Mer** wi verwachtē nieuwe hemelen en nieuwe aerde na zij belostenisse in welken die rechtuaerdichz woent.

Wac o ghi bemindē dese dingē verwachtēde weest naer stich/op dat ghi onbeuleert en suuer geuōdē moecht wordē van hē in vrede/en acht die lanckmoedichz ons heren **Jesu Christi** voer salichz/als oec onse lieue broeder **Pau**

lus/ na die wijsheyt die hem gegeuē is v geschreue heeft
oer byna in alle sine brieuen/ sprekende van dese dinghen
onder welcke zj sommige swaer om te verstaē die welke
die ongeleerde en onstantuastige swarē gelijc oerck dā
der schristuren/ tot haer selfs verdomenisse.

Daerom ghit beminde/ nademael dat ghi te voerē ver- † broche
maent sijt wart (v) op dat ghi niet te samen met die an-
derē quader dwalinge verleyt zijde/ valt van veygen stāt-
vasticheyt/ mer waest in die gracie en kennisse ons herē en
behouders Jesu Christi. Vem si glorie en nu en tot den
dach des ewichheys Amen.

hier begint die eerste Epistele/ die de heylige Apostel
Sinte Joannes gheschreuen heeft
¶ Dat eerste Capittel.

At vādē begin was

dat wy ghehoert hebben/ dat wi met
onse ogen gesien en doergesie hebbē/
en onse handē gehandelt hebben/ vā
twoert des leuēs En tleue is geopē-
baert/ ende wi hebbē gesien en ghe-
tuygent/ en prondigē v terwige leuen
twelc was bi dē vader en is ons gheopēbaert. Twelc wi
ghesien en gehoert hebbē (dat) prondighen wi v op dat
ghi oer met ons geselschap hebt/ en onse geselschap si met
dē vader. en sinē soen Jesu Christo. En dit schreue wi v
op dat ghi v verblift ende dat uwe blijfchap vol si.

En dit is die boetschap/ die wi wt hē gehoert hebben/ en
wi vercundighē v dat God het licht is/ en duyfsternisse en

S. IOANNES

is in hem niet. Ist dat wi seggē dat wi geselschap met hem hebben/ en wi in duyfternisse wandelen/ so liegē wi en en doende waerheyt niet. Ist dat wi int licht wandelē/ gelike hi int licht is/ soe hebbē wi geselschap onder malcanderen en ibloet IESV Christus zyn soens reynicht ons van alle sonden.

Ist dat wi seggē/ wi en hebbē geē sonde/ so bedriegē wi ons seluē/ en die waerheyt en is in os niet. Ist dat wi onse sonden belidē/ hi is getrou en rechtuaerdich/ op dat hij onse sonden ons vergeeft/ en reynighet ons vā alle onrechticheyt. Ist dat wi seggen/ wi en hebbē niet ghesondicht/ soe maken wi hem loghenachtich/ ende zyn woert en is in ons niet.

¶ Dat. ij. Capittel. ✠

WIn kinderkins/ diu scriue ic v/ op dz ghi niet en sondicht/ en ist datter yemant ghesondicht heeft/ soe hebben wi een voerspraker bidē vader (te weten) Iesum Christum dē rechtuaerdigē. En hi is die soeninge voer onse sondē/ en niet voer onse (sondē) alleē/ mer oec voer alle des werelts (sonde) en daer doer weten wi/ dat wi hem gekēt hebbē/ ist dat wi zyn geboden onderhouden. Die daer seyt ic heb t hem gekēt/ en hi en onderhoudt sine geboden niet/ die is logenachtich/ en in hem en is die waerheyt nē. Mer die zyn woert onderhoudt/ voerwaer/ die waerheyt Gods is in hem volmaect. Daer doer weten wi/ dat wi in hem zyn/ die daer seyt/ dat hi in hem blyft/ die behoert self oec te wandelen/ geliken hi gewandelt heeft.

Alder liefste/ ic schriue v niet een nieu gebot/ mer eē oudt gebot/ welck ghi van beginfel gehadt hebt/ ende tgebot is twoozt dat ghi gehoert hebt. Weder om scri

ue ic v een nieuwt ghebot / welck waerachtich is in hem
 dat selue is oec waerachtich in v want die duyternissen
 zy verbi ghegaen / en t waerachtige licht / lichtet nu. *

Die seyt dat hi int licht is / en benidet sine broeder / dy is
 tot noch toe in duyternissen. Die zijn broeder lief heeft
 die blijft int licht / en scandalizacie en is in hem niet. Mer
 die zijn broeder hatet / die is in duyternisse / en hi wandelt
 in duyternis / en hi en weet niet waer dat hi henē ghact
 wāt de duyternis heeft sijn ogē verblint.

Ich schreue v kinderē / dat die sondē v verghēue worden
 om sine naē. Ich schreue v (als) vaders / wāt ghi hē gekēt
 hebt / die vānt beginsel was Ich schreue v (als) iongelin-
 gē / wāt ghi dien quade vromē hebt. Ich schreue v (als)
 kinderē / wāt ghi dē vader bekēt hebt. Ic heb v geschreue
 (als) vaders / wāt ghi hē gekēt hebt / die vānt beginsel is
 Ic heb v geschreue (als) iongelin- gē / wāt ghi stert syt / en
 woert Gode's blijft in v / ende ghi hebt dien quaden ver-
 wonnen.

En hebt die werelt niet lief / noch tgeē dat in die werelt
 is. Ist dat yemāt de werelt lief heeft / die liefste des vaders
 en is in hem niet. Wāt al dat in die werelt is / geliken be-
 geerlichēyt des vleyschs / en begerlichēyt der oghe / en
 hoerhmoedichēyt des leuens. en is niet wt dē vader / mer
 wt de werelt. Ende de werelt vergaet ende hoer begheer
 lichz / mer die den wille Gode's doet / blijft inder ewichz.

Kinderen het is die laetste tijt / en ghelijc ghi ghehoert
 hebt / dat Antichrist comen sal. Der hebben oec nu veel
 Antichristen begonnen te wesen / waer wt wy weten dat
 het die laetste tijt is. Sy sijn wt ons gheromen / mer sy
 en waren wt ons niet.

Want hadden sy wt ons

des leuens
 of d' goe-
 dē of rijcs
 domme

S. IOANNES

ghewoest/si souden sekerlic by ons ghebleuē hebbē. Mer op dat si openbaer souden worden/dat si niet alle wt ons en sijn. D

Mer ghi hebt die saluinghe van dien heylighē (geest) en ghij wetet alle. Ic en heb v niet ghescreuen also die de waerheyt niet en weet. Mer als dese wetende sijn. En wāt alle loghen niet en is wt die waerheyt. Wie isser lo ghenachtich/dan die gheen die versaerkt dat IESVS is Christus. Dese is Antichristus/die den vader en dē soen versaert. So wie den soen versaert/dese en heeft oer dē va der niet die den soen belijdt / die heeft den vader. Daer om/dat ghi vā tbeghinsel ghehoert hebt/latet in v bliuen. Jt dattet in v bliuet/dat ghi van tbeghinsel ghe hoert hebt/so sult ghi oer inden soen/en vader bliuē En dit is dyc belofenis/welken hi selue ons beloeft heeft/ tewighelēuen.

Christus
dat is dyc
gesalft is

saluinge
dat is die
heylighe
gheest

Dit heb ic v ghescreuen vanden ghenē die v verleyden. En die saluinghe/die ghi van hem ontfangē hebt/ blijft in v En ghi en hebt niet van node/dat v yemāt leert/mer gheliken die saluinghe self v van als leert/en tis warach tich/en ten is geen loghen En gheliken si v geleert heeft blijft daer in. En nu kinderkens blijft daer in/op dat wy betrouwē hebbē/als hi openbaert/en niet geschaemt en worden van hem in sijn toeroemst Weet ghi dat hi recht uaerdich is/so weet dat alle die rechtuaerdicheit doet/die is wt hem geboren. ¶ Dat. iij. Capittel.

Set/hoedanigen liefste ons die vader gegeuē heeft Sop dz wi kinderē Gods genoet soudē wordē. Daer om en kent v die werelt niet/wāt si hem niet ghekent en heeft. Alder liefste/nu sijn wi kinderen Gods/en noch A

I. EPISTELE. 222. xij.

en ist niet gheopenbaert dat wi wesen sullen. En wi weten ist dattet openbaert/ so sullen wy hem ghelyc wesen want wi sullen hem sien als hij is. En alle die dese hoep in hem hebbē die reynicht hem seluen/ ghelycken hi oer t heyliche treyn is. Al die sonde doet/ die selue doet oer ongherechtigheyt/ en die sonde is ongerechtigh. En ghi weet dat hij gheopenbaert heeft/ op dat hij t onse sonden werch nemē t de sonde/ en in hem en is gheen sonde. Al dye in hem blijft die en sondicht niet. Al die daer sondicht/ en heeft hē nyet ghesien/ en niet ghekent.

Kinderen laet v niemant verleyden/ die rechtuaerdich doet/ die is rechtuaerdich/ gheliken hij oer rechtuaerdich is/ die sonde doet/ is wt den duuel/ wāt die duuel sondicht vant beghinself. Daer toe heeft die soen Gods gheopenbaert/ op dat hi de wercken des duuels losch soude makē. Al die wt God ghebozen is/ en doet geen sonde/ want zj zj saet dz saet blijft in hem/ en hi en mach niet sondigen/ wāt hi wt is Gods god ghebozen is/ daer in zijn die kinderen Gods/ en die saet kinderē des duuels/ openbaer alle die t de rechtuaerdich tuz recht niet en doet/ en is wt god niet/ ende die zijn broeder nyet uerdich lief en heeft. en is

Want dit is die bootscappinge/ die gi vant beginself gehoert hebt/ op dat ghi malcander lief hebt. Niet als Cain die wt dien quade was/ en heeft zijn broeder gedoot. En waer om heeft hi hem gedoot/ wāt zijn werke quact waren/ mer sijns broeders wercken rechtuaerdich. En verwondert niet mijn broeders/ ist dat v die werelt haet. Wi weten/ dat wi ouer gewoert zj vāden doot tottet leue wāt wi die broeders lief hebbē/ Die dē broeder niet lief en heeft/ blijft indē doot. Al die sijn broeder haet/ is een doot.

I. EPISTELE.

222. xlij

men is/en is niet wt god. En dit is [die gheest] van An-
thristus/daer ghi af gehoert hebt/dat hi comē sal en hij
is nu thans inde werelt.

Kinderkens/ghi zijt wt god/en ghi hebt hoer verwon-
nē/wāt hi meerder is/die in v is/dan die inde werelt (is)
Si zijn wt de werelt/daer om spreken si wt dye werelt/
en de werelt hoert (na) hoer. Wi zijn wt god. Die god
kent/hoert (na) ons/die wt god niet en is/en hoert (na)
ons niet. Daer doer kennē wi dē gheest des waerheytis/
en dē geest des dwalings.

Alder liefste/lact wy malcander lief hebben/wāt dye
liefte is wt god. Alle die lief heeft/is wt god gheborē/en
hij kent god/die niet lief en heeft/en kent god n3. † wāt
god is de liefste. Daer in heeft goods liefte in ons geopē
baert/dat god zijn enighe ghebozen soen inde werelt ge-
sonden heeft/op dat wy doer hem leuen souden. Daer in
is de liefste/niet dat wy god lief ghehadt hebbe/maer dat
hi ons lief gehadt heeft/en heeft zijn soen gesondē (tot)
een versoeninge voer onse sondē.

Alder liefste/heeft God ons alsoe lief ghehadt/soe be-
hozen wy malcander oer lief te hebben. Niemand heeft
God oeyt ghesien. Ist dat wi malcander lief hebben/soe
blijft god in ons/en sijn liefte is in ons volmaect. Daer
wt weten wi/dat wy in hem bliuen/en hij in ons/want
hi ons vā zj heulighen geest gegeue heeft. En wi heb-
bent gesien/en ghetuygent/dat die vader heeft den soen
ghesondē (tot een) salichmaker der wereltis. Soe wie be-
lydet/dat Jesus de soen goods is. god blijft in hem/en hi
in god. En wy hebben bekent/en hebben gheloeft dy
liefte die god in ons heeft.

S. IOANNES

God is die liefste en die in de liefde blijft/ blijft in God/ en god in hē/ daer in is de liefde **GODS** in ons volmaect op dat wi betrouwen hebben souden inden dach des oer dels/ wāt gheliken hi is so zj wy oer inde werelt. Vrees en is inde liefde niet/ maer die volmaecte liefde worpt dye vreesse buyten/ wāt die vreesse heeft pijnlicheyt. Mer dye vrees en is niet volmaect inde liefde.

God

Wi hebbē hem lief/ wāt hi ons eerst lief gehad heeft Seyter yemant ic heb God lief/ en bemidet zijn broeder/ die is logenachtich/ wāt die zj broeder niet lief en heeft/ welckē hi gesien heeft/ hoe mach hi god lief hebbē dyē hi niet ghesien en heeft. En dit ghebot hebbē wi vāt hem/ op dat die god lief heeft/ oer zj broeder lief heeft. *

God

¶ Dat. v. Capittel.

Alle die geloeft dat Jesus is Christus/ is wt God **A** geboren. En alle die lief heeft den genē die voert/ gebrocht heeft/ heeft oer lief den genē die wt hē ghebodē is. Daer in kennē wi dz wi die kinderē **GODS** lief hebbē/ als wi god lief hebbē/ en zijn geboden onderhoude/ wāt dit is de liefde goods/ op dat wij zijn gheboden houdē/ en zj geboden en zijn niet swaer. * Want al dat wt god geboden is/ dat verwint dē werelt/ en dit is die victorie die dē werelt verwint/ onse geloef. Wie isser die dē werlt ver wint/ dan die geloeft dat Jesus is die sone **GODS**.

Christus

Dit is (hi) die doer twater en bloet gheromē is. Jesus Christus/ niet alleen doer twater/ maer doert water en bloet. En de geest ist/ die daer ghetuycht/ wāt de gheest is die waerheyt/ wāt die zijnder dye getuych genē wten hemel/ de vader/ twoert/ en die heylige geest/ en dese drie zijn een. En drie zijnder die ghetuych geuen inder aerde

I. EPISTELE

222^{xiij.}

De gheest/en twater/en tbloet/en dese drie sijn een. Ist dz
wi tghetuych der menschen ontfangen/tgetuych goods
is meerder/wat dat is tghetuych gods twele meerder
is. doer welcke hi getuycht heeft van sine soen. Die inde
soen goods geloeft/die heeftet ghetuych goods in hem
seluen. * Die tGod niet en gheloeft/die heeft hem loge tden soen
nachtich ghemaect/wat hi niet ghelooft en heeft in tge
tuych/dat god vā sine soen getuycht heeft. En dit is tge
tuych/dat god ons tewighe leue gegene heeft/en dit le
uen is in zijn soen. Die den soen goods heeft/ heeftet le
uen/dye den soen Goods nyet en heeft/en heeftet leuen
niet.

Dit heb ic v ghescreuen/ghij dye gheloeft inden naem
des soen goods/op dat ghij weet/dat ghi tewighe leuen
hebt [en op dat ghi gheloeft inde naem des soen goods]
En dit is tbetrouwen/dat wi bi t hem hebbē/dat ist dzwi t god
yet begheren na mē wil/so hoert hi ons. En weten wi
dat hi ons hoert/wat wi begheren/soe weten wi/dat wi
begheerten hebbē/die wi van hem gebedē hebbē.

Ist dat yemāt zj broeder siet sondighen/een sonde nyet
totter doot/die sal begheren/en sal hem tleuen gene/den
ghenē die sondighen niet totten doot. Daer is een sonde
totter doot/daer voer en seg ic niet dat ghi bidden sult. Al
le orechticheyt is sonde/daer is eē sonde niet totter doot/
Wi weten/dat al die wt god ghebozen is/en sondicht nē
Mer die wt god voert ghebrocht is/die behout hē seluen
en die quade en raert hem niet.

Wi weten/dat wi wt god zjn/ende alle de werelt is in
tquade gestelt. En wi weten/dat die soen goods gecome
is/en heeft ons verstant gegene/op dat wi hem kennen

P. 2

S. IOANNES. II.

souden die warachtich is/en wij zijn inden warachtigē
in sinē se[n] IESV Chzisto] dese is warachtich god/en
ewighe leuen. Kinder wacht v vandē beeldē.

¶ Hier beghint die ander Epistel van
Sinte Joannes.

In ouder dē wtuer

roten vtouwe en hoer kinderē die ick
lief hebbe/inde waerheyt/en n[ic]ht alkeē
ic mer oec al die dē waerh[ic] gekēt heb
bē/ om die waerheit die in v blyft/en
met ons wesen sal inder ewichz.

Met ons sal wesen gracie/barm-
herticheyt/vrede van God den vader/en vanden here Je-
su Chzisto/den soen des vaders inde waerheyt en liefste.

¶ Ic heb seer verblijdt gheweest dat ic geuondē heb van
v kinderen/ inde waerheyt wandelende/ghelike wi t ghe-
bot ontfangē hebbē vandē vader. En nu bid ic v vtouwe/
niet als een nieuwe ghebodt schijne ic v mer dat wi vant
beginsel gehadt hebbē/op dat wi malcander lief hebben
En dit is de liefste/op dat wi wandelen na zij ghebodt.

Dit ist gebodt/geliken ghi vant beginsel gehoert hebt
op dat ghi daer in wādelt/wāter veel verleyders inde we-
relt gheromē zijn/die niet en belyden dat IESVS Chri-
stus inden vleyschtromen sal (ten oerdel) Dese is de ver-
leyder/en Antichrist. Siet op v seluen/op dat wy niet en
verliesen dat wi gewrocht hebbē/mer op dat wi een vol-
le loen ontfanghen Al die daer ouertredet/en n[ic]ht en blyft

fofi

t gecomē
is

ENDE: III. EPISTELE

¶¶¶

in Christus leeringe/en heeft God niet/die in Christus leeringhe blijft/dese heeft den vader/en de soen.

Laemter yemant tot v/en dese leeringhe niet en brengt en ontfanck hem niet in huyse/en en groet hem n̄/wat die hem groetet/die deelt mede zijn quade werckē liet ic hebt v voersept/op dz gi niet beschacmt en wort inden dach des heeren/wat ic v veelte schreuen had: des so en heb ick niet willen (doen) doer een reduse en int Mer ic hoop dat ic tot v comē sal/en mont teghen mont spreken/op dat onse blijscap veruol si v suslers kindere die wuercroen (is) groet v. Gracie si met v Amē.

¶ Hier is voleynt Sinte Joannes anderde Epistel.

¶ Hier begint die derde Epistel/die Sinte Joannes gheschreuen heeft.

Te ouder Gaioden

lieuen. dien ick lief heb inde waerheyt (Mijn) lieue. Ick begeer op dattet v in allen wel gaet/en ghesont si ghelijken v siele weluaert/want ick heb seer verblift geweest als die brodere quamen/en dinē waerheyt ghetuych gauen/ghelycken ghi inde waerheyt wandelt. Ick en heb gheen meerder blijscap/ dan dat ic hore/dat mijn kinderen wandelē in de waerheyt.

Alh lieffte/gi doet trouwelic wat gi an die bescide doet

DIE EPISTEL E.

eñ vteemden/die uwe liefste getuych gegeue hebbe/ voer
die vergaderinge/welcken ghi wel doen sult/ist dat ghi
(hoer)waerdelic geleyt(voer)god/want si voer sine nae
ghereyft zijn/niet ontfangende vā de heydens.Daer be-
hoeren wi als vdanighe te ontfangē/op dat wi medewer-
kers zijn/den waerheyt.

Isoude bi Irt heb(tot)de vergaderinge geschreue. Mer die Dio-
auontuer trephes die de opperste in hoer wesen wil/ en ontfant **C**
de vergade os niet. Daer om ist dat ic comē sal/soe sal ic zijn werckē
ringe ge- te kennē gheue/die hi doet/met quade woerdē tegen ons
schreuen snappēde/eñ hier niet mede te vrede zyde/hi en ontfant
hebbē self die broeders niet/eñ diese ontfangē willen/ verbiet hi
eñ wortpt(hoer)wte vergaderinghe.

Lieue (broeder)en volcht niet dat quaet is/mer dz goet
is.Die wel doet/is wt god/mer die qualic doet/en siet god **D**
niet.Demetrio is vā alle(mēschen)getuych ghegheuen
eñ vande waerheyt selue.Eñ wi gheue oer ghetuych/eñ
ghi weet/dat onse ghetuychnis warachtich is. Ic hadde
veel te schziuen/mer icken wil v niet met inck eñ penne
schziuen.Mer ic hoep dat ic v roets sien sal/eñ wi sullen
mont teghen mont spraken. Vrede si v.De vrienden groe-
ten v.Groet die vrienden by namen.

¶ Hier zijn voleynt die Epistelen van
Sinte Joannes.

¶ Hier beghint die Epistele/die de heylige Apostel
Sinte Judas geschreuen heeft.

Iudas een knecht

IESU Christi een broeder vā Ja-
cobus (schrijft) dē genē die in god
dē vader geheyligh zyn en in Jesu
Christo behoudē zyn dē geroepen
barmherticheit en vrede en liefste
moet v vermeret wordē.

Lieue (broeders) als ic alle naersticheit heb gedaē (om)
tot v te schriue vande gemē salicheit so ben ic gedwon-
gen tot v te schriue biddende op dat ghi met uwe arbe-
den helpt dē gheloeft dat den heyligen eens ghegeue is
Wantter zyn sommighe godlose menschen heymelic in
gheromen die te voren beschreuen waren tot dat oerdel
die onser gods gracie ouerbrenghē tot (hoer) oncruyshz.
En god die alleen de heer is en onsen heer Jesum Christum
stum versaken sij.

En ic wil v vermanē als ghi dat eens weet dē de heer
na dat hi volc wt Egypten behoudē hadde so heeft hi
weder om den ghenē die niet en gheloeft dē verdorue en
dat de engelen die hoer oerspronc niet behoudē en hadde
mer verlietē hoer huysinghe heeft hi behouden tottet oer-
del vā dien groten dach met ewighen bandē onder dye
duysternis.

Gheliken Sodoma en Gomorra en die onligghende
steden welcke in gheliker maniere mē hoer in oncruyshz
besmet waren en hebbē na gheuolcht tezeemde vleysch
en zyn (tot) een exempel voerghefet de pijn vant ewige
vuer pē lidēde en desgelijc dese dromers beulckē (hoer)
vleysch en de heerē verachten si teghen die in macht ge-

2. Petri. 2.

oncruihsz

dz is broe

droncken

scap ende

weeldichz

nūc. 14.

2. pet. 2.

geē. 19.

dromers

of die mē

dromē be

drogē of

bespot zyn

DIE EPISTELE.

stelt sijn blasphemeren si.

Mer Michael die opperste engel doe hi teghen den du-
uel twistende disputeerde van lichaē Moysi en dorst hy
toerdel des blasphemij's hem niet oplegghē mer hi seide
de heer moet v straffen. Mer dese dat si niet en kenne dat D
blasphemeren si ende dat sy natuerlic als onredelike die-

Gen .4.

Nlue .24.

Nlue .16.

wotgestot

zet. dat is

tot allezō

den ouer

gegeue.

ren weten/daer in wordē sy verdoen. Woe hoer/si sijn
den werch van Lain inghegaen/ende metten bedroch des
loens daer Balaam doer bedrogē is gheweest sijn sy wt-
gheslozt/ende sy sijn verdoen in die teghensprekinghe
van Lore.

Dese sijn vserckē onder v liefden/onder hoer werscappē
de/sonder yemants vrese/na hoer eyghen sin ende wil le-
uende/wolcken sonder water/die vande winden onghē-
raeyt wordē/bomen indē ourpt verdoerende/ onuricht-
baer/verstoruen/ende wtgeroeyt/wilde goluen des zees/
hoer eyghen schanden wetschuymende/draelende sterren
den welcken de schemeringe des duysteris inder ewic-
heyt ghehouden is.

Ende Enoch de seuende van Adā heeft dese (mensche) E
te vorē ghepzoepheteert/segghende. Siet/de heer is gero-
men in sijn heylighe duyfenden/op dat hi oerdel doe sou-
de teghen alle (menschen) en straffen al hoer godlose vā
al hoer wercken/die sy ongoddienstelic bedreuen hebben

Wonderē ende van alle herde (dinghen) die de ongoddienstige son-
de.etc. of darenteghen hem (te weten god) ghesproken hebben.

Houdē de Dese sijn murmureerders/slaghers/na hoer begeerlic
hoer nae hebben waanderende/en hoer mont spreect houaerdighe
dz de per- (woerden) verwoonderende de personagien om profijt
sonen zy willen. Mer ghi lieue (broeders) weest ghedachtich der

VAN S. IVDAS LXX xvij.

E woerdē die voermaels gheseyt sijn vandē apostelen ons
heren IESV Chisti dat sy ons gesept hebbē datter inde
laetste tijt souden besponers sijn die na hoer ongoddien
stighe begeerlicheyden wandren. Dit sijnse die verschey
dinghe maken sinneliken gheen geest hebbende. 2. Tim. 3.
2. Pet. 2.

Mer ghi (mijn) leuen v seluen op onsen alder heyligha
sten gheloeftimmerende doer den heylighen geest biddē
de behoudet malcander in die liefste Woods/verwachten
de de barmherticheyt ons herē IESV Chisti tottet ewi
ghe leuen. Ende deser onsermit als ghi onderscheydet
mer ghene (anderen) maect in vrese salich/wel den brant
ruckende/hatende oer den beuselē roe die wtet vleisch is.

G Ende den ghenen die hoer mach behouden vā son
den/ende stellen inde tegenwoerdicheyt sijn
der glorie/onstraffelic/met vzoekder
den God/die alleen wijs is/on
se salichmaker/sy glorie
en groetmakinge
ende ghebot
ende macht/ende
nu ende tot allen tijden.
Amen. gebot. of
een rijk.

Mer eyndet Sinte Judas Epistole.

Mer na volcht dat bouck der heymeliker opēba
ringhē van Sinte Joannes/Dwelc Apoca
lipsis ghenoeemt wort

Mer eerste Capittel

De openbaringe

vā dese

Die Ihesu Christi/ de welcke hem God heeft
 ghegeuen/ op dat hi soude openbaer-
 lic maken sinē knechtē/ welcke dingē
 is van node geringe te geschien/ wā-
 neer hij doer dē enghel zj knecht
 Joanni zjn ghebot ghesonnē hadde
 die welcke heeft getuych gegeuē dē woert goode/ en ghe-
 tuychnis Iesu Christi/ en de dīgē die hi heeft gesie Salich
 is hi/ die welcke leest en hoert die woerdē des prophētie
 en onthoufē die daer in gescreuē staē/ wāt die tijt is nabī
 Joannes den seuē vergaderingē/ welcke zjn in Asia. **E**
 nade si met v en vrede/ vande gheen/ die welcke is/ en die
 was/ en die comē sal en vande seuē gheestē/ welcke zj in
 tegenwoerdicheyt sijns stoels. En van Iesu Christo/ die
 welcke is een trou getuych/ die eerste geborē der dooden/
 en een opperste der coningē des aerde/ en die gheen welc-
 ke ons heeft lief gehad/ en heeft ons gewasschē vā onse
 sondē doer zjn blaet. ✠ en heeft ons god en sijn vader
 gemaect coninghē en priesterē Lof si hem en heerschap
 pie/ vander ewichheyt totter ewichheyt Amen.

Siet hi comt met die wolckē/ en alle oge sal hem sie/ en
 Alpha en die hem last angedaen hebbē En alle gheslachtē des aer-
 dē/ is de de/ sullē hoer seluen beschreyen op hē/ oec Amen. **C**
 eerste en **I**c bē alpha en **O**/ beginsel en eynde/ seyt die heer/ god
 leeste let/ welcke die is/ en die was/ en die comē sal almachtich.
 ter vant **I**c Joānes vbroeder/ en deelachtich in lastichz/ en rijt/
 grische hz/ en lisaemichz in Christo Iesu/ ic heb geweest in een-
 a b c eylant/ dat welcke wort genōt Patmos/ o woert goode

OPENBARINGHE. 227 LXX. viij.

en getuychnis Jesu Christi. Ic heb geweest in dē gheest
op dē heere dach/ en ic heb gehoert na mi eē groot geluyt
als eē blasuyn/ seggēde [Ic bē Alpha en Ω/ die eerste en
de leste] Dat gi siet/ scriftet int bouc/ en sentet dē seuē voga-
deringē/ welcke zj in Asia Epheso/ en Smyrne/ en Perga-
mo/ en Thyatire en Sardis en Philadelphie/ en Laodice
En ic heb mi oghēkeert/ om te sien die stem die met mi
sprac. En omgekeert wesende/ heb ic gesiē seuē goudē cā-
delarē/ en int middel d goudē candelarē (eē) gelijs die soen
des mensche/ gecleet wesende met eē cleet/ tot die voete toe
streckēde/ en voer opgescort wesende in z eē goude zoē tot
tē borste toe Mer zj hooft en zj haer warē blinckēde als
witte wolfe/ en als snee/ En sijn ogē als eē vlā des viers
en zj voeten waren/ ghelijc een seer blinckende Libanus libanus
berneēde als in eē scoersteen. En zj stem/ als eē stem van is een ro-
veel wateren/ en hi hadde in zj rechter hāt seuē sterre/ en stel boem
wt zj mont ginc een swaert scharp gemaect wesende an wassrēde
beydē cantē/ en zj aēlsicht schijnt/ als die son in haer cracht op eē ber-
ge.
En wāneer ic hē sach/ heb ick geuallen an zj voete/ als
die gheē die doot is. En hi heeft gheleyt zj rechter hāt op
mi seggēde mi. En wilt niet vreesen. ic bē die eerste en de
leste/ en die leeft/ En ic heb doot geweest/ en siet ic ben le-
uende vā ewichēyt totter ewichēz/ en ic heb die slotelē der
hellē en des doots Daer o scrift die dingē die gi gesiē hebt
en dier noch zj/ en die na dese dingē moete gheschien Die
vholē hz der seuē sterre die ghi gesiē hebt/ in mi rechter
hāt/ en die seuē goudē cādelarē. Die seuē sterren/ zj die se-
uē engelē d seuē voga deringē/ en die seuē cādelarē welcke
ghi gesien hebt/ zj die seuē vergaderinghen.

¶ Dat. ij. Capittel.

S. IOANNES.

Schrijft den engel des vergaderinge vā Epheso. Dit
seyt hi/ die welcke hout in zj rechter hant die seuē
sterre/ de welcke waēcht int middel d̄ seuē goudē candelarē
Ic weet v̄ werckē/ en̄ arbeyt/ en̄ v̄ lijtsaemheyt/ en̄ dat gy
die quade niet en moecht t̄drage/ en̄ ghi hebt hoer onder
socht/ welcke seggē hoer te wesen Apolē/ en̄ sy sijns n̄
en̄ ghi hebt hoer geuondē logenachtich [en̄ ghi heb se ge
doot] en̄ ghi hebt lijtsaemheyt en̄ ghi hebt t̄drage
ouermits minē naem/ en̄ ghi en sijt niet geflaunt. Mer ik
heb tegens v̄ wemich dat ghi platen hebt die alder eer
ste liefte. Daer om weest gedachtich vā waer ghi geuallē
syt/ en̄ doet penitentie/ en̄ doet die eerste werckē. Ist an̄ o
ic sal v̄ [geringhe] comē/ en̄ ic sal versettē v̄ candelac van
haer plaats ten waer dat ghi v̄ijs worde. Mer dat hebt
ghi/ want ghi hebt gehaet die werckē der nicolayē/ welc
ke ic oer gehaet heb. Die oeren heeft laet hi hore/ wat d̄
geest seyt dē vergaderinge. Ic sal geuen die daer verwin
nēde is/ te eten van dat hout des seuē/ welcke is int mid
del des paradys goods.

En̄ schrijft den engel des vergaderinge vā Smyrne. Dit
seyt die eerste en̄ leste/ die welcke doot heeft geweest en̄ hi
leest. Ic weet [v̄ werckē] en̄ laestichheyt en̄ armoede/ mer
ghi sijt ryc/ en̄ hoer blaphemie/ die hoer nomen Jodē te
wesen/ en̄ zj̄s niet. Mer si zj̄ een vergaderinghe des du
uels. Lict deser dingē en̄ ōtsiet/ welcke ghi sult lidē. Siet
de duuel sal sendē sommige wt v̄ indē karker/ op dat ghi
sult mogē aēgeuorhtē wordē/ en̄ gy sult hebbē lastichz vā
thien dagē. Weest trou totter doot toe/ en̄ ic sal v̄ gheuen
de croen des seuē. Die eē oer heeft [o te hore] laet hi hore
wat de geest seyt dē vergaderinge. Die v̄winne sal/ die en̄
sal n̄ gequest wordē vanden anderen doot.

† gy wot
ghicblas=
phemee
vā de geē

OPENBARINGHE. LXX. vij.

En scrift dē engel des vergaderinghe vā Pergamo. Dit
 seyt [de heer] welcke heeft eē swaert scarp wesende an bey
 dē canten. Ic weet [vwercke en] waer ghi woet/waer de
 stoel is des diuels/en ghi hout minē naē en ghi en hebt
 mij geloof n̄ versuert **E**n int minē dagē is Antipas mij dien
 getrou getuych/welcke hi v̄ is dootgeslaghē/daer die diu-
 uel is woonēde. **M**er ic heb weynich tegē v̄ wāt ghi hebt
 aldaer die onderhoude z̄ die leringe van Balaā/welcke
 leerde scande te sendē in Balac/voer die kinder vā Isra-
 el te eten [vant tgeē welcke dē beelde worde opgeoffert]
 en ouerspel te doen/alsoe hebt ghi dē ghenē die onderhou-
 dede z̄ die leringe der Nicolaytē [welcke ic heb gehaet] en
 keert wed metter hertē/andso sal ic v̄ comē geringe/en
 sal met hoer verhtē/mettet swaert mijns monts **D**ie heeft
 eē oer/laet hi hore wat die geest seyt dē vergaderinge **I**ck
 sal gheuen die daer veruint te eeten wt verholen hemels
 broot/en ic sal hē geue eē blinkēde steen/en in dese steen
 ghescrenē eē nieuwe naē/welck niemant en weet/dan diese
 onant. **E**n scrift dē engel des vergaderinge vā Thyra-
 tire. Dit seyt die soē gods/welcke heeft oghē als eē vlam
 des vuers/en z̄ voete z̄ gelijk eē seer blinkēde Lyba-
 nus **I**c kē vwercke/en de lieste en diest/en geloef/en v̄ lijd
 amichz en vwercke/en die leste meer dan die eerste **M**er
 ck heb een weynich tegē v̄/want ghi toelaet die vrouwe
 Jezabel/welcke seyt dat se een propheet is/en welck oeck
 leert ende verleyt mijn knechten ouerspel te doen/ende te
 eten vant gheen dāden as goden gheoffert wert. **E**n ick
 heb haer een tijt ghegheuen/op dat sy soude haer hert we-
 rom keeren van haer ouerspel/norh en is sy n̄ tot hoer
 eluē gheromen. **S**iet ick sende haer int bedde/ende d̄ye te
 wē heeft met haer in ouerspel sullen wesen in d̄ye alder

S. IOANNES.

grootste lasticheit/ten waer datse berou hadde van hare
 wercken/en ic sal haer kinderē te niet doen mettē doot/en
 alle die vergaderinghe sullen weten/dat ic ben die gheen
 die daer ondersouckende is die nierē en hertē/en ic sal een
 yeghelic van v gheue na harē werckē.

Mer ic segghe v/en ander die te Lhyatire sijn/also wie
 niet en heeft dese leeringhe/en die niet ghekent en hebbē
 die diepheden des duuels/ghelikerwijs si segghen/ic en
 sal op v anders geen last senden/nochtās dat gheen dat
 ghi hebt/hout dz/totter tijt toe dat ic sal comē. En die sal
 verwinnē/en sal bewaren tottē eynde toe mijn wercken
 dien sal ic gheue macht ouer die heydenē/en hi sal haer re
 geren met een yserē roede/en si sullen ghebroken wordē
 als vaten des pottēbakers/en als ic heb ontfanghē van
 mijn vader/en ic sal hem gheue die moztghen sterre. Die
 gheen die een oer heeft/laet hy horen/wat die geest seyt
 den vergaderinge.

¶ Dat. iij. Capittel.

Ende schryft dē Enghele des vergaderings/welcke
 is (in) Sardis Dit seyt hi welcke heeft seuen geestē
 goods/en seuen sterre. Ic weet v werckē/wāt ghij hebt
 die naem dat ghi leeft/en ghi sijt doot. Weest wakende
 en sterre maect and dingē die daer souldē vergaē wāt ic en
 heb v werckē niet geuondē vol wesende voer mijn God
 Daer om hebt in v hert/hoe dat ghijt hebt ontfangē/en
 gehort/en oderhoutet/en keert wed metter hertē. Dair
 om ist saer dat ghij niet en sult vrakē/ic sal comē tot v als
 een dief/en ghi suliet niet wetē/op wat vze ick sal comen
 tot v. Ghi hebt weynich namē en Sardis/die haer cle
 derē niet en hebben besmet/en si sullen met mi wandelen
 in witten(cleederen)Want si sijnt waerdich. Die gheen

fin

OPENBARINGHE. 222. xx.

Die verwint die sal also met witte clederen geseet we-
dē/ēn ic en sal zj naem niet wt doen/wtet boec des leuens
ēn sal zj naem beliden voer mijn vader/ēn voer zj enge-
len. Die een oer heeft/laet hi hoerē/wat dyc gheest seyt dē
vergaderinge.

En schrijft den engel des vergaderinghe van Phila-
delphie. Dit seyt die heyligh (is) ende warachtich/welck
heeft Davids slotel/welcke op doet en niemāt en sluter/
hi sluyt/en niemāt en doet daer op. Ick weet v werken
Siet ic heb voer v die doer open ghedaen/en niemant en
mach se sluten/want ghi hebt weynich doecht. En ghij
hebt bewaert mijn woert/ende ghij en hebt minē naem
niet versaect. Siet ic gheef van die vergaderinge den du-
sel die segghen dat si Jode zyn/en si en sijnt niet/mer sy
lieghen. Siet ic sal hoer daer toedwinghē/op dat si mo-
gen comē/om voer v voeten an te bidden/en dat sij mogē
weten/dat ic v lief gehadt hebbe.

Wāt ghi hebt onderhoude vwoert mijne lijdsamichz/
en ic sal v bewaren vant weze des anuerhtinges/welcke
sal in alle die ganse werelt comē/op dattet mach die daer
wonende zyn in die aerde/ondersouken. Siet ic roem ge-
ringe/hout dat geen dz ghi hebt/op dat niemāt en mach
nemē uwe croen. Wie verwint ick sal hem maken een ro-
lumme in die kerē vā mijn god/en hi en sal voert an niet
buytē gaen. En ic sal den naem vā minē god op hē schri-
uen/en den naem des stads vā mijn god/welc nieu Die
rusalem is/welcke vande hemel is neder gedaelt vā mij
God/en mijn nieuwē naem. Die een ote heeft laet hij ho-
ren wat die geest seyt dē vergaderinge.

En schrijft dē Engel des vergaderinghe vā Laodicia

S. IOANNES.

Dit seyt Amen/een trou ghetuych en waarachtich. Wele
is een beginsel des creatuere goods. Ic weet v werken
wāt ghi en sijt noch rout/norch warm/orch of ghi waert
rout of warm/der om/wāt ghi laeu zijt/en en sijt noch
rout noch warm/sal ic v wt minē mont beghinnē wt te
spouwē/wāt ghi segt/ic ben rijk/en ic bē rijk geworden/
en niemāt en behouf ick/en ghi en weet niet dat ghij zijt **D**
allendich en ianmerlic/en arm en blint/en naect. Ic ra-
de v/dat ghij ghebrant gout wtet vier van mij coept/op
dat ghi rijk moecht worden/en niet witten cleden wordē
gherleet/op dat die schande ws naertheyts nē en worde
openbaer/en salft v ooghen met ooghē salue/op dat ghi
moecht siē. ¶ Alle die gene die ic lief hebbe/die straffe ic
en cast ic. Daer o zijt sochuldich/en keert weder met-
ter hertē Siet ic stae voer die doer/en klop. So wie hoert
mij stem/en doet mi die doer open/ic sal tot hem in gaen
en ic sal met hē dat auōtmael eten/en hi met mi. Die geē
die verwint/ic sal hē geuē te eten vā thout des leuē
ende met mij te sittē in minē thoen/als ick verwonnen
heb/en ic mē minē vād gesetē heb in zij thoen. Die een
oer heeft/laet hi hōrē wat hi die vergaderinge seyt.

Die geest

¶ Dat. iij. Capittel

NJer na/heb ic gesiē/en siel eē doir op gedaē wesen **A**
de indē hemel/en de eerste stem/welcke ic gehoert
hebbe/als een blasuyen sprekede met mi/ seggede. Glimt
hier/en ic sal v toonē die dingen die geringe hier na moe-
ten geschien. En ter stont heb ic geweest inden geest En
siet indē hemel was geset eē stoel/en op die stoel was sit- **B**
tēde(een) en die daer sadt was gelijc vā an te sien als een
steen Jaspis/en Sardius/en ront om die stoel was een

OPENBARINGHE. LXX. xxi

regēboech/vā an te siē gelijc een Smaragdus. En rōt o
die stoel. xxiiij. stoelē. en xxiiij. ouders sittēde op die stoelē
miz wittē aluen geseet wesende en g. ude tronē hadden
si op hare hoofdē. ¶ En blixemē quamē wīe thzoon/en
donder slagē/en stemē/en voer dē thzoo wāre bānende
seuē lāpē des rīes/welcke zj seuē geestē Gode. En in
tegewoerdichz des stoels als een zee vā glas ghemaert
ghelijc wesende Cristal/en int middel des stoels/en rōt
o die stoel. iij. dierē vol met ooghē voer en asier. En dat
eerste dier was gelijc den leeuw/en dat anderde dier gelijc
een calf/en dz derde dier als eē mēste/en dz vierde dier ge
lijc een vliegēde arent. En een yegelijc vā dese vier dierē
hadde ront o vi. vlogelē/en si wāre vā binnē vol met ogē
En dach noch nacht en hebbēse geē rust/segghēde. Vre
lich/heylich/heylich heer/almachtighe god die was/en
is/en sal comē. ¶ En wanneer die dieren glorie gauen
en eer/en gebūdinge die daer sadt opten thzoon/seuen
de vander ewichēyt tot ewichz/so zj die. xxiiij. ouders ge
uallen voer dē geen die daer sittēde was in dē thzoo/en si
badē aen die daer was seuēde vā ewichz tot ewichz/en
i wortpē hoer tronē of voer den thzoo seggēde. Zeer on
se god waerdich sijt ghi te ontfanghē glorie en eere/en
macht/wāt ghi hebtet al geschapen/en om dinē wil so zj
i/en zj si geschapen. ¶ Dat. v. Capittel.

Alde ic heb gesie inder rechterhāt vā die daer sittēde
was optē stoel eē bouc bescreuē wesende vā binnē
en vā achterē doe gestelē wesende met seuen segelen En
ik heb ghesien een starcken engel predikende met luid
steme. Wie is waerdich tbouc op te doen/ende zj sege
s of te blykē. En daer en was niemāt/noch in dē hemel

S. IOANNES.

norch inder aerden/norch onder die aerde/so op te doet boue
norch daer in te sien. En ic schreyde seer/ datter niemant
waerdich gevonden en was om opente doen/ en tbouck
te lesen/norch te sien.

En een vande ouders seyde mi En schreyt niet. Siet ee **B**
leeu vant gheslacht va Juda die wortel Dauid/ heeft ver
wone/ op dat hi tbouc mach opē doen/ en zy seuē segelen
mach of breken. En ic heb ghesien/ en siet int middel des
stoels/ en der vier dieren/ en int middel der ouden stae
de een lam als doot gheslagen wesende/ hebbende seuē
hoernen/ en seuē oogen/ welcke zijn seuē geeste goods
in alle die aerde ghesonden wesende. En hi is gheromen
en heeftet bouc wter rechter hat va die daer sitende was
inden stoel ghenomen.

Topghe En wanneer hi tbouc tghenome hadde/ soe hebben die
Daen vier dicke/ en vierentwintich oudersvoert lam geuallen/ **C**
een yeghelijc hebbēde harpen/ en goudē scalen/ vol met
soeten roec/ twelcke zy ghebedē der heyligen/ en si singē
een nieu sanc/ segghende. O heere. Ghi zijt waerdich
tbouc te ontfangē/ en op te doen zijn segelen/ wāt ghi sijt
doot gheslaghe/ en doer uwē bloet hebt ghi ons verlost/
wt alle gheslachtē/ en talen/ en volc/ en narien/ en onsen
god ons coninghen en priesters ghemaect/ en wi sullen
opter aerden regemēt hebbē. **D**

En ic heb ghesien/ en gehoert een stemme van veel en
gelen/ ront om den stoel/ en der dieren/ ende der ouden
en duyfent der dusenden warender int ghetal met luy
der stemme segghende. Lam datter doot geslagen is/ is
t godlic waerdich/ cracht te ontfangen en t ryrdom/ en wijsheit/
Geys en vromichz/ en eer/ en lof/ en gebenedidinge. En ic heb

OPENBARINGHE LXXIIII

alle creature gehoert/ welcke is indē hemel/ en opter aerde/ en onder de aerde/ en inder zee/ en al die daer in zij/ seggende hem die daer was indē stoel sittende. En tlam si gebenedidinge/ en eer/ en lof/ en mogenthy vander ewichy totter ewichy. En die vier dierē seyde Amē En die. xliij. ouders hebbe in haer aensichte geuallē/ en hebben aengebedē die daer is leuēde vanden ewichy totter ewichy

Dat. vi. Capittel

Ende ic heb gesien/ wanneer tlam een vande segele hadde open ghedaē/ ic heb gehoert eē vādē vier dierē segghende/ als een stem des donderslachts/ coemt. en siet/ en ic heb gesien/ en siet eē wit paert/ en die daer op sadt/ hadde een boech/ en hem is eē croon gegheue/ en hi is wtgegaen vwinne/ en op dat hi soude vwinnen.

En wanneer hi tweede segel hadde opgedaē/ so heb ic gehoert derde dier/ seggende. Coemt en siet En eē ander bruyt paert is wt geghaen/ en die daer op sat/ hē is gegheue/ op dat hi vrede vanden aerde soude neme/ en op datse malcand soude dootslaē/ en hē is eē groot swaert gegheue.

En wanneer hi dat derde segel opgedaē hadde/ so heb ic dat derde dier hore segghē. Coemt en siet/ en ic heb gesien En siet eē swaert paert/ en dier op sadt hadde een waech in zij hant. En int middel der dieren/ so heb ic eē stem ghehoert seggende Twee pont taiwe om een pēnne/ en drie mael drie pont gerst om een pēnne/ ende wijn en olie en quetst niet

En wanneer hi dat vierde segel hadde opgedaē/ so heb ic des vierde diers stē hore seggē. Coemt en siet [en ic heb gesien] en siet een groē paert/ en die daer op sadt/ zij naem (is) die doot/ en die helle volcht hē En hē is macht geghe

Q.ii

S. IOANNES

uē om doot te slaē dat vierde deel des aerde metten swaer-
de/ēn honger/ēn met die doot vā die beesten des aerde

En wanneer hi vijfste zegel hadde open ghedaen soe
heb ic ghesien onder den outaer die sielen die om twert
Goode warē doet gheslaghen / ende om tghetuych dat **D**
sy hadden. En met luyder stemmen riepen si segghende
O here ghi die daer heylich sijt ende waerachtich / hoe lā
ghe(selt ghi wachten) dat ghi niet en oerdelst en wtacit
ons bloet / vā die gheē die inder aerde woenen. Ende wit
te elckere syn een yegelic ghegeuen ende hoer is geseyt
dat se noch een weynich tijt souden rusten / totter tijt toe
dat hoer medeknechten worden vervuolt / ende hoer broe-
ders / diemen noch soude doot slaen / als sij sijn.

En ic heb ghesien / wanneer issele zeghel was open ge-
daen. Ende siet daer is een groten donderslach gewordē.
Ende die sonne is swart gheworden / als een haren sack
ende alle die maen is gheworden / als bloet / ende sterren
sijnder vanden hemel gheualien opter aerden / als een vi-
ghen boom of wortt hoer vighen wanneer sy wort vā-
den groten wint beroert. Ende die hemel is gheweken
als een bouck / welc wort i samē gerolt / en alle bergē en
eylande sijn vā hoer plaetsen beroert / en coningē der aer-
den / en heersappen / en rijcken / en hoestludē / en starckē
en alle knechte en vrien / hebbē hoer in holen en stene der
borge & borge / en seggē den borge en stene. Valt op ons
en hout ons verholē vant aensicht die daer opten stoel
is sittende / ende vande toernicheyt des lams. Want dien
groten dach sijns toernicheyts comt / en wie mach daer
teghen staen?

¶ Dat seuende Capittel.

OPENBARINGHE LXXIIII

Nier na heb ic vier engelen sien staē op de vier houe
ken der aerde die vier windē des aerde onderhou
dende op dat die wint niet en soude waeyen opter aerde
noch opter zee noch op gheen bomen.

✚ Ende vant opgaant der sonnē heb ic eē ander engel
ghesien tsegel des leuende Gode soen hebbende en mē
in yder stemme riep hi totten vier enghelen die welcke is
ghegeuen hinderlic te wesen aerde ende zee segghende
Wilt die aerde niet hinderlic wesen noch die zee noch de
bomen totter tijt toe dat wi teykenē die knechten van on
se God in hoer voerhoefden.

En ic heb gehoert eē getal der geene die geteykēt wa
ren. hondert vierenveertich duysent geteykent wesen de vā
alle gheslachten d kinderē vā Israē. Vant geslacht Ju
da geteykēt twaelf duysent. Vant geslacht Ruben ghetey
kēt. xij duysent. Vant gheslacht Gad geteykēt. xij. duysent.
Vā tgeslacht Aser gheteykēt. xij. duysent. Vant gheslacht
Naphtali geteykēt. xij. duysent. Vant geslacht Manasse
geteykēt xij. duysent. Vant geslacht Symeō geteykēt. xij
duysent. Vā tgheslacht Leui geteykēt xij duysent. Vā tge
slacht Isachar geteykēt. xij duysent. Vā tgeslacht Zabul
ō geteykēt xij duysent. Vā tgeslacht Joseph geteykēt. xij
duysent. Vā tgeslacht Benjamin geteykēt xij. duysent.

Nier na heb ic gesie eē grote menichte welcke niemā
tellen en conste wt allen heydenē en volcke en tongē staē
de voer dē stael en voer slām mē wittē aluē gesleet wesen
de en palme in hare handē en met liden stemen riepen si
seggede. Salichz (sy) hē die op ons gods stoel sit en slā en
alle ēgēle stode rōt o de stoel en der onderē en der vier die
re en si zij geuallē in hoer aēschte voer de tegenwerdichz

S. IOANNES

Des stoels/ende hebbē **G**od angebedē segghende/
Amē Eebenedidinge/en liefst/en wijsheyt/en danckbaer
heyt/eer/doecht/en starcheyt (si) onse God/vā ewicheyt
tot ewicheyt Amen.*

✠ **E**n een vande ouderē heeft gheantwoert/en heeft **D**
my gheseyt Dese die gherleet zijn met witten alen/wie
sijnse/en van waen comen si: En ic heb hem gheseyt. **D**
heer ghi wetet. En hi heeft mi gheseyt. Dit sijn die geen
die wt groote tribulacie sijn gheromē/en hebbē hoer mā
telē verbreyt/en heb se doert bloet des lamis wit gemaect
Daer om sijnse voerden stoel goods/en in zyn kerc dienē
se hem daer se en nachts/ende die op haer woent sidt in
de stoel. Si sullen voert an niet meer hongher of dorst ly
den/noch die son en sal n̄ op hoer ned gae/noch geē het
ten Wanttet lam dat int middel des stoels is/sal hoer re
gerē/en sal hoer leyde totte leuende fonteynē der waterē
en god sal ofwasschen al hoer tranē vā hoer sorgē.*

¶ Dat. viij. Capittel.

Ende wāneer dat hi die seuende segghel hadde op ge
dach/indē hemel ontrent een half v̄re is een stilh̄z **A**
gheworden/en in goods tegenwoerdicheyt sach ic seuē
engelen staen/en seuē blasunē sijn hoer ghegeuen En eē
ander enghel is gheromē/en heeft voerden outaer ghe
staen/hebbēde een gouden wicroers vat/en veel datmen
branden soude is hem ghegeuen/op dat hi opten outaer
soude gheue die biddinge vā alle heilige/welcke(outaer)
voerden stoel goods is En die roock vā datter verbrant
was/is op gherommē/vander ghebedē der heyligē voer
god/wi die hant des enghels En die engel heeftet gou
dē wicroers vat ghenomē/en heeft dat veruult vā vuur

OPENBARINGHE XXX. xiij

des outaere en heeft op ter aerde geworpen en donder
slaghen zijnder geschiet en stemme en blygme en gro-
te aertbeuvinghe.

En die seuen engelen welcke seue blasuynē haddē heb-
ben hoer bereydt om die blasuyn te blasen. En die eerste
enghel heeft dē blasuyn geblasen en daer is geschiet een
hagel en vuer gemengt wesende met bloet en het is ge-
sonde inder aerde ende tderde deel des aerde is ver-
brāt ghemeeft en tderde deel der bomē is verbrant ghe-
weest en alle groen hoey is verbrant geweest. En dan-
derde enghel heeft dē blasuyn geblasen en als een grote
botch vā tuer bernēde is inder zee geworpen. En tderde
deel des zees is als bloet ghewordē en tderde deel vande
creatuere die sielen haddē inder zee is vergaen en tder-
de deel vande schepē is te niet gegaen.

En die derde enghel heeft den blasuyn geblasen en een
grote bernēde sterre als een toorts heeft vanden hemel
ghenallē int derde deel der vloede en indē fonteyne der
waterē en die sterre wort genoemd Alsen. en tderde deel
is alsen geworden en veel menschen zijnder vande waterē
ghestoruē wātse bitter warē geworden. En die vierde en-
gel heeft dē blasuyn gheblasen en derde deel des sons is
geslagen en tderde deel des maents en tderde deel vande
sterre. Also dat dz derde deel vā diē dingē wordē dūyflert
en tderde deel des daechs en was niet licht en die nacht
des ghelijcs. En ic heb gesien en ic heb gehoert een en-
gel vlieghe de doert middel des hemels met luyder stem-
me seggēde. Wee wee dē genē die inder aerde zyn wonēde
tot die ander stemme [des blasuyns] der drie engelē welc-
ke noch de blasuyn blasen sullē.

teē stēme
van een
arant

¶ Dat. ix. Capittel

S. IOANNES

Ende die vijfste engel heeft de blasfemy geblasen/en
 ic heb ghesien datter een sterre vande hemel is ge
 uallen inder aerden/en hē is die slotel vanden put des af-
 gronts ghegeue/en hi heeft open ghedaē die put des af-
 gronts en die roer des puts is opgerommē/als eē roer
 des grote ouen/en die son worde verduystert/en de lucht
 vāde roer des puts. Ende sprinchanē zynder wt ghegāē
 vāden roer des puts inder aerde/en haer is macht gege-
 uen/als scorpioenē (die inder) aerde macht hebbē. Ende
 hoer is gebodē dat se i hoer des aerde nē hinderlick en sou-
 dē wesen/norh alle groente/norh alle boomē/niet dan dē
 mēschen die geen teyken gods in hoer voerhoofdē en
 t gheseyt hebbē. En haer is tgegeue dat se die nē doot slaen en sou-
 dē/mer dat mēse vyf maendē soude pijn an doē. En hore
 pē is als pē vā een scorpioen/wāneer si eē mēsch slaet.
 En in dien daghen sullen de menschen die doot soucken
 ende si en sullen haer niet vindē/ende si sullen begherē te
 steruē/en die doot sal van hoer vlien.

En tmaersel der sprinchanē sal gelyc wesen die paerdē
 die bereyt zyn totten strijt/en op hare hoofden oft waren
 t onē/gelyc gaut/en hoer aensicht/als der menschen aē-
 sicht. En si haddē haer als haer der vrouwē/en hare tan-
 den warē als tanden der leeuwē. En pantiērs haddē si
 als iserē pantiērs/en geluyt der vlogelen/als geluyt der
 voaghenē/met veel paerdē lopēde tottē strijt. En hebbē
 staertē ghelyc als scorpioenē/en in hare staertē warē an-
 gelen/en haren macht was vyf maendē dē menschen te
 schādē. En den engel des afgronts hebbēse tot eē coninc
 wyens naem is int hebreusch Abaddō. Mer int griec
 Apollyon/dz is te seggē verderuēde. Een wee isser wech

OPENBARINGHE LXL. p. 22

gegaen/ en siet hier na so comeder noch twee ween.

En die sefte engel heeft de blasuyen geblasen en wt die vier hoerne des goudē outaers (welcke is voer de oogen) heb ic een stem gehoert seggende totte sefte engel die de blasuyen hadde. Ontdoet die vier engelen die gebonden zijn inde groote vloet Euphrate. En die vier engelen zijn ontbonden welcke bereypt waren van vree en tot dach/ en macht/ en iaer/ op dat hi soude tderde deel der menschen doot slaen. En ghetal vande menichtheit der reysenaren waren twintichmael duysentmael duysent. En hoer getal heb ic gehoert. En also int visioen heb ic paerde ghesien en die op hoer saten hadde vierighe borst schilden en gemaect van hyacintho ende swauel. En horen hoofden waren als leeuwē hoofden en vier ginc wt hore mont/ ende roer ende swauel. Dat derde deel der menschen is doot geslagen van dese drie (plage) van vier en vande roer en swauel welcke wt horen monden ghingē. Wat horen macht is in horen mont (ende in hore staerte) Wat hore staerte zij gelijc de serpentē/ hoefden hebbende en dair doer soe zijns hinderlic.

Die
macht
paerden

En dander menschen die niet van dese plage zij doot geslagen noch en hebbē berou gehad vander wercke hare handē/ op dat se die diuelē niet en soude an bidden en gouden beelden en siluerē en koperē en steenē en hout die niet sie en mogen noch horen noch wādelen/ noch van hore dootslaginge hebde se geen berou gehad/ noch van hoer veninghe wercken/ noch van hoer ouerspel/ noch van hoer dieuerie.

Dat. x. Capittel.

Als ic heb een ander sterke engel vande hemel sie hem dalende/ ghecleet wesende metten wolk en een regheboech

S. IOANNES

op sijn hooft. En zj aensicht was als de son en zj voeten/als vierige pylaerne. En een bouycke op gedaen wessende hadde hi in zjn hat/en zj rechter voet heeft hi opter zee geset/mer die luster opter aerde/en heeft miz luyder stemme geroepē/gelikerwijs als een leeuw wāneer hi briesst. En wāneer hi geroepē hadde/so hebbēder seuē dōder slagē hoer geluyt gegeuē. En wāneer die seuē donder slaghe hoer geluyt gegeuē hadde/so soude ic schriue/en ic heb tot mi een stem hore spreke. Beseghelt wat die seuē donderslaghe hebbē gesprokē/en en scrijft die miz.

En die engel welcke ic opter zee heb sien staē/en opter aerde/heeft zj hant tottē hemel geboert/en heeft doer dē seuēde vā ewichēyt tot ewichēz geswore/die welcke heeft dē hemel gescreuen/en datter in is(en die aerde/en datter in is)en die zee/en datter in is. Doert an en salder gheen tijt wesen. Mer in die dagen des stems vādē seuēde engel/wāneer hi sal beghinnē die blasuyn te blasen/soe sal goods verholēheit wordē vernult/als hi doer zjn knechten die prophetē verondicht heeft.

En ic heb een stem vanden hemel ghehoert weder met my sprekeende ende segghēde. Gaet ende neem dat bouycken datter open gedaen is in die hant des engels staēde opter zee/ende opter aerde. En ic heb gegaē tottē engel seggēde hem. op dat hi d bouycke soude mi geuē. Ende hij heeft mi gesept. Neemtet (bouycke) en verslinitet/en het sal v buyt bitter makē/mer in v mont salt soet wesen als honich. Ende ic heb t bouycke vte engels hant genomen ende ic hebt verslonnē/en het was in mī mont soet als honich. Ende wāneer ict verslondē hadde/so is mī buyt bitter gewordē. ende hi seyde mi. Si moet weder prophē

teren in die heydenē/ en in z tonghē (en volc) ende veel ro-
ningē.

¶ Dat. xi. Capittel.

Ende mi is gegeuē een pen/ als een roe/ en daer is
mi geseyt. Staet op ende meet gods kerc. ende tou-
taer/ ende die daer in biddende zj. En die sael die binne in
die kerc is worpt buytē en meet die niet. wāt het is ghe-
gheue dē heydenē/ ende si sullen. xlij. maenden die heyli-
ghe stede vertredē/ en ic salse mij twee tuygē geue/ ende
si sullen propheterē duysent twee hondert sestig dagen
gerleet wesende met sacken. Dit zj twee olyf boomē/ en
twee candelarē/ staēde in tegewoerdichz goods d aerde.

En ist dz hoer yemāt wil hinderlic wesen/ so gater vier
wt hoten mōt en verslint al hoer viandē. Ende ist datter
yemāt hoer wil quetsen/ so moet hi wordē doot geslagen
Dese hebbē macht dē hemel te sluyten/ dattet niet en re-
gent in die dagen hoerder prophetien/ en hebben macht
op die waterē/ om hoer te verwādelen in bloet/ ende dyc
aerde te slaen met alle plaghen alsoe dick als si willē.

Ende wānceer datse hoer getuygenis hebbē geeynt/ dz
dier twelt wt die afgront is opstigēde dat maert een oor
sogetegē haer/ en sal haer verwinne/ en sal haer doot slaē
En hoer lichamē sullen op die straten des groote stads
leggē/ welcke geestelick wordt ghenoeemt Sodoma. en
Egyptus/ waert oer onse heer gecruyst is. En vandē ge t hoer
slachtē en volc/ ende tongē/ ende heydenē sullen die licha-
mē sien/ doer drie dagē ende een half/ en en sullen nē toe-
laten dat hoer lichamē sullen worden in grauen gheleyt
En die opter aerde zj wonēde sullen hoer verblydē van
hoer/ ende sullen vrolic wesen/ ende sullen maecander ga-
uen senden/ want dese twee propheten hebben hoer last

8. IOANNES

anghedaeu die opter aerde zijn wonede.

En na drie dagen en een half die geest des leuens heeft
vā god in hoer ingegae. Ende si hebbē op haren voeten
gestaen en op haer is grote vrees geuallen die hoer heb
bē gesien. Ende si hebbē vādē hemel een groot geluyt ge
hoert hoer seggēde. Clumpt op herwaerts. Ende si zyn in
den hemel op gherommē in een wolk en horen vrandē
hebbē hoer ghesien. En in die wre isser een grote aerbe
uinge geschiet en tiende deel des stads is geuallen. En
in een aerbeuinge zijnder doot gheslagē namē vā sūe
duysent mēscen en dander zyn veruāert gheworden ende
hebbē god des hemels glorie ghegeuē. Die anderde wee
is he n gegaen en siet de derde wee sal geringe comē. C

Ende die seuende enghel heeft die blasuyn geblasen en
indē hemel zijnder groote stemmen gheschiet seggende
Daer zyn geschiet ryckē deser werelt ons heerē ende zyn
re gesalfdē en hi sal regneren vā ewichheyt tot ewichz
(Amen) Ende die ppijn ouderz zyn in haer aensichten
gheuallen welcke in hoer stoelen sitten in goods tegen
woerdicheyt en hebbē god aenghebeden segghende. O
heere onse God almachtich wi dancken v die geen dyc
is ende die was ende die sal comē want ghij hebt v gro
te macht ontfanghen en ghi hebt geregneert ende dyc
heydenē zyn vertozent geweest en v granscap is gero
mē indetyt der dodē op datse mogē wordē veroerdelē en
geuē loōdē propheetē v knechtē en heyligē en die vresen
de zyn uoē naem cleyn en groot en verderft die ghee die
de aerde verderuē. En indē hemel is die kerc gods open
gedaē en in zyn kerc is die arc zijns testaments ghesien
en bluxemē en stammē en donderlaghen en aerbeuins D

ghe/en groote hagheliffer gheschiet.

Dat. xij. Capittel.

A Ende indē hemel heeft er een groot teyke gheopenbaert. Een vrou gesleet wesende mitte son/en onthæer voete die maen. En op haer hooft eē croon van. xij. sterren/ende in haer lichaē hebbēde. soeriep si barēde/en was in last/op dat si barē soude. En inden hemel isser een ander teyke gesien/en siet/ een grote rode draec/ seuē hoofden hebbende/ende. x. hoernen/ende op zyn hoofde seuē croonē/ende dat derde deel der sterren (des hemels) trest hy met zyn staert/en heeft die inder aerden gesondē.

En den draec heeft voer de vrou ghestaen. die barē soude/op dz hi als si gebaert hadde/harē soe mochte verslinden. En si baerde een soen dat een mannekē was/die miz een ijerē roede soude al die heydenē regere/en haer soen is genomē tot god/en tot zyn thoon/en in eenichz is dye vrou gewekē/daer si een plaets heeft vā God bereyt/op dat se aldaer haer voede soude dusent twee hondert. lx. dagē

Ende een groote strijt geboerder indē hemel. Michael ende zyn enghelen strecken mitten draec/ende die draeck street ende zyn engelen/ende sij en hebbē niet machlich gheweest/en noch indē hemel is gheen plaets voert an voer haer gheuonden. Ende die groeten draeck een oude serpent wesende is neder gheworpen/welcke genoemt **thoer** wort die duuel/ende Sathanas. die de gehele werelt der aerden verleyt/en is inder aerde geworpen/en zyn engelen zyn neder geworpen (met hem)

C Ende ic heb een grote stem gehoert/seggedē. Indē hemel is geschiet salichz en cracht/en trijt oō gode/en mogeth zynre gesalf de wāt die besuldiger (ofer brodere) is

S. IOANNES

verderuē die hoer dach en nacht beschuldicht voer (ons)
gods tegenwoerdichz en sy hebbē hem ouermits bloet
des lams swonnē en ouermits t woert sijne ghetuych
nis en totter doot soe en hebbē sy hoer sielen niet lief ghe
hadt. Daer om s blyt v hemelen ende die daer in woent.
Wee die inwoenders des aerde en des zee want die du
uel is tot v neder gedaelt hebbende grote toernichz. wetē D
de dat hy weynich tijts heeft.

En na dat die draer heeft gesien dat hi inder aerde was
gheworpē soe heeft hi die vrou veruolcht die dat māne
kē gebaert hadde. En die vrou sijn gegēue twee vlogelen
des grote Hernts op dat sy soude vliegē in die woestij in
hoer plaets waer si eē wijltijts wort geuoet doer eē tijt
en doer t idē en middel des tijts vāt aē sight des serpēts.
Ende de serpēt heeft wt sijn mont geworpē water na de
vrou als eē storm op dat hie soude doen grijpen vanden
storm Ende die aerde heeft die vrou geholpē en de aerde
heeft hoer mōt opgedaē ende heeft die storm sflonnen/
welcke de draer wt sijn mōt hadde geworpē en de draer
is tegē die vrou toernich geworden ende is gegāe mit die
anderē vā zj saet een strijt makē tegē die Woods gebodē
onderhoude ende die tgetuichnis IESV Christi hebbē
Ende heeft opt sant des zees ghestaen.

¶ Dat. xij. Capittel.

Alde ic heb gesien eē beest opclimmēde wt der zee/
hebbende seue hoef dē ende thie hoernē ende op zj A
hoernē thie cronē ende op zj hoef dē dē naē des blasphe
mijis. Ende tbeest dz ic gesie heb was gelijs eē pardus en
zj voete gelijs die voete eēs lecus ende zj mont gelijs de
mōt eēs lecus ende de draer heeft hē zj cracht gegheue

Pardus
is eē wilt
dier.

OPENBARINGHE LXXVIIII

[en sijn stoel] ende grote macht. Ende ic heb gesien een
vā zij hoefde als geslaghe totter doot/en die plage sijns
doots is gesont gemaect/en eē verwōderē heeft geweest
in al die aerde na tbeest/ende si hebbē de draer angebeden
welcke de beest macht gegeue heeft/ende si hebbē anghe
bedē tbeest segghede. Wie (is) gelijc den beest/ende wie
sal met hem moghen verhten?

Ende hē is gegeue eē mōt/sprekēde grote dinghē ende
blasphemie/ende hē is gegheue macht om te makē. plij.
maendē/en t heeft zij mōt opgedaē tot blasphemie teghē
God/op dattet blasphemere soude sinē naē ende zij taber
nakel/ende de gene die indē hemel wonē/en hē is gegeue
strijt te makē met die heyligē/ende hoer te verwinne/en
hē is macht gegeue in alle geslacht (ende volc) ende tale
ende heyde/ende si sullen hē anbidde/al die indē aerde wo
nē/welcker namē niet gescreue en zij int bouc des leuēs
des lās/welcke is gedoot vāde oerspronc des werelts. so
wie eē oer heeft/laet hi hore. Die in geuāckenis brēt/ die
gaet in geuāgenis/ die mettē swaerde doot/ die moet met
tē swaerde ghedoot wordē/ dit is die lijdsamicheyt/ ende
gheloef der heylighen.

Ende ic heb gesien een ander beest opclimmede vander
aerde/ende hadde twee hoerne/ gelijc des lās/en t sprack
ghelike den draer/ende het doet alle die macht des eerste
beests in zij tegenwoerdicheyt/ Ende het doet die aerde/
en die daer in wonende zij anbidde teerste beest/wiēs pla
ge des doots gesont gemaect is/ende het doet grote tey
kenē/dattet oer trier dede vāde hemel dalē inder aerden
voer die mensche/ Ende het verleydt die daer wonede sijn
inder aerde/om die teykenē die hē gegeue sijn om te doen

8. IOANNES

voer d'beest/seggedes tot) die daer wonēde zj in d'aerde op
dat si maken eē beeldi des beests/welcke heeft d'ye plaghe **D**
des sxaerts/ende gheleest heeft.

En hē is gegue dat hi een geest soude geue den beeldt
des beests/en dattet beelt des beests spreke soude/en i sal
make dat al'e die gene die niet en abidē tbeelt des beests
ghedoot sullen wordē. En het doet alle/ cleyne en groote
en rijk/en arme/en vrie en eyghē/ een teykē ontfanghē in
hoer rechter hāt/ of in hoer voerhoef dē/ en op dat niemāt
en mach ropē of xropen/dan die dit teykē heeft of die naē
des beests/of tgetal zj's naems. Vrier is wijsheyt/die ver
stant heeft/laet hi rekenē tgetal des beests/wāt is tghet
tal des mensces/en zj getal(is) ses hondert/ses en sestig

¶ Dat. xiiij. Capittel. †

Alde ic heb gesie/en siet/een lam staende optē berch **A**
Syon/en met hē hondert vier(en) veertich dusent
hebbende de naē zj's vaders gescreue in haer voerhoef dē
En ic heb gehoort een stem vandē hemel/als vā veel wa
terē/en als een stē vā een grote dōnd/en ic heb gehoort eē
stemme van harpspeelders/die op haer harpen speelden
En singē als een nieuwe liedekē voer dē stoel/en voer die
vier dierē/en ouders/en niemant en moerhtet liedekē lere
dan die hondert(en) vier en veertich dusent/de geroft zj
vand'aerde Dit zjse/die met vrouwē niet besmet en zjyn/
wanttet zjyn maechden dese volghen clam/soe waer hene
dattet gaet. Dese zjyn geroft wi de menscē/de eerste vruch
ten god en den lam/en in hore mont en is geen bedroech
geuonden/want si zjyn sonder vles/voer dē stoel gods.*
Ende ick heb ghesien een anderen Enghele vliegende
doert middel des hemels/hebbende ewighe Euangelie

OPENBARINGHE

ELC. xxix

op dat hij Teuangelie prediken soude dye opter aerde wo-
nende zijn/ ende alle heyden ende gheslacht/ ende tael/ en
volck segghende met een groote stem. Vreest God/ ende
geest hem glorie/ want die wre zyns oerdelis is gherome
en bide hem aen/ die hemel ende aerde/ de zee/ ende fontey-
nen der wateren ghemaecht heeft. En een ander Engel
is hem gheuolcht seggende. Si is geualsen/ si is geualsen
Babylon die grote stadt/ want wt die wij des grascaps/
hoerder ontuysheyts/ heeft si alle heydens drincken ghe-
gheuen

En die derde Engel heeft hoer nagheuolcht segghende
met een grote stemme. Soe wie den beest en zyn beelde aen-
bidde/ en een teyke in syn voerhoeft/ of in zyn hant heeft/
dese sal oer van die wij des grascaps goeds drincke/ dat
ter ghemengt is met puyre (dranck) inde kelck synd grā-
schaps. Ende hi sal ghepinicht werden metiet vuer en de
swaue/ voer die heylighe enghelen en voert lam. En die
roek hoerder tormenten/ climpt op inder ewichheit/ ende
si en hebben gheen rust nacht ende dach/ dye i beest en zyn
beelde aenbidden/ ende soe wie dat teyken syns naems olt
fanghen heeft. Zier is die verduldicheit der heylighen/
hier (synse) die daer bewaren die gheboden/ ende i ghelooft
IESV

En ic heb gehoert een stemme vanden hemel seggende
mi. Schrijft. Salich (syn) die dooden/ die inden heer sters-
uen van nu aen. Ja seyt dye gheest/ op dat sij rusten van
hoeren aerbeyden/ mer hoer wercke volghen haer. Ende
ic heb gesien/ en liet een witte wolck/ ende op die wolk (ee)
sittende/ ghelijck den soen des menschen/ hebbende op zyn
hoest een goude croon/ endem syn hant een scarpe seysen

S. IOANNES

En een ander engel is wt den tempel ghegaen/ roepende met een grote stēme tot die sittende was op dē wolk/ slaet v seysen en maeyt/ want die wtē is gheromen op dat ghi mayen soudt/ wāten ouyrt des aerde is dotre gheworden. Ende die op die wolk sadt/ heeft zj seysen opter aerde geslaghen/ ende daerde is of gemaeyt.

Ende een ander enghel is gecomē wtē kerck welc indē hemel is/ hebbende oer een scarpe seysen. Ende eē ander enghel is wtē outaer gheromē/ die machi hadde ouer truer ende heeft geroepen met luyder stēme tottē genen/ die de scarpe seysen hadde seggēde Slaet uwe scharpe seysen in der aerde/ ende snijt of die wjrancken des aerde/ want haer druue zj rjyp/ ende hi heeft zj scarpe seysen geslagē inder aerden/ en heeft gesnede de wjgaert des aerde ende heeft se geworpe inde grote put des grāscaps goods/ en die put is buyten de stadt getredē/ ende daer is bloet wt de stadiē/ of put gheromen/ tot die toemē der paerden/ doer duysent ses veldē we- hondert stadien. A
ghes Dat. xv. Capittel.

Ende ick heb gesien indē hemel een ander groot ende wonderlic teyken/ seuen Enghelē/ hebbende seuen die saciste plaghē/ want in hoer is die toern goods kuolt/ Ende ic heb gesie/ als een glazen zee gemengt met vuer/ ende den genē die victorie hadden vāt beest ende zj beelde ende vāt ghetal zj der namen/ staende op die glazen zee hebbēde Goods harpen ende si singē liedekē Moysi des knecht goods/ ende een liedekē des lās segghende. Groot ende wonderlic sijn v werckē heer God almachtich/ verht uacrdich ende vaerachtich zj v wegen/ coninc der heyligen. Wie sal dī niet vresen heer/ ende uwen naē grootma- ken/ wāt ghi alleē heyligh sijt/ want alle heydens sullen

OPENBARINGHE

22xxx

sullen comen/ende sullen anbiddeu wer v/ wāt voerdele
zijn openbaer.

En daerna ic heb ghesien/ en siet/ daer werde op ghe-
daen de kerck des Tabernakels des gheuyghnis in de he-
mel/ en daer zijn wtgegaen vande kerck seuen enghelen/
hebbende seuen plaghen ghesceet met reynen blinkende
lindewacht/ ghegordelt an de borst met gouden gordelen.
En een wte vier dieren/ heeft de seuen enghelen gegeue
seue goude scalen/ vol vande toren Gode/ die daer leeft.
van eewichheyt tot eewichheyt En de tempel is veruolt ge-
weest met roek vande glorie Gode/ en van zijn cracht
en niemant en mocht inden tempel gaen/ tot dat die seue
plage der seue engelen voleynt werde. ¶ Dat. xvi. Capit.

Alde ic heb ghehoert een groote stem vande kerck
seggende (totte) seuen engelen. Sact heen/ en giet
wi die seue scalen des toren Gode inder aerde. En deer-
ste (engel) is werch gegaen/ en heeft zijn scael inder aer-
de ghesloet/ en daer is een quade en schadelike swere ghe-
worden an die menschen/ die dat teike des beests hadden/ en
an die geen die dat beest en zij beelt aebade. En de twe-
de engel heeft zijn scael wtghesloet/ inde zee/ en het is ge-
worden bloet/ als vā ee dode/ en alle leuende siel is gestoruen
inde zee. En de derde engel heeft zij scael wtgestoet inde
vloeden en inde fonteyne der wateren/ en si zij bloet ghe-
worden En ic heb gehoert ee engel der wateren seggende
Ghi zijt rechtuaerdich/ heer/ die daer is/ en dye daer was
en heylich/ want ghi dit gheordelt hebt/ want si bloet
er heylichen ende propheeten wtgestoet hebben/ en bloet
cht ghi hoerte drinke gegeue/ wāt si zijnt waerdich/ en
heb gehoert de andere engel segge Ja heer almachtige

2.1.

8. IOANNES. II.

God/warachtich en rechtuaerdich (zj) voerdele.

En de vierde engel heeft zj scael wtgestort inde sonne **B**
en tis hem geguen/de menschen met hette te quellen doer
tvier. En de mensche hebbē heet ghewordē met groter
hette/en si hebbē geblasphemēert den naē Gode/die de
marchi hadde ouer dese plaghen/en en hebben gheen be-
rou ghehad/op dat si hem souden glorie gheue. En dye
vijfte engel heeft zjn schael wtgestort op dē stoel des
beests/en zjn rijk is doncker geworden/en si hebbē hoer
sougē gegeten vā smerte/en si hebbē geblasphemēert dē
God des hemels/vā hopen lasten/en vā hore sweren/en
si en hebben hoer niet omghekeert metter herte/vā hoer
wercken. **C**

En de sesste engel heeft zj scael wtgestort/in dye grote
vloet Euphrates/en twater is droech ghewordē/op dat
de werch der Coninghen bereyt soude wordē vanden op-
ganc des zons. En ic heb ghesien wte mont des draers/
en wte mont van beest/en wte mont des valschen pro-
phets (wtgaen) die onreynē geesten/gheliken vorsche
Wat het zj geeste der duuelen/doende teykenē dat si mo-
gen wtgaen totte Coningē van die heel aerde/om hoer
te vergaderen totte strijt des daechs van dien groten al-
machtigen God. Siet/ic roem als een dief. Salich is die
daer waert/en bewaert zjn clederen/op dat hi niet naert
en wādest/en dat si zj seelicheyt niet en sien. En hi heeft
hoer vergadert/totte plaets/die ghenomēnt wort int vee-
breusch Armageddon.

En de seuende Engel heeft zjn schael wtgestort inde **D**
lucht/en daer is een (grote) stem vōtē hemel geromē/van
de stoel seggēde. Tis geschiet. En daer zj geschiet blige

OPENBARINGHE. LXXI.

mē/eñ stemmē/eñ donderflagē/eñ een grote aeribeuin-
ghe iſſer geſchiet/alſſer noeyt gheweest en is/vā datter
mēſchē op aerde geweest zj/alsodanigē aeribeuinge/al-
ſo groot. **Eñ** die grote ſtadt is tot drie delen gewordē/eñ
de ſtedē der heydenē zj geuallen. **Eñ** de grote Babylon
is in gehoerhuis geromē/wer God/op dat hi hoer ghe-
uen ſoude. den kelc des wijns vande onwaerdicheyt zj
toorns. Alle **Eylant** heeft geulodē/eñ dye bergen en ſijn
niet geuondē. **Eñ** een grote haghel als een pont is vā
den hemel gedaelt/opte mēſchē/eñ de mēſchē hebben
God geblaſphemēert/om de plaech des hagels/wāt zj
plaech is ſeer groot gheweest.

¶ Dat. viij. Capittel.

Alde een vande ſeven enghelen is geromē/welcke
hadde ſeuē ſchalen/eñ hi heeft met mi gheſproken
ſeggēde mi. **Loemt.** **Jr** ſal vtoonē die verdoemenis vāde
grote hoere/welcke ſidt op veel wateren/met welcke on-
cuyſlic geleeft hebbē die **Loningē** des aerde/eñ die opter
aerde wonē/zijn dronckē ghewordē vande wijn hoerder
oncuyſheyt. **Eñ** hi bracht mi doer dē geest/inde woeste-
ni. **Eñ** ic heb geſien/dat een vrou ſadt op een roede beest/
vol (met) namē vā blaſphemie/hebbēde (ſeuē hoef dē en) of rooſen
root beest
thien hoernē/eñ de vrou was omgedaen met ſaerlaken
en roſen verwe/eñ vergult met gout/eñ met coſtele ghe-
ſteentē/eñ paerlen/hebbēde een goudē drinkuat in haer
hant/vol grouwelicheyt/eñ onreynicheyt hacider on-
reynicheyt. **Eñ** in hoer voerhoofſt gheſchreue de naem/
verbotgēheyt/de grote Babylon/die moeder der oncuyſ-
hedeneen der grouwelicheit des aerdes. **Eñ** ic heb geſie getuigen
een vrou (die was) dronckē vā ſbloet der heyligē/eñ van dz is mar
ſbloet der gheuyghen **Jesu.** **Eñ** ich heb mi ſer verwon telaren.

S. IOANNES.

Dert. Doe ickse sarch met een grote verwonderinghe

En die engel heeft mi geseit Wat verwōdert ghi? Ic sal v seggen tverborghent hz des vrouwes/en des beests dat hoer draecht/twelc heeft seuen hoofden/en tien hoerne. I beest dat ghi ghesien hebt/heeft gheweest/en ten is niet/en t sal opclimme vande as gront/en t sal inde verdoemenis gaen/en si sullen hoir verwonderē/die inder aerde wonē/welcker namē niet geschreue en zijn int bour des leuens/vā tbeginfel des werelts/siede tbeest datter was en niet en is. En hier is tverstant/twelc wijsheyt heeft.

De seuen hoofden/zijn seuen berghen daer die vrou op sidt/en seuen Coninghen zijnder. Vijf siffer gheualle/ een siffer/en danderen is noch niet gheromē. En als hij roemt/moet hi een rotte tijt bluten En tbeest datter was en niet en is/dat is die achste/en is vanden seuen/en gaet inde verdoemenis. Ende die tien hoerne die ghi ghesien hebt/zijn tien Coninghen/die trijc noch niet ontfangen en hebben/mer si sullen in een wte ontfangen macht als Coninghen mettet beest. Dese hebben eenē raet/en hoer vracht en macht sullen si tbeest ouer gheuen. Dese sullen smettet lam verhten/en tlam sal hoer verwinne/wanttet de heer der heerē is/en coninc der coninghen/en met hē de gheroepen/en wtuercore/en ghelouighe

En hi seyt mi. Die wateren die ghi ghesien hebt/daer die hoer sidt (dat) zijn volcken en scaren/en heydes/en tō gen. En de tien hoerne die ghi in tbeest ghesien hebt/dese sullen die hoere haere/en sullen se verlate make/en naert en hoer vleysch sullen sy eten/en haer sullen si verbernen int vier Want God heeftet in hoer herre ghegheuen/op dat si doen souden/dat hem behaerlic is/op dat si eenen

OPENBARINGHE. LXXV

wil soude make en geue hoer rijc de beest tot dat de woer
de goode voleyndet worde En die vrou die ghi gesie hebt
is de grote stad welcke rijc heeft op de Coninghen des
aerde.

Dat xviij. Capitel

Aldena dese heb ic ghesien een ander engel dalende
vanden hemel hebbende groote machit en de aerde
is verlicht gheweest van zyn glorie En hi heeft ghe
roepen doer cracht [met een groote stemme] segghender
Si is gheuallen si is gheuallen Babylon die groote en
si is gheworde een woninghe der duyuelen en een bewa
ringhe va alle onreynhe gheest en een bewaringhe va alle
onreynhe en benyde voghel want vande wijn des toer
nicheyts hoerder hoerrerie hebbē alle heydenen gedronc
ken En de Coninghen des aerde hebbē met haer hoerre
rie bedreuē en de coopluyden des aerde zyn vade cracht
haers weeldicheyts rijc geworde.

dye be
nijt wort

En ic heb gehoert een ander ste vande hemel segghende
Gaet va haer mij volc op dat ghi niet deelachtich en zijt
haer sonde op dz ghi va hoer plage nē en otfant want
haer sonde zyt totte hemel gecome en God heeft gedach
tich geweest haerder onrechtuaerdicheyden gheest hoer
weder gheliken si vmede ghegeuen heeft en maect hoer
dubbelt tweeuoudige na hare wercken mē den drincuat
daer si mede gesoncken heeft schenct hoer dubbelt. Doe
veel als si hoer geglorificeert heeft en in weelde geweest
is also veel tormētē en huylinge schenct hoer wat si seyt
in hoer hart Ic sit als eē conigine en en bē geē weduwe
en ic en sal geē huyling siē Daer o sullē in enē dach hoer
plage comē de doot en screyige en hōger en si sal it vier
pbrāt worde wat god de heer is starr de hoer oerde sal

S. IOANNES.

En si sullen se bescreyē en die coningen des aerde/ sullen
hoer (seken) ouer haer berlagen/ die met haer gehoereert
hebben en in weeldicheyt geleest hebbē/ als si sien dē roec
van hare brant/ verre staende/ om de vrees van hoer tor-
mente segghende. Wee wee/ die grote stadt Babylon/ die
starcke stede/ want in een vte is voerdel gerome. En de
roeplydē des aerde sullen screyen en huylen ouer haer/ D
gramme want haerwaere niemāt meer en roept. Dye waere des
gouts en siluers/ en van costeliste stene/ noch paerden en
syde/ en purpur/ en scaerlake en alle thinen hout/ en vate
van yuozen/ en alle vat vā costelen hout/ en matalē/ ende
ysere (en marmozen) en kaneel/ en thymiaen/ en salie/ en
wieroec/ en wij/ en olie/ en blomē van meel/ en tarwe/ en
vee/ en beeste/ sca pen/ en paerde/ en wagenen/ en lichame
ende zielen der menschen.

En (dat) oest des lust uwer sielen/ is vā v gegaen/ en al
se weite ende clare zij van v verghaen/ ende die en sult ghi
niet meer vinden. Die roopluydē van dese (dinghen) dye
id mēscē rijk ghewordē sijn/ sullen verre van hoer staen/ om dye
vrees van hare tormentē/ screyēde/ weewende en seggen
de. Wee wee/ die grote stadt/ die ghecleet was met syde en B
purpur/ en scaerlaken/ ende sy was begult met goud en co-
stelye stene ende paerden/ want in een vte is soe grote rijk-
dom verwoest. En alle stuerman/ ende alle dye int schip
verkeeren/ ende schipluyden ende dye inder zee wercken/
hebben verre gestaen ende geropen/ siende den roek van
haren brant seggende. Wie is gelijc dese grote stadt? En
si hebben stof op hoer hoefden geworpen/ ende si hebben
gheropen screyende/ ende wenede segghende. Wee wee/
die grote stadt/ in welcke rijk gheworden sijn/ alle die see-

OPENBARINGHE LXXIX

pen hadden inde zee/van hoer waere/want in een vze is
 si verwoest.

E Veruroecht v op hoer/hemmel ende aerde/ ende heylighe
 Apostelen ende propheten/want God heeft gheoerdelt v
 oerdel van haer. En een stercken engel heeft op genomē
 een steen als een grote molesteen/ ende heeft se inder zee
 geworpe segghende. Alsoe sal met een vlucht gheworpen
 wordē Babylon die grote stadt/en en sal niet meer geuō
 dē worden. Ende die stē der herpspeelders ende musikers
 en pipers/blasijn speiders/en sal niet meer in v gehoert
 wordē ende alle constenaere vā wat conste si zj/en sal nē
 meer in v gheuonden wordē. Ende die stē des molens en
 sal niet meer in v gehoert wordē (ende licht des lichters
 en sal niet meer in v lichten) ende die stem der brudegōs
 ende bruyts/en sal niet meer in v ghehoert worden/ wāt
 v roopluyden waren prinschen des aerde/ wāt in v toue
 rie/hebben alle heydens gedwael/ende daer in is tbloot
 der propheten ende der heylighen gheuondē/van alle die
 gedoot zjn inder aerde.

Dat. xix. Capittel

Aldena dese heb ick ghehoert (als een grote) stem
 van veel scaren inden hemel seggēde. Alleluja Sa Alleluja.
 licheyt/ende eer/en glorie/en cracht is [dē heer] Jōsen god/ dzis loeft
 want waerachtich ende rechtuaerdich zj sijn oerdelē/ den heer
 want hi geoerdelt heeft vande grote hoer/die de aerde mē
 hare hoererie bedozuen heeft/ende hi heeft tbloot sijnder
 knechten ghewzaert van haer hant. En ten tweedemael
 hebbē si gheseyt Alleluja/ ende die roeck is opgegaen vā
 ewichē tot ewichē. Ende die vier (ende) twintich ou
 ders zj ghemallen/en die vier sterē/ende si hebben aenge

S. IOANNES.

beden God die daer sittende was opten thzoon seggende.
Amen. Alleluya. En een stem is wt gegaeen vande thzoē.
(seggēde) looft onsen God (ghi) alle zj heyligē en (gy)
dient hē vreesst/cleyn en groot.

God

blasuyen

En ic heb gehoert een stem van een grootet scare/ende
als een stē vā veel waterē/en als een stē vā groote dōder
slagen/segghēde Alleluya/wāter gheregneert heeft (de
heer onse) god almachtich. Laet ons xblidē/en vrolic zj
en laet hē glorie geuē. wāt de brulofstē des lams geromē
zj/en zj wijf heeft hoer bereyt. En tis hoer gegeuē dat
si hoer andoen soude met schone en blinkende syde/wāt
de side is die rechtuaerdichmakinge der heylighē. En hij
heeft mi geseyt (Schrijft) Salich (zjse) die tottē auont-
mael (der brulofstē) des lams geroepē zj En hi heeft mi
gheseyt. Dese woerdē goods zijn warachtich. En ic heb
voer zj woetē geuallen o hem an te biddē. En hi seyt my.
Siet dat gij niet en doet. Ic bē vmede knecht/en vā uwer
broederē/diet getuych I E SV hebbe. Bide god an/wātet
getuych I E SV/is die geest des propheete.

En ic heb gesien dē hemel op ghedaen/en siet. Een wit
paert en die op hē sat (woetē genoēt) dē getrouwe en wa-
rachtighē/en doer dē rechtuaerdichz oerdelē en vercht hi.
En zj ogē (waerē) als eē vlāme des viers/en op zj heeft
veel tronē/hebbēde een naē gescreuē/die niemāt en kent/
dan hi. En hi was gesleet met een cleet dat met bloet ge-
uerwoet was/en zj naē worde genoēt tweert goede. En
de heer scare/die indē hemel zj/volschdē hem nae/in witte
paerdē/gesleet zj dē mizwinne en reyn side/en wt zj mōt
roemt eē swaert vā beyde syde scarp/op dat hi daer mede
slaan soude dē heydē. En hi sal hoer rageren met een iſe

OPENBARINGHE.

XXXIII

ten roede. En hi treet dē wjperse des grāscaps en torens
vande almarhtigē god. En hi heeft in zj cleet en op zjn
dien een naem geschreue. Coninc der Coninghē en heer
der ghenē die heerscappe hebbē.

1) En ic heb gesien een engel inde son staede en hij heeft
geroepē met ē grote stēme seggēde (tot) alle vogelē die
daer vloge middē doer dē hemel. Loet en wordet vergadert
tottet auōt mael vāde grootē God op dat ghi etē moecht
vley sch der coningē en vley sch der Tribunē en vley sch tribunus
der starcken en vley sch der paer dē en die op hoer sitten is een
en vley sch vā alle vrye en eyghenē en der cleyne en gro hooftmā
ten. En ic heb een dier gesie en Coninghē des aerde en van. 17.
hoer heersaren vergadert om te makē een strijt met dē knerhtien
ghenē die opt paert sadt en met zjn heerschaer.

En ic beest is gegrepē en met hem die valsche Propheet
die de teykenē ghedaē heeft voer hē in welcke hij verleyt
heeft dē genē diet teyke des beests ontfangē hebbē en die
zjn beelt aengebēde hebbē. Leuēde zj dese twee geworpē
inde poel des viers bernende met swauel en vander zjn
ghedoot metten swaerde des gheens die opt paert sadt poel dz is
welcke (swaert) wt zj mont gaet en alle die vogelen zj eē staede
versadet vā hoer vley sch. Dat. xv. Capittel. water

Alde ic heb gesien een enghel dalēde vande hemel
hebbende den slotel des afgronts ende een groote
kettē in zj hant. En hi heeft gegrepē dē draec (welc is) de
oude serpet dz is de duuel en Satanas en hi heeft hē ge-
bonden 17. iaer en heeft hem gheworpen inde afgront
en heeft hem ghesloten ende heeft gheseghelt op hem
op dat hij dye heydens nyet meer verleyden en soude. ter
tijt toe dat voleynt worden duy sent Jaren.

S. IOANNES

En daer na moet hi onthoude worden eē weynich tijt.

En ic heb stoelen geseen en si hebbe daer op geseten en toerdeel is hoer gegeue en die sielen der genē die othoest vaeren om i gheuythius IESV en om tweeert Doodē ende die i beest niet aengebēde en hebben noch zj beelde en niet ontfanghē en hebben zj teke in hoer voerhoefden of in hoer handen en si hebbe geleest en geregneert met Christus duysent iaren Mer vander Dooden en hebben niet weder gheleest/ter tijt toe dat voleynt werde duysent iare. Dit is die eerste prisenis. Salich en heyligh (so hi) die een deel heeft in die eerste prisenis In dese en heeft dyetwede doot geen macht/mer si sullen wesen priestere gods en van Christus/ende se sullen met hem regneren duysent iaren

En als duysent iaren voleynt zj/soe sal Satanas onthonden worden van sijn kacken/ende hij sal wtgaen op dat hi verleyden mach die heydenen/die op die vier houcke des aerde zj (den) Sog ende Magog/op dat hi hoer vergaderē soude in een strijt/welcher ghetal is/als isant des zees. Ende si sijn ghecomme op die breechheyt des aerde/en si hebben omgegaē den heerleggher der heylighē/ende dē lieue stadt En vuur is ghedaelt van God wtē hemel/ende heeft hoer verslonden/ende die diuel die hoer verlei de is gheworpē in die poel des vuers en swauels/daer dē beest en die valsche ptophetē gepinicht sullen wordē nacht ende dach/van ewichheyt tot ewichheyt.

En ic heb gesie een grote blinkende stoel/ende (eē) daer op sittende/vā wiens aēgesicht vliet aerde ende hemel/en vā hoe ren is geen plaets geuondē. Ende ic heb dodē gesie groot ende cleyn/staēde voer God/ende bouckē zj der

opgedaen/ende eē ander bouck isser opgedaen/ twelck is
 (tbouck) des leuens/ ende die dodē sijn geoordeelt wtet ge
 ne datter gestreuē was inde boeckē na hoer werckē/ende
 die zee heeft gegeuē die doodē die in haer waren/ ende die
 doot ende die helle/ hebbē gegeuē die dodē die in haer wa
 ren/ en daer is gheoordeelt van een yegelick na hoer werckē/
 en die helle en die doot zj gheworpen in dyc poel des
 viers Dit is die tweede doot En die niet geuondē en is int
 bouck des leuens geschreuen/ is gheworpen in dyc poel
 des viers.

¶ Dat. xxi. Capittel

Alde ic heb ghesien een nieuwe hemel/ en een nieuwe
 aerde/ wāt de eerste hemel en eerste aerde is werch
 ghegaē en de zee en is nu niet. ✠ En ic Ioannes heb
 gesien eē heylige stadt Zierusalē nieuwe/ dalende wtē he
 mel van God toebereyt/ gheliken een bruyt verciert hore
 man. En ick heb ghehoort eē grote stem vande stoel seg
 ghende. Siet die tabernakel goods (is) mettē menschen
 en hi sal met hoer wonē/ en si sullē sijn volck wesen/ ende
 hi God mit hoer/ sal wesen hore God. En god sal of was
 schē alle traen van hoer ogē En die doot en sal n̄ wesen/
 noch weeninge/ noch roepinghe/ noch droefnis en sal der
 meer wesen/ wāt die eerste werchgegaē sijn. En die in die
 stoel sadt heeft gheseyt. Siet ick maectet al nieuwe. ✠ En
 hi heeft mi gheseyt. Schrijft/ want dese woerdē zj waer
 achtich en ghetroewe.

En hi heeft mi geseyt. Lis ghesriet. Ic bē alpha en Ω
 tbeginfel en teynde Ic sal dē dorstige geuē/ vāde fonteyn
 des leuende waters om n̄z. Die daer d̄wint/ die salt al be
 sūtē/ en ic sal hē een god wesen/ en hi sal mi eē soē wesen/
 mer dē vreesachtige en ongeloūige en dē sulouchtē ende

S. IOANNES.

Dootslagers/en ōcuischers/en rouenaers/en dē dienaers
der breiden/en allen longenachtighē/hoer deel sal wesen
inde poel/bernende van vier ende swauel/twelc is de twe
de doot.

Ende daer is tot mi ghecomē een vande seuen engelen
die de seuen schalen hadde vol met die laetste plaghē en
hi heeft mi ghesprokē segghende. Loet en ick sal v to
nen de bruyt (welc is) tenf des lams. Ende hi heeft mi
wech ghenomen inde geest/op een groten ende hoghen
berch/en hi heeft mi getoent een grote stadt/de heylighe
Ziherusalem/dalende wt den hemel van God/hebbende
de claerheyt Gods/ende hoer licht (was) gelyc dē alch
rostelichsten cristallighen steen Jaspis/Ende si hadde een
grote en hoghe muer/hebbende twalef poerten/en inde
poerten twalef enghelen/ende de namen ingeschreuen/
welck sijn (de namen) der twalef geslachten der kinderē
van Israel. Vant oest drie poerten/vant noerdē drie poer
ten/vant suyden drie poerten/vandē onderganc drie poer
ten. Ende die muer des stadts hebbende twalef fundamē
ten/ende op die/de twalef namen der twalef apostelē des
lams

Ende die met mi sprack hadde een maet van een goudē
riet/op dat hi meten soude den stadt/en sijn poerten/ende
sijn muere/Ende de stadt is int vierrant gheset/en hoer
lanckte is soe groot/als oerk de breete/ende hy heeft den
stad. stad gemetē vant goudē riet op twalef duysent stadien
is .c.xxv. en sijn lanckte ende hoerhte en breete sijn ghelijck/En hi
treden. of heeft hoer muer gemeten/hondert vierenveertich cubitē
c.xxv. voe de maet des mēsches welcke (maet) des enghels is.
ten. Ende tineringe van hoer muer was (vā een costelike

OPENBARINGHE LXX. xxxvi

ghesteente) Jaspis. Ende de stadt selue louter gout/ gelijk
 schoe glas/ en die fundamētē van die muer des stads met
 alle costelike ghesteente verriert. Leerste fundamēt Jaspis/
 tweede Saphirus/ derde Calcidonius/ vierde smaragdus/
 vijfste Sardonix/ sefte Sardius/ seuerde Chrysolitus/
 achtste Berillus/ negende Topasius/ nēde Chrysoprassus/
 tieste Hyacinthus/ twaelfte Amethystus.
 Ende de twaelf poertē sijn twaelf paersen/ in elke poertē
 was een paerle/ en de straet des stads louter acut als een
 doer schijnende glas. Ende icken heb gheen tempel daer
 in ghesien/ wāt de heer God almachting is hoer tempel
 en i lam. Ende de stadt en behouft gheen son/ noch maen/
 op dat sy daer lichten souden/ want die claerheit Gods
 verlicht hoer/ ende hoer licht ist lam. Ende die heyden die
 Lehoude geweest sijn sullen in hoer licht wandere/ en die
 coninghen des aerde sullen hoer (selfs) glorie en eer daer
 in brengen/ ende hoer poerten en sullen niet ghesloten
 wordē daerhs/ want die nacht en sal daer niet wesen/ en
 sullen bibrenghe glorie en eer der herdenen in
 haer. Daer en sal niet ingaen dat besmet/ of dat afgrijselicheyt
 doet/ en loeghen/ dan die gheschreuen sijn int bouck
 des leuens des lams.

Dat. xxij. Capittel.

Ende hi heeft mi getoent een schone vloet des leuē
 de waters/ blinkende als een cristal/ vstromēde vā
 de stoel Gods en des lams/ int middel van hoer straet/
 En an beyden syde des vloets (stonten) hout des leuē/
 twaelf vruchtē brengende/ alle maent zj vrucht geuende
 en de bladerē des houts/ tot gesonthez der heydenē. En alle
 le maledidige en sal nē meer wesen/ mer de stoel Gods

S. IOANNES.

en des lams sullen daer in wesen/en zijn knechtē sullen hem diene. En sullen sijn aensicht sien/en zijn naem (sal wesen) in hoer voerhoofden. En die nacht en salder niet meer wesen/en si en behoeuē geē licht des lichters/ noch elicht des sons/wāt de heer God sal hoer verlichten/en sal regnerē vā ewichheyt tot ewichheyt.

En hi seyt mi. Dese waerdē zj ghetrou en warachtlich B
En God de heer der heyligē prophetē/ heeft zj Enghel gesondē/ te loonē sinē knechtē/ datter gheringe geschien moet. En siet/ ic roem haestelic. Salich (is hi) die daer be waert de woerden des prophecie van dit bouc. En ic (bē) Joannes/ die dit gehoert en gesien heb. En na dat ic ge hoert en ghesien hadde/ so heb ic geuallen/ op dat ic aēbid den soudevoer die voeten des enghels/ die my dit toende. En hi seyt mi. Siet toe dat ghijt niet en doet. Want ick ben o medeknecht/en uwer broederē der prophecie/en der genē die daer houdē die woerden (des prophecie) van dit bouck. Bidt God aen. C

En hi seyt mi. En besegelt niet die woerdē des prophe rie van dit bouc/wāt de tijt is na by. Die daer scadet/ laet hi noch schaden/ die vuyl is/ laet hi noch vuyl worden/en die rechtaerdich is/ laet hi noch gerechtuerdicht wordē. en die heyligh (is) laet hi noch geheyligh wordē. En siet ic roem gheringe/en mij loen is met mi/ op dat ic een ye ghelijc geue/ als zj wert wesen sal. Ic ben Alpha en Ω Beginfel/en teynde/deerste/en laetste. Salich (zijn sij)

Die hoer Die zijn gheboden houden/ op dat hoer macht si int hout aluē was- des leuens/en doer de poerten ingaen inde stat. Mer bu sen int ten (zijn) de hondē/en touchaers/en oncruyssche/en doot bloet des slaghers/ ende der beelden dienaers/en alle die de loghen lams

OPENBARINGHE. LXX. xxxvij

lief heeft en doet.

IESVS heb mijn enghel ghesondē op dat hi v dit ghetuygen soude/inde vergaderinghē. Ic ben die wortel en t geslacht van Dauid/en een clare morgen sterre. En die gheest/en de bruyt segghen/roemt. En die dair hoert laet hi segghen roemt. En die daer doerslet/laet hi comen ende die wil laet hij nemen t water des leuens om niet.

Wāt ic betuyghe alle die daer hoert/die woerdē des prophetic van dit bouc. Ist datter yemant daer toe settet/soe sal God toefsetten op hem/die plaghen (dye) in dit bouck geschreuen zijn. Ende ist datter yemāt vermindert/ van Vermine die woerden der Prophetic vā desen bouc. God sal af halē dert of/of zj deel wtet bouc des leuens/en vande heylighe stadt en doet vant geen dat in dit bouc geschreuen is. Ic seyt die ghetuygh geuet van desen. Ja ic roem gheringhe Amen. Ja roempt heer Jesu. Die gracie ons heere IESV Christus (si) met v allen Amen.

¶ Hier is voleynt die heymelike openbaringhe van Sinte Joannes. Twelt tlaetste bouck is vant nieuwe Testament.

Register vande quaternen des boucks

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x
y z aa bb cc A B C D E F G H I K L
M N O P Q R S T

Dit sijn al heel bladen/ sonder twee stedaerden tytel in
staet en cc en F dat sijn half bladen.

Dit nieu testament is gheprent tot Delft in Hollant/ bi
mi Cornelis heynric. z. Letter snider/ En is
voleyndt den negenden dach in
Kloueber Jnt iaer
ons heren. M. L L L L. en. xxiiij

